

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ

ΓΙΑ ΤΗΝ Ε' ΤΑΞΗ
ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Α. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Α Θ Η Ν Α 1 9 8 1

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ιωάννας Παπαγιαννού Ια

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ

17068

Μέ απόφαση τῆς 'Ελληνικῆς Κυβερνήσεως τά διδακτικά βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καὶ Λυκείου τυπώνονται ἀπό τὸν 'Οργανισμό' Εκδόσεως Διδακτικῶν Βιβλίων καὶ μοιράζονται ΔΩΡΕΑΝ.

ΑΝΑΓΝΩΣΤ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΜΠΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Α. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Α Θ Η Ν Α 1 9 8 1

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ

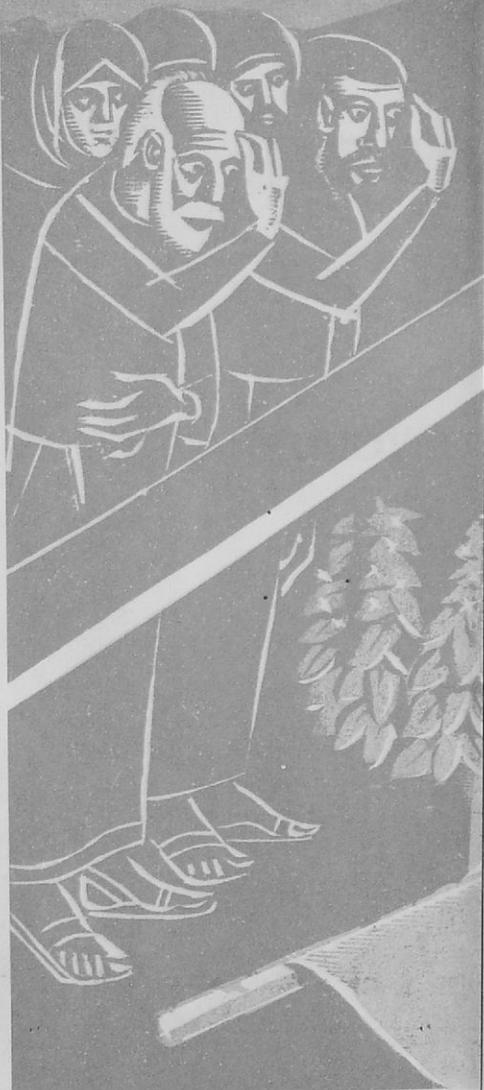
I K O ΤΑΞΗ

ΒΙΒΛΙΩΝ

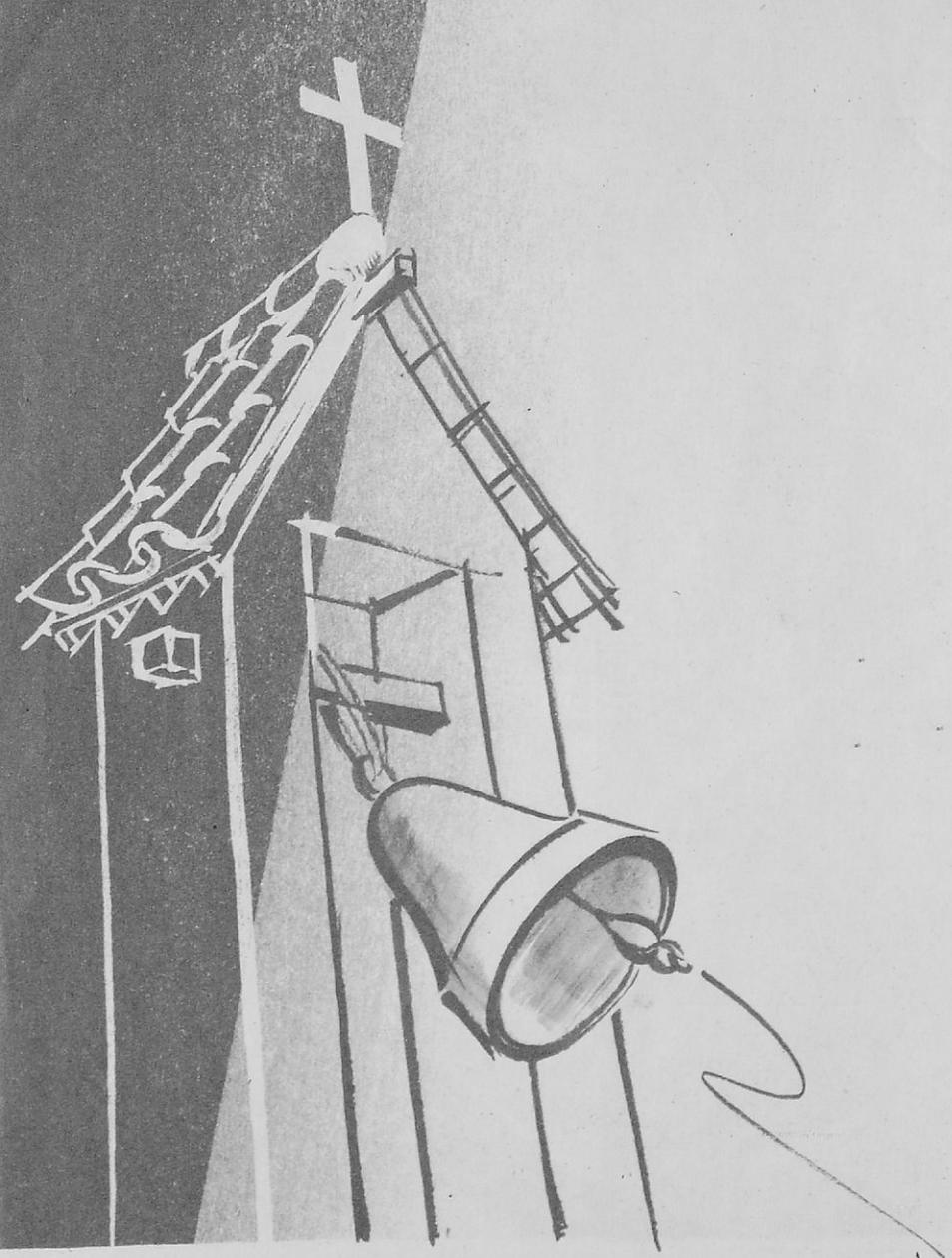

**A.
ΑΠΟ ΤΗ
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ
ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ**

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1. ΓΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗ

Στή δύση του ό ήλιος ἀργοσβήνει
κι ή φύση μές στό φῶς του εἶναι λουσμένη.
Μιά ἀπόκοσμη μαγευτική γαλήνη
σ' ὅλη τήν πλάση γύρω εἶν' ἀπλωμένη.

Πανώρι θυμιατήρι ή φύση γύρω
στόν Πλάστη καίει τοῦ θυμαριοῦ τό μύρο,
τ' ἀγέρι παίρνει κι ἀπαλά σκορπάει
τούς ἥχους μιᾶς καμπάνας πού χτυπάει.

Ω σεῖς, βουνά, λαγκάδια, μοναστήρια,
δέντρα, νερά, λουλούδια, σεῖς, πού τώρα
μέ θάμπος μοῦ γεμίζετε τά μάτια
σ' αὐτή τήν ἄγια τοῦ σπερνοῦ ὥρα.

Τήν ὥρα, πού φτερά ἡ ψυχή γυρεύει
γιά νά μπορεῖ μές στ' ἄπειρο ν' ἀνέβει,
σ' Αὐτόν, πού τόση ὁμορφιά σᾶς δίνει,
δεηθεῖτε γιά τοῦ κόσμου τήν ΕΙΡΗΝΗ.

Τάκης Μπαρλάς

2. Η ΑΓΙΑ ΕΛΕΝΗ ΒΡΙΣΚΕΙ ΤΟΝ ΤΙΜΙΟ ΣΤΑΥΡΟ

Αγια Ελένη Είσαγωγικό σημείωμα: 'Η Αύγούστα 'Ελένη, ἡ μητέρα τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, 294 χρόνια ὕστερ' ἀπό τή σταύρωση τοῦ Κυρίου, μ' ἐργάτες πολλούς καὶ μὲ βοηθό τὸν ἐπίσκοπο Μακάριο, ἔψαχνε στοὺς "Άγιους Τόπους νά βρεῖ τὸν Τίμιο Σταυρό, μά χωρίς ἀποτέλεσμα. Ἀπό τά πολλά χρόνια ὁ λόφος τοῦ Γολγοθᾶ ἀπό τίς ἐπιχώσεις αγιας καὶ τὰ χτίρια, πού εἶχαν ἐκεῖ χτιστεῖ, εἶχε γίνει ἀγνώριστος.

'Η βασίλισσα ἔνιωθε λύπη στήν καρδιά, μά ἡ ψυχή της δέ λύγιζε. Εἶχε μεγάλη πίστη στό Θεό πώς δέ θά τήν ἄφηνε ἀβοήθητη. Μιά πολύ γνωστή παράδοση λέει πώς ἔνα βράδυ, καθώς ἡ βασίλισσα ἀναπαυόταν στό Πραιτώριο, ἔνας ἄνθρωπος ἔφτασε τρέχοντας κι. ἐπίμονα αγιας ζητοῦσε νά τήν ἰδεῖ. ↓

• Ο λόφος μέ τούς βασιλικούς

— Η Αύγούστα κοιμᾶται, εἶπε ὁ φρουρός. Πῶς μπορεῖ τέτοιαν ὥρα νά σέ δεχτεῖ, ἄνθρωπε μου;

Μά ὁ ἄνθρωπος εἶπε:

— Η Αύγούστα πρέπει νά ξυπνήσει. Σάν μάθει τό μυστικό, πού ἔχω νά τῆς πῶ, δέν μπορεῖ νά θυμώσει, πού τήν ξυπνήσατε.

αγιας Εἰδοποίησαν τόν Ἐπαρχο καὶ τόν Ἐπίσκοπο, πού δέν εἶχαν ἀκόμη πλαγιάσει. Αὐτοί πῆγαν καὶ ξύπνησαν τήν Αύγούστα.

"Υστερ' ἀπό λίγο ὁ Ιωννάθαν ὁ ξυλουργός — γιατί αὐτός ἦταν ὁ νυχτερινός ἐπισκέπτης — γονάτιζε μπροστά στήν Έλένη.

— Πές μας, τί ξέρεις; εἶπε ἡ βασίλισσα, πού σκίρτησε αγιας

ή καρδιά της ἀπ' τήν ἐλπίδα.

— Πᾶνε παραπάνω ἀπό δέκα γενιές, ἄρχισε νά λέει ό ἀγνῶση ‘Ἐβραῖος, πού ἔνας μακρινός πρόγονός μου εἶχε πάρει διαταγή νά φτιάξει ἔνα σταυρό...’ “Ολοι στή φαμίλια μας μαστορεύουμε τό ξύλο. Κι ό γιός μαζί μέ τήν τέχνη κληρονομεῖ ἀπό τόν πατέρα και τ' ἀργαστήρι. Ἐκεῖνος λοιπόν ό προπάππος μου, ἐκεῖ πού’ φτιαχνε τό σταυρό εἶδε ἔνα ἄλλοκοτο ὅραμα... Τό ξύλο σάν νά ἦταν ἀπό χρυσάφι, λαμποκοποῦσε. Κι ὅταν τό ἔστησε ἔτοιμο στή γωνιά, ἀστραπόλαμψε τ' ἀργαστήρι... Μά οι στρατιῶτες, πού πήρανε τό σταυρό, δέν τό εἶδαν ἐκεῖνο τό ὅραμα.

‘Ο πρόγονός μου τούς ἀκολούθησε, πῆγε μέ τό πλῆθος στό Γολγοθά και παρακολούθησε τή Σταύρωση. ’Αξαφνα ἔγινε σεισμός και βαθύ σκοτάδι. ”Ολοι σκορπίστηκαν τρομαγμένοι και μόνο ἐκεῖνος δέ σάλεψε, λές και τοῦ εἶχαν καρφώσει τά πόδια... Εἶδε τή νύχτα τούς μαθητές τοῦ Προφήτη νά ξεκρεμᾶνε τό νεκρό και νά τόν τυλίγουν σ' ἔνα σεντόνι. Σάν ἔφυγαν, πῆγε κι ἄρπαξε τό σταυρό. ’Ηταν ἀνάλαφρος κι ἀκτινοβολοῦσε.. Μά στά ριζά τοῦ λόφου, ὅταν ξημέρωνε πιά, τοῦ τόν πήραν οἱ Ἀρχιερεῖς και οἱ Φαρισαῖοι... Ἐκεῖνος τούς ἀκολούθησε πάλι και τά εἶδε ὅλα... Πήραν και τούς ἄλλους σταυρούς – γιατί ἔγιναν κείνη τή μέρα τρεῖς σταυρικοί θάνατοι στό λόφο –, μάζεψαν τά καρφιά, τήν ἐπιγραφή πού εἶχε σπάσει, και τά ἔριξαν σ' ἔνα λάκκο. ”Υστερα τά σκέπασαν μέ χώματα και πέτρες, γιά νά μή βροῦν τά ἵχνη τους.

— Κι ἐσύ, πῶς τά ξέρεις αὐτά; ρώτησε ή Αύγούστα.

‘Ο πρόγονός μου ἐκεῖνος τά εἶπε στό γιό του, τοῦ τά ἄφησε μάλιστα και γραμμένα. ’Ετσι μεταδόθηκαν ἀπό γενιά σέ γενιά ὡς ἐμένα... Είμαστε Ἐβραῖοι, μά τό ἔχουμε λίγο καύχημα πώς ἀπ' τή γενιά μας δουλεύτηκε κεῖνο τό ξύλο.

~~άγρια~~ "Ο πρόγονός μου λοιπόν λέει σ' αύτό τό χαρτί πώς
ο κατάδικος, πού σταυρώθηκε πάνω σ' αύτό, ήταν Προ-
φήτης... Σήμερα μέ πρόσταξε ή κόρη μου νά σᾶς φα-
νερώσω τό μυστικό. Είναι έτοιμοθάνατη κι ίσως νύ μι-
λάει μέ τό στόμα της ό Θεός. Ή Μύριαμ, ή κόρη μου,
καί ή μητέρα της, ή Ιουδήθ, είναι χριστιανές. Πήραν
τήν περγαμηνή καί τή διάβασαν. Συμφωνοῦσε μέ τή
διήγηση τοῦ Ἐβραίου.

— Καί ξέρεις τό μέρος;

— Είναι ό λόφος μέ τούς βασιλικούς, πίσω από τό Γολ-
γοθά. Πολλοί Ιουδαῖοι, πού ξέρουν τό μυστικό, άπο-
φεύγουν νά πάνε σέ κείνο τό μέρος. Γιατί τά βασιλικά
φύτρωσαν μόλις θάφτηκε ἐκεῖ ό σταυρός. Κι ὅσο τά
κόβουν, τόσο αυτά φουντώνουν.

“Η Αὐγούστα ἔμεινε σκεφτική.

— Καί δέ θά ξέχει σαπίσει τό ξύλο μέσα στό χῶμα; εἰπε
τέλος ἀνήσυχη.

~~άγρια~~ Οχι, Αὐγούστα, ἀπάντησε ἀδίσταχτα ό Ἐβραῖος. Οι
σταυροί γίνονται ἀπό κέδρο κι ἐκεῖνο τό ξύλο δέ σα-
πίζει στό νερό. “Οσο μάλιστα πιό πολύ μένει, τόσο πιό
σκληρό γίνεται.

Τό θαῦμα τοῦ Τίμιου Σταυροῦ

~~άγρια~~ ΑΠΛΗΘΟΣ ἀπό κόσμο μαζεύτηκε τό ἄλλο πρωί γύρω
ἀπό τό λόφο μέ τούς βασιλικούς πού μοσκοβίολουσαν
παράξενα. “Οταν εἶδαν τό φορεῖο τῆς Αὐγούστας, μιά
βοή σηκώθηκε ώς τά ουράνια.

~~άγρια~~ Η ἀνασκαφή ἥρχισε νωρίς. “Οσο προχωροῦσε, τά
χώματα γίνονταν σκοτεινότερα. Παρακάτω βρῆκαν τίς
πέτρες. Τά χέρια δούλευαν μέ πάθος. Καθετί μαθευό-
ταν ἀμέσως κι ἀνατάραξε τήν πλατιά λαοθάλασσα.

“Αξαφνα ή σκαπάνη χτύπησε σέ ξύλο... Ήταν ἔνας
σταυρός.

Θαῦμα! Θαῦμα! φώναζε τό πλήθος. Ρίγος διαπερνοῦ-άγνωστη
σε τά σώματα. Βρύσες ἔτρεχαν τά μάτια.

- Σηκῶστε τό σταυρό τοῦ Κυρίου ψηλά, φώναζε ό λαός.
- Άλλα ποιόν νά σηκώσουν; Είχαν βρεῖ τρεῖς σταυρούς. Τό σανιδάκι μέ τήν ἐπίγραφή I.N.B.I. εἶχε βρεθεῖ χωριστά. Σέ ποιόν τώρα ἀπό τούς τρεῖς σταυρούς, πού ἦταν μαῦρα ἀπολιθώματα σκεπασμένα μέ λάσπη, ν' ἀνήκε κείνο τό ξύλο; Κανένα συμπέρασμα δέν μποροῦσε νά βγει.

Άγνωστη - Σταθεῖτε, ἀκούστηκε τότε μέσ' ἀπό τά πλήθη ἡ ἔξαλλη φωνή μιᾶς γυναίκας. Ισούμ

Άγνωστη Ήταν ἡ Ἰουδήθ, πού τραβοῦσε τά μαλλιά της.
- Σῶστε τή Μύριαμ, τήν κορούλα μου, πού πεθαίνει, φώναξε κι ἔπεσε στά γόνατα μπροστά στή βασίλισσα. Μπορεῖ νά ἔχει κιόλας πεθάνει. Τή φέρνουν πίσω μέ τό φορεῖο. Μά ἄν τήν ἀγγίσει τό Τίμιο ξύλο, θά γίνει καλά. Ισούμ

Άγνωστη Κι ἔκλαιγε καί σπάραξε καί σερνόταν στά γόνατα. Ο ἐπίσκοπος συγκινήθηκε κι ἔνα φῶς πλημμύρισε τήν ψυχή του. Μεταλλούμ

Άγνωστη - Φέρτε τήν ἄρρωστη, εἶπε. Ο Κύριος, ας μέ κρίνει ἄξιο γιά τό θαῦμα.

Άγνωστη Μιά χλωμάδα κέρινη σκέπαζε τό πρόσωπο τῆς κόρης. Ισούμ

Μεταλλούμ Δυό ἄντρες μαζί μέ τόν Ἰωννάθαν ἔφεραν τό φορεῖο. Ο κόσμος κρατοῦσε τήν ἀνάσα του. Ο Μακάριος προσευχόταν. Πήρε τόν πρώτο σταυρό κι ὕγιξε τήν ἄρρωστη. Τίποτε. Πήρε τό δεύτερο. Η κόρη δέ σάλεψε. Μ' ἔνα ρίγος πήρε τόν τρίτο. Αμέσως σπάραξε τό ἀκίνητο σώμα, ρόδισε τό κέρινο πρόσωπο, ή κοπέλα ἀνασηκώθηκε στό φορεῖο καί φίλησε τό Σταυρό τοῦ Κυρίου.

Άγνωστη - Αλάλαξαν* τότε τά πλήθη, σάν ἔνας ἀνθρωπος καί ὅρμησαν μπροστά. Ο ἐπίσκοπος ὅμως τούς σταμάτη-

* Κραύγασαν ἀπό ἐνθουσιασμό.

σε, ύψωνοντας τό Πανάγιο ξύλο. υση

έπονται + Ό Σταυρός! Ό Σταυρός!

Φωτεινός σάν από χρυσάφι, ὅπως τόν ἀντίκρισε ὁ πρῶτος τεχνίτης τότε στ' ἀργαστήρι του, ύψωθηκε πάνω από τά πλήθη τό σύμβολο αὐτό τοῦ θανάτου, πού ἔγινε σύμβολο ζωῆς!

υση Τήν, ἴδια μέρα ἔφυγαν βιαστικοί μαντατοφόροι, σταλμένοι από τήν Αὔγουστα, στό γιό της, γιά νά τοῦ πᾶνε ἔνα δῶρο πολύτιμο. Τά πέντε καρφιά τοῦ Πάθους — πού ἔγιναν φυλαχτό στό κράνος του — κι ἔνα κομμάτι από τό "Αχραντο" ξύλο. υση

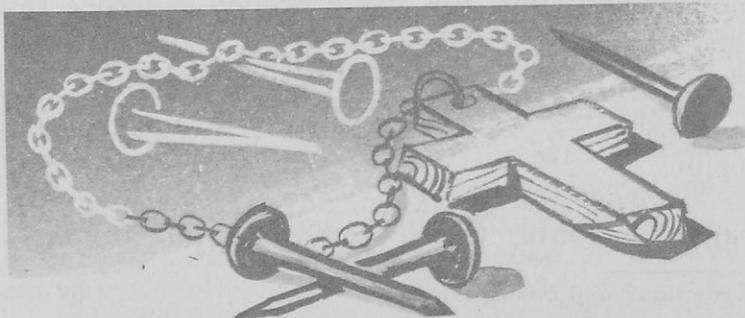
υση Ο Σ' ἐκείνη τήν εἰδηση ἀνοίξε ὁ Αὔγουστος τούς βασιλικούς θησαυρούς κι ἔστειλε στήν ἄγια μητέρα του ἄφθονο τ' ἀσήμι καὶ τό χρυσάφι. υση Κι ἐκείνη ἔχτισε ἔναν ώραιο ναό, πάνω από τόν Πανάγιο Τάφο, καί μέσα σέ αὐτόν — τό ναό τῆς Ἀναστάσεως, ὅπως τόν ὀνόμασε — ύψωθηκε ὁ Σταυρός τοῦ Κυρίου, πού ἔγινε ἡ καρδιά τοῦ κόσμου γιά κάθε χριστιανό.

άγρωση Νῦν ἀπολύεις τή δούλη Σου, Δέσποτα, εἶπε ἡ Ἁγία Ελένη, μπαίνοντας στό φορεῖο της γιά τό γυρισμό.

άγρωση Εἶχε φέρει σέ πέρας τήν ἱερή ἀποστολή. ¶ άγρωση

(Περιοδ. Παιδόπολις)

Κλειώ Νοταρᾶ

3. ΤΗ ΥΠΕΡΜΑΧΩ

Γνώρισα χθές πάνω στούς φλεγόμενους λόφους τής μάχης ἔνα λοχαγό ιερέα. Παπάς μέχακί, διμορφάνθρωπος, ψηλός, λυγερός, νέος, μέγενια κατάμαυρα, πού τοῦ ἔπεφταν κυματιστά στό στῆθος, βρισκόταν στήν πρώτη γραμμή καί συνέχιζε, στόν είκοστόν αἰώνα, τήν παράδοση τῶν ἀγωνιστῶν ιερέων τοῦ Εἰκοσιένα.

”Αν δέν ἦταν ἀπαγορευμένο ν' ἀναφέρουμε ἄτομα — καί πολὺ σωστά, γιατί σ' αὐτό τόν πόλεμο καί τό τελευταῖο στρατιωτάκι μας εἶναι ἥρωας —, θ' ἀνάφερα τ' ὅνομά του. ”Ετσι γιά ν' ἀναγραφεῖ μαζί μὲ τούς ἀθάνατους τής νέας ἐποποιίας.

”Αλλά τί πειράζει πού τόν μνήμονεύω ἀνώνυμα; Αὐτός δέν εἶναι πρόσωπο, εἶναι σύμβολο τής Πίστεως καί τής Ὁρθοδοξίας, σάν ἐνσάρκωση τοῦ δεσμοῦ τῶν θείων δυνάμεων μέ τό μαχόμενο στράτευμα. ”Οταν τά φανταράκια τόν βλέπουν ἀνάμεσά τους στήν πρώτη γραμμή — γιατί εἶναι ἔνας παπάς παλικαράς — μέ τό σταυρό στό χέρι, νομίζεις παίρνουν καινούργιον ἀέρα.

”Ἐλα, πάτερ!... τοῦ φωνάζουν. Εὐλόγα τά ἥρωικά παιδιά τής Ἐλλάδας!...

Τό κύρος του εἶναι τεράστιο σ' αὐτό τό τμῆμα. Γιατί δέ μάχεται μόνο, προφητεύει καί τήν ἔκβαση, πού θά ἔχει κάθε φορά ἡ ἐπιχείρηση. Παπαφλέσσας μαζί καί Γέρος τοῦ Μοριᾶ, ὀνειροπλάστης καί ὀνειροκρίτης, ἔχει πάντα στήν τσάντα ἐκστρατείας, πού κρέμεται στό πλευρό του, κι ἔνα χρησμό:

— Εἶδα στόν ὑπνο μου παιδιά, τήν Παναγιά τής Τήνου! Καί εἶδα πώς ἔγραφε στόν οὐρανό, μέ γράμματα φωτιᾶς, αὐτά τά λόγια: «Σέ δυό μέρες». Καί σᾶς λέω ὅτι σέ δυό μέρες θά πάρουμε κι αὐτά τά ὑψώματα ἐκεῖ κάτω.

Οι χρησμοί αὐτοί, πού πηγάζουν ἀπό μιά δυνατή διαίσθηση και ἀπό μιά φυσική στρατιωτική ἀντίληψη, βγαίνουν σχεδόν πάντα ἀληθινοί. Φαντάζεστε λοιπόν πόσους πιστούς ἔχει γύρω του αὐτό τό νεώτερο μαντεῖο τῶν Δελφῶν.

— Τί λέει ἡ Παναγίτσα σήμερα, πάτερ; . . . ρωτοῦν τά φανταράκια μας κάθε πρωί. Και ἡ Παναγία ἔχει σχεδόν κάθε φορά ἀπό μιά εὐχάριστη πρόβλεψη . . .

‘Αλλ’ αὐτό, πού δέν θά ξεχάσω ποτέ στή ζωή μου, εἶναι ἡ πρώτη στιγμή πού τόν ἀπάντησε. Ἀπόγευμα μέτρην ὁμίχλη ποτισμένη ἀπό τά μενεξεδένια φῶτα τοῦ δειλινοῦ σέ μιάν ἀτμόσφαιρα γλυκιά, εἰρηνική καί ὑποβλητική, ἵερουργοῦσε πάνω σ’ ἔνα ὕψωμα, πού μόλις εἶχε καταληφθεῖ. Δοξολογοῦσε γιά τή νίκη, μέθυμα τούς καπνούς τῆς μπαρούτης καί μέτρην ὑπόκρουση τῶν πυροβόλων, πού τράνταζαν τούς ἀντικρινούς λόφους. Εἶχε περάσει τό χρυσοκέντητο πετραχήλι του. Γύρω του τά φανταράκια παρακολουθοῦσαν τίς δεήσεις του καί ὑπογράμμιζαν τίς φράσεις του μέθυμαδικά:

— Κύριε ἐλέησον! . . .

“Οταν πιά ὁ παπάς τελείωσε, φώναξε στά στρατιωτάκια μας: Τώρα, παιδιά, θά ψάλουμε ὅλοι μαζί «Τῇ ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τά νικητήρια», νά εὐχαριστήσουμε τήν Παναγιά τῆς Τήνου! . . .

Και μιά ρωμαλέα ὁμαδική φωνή ἄρχισε τώρα νά υψώνει, μέσα στόν ἀχανή ναό τῆς φύσεως, τυλιγμένη στήν ὁμίχλη, τόν υμνο στήν Παρθένο. Ὁ παπάς φάνταζε σάν ἄλλος Μωυσῆς στό ὅρος Σινά. Και τά φαράγγια γύρω, πού ἀντιλαλοῦσαν τόν ψαλμό τῶν παλικαριῶν, ἔμοιαζαν σάν νά ἔφερναν τή μακρινή ἥχω ἀπό τίς πιό δοξασμένες ἡμέρες τοῦ Βυζαντίου. . .

Σπύρος Μελάς

(Έφημ. Έστία 1940)

4. Ο ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ

Σεντερος ιδιότητας

Όλόκληρος ό χριστιανικός κόσμος πανηγυρίζει μέ αληθινή συγκίνηση και πηγαίνει σεβασμό τήν πάνσεπτη και πρεσβυτική μορφή του Ἀγίου Νικολάου. Οι άπλοι ψαράδες δύμως, οι νησιώτες, οι ναυτικοί και δσοι ζουν στίς άκρογιαλιές και στίς άκτες τῆς θάλασσας ή έχουν τίς ρίζες τους στό ύγρο στοιχείο νιώθουν μιά ξεχωριστή θρησκευτική έξαρση, γιατί δ "Αγιος είναι προστάτης και βοηθός ίδιαίτερα τῶν ναυτικῶν και τῶν θαλασσινῶν. Πολλές φορές τούς στάθηκε σωτήρας και λυτρωτής.

Οι βάρκες, τά καϊκια, τά ποντοπόρα καράβια είναι γεμάτα άπό τήν παρουσία τῆς ιερῆς μορφῆς του Ἀγίου. Τόν βλέπουν συχνά σάν δύπτασία νά κάθεται στό τιμόνι και νά δόηγει τό πλεούμενο μέσα άπό τρικυμίες και καταιγίδες. Κάθε χριστιανός, και πιό πολύ ναυτικός, έχει νά διηγηθεῖ και κάποια ίστορία, ένα περιστατικό, ένα θαῦμα, πού δείχνουν τήν ξεχωριστή άγάπη του Ἀγίου πρός τούς βασανισμένους και τυραννισμένους θαλασσομάχους. Γι' αυτό δέν ύπάρχει βράχος ούτε νησί ούτε άκρωτήρι ή έρημη άκτη, πού νά μήν έχει τό μικρό έστω έκκλησάκι του άφιερωμένο στόν "Αγιο Νικόλαο. Τόν προστάτη τῶν θαλασσῶν.

Σέ κάθε σχεδόν θαλασσοδαρμένο τόπο ύψωνεται κι ένα μικρό, λευκό, καμπαναριό, γιά νά θυμίζει στούς ταξιδιώτες και στούς ναυτικούς τήν έγνοια και τή φροτίδα του θαλασσινού άγιου.

Κι άληθινά. Πόση χαρά, νοσταλγία και παρηγοριά φέρνουν στίς έρημες ψυχές οι γαλήνιοι αύτοί τόποι τῆς πίστης και τῆς σιγουριάς! Τό άντικρισμα του μικρού σταυρού, άπό πέρα τό πέλαγο, γεμίζει μέ έλπιδα τίς κυματοδαρμένες καρδιές και ή σεβάσμια και ήμερη

μορφή τοῦ Ἀγίου φέρνει τή γαλήνη. Πάρα πολύ ζωντανή εἶναι ἡ παράδοση γιά τή ζωή καί τά θαύματά του ἀνάμεσα στό λαό μας. Πιό γνωστή εἶναι κείνη, πού μιλάει γιά τό ταξίδι του στά Ιεροσόλυμα.

‘Ο Νικόλαος, λένε, ταξίδευε μέ αλλούς μαζί στή Θάλασσα· καί μιά μέρα, ἐνώ ἦταν καταμεσήμερο, σκοτείνιασε ξαφνικά ὁ οὐρανός καί ξέσπασε μιά μεγάλη θαλασσοταραχή. Ὁλόκληρο τό πλήρωμα τοῦ πλοίου καί οἱ ταξιδιῶτες βρέθηκαν τότε σέ βέβαιο κίνδυνο. Ἔβλεπαν ἀπό ὥρα σέ ὥρα τό πλεούμενό τους νά καταποντίζεται καί τούς είχε πιάσει πανικός!

‘Ωστόσο, σ’ ὅλη αὐτή τήν καταιγίδα, ὁ όλόλευκος πρεσβύτης Νικόλαος κοιμόταν ἥρεμος σέ μιά γωνιά τοῦ πλοίου, χωρίς νά δίνει σημασία σ’ αὐτά πού συμβαίνανε γύρω του!

Αὐτό ἔδωσε ἀφορμή στούς ἄλλους ἐπιβάτες νά σκεψοῦν πώς πρόκειται γιά ἄγιον ἄνθρωπο. Τόν πλησίασαν λοιπόν μέσα σ’ ἐκείνη τήν κόλαση, πού τούς ἀπειλοῦσε καί τοῦ ζήτησαν νά σηκωθεῖ καί νά προσευχηθεῖ μαζί τους.

‘Ο Νικόλαος, μέ ταπεινοφροσύνη καί φανερή ἥρεμία, τούς είπε ἀπλά:

με + Εἶδα ὄνειρο, πού είχε σημάδι καλοσύνης! Καί τούς σύστησε νά μή φοβοῦνται τίποτα.

Καί πραγματικά. Δέν πρόλαβε νά τελειώσει τά λόγια του κι ἄρχισε σιγά σιγά νά ξανοίγει ὁ καιρός καί νά σταματάει ὁ κίνδυνος τοῦ καταποντισμοῦ. Ὁ ἥλιος φάνηκε καθαρός. Τό πλοϊο ξαναγύρισε στήν κανονική πορεία του. Τότε ὅλοι οἱ ταξιδιῶτες καί τό πλήρωμα γονάτισαν καί προσκύνησαν τόν ἄγιο ἄνθρωπο, πού τούς ἔσωσε τή ζωή ἀπό βέβαιο θάνατο.

‘Από τότε οἱ καρδιές τῶν ναυτικῶν σκιρτοῦν ἴδιαίτερα κάθε φορά πού βλέπουν, σάν σέ ὄραμα, τόν προστάτη τους πάνω στά φουρτουνιασμένα κύματα, νά εὐλο-

γεῖ τά τέσσερα σημεῖα τοῦ ὄρίζοντα, ὅπως πολύ χαρακτηριστικά δείχνουν ζωγραφικές παραστάσεις, καὶ νάσταματοῦν ἀπότομα οἱ καταιγίδες καὶ οἱ θαλασσοταρχές.

Άλλά ἡ πραγματική ἱστορία τοῦ Ἀγίου Νικολάου δέν εἶναι μόνο αὐτό τὸ περιστατικό. "Ενα πλῆθος ἀπὸ γεγονότα, γνωστά καὶ ἄγνωστα, φανερώνουν τή θερμή ἀγάπη του γιά ὅλους τούς ἀνθρώπους καὶ προπάντων γιά τους φτωχούς καὶ ἄρρωστους. Γιατί ὁ Νικόλαος, ἀπό τά νεανικά του ἀκόμα χρόνια ὑπῆρξε ἡ προσωποποίηση τῆς χριστιανικῆς εὐσπλαχνίας. Ἡ ἐνσάρκωση τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῆς στοργῆς. Ὁ μοναδικός στήν ἀφοσίωση καὶ τή θυσία γιά τό καλό τῶν ἄλλων.

A "Ολοι λοιπόν οἱ χριστιανοί λατρεύουν τόν "Αγιο Νικόλαο. Καὶ περισσότερο, εἰπαμε, τόν λατρεύουν ὅλοψυχα οἱ ναυτικοί μας, πού ξέρουν καὶ νά τόν τιμοῦν ἀπό τούς παλιούς ἀκόμα χρόνους. Δέ μένει οὕτε ἔνας θαλασσινός, πού δέ θά προσκυνήσει τήν εἰκόνα του τήν ήμέρα τῆς ιερῆς μνήμης του, δη Δεκεμβρίου. **A**

Τά μικρά ξωκλήσια, ἀλλά καὶ οἱ μεγάλοι, καλλιμάρμαροι, ναοί τῶν λιμανιῶν καὶ τῶν νησιῶν λάμπουν ἀπό στολίδια, ἀναμμένα μανουάλια, χρυσές εἰκόνες, πλούσια τάματα καὶ ἀφιερώματα, λουλούδια, κεριά καὶ λαμπάδες. Παντοῦ συγκίνηση, εὐλάβεια καὶ κατάνυξη!

Ο "Η μέρα τούτη εἶναι γεμάτη νοσταλγία καὶ γλυκές, θρησκευτικές ἀναμνήσεις. Ἡ μάνα, ἡ ἀδελφή, ἡ γυναίκα κάνουν μέ περισσό σεβασμό τό σταυρό τους. Εὔχονται γιά τήν ύγεια τοῦ ξενιτεμένου, τοῦ ταξιδιώτη, τοῦ ναυτικοῦ. Ἄλλοι μέ τή σκέψη κι ἄλλοι μέ τήν ὑπαρξή τους βρίσκονται κοντά στόν προστάτη τους. Εἶναι πολλοί οἱ καπετάνιοι καὶ οἱ ναῦτες πού ἀκοῦνε στό ὄνομα «Νικόλαος». Καὶ πάρα πολλά τά καράβια καὶ τά καΐκια πού γιορτάζουν γιά τό ὄνομά τους «Ἀγιος Νικόλαος».

Τί εύλαβεια, ἀλήθεια, τί εὐγνωμοσύνη καὶ τί πίστη
γιά τόν ἄρχοντα καὶ προστάτη τῶν θαλασσῶν!

(Θαλασσινοὶ ἀντίλαλοι)

Δημήτρης Φερούσης

5. Η ΣΥΝΑΥΛΙΑ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ

Πέπλος μυστικός ἀνείπωτης γαλήνης σκέπαζε ἀνάλαφρα κείνη τήν νύχτα τήν περιοχή τῆς Βηθλεέμ. Οὕτε ἔνα συννεφάκι στήν καταξάστερη νύχτα. Καί τό στερέωμα ἔδειχνε μυριοστολισμένο, μέ χίλια δυό πολύτιμα φωτεινά στολίδια.

Γλυκιά ἡσυχία στή θερμή χώρα τῆς Βηθλεέμ, ἀνοιξη παρά χειμώνας ἐκείνη τή Δεκεμβριανή νύχτα, τάξκανε ὅλα ὥραια, παράδοξα ὅμορφα καὶ γοητευτικά, ὅσο ποτέ ἄλλοτε. Τό μόνο πού ἀκουγόταν ἡταν τό σιγανό λάλημα τῆς φλογέρας, μοναδικός ἥχος, συντροφιά κάποιων ποιμένων, πού ἔενυχτοῦσαν ξάγρυπνοι γύρω στά πρόβατά τους.

Αὐτοί οἱ ἄγνοι ἄκακοι ποιμένες, συνεπαρμένοι ὅλοι ἀπό τήν ὑπέροχη γλύκα ἐκείνης τῆς νύχτας, ἀπολάμβαναν τή χάρη της. Κι ἔνιωθαν αὐτή τή φορά κάτι ἀλλιώτικο κι εὐφραντικό νά πλημμυρίζει τήν ὑπαρξή

τους, κάτι παράξενο και πρωτογνώριστο, πού δημοσίει-
λιαζαν νά φανερώσουν ό ἔνας στόν ἄλλο.

Ξάφνου, φάνηκε σ' δλούς σάν νά χαμηλώνει ό οὐρα-
νός και ή γῆ ν' ἀνεβαίνει ψηλότερα. Και νόμισαν πώς
ἐκεῖνο τό χάος τό τρανό, πού χώριζε πάντα τή γῆ ἀπό
τό μυριάστερο στερέωμα, χάθηκε μονομιᾶς μ' ἔνα πα-
ράδοξο γεφύρωμα. Και πῆγαν νά τό ποῦν ό ἔνας στόν
ἄλλο, μά δέν πρόλαβαν, γιατί τήν ἴδια στιγμή ἔμειναν
ἄφωνοι σάν μαγεμένοι!

Μιά συναυλία ύπεροχη ἀκούστηκε κεῖ κοντά.

Αὐτή τή θεία ὥρα ό οὐρανός δίδασκε μιάν ἄλλη
μουσική στό ἀνθρώπινο γένος. Κι ἔκανε κήρυγμα εὐ-
φρόσυνο. Στόν Ἀρχηγό τῆς ἀρμονίας τῶν Ἀρετῶν,
πού γεννιόταν ἐκείνη τήν εὐλογημένη νύχτα, ἐκεῖ στή
γραφική Βηθλεέμ, οἱ καλλικέλαδοι οὐράνιοι φτερωτοί
χορωδοί, σάν ἔνας ἀνθρωπος, ἔστελναν ἀρμονικούς
ῆχους, ἀντάξιους στό Μεγάλο ἐπισκέπτη τῆς γῆς. Για-
τί ἀγγελική ἦταν ἡ συναυλία. Και γινόταν ἀπό ἄπειρο
πλῆθος λευκοφορεμένων ἀγγέλων, πού δλο χαρά φτε-
ρούγιζαν πάνω και γύρω ἀπό τό ταπεινό σπήλαιο.

Πόσο δλόψυχα τή χάρηκαν αὐτή τή συναυλία οἱ
ἄκακοι και ἀγαθοί βοσκοί στῆς Βηθλεέμ τήν ὑπαιθρο
ἐκείνη τήν ἱερή νύχτα!

Και ἦταν τόσο πρωτότυπο τό ύπερκόσμιο ἀγγελικό
τραγούδι: νανούρισμα γλυκό στό θεϊκό Παιδί· χάδι τοῦ
οὐρανοῦ στήν πονεμένη γῆ, πού θά ἔπαιρνε λύτρωση
στά δεινά της· εὐαγγέλιο ψυχῶν καλοπροαίρετων, πού
γλύκαινε τά τρίσβαθά τους· ύμνολογία χαρμόσυνη στόν
Κύριο τῶν Ἀγγέλων και τοῦ Παντός· μιά σύνθεση,
πού δημοιά της δέν εἶχε γίνει ποτέ ἀπό τούς γήινους
καλλιτέχνες τῶν χορδῶν και τῶν ὕμνων, μά και ὡς
θά ξαναγίνει. Τόσο ὠραῖα τονισμένο και τόσο ἀπαλά
και γλυκά εἰπωμένο ἦταν ἐκεῖνο τό τραγούδι, πού ἀκού-
στηκε στῆς Θείας Σαρκώσεως τήν πανώριαν ὥρα!

Από τότε, κάθε Χριστούγεννα, τό «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς Εἰρήνῃ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίᾳ» ἀκούγεται στῶν ψυχῶν τά φυλλοκάρδια. Ακούγεται, ὅπως εἰπώθηκε κείνη τήν ἄγια νύχτα, καθώς τό εἶχε τραγουδήσει καὶ ξανατραγουδήσει τότε ὁ φιλόμουσος οὐρανός στήν ωραιότερη συναυλία, πού δόθηκε ποτέ στούς αἰῶνες!

(Περιοδ. Ε.Ε.Σ.Ν.)
Διασκευή

Σωτήριος Ι. Μεντζελόπουλος

Ασκήσεις:

— Ο συγγραφέας λέει ὅτι «ἐκείνη ἡ Δεκεμβριανή νύχτα» διαφέρει ἀπό τίς ἄλλες. Μέ ποιές εἰκόνες γίνεται φανερή αὐτή ἡ διαφορά;

— Τό ὅτι «γεφυρώθηκε τό χάος ἀνάμεσα οὐρανοῦ καὶ γῆς» εἶναι ἀπλή ἐντύπωση τῶν βοσκῶν ἡ ἀποτελεῖ πραγματικότητα;

— Νά ζεχωρίσετε τά κοσμητικά ἐπίθετα, νά βρεῖτε ὅλα τά καλολογικά στοιχεῖα πού ὑπάρχουν στό κεφάλαιο, ὅπως μεταφορές, κυριολεξίες, παρομοιώσεις κλπ., καί νά τά κατατάξετε κατά εἶδος.

6. ΕΙΔΑ ΧΘΕΣ ΒΡΑΔΥ

Εἶδα χθές βράδυ στ' ὄνειρό μου
τό νεογέννητο Χριστό.

Τά βόδια πάνω Του φυσοῦσαν
ὅλο τό χνῶτο τους ζεστό.

Τό μέτωπό Του ἦταν σάν ἥλιος
καί μέσα ἡ φάτνη φτωχική
ἄστραφτε πιό καλά ἀπό μέρα
μέ κάποια λάμψη μαγική.

Βοσκοί πολλοί καί βοσκοποῦλες
Τόν προσκυνοῦσαν ταπεινά·
ξανθόμαλλοι ἄγγελοι ἐστεκόνταν
κι ἔψελναν γύρω του «ώσαννά!»

Στά πόδια Του ἔσκυβαν οἱ μάγοι
κι ἔμοιαζε τ' ἄστρο ἀπό ψηλά
πώς θά καθήσει σάν κορώνα
στῆς Παναγίτσας τά μαλλιά.

Μά κι ἀπ' ἄγγέλους κι ἀπό μάγους
δέ ζήλεψα ἄλλο πιό πολύ,
ὅσο τῆς μάνας Του τό στόμα
καί τό ζεστό ζεστό φιλί.

Τέλλος "Αγρας

7. ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΑ ΔΩΡΑ ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ

Μέσα στήν πολυκατοικία τῆς Ἀθήνας, ὅπου κάθομαι, τοῦτες τίς χριστουγεννιάτικες μέρες, μιά μικροσκοπική καρδιά χτυπάει μέ λαχτάρα, μιά ψυχούλα τρέμει ἀπό προσδοκία. Εἶναι ἡ μικρή Μαρία, ἡ κόρη τοῦ θυρωροῦ, μιά τοσηδούλα ὑπαρξὴ τεσσάρων μόνο χρονῶν μέ κατάξανθο κεφαλάκι, πού ἔχει στήν κορφή του καθισμένον σάν τροπική πεταλούδα ἔναν ἀφράτο φιόγκο ἀπό κερασόχρωμη κορδέλα.

Ἡ Μαρία, ἐκτός ἀπό τούς γονεῖς της, ἀνήκει καὶ σέ ὅλους τούς ἔνοικους τῆς πολυκατοικίας: στούς οἰκογενειάρχες μέ μικρά ἢ μεγάλα παιδιά, στ' ἄκληρα ζευγάρια, στούς ἐργένηδες. Τούς ἔχει κάνει ὅλους θετούς πατέρες, μητέρες, ἀδέρφια. Καί εἶναι τόσο ἀξιολάτρευτη, πού τήν ἀγαποῦμε ὅλοι σάν δικό μας παιδί.

Ἐνα ἀπόγευμα, ἐκεῖ πού καθόμουν μπροστά στό τραπέζι κι ἔγραφα, ἡ Μαρία χτύπησε σιγανά τήν πόρτα καὶ χωρίς νά περιμένει τό «ἐμπρός», τήν ἄνοιξε καὶ μ' ἔνα πήδημα βρέθηκε στά γόνατά μου. Σήκωσε τό παχουλό χεράκι της πρός τό ταβάνι καὶ μέ ρώτησε:

— Ἀκοῦτε, κύριε; Ἀκοῦτε κεῖ ψηλά;

— Ποῦ, κουκλίτσα μου;

— Στά οὐράνια, κύριε.

— Μά παιδί μου, εἶπα μέσα μου, ἐμεῖς οἱ μεγάλοι πάψαμε πιά ν' ἀκοῦμε τά ύπερκόσμια..., τά οὐράνια...

Καί ἀμέσως δυνατά:

— Ἀκοῦς τίποτα ἐκεῖ, Μαρία;

— Ναί, κύριε. Ἀκούω τόν Ἄι-Βασίλη, πού περπατάει μέ τά βαριά του ύποδήματα.

Καί ἄρχισε νά μοῦ περιγράφει τόν Ἄι-Βασίλη σάν νά τόν ἔβλεπε ζωντανόν μπροστά της:

— Τόν βλέπετε, κύριε; Ἐχει μακριά κάτασπρα γένια,

πού φτάνουν κάτω από τή ζώνη του. Κι αυτά τά γένια είναι από χιόνι. "Έχει κι ένα πολύ μεγάλα κοφίνι μ' ένα σωρό παιγνίδια: καροτσάκια, κούκλες πού άνοιγοκλείνουν τά ματάκια τους καί μιλοῦν, σκυλάκια πού γαβγίζουν, αυτοκίνητα πού τά κουρντίζεις καί φεύγουν, γάτους πού παίζουν βιολί, κοκόρια πού λαλοῦν, ἄλογα πού τρέχουν... "Όλα αυτά τά παιγνίδια, μοῦ εἶπε ή μαμά μου, δ' Άι-Βασίλης θά τά δώσει στό Χριστούλη. Κι ό Χριστούλης θά τά μοιράσει στά παιδάκια. Νά, τοῦ βάζουν τά παπούτσια τους δίπλα στό τζάκι κι δ' Χριστούλης τή νύχτα στή γιορτή του τά γεμίζει πράματα...

"Αθῶο κι ἀπονήρευτο μυαλουδάκι... συλλογίστηκα. "Ας ηταν νά μπορούσαμε κι ἐμεῖς οἱ μεγάλοι νά ζούσαμε στόν παραμυθένιο κόσμο σας... κι ἂς ξέραμε πόσο φανταστικός είναι... Τέλος πάντων.

Σήκωσα τή Μαρία ψηλά, τή φίλησα καί τήν πῆρα νά βγοῦμε ἔξω στήν ἀγορά. Σ' ὅλα τά πεζοδρόμια, δεξιά καί ἀριστερά, πάνω σ' ἄπειρα τραπέζια ἔχουν ξεχυθεῖ βουνά τά χρώματα καί οἱ λάμψεις, οἱ πραμάτειες καί τά παιγνίδια. Ή Μαρία μοῦ σφίγγει τό χέρι μέδλη της τή δύναμη.

— Ποῦ πᾶμε, κύριε; μέ ρωτάει καί φαίνεται νά ζεῖ μέσα σ' ὄνειρο.

— Μά στά οὐράνια, κούκλα μου. "Ετσι δέν εἶπες; Πᾶμε κοντά στό Χριστούλη.

Καί νάτος, πάνω σ' ἔνα τραπέζι, ἀχνορόδινος, καβάλα σ' ἔνα τεράστιο ξυλοπάπουτσο καί φορτωμένος σωρό ἀπό κούκλες, καροτσάκια, αυτοκίνητα, πουλιά, μιά οἰκουμένη ὀλόκληρη ἀπό ἀτέλειωτα σπιτάκια καί κοπάδια ζῶα.

Ή Μαρία, κατά πῶς τήν εἶχε μάθει ή μητέρα της, σταύρωσε τά χεράκια της εὐλαβικά, γιά νά προσευχηθεῖ. Κι ἔξαφνα ἀκούστηκε νά λέει:

Χριστούλη μου, πολύ σέ παρακαλῶ, νά μοῦ χαρίσεις μιά κούκλα κι ἔνα καροτσάκι γιά νά τήν πηγαίνω περίπατο.

— Ξέρεις ὅμως κάτι, Μαρία; Ὁ μικρός Χριστούλης δῶρα δίνει μόνο στά φρόνιμα παιδάκια.

— Τό ξέρω, κύριε. Γι' αὐτό ἡμουν φρόνιμη δυόμισι μέρες. Δέ φτάνει;

— Πῶς, φτάνει, καί μέ τό παραπάνω μάλιστα. Μιά μέρα γιά τήν κούκλα καί μιά γιά τό καροτσάκι γίνονται δυό μέρες. Ὁ μικρός Χριστούλης σοῦ χρωστάει ἀκόμα μισή μέρα.

ΑΠῆρε τά δῶρα της καί φύγαμε. Γύρω μας βούιζε ὅλο ἐκεῖνο τό πλῆθος πού βρισκόταν στήν ἀγορά, ἡ Μαρία ὅμως δέν ἄκουγε τίποτα. "Ολος ὁ νοῦς της καί ἡ προσοχή της ἦταν στό καροτσάκι μέ τήν κούκλα της κι ἔδειχνε τόσο, μά τόσο εύτυχισμένη..."

Νά προσθέσω πώς ἡμουν κι ἐγώ πάρα πολύ συγκινημένος;

(Περιοδ. Λουλούδια)
Διασκευή

Σπύρος Μελᾶς

8. ΤΟ ΦΛΟΥΡΙ ΤΟΥ ΦΤΩΧΟΥ

Τό πρῶτο φλουρί τῆς βασιλόπιτας, πού μοῦ ἔπεσε,
βγῆκε μοιρασμένο. Ἡταν ἀληθινό φλουρί, γιατί ὁ πα-
τέρας μου τόν καιρό ἐκεῖνο συνήθιζε νά βάζει στή βα-
σιλόπιτα τοῦ σπιτιοῦ μας μιά χρυσή ἀγγλική λίρα.

Πῶς ἔρχονται τά πράματα καμιά φορά!

‘Ο πατέρας μου, ὅρθιος μπρόστά στό ἀγιοβασιλιάτι-
κο τραπέζι, ἔκοβε τήν πίτα, δνοματίζοντας κάθε κομ-
μάτι ξεχωριστά, πρίν κατεβάσει τό μεγάλο μαχαίρι τοῦ
ψωμιοῦ. Ἀφοῦ ἔκοψε τό κομμάτι τοῦ σπιτιοῦ, τῶν ἀγίων,
τό δικό του καὶ τῆς μητέρας μου, πρίν ἀρχίσει τά κομ-
μάτια τῶν παιδιῶν, σταμάτησε σάν νά θυμήθηκε κάτι.

— Ξεχάσαμε, εἶπε, τό κομμάτι τοῦ φτωχοῦ. Αὐτό ἔπρε-
πε νά ’ρθει ὕστερ’ ἀπό τούς ἀγίους. Ἄς εἶναι ὅμως. Θά
τό κόψω τώρα κι ὕστερα θ’ ἀρχίσω τά κομμάτια τῶν
παιδιῶν. Πρῶτα ὁ φτωχός. Κατέβασε τό μαχαίρι. Καί
εἶπε:

— Τοῦ φτωχοῦ.

“Ἐπειτα θά ἔρχόταν τό δικό μου κομμάτι, πού ἥμουν
ὅ μεγαλύτερος ἀπό τά παιδιά.

Καθώς τραβοῦσε ὅμως τό κομμάτι τοῦ φτωχοῦ, γιά
νά κόψει τό δικό μου, τό χρυσό φλουρί κύλησε στό
τραπεζομάντιλο. Τό κόψιμο τῆς πίτας σταμάτησε. Κοι-
τάζαμε ὁ ἔνας τόν ἄλλο κι ὁ πατέρας δλους μας.

Ποιανοῦ εἶναι τώρα τό φλουρί; εἶπε ἡ μητέρα μου.
Τοῦ φτωχοῦ ἡ τοῦ Πέτρου; Ἔγώ λέω πώς εἶναι τοῦ
Πέτρου.

‘Η καημένη ἡ μητέρα! Τό εἶχε καημό νά πέσει σ’
ἔμένα.

— Οὔτε τοῦ φτωχοῦ εἶναι, εἶπε ὁ πατέρας μου, οὔτε
τοῦ Πέτρου. Τό σωστό σωστό. Τό φλουρί μοιράστηκε.
‘Ἡταν ἀνάμεσα στά δυό κομμάτια. Καθώς τά χώρισα

μέ τό μαχαίρι, ἔπεσε κάτω. Τό μισό λοιπόν εἶναι τοῦ φτωχοῦ, τό μισό τοῦ Πέτρου.

— Καί τί θά γίνει τώρα; ρώτησε στενοχωρημένη ἡ μητέρα μου.

— Τί θά γίνει; . . . Συλλογιζόμαστε κι ἐμεῖς.

— Μήν πονοκεφαλάτε . . . , εἶπε ὁ πατέρας. Ἄνοιξε τό πορτοφολάκι του, ἔβγαλε ἀπό μέσα δυό μισές χρυσές λίρες — τό χρυσάφι δέν εἶχε κρυφτεῖ ἀκόμα — καὶ τίς ἀκούμπησε στό τραπέζι.

— Νά, τί θά γίνει. Αὐτή φυλάξτε τη, νά τή δώσετε στόν πρῶτο ζητιάνο, πού θά χτυπήσει τήν πόρτα μας.

— Εἶναι ἡ τύχη του. Ἡ ἄλλη μισή εἶναι τοῦ Πέτρου. Καί μοῦ τήν ἔδωσε.

— Καλορίζικη! Καί τοῦ χρόνου, παιδί μου! Εἶσαι εὐχαριστημένος;

“Ημουν καί μέ τό παραπάνω. Ἡ ἵδεα μάλιστα πώς εἶχα συντροφέψει μέ τό φτωχό μέ διασκέδαζε πολύ.

— Θά τοῦ τή δώσω ἐγώ μέ τό χέρι μου, εἶπα.

Γελούσαμε δύοι μέ τήν παράξενη τύχη μου. Τ' ἄλλα παιδιά μέ πείραζαν. Ὁ σύντροφος τοῦ φτωχοῦ. Μονάχα ὁ πατέρας μου δέ γελοῦσε. Ἐκεῖνος μέ τράβηξε κοντά του, μέ φίλησε καὶ μοῦ εἶπε:

— Μπράβο σου! Εἶσαι καλό παιδί.

Τό ἄλλο πρωί, μόλις ξυπνήσαμε, χτύπησε ἡ πόρτα. Κάτι μοῦ ἔλεγε πώς ηταν ζητιάνος, πού ἔφτανε βιαστικός νά πάρει τό μερίδιό του.

“Ετρεξα στήν πόρτα μέ τή μισή λίρα. Ἡταν ἔνας γέρος φτωχός, μέ κάτασπρη γενειάδα, γυρτός ἀπό τά χρόνια, καὶ τρέμοντας ἀπό τό κρύο μουρμούριζε εὐχές.

— Πάρε, παππού . . . , τοῦ εἶπα.

‘Ο γέρος, πού δέν ἔβλεπε καλά καί πού εἶχε γυαλίσει, φαίνεται, παράξενα ἀπό τά χρόνια τό χρυσό νόμισμα, τό ἔφερε κοντά στά μάτια του, γιά νά τό κοιτάξει καλύτερα. Δέν μποροῦσε νά πιστέψει πώς κρατοῦσε χρυ-

σάφι στά χέρια του, τόν καιρό ἐκεῖνο, πού ὅλοι ἔδιναν στούς φτωχούς δίλεπτα καί μονόλεπτα.

— Τί εἶν “αὐτό, παιδάκι μου; μέ ρώτησε.

— Μισή λίρα εἶναι, παππού..., τοῦ εἶπα. Πάρε την. Δική σου εἶναι.

‘Ο καημένος δέν ἥθελε νά τό πιστέψει.

— Μήπως ἔκαμες λάθος, παιδάκι μου; Γιά ρώτησε τούς γονεῖς σου.

Τοῦ ἔξήγησα μέ τί τρόπο εἴχαμε μοιραστεῖ τό φλουρί τῆς βασιλόπιτας. ‘Ο γέρος ἔτρεμε ἀπό τή χαρά του. Σήκωσε ψηλά τ’ ἀρρωστημένα του μάτια καί εἶπε:

‘Ο Θεός εἶναι μεγάλος! Νά ζήσεις, παιδάκι μου, καί νά σέ χαίρονται οἱ γονιοί σου. Καὶ ὁ Θεός νά σ’ ἀξιώσει νά ’χεις πάντα ὄλα τά καλά καί νά τά μοιράζεις μέ τούς φτωχούς καί τούς ἀδικημένους. Τήν εὐχή μου νά ’χεις!

Μοῦ ἔδωσε τήν εὐχή του, σήκωσε πάλι ψηλά κατά τόν οὐρανό τ’ ἀρρωστημένα του μάτια καί κατέβηκε μέ τό ραβδί του τή σκάλα.

(Ἐφημ. «Αθηναϊκά Νέα»)

Παῦλος Νιρβάνας

Ασκήσεις:

— Νά περιγράψετε μέ λόγια καί νά ζωγραφίσετε, σύμφωνα μέ τό κείμενο, τή χριστιανική οἰκογένεια γύρω ἀπό τό πρωτοχρονιάτικο τραπέζι.

— Νά χαρακτηρίσετε κατάλληλα τόν πατέρα, τή μητέρα(ή φράση «ἐγώ λέω εἶναι τοῦ Πέτρου» τί νά δείχνει ἄραγε;), τό παιδί καί τό ζητιάνο.

— Εκτός ἀπό τό κόψιμο τῆς βασιλόπιτας, ποιά ἄλλα ἔθιμα τῆς πρωτοχρονιᾶς σᾶς κάνουν ἐντύπωση;

— Αξίζει νά διατηροῦμε τά ἔθιμα αὐτά ἡ μποροῦμε καί νά τ’ ἀπαρνηθοῦμε;

Νά ἐπεκτείνετε τή συζήτηση στή διατήρηση καί ἄλλων ἔθιμων, πού χαρακτηρίζουν τήν ἐλληνική οἰκογένεια.

9. ΤΑ ΔΩΡΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΣ

Ⓐ Πατρίδα μου, τί θές νά σου χαρίσω
γιά τόν καλό τό χρόνο, που θά 'ρθει;
— Παιδί μου, τό κορμί τό λιονταρίσιο
και τό παλικαρίσιο τό σπαθί,

και τή νεραϊδογέννητη τή χώρα
μαζί μέ τό δικέφαλο ἀιτό.

Δέ θέλω γώ καινούργια ἥ ξένα δῶρα,
παλιά δικά μου πλούτη σου ζητῶ. Ⓛ

— Μητέρα, τά δικά σου τά στολίδια
τά χαίρονται ἄλλοι μές στήν οἰκουμένη
και λάμιες τά φυλᾶν, τά ζώνουν φίδια
και χάνοντ' ἐκεῖ μέσα ἀνδρειωμένοι...

Ⓐ Παιδί μου, όταν τή δόλια σου μητέρα
μέ τοῦ παιδιοῦ τόν πόνο ἀγαπᾶς,
μέ τήν ἀγάπη μόνο μιάν ἡμέρα,
τήν παλιά της δόξα θά της πᾶς! Ⓛ

Κωστής Παλαμᾶς

10. Ο ΙΗΣΟΥΣ ΔΩΔΕΚΑ ΧΡΟΝΩΝ

Τά σπιτάκια τῆς Ναζαρέτ, «σάν φούχτα μαργαριτάρια σέ σμαραγδένιο χωνί σκορπισμένα», ἔφεγγαν κάτασπρα στίς πλαγιές τοῦ βουνοῦ ἀνάμεσα σέ φουντωτά περιβόλια ὅλο συκιές, πορτοκαλιές καὶ ροδιές.

Ἐκεῖ μεγάλωσε ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἡ ζωὴ του ἦταν σάν τή ζωὴ ὄλων τῶν παιδιῶν τῆς Γαλιλαίας. Γράμματα πολλά δέ μάθαιναν. Ὁ ραβίνος (δάσκαλος) τοῦ χωριοῦ τούς μάθαινε νά διαβάζουν μόνο τή Γραφή καὶ τό Νόμο τοῦ Μωυσῆ καὶ τό πολύ πολύ νά γράφουν.

Οἱ γονεῖς του ἦταν ἄνθρωποι ἐργατικοί καὶ ζοῦσαν ἀπό τήν ἐργασία τους. Ὁ Ἰησοῦς δούλευε κι αὐτός στό ἐργαστήρι τοῦ Ἰωσήφ μαζί μέ τ' ἀδέρφια του — παιδιά τοῦ Ἰωσήφ ἀπό τήν πρώτη του γυναίκα —, ἔπαιζε μέ τους φίλους του, πήγαινε στό ναό μαζί μέ τους γονεῖς του, μάθαινε ὅ,τι μάθαιναν ὅλα τά παιδιά.

Καὶ δῆμος ξεχώριζε ἀπ' ὅλα τά ἄλλα. Ἡ μητέρα του τό ἔβλεπε καὶ μάζευε μέσα της τά λόγια του ἵνα ἔνα καὶ τά φύλαγε σάν ἀνεκτίμητα μαργαριτάρια. Καὶ μεγάλωνε ὁ Ἰησοῦς καὶ δυνάμωνε τό πνεῦμα του καὶ γέμιζε σοφία καὶ ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ ἦταν ἀπάνω του.

Κάθε χρόνο, σύμφωνα μέ τό ἔθιμο, ὁ Ἰωσήφ πήγαινε μέ τή Μαρία στήν Ιερουσαλήμ γιά τίς ἑορτές τοῦ Πάσχα, πού εἶναι ἡ μεγαλύτερη θρησκευτική ἑορτή τῶν Ἐβραίων. Ἔόρταζαν ἐκείνη τή μέρα τήν ἀπελευθέρωσή τους ἀπό τή δουλεία τῆς Αἰγύπτου. Τήν ἔόρταζαν μέ μεγάλη ἐπισημότητα στόν περίφημο ναό τοῦ Σολομώντα καὶ ὅλοι οἱ Ἐβραῖοι τῆς Παλαιστίνης θεωροῦσαν χρέος τους νά πᾶνε ἐκεῖ, νὰ ἐκτελέσουν τά θρησκευτικά τους καθήκοντα καὶ νά φᾶνε τό πασχαλινό ἀρνί.

“Οταν ἔγινε ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, ὅταν ἔφτασε

δηλαδή στήν ήλικία, όπου δλα τά παιδιά τῶν Ἐβραίων ἄρχιζαν νά διδάσκονται τό νόμο τοῦ Θεοῦ καί νά γυμνάζονται στά θρησκευτικά τους καθήκοντα, τόν πῆραν οί γονεῖς του μαζί τους στήν Ἱερουσαλήμ.

Καί ὅταν τελείωσαν οί ἑορτές καί οί προσκυνητές δλοι γύριζαν στά σπίτια τους, στό δρόμο ἔξαφνα ὁ Ἰωσήφ καί ή Μαρία ἀντιλήφτηκαν πώς δ Ἰησοῦς δέν ἥταν πιά μαζί τους. Μέ τήν ἰδέα ὅμως πώς ἵσως βρίσκεται μέ ἄλλους ταξιδιῶτες, φίλους ή συγγενεῖς, ἔξακολούθησαν τό δρόμο τους ὀλόκληρη τή μέρα. Μά ὅταν τό βράδυ τόν ζήτησαν παντοῦ καί δέν τόν βρῆκαν, τρόμαξαν καί γύρισαν πίσω στήν Ἱερουσαλήμ, όπου τρεῖς μέρες τόν γύρευαν. Τέλος, τήν τέταρτη μέρα πῆγαν καί στό ναό κι ἐκεῖ τόν βρῆκαν.

Καθισμένος ἀνάμεσα στούς δασκάλους, μέ τό πρόσωπο φωτισμένο ἀπό τό φῶς τῆς ψυχῆς του, ὁ Ἰησοῦς τούς ἄκουγε, συζητοῦσε μαζί τους καί τούς ἔξηγοῦσε ὅσα αὐτοί δέν καταλάβαιναν. Καί αὐτοί οί σοφοί μέ ἄσπρα μαλλιά, πού εἶχαν γεράσει στή μελέτη τῆς Γραφῆς, εἶχαν μαζευτεῖ γύρω του καί μέ ἀπορία συζητοῦσαν καί ἄκουγαν καί θαύμαζαν πᾶς νά βρίσκεται τόση σοφία σέ κεφάλι παιδιοῦ δώδεκα χρονῶν!

Καθώς τόν εἶδε, ή Μαρία ἔτρεξε κοντά του καί τοῦ εἰπε:

— Παιδί μου, γιατί μᾶς τό ἔκανες αὐτό; Κοίταξε, ὁ πατέρας σου κι ἐγώ καταθλιμένοι σέ γυρεύουμε.

‘Απόρησε δ Ἰησοῦς καί ἀποκρίθηκε:
— Καί γιατί μέ γυρεύατε; Δέν ξέρατε πώς ἐγώ πρέπει νά μένω στό σπίτι τοῦ πατέρα μου;

Δέν κατάλαβαν οί γονεῖς τά λόγια τοῦ παιδιοῦ τους, δέν ἤξεραν ποιός ἥταν ἐκεῖνος, πού ὁ Ἰησοῦς ὀνόμαζε πατέρα, οὕτε πώς δ ναός τοῦ Θεοῦ ἥταν τό σπίτι του. Ὁστόσο, ή μητέρα του μάζευε πάλι μέσα στήν καρδιά της τά λόγια του αὐτά καί τά φύλαγε δλα σάν

ἀνεκτίμητα μαργαριτάρια.

Σηκώθηκε ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀκολούθησε τοὺς γονεῖς του καὶ μαζὶ γύρισε στή Ναζαρέτ, γλυκός κι «εὐάγωγος» σάν πάντα, ύπακουος σέ δ, τι τοῦ ἔλεγαν ἐκεῖνοι.

‘Η συζήτηση αὐτή στό ναό ἦταν ἡ πρώτη, πού ἔκανε ὁ Ἰησοῦς μέ τούς σοφούς καὶ διαβασμένους Ἰουδαίους. Καί ἵσως ἀπό τότε νά ἔνιωσε τή στενοκαρδία τους, πού τόσο τήν καταπολέμησε ἀργότερα, καθώς καὶ τήν ἄχαρη ξερή διδαχή τους, πού τόσο βάραινε στή συνείδηση τοῦ λαοῦ...

Τά χρόνια σιγά σιγά περνοῦσαν καὶ ὁ Ἰησοῦς, μένοντας κοντά στό Θεό καὶ στούς ἀνθρώπους, πρόκοβε στήν ἡλικία καὶ στή γνώση.

(*H ζωή τοῦ Χριστοῦ*)

Πηνελόπη Δέλτα

11. ΣΤΟ ΝΑΟ

Σοφοί μέ ἄσπρα γένια καὶ μαλλιά κι Αὔτος τούς ἔκανε νά βουβαθοῦν, παιδάκι ἀκόμα!

Κοίτα!... Στή μέση ὁ δωδεκάχρονος Χριστός καὶ γύρω οἱ ἄλλοι μέ κλειστό τό στόμα!

‘Απ’ τό πρωί μέχρι τ’ ἀπόγευμα, γιά ἴδες!

“Ολο ρωτοῦσαν οἱ «σοφοί» νά μάθουν κι Αὔτος τούς ἔξηγοῦσε τίς Γραφές, τί ἥρθανε, τί μέλλει ἀκόμα νά ’ρθουν...

Κι ἐκεῖνοι σιωπηλοί, μέ βλέμμα πονηρό, χαϊδεύοντας τά μακριά τους γένια, ἵσως σκεφτήκαν — γιατί ὅχι — τό Σταυρό καὶ ἀπό τότε τά καρφιά τά σιδερένια.

(*Tό τραγούδι τοῦ παιδιοῦ*)

Níκος Καμβύσης

✓ ορώτος ιδωτός

12. ΑΦΗΣΤΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΝΑ ΈΡΘΟΥΝ ΚΟΝΤΑ ΜΟΥ

Τά παιδιά παίζουν στήν έξοχή

Είναι μήνας Απρίλιος! Τά πορφυρά βέλη του φλογισμένου δίσκου του ήλιου διασχίζουν τό διάφανο αιθέρα. Οι σταχτιές κορυφές τῶν μακρινῶν βουνῶν φαίνονται σάν νά πυρπολοῦνται.^o Ο κόλπος τῆς γειτονικῆς λίμνης σπιθίζει καί στήν έπιφάνεια του νερού ἀντιφεγγίζει τό γαλανό του οὐρανοῦ. Τά συννεφάκια στόν οὐράνιο θόλο γίνονται πότε μαβιά καί πότε τριανταφυλλένια.^o Ένα δροσερό ἀεράκι ἀνεμίζει τους πυρόξανθους κλώνους τῶν δέντρων. Οι πεταλοῦδες μέ τά πολύχρωμα δαντελωτά φτερά πετοῦν ἐδῶ κι ἐκεῖ, ἀφήνοντας τό χνούδι τους στίς ίτιές, στίς φτελιές, στίς ἀνθισμένες κερασιές καί σ' ὅλα τά λούλουδα πού ίπάρχουν τριγύρω.

Λογής λογῆς πρόσχαρα πουλιά ξεπετιοῦνται ἀπό τίς |φωλίτσες τους, τιτιβίζοντας τόσο γλυκά, πού νιώθεις πώς ψάλλουν τόν αἰώνιο δοξολογικόν ὥμνο στόν Δημιουργό.^o Οι κρίνοι, οι ἀνεμῶνες καί ὅλα τά χιλιόχρωμα ἀνθάκια ἀνοίγουν τά φορτωμένα ἀπό διαμαντένιες δροσοσταλίδες φυλλαράκια τους.^o Ένα γάργαρο ρυάκι κυλάει τ' ἀσημένια νερά του μέσα ἀπό τους θάμνους καί τά βελούδινα φρύδια τῆς χλόης. Πιό χαμηλά στή λουλουδισμένη ρεματιά βόσκουν ἀρνάκια.^o Όλη ἡ φύση χαρά Θεοῦ!

Έκει κοντά, μιά διάδα ἀπό σγουρόμαλλα παιδιά, ξανθά, μελαχρινά, κυνηγάει πεταλοῦδες.

A "Ένα σωρό ἄλλα παιδάκια παίζουν |κρυφτούλι μέσα στά παχύσκια δέντρα. Οι |φωνίτσες τους, κλίμακα μουσικῆς, λογχίζουν τό διάστημα. Μερικῶν τά γόνατα είναι ματωμένα, ἄλλων οι |μπουκλίτσες σκεπάζουν τά λαμπερά |ματάκια κι ὅλων ἡ ἀκτινοβολία τῆς χαρᾶς

γίνεται πηγή μαγείας. Αγρικᾶς μέσα σου πώς φωνά-
ζουν και σοῦ λένε:

— Είμαστε τό κέντρο τοῦ ἀπείρου· ἀτόφια ἡ ἀνθρωπό-
τητα· ζωντανά εἰκονίσματα τοῦ ναοῦ τῆς φύσεως.

”Εξαφνα σταματοῦν ὅλα τό παιγνίδι τους και καρφώ-
νουν περίεργα τά βλέμματά τους πρός τή Ραχάβ, ἔνα
ὅλοξανθο κοριτσάκι μέ δύο καταγάλανα ματάκια σάν
τή θάλασσα.

— ”Ε! παιδιά, φώναξε κελαηδιστά. Ἐλάτε, τρέξτε γρή-
γορα. Ἀπό τό δρόμο τῆς Καπερναούμ φτάνει ἡ συνο-
δεία τοῦ ξανθοῦ Ραβί μέ τούς 12 μαθητές του.

— Πᾶμε, φώναξαν ὅλα τά παιδιά μέ μιά φωνή. Πᾶμε
νά τοῦ μαζέψουμε ἀγριολούλουδα, πού τόσο πολύ τά
ἀγαπάει.

Στή στιγμή ὅλη ἡ ὁμάδα τῶν παιδιῶν σκόρπισε στό
μικρό δάσος. Και καθένα προσπαθοῦσε νά μαζέψει
τά πιό ὅμορφα ἀνθάκια. //

Σέ λίγο, στή βρύση, κάτω ἀπό τά πυκνά πλατάνια,
κάθισε ὁ Ἰησοῦς μέ τούς μαθητές του. Ἡταν πολύ
κουρασμένος. Εἶχε γυρίσει πολλά χωριά, εἶχε κηρύ-
ξει στούς ὅχλους και εἶχε θεραπεύσει κουτσούς, τυ-
φλούς, δαιμονισμένους, λεπρούς. Εἶχε ἀναστήσει πεθα-
μένους. Εἶχε ἀπαντήσει στούς φοβερούς ἐχθρούς του,
τούς Γραμματεῖς και Φαρισαίους, πού τόν φθονοῦσαν
και τοῦ εἶχαν ζητήσει τό λόγο, ἐπειδή ἔκανε θαύματα
τήν ήμέρα τοῦ Σαββάτου.

Γι' αὐτό πολύς ἴδρωτας στάλαξε ἀπό τό μέτωπό του.
Και πεινοῦσε πολύ. Πόση μεγάλη ἀνάγκη εἶχε ἀπό
ἀνάπauση! ✓

✓ Τά παιδιά δέχονται τήν εὐλογία τοῦ Ἰησοῦ

”Ομως τήν ἵδια στιγμή πλήθη ἀπό μητέρες μέ τά
παιδάκια τους ἔτρεχαν νά τοῦ τά παρουσιάσουν, γιά

νά τά εὐλογήσει. Δύο μαθητές σηκώθηκαν και προσπάθησαν ν' ἀπομακρύνουν τίς μητέρες.

— Φύγετε, ό Διδάσκαλος εἶναι νηστικός και κατάκοπος, εἶπαν.

Οἱ γυναικες ἐπιμένανε. Τά μωρά τους ἅπλωναν τά ροδαλάχεράκια τους πρός τὸν Ἰησοῦν. Τόν εἶχαν συνηθίσει. Συχνά τ' ἀγκάλιαζε και τά εὐλογοῦσε.

Ἐκείνη τῇ στιγμῇ ἔφτασε τρέχοντας και ἡ ὄμάδα τῶν παιδιῶν ἀπό τό μικρό δάσος. Τό κάθε παιδί κρατοῦσε κι ἀπό ἕνα μπουκέτο ἀπό ἀγριολούλουδα. Πρίν πλησιάσουν τὸν Ἰησοῦν, ἔτρεξε νά τά ἐμποδίσει ό πιο ψηλός και σωματώδης μαθητής, ό Πέτρος.

— Ἀπομακρυνθεῖτε, καλά παιδιά μου, τούς φώναξε. Ἀφῆστε σέ ήσυχία τό Ραβί.

— Ἀφησέ μας, σέ παρακαλοῦμε πολύ, ἔκραξαν τά παιδιά. Ἐμεῖς ἀγαποῦμε πολύ τό Ραβί. Θέλουμε νά τόν δοῦμε.

— Κι ἐμεῖς, κι ἐμεῖς λείπαν οί μητέρες. Θέλουμε νά εὐλογήσει τά παιδιά μας. Μή μᾶς ἐμποδίζετε.

Τότε ἀκούστηκε ἡ μελωδική φωνή τοῦ Ἰησοῦ:

— Ἀφῆστε τά παιδιά και μήν τά ἐμποδίζετε νά ρθουν κοντά μου· γιατί σ' αὐτά ἀνήκει ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

— Αμέσως ὅλες οί μητέρες μέ τά μωρά τους και ὅλα τά παιδιά τόν περιτριγύρισαν μέ χαρούμενα πρόσωπα. “Ἐλαμπαν ἀπό εύτυχία.” Ενα ἔνα ἀπό τά παιδιά τῆς ὄμάδας τοῦ ἔδινε τό μπουκέτο μέ τ' ἀγριολούλουδα και ἀποζημιωνόταν μέ ἔνα χάδι και μέ τήν εὐλογία Του. “Επειτα τοῦ πῆγαν οί μητέρες τά μωρά τους, ἄλλα στήν ἀγκαλιά και ἄλλα — τά μεγαλύτερα — κρατώντας τα ἀπό τό χέρι. Ο Ἰησοῦς μέ τό γλυκύτερο χαμόγελο τά εὐλογοῦσε. Τό Θεϊο φῶς του χυνόταν στά χαριτωμένα προσωπάκια τους.

Οἱ στιγμές αὐτές ἦταν στιγμές ἀγαλλίασης. Οἱ ψυ-

χές τῶν παιδιῶν ἀκτινοβολοῦσαν ἀπό χαρά καὶ ἀνάδιναν τήν εὐωδία τοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Τά θεϊκά μάτια τοῦ Ἰησοῦ καρφώνονταν στά ἀθῶα ματάκια τῶν παιδιῶν καὶ τά μαγνήτιζαν καὶ τά μάγευαν καὶ τά συνέπαιρναν. Παιδί ὁ ἴδιος ἀνάμεσα στά παιδιά, γύρισε στόν ὄχλο, πού εἶχε συγκεντρωθεῖ, καὶ στούς συγκινημένους μαθητές του καὶ εἶπε:

Ἄληθεια, λέγω σ' ἐσᾶς, πώς ὅποιος δέ γίνει ἀγνός καὶ ἀπλός σάν αὐτά τά παιδιά, δέ θά κληρονομήσει τή βασιλεία τῶν οὐρανῶν! Σ' αὐτά ἀνήκει ὁ παράδεισος καὶ ἡ ἐπουράνια βασιλεία.

Αρχισε **τιγά σιγά** τό σούρουπο νά τυλίγει τά πάντα στούς ίσκιερούς πέπλους του. Τά παιδιά, οί μητέρες, οί ἀκροατές συνωστίζονταν στό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς. Μόνο οἱ ἀπόστολοι ἔμειναν μέ τόν Ἰησοῦ στό μέσον τους.

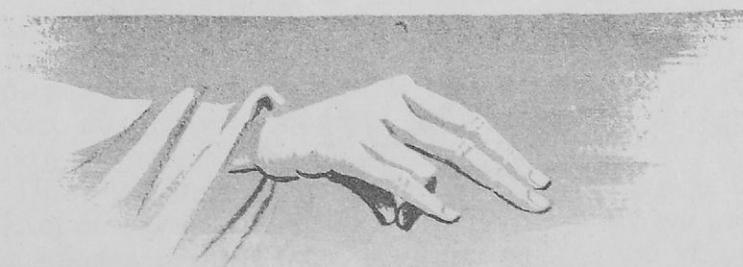
Ο γλυκύτατος Ραβí, νοσταλγός τοῦ Ἀπείρου, βύθισε τά μάτια του ρευμβαστικά στά πρῶτα ἀστέρια, πού ἀρχισαν δειλά νά σπιθίζουν στό γαλανό οὐρανό.

Κάτι ψιθύριζε: Μιά δέηση; Μιά προσευχή;

Ίσως νά συλλογιζόταν πώς ἥταν ἀνάγκη νά ρθει στή γῆ γιά τό μέλλον, γιά τή σωτηρία αὐτῶν τῶν παιδιῶν, ὅλων τῶν παιδιῶν, μικρῶν καὶ μεγάλων, ὅλων τῶν λαῶν στούς αἰώνες τῶν αἰώνων.

(Περιοδ. Ε.Ε.Σ.Ν.)

Κώστας Παπαπαναγιώτου

13. Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΑΚΙΑ

’Αφῆστε τά παιδιά νά ’ρθοῦν σέ μένα φτωχῶν ἀθώα παιδιά καί ταπεινῶν.

’Αφῆστε τα νά παίξουνε σιμά μου, γι’ αὐτά εἶναι ή βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Τά χέρια μου ώς ἀπλώνω νά εὐλογήσω, τά ὄλόσγουρα νά χαιδέψω τά μαλλιά, χαρά μου εἶναι ή χαρά τους. Και ἂς μου γίνει μικρή πάλι ή ζωή μου, μιά σταλιά.

Παιδάκια γεωργῶν, φτωχῶν ψαράδων, τί ξέρετε ὅμως, τάχα ἔναν καιρό, γιά μέ, γιά τήν ἀλήθεια, ἢν δέ φορέσουν στεφάνι μαρτυρίου ἀγκαθερό;

’Αφῆστε τα νά’ρθοῦν ὅλα σέ μένα, μέ τήν ἀθώα, τήν ἄδολη καρδιά, τούς πόθους τους νά ποῦν καί νά ἴστορήσουν.

’Αφῆστε νά εὐλογήσω τά παιδιά.

Στέλιος Σπεράντσας

14. ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ

Πολλές φορές σκέπτομαι μήν είναι παραμύθι πού τ' ἄκουσα σέ καιρό παιδικό, κοντά σέ φωτιά βόσκινη. Είναι τόσο μακριά ἀπό τήν ἐποχή μας ό ἄνθρωπος ἐκεῖνος τοῦ βουνοῦ, ὁ παράξενος, πού λέω μή δέν ἔταν ἀληθινός, μήν πέρασε μιά βραδιά βροχερή ἀπ' τόν ἀνήσυχο νηπιακό ὅπνο μου, τόν φώτισαν οἱ ἀστραπές καὶ, πρίν χαθεῖ, χαράχτηκε τόσο ζωηρά στή μνήμη μου. Κι ὅμως...

Ήταν ἔνας γεροντής ἀσπρογένης καὶ συλλογισμένος, πού τόν βλέπαμε μερικές φορές τό χρόνο νά περνᾶ. Μιά, ὅταν κατέβαζε τά πρόβατα γιά τά χειμαδιά, μιά, ὅταν τ' ἀνέβαζε πάλι. Κάποτε καὶ τά Χριστούγεννα ἡ τό Πάσχα καὶ συχνά στούς Χαιρετισμούς, πού ἔφτανε στό χωριό γιά νά λειτουργηθεῖ. Καθόταν πάνω σ' ἔνα μουλάρι γέρικο καὶ βασανισμένο ἀπό τούς δρόμους.

Ἐμεῖς εἴμαστε μιά μικρή ὁμάδα μαθητές, «δασκάλια», ὅπως μᾶς ἔλεγαν, πού κάθε πρωί τραβούσαμε βαριεστημένα γιά τό μακρινό σχολειό μας. "Οταν τύχαινε νά συναντηθοῦμε, ἐκεῖνος ἀνακρατοῦσε τό μουλάρι, πέζευε, σταματοῦσε στήν ἄκρη τοῦ δρόμου καὶ περίμενε σοβαρός νά περάσουμε. Αὐτή ἡ παράξενη ὑποδρχή μᾶς ἔκανε ν' ἀποροῦμε.

Βλαμμένος θά'ναι, κάναμε νά σκεφτοῦμε, μά μᾶς ἀπότρεπε ἡ αὐστηρή μορφή του, πού γέμιζε γλύκα καὶ στοργή μιά στιγμή, καθώς μᾶς κοιτοῦσε. Ήταν φανερό, πώς μᾶς ἀγαποῦσε πολύ καὶ θαρρῶ πώς μέ τόν τρόπο αὐτό προσπαθοῦσε νά μᾶς δείξει κάτι σάν ἐκτίμηση καὶ σεβασμό.

Πόσο μᾶς συγκινοῦσε ἡ συμπεριφορά τοῦ γέρου! Οἱ ἄλλοι δέ φαίνεται νά ἔνιωσαν τήν ἀξία τοῦ ἀγώνα μας, νά παλεύουμε μέ τά νερά καὶ τούς ἀνέμους γιά νά μά-

θουμε γράμματα.

Μιά φορά ό γέρος μᾶς κάλεσε νά πάμε γιά καλοκαίρι στό μιτάτο, δηλ. στή στάνη του. "Ηθελε νά μᾶς φιλοξενήσει δλα. Και πήγαν πραγματικά τρία-τέσσερα παιδιά. Έγώ ήμουν άνατολικότερα στό δικό μου τόπο, τόν ίδιο καιρό, και δύοι ποροῦσα συχνά ώς τό μιτάτο τού γέρου φίλου μας.

Οι φιλοξενούμενοί του κάθονταν κάτω άπό πελώρια άγρια κυπαρίσσια και μελετοῦσαν. Ήταν όρος τού γέρου, πού γέμιζε χαρά τά γονικά τῶν παιδιῶν: Τρεῖς ώρες κάθε μέρα μελέτη! Κι υστερα ἐλευθερία. Ετρωγαν γαλακτερά και παξιμάδι, σκαρφάλωναν στούς βράχους, ἔπαιζαν στήν πηγή! Και, καθώς τραγουδοῦσαν τού ήλιου, πού ἔγερνε πορφυρός στή δύση του, γέμιζαν τά πνευμόνια τους βραδινά μύρα.

A Ο γέρος καθόταν κάπου παράμερα κι ἀκουγε τό φωναχτό διάβασμα. Τ' ἀρεσε ν' ἀκούει και Ιστορία Ιερά και Ζωολογία και κανόνες Γραμματικῆς. "Ο, τι νά ήταν. Μισόκλεινε τά μάτια του, τό τσιμπούκι του ἔσβηνε ξεχασμένο! Τό διάβασμα μεθοῦσε καί κανάκιζε τήν ψυχή τού! Γράμματα! Γράμματα! Τό διόρφοτερο πράμα τού κόσμου, ψιθύριζε και χάιδενε τά βιβλία σάν ἀγαπημένα πρόσωπα.

Μιά μέρα τόν ρωτήσαμε:

- Αν ἔξερες γράμματα, μπάρμπα, θ' ἄφηνες τή βοσκική;
- Μέ κανέναν τρόπο, ἀπάντησε.
- Τότε τί τά θελες τά γράμματα; Δέ σου χρειάστηκαν καμιά φορά. Λογαριασμούς νά κανονίζεις, τά μερτικά στό χάλασμα τού μιτάτου κατέχεις ἀπ' ἔξω. Δικό δέν ἔχεις στήν ξενιτιά νά τ' ἀποκρίνεσαι «τήν ποθητήν ἐπιστολήν σας ἐλάβομεν». Καλύτερα νά λείπανε τά γράμματα. Μπελάδες εἶναι.

Δέ συμφωνοῦσε. Κι ήθελε νά μᾶς ἀποκριθεῖ πολλά, μά δέν ἔβρισκε ἄκρη.

— „Αχ, ποῦ νά ξέρετε σεῖς, ἔλεγε, καί μᾶς ἄφηνε μόνους νά μελετοῦμε τά φῶτα τῶν χωριῶν καί τ' ἄστρα, πού γίνονταν ώρα τήν ώρα πιό πολλά κι ἔλεγες πώς θά σμίξουν οἱ φωτιές τους νά κάψουν τόν κόσμο... .

“Οταν χάλασε τό μιτάτο, πάει νά πεῖ διαλύθηκε ἡ στάνη, ὁ γέρος ἀποχαιρέτησε τά παιδιά.

— „Ανοιξη καιροῦ, εἶπε, θά γυρέψω τήν πληρωμή μου.

— Σάν τί πληρωμή;

— Τότες θά μάθετε, θά σᾶς πέψω μήνυμα ἐγώ. ἀριωνή

“Εφυγαν. Κι ὅταν εἰδαμε τά πρῶτα λουλούδια νά τρέμουν στίς μαῦρες ἄκριες τῆς ἀμυγδαλιᾶς, ἀρχίσαμε νά περιμένουμε τό μήνυμα τοῦ γέρου.

Πρῶτα, μέ τό ἀνέβασμα στά βουνά, χάρισε δυό ἀρνιά στό σχολειό: «Νά τά θρέψουμε στόν κῆπο καί ν' ἀγοράσουμε σύνεργο *».

“Υστερα ἔφτασε τό μήνυμα. Μᾶς καλοῦσε στό βουνό, «τό δίχως ἄλλο», γιά μιά βραδιά.

✓ Ήταν Ἀπρίλης, μοσχομύριζαν τά χαμιομήλια στά ριζοβούνια, μά ψηλά τό κρύο δέν ἦταν ἀκόμη φευγάτο. Τόν βρήκαμε στό μιτάτο του, νά μᾶς περιμένει.

“Οτι ξεκίνουσαν οἱ ἵσκιοι νά πατήσουν τά Κατωμέρια, ὅταν φτάναμε. Μᾶς ἔβγαλε παξιμάδια κι ἐλιές νά φᾶμε. Φαινόταν νά βιάζεται καί παρακινοῦσε τούς βοσκούς νά κάνουν γρήγορα γιά τ' ἄρμεγμα, καί τό βοηθό του νά φουντώσει τίς φωτιές.

Σέ λίγο ξεκινούσαμε. Ο γέρος πήγαινε μπροστά στό σκοτεινό μονοπάτι, ἀκολουθοῦσαν οἱ βοσκοί καί μεῖς. Δέν ξέραμε ποῦ πᾶμε, μά δέν ἔκανε κανείς νά χαλάσει τή σιωπή.

“Ηταν τόσο ὅμορφη ἡ πορεία αὐτή στά νυχτωμένα δέντρα, πού λέγαμε νά μήν τελειώσει ποτέ. Φτάσαμε ὅμως στό πλευρό μέ τό ἐμημοκλήσι, ἐκεῖ σταμάτησε

* Χρήσιμα δργανα.

ό γέρος, ἔσκυψε, ἄναψε κάποια σωριασμένα ξύλα, φωτίστηκε ἡ μικρή σπηλιά, οἱ σκυθρωπές εἰκόνες, δυό δόλες δόλες, φωτιστήκαμε κι ἐμεῖς καὶ βρέθηκαν τά πρόσωπά μας γεμάτα χαρά χλωμή.

— Ἐκεī εἶναι ἡ Σύνοψη, εἶπε ὁ γέρος. Ἄς καθήσει ὁ μεγαλύτερος νά διαβάζει Χαιρετισμούς. Ἡταν πραγματικά Παρασκευή, οἱ τελευταῖοι Χαιρετισμοί.

Δέν ἥμουν ὁ μεγαλύτερος. Πῆρα ὅμως τό κίτρινο χαρτί στά χέρια μου καὶ ἀρχισα νά διαβάζω σιγά σιγά τό ἀκατάληπτο κείμενο. Δέ διάβαζα τούς τελευταίους, ἀλλά τούς δεύτερους Χαιρετισμούς, ὅπως διαπίστωσα ἀργότερα. Μά ποιός ἤξερε τότε τί διάβαζα!

«Ἡκουσαν οἱ ποιμένες τῶν Ἀγγέλων ὑμνούντων τήν ἔνσαρκον Χριστοῦ παρουσίαν, καὶ δραμόντες ώς πρός Ποιμένα θεωροῦσι τοῦτον ώς ἀμνόν ἀμωμον, ἐν τῇ γαστρὶ Μαρίας βοσκηθέντα, ἦν ὑμνούντες εἶπον: Χαῖρε αὐλή λογικῶν προβάτων».

‘Ο γέρος στεκόταν ἀνυπόμονα νά φτάσει ἡ στιγμή νά πεῖ κι ἐκεῖνος ψαλμουδιστά τό «Χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε».

A Δέν ἀκουγόταν τίποτε ἄλλο, παρ' ἐκτός τό μαύλισμα τῆς φωτιᾶς καὶ τό ἀπάλαφρο βουητό τοῦ δάσους.

¶ Ἡ φωνή μου ἔμεινε μόνη καὶ πηδοῦσε στό χάος σάν ἀγρίμι κι ἔτρεμε. ¶ Ήμουν σίγουρος, δλοι τό ἴδιο πιστεύαμε, πώς τοῦτοι οἱ Χαιρετισμοί πήγαιναν ἵσια στά αὐτιά τῆς Μητέρας τοῦ «ἀδύτου ἀστέρος».

‘Ἐπρεπε νά τούς λέμε καλά, ώς καθώς ἔπρεπε. στήν ἐπισημότητα τῆς ὥρας καὶ τοῦ τόπου...’

Μιά ὥρα ἀργότερα ρώτησα τό γέρο, τί καταλάβαινε ἀπό κεῖνο τό διάβασμα καὶ χαιρόταν τόσο ἡ ψυχή του; — Τίποτε, μοῦ εἶπε, κουβέντα. ‘Ο, τι καταλάβαινα δέ λέγεται μέ λόγια. Νά, ὅπως ἀκοῦς ἔνα λυράρη καλό κι ἀναγαλλιάζεις. Ποιός μπορεῖ νά ίστορήσει μέ λόγια ὅ, τι καταλαβαίνει ἀπό τόν κελαηδισμό τῶν πουλιῶν;

Τό ίδιο εἶναι.

ΟἽηται. Ἔτσι νιώθαμε ὅλοι. Καὶ ποτέ δέ χαρή-
καμε τόσο βαθιά τὸ κάλλος, μά καὶ τὸ νόημα τῶν Χαι-
ρετισμῶν, ὅσο ἐκείνη τῇ νύχτᾳ.

Níkos Ἀγγελῆς

(Μικρή Ἀνθολογία-Αμερικανικό Κολλέγιο Θηλέων Ἑλληνικοῦ)

΄Ασκήσεις:

- Νά χωρίσετε τό κείμενο σέ τρεῖς ένότητες καί νά βάλετε σέ κάθε μιά τήν κατάλληλη ἐπιγραφή.
- Νά χαρακτηρίσετε τό γέροντα ἀπό όλόκληρη τή συμπεριφορά του (ἀπέναντι στά παιδιά, στά γράμματα, στή θρησκευτική πίστη κλπ.).
- «Ἡ φωνή μου πηδοῦσε στό χάος σάν ἀγρίμι..» τί σχῆμα λόγου εἶναι καί τί ἀκριβῶς θέλει νά πεῖ;
- Μέ ποιό γεγονός τῆς ιστορίας μας συνδέονται οἱ «Χαιρετισμοί;»

15. ΠΑΣΧΑ ΣΕ ΜΙΑ ΚΑΤΑΚΟΜΒΗ

Ήταν μήνας Απρίλης. Η νύχτα γλυκιά καί ήρεμη άπλωνε τή μελαγχολική σκιά της στίς πεδιάδες τής Ρώμης. Η φύση σιωπηλή καί γαλήνια σκόρπιζε ούρανια εύωδιά καί σκέπαζε τή γῆ μέ θεῖο μυστήριο.

Στήν εἰρηνική αὐτήν ώρα δύο ἄντρες καβαλάρηδες, ό ἔνας γέροντας κι ό ἄλλος νέος, προχωροῦσαν ρεμβάζοντας ἀργά ἀργά γιά τή Ρώμη. Σέ μικρή ἀπόσταση πίσω τους ἀκολουθοῦσαν πέντε ἔξι δοῦλοι.

Κάποια στιγμή, ό νέος ἀναπηδάει πάνω στό ἄλογο καί λέει:

— Θεῖε μου, βλέπεις τό πλῆθος τοῦ κόσμου, πού βαδίζει μέ προφύλαξη ἀνάμεσα στά λιβάδια καί κατευθύνεται στή μεγάλη χαράδρα πού εἶναι ἀριστερά μας; Μοῦ φαίνεται ὑποπτο. Μήπως ἐτοιμάζουν καμιά συνωμοσία ἐναντίον τοῦ Καίσαρα;

— Σιωπή, ἅμυναλε! ἀπάντησε αὐστηρά ό γέροντας. Δέν ξέρεις πώς οί δοῦλοι πού ἔρχονται πίσω μας, ώς καί οί τάφοι ἀκόμα πού βρίσκονται στήν ἄκρη τοῦ δρόμου, ἔχουν αὐτιά; Ἀς τούς παρακολουθήσουμε καί θά δοῦμε.

Χωρίς νά μιλᾶνε καθόλου τώρα, οί δύο ἄντρες ἀκολούθησαν τό πλῆθος ώς τήν ἄκρη τής χαράδρας. Ἐκεῖ ό γέροντας κατέβηκε ἀπό τό ἄλογο καί εἶπε στόν ἀνιψιό του νά τόν περιμένει, ἀφοῦ τόν πρόσταξε:

— “Οσο κι ἂν ἀργήσω, δ, τι κι ἂν συμβεῖ, σοῦ ἀπαγορεύω νά προχωρήσεις περισσότερο. Θά μέ περιμένεις ἐδῶ. Εἶπα!

Μέ πολλή προσοχή, γιά νά μή γλιστρήσει καί πέσει, ό πατρίκιος Πόντιος Πιλάτος — αὐτός ήταν ό γέροντας — πῆρε τό μονοπάτι κι ἀρχισε νά κατεβαίνει στό βάθος τής χαράδρας. Σέ λίγο μέσα στό σκοτάδι ξεχώ-

ρισε μιά άόριστη βοή πλήθους. Πότε πότε ἀκουγε κάτι σάν δύμιλια και πότε σιγανούς κι ἀρμονικούς ύμνους ἀρμονία πού ἔμοιαζαν μέ προσευχή.

Ξαφνικά φλογίτσες κόκκινες ἀπό μικρά χωμάτινα φαναράκια φώτισαν τούς τοίχους μιᾶς ὑπόγειας σπηλιᾶς. Κι ὁ Πόντιος Πιλάτος, χωρίς νά τό καταλάβει, βρέθηκε ἀνάμεσα στό πλῆθος. Κανένας δέν τόν πρόσεξε οὕτε κάν τόν πῆρε εἰδηση. Καγένας ἄλλος, ἐκτός ἀπό τόν ἀρχηγό τῆς συγκέντρωσης, πού καθόταν σέ ένα σκαμνί λίγο ψηλότερα ἀπό τούς ἄλλους.

‘Ο ἀρχηγός ἦταν ὁ ἀπόστολος Πέτρος. Εἶδε τόν ξένο, ταράχτηκε, ἔγινε κάτωχρος και βυθίστηκε σέ θλιβερές ἀρμονία ἀναμνήσεις. Γρήγορα ὅμως συνῆλθε, ἔδειξε στόν ἐπισκέπτη μιά κενή θέση και τόν προσκάλεσε νά καθίσει.

Στό μεταξύ ἡ ιερή λειτουργία συνεχιζόταν. “Ολοι ἀκουγαν μέ κατάνυξη τή διήγηση τοῦ Διακόνου, πού ἀρμονία μέ λόγια ἀπλά τούς ἐξιστοροῦντες τό δράμα τοῦ Πάθους και τό θαῦμα τῆς Ἀνάστασης.” Αὐτό τό θαῦμα, πού ὁ Πέτρος μέ τούς κυνηγημένους χριστιανούς γιόρταζαν τήν ἀνοιξιάτικη ἐκείνη νύχτα μέσα στήν κατακόμβη.

Αργά ἀργά και σέ τόν ιερόπρεπο ὁ Διάκονος μίλησε: γιά τήν ἀγωνιώδη νύχτα τοῦ Χριστοῦ στό ὄρος τῶν Ἐλαιῶν γιά τήν τραγική περιφορά του στούς δρόμους τῆς Ιερουσαλήμ· γιά τό πραιτώριο τοῦ Ἀννα και τόν οἶκο τοῦ Καϊάφα· γιά τή λιγοψυχία και τήν ἄρνηση τοῦ Πέτρου — πού κείνη τή στιγμή ταπεινωμένος ἔκλαιγε και χτυποῦσε τό στῆθος του μέ συντριβή — γιά τούς δισταγμούς και τή δειλία τοῦ Πιλάτου· γιά τή φοβερή κραυγή «Σταύρωσον, σταύρωσον Αὐτόν!»· γιά τή φραγγέλωση και τό ἀκάνθινο στεφάνι· και τέλος γιά τό μεγάλο θαῦμα τῆς Ἀνάστασης και τό θρίαμβο τοῦ Θεοῦ: Και κατάληξε:

— Και τώρα, ἀδελφοί μου, ἃς προσευχηθοῦμε:

„Ας προσευχηθούμε γιά τούς τυφλούς Ιουδαίους πού δέν ἀναγνώρισαν τόν Μεσσία.

„Ας προσευχηθούμε γιά τούς ἑθνικούς και νά εὐχηθούμε νά παραδεχτούν τό εὐαγγέλιο.

„Ας προσευχηθούμε καί γιά μᾶς, νά στερεωθεῖ ἡ πίστη μας καί νά ὄπλιστούμε μέ δύναμη και μέ γενναιότητα γιά ν' ἀντέξουμε στούς διωγμούς και στά μαρτύρια.

— Αμήν! Αμήν! ἀπαντοῦσαν οἱ πιστοί.

— „Ας προσευχηθούμε ἀκόμη καί γι' αὐτόν τόν ἀνθρώπο, φώναξε μέ τή βροντερή φωνή του ὁ Πέτρος κι ἔδειξε τόν ξένο.

— Χριστέ μου! ἀναφώνησαν πολλοί πού ἀναγνώρισαν τόν Πιλάτο και κοίταξαν νά κρυφτούν, γιά νά μήν πέσουν στήν ματιά του.

— Κακό πού μᾶς βρῆκε! εἶπαν καί μερικές γυναῖκες και κόντεψαν νά λιποθυμήσουν ἀπό τόν πανικό πού τίς ἔπιασε.

Σοβαρός σοβαρός, ἀλλά και πολύ ντροπιασμένος και διστακτικός, ὁ Πόντιος Πιλάτος πλησίασε τόν Πέτρο, ζήτησε τό λόγο και εἶπε μέσα σέ νεκρική σιγή:

— Πολύ ἔχετε παρεξηγήσει τή στάση μου, ἀγαπητοί μου ἀνθρωποι. Σᾶς βεβαιώνω εἰλικρινά πώς ἤθελα νά σώσω τόν Ναζωραῖο, ἀλλά δέν μποροῦσα. Θυμηθεῖτε τήν ὀργή τοῦ λαοῦ και τίς πλεκτάνες τῆς συναγωγῆς κι ἐλάτε στή θέση μου. Εἶχα καθῆκον, σάν ρωμαῖος ἄρχοντας, νά προλάβω τήν ἔξεγερση τοῦ ὅχλου, πού θά τελείωνε μέ στάση κατά τῆς Ρώμης. Βρισκόμουν σέ τραγική κατάσταση. Κι ἂν ξέρατε τήν ἀνησυχία μου ἀπό τίς φριχτές ἐκεῖνες ὥρες... „Αν ξέρατε τόν ἔλεγχο τῆς συνείδησής μου... „Αν ξέρατε πώς δὲ βρίσκω ἀνάπαυση πουθενά... .

— Δέν ἔχεις ἀνάγκη νά δικαιολόγηθεῖς, πατρίκιε, τόν ἔκοψε ὁ Πέτρος. Ο Κύριός μας σέ συγχώρησε, ὅπως

συγχώρησε και δόλους τούς ἄλλους δημίους του. Κι ὅπως εἶδες, πρίν ἀπό λίγο προσευχηθήκαμε κι ἐμεῖς γιά σένα.

Γυρνώντας ύστερα κατά τό πλῆθος, ὁ Πέτρος εἶπε:
— Τώρα θά τελέσουμε τό μυστήριο τῆς Εὐσπλαχνίας καὶ τῆς Ἀγάπης.

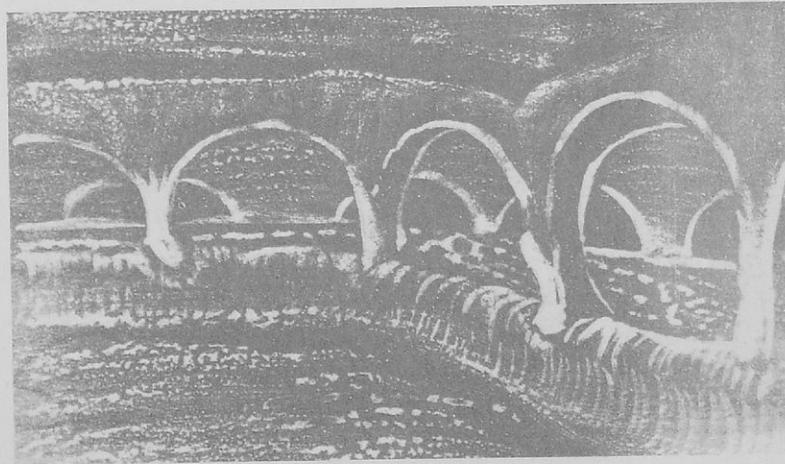
Δυό νέοι ἔφεραν μπροστά του ἓνα πανέρι μέ ψωμιά. Τά εὐλόγησε, τά ἔκοψε σέ κομμάτια καὶ τά μοίρασε.

Οἱ ὑπόγειοι θόλοι ἀντιλάλησαν πάλι ἀπό τό χαρμό-
συνο ἀλληλούια καὶ ἡ συνάθροιση ἀρχισε νά διαλύε-
ται. Οἱ χριστιανοί περνοῦσαν τώρα ἀτάραχοι μπρο-
στά στόν Πιλάτο καὶ δέν ἔνιωθαν τό παραμικρό μίσος
ἐναντίον του. Μερικοί μάλιστα τόν ἔβλεπαν καὶ μέ
κάποια συμπάθεια.

Ἄλλα κι ὁ ἴδιος τώρα ἔνιωθε πιό ἥρεμος. Ἐσυρε τό
βαρύ βῆμα του ἔξω ἀπό τήν κατακόμβη, ἐνῶ τήν ψυχή
του τήν μυριόδερναν ἓνα σωρό σκέψεις.

(Διασκευή ἀπό τό γαλλικό)

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

16. Η ΛΑΜΠΡΗ

A Νάτην, ή Λαμπρή μέ τά λουλούδια,
κόψετε, παιδιά, τήν Πασχαλιά
κι ὅλοι μέ χαρές καί μέ τραγούδια
τρέξετε ν' ἀλλάξουμε φιλιά.

Σήμαντρα γλυκά βαροῦν ἀκόμα
καί μοσχοβιοῦν οἱ ἐκκλησιές.
Μόσχος τά φιλιά στό κάθε στόμα,
τά φιλιά τῆς ἄνοιξης δροσιές.

Πᾶμε νά στρωθοῦμε στό χορτάρι
καί τ' ἀρνί. μας ψήνεται σιγά,
καί μέ τῆς Ἀνάστασης τή χάρη
φέρτε νά τσουγκρίσουμε τ' αὐγά.

Στέλιος Σπεράντασ

Ασκήσεις:

— Ποιά ἔθιμα κυριαρχοῦν τή Λαμπρή
καί τί συμβολίζει καθένα;

— Ποιά συναισθήματα ἐκφράζονται
στό ποίημά. Αὐτά εἶναι κοινά ή προ-
σωπικά τοῦ ποιητῆ;

— «Μόσχος τά φιλιά στό κάθε στόμα.
τά φιλιά τῆς ἄνοιξης δροσιές».
Τί σχήματα λόγου εἶναι καί ποιό αἴ-
σθημα τονίζεται μέ αὐτούς τούς δυό^{στίχους}:

17. ΔΙΠΛΗ ΓΙΟΡΤΗ

Μιά χρονιά, σταν άκόμα οι "Ελληνες" ήταν ύπόδουλοι στούς Τούρκους, έτυχε νά γιορτάσουν τήν ίδια μέρα οι χριστιανοί τή Λαμπρή τους και οι Τούρκοι τό Μπαϊράμι τους. "Έτσι έτυχε.

Σέ μιά γειτονιά τής Αθήνας, τά μεσάνυχτα τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἀφοῦ οἱ χριστιανοί ἔκαμαν Ἀνάσταση κι ἀπόλυτε ή ἐκκλησία, ή γριά κλησάρισσα* τῆς Ἀγίας Σωτήρας κλείστηκε μέσα στό κελί της. Διπλοαμπάρωσε τήν πορτίτσα της κι ἔβαλε, γιά καλό καὶ γιά κακό, ἀπό πίσω καὶ τό φορτσέρι** της, γεμάτο μ' ὄλο της τό νοικοκυριό, γιατί τό τούρκικο ξεφάντωμα μποροῦσε νά ξεσπάσει πάνω της.

"Ἐξαφνυ, χτυπᾶ τρεῖς φορές ή πόρτα: τάκ, τάκ, τάκ. "Άλλες τρεῖς φορές χτύπησε καὶ ή καρδιά τῆς κλησάρισσας.

— "Αν εἶσαι χριστιανός, νά σέ πολυχρονᾶ ὁ Μεγαλοδύναμος. Μά καὶ Τούρκος ἂν εἶσαι, πάλι καλῶς ὅρισες, εἶπε μέσα της.

— "Ανοιξε γρήγορα, γειτόνισσα, καὶ μή φοβᾶσαι, ἐγώ εἰμαι.

— Μπά! Εσύ σαι, γειτόνισσα; Καὶ τί γυρεύεις τέτοιαν ὥρα;

Η πορτίτσα τοῦ κελιοῦ ἀνοιξε. Τό κατάλευκο γεροντάκι, ή κλησάρισσα, καλωσόρισε τό κατάμαυρο σκέλεθρο, μιά γριά Ἀραπίνα φιλενάδα της, πού καθόταν μέσα σ' ἓνα χάλασμα τῆς γειτονιᾶς. Η πορτίτσα ξανάκλεισε.

Η Ἀραπίνα μιλάει πρώτη:

Τώρα πού ήσύχασε ὁ κόσμος ὄλος καὶ οἱ χαροκόποι τραβήχτηκαν στά σπίτια τους, ήρθε κι ἐμένα ή σει-

* καντηλανάφτισσα   ** μπαούλο, κασέλα

ρά μου νά γιορτάσω τό Μπαϊράμι μου στό τρυπόσπιτό μου μέσα. "Εκαμα ν' άπλωσω πάνω σέ κάτι πέτρες δ, τι μου δωκαν οί άγαδες της γειτονιᾶς και τότε σέ συλλογίστηκα, καημένη γειτόνισσα, κλεισμένη καταμόναχη, στό κελί σου, τέτοια χρονιάρα μέρα που ξημερώνει γιά σᾶς τους χριστιανούς. Σέ ψυχοπόνεσα, τύλιξα πάλι τά φαγιά που είχα μπροστά μου και είπα μέσα μου:

— Κακόμοιροι χριστιανοί! Σκλάβοι και σεῖς, σκλάβοι κι έμεις. Φτωχοί έμεις, πιό δυστυχισμένοι έσεις, γιατί έμεις είμαστε ξένοι, ένω σεῖς γίνατε δοῦλοι στόν ίδιο τόπο, που μιά φορά ήσαστε άφεντικά. "Ας πώ, είπα, νά γιορτάσουμε μαζί: αυτή τή Λαμπρή της κι έγώ τό Μπαϊράμι μου. Ξεκίνησα λοιπόν και ήρθα.

Κι άκουμπησε τό μικρό της δέμα πάνω στό τραπέζι του κελιού.

Σηκώνεται τότε ή κλησάρισσα γελαστή και ψάχνει μέσα στήν κασέλα της. Βγάζει ένα κόκκινο αύγό και τό δίνει στήν Αραπίνα.

Τό παίρνει έκείνη μ' εύχαριστηση μεγάλη, σηκώνει τό χέρι της ψηλά, τό παρατηρεῖ γύρω γύρω στό φῶς του λυχναριού μέ χαρά μικροῦ παιδιοῦ και τό θαυμάζει σάν κάτι σπάνιο και περίφημο πράμα.

Ή γριά κλησάρισσα πλησιάζει σιγά σιγά, κάθεται κοντά της κι ξέσφινα κάνει τσάκ μιά και της τό σπάζει μέ τό άλλο κόκκινο αύγό, που είχε κρυμμένο στό άλλο της χέρι, ξεκαρδισμένη στά γέλια γιά τό κατόρθωμά της.

Τό κελί είναι μισοσκότεινο. Τό λυχνάρι μόλις και φέγγει. Ζυγώνουν κοντά, μάγουλο μέ μάγουλο, τά δυό γεροντικά κεφάλια, κάτασπρο τό ένα-κατάμαυρο τό άλλο, και φιλιούνται...

(Αθηναϊκή παράδοση)

Δημήτριος Καμπούρογλου

Δωρεός μικρών

18. Ο ΚΡΥΦΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ*

Είναι τρεῖς ή ὥρα μετά τά μεσάνυχτα καί σπάνιοι οἱ διαβάτες στό δρόμο. Είναι οἱ τελευταῖοι, πού γυρίζουν ἀπό τήν πρώτη Ἀνάσταση καί πηγαίνουν βιαστικοί στά σπίτια τους. Σέ λίγο τίποτε πιά δέν ἀκούγεται καί νεκρική σιγή βασιλεύει σ' ὅλη τήν τουρκική συνοικία τοῦ Ἡρακλείου.

Ξαφνικά ἀνοίγει ἀθόρυβα ἡ αὐλόπορτα ἐνός μεγάλου σπιτιοῦ καί προβάλλει ἀνθρώπινο κεφάλι. Γυρίζει δεξιά καί ἀριστερά καί παρατηρεῖ μέ προσοχή μέσα στό σκοτάδι, τραβιέται μέσα καί πάλι ξαναφαίνεται καί πάλι κοιτάζει μέ προσοχή.

— Έλατε, δέν είναι κανένας, ἀκούγεται χαμηλή φωνή.

Τρεῖς σκιές, ἡ μιά μεγάλη καί οἱ δυό μικρότερες, βγῆκαν στό δρόμο.

— Πᾶμε γρήγορα, ψιθύρισε ὁ ψηλός ἄντρας. Βιαστεῖτε, γιατί ἀργήσαμε καί θά μᾶς περιμένει. Σκέπασε τό πρόσωπο μέ τό μαντίλι του, Ἐσμέ. Ρεσίτ, δῶσε μου τό χέρι σου.

Περπατοῦσαν κι οἱ τρεῖς σιωπηλοί στό σκοτάδι. Μόλις ὅμως ἔστριψαν τό στενό σοκάκι, ἀπάντησαν μιά γριά πού κρατοῦσε στό χέρι τῆς ἀναμμένη λαμπάδα. Περπατοῦσε μέ κόπο, γιατί ἦταν πολύ γριά. Καί φρόντιζε μέ τό ἀδειανό χέρι νά προφυλάγει τή λαμπάδα της ἀπό τόν ἀέρα, γιά νά φέρει στό σπίτι τό φῶς τῆς Ἀνάστασης, πού πήρε ἀπό τήν ἐκκλησία.

“Οταν εἶδαν τό φῶς τῆς λαμπάδας οἱ τρεῖς νυχτερινοί διαβάτες, γύρισαν ἀλλοῦ τό κεφάλι τους, γιά νά μή γνωριστοῦν. Τοῦ κάκου ὅμως. Ἡ γριά σήκωσε τή λαμπάδα της, τούς φώτισε καί τούς εἰπε:

*Ο κρυπτοχριστιανισμός ἀποκαλύφτηκε στήν Κρήτη, Πόντο, Ήπειρο, Κύπρο... κατά τό 19ο αἰώνα.

- Πολλά τά ἔτη σας, Μεχμέτ μπέη.
— Καλημέρα κυρά, ἀποκρίθηκε κεῖνος. Καί τοῦ χρόνου! Καί τράβηξε τό δρόμο του.

Ἡ γριά τούς κοίταξε ἀπό κοντά, ὥσπου τούς ἔχασε ἀπό τά μάτια της.

— Περίεργο πράμα! Εἶπε μέ τό νοῦ της. Ποῦ νά πᾶνε τέτοια ὥρα ὁ Μεχμέτ μπέης μέ τή χανούμισσα καί τό γιό του; Χριστέ μου, δέν κάνεις τό θαῦμα σου νά γλιτώσουν οἱ χριστιανοί ἀπό ἔναν κακό Τοῦρκο;

Βυθισμένη στό σκοτάδι ἦταν καί ἡ ἐκκλησιά τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ. Ἐδῶ καί λίγη ὥρα χιλιάδες κεριά τή φωτίζαν. Πάρα πολλοί χριστιανοί στήν αὐλή της ἔψευλναν χαρμόσυνα τό «Χριστός Ἄνεστη». Τώρα ἔμεινε μόνο τό ἄρωμα τοῦ λιβανιοῦ καί τῶν κεριῶν. Καί μόνο τό καντήλι, πού ἔκαιγε μπροστά στήν ἀσημένια εἰκόνα τῆς Παναγίας, θαμπόφεγγε. Παντοῦ, βασίλευε ἀπόλυτη σιγή.

Δύο χτύποι ὀκούστηκαν στήν ἔξωθυρα. Ἀπό ἔνα στασίδι σηκώνεται κάποιος καί τρέχει ν' ἀνοίξει· ἦταν ὁ παπάς τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ.

Οἱ τρεῖς νυχτερινοί διαβάτες μπαίνουν ἀθόρυβα στήν ἐκκλησιά καί φίλοῦν τό χέρι τοῦ παπᾶ. Σφαλίζουν καλά τήν πόρτα, προχωροῦν εὐλαβικά στό εἰκονοστάσι, γονατίζουν καί κάνουν τό σταυρό τους. Ὁ παπα-Γρηγόρης μπαίνει ἀπό τή δεξιά πόρτα στό ίερό, ἀνοίγει τήν Ὁραία Πύλη καί λέει στόν μικρότερο ἀπό τούς τρεῖς.

“Ἐλα, παιδί μου, νά μέ βοηθήσεις. Καί τοῦ δίνει μιά μικρή λαμπάδα, πού τήν ἄναψε ἀπό τό ἀκοίμητο φῶς πού εἶναι πάνω στήν Ἀγια-Τράπεζα.

Κατόπιν ὁ παπα-Γρηγόρης φόρεσε τό χρυσοκέντητο πετραχήλι του, πῆρε μέ βαθύ σεβασμό τό δισκοπότηρο καί πλησίασε στήν Ὁραία Πύλη. Μπροστά του στέκεται τό συμπαθητικό τουρκόπαιδο ὡχρό, συγκινη-

μένο, μέ τή λαμπάδα στό χέρι.

— Πλησιάστε, είπε ό παπάς στούς άλλους δυό.

Α Πρώτα πλησιάσε ή γυναίκα, τριάντα-
πέντε χρονῶν. Ἡταν ὥχρή και βαθιά συγκινημένη. Τή
στιγμή πού ἀνέβαινε τά σκαλοπάτια του ιεροῦ, χρειά-
στηκε νά τήν υποστηρίξει ό Μεχμέτ μπέης γιά νά μήν
πέσει. Τά μεγάλα μαῦρα μάτια της ἦταν δακρυσμένα.
— «Μεταλαμβάνει ή δούλη του Θεοῦ Μαρία, εἰς τό
ὄνομα του Πατρός και του Υίου και του Ἀγίου Πνεύ-
ματος», είπε ό παπάς μ' ἐπισημότητα. Και τῆς ἔδωκε
τήν Ἀγια Μετάληψη.

Δυό μεγάλα δάκρυα κύλησαν στό πρόσωπο τῆς σε-
μνῆς ἑκείνης γυναίκας και ἀκούστηκε νά ψιθυρίζει:

«Μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθης ἐν τῇ Βασιλείᾳ
σου». Πήρε ἔπειτα ή γυναίκα τή λαμπάδα στό χέρι
της και πλησιάσε τό παιδί.

«Μεταλαμβάνει ό δούλος του Θεοῦ Νικόλαος», ἐπα-
νάλαβε ό παπάς, κοιτάζοντάς το στοργικά.

Τώρα ἦρθε ή σειρά του Μεχμέτ. Ἀνεβαίνει μέ θάρ-
ρος και πλησιάζει τόν παπά. Τό φῶς τῆς λαμπάδας
τρέμει, γιατί τρέμουν και τά χέρια τῆς Μαρίας.

«Μεταλαμβάνει ό δούλος του Θεοῦ Ἐμμανουήλ, εἰς
τό όνομα του Πατρός και του Υίου και του Ἀγίου
Πνεύματος», λέει γιά τρίτη φορά ό παπάς, δακρύζοντας
τώρα κι αὐτός.

— Ἀμήν! είπε μέ βαθιά φωνή ό μυστικός χριστιανός.

Ο Σέ λίγα λεπτά οι τρεῖς σκιές χάνονται και πάλι στούς
σκοτεινούς δρόμους του Ἡρακλείου και βιαστικά γυ-
ρίζουν στό σπίτι τους. Αύτή τή φορά δέ βρέθηκε κα-
μιά γριά στό δρόμο νά τούς γνωρίσει μέ τό φῶς τῆς
λαμπάδας και νά ξαναπεῖ: «Θεέ μου, δέν κάνεις τό
θαῦμα σου, γιά νά σωθοῦν ἀπό ἔναν κακό Τούρκο οί
χριστιανοί».

Μόνο ό παπα-Γρηγόρης ἥξερε ὅτι ό Μεχμέτ μπέης

ώχρο = λαμπάδα

ήταν χριστιανός, πιό πολύ πιστός ἀπό πολλούς που λέγονται μονάχα χριστιανοί.

(Οἱ Κρῆτες μονοὶ)

Ιωάννης Δαμβέργης

VV

Δισκόποτηρα

19. ΤΑ ΔΙΣΚΟΠΟΤΗΡΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Τήν ὥρα πού μπῆκαν οἱ Τοῦρκοι στήν Πόλη ὁ πρωτόπαπας τῆς Ἀγια-Σοφιᾶς βγῆκε ἀπό τή Στοά τῆς ἐξομολογήσεως. Ἀποβραδίς κοινώνησε τόν Αὐτοκράτορα κι ὡς τό πρωί ἐξομολογοῦσε. "Οπως βγῆκε ἀψηλός, ήλιοκαμένος, μ' ἄσπρα γένια καὶ φρύδια παχιά, νόμιζες πώς ἔνας ἄγιος ξεκόλλησε ἀπό τόν τοῖχο. Καὶ γιά μιά στιγμή, ὅταν εἶδε τό πλῆθος γονατιστό νά σπαρταράει, κιτρίνισε σάν τό φλουρί, σάν νά τόν χτύπησε βόλι. Κοντοστάθηκε, σφουγγισε τά δάκρυα καὶ προχώρησε στήν ἐκκλησία.

"Ο ναός, ὁ ἄμβωνας, ὁ σολέας καὶ τά περιστύλια ἦταν γεμάτα κόσμο. Τά φῶτα, οἱ πολυέλαιοι, οἱ καντῆλες

ῆταν ἀναμμένες. Γιά τελευταία φορά ἔλαμπε στήν 'Ανατολή τό μεγαλεῖο τῆς χριστιανούσυνης. Ἐλαμπε ἡ θαυμάσια ἀρχιτεκτονική του 'Ανθέμιου καὶ του Ἰσίδωρου. Ἐλαμπε δὲ ἀφάνταστος πλοῦτος, πού σκόρπισε δὲ Ἰουστινιανός γιά νά νικήσει τό Σολομώντα. Καὶ ἀπό μακριά ἔφταναν τοῦ τρόμου οἱ φωνές:

— Οἱ Τοῦρκοι! Οἱ Τοῦρκοι!

A Οἱ πολυέλαιοι ἀπό κρύσταλλα ἀσημοδεμένα, τά πελώρια μανουάλια σάν γίγαντες φωτοβόλοι, οἱ ἀσημένιες καντήλες, οἱ ποικιλόχρωμες κολόνες, τά χρυσά μωσαϊκά, ὅλα ἔλαμπαν γιά τελευταία φορά. Καὶ ἀψηλά οἱ ἐλαφρότατες γραμμές ἀγκάλιαζαν σάν σχέδιο ἀνάερης κορώνας, τόν πελώριο τροῦλοAΩ, τόν τροῦλο! "Οπως ῆταν θαυμάσιος στούς γύρους, νόμιζες πώς ζητοῦσε νά πλανέψει σ' ἔναν ἄλλο κόσμο τούς χριστιανούς τήν ὥρα τῆς θυσίας!

Τί ἀρμονία σ' ὅλα! Τέλεια στήν εὐγένεια, πλούσια στά χρώματα, στό ρυθμό, στά φωτα! Τί πλοῦτος στό ἀσήμι, στό χρυσάφι, στά μωσαϊκά, στά μάρμαρα καὶ τί ώραια σχήματα, τί δουλεμένα κιονόκρανα, τί πολύτιμα πετράδια!

"Ο πρωτόπαπας ἔκαμε τρεῖς σταυρούς καὶ μπῆκε στό 'Ιερό. Ἐπάνω στήν 'Αγια-Τράπεζα, σάν νά ῆταν κρεμαστός οὐράνιος θόλος, τό Κιβώτιο. Στήριζε τά τέσσερα χρυσά του πόδια στίς τέσσερις γωνιές καὶ ἀπ' ἐμπρός πρόβαλλε ἔνα ώραιο τόξο. "Ενας σταυρός χρύσιζε στήν κορυφή του καὶ μέσα ἀπό τό θόλο του κατέβαινε ἀσπρό περιστέρι, ή Περιστερά του 'Αγίου Πνεύματος. Ό πρωτόπαπας ἔβγαλε ἀπό τά σπλάχνα τῆς Περιστερᾶς τά δισκοπότηρα, τά σκέπασε μέ μεταξωτό, πού λέγεται 'Αέρας, τά πῆρε κι ἔφυγε.

— «Μή δότε τά "Αγια τοῖς κυσί», σκέφτηκε.

Σάν ἀρχαῖο ἑλληνικό ἀγγεῖο, ὅλο ἀπό χρυσάφι, λίγο κοντό μέ δυό ὅμορφα χερούλια καὶ μέ πλευρές καμπύ-

λες, τέτοιο ἦταν τό Ίερό Ποτήριο. Τό στόμα του τριγύριζε διπλή γραμμή σέ ρυθμό μαιάνδρου. Καί στήν πρόσωψη εἶχε σκαλισμένο τό Χριστό σέ κολυμπήθρα.

‘Ο Ίερός Δίσκος ἦταν ἀπό χρυσάφι καλοδούλεμένο. Στό κέντρο ὁ Μυστικός Δεῖπνος τοῦ Κυρίου. Καί γύρω πολύτιμα πετράδια.

‘Ο πρωτόπαπας πῆρε τά δισκοπότηρα, ἄνοιξε τήν πίσω πόρτα τοῦ ιεροῦ καί κατέβηκε σ’ ἔνα ὑπόγειο. Ἀπό ἐδῶ ὑπῆρχε δρόμος μυστικός, πού ἔφερνε στήν ἐκκλησία Σεργίου καί Βάκχου. Καί κοντά ἦταν ἡ θάλασσα. Λίγο παρέκει τό λιμάνι Βουκολέοντος.

“Ἐνα μικρό καραβάκι ἦταν τραβηγμένο στήν ξηρά καί τίποτε ἄλλο. Κανένας καραβοκύρης. Τά καράβια εἶχαν φύγει.

‘Ο πρωτόπαπας ἔριξε μιά ματιά στή θάλασσα, ἀνασκουμπώθηκε κι ἔσπρωξε μέ τέτοια δύναμη τό καραβάκι, πού γλίστρησε ὡς τό γιαλό. Μπῆκε μέσα, ἄνοιξε πανί καί γραμμή! Κράτησε τό τιμόνι γιά τή Βιθυνική παραλία. Κι ὁ ἀντίλαλος τῆς Πόλης ἔξακολουθοῦσε:

— Οἱ Τοῦρκοι! Οἱ Τοῦρκοι!

Μιά τρικυμία σηκώθηκε τρανή! Τό καραβάκι σάν τσόφλι χοροπηδοῦσε στά κύματα ἐπάνω! Καί ἡ Πόλη φαινότανε μισοσβησμένη. Φλόγες καί καπνοί παντού . . . Ἡ δύση τοῦ ἥλιου χρωμάτισε τόν οὐρανό μέ κόκκινο σάν αἷμα. Σημάδι τῆς φρίκης. Ὁ ἀνεμος ἔξακολουθοῦσε νά φυσᾶ καί ὁ ἀνεμοστρόβιλος σάρωνε τήν Προποντίδα. Σκοτείνιασε. Τό σκοτάδι σκέπασε τόν οὐρανό, τήν Πόλη. Καί ἀπό τῆς θάλασσας τά μάκρη ἀνέβαινε αίμοσταγμένος τοῦ φεγγαριοῦ ὁ δίσκος.

‘Ολόρθιος στό καράβι ὁ πρωτόπαπας κάρφωνε στόν οὐρανό τά μάτια του καί εἶδε — ὡ φρίκη! — τό φονικό φεγγάρι νά στέκεται ἀκίνητο στόν τρούλο τῆς Αγιασοφιᾶς. Καί εἶδε νά μαυρίζει, νά μαυρίζει ὁ μισός δίσκος.

‘Αρχαία προφητεία ἔλεγε:

— Θά’ναι πανσέληνος. Ἔκλειψη θά γίνει. Καί ἡ Πόλη θά πέσει!

‘Ο πρωτόπαπας περιχύθηκε κρύον ἰδρώτα. Ἔβλεπε μιά τό σταυρό στόν τροῦλο τῆς Ἀγια-Σοφιᾶς καὶ μιά τό μισοφέγγαρο. Τό καραβάκι χοροπηδοῦσε στά κύματα τῆς θάλασσας. Χίλια κομματάκια ἔγινε τό μικρό πανί του κι ὁ ἀέρας βουβούνιζε σάν θρῆνος στό κατάρτι του.

‘Ο Πρωτόπαπας ἔβαλε τίς τελευταῖες του προσπάθειες. Στό στήθος του κρατοῦσε σφιχτά τά δισκοπότηρα. Κι ἐνῶ θωροῦσε πέρα τήν Ἀγια-Σοφιά, δέ βλέπει τό σταυρό! Βλέπει τό μισοφέγγαρο...

‘Αμέσως ἄνοιξαν τά μεσούρανα. Ἔνα γλυκύτατο φῶς ἀπλώθηκε καὶ φάνηκε ὁ ἄγγελος Κυρίου κι ἄρπαξε τά δισκοπότηρα.

‘Μήν ἦταν θαῦμα! Ἡ θάλασσα ἄνοιξε στόμα καὶ κατάπιε τόν πρωτόπαπα! Γαλήνη! Τό τρομερό στοιχειό ἥσυχασε. Σάν νά’ταν Φῶτα καὶ ἄγιασε τή θάλασσα σταυρός. Καί μιά φωνή ἀκούστηκε ἀπό τά σκόρπια σύννεφα.

— Θά’ρθουνε χρόνια καὶ καιροί νά σοῦ τά φέρω πίσω!

(Θρύλοι τῆς Πόλης)

Nikolaos Basileiadis

20. Η ΑΓΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ

✓ ορώντος κατά πύρινης αυτού

A Τῆς Ἀγια-Σοφιᾶς τήν Ἀγια-Τράπεζα,
πρίν οἱ Τοῦρκοι μποῦν καὶ τήν κουρσέψουν
σέ καράβι οἱ Χριστιανοί τή φόρτωσαν
νά τήν ξενιτέψουν.

Τό καράβι μέ τήν Ἀγια-Τράπεζα,
πλέοντας στ' ἀνοιχτά μεγάλα βάθη,
ξάφνω, δίχως ξέρες, δίχως σίφουνα,
πνίγηκε κι ἐχάθη.

A Τή μεριά, πού βούλιαξεν ἡ Ἀγια-Τράπεζα,
δείχνει ἔνα θαυματουργό σημάδι:
Πάντα ἐκεῖ εἶν' ἡ θάλασσα ἀτρικύμιστη
κι ἔχει ἀπάνω λάδι.

Στάλες τοῦ λαδιοῦ τῆς Ἀγιας-Τράπεζας
τίς μαζεύουν μέ στεγνό μπαμπάκι
καὶ τίς φέρνουν γιά τά μάτια τ' ἄρρωστα
ναῦτες ἀπ' τή Θράκη.

O Στό βυθό πεσμένη ἡ Ἀγια-Τράπεζα
σέρνεται, κυλιέται ἀγάλι ἀγάλι.
Κι ὅταν ξαναγίνει ἡ Πόλη ἐλεύθερη
Θά βγεῖ στ' ἀκρογιάλι...

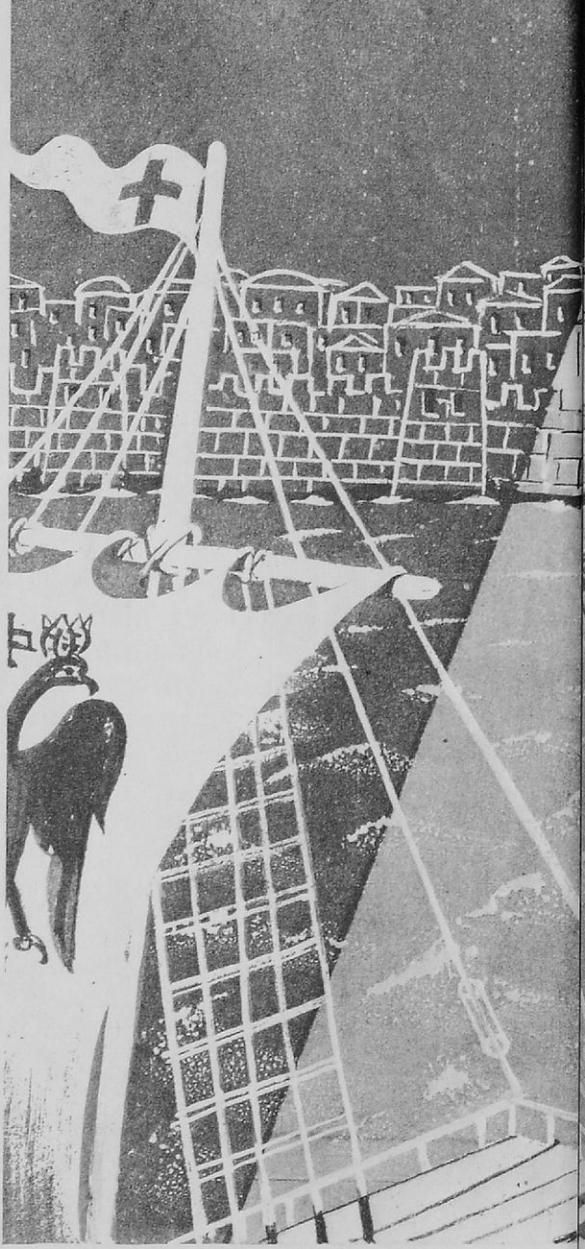
«Πύρινη Ρομφαία»

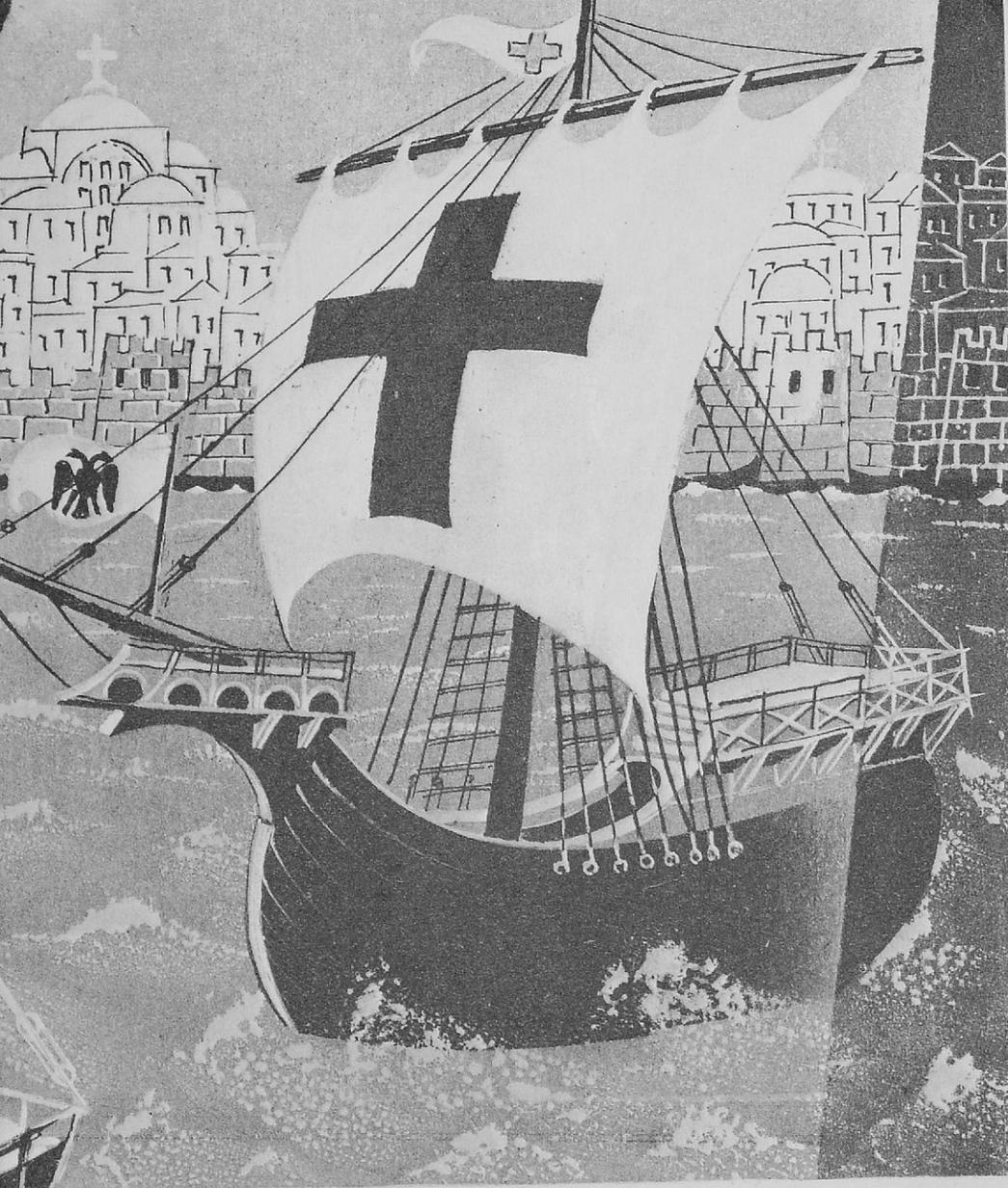
Γεώργιος Δροσίνης

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

B.
ΑΠΟ ΤΗΝ
ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ
ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

21. ΠΑΤΡΙΔΑ

A — Ξένε, πού μόνος κι ἔρημος σέ ξένους τόπους τρέχεις,
πέξ μου, ποιός εἶν' ὁ τόπος σου καί ποιά πατρίδα ἔχεις;

— Στ' ἀγαπημένο μου χωριό πάντα χαρές καί γέλια.
Στ' ἀλώνια τραγουδιῶν φωνές, ξεφάντωμα στ' ἀμπέλια,
κι ὅταν χορεύει ἡ λεβεντιά, τῆς Πασχαλιᾶς τή μέρα,
βροντοχτυπάει τό τούμπανο καί κελαηδεῖ ἡ φλογέρα.

Στή μακρινή πατρίδα μου ἔχει εὐωδιά καί χάρη
τό ταπεινότερο δεντρί, τό πιό φτωχό χορτάρι·
στούς κλώνους τῆς ἀμυγδαλιᾶς σμίγουν ἀνθοί καί
χιόνια
καί φέρνουνε τήν ἄνοιξη γοργά τά χελιδόνια.

Στῶν μαγεμένων της βουνῶν τά μαρμαρένια πλάγια
γλυκολαλοῦνε πέρδικες καί κλαίει ἡ κουκουβάγια.
Ἡ ἀσημένια θάλασσα μ' ἀφρούς τήν περιζώνει
κι ὁ οὐρανός μέ τ' ἄστρα του τή χρυσοστεφανώνει.

O Τή μακρινή πατρίδα μου, πρίν ἡ σκλαβιά πλακώσει,
τή δόξαζε ἡ παλικαριά, τή φωτίζεν ἡ γνώση. O
Και τώρα ἀπό τή μαύρη γῆ, τή γῆ τή ματωμένη,
πρόβαλε πάλ' ἡ Λευθεριά σάν πρῶτα ἀνδρειωμένη!

— Φτάνει!... Τή χώρα πού μοῦ λές, τή γνώρισα, τήν
εἶδα!

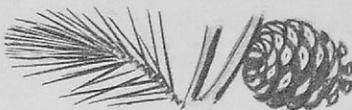
Τή μακρινή πατρίδα σου ἔχω κι ἐγώ πατρίδα!..

(Ἐφημερ. «Ἐστία»)

Γεώργιος Δροσίνης

Ασκήσεις:

- Νά υποδώσετε τό ποίημα σέ πεζό λόγο.
- Στήν «Ε» ένότητα τοῦ βιβλίου ύπάρχει τό ποίημα «Η πατρίδα» τοῦ Ι. Πολέμη. Συγκρίνετε πῶς ὁ κάθε ποιητής περιγράφει τήν πατρίδα καί βρεῖτε τά κοινά γνωρίσματα καί τίς διαφορές τους.
- Μπορεῖτε ν' ἀναφέρετε ἄλλα παρόμοια ποιήματα;

22. Η ΧΩΡΑ ΤΩΝ ΘΕΩΝ

Τό λάθος τῶν θεῶν

Απόψε θά σᾶς πῶ μιά ίστορία, εἶπε ὁ παππούς στά ἐγγονάκια του, πού τόν κύκλωναν κάθε βράδυ κοντά στό τζάκι.

— Θά μιλάει γιά δράκους φοβερούς ἢ γιά βασιλιάδες ὄλόχρυσους; ρώτησε τό μικρότερο.

— Δέ θά μιλάει γιά δράκους φοβερούς, οὔτε γιά βασιλιάδες ὄλόχρυσους καί κυράδες πεντάμορφες, εἶπε ὁ παππούς. Αὐτά εἶναι παραμύθια γιά πολύ μικρά παιδιά... Ή ίστορία, πού θά σᾶς διηγηθῶ, θά λέει γιά μιά χώρα ξακουστή, γιά τή χώρα τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου..

Τά παιδιά πλησίασαν πιό κοντά στόν παππού, γεμάτα περιέργεια. Κι ἐκεῖνος ἥρχισε ἥργα ἥργα νά διηγέται.

Μιά φορά κι ἔναν καιρό, ὅταν οἱ θεοί τοῦ Ὀλύμπου δημιούργησαν τόν κόσμο, ἔκαμαν κατοικία τους τήν ψηλότερη κορυφή ἐνός βουνοῦ. Ἀπό κεῖ στάθηκαν μιά μέρα καί μοίρασαν διάφορα ἀγαθά σ' ὅλες τίς

χώρες, πού ἔβλεπαν.

Στή μιά χώρα ἔδωσαν βουνά μεγάλα και δάση πυκνά. Στήν ἄλλη χάρισαν κάμπους ἀπέραντους, γιά νά σπέρνουν σιτάρια. Σ' ἄλλη χάρισαν μέσα στή γῆ της χρυσάφι, κάρβουνο και πετρέλαιο. Και σ' ἄλλη ποτάμια και λίμνες, γιά νά μποροῦν οί ἄνθρωποι μέ τό νερό τους νά ποτίζουν τό ξερό χῶμα και νά τό κάνουν μαλακό κι ἀφράτο, γιά νά καρπίζει.

Ἐτσι μέ μεγάλη γενναιοδωρία οί θεοί μοίρασαν τά ἀγαθά παντοῦ. Ἄλλοι περισσότερα κι ἄλλοι λιγότερα. Κάθε χώρα εἶχε τά δικά της πλούτη και τίς δικές της δόμορφιές και χάρες. Και οί ἄνθρωποι εὐχαριστημένοι ἀπ' αὐτά ζοῦσαν ζωή χαρούμενη κι εὐλογοῦσαν τ' ὅνομα τῶν θεῶν τους.

Πάνω ὅμως στή μοιρασιά τῶν ἀγαθῶν οί θεοί τοῦ Ὀλύμπου ἔκαμαν ἔνα μεγάλο λάθος....Ξέχασαν τή χώρα, ὅπου εἶχαν γεννηθεῖ και ζοῦσαν. Τ' ἀγαθά τῆς ζωῆς τά εἶχαν δώσει στίς ἄλλες χώρες τῆς γῆς, πού ἔβλεπαν μακριά, και γιά τή δική τους χώρα δέν εἶχε μείνει τίποτε.

— Τί κρίμα! ἔλεγαν, ὅταν κατάλαβαν τό λάθος τους. Και ρωτοῦσαν ό ζηνας τόν ἄλλο στενοχωρημένοι:

— Τί θά κάνουμε τώρα, γιά νά εὐχαριστήσουμε τούς ἀνθρώπους τῆς χώρας μας;

Μαζεύτηκαν τότε ὄλοι κι ἔκαναν συμβούλιο, μήπως βροῦν καμιά λύση... Κοίταζαν τή μικρή χώρα τους, πού τήν ἔλουζε ἡ θάλασσα ἀπό τίς τρεῖς μεριές της... "Ολο βουνά και χαράδρες φαίνονταν και ποῦ και ποῦ κανένας μικρός κάμπος. Μέρος φτωχό και ἄγονο και τίποτε, μά τίποτε παραπάνω.

Οἱ θεοί ἄρχισαν νά στενοχωριοῦνται ἀκόμη περισσότερο, γιατί δέν ἥξεραν πιά τί νά κάνουν... Και δέν ἥθελαν ν' ἀφήσουν καμιά χώρα, χωρίς ἀγαθά, και πράντων τή δική τους πατρίδα.

Πάνω λοιπόν στή στενοχώρια τους πετιέται ό Ἐρμῆς, ό ἀγγελιαφόρος τῶν θεῶν, καί λέει στό Δία.

— Θεέ καί πατέρα τῶν θεῶν, μέ τήν ἄδειά σου, παρακαλῶ, ἄφησέ με νά εἰπῶ μιά ίδεα...

— Γιά λέγε, φτεροπόδαρε Ἐρμῆ, ποιά ίδεα σοῦ ἥρθε; Ἰσως εἶναι καλή καί μᾶς βγάλει ἀπό τήν ἀμηχανία καί τή στενοχώρια...

— Μιά καί μοιράσαμε ὅλα τά οὐλικά ἀγαθά, ἄρχισε νά λέει ό Ἐρμῆς, ἃς δώσουμε στούς ἀνθρώπους τῆς χώρας μας τίς ἀρετές τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματος πού εἶναι κι ἀρετές δικές μας...

Οἱ ἄλλοι θεοί βρῆκαν σωστή τήν πρόταση τοῦ Ἐρμῆ καί ή λύπη ἄρχισε νά σκορπίζεται ἀπό τίς μορφές τους...

— Πολύ σωστά, φώναξε χαρούμενος ό Δίας. Ἐμπρός λοιπόν, θεοί, καθένας ἃς δώσει τήν ἀρετή πού θέλει στούς ἀνθρώπους αὐτῆς τῆς χώρας.

Πρώτη σηκώθηκε ή θεά Ἡρα, ή ἀγγελόμορφη γυναίκα τοῦ Δία.

— Ἐγώ, εἶπε μέ τή γλυκιά φωνή της, θά δώσω τήν ἀρετή τῆς νοικοκυρᾶς στίς γυναῖκες αὐτοῦ τοῦ τόπου. Θά ἀγαπήσουν τό σπίτι καί τό νοικοκυριό καί οἱ ἄντρες τους, ὅταν θά γυρίζουν κατάκοποι ἀπό τή δουλειά τους τό βράδυ, θά βρίσκουν κάθε χαρά στήν ἔστια τους...

— Ἐγώ, εἶπε ό Ἡφαιστος, ό κουντός θεός τῆς φωτιᾶς, θά μάθω στούς ἀνθρώπους τῆς χώρας μας τήν τέχνη νά δουλεύουν τό σίδερο καί τό ἀτσάλι... Μ' αὐτό θά φτιάχνουν τά ἐργαλεῖα τους, γιά νά καλλιεργοῦν τή γῆ, καί τά ὄπλα τους, γιά νά πολεμοῦν τούς ἐχθρούς τους, ὅταν ἐπιβουλεύονται τή χώρα τους.

— Κι ἐγώ, συμπλήρωσε ό ἀγριωπός Ἄρης, ό πολεμόχαρος, θά τιμῶ τά ὄπλα τους πάντα μέ νίκες.

— Κι ἐμεῖς, εἶπαν μέ τή σειρά τους οἱ ἥρωες, μ' ἐπικεφαλῆς τόν Ἡρακλῆ καὶ τό Θησέα, θά δώσουμε τή λεβεντιά καὶ τή δύναμη στό κορμί τους...

Ἐτσι καθένας ἀπό τούς θεούς ἔδωσε καὶ ἀπό μιά χάρη στούς ἀνθρώπους τῆς χώρας τους. Ἡ Δήμητρα χάρισε τήν τέχνη τῆς καλλιέργειας τῆς γῆς. Ὁ Ποσειδώνας τήν τέχνη τῆς ψαρικῆς. Ὅ Απόλλωνας τήν τέχνη τοῦ τραγουδιοῦ. Καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι, καθένας μέ τή σειρά του, ἀπό κάτι ἄλλο.

Τά δῶρα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Δία

Μονάχα ἡ κόρη τοῦ Δία, ἡ πάνσοφη Ἀθηνᾶ, ἔστεκε παράμερα σιωπῆλή καὶ συλλογισμένη.

— Εσύ, κόρη μου, τῆς λέει ὁ Δίας, δέ θά χαρίσεις τίποτε στούς ἀνθρώπους τῆς χώρας ὅπου κατοικοῦμε; Ἡ Ἀθηνᾶ σήκωσε ἀργά ἀργά τό κεφάλι της καὶ μέ τά καταγάλανα, σάν τή θάλασσα, μεγάλα κι ἀμυγδαλωτά, μάτια της κοίταξε τόν πατέρα της καὶ τούς ἄλλους θεούς τοῦ Ὄλύμπου.

— Τό δικό μου δῶρο, πατέρα καὶ θεέ τῶν θεῶν, εἶπε, θά εῖναι κάτι τό ἀπλό, μά καὶ μεγάλο. Στούς ἀνθρώπους αὐτούς θά δώσω τό δῶρο τῆς γνώσης καὶ τήν ἀγάπη γιά τά γράμματα καὶ τίς καλές τέχνες. Οἱ ἀνθρωποί της μ' αὐτό θά μορφωθοῦν τόσο πολύ, πο' ἡ σκέψη καὶ ἡ σοφία τους θά φτάνει τή σκέψη καὶ τή σοφία τή δική μας. Θ' ἀγαποῦν τό καλό καὶ θά μισοῦν τό κακό. Θά ξέρουν νά ξεχωρίζουν τό δίκαιο ἀπό τό ἄδικο. Θά ἀγαποῦν τήν ἐλευθερία καὶ θά πολεμοῦν γι' αὐτή. Θά γνωρίζουν νά σέβονται τά γηρατειά καὶ νά βοηθοῦν τούς ἀδύνατους. Μέ τά χέρια τους θά χτίζουν ναούς καὶ θά κατασκευάζουν ἀγάλματα. Ἐτσι, οἱ ἀπόγονοί τους θά τους θαυμάζουν ἀπό τά ἔργα τους καὶ θά μιλοῦν στούς αἰῶνες γι' αὐτούς.

χρονιών αγιων μεταξύ των οποίων

A "Όλοι οι θεοί θαύμασαν γιά τό δῶρο τῆς Ἀθηνᾶς. Συγκινημένος καὶ ὁ Δίας ἀγκάλιασε καὶ φίλησε τήν κόρη του. "Υστερα γύρισε κατά τούς ἄλλους θεούς καὶ εἶπε:

— Τώρα ἀπομένει καὶ σέ μένα νά κάνω τό δῶρο μου.
A Οἱ ἄλλοι θεοί τέντωσαν τ' αὐτιά τους περίεργοι νά ἀκούσουν. Νόμιζαν πώς ὅλες οἱ χάρες καὶ οἱ ἀρετές εἶχαν δοθεῖ στούς ἀνθρώπους τῆς χώρας τους καὶ δέν ἀπόμεινε τίποτε πιά γιά τόν Δία.

— Εγώ, ἄρχισε ὁ Δίας μέ τή βροντερή του φωνή, θά δώσω στούς ἀνθρώπους αὐτῆς τῆς Χώρας, τήν Ἰστορία καὶ τή Δόξα. Φυσικά ή Ἰστορία καὶ ή Δόξα δέν εἶναι ἀρετές καὶ χάρες θεϊκές, αὐτοί ὅμως θά φροντίσουν νά τίς κάνουν. Γιατί ἀλίμονο σέ μιά χώρα, πού θά ζήσει χιλιάδες χρόνια πάνω στή γῆ, νά μήν ἔχει μιά ἔνδοξη Ἰστορία.

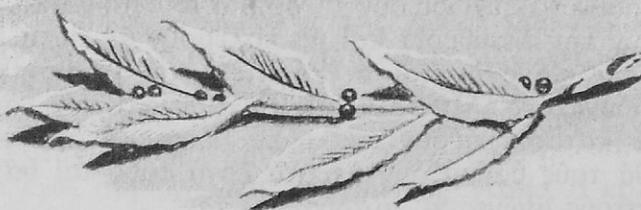
O — Εδῶ ὁ παππούς σταμάτησε τήν παράξενη Ἰστορία του καὶ ὅλα τά ἐγγονάκια του τόν κοίταζαν κατάματα γεμάτα ἀπό συγκίνηση.

— Καὶ ποιά εἶναι ή χώρα αὐτή, παππού; ρώτησε πάλι τό μικρότερο, πού δέν εἶχε πάει ἀκόμη στό σχολεῖο.

— Καλέ, δέν τήν κατάλαβες; εἶπαν τ' ἄλλα. Εἶναι ή πατρίδα μας, ή Ἑλλάδα...

Ο παππούς γέλασε μέ τήν καρδιά του. Φίλησε τά ἐγγονάκια του, τά καληνύχτισε καὶ πῆγε νά ἡσυχάσει στήν κάμαρά του.

Γιώργος Σακκάς

23. ΠΩΣ ΧΤΙΣΤΗΚΕ ΤΟ BYZANTIO KAI Η ΠΟΛΗ

μερώνος αύλας
Tό Βυζάντιο

Έχετε όλοι άκούσει γιά τά Μέγαρα. Είναι άπ' τίς άρχαιότερες πολιτείες τῆς πατρίδας μας, κοντά στήν Αθήνα. Ο κάμπος της γύρω ούτε μεγάλος είναι ούτε πλούσιος. Κι όταν κάποτε οί κάτοικοι πλήθυναν, σκέφτηκαν νά πάνε άλλου καί νά κάνουν άποικιά.

Άλλα ποῦ θά πήγαιναν νά χτίσουν τή νέα πατρίδα; Γιά νά μήν τρέχουν άδικα έδω κι ἐκεῖ, ἔστειλαν νά ρωτήσουν τό μαντεῖο τῶν Δελφῶν! Καί πήραν τό χρησμό:

— «Νά πάτε νά χτίσετε άπέναντι στήν πόλη τῶν τυφλῶν».

Άλλο βάσανο τώρα βρήκε τούς Μεγαρίτες. Κανένας δέν εἶχε άκούσει νά υπάρχει πουθενά πόλη τῶν τυφλῶν. Ρώτησαν όλους τούς γέρους τῶν Μεγάρων καί τῶν γύρω χωριών, άλλα κανένας δέν εἶχε άκούσει τέτοιο παράξενο πράμα.

Όπωσδήποτε πάντως ἔπρεπε νά υπακούσουν στό χρησμό. Διάλεξαν άρχηγό τό Βύζαντα καί ξεκίνησαν. Γύρισαν έδω, γύρισαν ἐκεῖ, γύρισαν παντοῦ καί πόλη τυφλῶν δέν ἔβρισκαν. Κατάντησε νά γυρίσουν ὅλη τήν τότε γνωστή Εύρωπη. Άφοῦ ἀπελπίστηκαν έδω, ἀποφάσισαν νά περάσουν στήν Ασία. Στή στενή θάλασσα, πού χωρίζει τή Θράκη ἀπ' τήν Ασία, βρήκαν ἔνα καλό καράβι καί πέρασαν ἔνα βράδυ κατακουρασμένοι στή Χρυσούπολη. Τό πρωί πρώτος ξύπνησε ὁ άρχηγός. Κατέβηκε μάνος του στήν άκρογιαλιά, μήπως μάθει τίποτε γιά τήν ύπόθεση πού τόν βασάνιζε τόσον καιρό. Δέ βρήκε κανέναν ἐκεῖ. Ξαπλώθηκε στόν ἄμμο κι ἀγνάτευε ἀντίπερα. Τό θέαμα πού ἀπλωνόταν μπροστά του τόν μάγεψε. Μιά στενή θαλασσούλα σάν ἔνα με-

γάλο ποτάμι χώριζε τίς δύο χωρες. Στήν άπέναντι άκτη βρισκόταν τό δύορφότερο μέρος ἀπ' ὃσα εἶχαν ίδει τά μάτια του. Ἐφτά λόφοι κατάφυτοι ύψωναν τό ώραιο ἀνάστημά τους. Στά πόδια τους ἡ θάλασσα σχημάτιζε ὅμορφα λιμάνια, πού θά τά ζήλευε κάθε καράβι. Στήν πίσω πλευρά τῶν λόφων ξαπλωνόταν κάμπος κατάφυτος ἀπ' ὃ δλα τά δέντρα τῆς γῆς. "Οταν φυσοῦσε ὁ ἀέρας ἀπό κεῖ, ἔφτανε ὥς τή Χρυσούπολη ἡ εὐωδία τῶν ἀνθισμένων δέντρων.

Ο Σάν κάτι νά ξύπνησε στήν ψυχή τοῦ βασανισμένου αρχηγοῦ. Σάν νά ξαστέρωσαν τά μάτια του ἀπό ἓνα θάμπωμα, πού τά σκέπαζε. Αναστέναξε βαθιά ἀπό ἀνακουφιστη, δόξασε τούς θεούς και σηκώθηκε. Τρεχάτος πήγε στούς συντρόφους του και τούς εἶπε νά μαζευτοῦν ὅλοι ἔξω ἀπό τήν πολιτεία. "Οταν συγκεντρώθηκαν ἐκεῖ, ἀνέβηκε σέ μιά μεγάλη πέτρα και δείχνοντας τή Χρυσούπολη τούς εἶπε:

— Αγαπητοί μου σύντροφοι, τέλειωσαν πιά τά βάσανά μας. Νά ἡ πόλη τῶν τυφλῶν. Η Χρυσούπολη εἶναι. Δέν εἶναι τυφλοί οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, πού ἥρθαν κι ἔχτισάν ἐδῶ τά σπίτια τους και δέν ἀνοιξαν τά μάτια τους νά ίδουν τόν παράδεισο, πού βρίσκεται ἀπέναντί τους; Κοιτάξτε και σεῖς και πέστε μου, ἂν ἔχω δίκιο. Ἐκεῖ λοιπόν, ἂς πᾶμε νά χτίσουμε τή νέα μας πατρίδα. Ἐκεῖ, ἀπέναντι στήν πόλη τῶν τυφλῶν, ὅπως μᾶς εἶπε ὁ χρησμός τῆς Πυθίας.

Καὶ στά 657 πρίν γεννηθεῖ ὁ Χριστός, ἀπάνω στούς ἕρημους ὥς τότε λόφους χτίστηκε ἡ ξακουσμένη ἀποκία τῶν Μεγάρων. Οἱ ἄποικοι, μ' ὃλο τό δίκιο, τή βάφτισαν στ' ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ τους και τήν ὀνόμασαν Βυζάντιο.

Η Πόλη

Τό Βυζάντιο λοιπόν χτίστηκε ἀπό ἓνα χρησμό. Η

Πόλη μας τώρα χτίστηκε άπό ἔνα δνειρο, άπό μιά ὀπτασία. Αγγελοι τή ζωγράφισαν κι ἄγγελοι ἔκαμαν τό σχέδιό της, που εἶναι χαραγμένο μέ χρυσά γράμματα μέσα στά φυλλοκάρδια μας. Ὅτιος ἄς ἀκούσουμε τό δνειρο, δπως τό γράφει στό Συναξάρι, δ ἴδιος δ Μεγάλος Κωνσταντίνος, δ βασιλιάς τῆς ώραίας και πικραμένης Πόλης μας:

Τόν καιρό ἐκεῖνο, λέει τό Συναξάρι, δηλαδή τό 316 μετά τή γέννηση τοῦ Χριστοῦ, εἶδε δ βασιλιάς Κωνσταντίνος δραμα, που τόν πρόσταξε νά χτίσει μιά πόλη στά μέρη τῆς Ἀνατολῆς και νά τήν ἀφιερώσει στό δνομα τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου. Πήγε πρῶτα στή Θεσσαλονίκη και μελετοῦσε νά χτίσει ἐκεῖ τήν πόλη, που εἶδε στ' δνειρό του.

Α Πήγε κατόπι στή Χαλκηδόνα. Τοῦ ἄρεσε ὁ τόπος κι ἀρχισε νά χτίζει. Ἀλλά τοῦ Θεοῦ δέν ἄρεσε. Γι' αὐτό κατέβαιναν μερικοί ἀετοί, ἔπαιρναν τά σύνεργα τῶν μαστόρων και τά ἔριχναν στό Βυζάντιο. Βλέποντας τό θαῦμα αὐτό δ βασιλιάς, πήγε κι αὐτός ἐκεῖ και τοῦ ἄρεσε πολύ δ τοποθεσία. Α

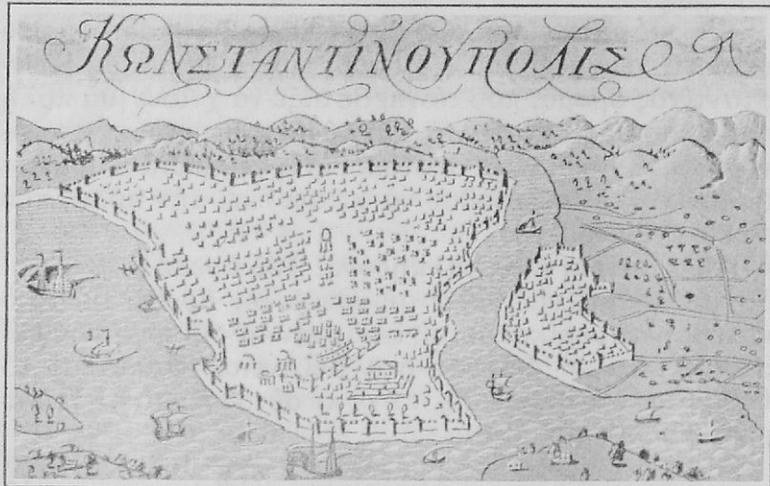
Ἀλλά δέν ἤξερε πόσο μεγάλη νά τή χτίσει. Και πάλι τή νύχτα εἶδε ἔναν ἄγγελο στ' δνειρό του και τοῦ λέει: — Τό πρωί, ἄμα ξημερώσει, νά μ' ἀκολουθήσεις. "Οπου πηγαίνω ἐκεῖ νά σημαδεύεις τόν τόπο και νά βάλετε τά θεμέλια.

Τήν αὐγή λοιπόν πήρε δ βασιλιάς τόν πρωτομάστορα και τόν διάταξε νά τόν ἀκολουθεῖ, κι δπου πατάει αὐτός νά βάζει σημάδι. Ἐτσι, πήγαινε δ ἄγγελος μπροστά, ἀόρατος ἀπό τόν πρωτομάστορα, ἀκολουθοῦσε γρήγορα δ βασιλιάς, και ὕστερα ἐρχόταν δ πρωτομάστορας, ὥσπου γύρισαν δλον τόν τόπο, που ἦταν θέλημα θεοῦ νά χτιστεῖ δ Πόλη. Και τότε τήν ἀρχισαν.

Ο Κωνσταντίνος ἔβαλε ἔνα γνωστικό και πρακτικό ἄνθρωπο, τόν Εὐφράτη, γιά νάχει πάνω του τή φροντί-

δα νά γίνει τό ἔργο θαυμάσιο. Τοῦ ἔδωκε πολύ χρυσάφι για ἔξοδα. Καί ἡταν τόσο ἐπιδέξιος ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ὅστε τήν ἔκαμε πάρα πολύ ὥραιά, δπως τῆς ταίριαζε, κι ἔγινε ὅμοια μέ τή Ρώμη σ' ὅλα τά χτίρια.

(Παράδοση)

24. Η ΦΩΤΙΑ ΠΟΥ ΔΕ ΣΒΗΝΕΙ

Ο λαός τῆς Πόλης πανηγυρίζει

Πρωί πρωί, χαράματα, σείστηκε ἡ Πόλη ἀπ' τή βοή καί τό θόρυβο. Ψηλά, ἀπ' τούς πύργους τοῦ κάστρου, οἱ βουκινάτορες δέν εἴλεγαν νά σταματήσουν.

Στήν ἀρχή ὁ κόσμος ταράχτηκε. Φοβήθηκε μήν ἔπεσε κανένα μεγάλο κακό στήν Πόλη. Καί ποιό ἄλλο μεγαλύτερο κακό θά μποροῦσαν τέτοιες ὥρες νά περι-

μένουν ὅλοι, παρά νά σπάσουν τίς πύλες οἱ Ἀραβεῖς καὶ νά ὁρμήσουν μέσα... Πέντε μῆνες τώρα τή σφίγγουν ἀσφυχτικά. Δέν περνᾶ μέρα δίχως νά κάνουν μιά καὶ δυό καὶ τρεῖς ἐφόδους. Μά τά τείχη εἶναι γερά καὶ τετράψηλα κι οἱ ψυχωμένοι ὑπερασπιστές ἀναγκάζουν τούς ἐπιδρόμεῖς νά γυρίζουν πίσω κατατσακισμένοι καὶ καταντροπιασμένοι.

Δέν ἡταν βέβαια καὶ λίγες οἱ φορές, πού οἱ Ἀραβεῖς κατάφεραν νά φτάσουν μέ σκάλες καὶ γάντζους ψηλά ὥς τίς ἐπάλξεις, κι οἱ στρατιῶτες τοῦ Βυζαντίου βρέθηκαν στήν ἀνάγκη νά πολεμήσουν στῆθος μέ στῆθος, γιά νά γκρεμίσουν κάτω ἀπ' τά τείχη τούς μελαψούς ἀντιπάλους τούς.

Δέν είχαν ἡχήσει λίγες φορές τά βούκινα *, καλώντας τούς πολίτες σέ συναγερμό, εἴτε γιά νά κουβαλήσουν πολεμοφόδια καὶ τρόφιμα εἴτε γιά νά περιποιηθοῦν τούς λαβωμένους. Γι' αὐτό καὶ κάθε τέτοιο σάλπισμα γέμιζε ἀνησυχία καὶ λαχτάρες τούς πολίτες. Καὶ σήμερα, νά τοι, ξεχύνονται στούς δρόμους καὶ ρώτοῦν γεμάτοι ἀγωνία:

— Πάλι ἔφοδο; Ἄνεβηκαν στά τείχη;

“Ομως τίποτε ἀπ' αὐτά πού φοβούνται οἱ Πολίτες δέ γίνεται σήμερα. Ἀντίθετα. Τά σαλπίσματα εἶναι χαρούμενα. Γιατί εὐχάριστα, ἀναπάντεχα εὐχάριστα, εἶναι τά νέα.

— Οἱ Ἀραβεῖς φεύγουν!... Ἐφυγαν!..

Δέν πιστεύουν στ' αὐτιά τους οἱ Πολίτες. Καί θέλουν νά βεβαιωθοῦν. Καί τρέχουν, ἀνεβαίνουν ἀπ' τίς ἐσωτερικές σκάλες πάνω ψηλά στίς ἐπάλξεις τῶν τειχῶν, γιά νά ἴδουν μέ τά ἵδια τους τά μάτια αὐτό πού τόσο πανηγυρικά διαλαλεῖται στήν Πόλη. Ναι, βέβαια. Εἶναι ἀλήθεια. Ὁ τεράστιος στόλος τῶν Ἀράβων ἀπό

* κεράτινες σάλπιγγες

μικρά καί μεγάλα πλοῖα, ἀπό βάρκες καί μονόξυλα, πού ἔκανε νά μαυρίζει κάτω ὁ Βόσπορος, δέν υπάρχει πιά πουθενά! Χάθηκε, τόν πῆρε μαζί του τό σκοτάδι τῆς νύχτας. Τώρα ὁ Κεράτιος κι ὁ Βόσπορος κι ἡ Προποντίδα πέρα, ὅσο παίρνει τό μάτι, λάμπουν ἀπ' τῆς αὐγῆς τό ἀντιφέγγισμα.

‘Αλαλάζουν τά πλήθη ἀπ' τόν ἐνθουσιασμό.

— ‘Εφυγαν, ἔφυγαν!.. Πᾶνε!..

Καί γυρίζουν δῦλοι πάλι μές στήν πόλη καί διαλαλοῦν τό νέο καί τρέχουν στήν Ἀγια-Σοφιά καί τίς ἄλλες ἐκκλησίες καί γονατίζουν μπρός στά εἰκονίσματα, εὐχαριστώντας γιά τή σωτηρία τους. “Ολοι πιστεύουν πώς ὁ κίνδυνος πιά πέρασε, πώς ἡ Πόλη σώθηκε γιά πάντα καί πώς οἱ Ἀραβες δέ θά τολμήσουν νά τήν ξαναχτυπήσουν.

Τό μυστικό τοῦ Καλλίνικου

Δέν ἔχει ὅμως τήν ἵδια γνώμη κι ὁ αὐτοκράτορας, ὁ Κωνσταντίνος Δ', ὁ Πωγωνάτος. Τήν ώρα μάλιστα πού ὁ λαός πανηγυρίζει καί χαίρεται ἀνέμελα, αὐτός ἔχει καλέσει τούς συμβούλους του σέ σύσκεψη στή μεγάλη αἴθουσα τοῦ παλατιοῦ.

— Οἱ Ἀραβες, ἀνδρεῖοι μου, τούς λέει, δέ φεύγουν εὔκολα. Νά ξεκουραστοῦν μόνο πᾶνε. Καί πολύ σύντομα θά ξαναγυρίσουν. Χρέος μας λοιπόν νά ἐπισκευάσουμε τά τείχη, νά ναυπηγήσουμε νέα πλοῖα καί νά δρανώσουμε γερά κι ἀποτελεσματικά τήν ἄμυνά μας.

— Σύμφωνοι, ἀπάντησαν δῦλοι μέ μιά φωνή.

Σέ κάποια στιγμή τόν πλησιάζει διακριτικά ὁ ἔμπειρος ναυπηγός καί μηχανικός Καλλίνικος ἀπό τή Συρία καί τοῦ λέει μυστικά:

— Θά σου φανερώσω, κάτι, γιά τό δόποιο σέ κανένα μέχρι σήμερα δέν ἔχω κάνει λόγο. “Ομως πρέπει νά

μείνει άπόρρητο. Θά τό ξέρουμε μόνο έμεις οί δυό κι ό "Υψιστος, πού αὐτή τή στιγμή μᾶς ἀκούει.

Καί τοῦ μίλησε γιά ἔνα περίεργο ύγρο, πού ό ἵδιος εἶχε ἐπινοήσει, καί πού ἔχει τήν ἴδιότητα, ἀμα μιά φορά ἀνάψει, νά μήν μπορεῖ νά τό σβήσει πιά ούτε τό νερό ούτε τίποτ' ἄλλο ἀπ' τά γνωστά μέσα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Τοῦ εἶπε ἀκόμα πώς θά μποροῦν τό ύγρο αὐτό νά τό πετοῦν, νά τό ἐκτοξεύουν πάνω στά πλοῖα τῶν Ἀράβων, ἀπ' τά πλοῖα τά δικά τους, μέ εἰδικούς σίφωνες. Θά χρειαζόταν λοιπόν νά ναυπηγηθεῖ ἔνας στόλος μέ εἰδικά γιά τό σκοπό αὐτό πλοῖα, ἵκανά κι ἔτοιμα νά σπείρουν τή φωτιά καί τόν ὅλεθρο στούς στόλους τῶν Ἀράβων.

Ο αὐτοκράτορας δέν κατάλαβε καί πολλά γιά τή σύνθεση τοῦ περίεργου αὐτοῦ μείγματος. Κράτησε μονάχα τή γενική ἐντύπωση: «Θαλάσσιον πῦρ», «ύγρον πῦρ» καί «ἡ φωτιά πού δέ σβήνει». Όπωσδήποτε ἦταν ἐνθουσιασμένος μέ τήν «ἐφεύρεση» τούτη τοῦ Καλλίνικου κι ἔδωσε ἐντολή νά ναυπηγηθεῖ τό συντομότερο ὁ στόλος, πού ἐκείνος ζήτησε καί νά ἔρθει στήν Πόλη ὅσο ύλικό θά χρειαζόταν, γιά νά γίνει τό περίεργο «πῦρ».

Από τήν ἄλλη κιόλας μέρα, καράβια τῶν Βυζαντινῶν μέ εἰδικές ἀποθήκες καί ντεπόζιτα ἔφευγαν γιά τίς χῶρες τῆς Μέσης Ἀνατολῆς κι ἔφερναν ἀπό κεῖ νάφθα καί πίσσα καί νίτρο καί πετρέλαιο καί θειάφι κι ὅ,τι ἀκόμα τούς πρόσταξε ὁ Καλλίνικος. Τόν ἵδιο καιρό στούς ταρσανάδες * τῆς Πόλης δούλευαν ἑκατοντάδες ἐργάτες καί τεχνίτες. Ξήλωναν τά παλιά πλοῖα, ἔκαναν μετατροπές σέ πολλά γερά, ναυπηγοῦσαν ἀπό τήν ἀρχή καινούργια. Σέ καθένα ἀπ' τά πλοῖα τοῦτα, πού τά ὄνόμασαν «κακκαβιοπυρφόρα καί σιφωνοφόρα»,

* ναυπηγεῖα

τοποθέτησαν ἀπό δυό μεγάλες χύτρες, τίς «κακκάβους». Ή μιά ἔπρεπε πάντα νά είναι γεμάτη ἀπ' τό «ύγρο». Κάτω ἀπ' τήν ἄλλη, πού ἦταν υικρότερη, θά ἔκαιγε, ὅσο κρατοῦσε ἡ μάχη, φωτιά, γιά νά κρατάει τό ύγρό σέ κατάσταση ἐτοιμότητας γιά ἀνάφλεξη.

Ψηλότερα, στή γέφυρα τοῦ πλοίου, πού διαμορφωνόταν κατάλληλα κι ἀποτελοῦσε τό λεγόμενο «ξυλόκαστρο», πού ἦταν προφυλαγμένο μέ τά «θωράκια», γιά νά μήν τό βρίσκουν τά βέλη τοῦ ἔχθροῦ, τοποθετοῦνταν οἱ «σίφωνες», ἄλλοι «στροφαλοφόροι» ἢ «στρεπτοί», ὅπως τούς ἔλεγαν, κι ἄλλοι «ἀντλιοφόροι». Καί οἱ δυό μποροῦσαν νά ἐκσφενδονίζουν τό «ύγρο πῦρ» σέ κάμποση ἀπόσταση, ὅση χρειαζόταν, γιά νά φτάσει πάνω στά ἔχθρικά πλοῖα.

“Ολο τό χειμώνα κράτησε ἡ ἐπίμονη κι ἐντατική ἐργασία. Κι ἐτοιμάστηκε ἔνας στόλος μ' ἀλλιώτικα καράβια, φοβερά στή θέα! Ατάραχοι τώρα, μά καί μ' ἔνα αἴσθημα ἐμπιστοσύνης στό νέο τους ὅπλο, οἱ Βυζαντινοί ἀξιωματοῦχοι περίμεναν ἥρεμα τόν ἀραβικό στόλο νά ξαναγυρίσει.

Η ἥττα τῶν Ἀράβων

Ήταν πρωί κι ὁ ἥλιος μόλις εἶχε ξεπροβάλει πάνω ἀπ' τίς κορυφές τῶν λόφων τῆς μικρασιατικῆς παραλίας, πού φάνηκαν τά ἔχθρικά πλοῖα νά ῥχονται. Οἱ Ἀραβες, καθώς πλησίαζαν, περίμεναν νά ἰδοῦν τά πλοῖα τῶν Βυζαντινῶν νά κάνουν πίσω καί νά παίρνουν θέσεις μέσα στόν Κεράτιο. Δέ βλέπουν ὅμως τίποτε τέτοιο. Καί ἀποροῦν! ‘Ωστόσο, ἔπειτ’ ἀπό μιά λιγόλεπτη σιγή, ἤχοῦν τά βούκινα κι οἱ σάλπιγγες καί μέ ἄγριες φωνές κι ἀλαλαγμούς, κωπηλατώντας γρήγορα καί μέ δύναμη, ὀρμοῦν καταπάνω στά πλοῖα τῶν Βυζαντινῶν. Ταράχτηκαν, ἄφρισαν τά νερά τοῦ Βο-

σπόρου κι ό τόπος όλόγυρα ἀντιβούισε.

Μά τί εἶναι τοῦτο τό παράξενο! 'Απ' τό «ξυλόκαστρο» τοῦ κάθε βυζαντινοῦ πλοίου μιά λουρίδα φωτιᾶς πετάγεται, πέφτει πάνω στ' ἀραβικά κι ὕστερα κι ἄλλη κι ἄλλη. "Ενα καντό, φλεγόμενο ὑγρό σκορπίζεται πάνω στά καταστρώματα, ἀπλώνεται, ἀρχίζει νά καίει τά πάντα.

Σταματοῦν τήν κωπηλασία οἱ Ἀραβες, ἀφήνουν τά κουπιά καὶ τρέχουν όλόγυρα νά βροῦν κουβάδες καὶ ντενεκέδες. Σκύβουν, τούς γεμίζουν γρήγορα νερό ἀπό τή θάλασσα. Ρίχνουν τό νερό πάνω στή φωτιά. Μά ἐκείνη ποῦ νά σβήσει. "Οσο πιό πολύ νερό τῆς ρίχνουν, τόσο ἀπλώνει κι ἀνάβει περισσότερο.

Δέν πέρασε πολλή ὥρα κι δῆλος ἐκεῖνος ό στόλος, πού μέ τόση δρμή ἐρχόταν νά χτυπήσει τούς Βυζαντινούς, ἔχει ἀκινητοποιηθεῖ. Κραυγές ἀπελπισίας ἀκολούθησαν τούς ἀλαλαγμούς, καθώς πολλά πλοῖα ἔχουν γίνει σωστά πυροτεχνήματα, κι ἄλλα, πού τά καμένα τους πλευρά ράγισαν, ἀρχισαν νά μπάζουν νερά καὶ νά βουλιάζουν. Πολλοί Ἀραβες πολεμιστές, γιά νά σωθοῦν ἀπ' τίς φλόγες, πέφτουν στή θάλασσα, ὅπου βρίσκουν τραγικό θάνατο.

"Άλλα πλοῖα ἔρχονται τώρα νά πάρουν τή θέση τους. Μά κι ἐκεῖνα δέν ἔχουν καλύτερη τύχη. Σέ λίγο ό Βόσπορος δίνει τήν ἐντύπωση ἐνός τεράστιου δάσους πού ἔχει πάρει φωτιά. Μαῦρος καπνός ἀνεβαίνει καὶ τά σκεπάζει ὅλα κι οἱ φλόγες, πού ἀναδεύονται λαίμαργα, συνθέτουν μιά εἰκόνα κόλασης. Καί τά «κακκαβοπυρφόρα» καὶ τά «σιφωνοφόρα» πλοῖα τῶν Βυζαντινῶν δέ σταματοῦν νά ἐκτοξεύουν τήν ἀχόρταγη φωτιά, πού κατατρώει τά πάντα καὶ τίποτα δέν μπορεῖ πιά νά τή σβήσει.

Κι ό πόλεμος συνεχίστηκε καὶ τήν ἄλλη μέρα μέ τόν ίδιο τρόπο. Οἱ Ἀραβες πέφτουν πάνω στούς Βυζαντι-

νούς μέ τυφλό πεῖσμα, μά πισωγυρίζουν γρήγορα ὅσοι προφτάσουν, τυλιγμένοι μέσα στόν καπνό καί τίς φλόγες.

΄Απελπίστηκε ό ἀρχηγός τῶν Ἀράβων Μωαβίας καί πρόσταξε ἀποχώρηση. Οχι, δέν παίρνεται ή Πόλη, ὅσο τά καράβια της ἔχουν τούτη τή σατανική φωτιά.

Κι ἔνα πρωί δέ Βόσπορος κι ή θάλασσα τοῦ Μαρμαρᾶ ώς πέρα, ὡς ἐκεῖ πού φτάνει τό μάτι, γυάλιζε κι ἀστραφτοκοποῦσε. Οὕτ' ἔνα ἀραβικό πλοϊο δέ φαινόταν. Μόνο κάτι ξύλα, ἀποκαΐδια ἀπό κατάρτια καί ξάρτια, ἔπλεαν ἥσυχα πάνω στά νερά τους.

Φωνές χαρᾶς κι ἐνθουσιασμοῦ ἔσπασαν ψηλά ἀπό τίς ἐπάλξεις τῶν τειχῶν.

— Οἱ Ἀραβες ἔφυγαν!.. Οἱ Ἀραβες ἔφυγαν δριστικά τώρα!..

΄Ο Αὐτοκράτορας κάλεσε στό παλάτι τόν Καλλίνικο. — Ή Πόλη, Καλλίνικε, τοῦ λέει, θά σ' εὐγνωμονεῖ. Ποτέ δέ θά λησμονήσει ὅ τι ἔκαμες γι' αὐτή. Ή φωτιά πού ἀνακάλυψες ἔκαμε τό θαῦμα της. Οἱ ἔχθροι της σκόρπισαν, ἔφυγαν τώρα μακριά. Καί θά τό σκεφτοῦν πολύ νά ξαναγυρίσουν.

΄Ο Καλλίνικος ἔσκυψε ταπεινά τό κεφάλι. Τά μάγουλά του κοκκίνισαν ἐλαφρά. Μέ τήν ἐφεύρεσή του βέβαια δέν είχε δώσει ἀπάντηση, παρά μόνο στίς δικές του ἀνησυχίες καί τόν πόθο νά βρεῖ κάτι καινούργιο. Πέρα ὅμως ἀπ' αὐτό είχε ἐκπληρώσει κι ἔνα βαθύτερο χρέος ἀπέναντι στήν Πόλη.

Χάρης Σακελλαρίου

25. ΞΕΚΙΝΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΘΡΟΝΟ

Πεζοπόρος στήν Πόλη

Οι μυρουδιές τῆς δάφνης καί τῆς μυρτιᾶς, πού ἔφταναν μέ τό θαλασσινό ἀεράκι ὡς τίς κορυφές τῶν λόφων, κεντοῦσαν τήν ὅσφρηση κεῖνο τό δειλινό. Ὁ καυτερός ἥλιος τοῦ Ἰουνίου πυρπολοῦσε ἀκόμα τήν Πόλη. Ὁ Βασίλειος, πού βάδιζε χωρίς σταματημό ἀπό τό πρώι, ἔφτασε κατάκοπος σ' ἕνα ύψωμα, στάθηκε κι ἔριξε τή ματιά του δλόγυρα.

— Τί πολιτεία! εἶπε μέ θαυμασμό.

Ἄπο κεῖνο τό ύψωμα φαινόταν ὀλόκληρο τό Βυζάντιο, μέ τά τείχη καί τούς πύργους του. Μακριά, πέρα ἀπό τόν Κεράτιο κόλπο, ἀπλώνονταν τά χωράφια, τά ἀμπέλια καί οί καταπράσινες βουνοκορφές.

— Τί πολιτεία! ξαναεῖπε γοητευμένος.

Γιά πρώτη φορά ἀντίκριζε ἕνα τόσο θαυμάσιο σύμπλεγμα ἀπό πύργους, καμπαναριά, στῆλες καί πυλῶνες, στέγες, δώματα καί θόλους, πλατεῖες καί παλάτια, πού φάνταζαν μέσα σέ πυκνόφυτους κήπους. Στό λιμάνι λογῆς λογῆς καράβια, μέ πανιά ἄσπρα, κόκκινα, κιτρινωπά, κι ὅμορφες βάρκες, μέ μεταξωτές ζωηρόχρωμες τέντες, λικνίζονταν στά γαλάζια νερά. Μικρές σημαῖες κυμάτιζαν στά κατάρτια τῶν καραβιῶν. Τό Βυζάντιο τῶν Ἑλλήνων, πού ἀπό πολύν καιρό εἶχε γίνει πρωτεύουσα τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ἦταν χωρίς ἄλλο ἥ βασιλίδια τῶν πόλεων.

὾ οδοιπόρος παράτησε κατάχαμα τό δισάκι καί τό ραβδί του καί κάθησε δίπλα στό φράχτη κάποιου περιβολιοῦ. Τό ἥλιοκαμένο πρόσωπό του, καθώς κι ὁ λαιμός του, γυάλιζαν ἀπό τόν ἴδρωτα. Ἡταν τσακισμένος στήν κούραση καί πεινοῦσε ἀφάνταστα. Στό δισάκι του μόλις εἶχε ἀπομείνει ἕνα ξεροκόμματο ἀπό καλα-

μποκίσιο ψωμί κι ἔνα μισομαραμένο κρεμμύδι.

Σάν ἀπόφαγε, σηκώθηκε γιά ν' ἀπολαύσει καλύτερα τό θέαμα. Ὁ ἥλιος, πού ἐκείνη τή στιγμή βασίλευε, ἔκανε τὸ Βυζάντιο νά φαίνεται σάν ματωμένο. Οἱ χάλκινοι τρούλοι τῆς Ἀγια - Σοφιᾶς κι ὁ πελώριος σταυρός τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἔλαμπαν τόσο, πού δέν ἄντεχε κανείς νά τούς κοιτάξει χωρίς νά μισοκλείσει τά μάτια του. Οἱ κόκκινες ὀνύχινες κολόνες στό παλάτι τῶν Βλαχερνῶν σχημάτιζαν στήν πρόσοψη ἔνα πύρινο περιστύλιο.

A Ὁ Βασίλειος, θαμπωμένος κυριολεκτικά, κατηφόρισε ἀπό τό ψήλωμα καί πέρασε τή Χρυσή Πύλη. Διάσχισε μιά πλατεία, ὅπου ἔνας δρειχάλκινος Ἰουστινιανός καλπάζοντας πάνω στό ἄλογό του ἔδειχνε μέ τό δάχτυλο τήν Ἀνατόλη. **A** Πέρα ἀπ' αὐτή τήν πλατεία ἄρχιζε ἔνας λαβύρινθος ἀπό στενά δρομάκια μέ φτωχόσπιτα. Ἐκεὶ βρέθηκε σέ ἀμηχανία: δέν ἤξερε κατά ποῦ νά τραβήξει.

Λίγο παραπέρα ἔτρεχε ἄφθονο νερό ἀπό τά γρανίτινα στόματα τριῶν λιονταριῶν. Ὁ Βασίλειος ἔσκυψε στή γούρνα, ἔσβησε τή δίψα του, ἔπλυνε τό πρόσωπό του κι ἔριξε μιά ματιά τριγύρω. Χοντρά δαδιά ἄναβαν καπνίζοντας μπροστά σ' ἔνα κέντρο. Ἔνα φῶς τρεμόσβηνε στό βάθος. Πίσω ἀπό ἔναν ψηλό μαντρότοιχο ἔχωριζαν δρθιγώνιες οἰκοδομές, μέ καγκελόφραχτα παράθυρα, καθώς καί μιά διπλή δεντροστοιχία ἀπό κυπαρίσσια.

— Θά εἶναι μοναστήρι, σκέφτηκε.

Προχώρησε ἀδίστακτα κατά κεῖ κι ἀνέβηκε τά σκαλιά. Τό καντήλι, πού κρεμόταν ἀπό τό θόλο, φώτιζε μιά χάλκινη εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Βασίλειος, εὐχαριστημένος γιά τό καταφύγιο πού βρῆκε, τύλιξε τό μανδύα του, τόν ἔκανε μαξιλάρι καί πλάγιασε πάνω στίς πλάκες. Μιά σαύρα βγῆκε ἀπό μιά σχισμή κι ὅπως πέρασε

κοντά του ἄγγιξε τό κεφάλι του. Ὡταν τόση ἡ κούρασή του ὅμως πού κοιμόταν κιόλας βαθιά. ✓

V Τό δραμα τοῦ μοναχοῦ Δελφούς αὐτῆς

Κάποια στιγμή *, ό Βασίλειος ἔνιωσε κάποιο χέρι νά ἀκουμπάει στόν ὅμο του καί ξύπνησε ἀπότομα. Ἐκανε ν' ἀνασηκωθεῖ κι ἀντίκρισε μιά μαύρη σιλουέτα πού ἔστεκε ἀπό πάνω του.

- Τί θέλεις, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ; ρώτησε ξαφνιασμένος.
- Ο Θεός νά σέ προστατεύει, τέκνον μου. Καλῶς ἥλθες. Πέρασε μέσα.

Χωρίς νά ζητήσει καμιά ἐξήγηση, ό Βασίλειος ἀκολούθησε τόν καλόγερο. Ἐκεῖνος τόν ὁδήγησε ἀπό ἓνα μακρύ διάδρομο σέ μιά στοά, σπου ὑπῆρχαν μερικά θρανία κι ἓνα τραπέζι, καί τοῦ εἶπε:

- Θά είσαι κουρασμένος καί θά πεινᾶς, τέκνον μου. Φάγε καί ἀναπαύσου.

Καί τόν περιποιήθηκε, ὅσο μποροῦσε, καλύτερα. Τοῦ ἔφερε παστό ψάρι, κολοκύθια τηγανητά, φρέσκα σύκα, ἓνα μπουκάλι κρασί καί μισό καρπούζι. Ο Βασίλειος, εὐχαριστημένος πολύ ἀπό τή φιλοξενία, ἔφαγε μέ δρεξη. Τέλος, σκούπισε τά χείλη του καί εἶπε στόν καλόγερο:

- Τό μοναστήρι σου, γέροντα, εἶναι πολύ φιλόξενο. Δέν ξέρω ἀλλοῦ νά συνηθίζουν νά φιλεύουν τούς φτωχούς σάν βασιλόπουλα.

— Δέν είσαι βασιλόπουλο, μά βασιλέας! ἀπάντησε μέ σεβασμό ό καλόγερος. Καί πρόσθεσε:

- Βασιλέα Αὔγουστε Καίσαρα! Καταδέξου νά σέ χαιρετήσω πρῶτος στήν πόλη σου, ἐγώ ό ταπεινός ύπηρέτης τοῦ Θεοῦ.

Καί λέγοντας αὐτά γονάτισε καί προσκύνησε τόν ἄγνωστο ξένο σάν αὐτοκράτορα.

* Ετσι λέει ἡ παράδοση.

‘Ο Βασίλειος τό βρῆκε πολύ ἀστεῖο. Ξεκαρδίστηκε στά γέλια καὶ εἶπε:

— Τρελάθηκες, φαίνεται, παππούλη! Τί εἶναι αὐτά πού λέξ;

— Θά σου πῶ κάτι πολύ περίεργο, τέκνον μου, ἀποκρίθηκε ταπεινά ὁ καλόγερος. ‘Ο “Ψυιστος καταδέχτηκε νά διαλέξει ἐμένα τόν ἀνάξιο, γιά ν’ ἀποκαλύψει τό θέλημά Του. Πρίν ἀπό λίγο κοιμόμουνα κι ἐγώ βαθιά. Ξάφνου ἄκουσα μιά φωνή νά λέει:

— Ξύπνα! Σήκω γρήγορα πάνω καὶ πήγαινε ν’ ἀνοίξεις στό βασιλέα σου!

Στήν ἀρχή νόμισα πώς δνειρεύμουνα καὶ γύρισα ἀπό τό ἄλλο πλευρό. Μά ἡ φωνή ξανακούστηκε πιό ἐπιτακτική:

— Πήγαινε ν’ ἀνοίξεις στόν ἄνθρωπο πού κοιμᾶται στό νάρθηκα. Εἶναι ὁ βασιλέας σου!

Ταυτόχρονα μιά ἀστραπή καὶ μιά δυνατή πνοή πέρασαν ἀπό τό πρόσωπό μου. Σηκώθηκα τρέμοντας κι, ὅπως βλέπεις, ἔτρεξα καὶ σου ἄνοιξα.

‘Ο Βασίλειος εἶχε τώρα σοβαρευτεῖ. “Οσην ὥρα τοῦ μιλοῦσε ὁ καλόγερος εἶχε πέσει σέ συλλογή.

— Ναί, εἶπε. Καί ἡ μητέρα μου μοῦ ἔχει μιλήσει πολλές φορές γιά κάτι παράξενο πού συνέβηκε, ὅταν ἡμουνα πολύ μικρός. Κάποτε, λέει, μ’ ἔβαλε νά πλαγιάσω σέ ἔνα αὐλάκι, γιά νά βοηθήσει τόν πατέρα μου νά σπείρει τό χωράφι. ‘Ο ἥλιος ἦταν καυτερός καὶ δέν ὑπῆρχε τριγύρω οὔτε χαμόδεντρο, γιά νά μέ προφυλάξει. Ξαφνικά, ἔνας ἀετός ὅρμησε καταπάνω μου κι ἡ μητέρα, τρομοκρατημένη, ἔβαλε τίς φωνές. ‘Ο ἀετός περιορίστηκε νά πετάει πάνω ἀπό τό κεφάλι μου, σάν νά ἥθελε νά μέ προστατεύσει ἀπό τόν ἥλιο μέ τά πλατιά φτερά του. Τό ἵδιο βράδυ ἡ μητέρα μου εἶδε ὄνειρο πώς μπροστά στήν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μας φύτρωσε ἔνα δέντρο φορτωμένο μέ χρυσούς καρπούς.

— Αύτό εῖναι! παρατήρησε ό καλόγερος. ‘Ο ἀετός, τέκνον μου, εἶναι τό ἔμβλημα τῆς αὐτοκρατορίας μας. Οἱ χρυσοί καρποί, τά σύμβολα τῆς μελλοντικῆς εὐτυχίας σου. ’Οπως βλέπεις, τό λαμπρό πεπρωμένο σου φανερώθηκε ἀπό πολύ ἐνωρίς. Πίστευε λοιπόν στούς οἰωνούς καὶ θά ἴδεῖς τελικά πώς κάποτε θά πραγματοποιηθοῦν. ’Ο Κύριος ἀπαιτεῖ πίστη γιά νά βοηθεῖ τά πλάσματά Του.

Τό σπουδαῖο εῖναι ὅτι ὁ Βασίλειος, ἐνῶ μπῆκε στό Παλάτι σάν ἄπλος ἵπποκόμος στούς βασιλικούς στάβλους, σιγά σιγά, μέ τήν εὐφυία, τήν τόλμη καὶ τή φιλοδοξία του, κατόρθωσε ν' ἀνεβεῖ στό θρόνο καὶ νά γίνει ὁ ἰδρυτής τῆς περίφημης Μακεδονικῆς δυναστείας.

(Στό θρόνο τοῦ Βυζαντίου)

Γιώργος Σ. Βλέσσας

26. Η ΔΟΞΑΝΙΩ

Τήν αύγη τῆς 7ης Μαρτίου 961, ἀφοῦ ὅλα ἐτοιμάστηκαν μέ κάθε ἐπιμέλεια, ὁ Νικηφόρος Φωκάς διατάζει γενική ἔφοδο. Κολοσσιαῖες πολιορκητικές μηχανές μέ κινητές γέφυρες καὶ μέ τεράστια διατρητικά ἔμβολα κινήθηκαν σάν προκατακλυσμαῖα μαμμούθ κατά τῶν τειχῶν τοῦ Χάνδακα *. Κι ἀμέσως 40.000 σιδερόφραχτοι Βυζαντινοί, μέ κοντάρια καὶ μέ μαχαίρια, ὥρμοῦν κατά τάγματα μέ τετράγωνη παράταξη, ἐτοιμοὶ νά σκαρφαλώσουν πάνω στά τείχη.

Μά τή στιγμή αὐτή γίνεται κάτι παράξενο! Μιά γυναίκα προβάλλει ξαφνικά πάνω ἀπό μιά ἔπαλξη. Ἐχει λυμένα τά μαλλιά της καὶ κάνει ὑστερικές χειρονομίες. Μοιάζει μέ μανιασμένη μάγισσα. Οἱ γοερές κραυγές της σκίζουν ἀπαίσια τό στρατόπεδο. Βρίζει, καταρίεται καὶ προφητεύει τίς πιό μεγάλες συμφορές γιά τούς χριστιανούς.

Πολλά τόξα τή σημαδεύουν, μά ὁ Φωκάς προστάζει :

— Μήν τή χτυπᾶτε. Εἶναι δική μας... Προσποιεῖται... Δέν πρόλαβε νά τελειώσει καὶ ἡ ἔξαλλη γυναίκα πήδησε στό κενό.

— Τρέξτε νά τήν σώσετε, πρόσταξε τούς φρουρούς του ὁ ἀρχιστράτηγος.

Η γυναίκα ἔπεσε μπροστά στό τεῖχος, μέσα στό χαντάκι πού ἦταν γεμάτο νερό. Ἐνας Κρητικός βούτηξε ἀμέσως καὶ τήν ἔπιασε. Μά καθώς τήν τραβοῦσε μισολιπόθυμη, γιά νά τή βγάλει ἔξω, ρίχτηκαν βροχή τά βέλη ἀπό τό φρούριο. Ἐνα βέλος τή βρῆκε στό στήθος. Τότε ἐκείνη εἶπε βογγώντας στόν Κρητικό.

* Τό περιστατικό ἀναφέρεται στήν ἀπελευθέρωση τῆς Κρήτης ἀπό τό Νικηφόρο Φωκά. Χάνδακας εἶναι τό σημερινό Ήράκλειο.

— Μή μου τό βγάλεις, γιατί θά πεθάνω. Θά κάνω κουράγιο, ώσπου νά δῶ τόν ἀρχιστράτηγο.

Τή σήκωσαν στά χέρια και τήν ἔφεραν στή σκηνή του.

— Γενναία Δοξανιώ, τῆς λέει ό Φωκάς μέ βουρκωμένα μάτια, είσαι ἄξια τῆς Πατρίδας!

Ἐκείνη χαμογέλασε σάν νά' βλεπε τό ὄραμα τῆς ἐλευθερωμένης Κρήτης και τραύλισε:

— Ἐξαντλήθηκαν! Τό Κάστρο μόλις κρατιέται...

Ο γιατρός τράβηξε τό βέλος ἀπό τό στήθος τῆς Δοξανιώς και κούνησε ἀπελπισμένος τό κεφάλι του.

— Πεθαίνω... εὐτυχισμένη! ἢταν οἱ τελευταῖες λέξεις τῆς.

— Ποιά εἶναι ἡ γυναίκα αὐτή; ρώτησε μέ θαυμασμό ό μοναχός Ἀθανάσιος πού παράστεκε δίπλα.

— Μιά μεγάλη ἡρωίδα, εἶπε συγκινημένος ό Φωκάς. Εἶναι κόρη ἑνός παπᾶ ἀπό τή Λήμνο. "Οταν οἱ Σαρακηνοί κούρσεψαν τό νησί, τήν ἄρπαξαν και τήν πούλησαν σκλάβα στό Χάνδακα. Μά ἡ ἄξια αὐτή κόρη δέν

ξέχασε τήν πίστη της. Γιά νά ἐκδικηθεῖ τούς Ἀγαρηνούς, ἔγινε ἡ πιό πολύτιμη κατάσκοπός μας. Προσφέρθηκε μόνη της νά γίνει ἔνα ζωντανό σημάδι. Ὁπου θά φανερωνόταν, ἐκεῖ θά ἦταν τό πιό ἀδύνατο σημεῖο τοῦ τείχους.

— Ο Θεός ἄς τήν κατατάξει μεταξύ τῶν ἀγίων..., εὐχήθηκε ὁ μοναχός.

Ἡ ἔφοδος τώρα ἔγινε πιό ὄρμητική.

— Πολυνίκη, πρόσταξε ὁ Φωκάς τόν ἀρχηγό τῶν κρουστικῶν μηχανῶν, δείχνοντάς του τό βορειοδυτικό κάστρο, ὅπου εἶχε φανεῖ ἡ Δοξανιώ, ἀνοίξτε γρήγορα ὑπόνομους καί χτυπᾶτε μέ εἴκοσι κριούς.

Σέ λίγο ὁ πύργος μαζί μέ τό τεῖχος κατρακύλισαν μέ φοβερό πάταγο. Τά ἔριξε ἡ αὐτοθυσία μιᾶς καί μόνης γυναικάς.

(Ἐφημ. Λῆμνος)
· Απόσπασμα

Ιωάννης Ἀνδρουλιδάκης

Ἄσκήσεις:

- Νά ἀνακοινώσετε τίς πρῶτες ἐντυπώσεις σας ἀπό τήν ἀνάγνωση τοῦ κειμένου.
- Νά χαρακτηρίσετε κατάλληλα τή Δοξανιώ.
- Νά ἀναφέρετε ἄλλες περιπτώσεις, ὅπου θυσιάστηκαν γυναικες γιά τή σωτηρία τῆς πατρίδας.

27. ΔΙΓΕΝΗΣ ΚΑΙ ΜΑΞΙΜΩ

Εἰσαγωγικό σημείωμα: Ἀμέσως μετά τό γάμο του μέ τήν Εὐδοκία, ὁ Διγενής Ἀκρίτας ἀποφάσισε νά κινηθεῖ γρήγορα μέ τά παλικάρια του καί νά χτυπήσει σαρακηνούς κι ἀπελάτες. Τούς σαρακηνούς, γιατί εἶχαν ξεσηκωθεῖ τότε στή Συρία κι ἀπειλοῦσαν τήν Αύτο-

κρατορία. Τούς ἀπελάτες, γιατί, ἐνῶ ἦταν Βυζαντινοί χριστιανοί, εἶχαν γίνει ληστές και καταλήστεναν, τρομοκρατοῦσαν και σκότωναν τούς ἴδιους τούς συμπατριώτες και ὅμοθρησκούς τους. Μέτοντος ἀπελάτες συνεργαζόταν και ἡ περίφημη ἀμαζόνα Μαξιμώ.

Πρίν ἀκόμα ξεκινήσει ὁ Διγενής γιά τούς νέους πολέμους του, ἦταν στό σπίτι και συζητοῦσε μὲ τή γυναίκα του. Ξαφνικά ἀκούστηκε σάλπισμα πέρα ἀπ' τίς βίγλες. Ὁ Διγενής σηκώθηκε ἀνήσυχος.
— Φεύγω, καλή μου, εἶπε. Αὐτό τό κάλεσμα εἶναι γιά μένα. Ὅτι λείψω πολύ, θά σου στείλω μαντάτορα.

Τήν ἀποχαιρέτησε κι ἔσβησε σάν ἵσκιος μέσα στόν ἀπέραντο κάμπο.

Πρῶτος τόν δέχτηκε ἀπό τή βίγλα ὁ Μαυριαλής, ἔνα ἀπό τά πρωτοπαλίκαρά του.

— Ἡρθε μήνυμα ἀπό τήν Πρωταμαζόνα, τή Μαξιμώ. Πρίν πᾶς, λέει, γιά πόλεμο, νά κρατήσεις τό λόγο σου γιά τό ἀναμέτρημα πού ἔχετε συμφωνήσει. Σέ μιά ὥρα θά φτάσει και νά τήν προσμένεις μέ κοντάρι και σπαθί.
— Η παράξενη ὥρα διάλεξε γιά παιγνίδια ἡ κόρη τοῦ Λύκου.

— Δέν εἶναι παιγνίδι, ἀρχηγέ. Γιά ζωή ἡ γιά θάνατο θά παλέψετε.

— Αὐτό θά τό δοῦμε, ἀποκρίθηκε μέ θυμό ὁ Διγενής. Τήν ἴδια στιγμή ὅμως στάθηκε σάν σκεφτικός κι ἔνα φῶς τόν πλημμύρισε: «Μπορεῖ νά' ναι θέλημα Θεοῦ νά ἀποκτήσει ἔναν ἀκόμα ἄξιο πολεμιστή ὁ Ἱερός σκοπός μας», συλλογίστηκε. Καί εἶπε στό Μαυριαλή:
— Καλῶς νά' ρθει. Κι ὅσο πιό γρήγορα, τόσο τό καλύτερο.

Τήν εἶδε νά φτάνει πέρα ἀπ' τό ποτάμι. Φτερνίζει τό μαύρο του και τῆς κράζει:

— Μήν τό περνᾶς, Μαξιμώ, τό ποτάμι. Ἔρχομαι ἐγώ

κατά σένα... Και μέ μιά δρασκελιά βρέθηκε στήν άλλη
δύναμη.

”Ασπρο, χιονόλευκο ήταν τ’ ἄλογό της. Κι ή Μαξι-
μώ, μέ τό ψιλομελάχρινο πρόσωπο, μέ τήν ἀσημένια
άρματωσιά καί τό χρυσογάλαζο κοντάρι στό χέρι, η-
ταν σάν ἄγγελος μέ ρομφαία, πού χύθηκε ἀπ’ τά οὐρά-
νια.

Μέ πορφύρα βασιλική ήταν σκεπασμένος κι ὁ Διγε-
νής πάνω ἀπό τό θώρακα τόν ἀλυσωτό. Ἐλαφρό ηταν
τό κοντάρι του καί στή μέση εἶχε σπαθί κοφτερό μέ
δόλοστόλιστη θήκη.

”Αναμετρήθηκαν μιά στιγμή μέ μάτια πού φανέρω-
ναν θαυμασμό!

— Καλῶς ὅρισες, Διγενή, ἀντρειωμένε τῆς γῆς.

Φιλικά χαιρετίστηκαν ή Πρωταμαζόνα καί ὁ Πρω-
τακρίτης καί ὕστερα ξεμάκρυναν, γιά νά τρέξουν ὁ
ἔνας καταπάνω στόν ἄλλο.

— Τό καταδέχομαι, Μαξιμώ, νά παλέψω μαζί σου, για-
τί ή παλικαριά κάνει ἵσους γυναῖκες κι ἀντρες, τῆς
εἶχε πεῖ στήν τελευταία συνάντησή τους. Μά τώρα ἐκεί-
νη θά τοῦ ’δειχνε πώς εἶναι ἀνώτερη. Σάν τή θύελλα
πέρασε δίπλα του καί τόν χτύπησε δύνατά. Ὁ Διγενής,
μ’ ἔνα λύγισμα τεχνικό, ξέφυγε τό χτύπημα, πού τό δέ-
χτηκε τό κοντάρι. Ὁρμάει τώρα κι αὐτός. Στό προσπέ-
ρασμά τους χτυπιοῦνται, βροντολογοῦν τά κοντάρια,
βρυχιοῦνται καί χλιμιντρίζουνται τ’ ἄτια. ”Ωρα πολλή
κράτησε τό ἀναμέτρημα δίχως ἀποτέλεσμα. Ἄλλα σέ
μιά στιγμή ὁ Ἀκρίτας κατάφερε καί τσάκισε τό κοντά-
ρι τῆς Μαξιμῶς.

”Απλωσε κείνη τό χέρι της στό σπαθί. Μά δέν πρό-
φτασε οὕτε νά τό σταυρώσει μέ τόν ἀσύγκριτο ξιφομά-
χο, πού εἶχε τραβήξει τό δικό του. Καί μέ μιά σπαθιά,
γερή κι ἐπιδέξια, τῆς τό πέταξε πέρα. Σίγησε μεμιᾶς ή
κλαγγή τῶν ἀρμάτων κι ή Πρωταμαζόνα γονάτισε

μπρός στά πόδια τοῦ νικητῆ...

— Μέ νίκησες, Πρωτακρίτη. Πάρε με σκλάβα σου!

‘Ο Διγενής, στό μεταξύ εἶχε σηκώσει ἀπό χάμω τό ξίφος τῆς Μαξιμῶς, ἄπλωσε τώρα τό χέρι του καὶ στήν ἔδια.

— Σπαθί, πού δέν ἔχει κομματιαστεῖ, δέ λογιέται νικημένο, τῆς εἶπε. Πάρε τό σπαθί σου, κι ἂν θέλεις, μποροῦμε νά συνεχίσουμε τό ἀναμέτρημα.

— Δέ ζητάω μεγαλοψυχίες, ‘Ακρίτα. Ξέρω νά νικῶ, μά καὶ νά νικιέμαι, σάν ἄντρας. Νίκησες. “Οσο γιά τό σπαθί μου τ’ ἀτσάκιστο, πού μοῦ δίνεις πίσω, κράτησέ το γιά τρόπαιο.

Γονάτισε πάλι κι ἔκανε νά φιλήσει τήν ἄκρη τοῦ χιτώνα του. ‘Ο ήρωας βρέθηκε σέ δύσκολη θέση. Πῶς νά προσβάλει τέτοια λεβέντισσα; Τέλος τῆς εἶπε, προτείνοντάς της τό χέρι του εὐγενικά:

— Δέν εἶμαι Σαρακηνός γιά νά παίρνω σκλάβες. Είσαι τόσο ἄξια καὶ τόσο περήφανη, πού κυρά μου θά σέ ἔκανα. Ἄλλα δέν εἶμαι ἐλεύθερος. Καὶ τώρα ἄκουσέ με. Είσαι τό πρῶτο σπαθί τῆς ‘Ασίας...

— Ήμουν προτοῦ μέ νικήσεις, ἀπάντησε πικραμένη καὶ ταπεινωμένη.

— Μήν τό παίρνεις κατάκαρδα. Ή τύχη χαρίζει τή νίκη πότε στόν ἔνα καὶ πότε στόν ἄλλο. Στή μάχη θά δείξουμε ποιός ἀξίζει τό τρόπαιο. Θέλεις νά γίνουμε σύμμαχοι στό σπαθί καὶ στό κοντάρι; Έχω πικρά μαντάτα ἀπό τή Συρία. ‘Ο Ἄλή Χανδάς ἐρημώνει τά σύνορα, καίει τίς πόλεις καὶ τά χωριά. Τά χαράματα θά κινήσω μέ τούς ἀκρίτες μου κάτω ἀπό τό λάβαρο τοῦ Σταυροῦ. Θέλεις νά’ ρθεις μαζί μου, πρωτοσπαθάρισσα, μέ τήν τιμητική φρουρά μου; Είσαι κι ἐσύ ‘Ελληνίδα Βυζαντινή, τί ζητᾶς μέ τούς ἀπελάτες, πού συμμάχησαν μέ τούς ἄπιστους;

‘Η Πρωταμαζόνα κολακευμένη ἀπάντησε θαρρετά:

— "Ακουσε καί μένα, Διγενή. Μ' ἔχεις κερδίσει μέ τό μέρος σου ἀπό μιά μέρα, πού μίλησες στό Φιλοπαππού (ἔναν ἀπό τούς ἀρχηγούς τῶν ἀπελατῶν) γιά τὸν ἵερο σου ἄγώνα. "Αν ἀλήθεια πιστεύεις πώς τοῦτο τὸ χέρι ἄξιζει ἀκόμα, δῶσε του τὸ σπαθί πού τοῦ πῆρες. Θά τὸ θυμᾶμαι πάντα πώς εἶναι δῶρο δικό σου. Καί θά σταθῶ στόν ἄγώνα σου, ὅπου μέ τάξεις.

‘Ο Διγενής χάρηκε, σάν νά κέρδισε τὴν πιό δύσκολη νίκη. Καί εἶπε:

— Μέ κάνεις εὐτυχισμένο, λεβέντισσα Μαξιμώ. Οἱ ἀκρίτες μου θά σέ δεχτοῦν μέ ἔχωριστή περηφάνια. Κι ἐγώ ἀπό σήμερα σέ θεωρῶ τόν πιό ἄξιο καί τόν πιό πολύτιμο φίλο μου...

‘Η Μαξιμώ συγκινήθηκε βαθιά ἀπό τὰ φιλικά λόγια καί τὰ παινέματα τοῦ Διγενῆ. Καί πιό πολύ ἀκόμα γιά τὴν τιμητική πρότασή του νά πολεμήσουν μαζί τούς ἄπιστους σάν ίσάξια σύμμαχος καί φίλη του.

— Εὐχαριστῶ, Διγενή, τοῦ εἶπε κοκκινίζοντας ἀπό εὐτυχία. Ἀχάραγα θά μέ βρεῖς μέ τούς καστρομάχους καί τίς πενήντα συντρόφισσές μου, τίς Ἀμαζόνες, νά σέ προσμένουμε στήν Καισάρεια...

(‘Ιστορίες ἀπό τό Βυζάντιο
- Τόμος 3ος)

Σοφία Μαυροειδῆ - Παπαδάκη

‘Ασκήσεις:

— Νά φέρετε πληροφορίες γιά τοὺς ἀκρίτες γενικά καί εἰδικότερα γιά τό Διγενή.

— ‘Ο Διγενής ἦταν μιά πραγματικότητα κι ἔχει γίνει θρύλος. Γιατί; Μπορεῖτε νά τόν παραλληλίσετε μέ ἄλλους ἥρωες;

— Τί κοινά σημεῖα βρίσκετε στό χαρακτήρα τοῦ Διγενῆ καί τῆς Μαξιμῶς;

— Νά ζωγραφίσετε, σύμφωνα μέ τό κείμενο, καί τούς δύο ἥρωες.

28. Ο ΔΙΓΕΝΗΣ ΚΙ Ο ΧΑΡΟΣ

Τρίτη ἐγεννήθη ὁ Διγενῆς καὶ Τρίτη θά πεθάνει.
Πιάνει καλεῖ τούς φίλους του κι ὅλους τούς ἀντρειω-
μένους,
νά' ρθει ὁ Μηνάς κι ὁ Μαυραλής, νά' ρθει κι ὁ γιός τοῦ
Δράκου,
νά' ρθει ὁ Τρεμαντάχειλος, πού τρέμει ἡ γῆ κι ὁ κόσμος.

Καί πῆγαν καί τόν ἥβρανε στόν κάμπο ξαπλωμένο,
Βογγάει, τρέμουν τά βουνά, βογγάει, τρέμουν οἱ κάμποι.
— Σάν τί νά σ' ἥβρε, Διγενή, καὶ θέλεις νά πεθάνεις;
— Φίλοι, καλῶς ὁρίσατε, φίλοι κι ἀγαπημένοι,
συχάσατε, καθίσατε, κι ἐγώ σᾶς ἀφηγιέμαι:
Τῆς Ἀραβίνας τά βουνά, τῆς Σύρας τά λαγκάδια,
πού κεῖ σύν — δύο δέν περπατοῦν σύν — τρεῖς δέν κου-
βεντιάζουν,

παρά πενήντα κι ἑκατό, καὶ πάλι φόβον ἔχουν,
ἐγώ μονάχος πέρασα, πεζός κι ἀρματωμένος,
μέ τετραπίθαμο σπαθί, μέ τρεῖς ὀργιές κοντάρι.
Βουνά καὶ κάμπους ἔδειρα, βουνά καὶ καταράχια,
νυχτίες χωρίς ἀστροφεγγιά, νυχτίες χωρίς φεγγάρι.
Καὶ τόσα χρόνια πούζησα δῶ στόν ἀπάνω κόσμο,
κανένα δέ φοβήθηκα ἀπ' τούς ἀντρειωμένους.
Τώρα εἶδα ἔναν ξυπόλητο καὶ λαμπροφορεμένο,
πό'χει τοῦ ρίσου τά πλουμιά, τῆς ἀστραπῆς τά μάτια,
μέ κράζει νά παλέψουμε σέ μαρμαρένια δλώνια
κι ὅποιος νικήσει ἀπό τούς δυό, νά παίρνει τήν ψυχή του.

Κι ἐπῆγαν καὶ παλέψανε στά μαρμαρένια ἀλώνια
κι ὅθε χτυπάει ὁ Διγενῆς, τό αἷμα αὐλάκι κάνει
κι ὅθε χτυπάει ὁ χάροντας, τό αἷμα τράφο κάνει.

Δημοτικό

αύριο και γραμμάτων με
Φωστή

29. Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΚΩΝ/ΝΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ

Στίς 29 Μαΐου του 1453 ἔπεσε ἡ Πόλη.

Τρεῖς ἡμέρες οἱ Τοῦρκοι λεηλατοῦσαν τά πλούτη, τά καλά της. Τό αἷμα ἄχνιζε παντοῦ, πλημμύρισε τόν τόπο.

Τή δεύτερη μέρα μπῆκε ὁ σουλτάνος στήν ὀνειρεμένη Πόλη. Καβάλα σ' ὅμορφο ἄλογο, μέ τό ἐπιτελεῖο του, μέ τούς ἀξιωματικούς καὶ μέ τούς πρώτους χοτζάδες, μπῆκε ἀπό τήν πόρτα Ἐντιρνέ Καπού καὶ σταμάτησε στήν ἐκκλησία τῆς Ἀγια-Σοφιᾶς. Προσευχήθηκε στόν προφήτη καὶ τό πρῶτο λάφυρο πού ζήτησε ἦταν ὁ αὐτοκράτορας Κωνσταντίνος.

Ποῦ ἦταν;

Κανείς δέν ἥξερε ν' ἀπαντήσει.

"Εστειλε καὶ τόν ζήτησε παντοῦ. Στό παλάτι τῶν Βλαχερνῶν, στό παλάτι τοῦ Ἐβδόμου, στό Μεγάλο Παλάτι, σ' ὅλες τίς ἐκκλησίες, στά ύπόγεια, στίς δεξάμενές, παντοῦ, ὅπου ύπόπτευε τήν παρουσία του.

Τίποτε.

"Ἐβαλε σ' ἀνάκριση τούς ἐπίσημους Ἑλληνες. Ποῦ τόν εἶδαν τήν τελευταία ὥρα; Κι ὅλοι θυμοῦνται ὅτι προχτές ἀκόμα ὁ Αὐτοκράτορας ἔκαμε ἐπιθεώρηση στό στρατό του, ὅτι λειτουργήθηκε βράδυ στήν Ἀγια-Σοφιά, ὅτι μετάλαβε τή Θεία Κοινωνία καὶ ὅτι ζήτησε συγχώρεση ἀπό τό λαό του. Ἀπό κεῖ πῆγε στό παλάτι τῶν Βλαχερνῶν, ξεντύθηκε τή βασιλική στολή του, ἀποχαιρέτησε τούς δικούς του, καὶ σάν ἀπλός πολεμάρχης ἔτρεξε στοῦ Ρωμανοῦ τήν Πύλη. Μερικοί θυμοῦνται ἀκόμα καὶ τή στιγμή, πού ή φρουρά τῆς Πύλης ἀπό τήν ὄρμή τῶν Τούρκων ἄρχισε νά κλονίζεται. "Εφτασε ὁ Αὐτοκράτορας κι ἔδωκε τόσο θάρρος καὶ μανία, πού οἱ γενίτσαροι μέ τόν πελώριο Χασάνη δπισθοχώρησαν. "Αλλά κατόπιν, τί ἔγινε ὁ Αὐτοκράτορας;

Ο σουλτάνος ύποψιάστηκε πώς ο Κωνσταντίνος θά κατόρθωσε νά φύγει. Είχε παρατηρήσει πώς έφευγαν μακριά βενέτικα καράβια τήν ώρα πού κλονιζόταν ή Πόλη. "Εφυγε κι έκεινος; Οι χριστιανοί δέν τολμούσαν νά τό διαψεύσουν. Στή φαντασία τους ο Αύτοκράτορας ζούσε τρομερός πολεμάρχης. "Εδινε θάρρος, πρόσταξε, έτρεχε, πολεμούσε. Νά φύγει; Ποτέ!

"Ενα ξεμεινε μόνο. Νά ξεταστούν ξνας ξνας οί νεκροί, πού ήταν ξαπλωμένοι κατά όμαδες μέσα κι ξώ στά κάστρα. Κι ξετάστηκαν.

A "Οταν ξπλυναν τά πτώματα τῆς Πύλης τοῦ Ρωμανοῦ, ξνα διακρινόταν άπό τ' άλλα. Είχε μορφή ευγενικιά, μά άγριεμένη μορφασμό στήν όψη. Ή στολή του δέν ήταν βασιλική. 'Αλλ' είχε στίς περισκελίδες του κεντημένους άετούς άπό χρυσάφι και φορούσε κόκκινα πέδιλα. Ποιός ήταν;

"Εφεραν τό πτώμα έμπρος στό σουλτάνο. Ο μέγας δούκας Νοταράς διατάχτηκε νά τό γνωρίσει. Και ίσταν ξριξε τά μάτια στόν τίμιο νεκρό, σύσσωμος κλονίστηκε. Γονάτισε, άναλύθηκε σέ δάκρυα και τόν καταφίλούσε.

— Αύθέντη μου, εἶπε, άλιμονο πῶς σέ βλέπω!

Οι χριστιανοί άναγνώρισαν τόν Αύτοκράτορα. Και άπό ξενθύμιση σέ ξενθύμιση βρέθηκε ποιός ήταν ο μανιασμένος πολεμάρχης, πού ξρυπησε μέ τό σπαθί άκρατης ξναντίον τῶν ἐχθρῶν, ίσταν πήρανε τοῦ Ρωμανοῦ τήν Πύλη. Ήρθε κι ο 'Αράπης, πού τόν χτύπησε άπό πίσω και τοῦ πήρε τό κεφάλι.

Ο σουλτάνος κιτρίνισε άπό θυμό και διάταξε νά σκοτώσουν τόν 'Αράπη. Ο Κωνσταντίνος ξπρεπε νά πιαστεῖ ζωντανός.

Η χαρά τοῦ σουλτάνου ήταν μεγάλη. Πέθανε ο Αύτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου και διάδοχός του στό θρόνο τῆς 'Ανατολῆς στήν ίνειρεμένη Πόλη ήταν έκεινος!

Ζήτησε νά όνομαστει αύτοκράτορας του Βυζαντίου και αὐθέντης τῶν Ρωμαίων. Ἐκοψε νομίσματα Βυζαντινά. Ζήτησε τό νέο τίτλο νά διαλαλήσει σ' ὅλες τίς ισλαμικές χῶρες...

Τήν ἄλλη μέρα δόθηκε διαταγή νά ταφει τοῦ Αύτοκράτορα τό σῶμα. Και ἡ κηδεία ἔγινε μέ φόβο καὶ τρόμο. Μά ἡ μορφή του βασιλιᾶ δέν ἔσβησε. Ἡ μνήμη του ποτέ!

Ἀραγε πέθανε;

Ο λαός μέ τόν καιρό ἄρχισε ν' ἀμφιβάλλει. Κάποιος εἶδε πώς τήν ὥρα τῆς σφαγῆς ἄγγελος τόν ἄρπαξε καὶ τόν κοιμησε κάπου. Ἀλλά ποῦ; Λησμονήθηκε ὁ τάφος.

Στήν ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Θεοδοσίας, στό Δζουμπαλί, πού εἶναι τώρα Γκιούλ τζαμί, εἶχαν οἱ χριστιανοί στήν "Αλωσῃ μεταφέρει" Ἁγια λείψανα, ὅταν τούρκεψε ἡ ἐκκλησία τῶν Ἅγιων Ἀποστόλων. Τώρα στό δεξιό διάδρομο, ἂν θά προχωρήσεις καὶ ἀνεβεῖς μερικές βαθμίδες, θά ίδεις τά ιερά κειμήλια πού εὐλαβούνται καὶ οἱ Τούρκοι. Ὁ χρόνος σύγχυσε μέ αὐτά καὶ τά λείψανα του Αύτοκράτορα.

Ο μουεζίνης του τζαμιού σέ ὁδηγεῖ ἐδῶ καὶ σου λέει μυστικά:

- Ξέρεις; ἐδῶ εἶναι τοῦ Κωνσταντίνου αύτοκράτορα ὁ τάφος.
- Καὶ βέβαια δέν εἶναι!

Στήν πλατεία του Βεφᾶ, πλάι στό τζαμί, ὑπάρχει χάνι παλιό, ὅπου ἐργάζονται ἐργάτες. Στή γωνία ἐκεῖ βρίσκεις μνημεῖο μέ τέσσερις μεγάλες πέτρες. Παραπλάι ἔνα ἀκόμη σάν χωσμένο. Ἀλλοτε ἔκαιγε καντήλα καὶ μιά ίτιά ἵσκιωνε τόν τάφο του πεθαμένου. Στά τελευταῖα χρόνια ρήμαξαν καὶ τοῦτα τά σημάδια.

Ο ὁδηγός, πού σᾶς τά δείχνει, λέει:

- Νά! τοῦ Κωνσταντίνου αύτοκράτορα ὁ τάφος.
- Καὶ ὅμως δέν εἶναι!

Βαθμίνες = Βαθμία

Μαυζίνης = Μαυζίνης, διερράματας
Εμάρηνς = εάν Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαίδευτικής Πολιτικής ΗΔΑΣ

“Εξω ἀπό τά χερσαῖα κάστρα ὅλοι ἔρετε τό Βυζαντινό ἄγιασμα τῆς Μπαλουκλιώτισσας.” Όλος δροσιά ὁ τόπος κι ὅλο πρασινάδα. “Ἐπειτα ἀπό τήν” Αλωση, μέσα στό κακό, στό αἷμα καὶ στή στάχτη πού σκέπασε τήν Πόλη, μακριά ἀπό τίς ματιές τῶν Τούρκων, λένε, πώς ἐδῶ οἱ χριστιανοί διάλεξαν τόπο γιά τόν αἰώνιο τοῦ Αὐτοκράτορα ὑπνο. Κι ἐδῶ τόν ἔθαψαν.

— Ψέμα! Οὐτ' ἐδῶ δέν εἶναι.

— Ποῦ εἶναι;

Μπῆκες στήν Ἀγια-Σοφιά, πέρασες τίς θαυμάσιες κολόνες, εἶδες τόν τροῦλο, τό ρυθμό, κάθε γραμμή καὶ χάρη; Τώρα ὁ ναός εἶναι τοῦ Ἰσλάμ καὶ σ' ὁδηγεῖ ἴμα-μης. Ἐκεῖ στό Ιερό, στά δεξιά, σοῦ δείχνει ἔνα μάρ-μαρο καὶ λέει :

— Ἐδῶ εἶναι θαμμένος ὁ τελευταῖος Αὐτοκράτορας τῶν Ἑλλήνων!

Ψέμα εἶναι βέβαια. Ἀλλά ψέμα τόσο παρήγορο καὶ τόσο πλάνο πού ὁ λαός τό πίστεψε. Καί τό πιστεύει.

Περασμένα τά μεσάνυχτα κάθε Παρασκευή Μεγάλη ἔνα θαῦμα γίνεται. Πηγαίνουν μερικοί τή νύχτα στήν Ἀγια-Σοφιά, φτάνουν στό Ιερό καὶ βαθιά στή γῆ ἀφουγκριοῦνται.

Ψάλλει μιά ψαλμωδία μυστική καὶ λειτουργεῖ μιά λειτουργία Μαρμαρωμένη. Καί βλέπουν — εἶναι ὄνειρο; — μπροστά στό διάκο, στόν παπά, ἔνα νεκρό σέ ἀργυρό κρεβάτι. Ἐχει τήν ὄψη ζωντανή, σάν νά κοιμᾶται. Σέ κάθε κνήμη του χρυσοκοπάει ὁ Δικέφαλος. Καί πλάι του ἔνα σπαθί μέ σπασμένο τό θηκάρι.

† Γιατί κοιμᾶται ὁ Βασιλιάς; Τί ὄνειρα τόν φαρμακώνουν;

Τόν ρωτάει ὁ λαός: Πότε θά ξυπνήσει; Πότε;

Καί σβήνει τ' ὄνειρό του.

Σ' αὐτόν τόν τάφο καίει ὁ λαός ἀκοίμητη καντήλα — τήν ἐλπίδα.

(Θρύλοι τῆς Πόλης)

Νικόλαος Βασιλειάδης

χρωτο και διατρο ψεύτο
έρθοντες, Βαγδάνη

30. ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

A Σημαίνει ό Θιός, σημαίνει ή γῆς, σημαίνουν τά
έπουράνια,
σημαίνει κι ή Αγια-Σοφιά, τό μέγα μοναστήρι,
μέ τετρακόσια σήμαντρα κι έξήντα δυό καμπάνες.
Κάθε καμπάνα και παπάς, κάθε παπάς και διάκος.

Ψάλλει ζερβά ό βασιλιάς, δεξιά ό πατριάρχης,
κι ἀπ' τήν πολλή τήν ψαλμουδιά έσειόντανε οι
κολόνες.

Nά μποῦνε στό χερουβικό και νά 'βγει ό βασιλέας,
φωνή τούς ήρθε έξ ούρανοῦ κι ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα:

— Πάψετε τό χερουβικό κι ἄς χαμηλώσουν τ' ἄγια,
παπάδες, πάρτε τά ιερά και σεῖς, κεριά, σβηστεῖτε,
γιατί εἶναι θέλημα Θεοῦ ή Πόλη νά τουρκέψει.

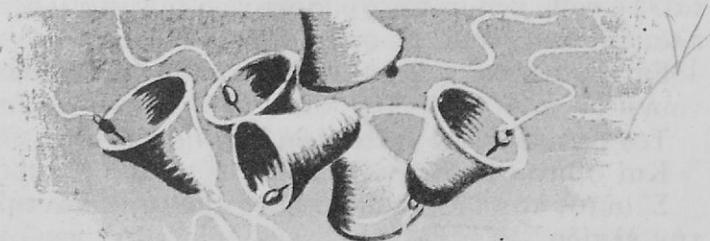
Μόν' στεῖλτε λόγο στή Φραγκιά νά 'ρτουν τρία
καράβια:

τό'να νά πάρει τό Σταυρό και τ' ἄλλο τό Βαγγέλιο,
τό τρίτο τό καλύτερο τήν Αγια-Τράπεζά μας...

Ἡ Δέσποινα ταράχητηκε και δάκρυσαν οι εἰκόνες.

— Σώπασε, κυρά Δέσποινα, και μήν πολυδακρύζεις,
πάλι μέ χρόνους, μέ καιρούς, πάλι δικά μας εἶναι.

N.G. Πολίτου: «Ἐκλογαὶ ἀπό τά τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ»
Δημοτικό

χερουβίδιο = έμμημασμά 94 Spvros

31. Η ΓΕΝΝΑΙΑ ΚΥΠΡΙΩΤΟΠΟΥΛΑ

Γενναία Κυπριώτοπούλα

Στά 1570 οι Τούρκοι κυρίευσαν τή Λευκωσία τῆς Κύπρου. Κι ὅπως ἔκαναν πάντα, ἄρπαξαν τά κορίτσια καὶ τ' ἀγόρια καὶ τά πῆγαν στά καράβια τους. Τά κορίτσια θά τά πρόσφεραν δῶρα στούς μπέηδες καὶ τούς πασάδες καὶ τ' ἀγόρια θά τά κρατοῦσαν σκλάβους ἢ θά τά πουλοῦσαν στά σκλαβοπάζαρα.

Ἀνάμεσα στά αἰχμάλωτα κορίτσια ἦταν καὶ μιά κοπέλα, πού ξεχώριζε γιά τή χάρη καὶ τήν εὐγένειά της. Τήν ἔλεγαν Μαρία Συγκλητική. Αὐτήν σίγουρα οἱ Τούρκοι τήν προόριζαν γιά δῶρο στό σουλτάνο τους Σελίμι.

Πρίν ἀκόμα ξεκινήσουν τά καράβια γιά τήν Τουρκία, ἡ Μαρία μέ τ' ἄλλα κορίτσια βρίσκονταν στό κατάστρωμα ἐνός ἀπ' αὐτά καὶ μέ ἀφόρητον πόνο στήν καρδιά παρατηροῦσαν τά γύρω. Ἡ θάλασσα ἦταν γαλήνια καὶ γυαλιστερή σάν καθρέφτης. |Καί μέσα στά γαλανά νερά της καθρεφτίζονταν οἱ βαριοί ὅγκοι τῶν ἐχθρικῶν πλοίων μέ τά ψηλά τους κατάρτια, πού φαίνονταν σάν νά σχημάτιζαν πυκνό δάσος.

Τά κορίτσια ἄρχισαν νά κλαῖνε, καὶ νά παραπονιοῦνται γιά τήν ἄτυχη μοίρα τους. Ἡ μόνη πού δέν ἔκλαιγε, οὕτε καὶ δείλιασε καθόλου, ἦταν ἡ Μαρία. Ἐκείνη ἐξακολουθοῦσε νά βλέπει τίς ἀκτές τοῦ ὅμορφου νησιοῦ τους καὶ εἶχε βυθιστεῖ σέ βαθιά συλλογή. Σέ μιά στιγμή γύρισε καὶ εἶπε στ' ἄλλα κορίτσια μέ σταθερή φωνή:

— Γιατί, ἀδελφοῦλες μού, κλαῖτε; Μαντεύω βέβαια τήν αἵτια. Κλαῖτε, ἐπειδή θά φύγουμε γιά πάντα ἀπό τήν γῆ τῶν πατέρων μας· κι ἐπειδή θά γίνουμε σκλάβες καὶ θά ζήσουμε χωρίς τιμή, χωρίς ὑπόληψη, μέσα στή δυστυχία καὶ στήν καταφρόνια. Κι ἀμέσως τίς ρώτησε:

— Τί λέτε; Ἐχετε τό θάρρος ν' ἀποφύγουμε αὐτή τή συμφορά;

Τά κορίτσια τήν κοίταξαν μέ δάκρυα στά μάτια καί περίμεναν νά όλοκληρώσει τή σκέψη της.

Κι ἡ Μαρία συνέχισε:

Δέ χρειάζεται νά σᾶς πῶ περισσότερα γιά τίς διαθέσεις τῶν ἔχθρῶν μας. Θυμηθεῖτε μόνο τί ἔγινε στήν πόλη μας δχτώ όλάκερες μέρες ἀπό τήν ώρα πού μπῆκαν μέσα. Ἀναλογιστεῖτε ἀκόμα καί τά καημένα τά ἀδελφάκια μας, πού εἶναι φυλακισμένα στ' ἀμπάρι. Τί τά περιμένει κι ἐκεῖνα τόσο ἀθῶ πού εἶναι... Ὁπωσδήποτε, αὔριο-μεθαύριο, οἱ Τοῦρκοι θά τ' ἀλλαξοπιστήσουν καί θά τά μάθουν νά δοξάζουν τόν Ἀλλάχ, νά δινοῦν τά δῆθεν κατορθώματα τῶν ἀγάδων καί νά καταριοῦνται τούς πατεράδες τους καί ὅλο τό ἑλληνικό γένος.

Καί ἡ Μαρία κατάληξε:

— Τά βαστάει ἡ ψυχή σας ὅλα αὐτά; Σάν γνήσιες Ἑλληνοπούλες, πού εἴμαστε, μποροῦμε νά τ' ἀνεχτοῦμε;

— Οχι, χίλιες φορές ὅχι, ἀπάντησαν ὅλα μαζί τά κορίτσια. Καλύτερα ὁ θάνατος παρά ἡ σκλαβιά!

— Δέχεστε λοιπόν νά ταφοῦμε ἐδῶ στά γαλανά νερά τοῦ νησιοῦ μας;

Ομόφωνη πάλι ἥταν ἡ συγκατάθεση.

Μέ μύριες προφυλάξεις ἡ Μαρία κατέβηκε σιωπηλή στό ἀμπάρι τοῦ πλοίου. Τά μάτια της πετοῦσαν σπίθες καί μιά παράτολμη ἀπόφαση ζωγραφιζόταν στό πρόσωπό της. Πήρε κρυφά ἕνα ἀναμμένο δαυλί καί προχώρησε στήν μπαρούταποθήκη. Τά χείλη της σιγοψιθύριζαν κάτι σάν προσευχή καί σάν ἰκεσία.

Ξαφνικά κρότος τρομερός ἀντήχησε. Στήλη ἀπό καπνό ἀνέβηκε στόν οὐρανό καί τό καράβι τινάχτηκε στόν ἀέρα!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

32. ΣΤΟ ΒΩΜΟ ΤΗΣ ΛΕΥΤΕΡΙΑΣ

Σεντέρος μύλος

Τά χελιδόνια του Μάρτη ξαναγύρισαν στίς έρημες φωλιές τους. Τό σμαράγδινο χαλί τής χλόης άπλωθηκε στά βουνά, στίς πλαγιές και στούς κάμπους, στολισμένο μέ τά κίτρινα λουλουδάκια του τριφυλλιοῦ καί τίς λευκές μαργαρίτες. Ο ἥλιος, χρυσάκτινος καί θερμός, ἄρχισε πάλι νά χαμόγελαί καί νά σκορπίζει τή θαλπωρή του στά δροσολουσμένα δέντρα καί στό βρεγμένο χορτάρι.

Τά πουλάκια τιτίβιζαν χαρούμενα πηδώντας ἀπό κλωνάρι σέ κλωνάρι. Καί τά παιδιά, μέ τίς ζωηρές φωνές τους, ξυπνοῦσαν τή φύση ἀπό τό λήθαργο, που τήν είχε βυθίσει ό χειμώνας. Ανοιξη καί νιάτα μαζί ενωμένα ἔδιναν τόν τόνο τής χαρᾶς σ' ὅλα τά γύρω.

— Ο γερο-Μάνθος, καθισμένος στήν ἀναπαυτική καρέκλα του πίσω ἀπό τά τζάμια τής βεράντας, κοίταζε μέ καμάρι καί ἀγαθό χαμόγελο τά δυό μικρότερα ἐγγονάκια του, που ἔπαιζαν σάν δυό σπουργίτια στό μεγάλον ἥλιοφώτιστον κῆπο. — Η μεγαλύτερη ἐγγονή του, μιά ὅμορφη κοπελίτσα μέ καταγάλανα μάτια, τοῦ ἔφερε τόν καφέ πάνω σ' ἔναν κατακάθαρο δίσκο.

— Καί τοῦ χρόνου, παππού, τοῦ εὐχήθηκε. Σήμερα ἔχουμε τή γιορτή τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Καί τοῦ φίλησε τό χέρι.

— Ναί, κορίτσι μου, ξέρω. Σήμερα γιορτάζουμε τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, πού γιά μᾶς τούς "Ελληνες εἶναι ἡ μεγάλη γιορτή τής Ἐλευθερίας. Σᾶς εἶπαν δά στό σχολεῖο τί σημαίνει ἡ σημερινή μέρα.

— Καί βέβαια μᾶς εἶπαν, παππού. Σάν σήμερα, τό 1821, λίγοι, ἀλλά ἀληθινοί, γνήσιοι πατριῶτες σήκωσαν τή σημαία τής Ἐπαναστάσεως.

Τά μάτια τοῦ παπποῦ βούρκωσαν.

— Νά δεῖς χτές, παππού, συνέχισε ἡ ἐγγονή, εἶχαμε στολίσει τό σχολεῖο, κάναμε γιορτή, ἀπαγγείλαμε ποιήματα, τραγουδήσαμε ἑθνικά τραγούδια, χορέψαμε ἑθνικούς χορούς καὶ σήμερα λίγο πρίν ἀπό τό μεσημέρι, θά πᾶμε νά δοῦμε τή στρατιωτική παρέλαση στόν "Αγνωστο Στρατιώτη..."

A 'Αλλά δέν εἶναι μόνο ἑθνική γιορτή τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Εἶναι καὶ θρησκευτική γιά ὅλους τούς χριστιανούς. Γιατί, στίς 25 τοῦ Μάρτη, ὁ ἄγγελος ἀνάγγειλε στήν Παναγία τή χαρούμενη εἰδῆση ὅτι θά γεννήσει τό Χριστό, πού θά λυτρώσει τόν κόσμο ἀπό τίς ἀμαρτίες. A

— Μπράβο, κόρη μου. Εἶσαι κι ἐσύ γνήσια χριστιανή κι Ἐλληνίδα. "Ακου καὶ μένα τώρα νά σοῦ πῶ δυό μόνο λόγια γιά τό ἑθνικό μέρος τῆς γιορτῆς, ὅπως μᾶς τό δίδασκαν στήν πατρίδα μας, τή Σμύρνη, πρίν ἀπό τήν καταστροφή τοῦ 1922 καὶ τήν προσφυγιά μας, εἰπε ὁ παππούς μέ φανερή τή συγκίνησή του:

'Η ίστορία τῆς ὅμορφης Ἐλλάδας μας ἔχει βέβαια χρυσές σελίδες δόξας καὶ μεγάλα κατορθώματα πατριωτισμοῦ καὶ λεβεντιᾶς, ἔχει ὅμως καὶ μαῦρα κεφάλαια καὶ σκοτεινές μέρες, πού σέ κάνουν νά πονᾶς. Κοίτα τώρα τά παιδάκια, πού παίζουν ξένοιαστα ἔξω στή λιακάδα. Μετά τήν ὑποδούλωση τῆς πατρίδας μας στούς Τούρκους κι ὥς τήν Ἐπανάσταση, πού γιορτάζουμε σήμερα — ἀπό τό 1453 δηλαδή ὥς τό 1821 —, τά παιδιά δέν τολμοῦσαν ούτε νά ξεμυτίσουν ἀπό τήν πόρτα. Στήν ἐποχή τοῦ δικοῦ μού παπποῦ, τά παιδιά ἔμεναν κλεισμένα μέ τίς μανάδες τους μέσα στό σπίτι, γιατί τ' ἄρπαζαν οἱ Τούρκοι καὶ τά ἔκαναν γενίσαρους. . .

— Ναί, παππού, ξέρω. "Ακουσα τό δάσκαλο, πού τό ἔλεγε χτές, καὶ ράγισε ἡ καρδιά μου.

— Πόσο οἰκογενειακά δράματα, τί φοβερές τραγωδίες

επλεξε ή μοίρα! Ν' άρπάζουν τ' άνθισμένα έλληνικά βλαστάρια και νά τά μεταβάλλουν σέ κοφτερά γιαταγάνια έναντιον τής ιδιας τους τής φυλῆς! εἶπε ό παππούς και δάκρυσε άκόμα πιό πολύ...

— Καλά, παππού, στό σχολείο πότε πήγαιναν τά παιδιά, άφού όλη τή μέρα ήταν κλεισμένα μέσα στά σπίτια; ρώτησε μέ μεγάλο ένδιαιφέρον ή μικρή.

— Αλίμονο, κόρη μου! Ούτε αύτό τό δικαίωμα τό είχαν οι δύστυχοι γονεῖς έκεινης τής έποχῆς. Μοναχοί τους τά διάβαζαν, δσοι ήξεραν γράμματα. Οι άλλοι, οι άγραμματοι, τά έστελναν μέ χίλιους κινδύνους στό Κρυφό Σχολείο — θ' ἀκουσες καί γι' αύτό —, δπου οι παπάδες τά μάθαιναν ἀνάγνωση, γραφή, λίγη ἀριθμητική και μερικά θρησκευτικά και ίστορία. Αύτό ήταν τό πολύ μεγάλο κακό: ή Ἐλλάδα, ή έστια τῶν γραμμάτων, ητάν ἄγνωστη καταδικασμένη στήν ἀμάθεια! ἄγνωστη

‘Αλλά ἄς είναι, συνέχισε ό παππούς και ὅρθωσε περήφανα τώρα τό κορμί του στήν καρέκλα του. “Ολα αύτά πέρασαν πιά! Μιά μέρα, σάν τή σημερινή, 25 τοῦ Μάρτη 1821, ή ὁργή ξεχείλισε και ξέσπασε ή Μεγάλη Ἐπανάσταση! Ξεσηκώθηκαν οι σκλαβωμένοι κι ὁρκίστηκαν ΛΕΥΤΕΡΙΑ ή ΘΑΝΑΤΟ! Καί, νά μή στά πολυογώ, θά τά μάθεις ἄλλωστε ἄμα πᾶς στήν ἔκτη τάξη, τώρα είμαστε ἐλεύθεροι και νοικοκύρηδες στά σπίτια μας.

Είναι βέβαια ἀλήθεια πώς πολλοί ἀπό τους μεγάλους ἔκεινους πρόγονούς μας θυσίασαν νιάτα, ζωή και περιουσία κι ἔγιναν όλοκαυτώματα. Μά τά τιμημένα ὀνόματά τους μένουν ἀθάνατα, γιά νά τά προφέρουμε ὅλοι μέ τιμή, μέ σεβασμό και μ' ἔθνική περηφάνια. ‘Ας είναι ἀγιασμένα τά κόκαλά τους!

— Έλα τώρα νά ψάλουμε λίγο ἀπό τόν ἔθνικό μας ύμνο...

(Διασκευή)

 Σύλβιος

~~ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ~~

33. ΕΙΚΟΣΤΗ ΠΕΜΠΤΗ ΜΑΡΤΙΟΥ

Εὐαγγελισμός-Έλληνισμός

Μέ μιᾶς ἀνοίγει ὁ οὐρανός, τά σύγνεφα μεριάζουν,
οἱ κόσμοι ἐμείνανε βουβοί, παράλυτοι κοιτάζουν.

Μιά φλόγα ἀστράφτει... ἀκούονται ψαλμοί καὶ
μελωδία...

Πετάει ἐν ἄστρο... σταματᾶ ἐμπρός εἰς τή Μαρία.

— «Χαῖρε, τῆς λέει, Ἀειπάρθενε, εὐλογημένη, χαῖρε!
Ο Κύριός μου εἶναι μέ Σέ, χαῖρε, Μαρία, χαῖρε!»

Ἐπέρασαν χρόνοι πολλοί... Μιά μέρα σάν ἐκείνη
ἀστράφτει πάλι ὁ οὐρανός... Στήν ἔρμη της τήν κλίνη
λησμονημένη, δόλαρφανη, χλωμή κι ἀπελπισμένη
μιά κόρη πάντα τήκεται, στενάζει ἀλυσωμένη.

Τά σίδερα εἶναι ἀτάραγα, σκοτάδι δλόγυρά της.

Τά καταφρόνια, ή δυστυχιά, σέπουν τά κόκαλά της.

— Τρέμει μεμιᾶς ή φυλακή καὶ διάπλατη ή θυρίδα
φέγγει καὶ ἀφήνει καὶ περνᾶ ἐν ἄστρο, μιάν ἀχτίδα.
Ο ἄγγελος ἐστάθηκε, διπλώνει τά φτερά του...

— «Ξύπνα, ταράξου, μή φοβοῦ. Χαῖρε, Παρθένε, χαῖρε.
Ο Κύριός μου εἶναι μέ σέ, Έλλάς, ἀνάστα, χαῖρε!»

— Οί τοῖχοι εύθύς σωριάζονται. Ή μαύρη ή πεθαμένη
νιώθει τά πόδια φτερωτά. Στή μέση της δεμένη
χτυπάει ή σπάθα φοβερή. Τό κάθε πάτημά της
ἀνοίγει μνῆμ' ἀχόρταγο. Ρωτᾶ γιά τά παιδιά της...

— Κανείς δέν ἀποκρίνεται... Βγαίνει, πετᾶ στά ὅρη..
Λιώνουν τά χιόνια δθε διαβεῖ, δθε περάσει ή κόρη.

— «Ξυπνᾶτε, σεῖς πού κείτεστε, ξυπνᾶτε, ὅσοι
κοιμάστε,
τό θάνατο ὅσοι ἐγεύτητε, τώρα ζωή χορτάστε».

Οἱ χρόνοι φεύγουντε, πετοῦν καὶ πάντα ἐκείνη ἡ μέρα
εἶναι γραμμένο ἐκεῖ ψηλά νά λάμπει στόν αἰθέρα,
μ' ὅλα τὰ κάλλη τ' οὐρανοῦ. Στολίζεται ὅλη ἡ φύση
μέ χίλια μύρια λούλουδα, γιά νά τή χαιρετήσει.
Γιορτάστε την, γιορτάστε την! Καθείς, ἀς μεταλάβει
ἀπό τή χάρη τοῦ Θεοῦ. Καὶ σεῖς καὶ σεῖς οἱ σκλάβοι,
ὅσοι τή δάφνη στήν καρδιά νά φέρετε φοβάστε,
ἀφορεσμένοι νά' στε!

·Αριστοτέλης Βαλαωρίτης

(“Εργα”)

34. ΕΜΠΡΟΣ

A 'Εμπρός! Όλόρθοι, ἀτρόμαχτοι.
Μαυρίλα. Ἀστροπελέκι.
Νά! τό σπαθί γοργάστραψε,
καὶ νά! ἡ βροντή. Ντουφέκι.
Στόν Πίνδο, ἀπ' τόν Ταῦγετο,
καὶ στά Μπαλκάνια ώς πέρα,
μιά φλόγα, μιά ἡ φοβέρα,
κι ἔνας ὁ νοῦς. 'Εμπρός! A

'Εμπρός! Βουνά, ψηλῶστε μας,
καὶ ὡς θάλασσα, νά ἡ ὥρα!
στοίχειωσε τά καράβια μας,
καὶ βοήθα νικηφόρα,
ξανά τοῦ Ρήγα ἡ σάλπιγγα,
νά πάει στά μεσουράγια:
«Μαυροβουνιοῦ καπλάνια
καὶ Ὁλύμπου σταυραῖτοι!».

'Εμπρός, ἀδέλφια, ἀτράνταχτοι,
κι ἄν πέφτει ἀστροπελέκι,
νά! τό σπαθί γοργάστραψε,
βρόντησε τό ντουφέκι.

Κρήτη, ὁ Μοριάς, ἡ Ρούμελη,
'Εμπρός! ἡ Ἐλλάδα λάμπει
ἀχολογῶν οἱ κάμποι,
καῖνε οἱ καρδιές. 'Εμπρός!

(Πολιτεία καὶ μοναξιά) K. Παλαμάς

35. ΓΙΑΤΙ ΠΟΛΕΜΟΥΣΕ

Παραφωνία στήν όμάδα

Γενάρης του 1941.¹ Ο χειμώνας ήταν πολύ βαρύς, τόχιόνι είχε σκεπάσει τά πάντα στ' άλβανικά βουνά και τόψυχος είχε κατεβεῖ περισσότερο από δέκα βαθμούς κάτω από το μηδέν.

Ο λόχος μας βρισκόταν στήν πρώτη γραμμή κι είχε άναλαβει τή φρούρηση του Μετώπου πάνω σ' ένα από τά ύψωματα του Μπογραδέτς. Και ή όμάδα μας, μέτο λοχία Στέλιο, ένα γενναϊο παλικάρι από τή Μυτιλήνη, έπικεφαλής, κάθε βράδυ έστηνε ένεδρα στό πιό προχωρημένο σημείο του τομέα μας, τριάντα-σαράντα μέτρα κοντά στίς προφυλακές του έχθρού.

Είμαστε οι πιό σκληραγωγημένοι στρατιώτες τής διμοιρίας. Είχαμε λάβει μέρος στή μάχη του Ιβάν-Μοράβα, είχαμε παρελάσει περήφανοι νικητές μέσα από τίς κεντρικές όδούς τής Κορυτσᾶς και είμαστε από τούς λίγους, πού δέν είχαν άρχισει άκομη νά δεκατίζουν τά κρυοπαγήματα. Γι' αυτό είχαμε και τήν προτίζηση σέ κάθε έπικινδυνη άποστολή.

Ο λοχαγός ήταν βέβαιος γιά τήν έπιτυχία μας. Κι έμεις καμαρώναμε! Ή καρδιά μας χτυποῦσε από έθνικό παλμό και τά στήθη μας γέμιζαν από ύπερηφάνεια κάθε φορά πού μέ τ' άντισκηνα και τίς κουβέρτες στόν ώμο, άμιλητοι, ψύχραιμοι, μέ τά δπλα στά χέρια, τά μάτια μπροστά και τ' αυτιά όρθανοιχτα γλιστρούσαμε άθρούβα σάν σκιές μέσα στό σκοτάδι και φτάναμε στίς θέσεις μας.

Α Παραφωνία στήν όμάδα μας αποτελοῦσε μονάχα ό στρατής, ένα μοναχοπαίδι μιᾶς χήρας, πού ξέω από τή μητέρα του και τόν έαυτό του τίποτε άλλο δέ λογάριαζε. Έρχόταν πάντοτε μέ απροθυμία μαζί μας και

δέν ἔπαιε σ' ὅλο τό δρόμο νά σιγομουρμουρίζει.

— Τί τά θέλετε, κύρ δάσκαλε, τόλμησε νά μοῦ εἰπεῖ μιά νύχτα ἐκεῖ, ὅπου ὁ ἔνας κοντά στόν ἄλλο φυλάγαμε στήν ἐνέδρα. Δέν καταλαβαίνω, γιατί νά γίνεται αὐτός ὁ πόλεμος, γιατί νά ύποφέρουμε και νά σκοτωνόμαστε ... Δέ βλέπω τό λόγο... Τί θά γινόταν, ἂν ἀφήναμε τούς Ἰταλούς νά περάσουν στήν Ἑλλάδα... Σίγουρα, τίποτα...

— Σσσούτ! Σιωπή! Μήν προχωρεῖς! τοῦ φώναξα γεμάτος ὀργή. Ξέρεις πολύ καλά πώς ὁ λαός μας εἶναι ἥσυχος και φιλειρηνικός και τόν πόλεμο δέν τόν θέλει. Ἀναγκάζεται ὅμως νά πολεμάει, ὅταν εἶναι νά ύπερασπίσει τά ὅσια και ιερά του, ὅπως εἶναι ἡ λευτεριά, ἡ ἀνεξαρτησία, ἡ...

Δέν πρόλαβα νά συνεχίσω. Χωρίς νά τό θέλω, ἡ φωνή μου εἶχε ἀκουστεῖ ἀπό τόν Ἰταλό σκοπό και τό πανηγύρι ἄρχισε.

Πυροβόλησε ὁ Ἰταλός, ἀπαντήσαμε μεῖς, ξεσηκώθηκαν ἐχθρικά και δικά μας φυλάκια, ὀλόκληρος ὁ τομέας ἄναψε. Μάλινχερ, πολυβόλα, χειροβομβίδες, ὀλμοί, κανόνια χαλοῦσαν τόν κόσμο. Ὁ κρότος τῶν ντουφεκιῶν, τό βραχνό βουητό και οἱ λάμψεις τῶν πυροβόλων ἔδιναν στίς χιονισμένες βουνοκορφές ἔνα θέαμα διαφορετικό, φαντασμαγορικό, και συνάμα φρικτό και τραγικό!

Πυροβολούσαμε καρφωμένοι μέσα στό χιόνι καὶ προσπαθούσαμε ἀπό τίς βρισιές και τό καταιγιστικό πῦρ τοῦ ἐχθροῦ νά ύπολογίσουμε πόση δύναμη εἶχε τό ἀπέναντί μας φυλάκιο. "Υστερ' ἀπό λίγη ὥρα, καθώς συμβαίνει συνήθως στόν πόλεμο, τό μέτωπο ἥσυχασε.

Κόντευε νά ξημερώσει. Τά ἄστρα ἔσβηναν ἔνα ἔνα στόν οὐρανό κι ἔνα ἀμυδρό φῶς, ἐνισχυμένο ἀπό τήν ἀνταύγεια τοῦ χιονιοῦ, ξεχυνόταν στήν πλάση.

— Δάσκαλε, τί λές; ἀκούω μιά στιγανή φωνή. Τούς αἰ-
φιδιάζουμε; Λίγοι εἶναι.

Ήταν ὁ λοχίας, πού ἐμένα συμβουλευόταν πάντα,
ὅταν ἔπαιρνε τίς τολμηρές ἀποφάσεις του.

— Ἐμπρός! ἀπάντησα χωρίς δισταγμό.

Συνεννοηθήκαμε ὁ ἔνας μέ τόν ἄλλο καὶ συρθήκαμε
μπροστά. Εὐτυχῶς ὑπῆρχαν πολλά δέντρα ἐκεῖ καὶ οἱ
κορμοί τους μᾶς ἔκρυβαν θαυμάσια.

Τά ὅπλα «ἐφ' ὅπλου λόγχη» καὶ τίς χειροβομβίδες
ἔτοιμες. Πλησιάσαμε πολύ κοντά. Μιά φωνή «ἀέρα!
ἀέρα!» ἀντήχησε στόν ὅρίζοντα, μερικές χειροβομ-
βίδες ἔπεσαν στό ἐχθρικό συρματόπλεγμα κι ἄλλες ἔξω
καὶ γύρω ἀπό τό φυλάκιο. Δέν πρόφτασαν νά κινηθοῦν
οἱ Ἰταλοί καὶ οἱ λόγχες μας τούς εἶχαν περιζώσει.

Ψηλά τά χέρια, ἀφοπλισμός κι ἔρευνα. Δύο-τρεῖς
ἀπό μᾶς φύλαγαν τοὺς Ἰταλούς, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἀναζη-
τούσαμε κανένα τηλέφωνο, κανέναν κώδικα, διαταγές,
τρόφιμα... Ἀπό τά τελευταῖα μάλιστα εἴχαμε μεγάλη
ἀνάγκη, γιατί στό ὑψος ὅπου βρισκόμαστε, τά μεταγω-
γικά μας ἔφταναν μέ πολλές δυσκολίες.

Ο Στρατής ἐκτελεῖ τό καθῆκον του

Ολοι ψάχναμε ἐκτός ἀπό τό Στρατή. Αὐτός εἶχε καρ-
φωμένα τά μάτια στό χῶμα κι ἔβλεπε. Σέ μιά στιγμή
ἔσκυψε. Πήρε κάτι, τό κοίταξε, τό ξανακοίταξε καὶ μέ
κόπο συγκρατοῦσε τά νεῦρα καὶ τό θυμό του. Μέ πλη-
σίασε, μοῦ ἔδειξε τό εὔρημα καὶ μοῦ εἶπε μέ δειλή καὶ
ντροπιασμένη φωνή:

— Βλέπεις, κύρ δάσκαλε; "Α, τούς ἀφιλότιμους!"

Ήταν ἔνα καρτ-ποστάλ, πού παρίστανε τόν Παρθε-
νώνα. Στήν κορυφή του ἦταν ζωγραφισμένη μιά ἰτα-
λική σημαία κι ἀπό κάτω ἔγραφε λατινικά:

— Ζήτω ἡ ἰταλική αὐτοκρατορία!

— Τό βλέπεις τώρα; τοῦ φώναξα δργισμένος. Τό εἶδες μέ τά μάτια σου τί θά γινόταν, ἂν ἀφήναμε τούς Ἰταλούς νά περάσουν στήν Ἑλλάδα; Μήπως καταλαβαίνεις καὶ τί ἄλλο ἀκόμα θά γινόταν;

“Ο Στρατής εἶχε γίνει κατάχλωμος. ”Ετρεμε. Κι ἔτρεμε γιά δυό λόγους: ἀπό τό θυμό του κι ἀπό τή ντροπή του. Τόν λυπήθηκα. Ἰσως νά μή φταίει αὐτός, συλλογίστηκα, ἄλλα ἡ πολλή ἀγάπη τῆς χήρας μάνας του.

— “Ἐχεις καιρό, τοῦ εἴπα μέ συμπάθεια, νά δείξεις στό μέλλον δτι κατάλαβες καλά πλέον, γιατί γίνεται αὐτός ὁ πόλεμος, γιατί υποφέρουμε καὶ γιατί σκοτωνόμαστε.

“Ωσπου νά ἐπιστρέψουμε στό λόχο καὶ νά παραδώσουμε τούς αἰχμάλωτους, φοβεροί πόνοι σουβλίζανε τά πόδια μου ὡς τό κόκαλο. ”Ἐπαθα κρυοπαγήματα καὶ διατάχτηκε ἡ διακόμισή μου στό νοσοκομεῖο. Ἀπό τό δρεινό χειρουργεῖο, στήν Κορυτσά, στή Φλώρινα. Ἐκεῖ ἔμεινα ἔνα μήνα καὶ τότε οἱ γιατροί μοῦ ἐπιτρέψανε νά περπατήσω, στήν ἀρχή βέβαια μόνο μέ τίς κάλτσες. Πῆγα κατευθείαν στή διπλανή αἴθουσα,. ὅπου — καθώς εἶχα πληροφορηθεῖ — ἔνας τράυματίας δέν ἔκανε τίποτε ἄλλο, παρά νά κοιτάζει συνέχεια ἔνα κάρτ-ποστάλ καὶ νά σιγοψιθυρίζει.

Α Εἶχαν δέσει τό κεφάλι του μ' ἐπίδεσμους καὶ δέ φαίνονταν, παρά μόνο τά μάτια, ἡ μύτη καὶ τό στόμα του. Πλησίασα δίπλα στό κρεβάτι του. Τά μάτια τοῦ πληγωμένου στυλώθηκαν ἀπάνω μου. Μέ κοίταζαν πολλή ὥρα. Τά χέρια του ἐξακολουθοῦσαν νά κρατᾶν τό κάρτ-ποστάλ. Ξεφνικά τό κορμί του ἀνασκίρτησε.

— Πόσο σέ περίμενα... Ἐσύ δέν εἶσαι, κύρ δάσκαλε; τραύλισε. Σέ ζητοῦσα. Ὁ Ηξερα πώς ἥσουν ἐδῶ καὶ ἥθελα νά συναντηθοῦμε... Νά μέ συγχωρέσεις... Καὶ νά σ' εὐχαριστήσω, γιατί ἔγινες αἰτία νά κάμω τό καθῆκον μου.

— Ήταν ὁ Στρατής. Καὶ τό καρτ-ποστάλ ἦταν τό ἴδιο,

πού είχε βρει ντροπιασμένο στό έχθρικό φυλάκιο.
Μόνο πού στήν κορυφή τοῦ Παρθενώνα κυμάτιζε τώρα
περήφανη ἡ γαλανόλευκη κι ἀπό κάτω ᾧταν γραμμένο
τό «ΟΧΙ», ἡ λέξη πού ἔγινε θρύλος καὶ σύμβολο γιά
τήν ἀδάμαστη φυλή μας.

Ναί. Ὁ Στρατῆς, πού ἔνα βράδυ ζήτησε τήν ἄδεια
ἀπό τὸ λοχαγό μας κι αἰφνιδίασε κατάμονος ἔνα έχθρι-
κό φυλάκιο, ἅρπαξ τό έχθρικό πολυβόλο κι ὅπως γύ-
ριζε στό λόχο χτυπήθηκε ἀπό θραῦσμα βλήματος ~~ὅλ-~~
μου καὶ πληγώθηκε στό κεφάλι.

Ἡξερε καλά τώρα, γιατί πολεμοῦσε. Καί τό ἔδειξε
τόσο παλικαρίσια!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

Y 36. ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

A Πατρίδα μας γλυκιά κι εὐλογημένη
ἀπ' τοὺς ώραιοὺς θεούς, τή λευτεριά σου
μέ τό αἷμα τῶν παιδιῶν σου ζυμωμένη
ἐπιβουλεύτη δ ἐχθρός. Τό ἀνέβασμά σου.

πρός τήν κορφή τῆς ποθητῆς Εἰρήνης
ἥρθε μέ τό στρατό του νά ἐμποδίσει,
διαλαλώντας πώς λεύτερη νά μείνεις
δέν τό μπορεῖς. Τί ἔτσι προστάζει ἡ φύση:

«οἱ μικροί στούς τρανούς νά γονατίζουν».
Κι εἶπες: Μικρή κι ἄν εἶμαι, ἡ δύναμή μου
ἀπέραντη εἶναι, γιατί μέ στηρίζουν
οἱ θεῖκοι "Ελληνές μου, οἱ πρόμαχοί μου.

Κι δρμησαν στή φωνή σου τά παιδιά σου...
Καί στούς βράχους τῆς Πίνδου μέ τό ἀτσάλι
ἐχάραξαν, 'Ελλάδα, τ' ὄνομά σου
γιά τήν αἰώνιότητα καί πάλι.

Σωτήρης Σκίπης

Σελτερος μύθος

Υ

37. ΤΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Βρισκόμαστε στό έτος 1942, στήν ἐποχή τῆς ἔχθρικῆς κατοχῆς. Πείνα καί ἀθλιότητα βασίλευε ἀπό τή μιά ἄκρη τῆς Ἐλλάδας ώς τήν ἄλλη. Λιγότερο στά χωριά καί περισσότερο στίς πόλεις, προπάντων στήν Αθήνα καί τόν Πειραιά.

"Ολος ὁ κόσμος, ἄντρες καί γυναῖκες, μεγάλοι καί μικροί, ἀγωνίζονταν νά ἔξοικονομήσουν ἔνα κάποιο φαγητό τῆς ήμέρας. "Ολων οἱ σκέψεις καί οἱ φροντίδες γύρω ἀπ' αὐτό τό θέμα τριγύριζαν. Γιά τό ψωμί!

"Ωστόσο, κανένας δέν εἶχε ξεχάσει καί τό· καθῆκον πρός τήν Πατρίδα. "Α, δλα κι δλα! Οἱ Ἑλληνες μπορεῖ νά πεινοῦν καί νά ύποφέρουν καί νά βασανίζονται ἀπό χίλιες ἔννοιες, πάνω ἀπ' δλα ὅμως παντοῦ καί πάντοτε νοιάζονται γιά τήν Ἐλλάδα.

"Από τήν πρώτη κιόλας ήμέρα πού οἱ Γερμανοί τοῦ Χίτλερ μέ τούς Ἰταλούς τοῦ Μουσολίνι πατήσανε τά ἄγια χώματά μας ώς κατακτητές, οἱ "Ἑλληνες, ἄντρες καί γυναῖκες, τούς πολεμοῦσαν κρυφά καί φανερά, στά χωριά καί στίς πόλεις, στό βουνό καί στόν κάμπο, στά τρένα καί στά πλοΐα, στά σπίτια καί στά γραφεῖα, ὅπου καί ὅπως μποροῦσαν.

Καί εἶναι ἄπειρα τά παραδείγματα τῆς παλικαριᾶς καί τῆς αὐτοθυσίας τῶν μεγάλων.

"Άλλα καί τά παιδιά δέν ύστέρησαν. Εἶχαν καταλάβει

τόσο καλά τό χρέος τους και χωρίς τά πιό πολλά νά
άνηκουν σέ καμιά δργάνωση δέν ἄφηναν εύκαιρια πού
νά μήν καταφέρουν σοβαρά πλήγματα στόν ἐχθρό:

”Αλλα χρησιμοποιοῦνταν ώς σύνδεσμοι και μεταφέ-
ρανε μηνύματα ή ἔδιναν πληροφορίες στούς συμμά-
χους γιά τίς κινήσεις τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων.

”Αλλα ἔβγαζαν τά λάστιχα ἀπό τά γερμανικά αὐτοκί-
νητα και τ' ἀκινητοποιοῦσαν.

”Αλλα ἄρπαζαν ἀπό τίς ἀποθῆκες τρόφιμα κι ὅ,τι
ἄλλο ἔβρισκαν.

Κι ἄλλα ἔκρυβαν και προστάτευαν τούς ”Αγγλους
στρατιωτικούς, πού εἶχαν μείνει ἐδῶ ή γιατί δέν κα-
τόρθωσαν νά φύγουν ή γιατί τούς χρειαζόταν νά μεί-
νουν ἐδῶ ὁ πόλεμος.

Καί πόση περηφάνια αἰσθανόταν καθένα σάν τύχαι-
νε νά φιλοξενηθεῖ στό σπίτι του ξένου στρατιώτης!
Τοῦτο ήταν ὑποχρέωση και πρός τήν Πατρίδα και πρός
τά ἔθιμα τοῦ τόπου. Ἡ φιλοξενία εἶναι προπάντων ἐλ-
ληνική ἀρετή.

Τά παιδιά λοιπόν εἶχαν πάρει ἐνεργό μέρος στόν
ἀγώνα τῆς ’Εθνικῆς μας ’Αντίστασης και πρόσφεραν
τίς πολύτιμες ὑπηρεσίες τους μέ δῆλη τή φλόγα τῆς νεα-
νικῆς τους ψυχῆς και μέ δῆλη τους τήν αὐταπάρνηση.
Καί τά κατάφεραν μιά χαρά!

Κι ἔτσι ἔπρεπε, γιατί ἀλλιῶς δέν ήταν εὔκολο νά
ἐξασθενήσει ή τρομερή δύναμη τῆς πολεμικῆς μηχα-
νῆς τοῦ ἐχθροῦ. Καί... ἀλίμονο στήν ἀνθρωπότητα
δόλοκληρη!

”Απειρα τώρα εἶναι τά παραδείγματα τῆς ἀντιστασια-
κῆς δράσης τῶν παιδιῶν και θά μποροῦσε μ' αὐτά και
μόνο νά γραφεῖ δόλοκληρο βιβλίο. ’Αναφέρουμε ἔνα
ἀπό τά πιό χαρακτηριστικά, πού δημοσιεύτηκε ἀργό-
τερα σέ γενικές γραμμές στό περιοδικό «ΑΕΡΑΣ».

Μιά μέρα, εἶχε μπεῖ σ' ἔνα τράμ τῆς ’Αθήνας ἔνας

”Αγγλος ἀξιωματικός. Φοροῦσε μισοτριμμένα πολιτικά ρούχα, στάθηκε ὅρθιος στό διάδρομο και κοίταζε μόνο μπροστά του και πουθενά ἀλλού. ”Ομως τό ξανθό χρῶμα τῶν μαλλιῶν και τό ὑψος τοῦ ἀναστήματός του φανέρωναν καθαρά τί ἦταν. Φτάνει νά εἶχε λίγο ἔξασκημένο τό μάτι κανένας και νά τόν πρόσεχε.

”Ενας μικρός, πού πουλοῦσε στή στάση τοῦ τράμ τσιγάρα, τόν πῆρε εἰδηση και ἦταν σίγουρος πώς δέ γελιόταν. Τήν ίδια στιγμή ὁ μικρός εἶδε κι ἔναν προκλητικά καλοθρευμένο γιά τήν ἐποχή κύριο, πού τοῦ φάνηκε ὑποπτος. Νόμισε δηλαδή ὁ μικρός πώς ὁ κύριος αὐτός ἦταν τῆς μυστικῆς ὑπηρεσίας και παρακολουθοῦσε τόν ”Αγγλο. Χωρίς τότε νά χάσει καιρό, πήδησε κι αὐτός στό τράμ μαζί μέ τό ἐμπόρευμά του και τρύπωσε ἀνάμεσα στόν ”Αγγλο και στό μυστικό πράκτορα.

Κάποια στιγμή, ὁ μικρός ἀντιλήφτηκε τό δεύτερο νά σκύβει σ' ἔνα Γερμανό ἀξιωματικό, πού βρισκόταν τυχαία μέσα στό τράμ, νά τοῦ ψιθυρίζει κάτι στ' αὐτί και νά τοῦ δείχνει μέ προφύλαξη τόν ”Αγγλο. Δέν ἥθελε περισσότερα γιά νά μπει στό νόημα. Και πρίν καλά καλά σηκωθεῖ ὁ Γερμανός ἀπό τή θέση του, ὁ μικρός πρόσφερε ἔνα πακέτο τσιγάρα στόν ”Αγγλο και τοῦ σφύριξε κρυφά:

— Μίστερ ”Ιγγλις... παρτί γρήγορα... Μπῆκες; Γκεστάπο πῆρε μυρουδιά... χάθηκες!

”Ο ”Αγγλος κατάλαβε. Και μέ ύφος ἀδιάφορο τάχα προχώρησε κατά τόν ἐξώστη, γιά νά πηδήσει στό δρόμο. ”Ο Γερμανός ἔσπρωξε τόν κόσμο κι ὅρμησε ξοπίσω του. Μπλέχτηκε ὅμως στά πόδι τοῦ μικροῦ, πού ἔριξε ἐπίτηδες τά τσιγάρα του κάτω και τώρα τά’βαλε μέ τό Γερμανό ὅτι τοῦ τά ἔριξε αὐτός και τόν κατάστρεψε...

Δημιουργήθηκε φασαρία. ”Ο μικρός τραβοῦσε τό Γερμανό ἀπό τό χιτώνιο και μέ κλάματα ζητοῦσε ἀπο-

ζημίωση! Ο Γερμανός ἄφριζε ἀπό τό θυμό του, βλαστημούσε κι ἀγωνιζόταν ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπό τό μικρό, ἀλλά τοῦ κάκου. Στό τέλος τοῦ κατάφερε μιά γροθιά στό πρόσωπο, τόν πέταξε καταματωμένο χάμω, πήδη-σε ἀπό πάνω του καὶ ὅρμησε στόν ἔξωστη.

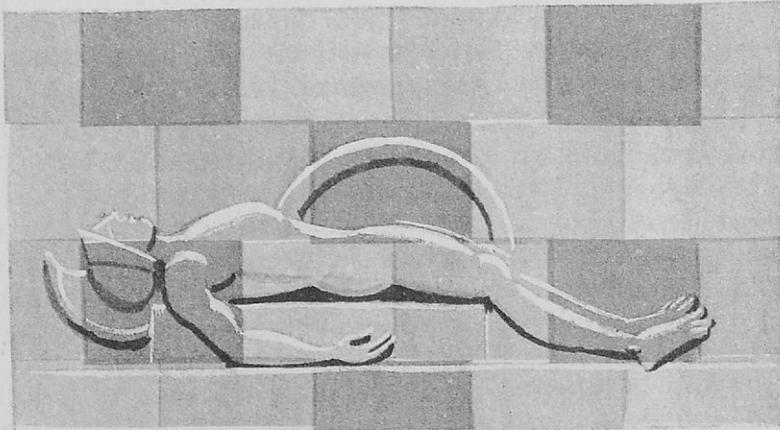
“Ηταν ὅμως ἀργά. Ο ‘Αγγλος εἶχε ἔξαφανιστεῖ!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

38. ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ 1942

Σάν ξημέρωσε ἡ 25 Μαρτίου 1942, οἱ ἐχθροί, πού δυνάστευαν καὶ ξεκλήριζαν τή χώρα τῶν Ἑλλήνων, εἴπαν μέ τό νοῦ τους πώς ἔτσι πεινασμένος ὁ λαός θά καθήσει ἥσυχα, ἐπειδή θά χει ξεχάσει σίγουρα — εἴπαν — πατρίδα καὶ Λευτεριά.

“Ομως δέν ξέρανε καλά τούς σκλάβους τους. Γιατί δέν ξέρανε ἀπό πόσο παλιά χρόνια ζεῖ μέσα τους τό

πάθος γιά τήν ξερή τους γῆ, γιά τά γυμνά νησιά τους, γιά τή δόξα τῶν παππούδων και τῶν πατεράδων τους.

Ἐτσι ἔγινε στίς 25 Μαρτίου τοῦ 1942: Ὁ πεινασμένος λαός τῶν σκλάβων βγῆκε στούς δρόμους τῆς Πρωτεύουσας και τράβηξε σιωπηλά στή Μητρόπολη. Στά πρόσωπα δέν ἔλαμπε, ὅπως στούς καλούς χρόνους, ἡ χαρά, ἀλλά λύπη και πίκρα και συντριβή. Ὅμως στά μάτια ἄστραφτε ἡ πίστη, ἡ ἀδάμαστη θέληση ἡ λατρεία τῆς Λευτεριᾶς.

Ἡταν γυναῖκες ντυμένες στά μαῦρα, μητέρες τοῦ πένθους, χῆρες και ὁρφανά. Ἡταν γερόντοι. Ἡταν, ἀτέλειωτη θεωρία, και οἱ λαβωμένοι πολεμιστές: ἄλλοι εἶχαν κομμένα τά ποδάρια και περπατοῦσαν στά δεκανίκια, ἄλλους τούς σέρνανε μές στά καρότσια Ἑλληνίδες, κορίτσια μέ ἄσπρες μπλοῦζες και μέ κόκκινο σταυρό στό κεφάλι.

Ολο τοῦτο τό πλῆθος μπῆκε στήν ἐκκλησία, δόξασε τό Θεό και τόν παρακάλεσε νά σκύψει νά δεῖ τά βάσανα πού πέσανε στή χώρα τῶν Ἑλλήνων, νά τούς λυπηθεῖ και νά γίνει Ἰλεος *. Ὅστερα ψάλανε τροπάρια τοῦ πένθους, κάμανε μνημόσυνο γιά τίς ψυχές τῶν ἀποθαμένων, τῶν παλικαριῶν πού σκοτώθηκαν στά χιονισμένα βουνά τῆς Πίνδου, και τῶν ἄλλων πού τούς εἶχε πάρει ἡ πείνα τό χειμώνα τοῦ 1941.

Κι ἀφοῦ ὅλα αὐτά γινήκανε, ὁ λαός βγῆκε ὅξω νά πάει λουλούδια στόν τάφο τοῦ Ἀγνωστού Στρατιώτη. Ἐκεὶ ἔχουν ἀποθέσει τά κόκαλα ἐνός παλικαριοῦ, πού σκοτώθηκε στόν πόλεμο και τ' ὄνομά του χάθηκε και δέν τό μαθε κανένας. Εἶναι ὁ τόπος περισσά ώραϊος, ἀπό πάνου εἶναι ὁ οὐρανός γαλάζιος, ἔχουν βάλει και μιά πλάκα στόν τάφο σκαλισμένη μέ παραστάσεις ἀρχαῖες.

Ο λαός ἄρχισε νά πορεύεται πρός τόν τάφο. Πήγαι-

* εὐσπλαχνικός

ναν πρῶτα οἱ λαβωμένοι πολεμιστές πάνου στά καροτσάκια τους, ὕστερα οἱ μαυροφορεμένες γυναικες, ὕστερα τό ἄλλο πλῆθος.

Οἱ καταχτητές, βλέποντας αὐτά, φοβήθηκαν καὶ εἶπαν:

— Τοῦτοι θά κάνουν κίνημα!

Καὶ πρόσταξαν νά σκορπίσει τό πλῆθος. Στήσανε κανόνια καὶ ἄρματα καὶ καβαλαρέους καὶ πεζούρα πολλή καὶ διάταξαν:

— Μήν κάνετε πώς περνᾶτε, γιατί θά χτυπήσουμε!

Μιά στιγμή ἔγινε μές στό λαό ἓνα σούσουρο, μά μονομιᾶς πέρασε ὁ φόβος. Σ' ὅλα τά μάτια ἡ ἀπόφαση ἀστραψε:

— "Οχι! Εἶναι ὁ Τάφος τοῦ σκοτωμένου μας παλικαριοῦ, εἶναι ὁ Τάφος τῶν παιδιῶν μας! Θά πᾶμε, γιά νά τιμήσουμε τά παλικάρια μας πού σκοτώθηκαν γιά τήν Ἑλλάδα! Κι ἄρχισαν νά βαδίζουν.

Οἱ ἄρματωμένοι ἐχθροί φώναζαν:

— Μήν κάνετε ἄλλο! Θά ρίξουμε!

Μά ὁ λαός ὀλοένα πορευόταν. Ἀργά ἀργά. Οἱ ἐχθροί ἐτοίμασαν τ' ἄρματα. Τάστησαν καταπάνου στό λαό. Ὁ λαός πορευόταν. Ὡσπου φτάσανε κοντά ὁ ἔνας μέ τόν ἄλλο. Ἦταν πιά φανερό πώς ἡ ὥρα ἥρθε.

Τότες ἔγινε σιωπή θανάτου. Φύλλο νά 'πεφτε δέ θά ἀκουγόταν. "Οταν ἀκούστηκε ἡ πρώτη μπαταριά. Οἱ στρατιῶτες ρίχνανε στό πλῆθος.

"Εγινε μεγάλο κακό. Οἱ γερόντοι καὶ οἱ γυναικες ἄρχισαν νά φωνάζουν ἀπελπισμένα:

— "Οχου, πού μᾶς σκοτώνουν ἀνυπεράσπιστους! "Οχου, πού μᾶς σκοτώνουν γυναικες ἀνήμπορες κι ἔρημες!

Οἱ στρατιῶτες ὀλοένα ρίχνανε. Καὶ ἡ σαστισμάρα πού ἔπεσε στό λαό ἦταν μεγάλη. "Ομως τότες, στή δύσκολη ώρα, πετιέται μιά Ἑλληνίδα μέ μαῦρα μαλλιά

καί μέ μαῦρα μάτια. Ἡταν κόρη τῆς Ἀττικῆς!

— Ἀδέρφια, μή δειλιάζετε! φωνάζει. Ἐλᾶτε μαζί μου, ἀδέρφια!

“Ολοι τότες εἶδαν:

‘Η κόρη ἄρχισε νά βαδίζει. Πλάι της ἔνας σακατεμένος πολεμιστής. Ἡ κόρη τὸν ἔσερνε ἀπό τὸ χέρι, κι αὐτός τὴν ἀκολουθοῦσε κοιτάζοντας πάντα ψηλά στὸν οὐρανό. Ἡταν ἔνα χλωμό παλικάρι, προχωρούσανε κι οἱ δυό τους ἵσια, περήφανα. Καί ἡταν σάν νά περπατούσε ἡ Μοίρα τῆς Ἑλλάδας.

‘Αξαφνα ἀκούστηκε ἡ φωνή τοῦ παλικαριοῦ. Μιλούσε στοὺς ἐχθρούς καὶ τούς ἔλεγε:

— Εἶμαι τυφλός! Εἶμαι τυφλός!

Κι ὅλοένα πήγαινε μπροστά ὁ τυφλός τραυματίας. Ἀπό πάνω του τὸ γαλάζιο χρῶμα τ' οὐρανοῦ τῆς Ἑλλάδας τὸν τύλιγε, μαζί τύλιγε καὶ τά μαῦρα μαλλιά τῆς κόρης τῆς Ἀττικῆς.

Κι ἔγινε τό θάμα!

Μπροστά στό τυφλό παλικάρι πού πήγαινε πρός τό θάνατο, μπροστά στό νέο κορίτσι πού τό δόδηγοῦσε, μπροστά στή Μοίρα τοῦ περήφανου τόπου, τό ἀφρισμένο θεριό, πού ξερνοῦσε φωτιά καὶ σίδερο, δείλιασε. Οἱ πρῶτοι στρατιῶτες ἀποτραβήχτηκαν σάν νά βλέπανε φάντασμα, οἱ ἄλλοι στρατιῶτες ὅλοι τρέμοντας ἔκαναν πίσω. Κι ἀπό τό δρόμο πού ἄνοιξαν, ὁ λαός χύθηκε, σηκώνοντας στοὺς ὄμους τούς σκοτωμένους, κραυγάζοντας καὶ ὀλολύζοντας. Ἐτσι φτάσανε στή μεγάλη πλατέα, ἐκεῖ πού ὁ τόπος εἶναι περισσά ώραιος.

Μπροστά στόν τάφο τοῦ Ἀγνωστού Στρατιώτη ὁ λαός ἀπόθεσε τούς νέους νεκρούς κι ὑστερα γονάτισε. Ἐτσι γονατιστοί γερόντοι, γυναῖκες, νέοι καὶ παιδιά τραγουδήσανε τόν “Ὕμνο στήν Ἐλευθερία. Εἶναι ἔνα παλιό τραγούδι πού λέει πώς ὅλα γύρω ἦταν σιωπηλά, γιατί τά’σκιαζε ἡ φοβέρα καὶ τά πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Ο Έκλαψε ό λαός, θυμήθηκε τούς προγόνους του, ἔβαλε λουλούδια πάνω στό μαρμαρένιο Τάφο κι ύστερα σηκώνοντας στόν ὅμο τούς σκοτωμένους πῆγε νά τούς θάψει.

·Ηλίας Βενέζης

(“Ωρα πολέμου”)

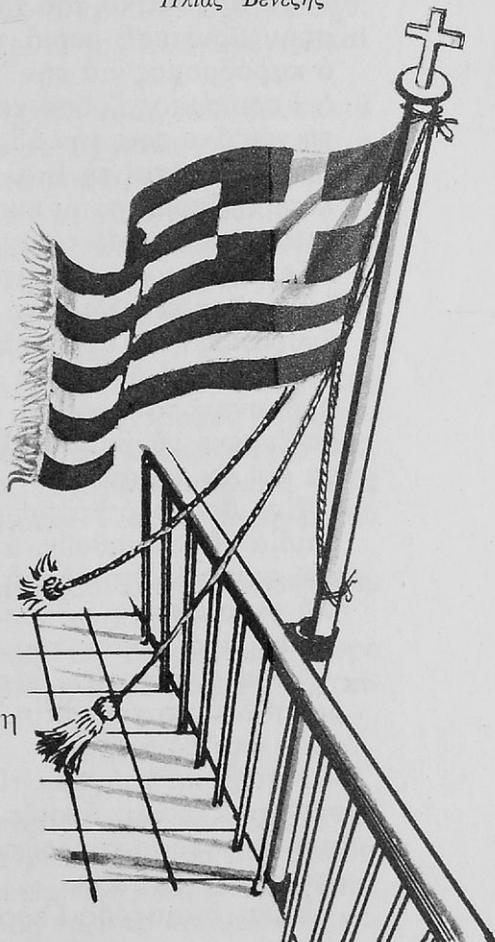
39. ΣΤΗ ΣΗΜΑΙΑ ΜΑΣ

A Μέσα μας βαθιά γιά σένα
μιά λαχτάρα πάντα ζεῖ.
Σύμβολο είσαι τῆς Πατρίδας
καὶ τῆς Λευτεριᾶς μαζί.

Γαλανόλευκη ἡ θωριά σου
καὶ φαντάζεις μές στό νοῦ
σάν τό κύμα, σάν τό γέλιο
τοῦ πελάου καὶ τ' οὐρανοῦ.

Τῆς Τιμῆς καὶ τῆς Ἀνδρείας
τήν ἀστείρευτη πηγή
τοῦ λευκοῦ σταυροῦ σου ἡ χάρη
δυναμώνει κι εὐλογεῖ.

Ο Κι ὅσοι χάνονται γιά σένα,
σπάντας σίδερα βαριά,
ξεψυχοῦν καὶ τραγουδᾶνε:
«Χαῖρε, ὦ, Χαῖρε, Λευτεριά!»

40. ΑΛΗΘΙΝΟ ΟΝΕΙΡΟ

‘Ο γιατρός περιποιεῖται καὶ κρύβει τούς ἀεροπόρους μας

Τό αρχοντικό τοῦ Γερολύμιου ύψωνόταν περήφανο στήν ἀριστερή μεριά τῆς δημοσιᾶς, ἐκεῖ πού ἀρχίζει ὁ καρόδρομος γιά τὴν Ἐλασσόνα. Ἀπό χρόνια πολλά, ὁ Γερολύμιος ζοῦσε κεῖ μέσα μέ τήν οἰκογένειά του, τή γυναίκα του, τήν ἀδελφή του καὶ τά δυό του παιδιά: τόν Ἀλέξη καὶ τή Βιολέτα. Γιατρός ὁ Ἰδιος εἶχε τό καλύτερο ὄνομα στήν περιφέρεια σάν ἀνθρωπος καὶ σάν ἐπιστήμονας. Μέ τό ἀγαθό του πάντα χαμόγελο σκόρπιζε συμβουλές, ἔγραφε συνταγές καὶ στήν ἀνάγκη ξεκινοῦσε κι ὁ Ἰδιος νά ἐπισκεφτεῖ τόν ἄρρωστο, εἴτε ἀνθρωπος ἥταν αὐτός εἴτε ζωντανό. Τό ὅτι ἥταν κατοχή κι οἱ ἔχθροι ἀλώνιζαν τά χωριά, τρομοκρατοῦσαν καὶ σκότωναν τόν κόσμο, ὁ γιατρός δέν τό λογάριαζε, ἃν ἔπρεπε νά βοηθήσει κάποιο συνάνθρωπό του ἀκόμα καὶ τά μεσάνυχτα.

Ἐνα βροχερό βράδυ, ἐκεῖ πού ἡ μητέρα ἐτοίμαζε τά παιδιά νά κοιμηθοῦν, ἀκούστηκαν χτύποι στήν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ. Στήν ἀρχή σιγανά, ἔπειτα πιό δυνατά καὶ πιό νευρικά.

— Γερμανοί! ἔκανε τρομαγμένη ἡ Βιολέτα.

— Θά πάω ν' ἀνοίξω, εἶπε ψύχραιμα ὁ γιατρός. Οἱ Γερμανοί δέν χτυποῦν ἔτσι. Ἰσως μέ ζητάει κανένας ἄρρωστος ἀπό τό χωριό.

Κατέβηκε γρήγορα τίς σκάλες καὶ, δίχως νά ρωτήσει ποιός εἶναι, ἀνοίξε τήν πόρτα. Τό σκοτάδι ἥταν πυκνό, ὡστόσο κατόρθωσε νά διακρίνει δυό ἄντρες πού στέκονταν ἀπ' ἔξω.

— Εἶμαι ὁ γιατρός Γερολύμιος, τούς εἶπε. Σεῖς, ποιοί εἶστε;

— Φίλοι, γιατρέ, εἶπε ὁ ἔνας. Φίλοι καὶ πατριῶτες. Βοη-

θῆστε, σᾶς παρακαλῶ, τό σύντροφό μου πού εἶναι πληγωμένος. Κι ἔκλεισε τήν πόρτα πίσω του.

— Φώναξε τή Θάλεια, εἶπε ό γιατρός στήν ἀδελφή του, μόλις μπήκαν στό ιατρεῖο, κι ἐτοίμασε γρήγορα ἕνα ζεστό τσάι. Βάλε μέσα καὶ λίγο κονιάκ. Στό μεταξύ, εἶχε πιάσει τόν καρπό τοῦ χεριοῦ τοῦ πληγωμένου καὶ μετροῦσε τούς σφυγμούς του.

“Οταν ἐκεῖνος δέχτηκε τό ζεστό τσάι, πού κουταλιά κουταλιά τοῦ ἔχυνε ἀνάμεσα στ’ ἄχρωμα χείλια του ἡ ἀδελφή τοῦ γιατροῦ, ἄνοιξε τά μάτια, εἰδε τήν οἰκογένεια συγκεντρωμένη γύρω του καὶ χαμογέλασε...

— ‘Ο-κέι! ἔκανε καὶ προσπάθησε νά σηκωθεῖ ἀπό τόν καναπέ, ὅπου τόν εἶχαν ξαπλώσει.

— ‘Εγγλέζος ἀεροπόρος, Βιολέτα! ψιθύρισε στ’ αὐτί τῆς ἀδελφῆς του χαρούμενος ό ‘Αλέξης.

— ‘Εγώ εἶμαι ‘Ελληνας καὶ λέγομαι Δαφνομήλης, εἶπε ό ἔνας, πού ἄκουσε τόν ‘Αλέξη. ‘Ο σύντροφός μου εἶναι Αὔστραλός. Οἱ Γερμανοί χτύπησαν τό ἀεροπλάνο μας, ἐμεῖς πέσαμε μέ ράλεξίπτωτο. Εἴχαμε κι ἄλλους τρεῖς μαζί μας, μά ἐκεῖνοι σκοτώθηκαν. Γιατρέ, εἶναι βαριά πληγωμένος...;

— ‘Οχι, εὐτυχῶς! Μιά ἀπλή γρατζουνιά στήν ώμοπλάτη. Σέ τρεῖς μέρες τό πολύ θά εἶναι στό πόδι.

— Πρέπει νά φύγουμε ἀμέσως. Οἱ Γερμανοί σίγουρα φάχνουν νά μᾶς βροῦν. Κι ἀλίμονο σέ σᾶς, ἃν μᾶς πετύχουν ἐδῶ.

— Έχετε πουθενά νά πᾶτε;

— ‘Οχι, μά κάτι θά κάνουμε.

— Δέ θά φύγετε ἀπό δᾶ, ὥσπου νά γίνει καλά ό πληγωμένος. Εἴμαστε ‘Ελληνες πατριῶτες καὶ θά σᾶς βοηθήσουμε, παρ’ ὅλες τίς συνέπειες πού μπορεῖ νά ἔχουμε. ‘Εξάλλου, ἔχω σίγουρο μέρος νά σᾶς κρύψω. Μή φοβάστε!

Οἱ δύο ἀεροπόροι, ἀμίλητοι ἀπό τή μεγάλη συγκί-

νηση, ἔσφιξαν θερμά τό χέρι τοῦ γιατροῦ. Τά παιδιά κόντεψαν νά τρελαθοῦν ἀπό τή χαρά τους.

— Χαίρεστε, παιδιά μου, γιατί δέν ξέρετε ὅσως τί σᾶς περιμένει, ἄν μᾶς ἀνακαλύψουν οἱ Γερμανοί, τούς εἶπε ὁ Δαφνομήλης.

— "Ο, τι καί νά πάθουμε ἀξίζει, ἄν εἶναι γιά τήν πατρίδα! εἶπε μέ πολύ σοβαρό ὑφος ὁ Ἀλέξης. Μά γιατί νά μᾶς πειράξουν; Ἐμεῖς οἱ δυό οὔτε εἴδαμε οὔτε ξέρουμε τίποτα. Κοιμόμαστε ἀποβραδίς ὥλη νύχτα. Ἐτσι δέν εἶναι, ἀδερφούλα μου;

— Καί μήπως εἰδαμε; πρόσθεσε ἡ Βιολέτα καί τοῦ ἔκλεισε τό μάτι.

‘Ο ἀεροπόρος ἔσκυψε καί φίλησε τά δυό παιδιά στό μέτωπο.

‘Η ἀλήθεια ἔπρεπε νά μείνει ὄνειρο

‘Η νύχτα πέρασε ἡσυχη. Τίς πρωινές ώρες ἡ βροχή ἔκοψε ἀπότομα. ‘Η μέρα ξημέρωσε μέ ηλιο, ἔναν ηλιο φθινοπωρινό, ἀδύνατο. Ὁ Ἀλέξης πετάχτηκε πρῶτος ἀπό τό κρεβάτι του. ‘Η Βιολέτα μόλις ἀνοιγε τά μάτια της.

— ‘Ηταν ὄνειρο; ρώτησε.

— ‘Ηταν ἀλήθεια, εἶπε κεῖνος. Εἴπαμε ὅμως νά τό ξεχάσουμε. Τσιμουδιά λοιπόν χωρίς ἄλλη κουβέντα...

— Σωστά, σωστά, τό ξέχασα κιόλας...

Σέ λίγο φάνηκαν καμιά δεκαριά Γερμανοί στήν αὐλή. ‘Εδωκαν μιά κλωτσιά στήν πόρτα, μπῆκαν μέσα μέ τά πιστόλια στά χέρια καί σκορπίστηκαν στά διάφορα δωμάτια τοῦ σπιτιοῦ. Δέν ἄφηκαν τίποτε ἀνεξερεύνητο. ‘Ως καί τούς στάβλους ἀκόμη ἀναποδογύρισαν.

— Τί συμβαίνει; ρώτησε γερμανικά ὁ γιατρός τόν ἐπικεφαλῆς ἀξιωματικό.

— Ψάχνουμε γιά κάτι ‘Εγγλέζους ἀεροπόρους, ἀποκρίθηκε κεῖνος μέ σκληρή φωνή.

- Στό σπίτι μου;
  - Γιατί όχι; Μήπως δέν είσαι "Ελληνας;
  - Καί βέβαια "Ελληνας είμαι, ἀλλά τί σχέση ἔχει αὐτό;
  - Μή μοῦ πεῖς τώρα πώς δέ λυπᾶσαι τούς Ἑγγλέζους..
  - Λυπᾶμαι κάθε ἄνθρωπο, ἄσχετα ἀπό τήν ἑθνικότητά του. "Ολους μιά μάνα τούς περιμένει. Καί δέν ύπάρχει καμιά διαφορά στίς μανάδες, είτε Ἑγγλέζες είναι αὐτές είτε Γερμανίδες.
  - Ἐσύ, μωρέ, τούς είδες τούς Ἑγγλέζους; γύρισε δὲ Γερμανός καὶ ρώτησε ξαφνικά καὶ αὐστηρά τόν Ἀλέξη. Καί ταυτόχρονα ὑψώσε τό μαστίγιο.
  - Ἐγώ, ποῦ νά τούς δῶ... Ἐπεσα ἀπό νωρίς στό κρεβάτι κι ούτε είδα ούτε ἄκουσα κανένα θόρυβο τήν νύχτα στό σπίτι μας, εἶπε τό παιδί μέ ἀσυνήθιστη τόλμη κι ἐτοιμότητα.
  - Τέλος πάντων, εἶπε δὲ Γερμανός. "Αν μᾶς εἴπατε ψέματα, θά τό μάθουμε. Καί τότε καλύτερα νά μήν είχατε γεννηθεῖ.
- Πῆρε τούς ἄντρες του κι ἔφυγαν. Τότε φάνηκε ἡ χλωμάδα στό πρόσωπο τοῦ πατέρα. Κάθισε στήν καρέκλα καί εἶπε:
- Αὐτό είναι ἡ ἀρχή, παιδιά μου. Ἀπό τώρα καὶ στό ἔξης θά ἔχουμε συχνές ἐπισκέψεις. Οἱ Γερμανοί είναι πονηροί καὶ δέ θ' ἀπομακρυνθοῦν. Θά ξαναγυρίσουν. Μόνο πού ἐμεῖς είμαστε πιό ἔξυπνοι καὶ δέ θά μᾶς ρίξουν στήν παγίδα. Ούτε θά δειλιάσουμε ποτέ. Θά βοηθᾶμε τούς πατριώτες, πού ἀγωνίζονται νά διώξουν τόν κατακτητή ἀπό τόν τόπο μας, μέ κάθε θυσία. Σύμφωνοι;
  - Αὐτό νά λέγεται. Ἀλλά οἱ ἀεροπόροι μας είναι καλά, μπαμπά; ρώτησε σιγά δὲ Ἀλέξης.
  - Ὁ γιατρός ἔβαλε τό δάχτυλο στό στόμα:
  - Μή μιλᾶς γιά τό νυχτερινό ὅνειρο, παιδί μου. Γιά ὅνειρο θά τό θυμᾶσαι πάντα, ὥσπου νά σημάνει Ἀνά-

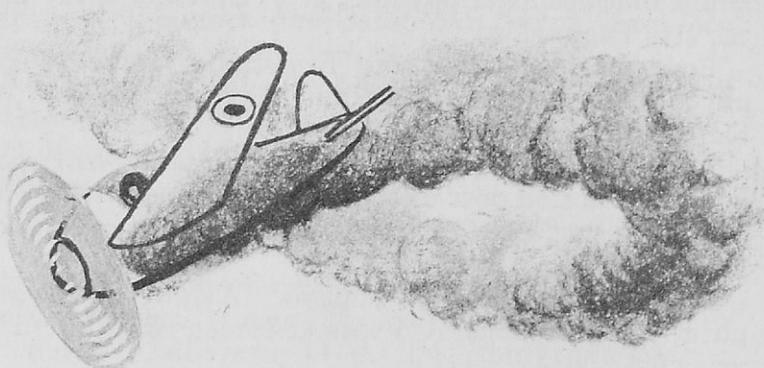
σταση ή καμπάνα τῆς Λευτεριᾶς...

“Ο ’Αλέξης κοίταξε τή Βιολέτα:
—”Ακουσες πάλι, ἀδελφούλα; Μόνο ὅνειρο ἦταν. ”Αλλο, ἂν τό εἰδαμε ὅλοι στό σπίτι καί ἦταν ἀληθινό!

(Τ’ ἀγαπημένα μου Διηγήματα

Δημ. Γιάκου-Άλκη Τροπαιάτη-Τ 5ος)
Διασκευή

Γιάννης Β. Ιωαννίδης

41. ΑΟΡΑΤΗ ΠΟΜΠΗ

Εἶχα ξυπνήσει ἀχάραγα γιά δουλειά. Μά πρίν ἀπό μένα εἶχε ξυπνήσει ὅλη ἡ Ἀθήνα. ”Ἐνα βουβό ἐγερτήριο, λέξ κι εἶχε σαλπίσει τό μεγάλο νέο. Κάτι σάν ἄρωμα πασχαλιάτικο διαλαλοῦσε πώς ὁ χειμώνας εἶχε τελειώσει. Φθινόπωρο ἦταν ἢ ἄνοιξη;

Δέν εἶχα μάθει ἀκόμα τό μήνυμα. Δέν εἶχαν χτυπήσει καμπάνες. Κι δύως ὁ ἀγέρας μύριζε Λευτεριά. Πέρασα τρεῖς-τέσσερις δρόμους, χωρίς νά νιώσω τί εἶχε γίνει. Μόνο πού δέν ἀπαντοῦσα πιά Γερμανούς. Αὐτό, θαρρῶ, Ἠταν τό πρῶτο σημάδι. Οἱ δρόμοι δέν ἀντηχοῦσαν τό ἀμείλικτο τράνταγμα τῆς μπότας.

— Τί ἔγιναν οἱ Γερμανοί σήμερα;

Δέν τολμοῦσε ἀκόμη νά τό συλλάβει ὁ νοῦς. ”Av

εῖχαν φύγει, θά χαλάσει ό τόπος. Μά ποῦ καταχωνιάστηκαν καί δέ φαινεται οὕτε ἵσκιος; Προχωροῦσα καί φοβόμουν νά ρωτήσω, μή μοῦ ποῦν ὅχι. Κι εἶχε τόσο βολευτεῖ στήν ἀτμόσφαιρα τῆς χαρᾶς ή καρδιά!

"Αξαφνα ή 'Αθήνα ἄρχισε νά μιλάει. Μιά σημαία ξεδιπλώθηκε σ' ἔνα μπαλκόνι. Κι ἄλλη... κι ἄλλη..! Καθώς μπαίνω στόν κεντρικό δρόμο, τό θαῦμα ξετυλίγεται σ' ὅλη τήν ἔκτασή του. Θάλασσα ἀπό σημαῖες, ἐλληνικές καί συμμαχικές. Κύματα κόσμου πού πᾶνε πρός τήν Ὁμόνοια. Δέ ρώτησα, πῆρα τήν ἀπόκριση ἀπό τό παράστημά τους, τό βῆμα τους. Οἱ ἄνθρωποι τοῦτοι – δέ θέλει ρώτημα – εἶναι λεύτεροι. Δέν περπατοῦν τόσο ἀνάλαφρα, τόσο καμαρωτά οἱ σκλάβοι. Μόλις ροδίζουν οἱ βουνοκορφές κι ό κόσμος τρέχει, ἀπ' ὕρες ἔτοιμος.

Δέν ἥχησαν σειρῆνες τούτη τή μέρα. Δέν ἀντιλάλησαν μές στό χάραμα οἱ καμπάνες. "Οσο βουερός ἦρθε ό πόλεμος ἔνα ἄλλο πρωί τοῦ Ὁκτώβρη, πρίν ἀπό τέσσερα χρόνια, τόσο ἀθόρυβη, ἀπαλόπνοη, φίλησε τήν 'Αθήνα ή Λευτεριά.

Λευτεριά! Λευτεριά! Δέ χρειάζεται νά σέ διαλαλήσουν κήρυκες, νά σέ σαλπίσουν τρουμπέτες, νά σέ βροντοφωνήσουν κύμβαλα* καί σειρῆνες. Σέ νιώθει ἀπό τήν ἀνάσα της ή ψυχή, ή καρδιά ἀπ' τούς παλμούς της.

Λευτεριά! Λευτεριά! Χάνομαι μέσα στά πλήθη, πού προχωροῦν βουβά, γρήγορα, φτερωτά. Ποῦ πᾶνε; Ξερουν ποῦ πᾶνε, μά δέ μιλοῦν. Ἡ φωνή τους ἔχει πνιγεῖ στή χαρά καί στήν ἔκσταση. Κάπου κάπου σταματοῦν καί φιλιοῦνται: «Χριστός Ἀνέστη!» Καί προχωροῦν πάλι. Πάνω ἀπό τά κεφάλια ό οὐρανός μέ τό πιό καθάριο ἐλληνικό χρῶμα χαμογελᾶ στίς σημαῖες. Ὁ ἥλιος προσθέτει τό χρυσάφι του στή γιορτή. Μά τά βήματα δέ σταματοῦν. Πλημμυρίζει ή Ὁμόνοια, ή ὁδός

* κρουστά μουσικά δργανα ἀπό δυό μεταλλικούς δίσκους κ.λπ.

Πανεπιστημίου. Πάντα βουβά, βιαστικά, μέσα σ' ἔκσταση, τά πλήθη προχωροῦν. Ἀξαφνα, σάν άπό πρόσταγμα, σταματοῦν δλοι. Τά κεφάλια γυρίζουν πρός τήν ἴδια κατεύθυνση. Ἐνα χέρι ύψωνται:

— Δέστε!

Ἄργα, μυσταγωγικά, ἐπίσημα, δυό ἑλληνικά χέρια — νά 'ναι τῆς ἴδιας τῆς Ἀθηνᾶς; — κατεβάζουν ἀπό τήν Ἀκρόπολη τό σύμβολο τῆς σκλαβιᾶς. Ἡ χιτλερική «Σβάστικα», καθαιρεῖται! Στῶμεν καλῶς! Τά μάτια δέν μποροῦν νά κοιτάζουν. Κλαῖνε. Μιά πελώρια γαλανόλευκη, μόνη πιά, κυματίζει νικήτρια στόν πανάρχαιο βράχο.

Καί τώρα ἡ βουβή συγκίνηση, ἡ ἐκστατική σιωπή γίνεται σάλαγος, παραλήρημα, ἀλαλαγμός! Ποῦ ἥταν πνιγμένη δλη αὐτή ἡ βουή ποὺ ξέσπασε μονομιᾶς; Θά ἔλεγες πώς ἐκεῖνα τά στόματα, πού 'χαν χρόνια σωπάσει, ξέχυναν τώρα δλη τή δύναμη τῆς κραυγῆς τους. Φώναζαν, τραγουδοῦσαν, ἀλάλαζαν! Κι δλο ἔτρεχαν τά πόδια καί βράχνιαζαν οι φωνές κι ἔσμιγαν τά χέρια σέ ξέφρενα χειροκροτήματα καί ξεσκίζονταν σέ ζητωκραυγές τά λαρύγγια. Ναί. Ἡ Ἀθήνα βρισκόταν σέ παραλήρημα. Γιόρταζε, χόρευε, πανηγύριζε..!

Λευτεριά! Λευτεριά!

Δίψα, κούραση, πείνα, ἄδεια νοήματα. Οι Ἑλληνες εἶχαν γίνει δλοι ψυχές ἄυλες, πού δέν ἔχουν τέτοιες ἀνάγκες. Γυρίζουμε δλη τή μέρα. Τά σπίτια ἄδειασαν, ἔχασαν τά παιδιά τους οι μάνες, οι δικοί τους δικούς. Ὁπου παράσυρε τόν καθένα τό ρεῦμα τῆς τρέλας. Γύριζες σπίτι καί δέν ξαφνιαζόσουν πού ἔλειπαν δλοι, πού ἥταν δρθάνοιχτες οι πόρτες, χωρίς νοικοκύρηδες, πού δέν εἶχε στηθεῖ τσουκάλι στό τζάκι. Ἦταν φυσικά δλα αὐτά. Καί χυνόσουν πάλι στούς δρόμους, πού εἶχαν γίνει κείνη τή μέρα τό σπίτι σας, ἀφοῦ ἥταν τό σπίτι τῆς Λευτεριᾶς. Καί τραγουδοῦσες τόν Ἐθνικό "Yμνο,

ἄλλα τραγούδια τῆς Λευτεριᾶς καί χαιρόσουν τήν Ἀ-
θήνα, πού 'χε μεθύσει ἀπ' τήν ἀμόλυντη ὁμορφιά της.

Εἶχα γίνει ἔνα μέ τά πλήθη, ἀλάλαζα μαζί τους καί
δέν μποροῦσα νά καταλάβω πῶς ἔγινε τό μεγάλο θαῦμα,
πῶς γέμισε ξαφνικά ἡ ἐλληνική γῆ μέ μύρα καί πῶς
μπορέσαμε καί ζήσαμε τόσα χρόνια χωρίς αὐτά. Ἡ
ἀπάντηση μοῦ δόθηκε σ' ἔνα ἀναπάντεχο ὅραμα:

Πάνω ἀπό τίς ἀτέλειωτες αὐτές λεγεῶνες τῶν ἐλευ-
θερωμένων ἀνθρώπων, πού πανηγύριζαν ξέφρενα, ὄρα-
ματίστηκα μιάν ἄλλη ἀνάερη πομπή, πού γιόρταζε στόν
αἰθέρα πιό ξέφρενα ἀπό μᾶς, πού πατοῦσαν τά πόδια
μας πάνω στή γῆ. "Ω, δέ θά ξεχάσω ποτέ τήν ἀόρατη
ἐκείνη πομπή! Πάνω ἀπ' τά κεφάλια μας φτερούγιζαν
τραγουδώντας οἱ νεκροί μας; τά θύματα τῆς σκλαβιᾶς
καί τῆς πείνας, οἱ μάρτυρες, οἱ ἥρωες! Πῶς γιόρταζαν
τ' ἄσαρκα αὐτά παιδιά τῆς Ἑλλάδας! Γιόρταζαν κι
ἐξηγοῦσαν τό θαῦμα:

— Σέ ποτίσαμε μέ τό αἷμα μας, Λευτεριά! Σέ θρέψαμε
μέ τῆς νιότης μας τόν Ἀπρίλη, σέ στήσαμε πάνω στά
σπασμένα μας πόδια, στ' ἀποκεφαλισμένα κορμιά μας.
Σάν μωρό παιδί σέ νανουρίζαμε νά κοιμηθεῖς καί σέ
βλέπαμε νά ξυπνᾶς, τέσσερα χρόνια, φυλακισμένοι,
τύραννισμένοι. Ὁπλίσαμε τό διάφανο ἀπό τήν πείνα χέ-
ρι μέ τήν ἀραβίδα τοῦ κατακτητῆ καί τό σκουριασμένο
παλιοντούφεκο, πού ξεθάψαμε ἀπό τό ἀδούλωτο χῶμα
μας. Ξεχύσαμε σέ τυρταιικό τραγούδι τῆς ψυχῆς μας
τή φλόγα. "Υστερα τραγουδώντας σοῦ χαρίσαμε καί τή
στερνή μας ἀνάσα. Εἶσαι δική μας, ἔργο μας, Λευτεριά!
Εἶσαι τό δῶρο πού κάνουμε σήμερα στήν Ἑλλάδα. Κι
ἀκόμα εἶσαι ἡ δικαίωση τῆς θυσίας μας, ἡ ἀνταμοιβή
μας, τό ἀδύνατο φωτοστέφανό μας! Δέν πεθάναμε λοι-
πόν ἄδικα, ἀφοῦ ζοῦμε σέ σένα, ὅπως ζοῦν οἱ γονεῖς
στά παιδιά τους. Γιατί ἐμεῖς σέ γεννήσαμε, Λευτεριά,
καί σέ προσφέρουμε δῶρο στούς ἄλλους.

”Ετσι μιλοῦσαν κι εξηγοῦσαν τό θαῦμα τῆς παρουσίας τους οἱ νεκροί τοῦ ἀγώνα. Κι ἦταν ὄλοι ἐκεῖ, ζωντανοί, ὅχι μόνο στῆς Ἱστορίας τή μνήμη, παρά βαθύτερα, μέσα σ' ἐμᾶς πού τούς εἴχαμε ἵδει νά πεθαίνουν.

(Τό λάλημα τῆς καμπάνας)
Διασκευή

Σοφία Μαυροειδῆ - Παπαδάκη

42. YMNOΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

Σέ γνωρίζω ἀπό τήν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τήν τρομερή,
σέ γνωρίζω ἀπό τήν ὄψη,
πού μέ βία μετράει τή γῆ.

’Απ’ τά κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἐλλήνων τά ιερά,
καὶ σάν πρῶτα ἀντρειωμένη,
χαῖρε, ώ χαῖρε, Ἐλευθεριά!

’Εκεῖ μέσα ἐκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἔνα στόμα ἐκαρτεροῦσες
«Ἐλα πάλι» νά σου πεῖ.

”Αργειει νά ’λθει ἐκείνη ἡ μέρα,
καὶ ἦταν ὄλα σιωπηλά,
γιατί τά σκιαζε ἡ φοβέρα,
καὶ τά πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχής! Παρηγορία
μόνη σου ἔμενε νά λές
περασμένα μεγαλεῖα
καί διηγώντας τα νά κλαῖς.

Διονύσιος Σολωμός

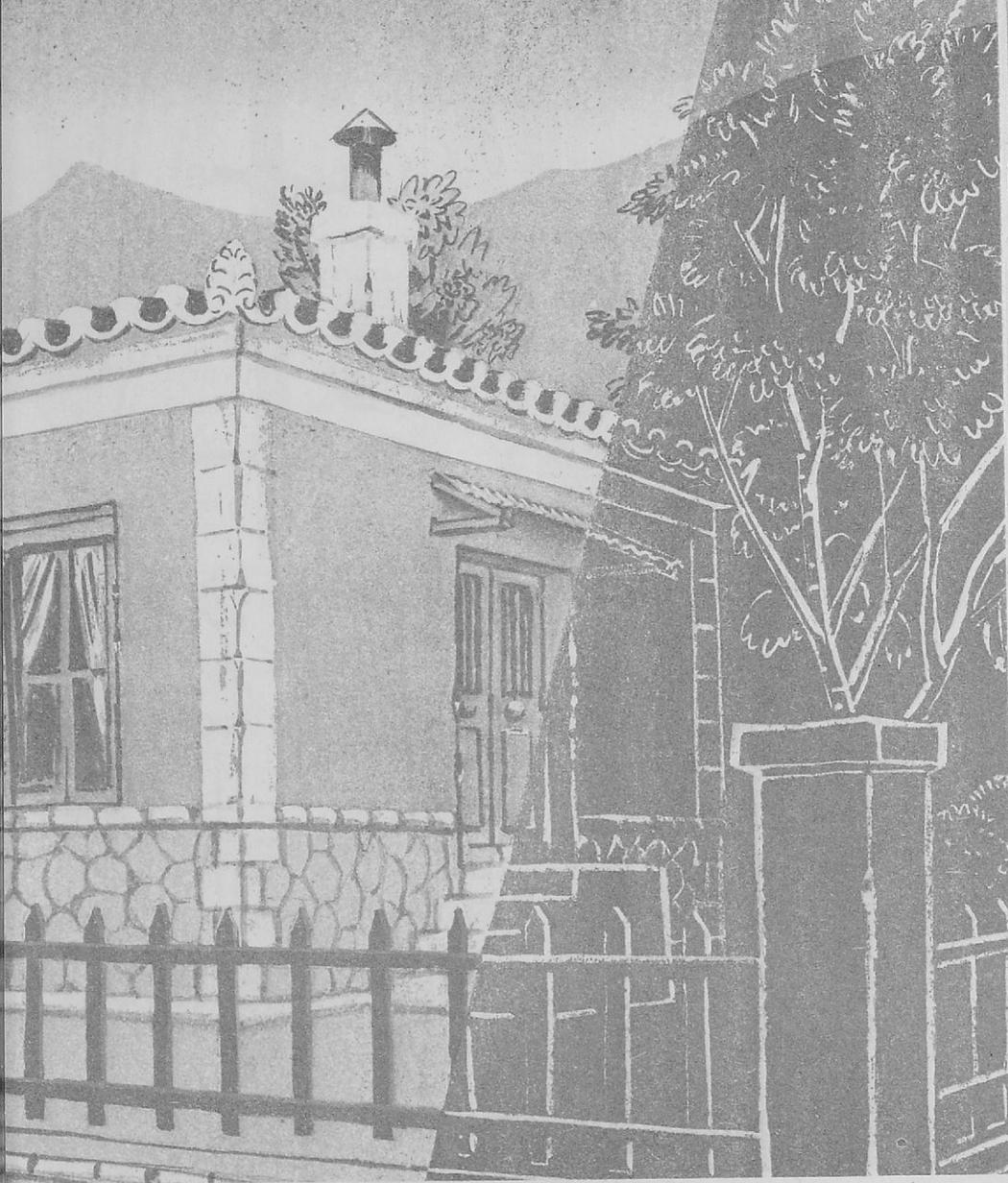

‘Ασκήσεις:

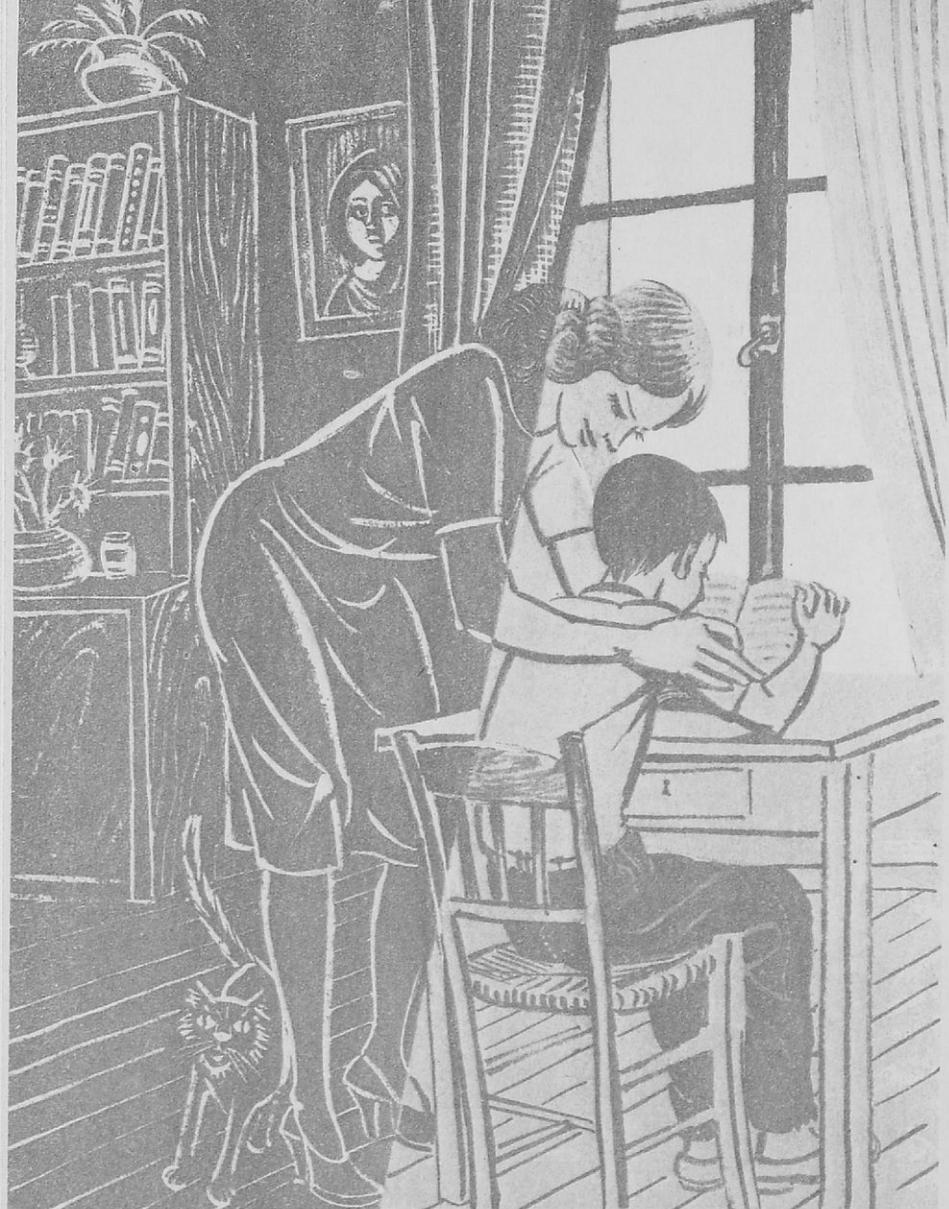
- Στήν πρώτη στροφή γίνεται λόγος γιά τήν Ἐλευθερία.
Πῶς παρουσιάζεται;
- Τί σημαίνει τό «'Απ' τά κόκαλα βγαλμένη κτλ.»;
- Τί συμπέρασμα βγάζετε ἀπό τίς 5 πρῶτες στροφές; Καί πόσες στροφές ἔχει ὁλόκληρο τό ποίημα;

Γ.
ΑΠΟ ΤΗΝ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ
ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

43. ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΟΥ

Θέλω νά χτίσω ἔνα σπιτάκι
στή μοναξιά και στή σιωπή.
Ξέρω μιά πράσινη ρυχούλα...
Δέθα τό χτίσω ἐκεῖ.

Ξέρω στή χώρα τή μεγάλη
τόν πλούσιο δρόμο, τόν πλατύ,
μέ τά παλάτια και τούς κήπους...
Δέθα τό χτίσω ἐκεῖ.

Ξέρω τό πρόσχαρο ἀκρογιάλι,
ὅλο τό κύμα τό φιλεῖ,
κρινόσπαρτ' εἰν' ἡ ἀμμουδιά του...
Δέθα τό χτίσω ἐκεῖ.

Ατέλειωτη τραβάει μιά στράτα,
σκίζει μιά χέρσα ἀπλοχωριά,
σκληρά τή δέρνει τ' ἀγριοκαίρι
κι ὁ λίβας τή χτυπᾶ.

Μιά στράτα χιλιοπατημένη,
τόν καβαλάρη νηστικό,
τόν πεζοπόρο διψασμένο
θάφτει στόν κουρνιαχτό.

Ἐκεῖ τό σπίτι μου θά χτίσω
μέ μιά βρυσούλα στήν αὐλή·
πάντα ἡ γωνιά του θά καπνίζει
κι ἡ θύρα του ἀνοιχτή.

(Σκληροί καὶ δειλοί στίχοι)   K. Παλαμάς

Ασκήσεις:

- Ό ποιητής, ένω προτιμάει τή μοναξιά καί τή σιωπή, τελικά ἀποφασίζει νά χτίσει τό σπίτι του σέ στράτα χιλιοπατημένη. Γιατί;
- Νά περιγράψετε ἀναλυτικότερα τίς εἰκόνες στίς διάφορες στροφές.
- Νά ζεχωρίσετε τά σχήματα λόγου, ὅπου ὑπάρχουν.
- Ποιές οἱ γενικότερες ἐντυπώσεις σας;

44. ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ

Σέ μιάν ἀπό τίς ώραιες ἐκδηλώσεις τοῦ "Ελληνα μέ τό χακί θά ἥθελα νά ἐπιστήσω σήμερα τήν προσοχή σας: Στήν ἀφοσίωσή του στό σπίτι. "Ολα τά ἄλλα τά ἔχει λησμονήσει. Ξέχασε τήν ἐπαγγελματική του ἐπίδοση, τίς ἀνέσεις, τίς συνήθειες, τήν καλοπέραση, τό συμφέρον, τίς χάρες πού τοῦ ἔδινε ἡ ζωή. Δέν τόν εἶδα νά τίς ἀναζητεῖ, δέν τόν ἀκουσα νά τίς λαχταρᾶ.

"Οταν κάποτε νοσταλγεῖ, ἡ νοσταλγία του δέν εἶναι βασανιστική. Εἶναι μιά γλυκιά ἀναπόληση τοῦ ἄλλου κόσμου. "Ενα μόνο δέν ξεχνᾶ: Τό σ π ί τ ι. Αὐτό εἶναι

διαρκῶς μπροστά στά μάτια του. Αύτό ζωντανεύει στίς πιό κρίσιμες στιγμές του, σ' αύτό στρέφονται οι λογισμοί του, γι' αύτό θά ρωτήσει, δταν συναντήσει τό νεόφερτο:

— Είδες κανέναν ἀπό τό σπίτι;

Λέει σ πίτι, και μέσα στήν ἀπλή αὐτή λέξη περικλείει τά δσια και τά ιερά του, τή μητέρα, τόν πατέρα, τή γυναίκα, τά παιδιά, τήν ἀδελφή, αὐτά ἀκόμα τά ἄψυχα, πού σχηματίζουν τήν ἀτμόσφαιρα τῆς ἐστίας του.

Αμφιβάλλω, ἂν σέ ἄλλη γλώσσα ἡ λέξη σ πίτι παίρνει τόσο εὔρεια ἔννοια. Κάθε φορά πού ἡ τύχη τά φέρνει νά συναντηθῶ μέ γνώριμο τραυματία, τό πρῶτο και τό μόνο πού μέ παρακαλεῖ εἶναι:

— Γιά τό Θεό, νά μή μάθουν τίποτα στό σπίτι.

Ἐτυχε νά συνοδεύσω μέσα σέ ύγειονομικό αὐτοκίνητο ἔνα παλικάρι, πού τοῦ εἶχε κόψει ὁ ὅλμος τό χέρι. Δέν τό πειραζε ἡ ἀναπηρία. Ἐκατό χέρια νά εἶχε θά τά χάριζε γιά τήν εύόδωση τοῦ μεγάλου ἀγώνα μας. Μιά στιγμή μόνο δάκρυσε, τή στιγμή πού ψιθύρισε:

— Πῶς θά μέ δοῦν στό σπίτι!..

Τά δεινά τοῦ πολέμου, τήν προσφορά τοῦ αἵματος κι αὐτήν ἀκόμα τή θυσία τῆς ζωῆς τή θεωροῦν σάν κάτι πέρα ἀπό τόν ἔαυτό τους. Ὁ, τι τούς βαραίνει εἶναι ἡ θλίψη, πού θά προκαλέσει στό σπίτι τό προσωπικό δυστύχημά τους.

Κάποιος μέ παρακαλοῦσε νά συνηγορήσω νά δοθεῖ γοργότερος ρυθμός στή διανομή τοῦ ταχυδρομείου:

— Ἐμεῖς, κι ἂν δέν παίρνουμε γράμμα, δέν πειράζει. Νά παίρνουν δύμως τουλάχιστο τά σπίτια μας. Θ' ἀνησυχοῦν, δταν δέν ἔχουν νέα μας...

Καί μιά φράση πού δέ θά ξεχάσω ποτέ μου: "Ενας νεαρός υπολοχαγός μέ τραῦμα στήν κοιλιακή χώρα. Τό τραῦμα ἦταν πολύ βαρύ. Ἀμφίβολη ἡ διάσωσή του. Τόν πλησίασα τή στιγμή πού τόν τοποθετοῦσαν στό

φορεῖο, γιά νά τόν μεταφέρουν στό αύτοκίνητο. Τά μάτια του ήταν άκόμα κόκκινα ἀπό τή φωτιά τῆς μάχης.
Τόν ρώτησα:

— Θέλετε τίποτα;

Μιλούσε μέ δυσκολία.

— Νά πείτε στό σπίτι ὅτι ἔκαμα τό καθῆκον μου.

Τό σπίτι τοῦ Ρωμιοῦ. Τά ἄγια τῶν ἀγίων. Πολλοί ναοί κατάρρευσαν, πολλούς βωμούς παράσυραν οἱ ἄνεμοι τῶν νέων καιρῶν. Πολλές ἐστίες ἔσβησαν. Τό σπίτι, τό ἐλληνικό σπίτι, μένει. Ἔπρεπε νά ρθεῖ διπόλεμος, γιά νά τό καταλάβουμε κι αὐτό.

(*"Απτερη Νίκη"*)

Παῦλος Παλαιολόγου

Υ πρώτος αὐτός

45. ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΣΤΟ ΠΑΤΡΙΚΟ ΕΛΑΦΟΣ

Μετά τόν ώκεανό ἥ Μεσόγειος. Καί μετά τή Μεσόγειο τά ἑλληνικά ἀκρογιάλια. Τά μάτια τῶν νοσταλγῶν καρφώνονται στά ποθητά βουνά, στίς κυματιστές λοφοσειρές, στά σκίτια, πού καπνίζουν καί περιμένουν ἑορταστικά τήν ἐπάνοδο τῶν ξενιτεμένων.

Ἡ μανούλα ἀνοίγει ἐπιτέλους τά κουρασμένα μάτια της. ቩ ἀδελφούλα ντύνεται καί στολίζεται τά γιορτινά της. Ὁ πιτέρας ἀστράφτει ἀπό τή χαρά καί ξεκινάει γιά τά λιμάνια καί τούς σταθμούς, νά δώσει τό χέρι του στό ξενιτεμένο παιδί πού γυρίζει ἀπό τήν Ἀμερική.

Χαρές καί πανηγύρια! Ἀνοιξη! Πρασινίζουν οἱ κάμποι. Φουντώνουν κι ἀνθίζουν τά δέντρα, τά ἵδια δέ-

ντρα πού έδωσαν τόν ίσκιο τους κάποτε στά μικρά παιδιά. Οι γαλάζιες θάλασσες γαληνεύουν. Σημαίες γαλανόλευκες κυματίζουν παντού γιά τόν έρχομό τῶν παλικαριῶν. Ἡ καμπάνα τοῦ χωριοῦ θά τούς χαιρετίσει σέ λίγο. Τά τραγούδια, τά κλέφτικα καί τά ρουμελιώτικα, θ' ἀντηχήσουν παντοῦ. Τά βιολιά καί τά λαγοῦτα θά παίξουν.

Γλυκύτατη ἀνατριχίλα μᾶς συναρπάζει ὅλους στό ἀντίκρισμα τοῦ βαποριοῦ, πού αὐλακώνει μέ δρμή τῆ θάλασσα, πού λές καί τρέχει μέ τόν πόθο μας, καί φτάνει καί κοντοζυγώνει. Τό διάστημα δέ μᾶς χωρίζει πλέον. Οἱ ξενιτεμένοι, νά τους, σάν τά περιστέρια ὀλόλευκοι, ἀραδιασμένοι στό κατάστρωμα μέ ύγρα τά μάτια, μέ πιασμένη τήν καρδιά, γιατί τό ὄνειρο ἔγινε ἀληθινό.

Ο Νά καί ὁ ἥλιος, πού μονάχα στήν Ἑλλάδα λάμπει τόσο θερμά κι ώραῖα, ὅπως λέει ὁ ποιητής. Νά ὁ οὐρανός, ὁ γαλάζιος καί ὀλοξάστερος. Νά ἡ βαρκούλα μέ τά λευκά πανιά. Νά τά μαντίλια, πού στέλνουν μέ τόν ἀνεμισμό τους τόν πρῶτο γλυκύτατο χαιρετισμό.

Φτωχή πατρίδα, μαραμένη καρδιά, λυπημένοι ἀνθρωποι τοῦ παλιοῦ καιροῦ, πόσο ἔχετε ἀλλάξει σ' αὐτό τό πολύχρονο διάστημα τοῦ χωρισμοῦ! Δέν εἶναι πιά ἡ μικρή Ἑλλάδα, πού ἀφήσατε κάποιον καιρό. Μέ ὅλες τίς πίκρες καί τίς καταστροφές, τό ἀντρειωμένο κορμί της στέκεται ἀγέρωχο καί σᾶς γλυκοχαιρετίζει, σᾶς δείχνει τό χαμογέλιό της, σᾶς ἀνοίγει τήν ὀλόθερη μη ἀγκαλιά της.

Τί ὥρες, Θεέ μου, καί τί στιγμές ἀλησμόνητες! "Οταν ἡ ἄγκυρα πόντιζε στά ἥρεμα νερά τοῦ Φαλήρου, ἔνα βροντερό «Ζήτω ἡ Πατρίδα!» ἀκούστηκε, βγαλμένο μέσα ἀπό τήν ψυχή ὅλων μας. Κι ἀμέσως, χωρίς ἀργοπορία, μ' ἔναν παλμό, τά παιδιά τῆς Ἀμερικῆς καί τῆς Ἑλλάδας ξεπετάχτηκαν στό πατρικό ἔδαφος καί,

σάν τόν Ὄδυσσέα, ἔσκυψαν καί τό φίλησαν, τό ράντισαν μέ τά δάκρυά τους.

Εὐλογημένος, ἃς εἶναι ὁ ἐρχομός τους! Πρόσωπα γελαστά, λευκά καί ροδοκόκκινα, ἀσπρο πανταλόνι, μαῦρο σακάκι καί στό κεφάλι τό ἀρματολικό φέσι καί ἡ γαλανόλευκη φούντα. Εἶναι οἱ Ἑλληνες, πού γυρίζουν ἀπό τήν Ἀμερική διψασμένοι καί γεμάτοι στοργή γιά τήν Πατρίδα. Σεμνοί καί πρόσχαροι ἐρχονται νά προσκυνήσουν τό πατρικό ἔδαφος, νά ξαναζήσουν κοντά στή μάνα, νά ξανακούσουν τόν πρωινό χαιρετισμό τῶν πουλιῶν καί νά σβήσουν τή δίψα τους στή βρύση τοῦ χωριοῦ, στά γάργαρα κι ὀλόδροσα νερά.

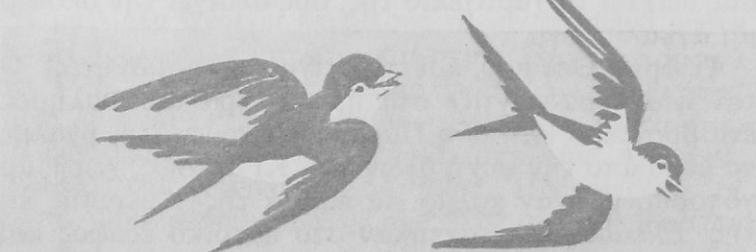
Ἡ Ἀθήνα ἄνοιξε τήν ἀγκαλιά της στούς νοσταλγούς κι ὁ δρόμος ἔγινε πανηγύρι. ቩ σημαία κυματίζει παντοῦ. ቩ ἑλληνική ἐπάνοδος πῆρε τό χαρακτήρα τῆς ἱεροτελεστίας καί τοῦ ἑθνικοῦ συναγερμοῦ. Ἀλησμόνητες ἡμέρες!

Σέ λίγο τό καραβάνι τῶν νοσταλγῶν χάθηκε ἀπό τήν πρωτεύουσα. Σκορπίστηκε σέ λιμάνια καί σέ σταθμούς, βρέθηκε στίς ἐπαρχιακές πολιτεῖες καί στά χωριά, ἀνάμεσα στούς πολυαγαπημένους, στούς φίλους καί τούς συγγενεῖς.

Ἄς εἶναι εὐλογημένη ἡ ὥρα τῆς ἐπανόδου καί τοῦ σφιχταγκαλιασμοῦ κάτω ἀπό τήν πατρική στέγη!

(Περιοδικό Ε.Ε.Σ.Ν.)

Μιχαήλ Ροδάς

46. ΠΑΤΡΙΔΑ

Πάλε ξυπνάει τῆς ἄνοιξης τ' ἀγέρι,
στήν Πλάση μυστικῆς ἀγάπης γλύκα,
σάν νύφ' ἡ γῆ, πό χει ἄμετρα ἄνθη προίκα,
λάμπει, ἐνῶ σβητέαι τῆς αὐγῆς τ' ἀστέρι.

Πεταλοῦδες πετοῦν ταίρι μέ ταίρι,
Ἐδῶ βουίζει μέλισσα, ἐκεῖ σφήκα·
τή φύση στήν καλή της ὥρα βρῆκα,
λαχταρίζει ἡ ζωή σ' ὅλα τά μέρη.

Κάθε μοσχοβολιά καί κάθε χρῶμα,
κάθε πουλιοῦ κελάδημα ξυπνάει
πόθο στά φυλλοκάρδια μου κι ἐλπίδα,

νά σοῦ ξαναφιλήσω τ' ἄγιο χῶμα,
νά ξαναϊδῶ καί τό δικό σου Μάη,
ὄμορφή μου, καλή, γλυκιά πατρίδα.

("Απαντα)

Λορέντζος Μαβίλης

Ασκήσεις:

- Τό ποίημα αὐτό εἶναι ἔνα σονέτο. Ποιά εἶναι τά κύρια χαρακτηριστικά του;
- Ξεχωρίστε τό εἶδος τῆς ὁμοιοκαταληξίας, καθώς καί τίς κυριότερες εἰκόνες του.
- Υπάρχουν ἄλλα σονέτα στό βιβλίο καί ποιά;

47. Ο ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΗΣ

Εύρετος μωρός
Η αναχώρηση

Χαῖρε, Ἔφηβε! Ἡ πόλη τῆς Κορίνθου σέ προβοδίζει. Φέρε της τήν τιμή νά σέ δεχτεῖ νικητή... Τά πόδια σου ἄς τρέξουν πιό γρήγορα κι ἀπό τά πόδια τοῦ ἐλαφιοῦ. Ἡ καρδιά σου ἄς ἀνθέξει πιό πολύ κι ἀπό τό σκληρό μάρμαρο... Χαῖρε, Ἔφηβε. Φέρε τή νίκη!

Σάν τελείωσε τοῦτα τά λόγια μέσα ἀπό τά τρεμάμενά του χείλη, ὁ γερο-Λύσιππος, ὁ γυμναστής— πού δουλειά του ἦταν νά πλάθει γερά κορμιά καί νά σμιλεύει τή δύναμη —, ἀγκάλιασε μέ συγκίνηση τό μαθητή του. — Δάσκαλε, τά λόγια σου ἄς ἀκουστοῦν μέ εὐμένεια ἀπό τούς θεούς, ἀπάντησε δ Ἔφηβος μέ φωνή σταθερή. Μή σέ νοιάζει. Τά πόδια μου θά είναι πιό γρήγορα κι ἀπό τοῦ ἐλαφιοῦ καί ἡ καρδιά μου γερή σάν τό μάρμαρο. Μά, πρίν κινήσω, ἄς ευχηθοῦμε ἀκόμα μιά φορά νά γίνει καλά ἡ μητέρα μου Ἐναρέτη. Τήν πήρανε τά γερατειά καί ἡ φτώχεια τή ρήμαξε. Τά πόδια της λύγισαν καί σέρνεται ἀρρωστημένη ἀπό καιρό.

— Φέρε της τή νίκη, Ἔφηβε, καί μαζί θά τῆς φέρεις καί τήν ύγεια, ψιθύρισε συγκινημένος ὁ γερο-Λύσιππος καί βύθισε τό ἥρεμο βλέμμα του στά γεμάτα ἀπόφαση γαλανά μάτια τοῦ Ἐφηβου.

“Ο γερο-σοφός ἥξερε πώς ἡ Ἐναρέτη δέ θά ζοῦσε πολλές μέρες ἀκόμα. “Οταν φτάσουν γιά καλά τά κακόβουλα γερατειά, δέν ξαναφεύγουν, παρά συντροφιά μέ τό θάνατο. ”Ηξερε ἀκόμα πόσο πολύτιμη ἦταν ἡ ζωή τῆς Ἐναρέτης γιά τόν Ἐφηβο. Ἐκείνη είχε σταθεῖ ἀληθινή συντρόφισσα στή ζωή του. Αὐτή στάλαξε τό βοτάνι τῆς ἀνδρείας καί τῆς τόλμης στήν καρδιά του. Αὐτή τοῦ ἔμαθε νά είναι εὐγενικός καί νά σέβεται τούς γεροντότερους. Ήταν πραγματικά μιά ἐξαιρετική γυ-

ναίκα ἡ Ἐναρέτη.

Καὶ τώρα, καθώς ὁ γιός της ἔφευγε γιά τούς ἀγῶνες καὶ ζητοῦσε τήν εὐχή της, ἡ Ἐναρέτη σήκωσε μέ προσπάθεια τ' ἄρρωστα χέρια της, ἄγγιξε τά σγουρά του μαλλιά καὶ τοῦ εἶπε μονάχα:

— Πήγαινε, ἀκριβέ μου Ἔφηβε, καὶ κοίταξε ν' ἀγωνι-
στεῖς εὐγενικά καὶ τίμια.

Η ἐπιστροφή

~~ναύαριτσανά απανίσσει~~

~~Νίκερος Λίδος~~

Ποιός ἦταν αὐτός, πού ἔτρεχε τόσο γοργά μέσα στά δάση; Ποιός ἦταν αὐτός, πού σκαρφάλωσε ἵδιο ἀγρίμι τά βουνά καὶ πήδησε τόσα ποτάμια καὶ ρεματιές;

Ήταν ἔνας νέος, πού περνοῦσε σάν ἀστραπή, λές καὶ πετοῦσε ἐλαφρά σάν πεταλούδα, Κρατοῦσε ἔνα στεφάνι στό χέρι του. Ἔνα δάφνινο στεφάνι κι ἔτρεχε κατά τήν Κόρινθο.

Ἐνας μανδύας μονάχα σκέπαζε τό γερό του κορμί. Ή ματιά τοῦ δρομέα ἦταν καρφωμένη σ' ἔνα μονάχα σημεῖο, ὅταν ἀνέβαινε στά ψηλώματα: Στήν Κόρινθο!

Πέντε μέρες πᾶνε πού ἔλειψε ἀπό τήν Κόρινθο ὁ Ἔφηβος. Τέσσερις μέρες καρτεροῦσε τό ἀγώνισμα τοῦ δρόμου. Μιά μέρα καὶ μιά νύχτα τώρα τρέχει γιά νά φτάσει στήν Κόρινθο. Γιά νά φέρει τή μεγάλη του νίκη στήν ἄρρωστη μητέρα του Ἐναρέτη. Τίποτα δέν μπόρεσε νά τόν κρατήσει. Μόλις στεφανώθηκε δόλυμπιονίκης, ἄρχισε τό νέο του ἀγώνισμα, τόν καινούργιο του δρόμο. Μά τώρα ὅχι μέ τέχνη. Ἐτρεχε γιά νά προφτάσει νά φέρει στή μητέρα του μαζί μέ τή νίκη καὶ τήν ύγεια. Κατά τό σούρουπο, ἔφτασε στά τείχη τῆς πολιτείας. Δέν κάθισε νά ξεκουραστεῖ, νά σκεφτεῖ καὶ νά χαρεῖ τό θρίαμβο του. Οἱ δρόμοι τόν δέχτηκαν χωρίς νά ξέρουν πώς τούς διαβαίνει νικητής. Οἱ Κορίνθιοι τόν ἔβλεπαν παραξενεμένοι. Ἐτσι ὁ Ἔφηβος ἔφτασε στό

~~μητέρας μητρώας~~

γονικό του. Έκει μονάχα σταμάτησε κι εύχαριστησε ψιθυριστά τούς θεούς. Έπειτα ἀνέβηκε μέ γοργά βήματα τά σκαλοπάτια. Γλυκιά σιωπή βασίλευε μέσα στό σπίτι. Κνίσα ἀπό θυσία ἔφτασε ὡς τήν ὅσφρησή του. Ἡταν ὁ γερο-Λύσιππος, πού ἔκανε τή βραδινή του προσευχή. Δάκρυα κύλησαν στά μάτια του σάν εἶδε τόν Έφηβο. Τό στεφάνι, πού ὁ μαθητής του κρατοῦσε στά χέρια, καὶ τό γυμνό του κορμί, τοῦ ἔδωσαν νά καταλάβει ἀμέσως τί ἔφερνε. Τόν ἀγκάλιασε μέ συγκίνηση:

— Καλῶς ἔφτασες, δόλυμπιονίκη Έφηβε, εἶπε κι ἔνας συγκρατημένος λυγμός σκόρπισε στά λόγια του μιάν ἄφατη λύπη. Έκλαιγε τάχα ἀπό χαρά;

Ο Έφηβος ποτέ δέν τόν εἶχε δεῖ νά κλαίει. Καὶ πρίν προφτάσει νά ξεστομίσει λέξη, ἔκεινος τοῦ εἶπε σιγάνα:

— Θάρρος, ἀκριβέ μου φίλε. Έχε γερή καρδιά, βλαστάρι τῆς μακαρισμένης Έναρέτης!

Μόλις ἀκουσε αὐτά τά λόγια, ἡ καρδιά τοῦ Έφηβου σφίχτηκε κι ἔνα περαστικό σκοτάδι κάλυψε τά μάτια του. Ξεμπλέχτηκε ἀπό τά χέρια τοῦ δασκάλου του κι ὅρμησε στά διαμερίσματα τῆς μητέρας του. Στό μισο-σκόταδο τοῦ σούρουπου νόμισε πώς τήν εἶδε νά κοιμᾶται γαλήνια. Πλησίασε σιγά. Μά ὅχι, ἡ Έναρέτη δέν κοιμόταν. Μιά κέρινη χλωμάδα ἦταν ξεχυμένη στό γερασμένο της πρόσωπο καὶ τ' ἄχρωμά της χείλη ἦταν κλειστά. Τ' ἄσπρα της μαλλιά τά εἶχαν πλέξει, ὅπως στά κεφάλια τῶν νεκρῶν.

Δέν ἔμενε ἀμφιβολία. Η Έναρέτη κοιμόταν τόν αἰώνιο ὑπνο της. Τά γερατειά τήν εἶχαν πάρει στόν Αδη! Τήν ὥρα πού ὁ Έφηβος διάβαινε σάν ἀστραπή μέσα ἀπό τά δάση, τήν ὥρα πού τά πουλιά βουβά ἀφουγκράζονταν τό γοργό ποδοπάτημά του καὶ τά δέντρα ἔγερναν γιά νά καμαρώσουν τό νικητήριο πέρασμά του, ἡ

ἀφανράζονται πριν μέρα 138.
ἀφαντούμενοι τούτοι διέρχονται

πνοή τῆς ζωῆς ξεψυχοῦσε στά γερασμένα χείλη της.
Δέν πρόφτασε νά τόν δεῖ καί νά τόν καμαρώσει νικητή.

AΤά γαλανά μάτια τοῦ "Εφηβου γέμισαν δάκρυα. Γονάτισε δίπλα στή νεκρή καί κοίταζε ἀπελπισμένα τή γαλήνη πού πλανιόταν στό πρόσωπό της. Μιά σκιά περηφάνιας, θαρρεῖς, σφράγιζε τά κλεισμένα της βλέφαρα.

— Μητέρα, ψιθύρισε μέσα στούς λυγμούς του ό "Εφηβος. Συγχώρεσέ με, πού δέν μπόρεσα νά τρέξω πιό γρήγορα. Σοῦ ἔφερα τή μεγάλη νίκη. Μά ό θάνατος τρέχει πιό γοργά ἀπό τούς θνητούς καί οὕτε οἱ ὀλυμπιονίκες μποροῦν νά παραβγοῦν μαζί του. Σέ πῆρε πρίν προφτάσεις νά χαρεῖς τή δική μου χαρά. Μά πάρε την, καλή μου μητέρα, ἃς εἶσαι καί στόν "Αδη, αὐτή τή νίκη. Είναι δικιά σου...

Καί μέ τά τρύφερά τοῦτα λόγια καί μέ τό στεφάνι πού κρατοῦσε, ό "Εφηβος στεφάνωσε τά μαλλιά τῆς νεκρῆς.

(Περιοδ. Παιδικός κόσμος)

Γιάννης Αηδονόπουλος

48. ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ

Δέν κλαίω πού μᾶς ἔφυγες, μητέρα,
καὶ πού, σάν θά γυρίσω, πιά δέ θά 'σαι
νά μ' εὐχηθεῖς: γραφτό εἶναι μιάν ήμέρα
ὅλοι νά πᾶμε κεῖ πού ἐσύ κοιμᾶσαι.

Μά κλαίω πού δέ βρέθηκα σιμά σου,
προτοῦ νά παραδώσεις τήν ψυχή σου,
γιά νά ίδεις καὶ νά γλύκαινε ἡ καρδιά σου
ἀπάνω σου σκυμμένο τό παιδί σου.

Κι ἀκόμα γιατί ὅλη τήν ἀγάπη
πού ἔνιωθα στά σπλάχνα μου γιά σένα,
ἀργώντας νά γυρίσω ἀπό τά ξένα,

δέν πρόφτασα, μητέρα, νά στή δείξω.
Κι ἔτσι σάν τύψη ἡ σκέψη μέ βαραίνει
πώς ἄφησες τόν κόσμο πικραμένη.

Kώστας Οὐράνης

Ἐργασίες:

- 'Η μητέρα ἔχει ύμνηθεῖ πολύ κι ἀπό τή δημοτική κι ἀπό τήν ἔντεχνη ποίηση.
- Μπορεῖτε νά βρεῖτε σχετικά ποιήματα;
- Ξέρετε τό ποίημα «ό πόνος τῆς μάνας» τοῦ Ζαχ. Παπαντωνίου;

49. ΟΙ ΔΥΟ ΔΡΟΜΟΙ

πρώτος αύτης

δεύτερος αύτης

Y
Ένα άγοράκι κρατεῖ άπό τό χέρι κι ὁδηγεῖ τό γέρο του παππούλη. Δέν προσέχει γύρω του σέ τίποτε. "Ολος ὁ νοῦς του στόν παππούλη. "Εχει τό ύφος σοβαρό κι ἀστείο μαζί. Τά φρύδια του σμιγμένα. Τό πρόσωπό του ζαρωμένο σέ θυμό. Κάτι πού έχει ἀπάνω του τό κάνει πιό μεγάλο ἀπ' ὅ, τι φαίνεται. 'Αντρίκεια θέληση φέγγει στά μάτια του.

Σκυφτός ὁ γέρος καὶ κοντόματος, τρεμουλιαστός, ἀφήνει νά σέρνεται ἀπό τό παιδάκι. Δέ λέει τίποτε. Εἶναι ἡμερος, ὑπομονετικός κι ἐμπιστεμένος στό μικρό του ἐγγονό. 'Υπάκουος στά θελήματά του. 'Η γνώμη ἐκείνου εἶναι καὶ δική του.

Τόν βιάζει τό παιδάκι; 'Ισως τόν παιδεύει, τόν κάνει νά πονάει μέ τά λόγια, μέ τά τολμηρά του κινήματα.

Má tí νά κάμει; 'Ο γέρος δέ μιλάει. Τά μάτια του εἶναι ἀσάλευτα, θολά. 'Η ὅψη του ἀκίνητη, σάν ὄνειριασμένη. Μιά ἔκφραση εὐτυχισμένη δείχνει κάποτε. Εἶναι ἡ ἀγάπη στό παιδί πού ξεχειλίζει μέσα του — 'Από δῶ, παππού, λέει τό παιδάκι. 'Από δῶ, σου εἶπα! Πρόσεξε τώρα, εἶναι αὐλάκι... Μέσα πάτησες;... Δέ βλέπεις;... Μά σου εἶπα πώς εἶναι αὐλάκι... Δέν τό πρόσεξες;... Δέν προσέχεις; M' ἔκανες καὶ μένα καὶ βράχηκα.

— 'Ελα τώρα, παππού. Περπάτησε πιό γρήγορα. "Ανοιξε λίγο τά πόδια σου. Πῶς περπατᾶς, παππού! Σάν τό μερμήγκι. Μέ κάνεις καὶ μένα νά περπατῶ σιγά. Μέ κούρασες! Δέ σέ ξαναπαίρνω. Νυχτώσαμε στό δρόμο κιόλα. Πότε θά πῆμε σπίτι; Πότε θά φάω; Πότε θά παίξω; — Τρέξε, παππού, λιγάκι! "Ακουσέ με μιά φορά κι ἐσύ, σπως σ' ἀκούω γώ. Νά τώρα, ἂν ἥμουν μονάχος μου, τρεῖς φορές θά γύριζα στό σπίτι. Τί φταίω γώ; 'Εσύ μέ ἀργεῖς.

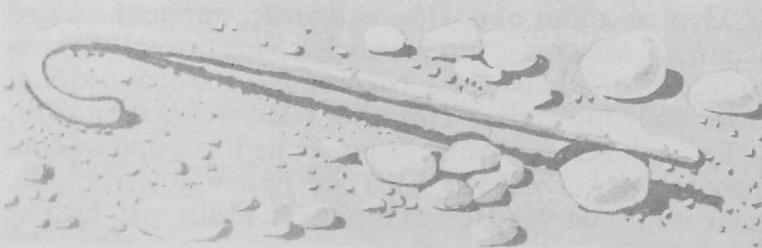
- Πρόσεξε τώρα. Μιά πέτρα... "Επεσες; Πέτρα, είπα,
πέτρα!... Μπροστά στά μάτια σου. Δέ μ' ἀκοῦς; Πῶς
δέ μ' ἄκουσες, ἀφοῦ σοῦ εἶπα εἶναι μιά πέτρα; Δέν
ητανε δυό πέτρες, νά σοῦ τό εἰπω δυό φορές!...
- Τί νά σοῦ κάμω! Έσύ τά φταις! Σήκω τώρα. Δῶσε
μου τό χέρι σου. Σιγά. Μήν ξαναπέσεις. Κι δ, τι σοῦ
λέω νά κάνεις. Άλλιως δέ θά σέ ξαναπάρω περίπατο.
Τ' ἀκοῦς;
- Εἶδα τό ἀταίριαστο ζευγάρι καί ρώτησα:
- Ποῦ πᾶτε;
- Δυό χωριστούς δρόμους τραβᾶμε, εἶπε ό γέρος. "Εγώ
γυρίζω. Ο μικρός τώρα ξεκινάει. Ή μοίρα μᾶς ἔσμιξε
γιά λίγο... Γρήγορα θά μᾶς χωρίσει...
- Κι ό γέρος δέν εἶχε τόν καιρό οὕτε ν' ἀναστενάξει.
Τό παιδάκι τόν τραβοῦσε βιαστικό...

(Αναγνωστικό Κ. Πασσαγιάννη)

Γιάννης Βλαχογιάννης

Ασκήσεις:

- Ποιά ἡ κεντρική ἰδέα στό κεφάλαιο αὐτό;
- Τί θέλει νά πεῖ ἡ προτελευταία παράγραφος;
- "Εχει ό συγγραφέας προσωπικό ύφος; Ποιά τά χαρακτη-
ριστικά του;

Πιφάντες μύθοις

50. Η ΕΥΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Σωτερεος μύθοις

Ανάμεσα σέ δυό περιόδους κρύουν — ή «κύματα ψύχουνς», ὅπως λένε σήμερα, — είχαμε μιά μικρή παρένθεση ἀπό μερικές ήμέρες γλυκές, ήλιολουστες. Τόκλίμα μας παρουσιάζει αυτά τά παράξενα. Ένω βασιλεύει χειμώνας δριμύς, πού σέ κάνει νά ρωτᾶς μέ τρόμο «πότε θά τελειώσει;», ξημερώνει ἄξαφνα ἄνοιξη. Κι ἐνῶ ἐλπίζεις πώς ο χειμώνας ξεθύμανε, πέρασε, ξαναγυρίζει δριμύτερος.

Μιά λοιπόν ἀπό τίς γλυκές ἐκεῖνες ήμέρες εἶδα ἔνα θέαμα ἔξοχο. Ήταν σέ μιά μικρή κάμαρα ζεστή σάν φωλιά. Ἀπό ἔνα μεγάλο παράθυρο τήν πλημμύριζε ὁ ἥλιος. Χαρά Θεοῦ! Τά τζάμια μέ τίς ἄσπρες κουρτίνες κλειστά. Μπροστά, ριγμένο ὡς κάτω, ἔνα διάφανο στόρο. Κι ἀνάμεσα στό στόρο καὶ στά τζάμια, πάνω στό πεζοῦλι τοῦ παράθυρου, ἔνα μικρό ἄσπρο γατάκι, πού λιαζόταν καθισμένο στά πισινά του πόδια. Ἀπολάμβανε κι αὐτό τή λαμπρή χειμωνιάτικη μέρα, τό χρυσό φῶς, τή γλυκιά ζέστη. Καί φαινόταν τόσο εύτυχισμένο πού ζούσε! Ήταν, ἀλήθεια, ή εἰκόνα τῆς εύτυχίας τῆς ζωῆς.

Πόσο ώραϊος θά τοῦ φαινόταν ὁ κόσμος καὶ πόσο καλός ὁ Θεός πού τόν ἔκαμε! Οὕτε θά θυμόταν πιά καθόλου τό τούρτουρο πού τράβηξε τίς προηγούμενες μέρες, ὅταν, ἀπό τά ἴδια ἐκεῖνα τζάμια, θά ἔβλεπε τό σταχτή οὐρανό καὶ τό ἄσπρο χιόνι, καὶ τοῦ κάκου θά ζητοῦσε μιά ζεστή γωνιά σ' ὅλη τήν κάμαρα, ἃν ή σόμπα ήταν σβησμένη. Καί θά νόμιζε, χωρίς ἄλλο, πώς μιά πού φάνηκε ὁ ἥλιος, δέ θά χανόταν πιά ποτέ. Στήν ψυχή του βασίλευε ή χαρά καὶ ή αἰσιοδοξία. Κι αὐτό φαινόταν σέ κάθε του κίνηση. Κι ὅταν καθόταν ἀκίνητο, μακάριο κι ὅταν σήκωνε τό ποδαράκι του μέ νωχέλεια, νά παίξει λίγο μέ τήν κουρτίνα ή νά πιάσει κα-

μιά μύγα· κι ὅταν ἄνοιγε τά μεγάλα του μάτια, γιά νά
κοιτάξει ἐκστατικό τό ήλιοφῶς· κι ὅταν τά μισόκλεινε
σάν θαμπωμένο, γουργουρίζοντας ἐλαφρά ἀπό εὐχαρί-
στηση.

Τό γατάκι αὐτό δέν ἦταν πιά νήπιο. Εἶχε ἀρκετόν
καιρό πού ζοῦσε καί γνώριζε τόν κόσμο. Ἡταν σάν
ἔνα παιδί μεγαλούτσικο — νά, σάν ἔνα ἀγοράκι η κορι-
τσάκι δώδεκα ὡς δεκατεσάρων χρονῶν...

Καί συλλογίστηκα:

— Γιατί καί τά παιδιά νά μήν εἶναι τό ἵδιο εύτυχισμένα
κι αἰσιόδοξα; Γιατί νά τά βλέπεις νά μελαγχολοῦν ἀκό-
μα καί σέ τέτοιες ὥραιες μέρες, νά παραπονιοῦνται,
νά γκρινιάζουν, νά κλαίνε;

Θά πεῖς: τό παιδί δέν εἶναι γατάκι, ὁ ἄνθρωπος δέν
εἶναι ζῶο. Κι αὐτό εἶναι τό σωστό. Άλλα στήν περί-
πτωση αὐτή ὁ ἄνθρωπος δέν εἶχε νά χάσει, ἀν μποροῦσε
νά μιμηθεῖ τό μικρό γατάκι. Καί πρῶτα πρῶτα, σ' αὐτή
τήν ὄλόψυχη ἀπόλαυση τῆς ζωῆς. Γιατί η ἴδια η ζωή
εἶναι μιά μεγάλη εύτυχία. Νά ζεῖς, ν' ἀναπνέεις, νά βλέ-
πεις τόν ήλιο, νά χαίρεσαι τό φῶς καί τό θάλπος του,
δίχως νά ἔχεις πλεονεξίες, δίχως νά μισεῖς τούς ἄλλους,
ὅταν προοδεύουν. Πολλοί ἄνθρωποι φαίνονται νά μήν
ἐκτιμοῦν, ὅσο πρέπει, νά περιφρονοῦν σχεδόν αὐτή
τήν εύτυχία καί νά γυρεύουν ἄλλες, ἀνέφικτες η μά-
ταιες η λιγότερο ἀγνές καί μεγάλες.

„Α, πῶς ήθελα νά θυμοῦνται ὅλοι πώς η εύτυχία τῆς
ζωῆς εἶναι η μεγαλύτερη ἀπ' ὅλες! Καί πῶς ήθελα νά
ἔβλεπα καί παιδιά νά ἔχουν τήν ξενοιασιά πού ἔχει τό
μικρό γατάκι, ὅταν κάθεται στόν ήλιο!

(Η Διάπλασις τῶν Παιδῶν)

Γρηγόριος Ξενόπουλος

Ασκήσεις:

— Ποιά η κεντρική ίδέα σ' αὐτό τό κεφάλαιο; Καί σέ ποιά
παράγραφο κυρίως περιέχεται:

- Νά βρεῖτε τίς ἀντιθέσεις καί τ' ἄλλα σχήματα λόγου καὶ
νά πεῖτε τί τό ἴδιαίτερο πετυχαίνει μ' αὐτά ὁ συγγραφέας;
— Μπορεῖτε νά ζωγραφίσετε τό γατάκι, ὅπως περιγράφεται
ἔδω;

Y Τὸ διώσερο μῶντο

51. ΤΟ ΔΑΚΡΥ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Ο κάμπος τῆς χώρας, κοντά στόν Κάβο Κολόνα, ἔχει ἔνα μεγάλο σ' ἕκταση ἀκρογιάλι, πού ἀντικρίζει τήν Ἀνατολή καί βρέχεται ἀπό τά γαλανά νερά τοῦ Αἰγαίου. Ἐκεῖ, στά παλιά τά χρόνια, ἦταν τό Ἡραῖο, ὃ περίφημος ναός τῆς Ἡρας. Τόν εἶχε χτίσει ὁ βασιλιάς τῆς Σάμου Πολυκράτης, στή θέση μιᾶς λυγαριᾶς, ὅπου, κατά τή μυθολογία, γεννήθηκε ἡ θεά. Κατάντικρυ ἡ Μυκάλη ἡ Κάβο Καμήλα, ὅπως παραμόρφωσε τό ὄνομά της ἡ ἀμάθεια τῶν χωρικῶν.

Σήμερα μονάχα μιά κολόνα, αὐτή πού ἔδωσε τό ὄνομά της στόν κάβο, στέκει ὅρθια ἀπό τό περίφημο ἰερό. Ἔνω ἡ γύρω ἔκταση εἶναι σπαρμένη ἀπό τά ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου μνημείου.

Ἐνας ὀλόκληρος πολιτισμός πέρασε ἀπό τήν ξακουστή, μά καί πολυβασανισμένη ἐκείνη γῆ, πού σήμερα ἀναπαύεται ἥρεμα καί στεφανώνεται ἀπό ἀμπέλια καί σπαρτά.

Ἐκεῖ, τήν ὥρα πού τό βλέμμα βυθίζεται στούς μαιάνδρους, πού σχηματίζει ἡ ἀντικρινή μικρασιατική ἀκτή, ὅλα τά γύρω σέ κάνουν νά θυμᾶσαι τά περασμένα.

“Οταν ἡμουν στή «χρυσή ἡλικία», τά καλοκαίρια ἔκα-

να τόν περίπατό μου σ' έκεινη τήν ιστορική άμμουδιά. Μαζί ήταν κι άλλα παιδιά καί πιό πολύ ό αρχηγός τής εϋθυμης συντροφιᾶς μας, ό «Καπετάνιος», όπως τόν λέγαμε, γιατί ήταν μεγαλύτερός μας.

‘Ο Μιχαλάκης – αὐτό ήταν τό βαφτιστικό του «Καπετάνιου» – ἐρχόταν κάθε χρόνο ἀπό τή Χίο, νά περάσει τό καλοκαίρι μαζί μας. Ὡταν, βλέπετε, μακρινός συγγενής μας.

Στίς ἑλεύθερες δῷρες του, διάβαζε βιβλία μέ ταξίδια καί ή φιλοδοξία του ήταν νά γίνει πλοίαρχος. Ἰσως σέ αὐτό νά χρωστούσε καί τό παρατσούκλι πού τοῦ κολλήσαμε.

Μιά χρονιά, ό «Καπετάνιος» ἔφτασε ἀπό τήν ίδιαίτερη πατρίδα του χλωμός καί μαραμένος. Στούς περιπάτους μας, πού ἔγιναν πολύ σύντομοι καί λιγότεροι, στηριζόταν σέ μπαστούνι. Ξέραμε πώς ή σιδερένια ὑγεία του εἶχε κλονιστεῖ, ἔξαιτίας τῆς αὐτοθυσίας του: Εἶχε σώσει ἀπό βέβαιο θάνατο ἔνα συμμαθητή του, πού δέν ἤξερε νά δόδηγήσει μιά βάρκα, καί τά κύματα θά τήν τσάκιζαν πάνω σ' ἔνα βράχο. Μά τή στιγμή, πού ἀγωνιζόταν νά ματαιώσει τό δυστύχημα, τό πόδι του βρέθηκε ἀνάμεσα στή βάρκα καί τό βράχο καί χτύπησε στό γόνατο. Ἐτσι, κατάντησε ἀνάπηρος.

‘Ημουν ή πιό μικρή τής συντροφιᾶς. Κι ἐπειδή δέν μπορούσα νά τρέχω σάν τούς ἄλλους καί κουραζόμουν εύκολα, βάδιζα πάντα μαζί μέ τόν πληγωμένο ἀρχηγό μας. Καθόμαστε ὑστερα καί κουβεντιάζαμε σέ ἔνα μάρμαρο, ἐνῶ οἱ σύντροφοι μας ἔπαιζαν κυνηγητό.

– Δέ θά μπορέσω νά γίνω θαλασσινός, μοῦ εἶπε μιά μέρα πικραμένος ό Μιχαλάκης. Αὐτό δώμας δέ θά μέ ἐμποδίσει, πιστεύω, νά βάλω ἄλλο σκοπό στή ζωή μου.

– Τί λογαριάζεις νά κάνεις, Μιχαλάκη;

– Νά γίνω γιατρός. Είναι μεγάλο βάσανο νά υποφέρει κανείς. Κι δόποιος μπορεῖ ν' ἀλαφρώσει τόν πόνο, εἴ-

ναι εὐεργέτης τοῦ κόσμου...

Δέν κατάλαβα τότε πολύ καλά τά λόγια του. 'Ωστόσο, τοῦ εἶπα:

— Καλά τό σκέφτηκες, νά γίνεις γιατρός! 'Εσύ ἀπό τώρα ξέρεις πολλά.

Τό χέρι μου ψαχούλευε ἀφηρημένα τήν ἄμμο. Ξαφνικά, ἔνιωσα ἀνάμεσα στά δάχτυλά μου ἓνα σκληρό ἀντικείμενο. Τό κοίταξα καί εἶδα πώς ἦταν μιά γυάλινη πέτρα μέ ἀπαλές ἀποχρώσεις.

— Τί ὅμορφο μπριλάντι! φώναξα. Δέν εἶναι, Μιχαλάκη, σάν τό «δάκρυ τῆς Παναγίας»;

— 'Ο ξάδερφός μου ἔκλεισε τό βιβλίο καί χαμογέλασε περισσότερο γιά τήν ὁνομασία πού ἔδωσα στό εὔρημά μου.

— Αὐτή ἡ πέτρα, μοῦ ἐξήγησε, δέν εἶναι παρά ἓνα συνηθισμένο γυαλί. "Ομως οἱ ἀρχαῖοι τό ἔφτιαχναν μέ πολλή δυσκολία, γι' αὐτό καί τό χρησιμοποιοῦσαν μονάχα σέ πολύτιμα ἀντικείμενα. Τήν ὅμορφιά, πού ἔχει τώρα τό πετράδι, τή χρωστάει στή θάλασσα, ὅπου ἔπεσε. 'Εκεī κυλίστηκε ἀπό τά κύματα, τό πότισε τό ἀλάτι καί πολλές φορές σύρθηκε σέ σκληρούς βράχους, πού χάραξαν πάνω του μικροσκοπικές καί ἀόρατες φλέβες. "Ολ' αὐτά προκαλοῦν τίς ὅμορφες ἀποχρώσεις, πού σχηματίζει πάνω του τό φῶς τοῦ ἥλιου.

— Δηλαδή, παρατήρησα, ἡ ὅμορφιά του προέρχεται ἀπό κάτι, πού θά ἦταν ἀλλού ἐλάττωμα;

Α 'Ο «Καπετάνιος» δέν ἀπάντησε. 'Απότομα ἡ ματιά του εἶχε καρφωθεῖ στόν δρίζοντα, ὅπου ἔσβηνε σιγά σιγά ἓνα περήφανο καράβι. Τοῦ ξέφυγε ἓνας στεναγμός καί φαινόταν σάν ν' ἀποχαιρετοῦσε κάποιο μακρινό φευγαλέο δνειρό. Η βαθιά μελαγχολία του μέ συγκίνησε. Καί, γιά νά τοῦ δείξω τή συμπάθειά μου, τοῦ ἔβαλα στό χέρι τό μπριλάντι μου.

Σέ λίγες μέρες ὁ Μιχαλάκης μᾶς ἀποχαιρέτησε. Τήν

τελευταία στιγμή μοῦ εἶπε:

— Τό «δάκρυ τῆς Παναγίας» θά τό βάλω σέ δαχτυλίδι γιά νά σέ θυμᾶμαι... Ξέρεις, αύτό τό μικρό γυαλάκι μοῦ ἔδωσε ἔνα μεγάλο μάθημα. Ἐλπίζω ἄλλοτε νά σου ἔξηγήσω.

“Ο «Καπετάνιος» δέν ξαναγύρισε πιά στό νησί μας, γιατί δέν τοῦ τό ἐπιτρέπανε οἱ τωρινές ἀσχολίες του. Δέν ἔπαψε ὅμως νά μᾶς θυμᾶται καὶ νά μᾶς γράφει. Ἔτσι, μάθαμε πώς ἡταν φοιτητής τῆς ἰατρικῆς καὶ ὑστερα σπουδαῖος γιατρός, πού ἀφοσιώθηκε ὀλόψυχα στ’ ἀνάπηρα παιδιά. Ἀπ’ ὅλη τήν Ἑλλάδα σ’ αὐτόν καταφεύγανε γιά τίς δύσκολες περιπτώσεις.

— Πῶς τά κατάφερες τόσο καλά; τόν ρώτησα μιά μέρα, ὑστερα ἀπό πολλά χρόνια πού συναντηθήκαμε.

— Άκολούθησα τή συμβουλή, πού μοῦ ἔδωσε τό «δάκρυ τῆς Παναγίας», ἀποκρίθηκε ὁ Μιχαλάκης μέ μετριοφροσύνη ἀληθινοῦ σοφοῦ. Καί μοῦ ἔδειξε τό δαχτυλίδι πού φοροῦσε.

Τό ἀρχαῖο μπριλάντι, πού ἡ τύχη τό εἶχε φέρει στά παιδικά δάχτυλά μου, εἶχε γίνει ἔνα ἀστραφτερό κομψοτέχνημα ἀρχαϊκοῦ ρυθμοῦ μέ πολύχρωμους ἵριδισμούς.

(Περιοδ. Παιδικός κόσμος)

Γιάννης Αηδονόπουλος

52. ΕΠΑΡΧΙΩΤΑΚΙ

Νά τανε τάχα ἀπό τήν ἐπαρχία
καὶ νά ῥθε δῶ; Ποιός ξέρει... Μιά φορά
κάτω ἀπό τήν μασχάλη του γερά
τά σχολικά του κράταγε βιβλία.

Καί πήγαινε γεμάτο ἀμφιβολία
κοιτάζοντας δεξιά καί ἀριστερά.
Ἄνθρωποι κι αὐτοκίνητα σειρά
τό ξάφνιαζαν σ' αὐτή τήν πολιτεία.

Θέ μου, μές στίς λεωφόρους, στά σοκάκια,
Ἐσύ, πού βλέπεις πάντα ἀπό ψηλά,
βοήθησε, Θέ μου, αυτά τά ἐπαρχιωτάκια,

πού φοβισμένα ἀλλόκοτα περνᾶνε
σάν τά φτωχά σπουργίτια, τά δειλά,
καὶ μάθε τα ἄφοβα νά περπατᾶνε . . .

Γιάννης Β. Ιωαννίδης

53. ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Στό ἀντικρινό μου γήπεδο μιά νέα δασκάλα τῆς γυμναστικῆς ἔχει καμιά ἐξηνταριά κοριτσάκια ἐννιά ὡς δέκα χρονῶν καὶ τούς κάνει ἀσκήσεις καὶ παιγνίδια. Τά παιδιά φοροῦν μαῦρες ἢ μπλέ ποδίτσες, ἔχουν ἀσπρες φρεσκοσιδερωμένες κολαρίνες στό γιακά καὶ πάνω στά ξανθόμαλλα καὶ τά καστανά, στά σγουρά κεφαλάκια, ἀνεμίζονται κόκκινοι καὶ γαλάζιοι φιόγκοι.

Μόλις είναι κανά-δυό ὥρες πού ἔπαψε νά βρέχει. Ο οὐρανός ξεκαθάρισε γαλάζιος μέ τό κρύσταλλό του. Κι ἔνας ἥλιος λαμπρός βγῆκε κυριαρχικός νά ἐπιβάλει τή χαρά τοῦ Θεοῦ στή χειμωνιάτικη κατσούφα. Στίς ἀκροβελόνες τῶν πεύκων τρέμουν ἀκόμη τά διαμαντικά

τῆς βροχοσταλίδας καί ἵριδίζουν. Καί τά σύννεφα σωριάστηκαν γύρω στά οὐρανοθέμελα ἥρεμα καί ἄσπρα, μέ αναφουρουλιασμένες τίς ἀσημένιες γοῦνες, ξαπλωμένα τεμπέλικα, μέ τά κεφάλια ἀκουμπισμένα μαλακά πάνω στίς ευγραμμες κορφές τοῦ Αἰγάλεω καί τοῦ Κορυδαλλοῦ. Στέκονται καί περιμένουν τήν ὥρα τους, τή χειμωνιάτικη ὥρα. "Ως τό βράδυ μπορεῖ νά χαθεῖ ὁ χρυσός ἥλιος κι ὁ γαλάζιος οὐρανός δέν τό ἔχει τίποτα νά σκεπαστεῖ ἀπό τά πιό μολυβιά σύννεφα, μέ τίς σκοτεινές κοιλιές κρεμασμένες πάνω ἀπό τήν Ἀθήνα γεμάτες νερό.

Μά αὐτό ἵσα ἵσα εἶναι πού κάνει τούτη τή γλυκιά παρένθεση τῆς λιακάδας καί τῆς καλοσύνης πιό ἀκριβή καί πιό ἔντονη, ὅπως ἄλλωστε συμβαίνει μέ τό καθετί πού πρόκειται νά σβήσει σύντομα. Γι αὐτό καί τά παιδιά καί ἡ νέα δασκάλα τους, πού βγήκανε ἀπό τίς πληκτικές καί κακοφωτισμένες αἴθουσες τῶν παραδόσεων, ἔχουν ὅλο τό κέφι καί τή χαρά τῆς κίνησης, πού ξετρελαίνει τά μικρά κατσικάκια καί τά κάνει νά μήν μποροῦν νά σταθοῦν ἥρεμα οὔτε μιά στιγμή.

"Η δασκάλα τά βάζει στή σειρά νά κάμουν ζύγιση, κι ἐνῶ βρίσκονται σέ στάση προσοχῆς, μόλις ἔκείνη σηκώσει τά μάτια της ἀπό πάνω τους, κάνουν ἐπί τόπου ἕνα δύο μικρά πηδηματάκια, χωρίς — ἔτσι νομίζουν — νά τά πάρει εἰδηση. Τότε οί γαλάζιοι καί οί κόκκινοι φιόγκοι χοροπηδοῦν ἀνάμεσα στά ἥλιόλουστα μαλλιά σάν παπαρούνες, χοροπηδοῦν ἀνυπόμονα καί τά σγουρά γύρω στ' αὐτάκια καί πάνω στά ξαναμμένα μάγουλα, σάν τσαμπιά ἀγριοστάφυλα.

— Σιωπή! φωνάζει ἡ δασκάλα.

"Αλλά τά παιδιά δέν εἶναι δυνατό νά σωπάσουν. Μικρές τσιριξίες πετάγονται ἐδῶ κι ἐκεῖ, σάν σφυρίγματα πουλιῶν καί σάν δοκιμές αὐλῶν. Εἶναι φωνοῦλες, πού ἀνυπομονοῦν νά γίνουν τραγούδι καί ξεφωνητά, εἶναι

βηματάκια, πού περισσεύουν ἀπό τόν ἀδάμαστο πόθο τῆς τρεχάλας καί τοῦ χοροῦ. Ἡ δασκάλα εἶναι νέα καί τό καταλαβαίνει αὐτό. Λύνει λοιπόν τούς ζυγούς, παρατάσσει τά παιδιά στή μιά πλευρά τοῦ γηπέδου καί τούς λέει γελαστά:

— Μόλις χτυπήσω τά χέρια, θά χυθεῖτε νά πᾶτε κούτσα κούτσα ἔως τήν ἄλλη πλευρά. Ὁποια γυρίσει πρώτη πίσω, θά τῆς πῶ ἔνα μπράβο!

Αὐτό ἦταν.

Τά κοριτσάκια ὅρμησαν μέ ἀλαλαγμούς σάν ἔνα κοπάδι λελέκια. Ὁ δροσερός ἀέρας γέμισε ἀπεριόριστη κίνηση, παντοῦ ἀνέμιζαν γαλάζιοι καί κόκκινοι φιόγκοι καί μαλλιά χρυσά καί καστανά βοστρυχωτά, περιχυμένα ἀπό τή χρυσόσκονη τῆς φθινοπωρινῆς λιακάδας. Ἡ παιδιάτικη χαρά ἀνέβηκε, χαρμόσυνος βουερός ὕμνος, ἔως τό γαλάζιο στερέωμα καί τό ἔκαμε πιό ἰλαρό *. Τά πεῦκα ἄρχισαν νά κουνοῦν ἑορτάσιμα κι αὐτά τίς πράσινες φοῦντες τους. Γιατί καί τά δέντρα εἶναι σάν τά παιδιά.

Στεκόμουν στό παράθυρο καί χαιρόμουνα τή βοή καί τήν κίνηση τοῦ σχολείου πού ἔπαιζε. Ἐβλεπα καί τούς διαβάτες, πού περνοῦσαν καί κοντοστέκανε ἔξω ἀπό τό συρματένιο πλέγμα, γιά νά ἴδοῦνε τά παιδιά ἔτσι πού γαυριάζανε ξετρελαμένα ἀπό τόν ἥλιο. Ἡτανε λογῆς λογῆς ἄνθρωποι: νοικοκυραῖοι, πού κατέβαιναν τόν πλατύ δρόμο, γιά νά πᾶνε στή δουλειά τους· κυράδες μέ τό δίχτυ γεμάτο λαχανικά καί φροῦτα· μπακαλόπαιδα μέ ἀσπρες μπλοῦζες, πού πήγαιναν τά ψώνια στά διαμερίσματα τῆς πολυκατοικίας κι ἀκουμπούσανε χάμω τό ζεμπίλι νά ξαποστάσουν ἀπό τόν ἀνήφορο· καθηγητές τῆς Σχολῆς, πού κατέβαιναν στό μάθημά τους. “Ολος αὐτός δέ τερόκλητος κόσμος τῶν βιοπαλαιστῶν σταματοῦσε καί χάζευε τά κοριτσάκια, πού ἔπαιζαν καί

* εῦθυμο, χαρωπό.

ξεφώνιζαν μεθυσμένα ἀπό τή ζωή. καί ἀπό τή λιακάδα.

Καί πρόσεξα κάτι τό θαυμάσιο:

Σ' όλονδν τό πρόσωπο ἄνθισε ἔνα χαμόγελο, ήμερο καί ἀγαθό. "Ολοι αύτοί οί κατσουφηδες καί οι βιαστικοί, ὅλοι αύτοί οί αἰχμάλωτοι τῆς βιοπάλης, τῆς εὐθύνης καί τοῦ ἡμερήσιου καθήκοντος, σταμάτησαν ἐκεῖ, ἔλυσαν τίς ζάρες τῶν φροντίδων καί τῆς πικρίας, πού χαράκωναν τά πρόσωπά τους καί χαμογελοῦσαν μακάρια.

Τό χαμόγελο τῆς καλοσύνης, τῆς εὐγνωμοσύνης καί τῆς νοσταλγίας, τό χαμόγελο τῆς ἐπιστροφῆς πρός τήν παιδιάτικη χαρά, πού εἶναι ἡ μόνη ἀσυννέφιαστη χαρά τῆς ζωῆς.

(Περιοδ. Ε.Ε.Σ.Ν.)

Στρατής Μυριβήλης

54. Ο,ΤΙ ΕΧΕΙΣ ΠΑΙΔΙΑΤΙΚΟ

"Ο,τι ἔχεις μέσα σου παιδιάτικο
σάν θησαυρό νά τό φυλάξεις
τούς λογισμούς, τούς πόθους σου ἄλλαξε,
μ' αὐτό ποτέ νά μήν ἀλλάξεις.

"Οποτε τῆς ζωῆς τά ψεύτικα
κι ἄσχημα σφίγγουν τήν καρδιά σου,
μές σ' ὅ,τι φύλαξες παιδιάτικο
θά βρίσκεις τήν παρηγοριά σου.

Κι δταν χλωμοφυλλιάσει ἡ ὅψη σου
καί στά μαλλιά σου πέσουν χιόνια,
μόνο ὅ,τι φύλαξες παιδιάτικο
θά μείνει ἀπείραχτο ἀπ' τά χρόνια.

Γεώργιος Δροσίνης

55. ΤΟ ΒΙΒΑΙΟ

‘Η Φροσούλα εἶναι ἔνα ξανθό κοριτσάκι ἔντεκα χρονῶν. Κάθε πρωί τρέχει βιαστική στό σχολεῖο, μέ τίς ξανθές της κοτσίδες δεμένες στεφάνη γύρω στό κεφάλι της, μέ τήν καθαρή, τριμμένη ποδιά καί τήν ξεθωριασμένη της σάκα στό χέρι. ‘Οσο γιά τά παπούτσια, ἡ Φροσούλα λίγες φορές στή ζωή της θυμᾶται νά φόρεσε καινούργια. ‘Η ξαδέλφη της ἡ Ριρή τῆς χαρίζει πάντα τ’ ἀποφόρια της. Ἐτσι τά παπούτσια τῆς Φροσούλας τῆς ἔρχονται κάπως κοντά καί πολύ πλατιά, σάν βάρκες. Μά ἡ Φροσούλα δέν παραπονιέται γι αὐτό. Καλά πού εἶναι, λέει μέ τό νοῦ της, καί ἡ Ριρίκα. Χωρίς αὐτήν μπορεῖ νά μήν είχε καθόλου παπούτσια, γιά νά πάει στό σχολεῖο.

Πόσο τ’ ἀγαπάει, ἀλήθεια, τό σχολεῖο ἡ Φροσούλα! Πόσο ἀγαπάει τήν ήσυχία μέσα στήν τάξη, χωρίς τίς ἀγριοφωνάρες τῆς θείας Κατίγκως πού σέ ξεκουφαίνουν, χωρίς τά τσακώματα τοῦ Λάμπη καί τοῦ Νίκου, τῶν μικρότερων ἀδελφῶν της.

— Φροσούλα, φέρε νερό! Φροσούλα, ἄναψε φωτιά! Φροσούλα, μάζεψε τά ροῦχα ἀπό τό σχοινί!

‘Η Φροσούλα εἶναι προκομμένη. Τῆς ἀρέσει νά βοηθάει τή μανούλα της, πού ξενοδουλεύει, πλένοντας ἀπό τό πρωί ὡς τό βράδυ ένα ροῦχα. Μόνο πού θά ἥθελε νά ἔκανε ὅλες τίς δουλειές της μέ ήσυχία, χωρίς φωνές, χωρίς φασαρία, νά, δπως ὁ δάσκαλος λέει ήσυχα ήσυχα τό μάθημα ἀπό τήν ἔδρα, γιά νά τό μάθουν τά παιδιά. Μέσα σέ κείνη τήν ήσυχία, ἡ ψυχή της ξεκουράζεται. Καρφώνει τό νοῦ της ἐκεῖ στά χείλη τοῦ δασκάλου καί νιώθει νά ξανοίγεται μέσα της ἔνας κόσμος καινούργιος.

‘Άλλες φορές πάλι ἡ Φροσούλα ξεχνιέται. Κοιτάζει

πέρ' ἀπό τό παράθυρο τό γαλανόν όριζοντα κι ὅνειρεύεται... Νά 'χε κι αὐτή ἔνα σπιτάκι, μικρό, γαλάζιο σπιτάκι, μέ μιάν ἐλιά, ἡμερη καί γεμάτη καρπό στήν αὐλή, ν' ἀπλώνει τά κλαριά της καί τόν ἵσκιο της, καί κάτω ἀπό κεῖ νά κάθεται ἡ Φροσούλα μέ καθαρή καινούργια ποδίτσα, νά διαβάζει καί νά κεντάει.

Νά 'χε πάντα ροῦχα ζεστά καί μαλακά κι ώραϊα τό χειμώνα, κι ἀνάλαφρα, δροσερά τό καλοκαίρι...

Νά 'χε νά φοράει σάν τ' ἄλλα τά παιδιά ὅμορφα παπούτσια, ἀναπαυτικά, βολικά, νά μπορεῖ νά τρέχει καί νά πηδάει χωρίς δυσκολία...

Καί πάνω ἀπ' ὅλα, νά 'χε κι ἡ Φροσούλα νά διαβάζει, νά 'χε δικά της ἐκεῖνα τά ὅμορφα βιβλία, μέ τά χρωματιστά φύλλα, τά βιβλία πού ἔχει μέσα στήν τσάντα της ἡ Νίτσα! Τά βλέπει ἀπό μακριά ἡ Φροσούλα τά ὅμορφα βιβλία. Ποιός ξέρει τί κόσμους κρύβουν μέσα. Γιά ποιές μαγεμένες χῶρες μιλᾶνε. Γιά ποιούς ἀνθρώπους:

Γιά τά φτωχά σάν ἐκείνη παιδάκια, πού πῆρε ἡ νεράιδα στό μαγικό περιβόλι καί τά χόρτασε μέ καρπούς καί τούς γιόμισε τήν ποδιά μέ μῆλα καί ροδάκινα καί σταφύλια πλῆθος κι ἀχλάδια καί βερίκοκα γιά νά πᾶνε στή μάνα τους.

Γιά τίς πλατιές, ἀτλάζινες θάλασσες καί τά καμαρωμένα καράβια, πού τίς αὐλακώνουν τραβώντας πέρα, μακριά, σ' ἄγνωστες χῶρες.

Γιά τά πουλιά καί τά ζῶα καί τά ἔντομα καί τά λουλούδια καί τά δέντρα.

Γιά τούς παραμυθένιους παλιούς καιρούς, πού τά βασιλόπουλα σκότωναν τούς δράκοντες καί λευτέρωναν τίς βασιλοπούλες.

Γιά τίς λεβεντιές τῶν παλικαριῶν, πού ἀψηφήσανε τούς τυράννους, παλεύοντας γιά τή λευτεριά.

"Αχ, ἐκεῖνα τά βιβλία! Τί τό ὄφελος πού ἡ Φροσού-

λα ἥτανε πρώτη μαθήτρια; Τί τό δφελος πού πρώτη
ἔλυνε τό πρόβλημα, πρώτη ἐρχόταν στό διαγωνισμό,
πρώτη σ' ὅλα τά μαθήματα;

Αὐτή λαχταροῦσε τά ὅμορφα βιβλία μέ τά γλυκά τρα-
γούδια καί τίς ὅμορφες ἴστορίες, μέ τίς ἀστεῖες ζωγρα-
φιές καί τά παραμύθια. "Αχ!" Αν τά εἶχε ἡ Φροσούλα, κι
ἄν μποροῦσε νά τά διαβάζει κι αὐτή σάν τή Νίτσα, θά
ἔκανε τίς δουλειές της μέ μεγαλύτερο κέφι στό σπίτι.
Θά τελείωνε γρήγορα γρήγορα δσα τῆς ἔλεγε ἡ μητέ-
ρα νά κάνει, θά ἔγραφε καί θά διάβαζε τό μάθημά της
καί ύστερα θά τρύπωνε σέ κάποια γωνίτσα καί θά βυθι-
ζόταν στό διάβασμα. Μέσ' ἀπό τά μαῦρα σχήματα τῶν
λέξεων θά ξεπρόβαλλαν οἱ ἵππότες κι οἱ νεράιδες καί
τά λουλούδια καί τά πουλιά καί θά τῆς λέγανε:

— Φροσούλα, ξεκουράσου τώρα λιγάκι κοντά μας. Ἐ-
δῶ μαζί μας δέν ἔχει οὔτε φωνές οὔτε τσάκισμα ἀπό τήν
κούραση. Ἐμεῖς σοῦ στεγνώνουμε τό δάκρυ, σοῦ φέρ-
νουμε τή χαρά καί τό γέλιο, σοῦ δίνουμε τή γνώση.
Ξεκουράσου λιγάκι, Φροσούλα.

— Άλλα γά. Μιά φωνή ἀποτραβάει τή Φροσούλα ἀπό
τό ὄνειρό της. Ἡ φωνή τῆς δασκάλας:

— "Ελα, Φροσούλα, Πέξ μας, ἐσύ τό παρακάτω.

Ἡ Φροσούλα τά χάνει. Πρώτη φορά στή ζωή της
δέν ξέρει ποῦ βρίσκονται στό μάθημα. Σαστισμένη κα-
τεβάζει τά μάτια.

— Εἰσαι κουρασμένη, Φροσούλα; εἶπε ἡ δασκάλα. "Ἄς
μᾶς πεῖ τότε τό μάθημα ἡ Ἐλένη..."

Σέ λιγάκι χτύπησε τό κουδούνι. Τά κορίτσια ξεχύ-
θηκαν ἔξω. Καί μέσα στήν τάξη ἀπόμεινε μονάχα ἡ
Φροσούλα κλαίγοντας πικρά.

Μά τί εἶναι κεῖνο τό μαλακό χάδι στά μαλλάκια της;
Ποιά γλυκιά, ἥσυχη, μαλακιά φωνίτσα τῆς λέει σιγά
σιγά τ' ὄνομά της;

Σηκώνει τά μεγάλα της μάτια κι ἀντικρίζει τό χαμό-

γελο τῆς δασκάλας της.

— "Αχ! Κυρία! μπόρεσε μονάχα νά πεῖ.

Μά ή «κυρία» είναι καλή καί ξέρει τόν κρυφό πόνο τῆς Φροσούλας.

— "Έχω νά σου δώσω κάτι, τῆς λέει, καί μέσα ἀπό τήν τσάντα της βγάζει ἔνα βιβλίο, μέ σμορφο χρωματιστό ἐξώφυλλο. Πάρε νά διαβάσεις. Σ' ἔχω γράψει στήν Παιδική Δανειστική Βιβλιοθήκη. "Οταν τό τελειώσεις, θά πᾶς νά τό ἀλλάξεις. Θά τό γυρίσεις πίσω καί θά σου δώσουν ἄλλο. Κατάλαβες;

Η Φροσούλα παίρνει τό βιβλίο καί τό σφίγγει στήν ἀγκαλιά της. Τήν ἵδια στιγμή ἀρπάζει τά χέρια τῆς δασκάλας, τά φιλάει καί τά βρέχει μέ δάκρυα.

— "Αχ! Κυρία! Νά ξέρατε!

— Ξέρω, Φροσούλα μου, πώς είσαι καλό παιδί, λέει βιαστικά ή δασκάλα κι ἀποτραβιέται βουρκωμένη.

Η Φροσούλα κοιτάζει σάν μαγεμένη τό βιβλίο. "Υ-
στερα τό ξανασφίγγει στήν ἀγκαλιά της σάν νά τανε
ζωντανό καί βυθίζει τό μάτι της στό γαλανόν δρίζοντα.

(Περιοδ. Παιδ. Κόσμος - 1944) Γεωργία Δεληγιάννη - Αναστασιάδη
Διασκευή

56. Ο ΚΟΥΜΠΑΡΑΣ

‘Η μητέρα τοῦ Σπύρου, γελαστή κι εῦθυμη, τοῦ εἶπε σάν εἶδε τόν ἔλεγχό του:

— Βλέπω, μέ μεγάλη μου εὐχαρίστηση, πώς οἱ βαθμοί σου αὐτή τή φορά εἶναι πολύ καλύτεροι. Φέρε τόν κουμπαρά σου λοιπόν νά προσθέσω κι ἐγώ τό βαθμό τῆς εὐχαρίστησής μου μέσα.

‘Ο Σπύρος ἔτρεξε χαρούμενος καί ροδοκόκκινος, ἄνοιξε ἔνα συρτάρι, ἔφερε ἔναν πήλινο κουμπαρά καί τόν ἔδωσε στή μητέρα του, πού ἔριξε μέσα δυό πενηντάρικα.

— Βλέπεις; Σέ βαθμολογῶ κι ἐγώ τοῦ εἶπε.

— Θαρφῶ, πώς κοντεύει νά γεμίσει, μαμά.

— Σέ κανένα μήνα θά εἶναι γεμάτος καί τότε θά τόν σπάσουμε. Μά δέ μου λές, σκέφτηκες τί θ’ ἀγοράσεις μέ τά λεφτά, πού ἔχει μέσα;

‘Ο Σπύρος εἶπε χαμογελαστά:

— Ναί, ναί σκέφτηκα. Θά πάρω ἔνα ζευγάρι παπουτσάκια φουτμπόλ, καί θ’ ἀρχίσω σιγά σιγά νά γυμνάζομαι σ’ αὐτό.

Κάμπισον καιρό τώρα, ὁ Σπύρος παρακολουθοῦσε δλες τίς ποδοσφαιρικές συναντήσεις, διάβαζε τήν ἀθλητική στήλη τῶν ἐφημερίδων, εἶχε δλη τή σειρά μέ τίς φωτογραφίες τῶν γνωστῶν πρωταθλητῶν τοῦ ποδόσφαιρου. Εἶχε μάθει ἀπ’ ἔξω κι ἀνακατωτά τούς δρους τοῦ παιχνιδιοῦ σέ ἀγγλική παραμορφωμένη γλώσσα. Πιπίλιζε σάν καραμέλα δλη τήν ὥρα τά γκόλ, πέναλτι, ἀουτ, φάουλ! Λαχταροῦσε νά βρεθεῖ κι αὐτός μιά μέρα, μέ τό παντελονάκι καί τή φανέλα μιᾶς δύμαδας, μέσα σ’ ἔνα γήπεδο. Πολλές φορές ἔβλεπε στό δνειρό του τόν ἑαυτό του τερματοφύλακα ἡ κυνηγό, νά δίνει κλοτσιές στή μπάλα καί νά τή ρίχνει ψηλά ὡς τό φεγγάρι. Καί τό πρωί ξυπνοῦσε κρυψιτικός, γιατί

μέ τίς κλοτσιές πετοῦσε τίς κουβέρτες κι ἔμενε ἔεσκέπαστος. "Αλλοτε πάλι ἔπαιρνε τά χρυσά χαρτιά τῆς σοκολάτας, τά ἔκοβε σάν μετάλλια καί τά καρφίτσωνε στή μπλούζα του.

— Εἶμαι πρωταθλητής! ἔλεγε μπροστά στόν καθρέφτη.
— Ἡ μητέρα κι ὁ πατέρας του δέ μιλοῦσαν καθόλου, γιατί ποτέ δέν παραμελοῦσε τά μαθήματά του. Γιά νά τόν κάνουν μάλιστα νά ἔχει ὑπομονή, ὥσπου νά μεγαλώσει λιγάκι ἀκόμη, τοῦ πῆραν τόν κουμπαρά, γιά νά μαζέψει σιγά σιγά ὅσα θά χρειαζόταν γιά τή στολή καί τά παπούτσια τοῦ ποδοσφαιριστῆ. Ἐκεῖ μέσα λοιπόν ὁ Σπύρος ἔριχνε πρόθυμα ὀλες τίς οἰκονομίες του, καί περίμενε νά γεμίσει ὁ κουμπαράς, γιά νά μπορέσει νά πάρει τή στολή γιά τήν πρώτη του μεγάλη ἐμφάνιση στόν ἀθλητικό στίβο.

Ξαφνικά μιά μέρα, εἶδε μέ εὐχαρίστησή του, πώς ὁ κουμπαράς δέ χωροῦσε πιά οὔτε δραχμή. Τόν πῆρε στά χέρια του εὐχαριστημένος κι ἔτρεξε γρήγορα μέσα στό σαλόνι. Ἡ μητέρα του ἦταν στήν πόρτα τοῦ κήπου. Κατέβηκε βιαστικός μέ τό θησαυρό στά χέρια νά τῆς φέρει τήν εἴδηση.

Μπροστά στήν καγκελόπορτα τοῦ κήπου τους, μιά φτωχή γυναίκα, μ' ἔνα μωρό στήν ἀγκαλιά κι ἔνα χλωμό κοριτσάκι στό χέρι, μιλοῦσε δακρυσμένη στή μητέρα του. Ἡταν ἡ Ἐλένη, μιά παλιά ὑπηρέτρια τους, πού εἶχε παντρευτεῖ ἐδῶ καί πέντε χρόνια. Τά μάτια της ἦταν κατακόκκινα ἀπό τό κλάμα καί τά χείλη της τρέμανε ἀπό τό ἀναφιλητό.

— Δέν ύπαρχει δουλειά πουθενά, κυρία, ἔλεγε. Ὁ αντρας μου σκοτώνεται ἀπό τό πρωί ὡς τό βράδυ νά κάνει καί τόν ἀχθοφόρο ἀκόμα, καί δέν κατορθώνει νά μᾶς φέρει οὔτε μιά μπουκιά ψωμί. Περάσαμε ἔνα μαῦρο χειμώνα, χωρίς φωτιά, χωρίς ζεστό φαΐ, χωρίς ροῦχο. Πολλές φορές τό κοριτσάκι μου κοιμᾶται νηστικό. Ἡ

ἀνεργία μᾶς ἔχει ρημάξει. "Ο, τι κι ἂν εἶχα τό πούλησα,
γιά νά μήν πεινᾶνε τά δυό μωρά. "Από χτές βράδυ εἶναι
θεονήστικα. Ντρέπομαι, μά ἀναγκάζομαι, κυρία, νά σᾶς
τό πῶ.

Τά ματάκια τῶν δυό μικρῶν κοίταζαν περίλυπα τά
χέρια τῆς κυρίας στή λέξη ψωμί, καί τά χειλάκια τους,
στεγνά καί μαραμένα, λαχταροῦσαν γιά λίγο γάλα.

"Ο Σπύρος πρόσεξε στά λόγια τῆς δυστυχισμένης,
κοίταξε τά δυό μικρά, καί ύστερα, μέ μιά κίνηση, χτύ-
πησε τόν κουμπαρά του στό κατώφλι, τόν ἔσπασε καί,
ρίχνοντας ὅλα τά λεφτά του — τίς οἰκονομίες τόσου
καιροῦ — μέσα στήν ποδιά τῆς φτωχῆς, εἶπε μέ δάκρυα:
— Νά πάρτα, νά περάσεις τίς δύσκολες στιγμές σου.
Ἐγώ δέ θέλω παπούτσια γιά τό ποδόσφαιρο. Εἶναι κα-
λοκαίρι. "Ως τό χειμώνα θά μαζέψω ἄλλα!

Τά μάτια του πλημμύρισαν δάκρυα. "Η μητέρα του
τόν πήρε στήν ἀγκαλιά της καί τόν φίλησε θερμά.

Τήν ἄλλη μέρα, πρώι πρώι, πλάι στό κρεβάτι του,
σέ μιά καρέκλα, βρῆκε τά παπουτσάκια, τή χρωματιστή
φανέλα, τίς κάλτσες καί τή μπάλα. "Ηταν ḥ ἀνταμοιβή
τῆς εὐγενικῆς του χειρονομίας.

("Ο γερο-Χρόνος")

Σύλβιος

57. Η ΚΑΛΟΣΥΝΗ ΣΟΥ

“Ω, τί μεγάλη ἡ καλοσύνη σου!
Κακό δέν κάνεις σέ κανένα.
Μά δ, τι κακό ἀπ’ τούς ἄλλους γίνεται,
τρέμεις μή γίνεται ἀπό σένα.

Κι ἂν τό κακό σ’ ἐσένα γίνηκε,
νά συγχωρέσεις δέ σου φτάνει,
πᾶς καὶ ζητᾶς ἐσύ συγχώρεσῃ
γιά τό κακό πού σου χουν κάνει.

Σοῦ χει γεμίσει ἡ καλοσύνη σου
δροσιά τά χείλη, ἀνθούς τά χέρια,
τά μάτια φῶς· πέφτουν στό διάβα σου
λευκά φτερά ἀπό περιστέρια.

Σύννεφος ἂν ἵσκιωσε τά μάτια σου,
τό φῶς θά διώξει τό σκοτάδι·
τά χέρια σου μέ δργή ἂν ἀπλώθηκαν
θ’ ἀποτελειώσουν μ’ ἔνα χάδι.

Πικρά τά χείλη σου ἂν ἀνοίχτηκαν
— ώ, καλοσύνη σου μεγάλη—,
γλυκά θά κλείσουν καὶ στό διάβα σου
λευκά φτερά θά πέσουν πάλι.

Γεώργιος Δροσίνης

Ασκήσεις:

- Θέμα τοῦ ποιητῆ εἶναι ἡ ἀνθρώπινη καλοσύνη. Σέ ποιά στροφή εἶναι τό ἀποκορύφωμά της;
- Νά ἐπιμείνετε ἴδιαίτερα στήν ἀνάλυση τῆς τρίτης στροφῆς.
- Ποιές ἀντιθέσεις ὑπάρχουν στίς δυο τελευταῖες στροφές;

58. Ο ΑΙΜΟΔΟΤΗΣ

Είναι ή έποχή του 'Αλβανικού πολέμου, ό δέξεχαστος χειμώνας του 1940-41. Έκείνες τίς μέρες ό 'Ερυθρός Σταυρός ζητούσε, μέν δημοσιεύματα στίς έφημερίδες, «αίμοδότες», ἀνθρώπους δηλαδή νέους και γερούς, που θά πρόσφεραν ἔνα μέρος ἀπό τό αἷμα τους. Οἱ γιατροί τό ἔπαιρναν αὐτό τό αἷμα, τό διατηρούσαν σέ γυάλινα βάζα και τό ἔστελναν στά νοσοκομεῖα και τά χειρουργεῖα του μετώπου, γιά νά σώζονται ὅσοι λαβωμένοι στρατιῶτες μας κινδύνευαν ἀπό τήν πολλή αἵμορραγία.

Πῆγε τότε νά προσφέρει τό αἷμα του κόσμος και κοσμάκης. Ἡταν ή πιό λαμπρή έποχή τῆς νέας μας ιστορίας, ὅπου οἱ "Ἐλληνες ζούσαμε τή Μοίρα του τόπου μας σάν μιά οἰκογένεια, σάν ἔνας ἄνθρωπος. Μαζί μέ πολλούς ἄλλους πῆγε κι ἔνας γεροντάκος και περίμενε τή σειρά του, συμμαζεμένος και ντροπαλός σέ μιά γωνιά.

— Τί θέλεις, ἐσύ; τόν ρώτησε παραξενεμένος ό γιατρός.

‘Ο ἄνθρωπος σήκωσε τά μάτια του και στριφογύριζε τό τριμμένο καπέλο του στά δάχτυλα.

— Ήρθα γιά τό αἷμα, εἶπε. Γι' αὐτό πού γράφετε στίς έφημερίδες...

‘Ο γιατρός τόν χάιδεψε στόν ὠμο, χαμογέλασε, του ἔδειξε μέ τό μάτι τους αἵμοδότες, πού περίμεναν και του εἶπε:

— Κοίτα, ἔχουμε ἀρκετούς...

‘Ο γέρος τους κοίταξε. Ἡταν ἔνα πλῆθος νέοι και κοπέλες, φοιτητές κι ἐργατικοί, πού δέν τους εἶχε ἐπιστρατεύσει τό Κράτος και ἥρθαν νά προσφέρουν τό ζωογόνο αἷμα τους γιά τους ἄλλους, πού ἔχυναν τό δικό τους ἐπάνω στό χιόνι. Τά πρόσωπά τους ἦταν ρο-

δοκόκκινα, τά μάτια τους ἔλαμπαν ἀπό νιάτα κι ἀπό θύγεια.

‘Ο γέρος ξανασήκωσε τό κεφάλι, σάν νά τόν είχαν προσβάλει.

— Πρέπει νά σοῦ πῶ, γιατρέ, μή μέ βλέπεις ἔτσι, δηλαδή μήν τύχει καί φοβᾶσαι, πού μέ βλέπεις ἔτσι τσακισμένον ἀπό τά χρόνια καί τά φάρμακα... “Ομως είλιμαι γερός, ποτέ δέν ἀρρώστησα, ἂν είναι δηλαδή γι’ αὐτό πού φοβᾶσαι... Τό αἷμα μου είναι καθαρό...

‘Ο γιατρός συγκινήθηκε:

— Πᾶμε μέσα, τοῦ είπε. Καί τόν πῆρε στό χειρουργεῖο γιά τήν αἵμοδοσία.

— Πῶς σοῦ ἤρθε καί τό ἀποφάσισες; ρώτησε ὁ γιατρός, ἔτσι γιά νά πεῖ κάτι τήν ὥρα πού ἀπολύμαινε τό σημεῖο, ὅπου θά περνοῦσε τήν ἀπορροφητική βελόνα.

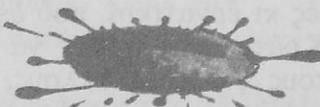
Καί τότε ἄκουσε αὐτό τό καταπληκτικό, πού ἔκαμε τό χέρι του νά τρέμει καί γέμισε δάκρυα τά μάτια του.

— Πῶς μοῦ ἤρθε; χαμογέλασε ὁ γέρος... ‘Εγώ, γιατρέ μου, είχα τρία ἀγόρια. Τά πῆρε καί τά τρία ἡ ἐπιστράτευση. Σκοτώθηκαν καί τά τρία... Μεγάλη φωτιά...

“Ε, τί μποροῦσε νά γίνει; Γιά τήν Ἑλλάδα πῆγαν. Ήταν γραφτό... “Ομως τό τελευταῖο, ὁ Γιάννης, ὅπως μοῦ είπαν, πέθανε ἀπό τό πολύ τό αἷμα πού ἔχασε. Εἰδεμή ή λαβωματιά δέν ἦταν σπουδαία.

Τώρα ἔμαθα πώς γυρεύετε αἷμα, γιά νά γλιτώσουν τά παιδιά, πού κινδυνεύουν ἀπό αἵμορραγία. Εἶπα, λοιπόν, γιατρέ μου, ἃς πάω κι ἐγώ νά προσφέρω αἷμα, μπορεῖ νά είναι νά γλιτώσω τό παιδί κανενός ἀλλουνοῦ... “Ετσι σηκώθηκα καί ἤρθα...

Στρατής Μυριβήλης

59. ΚΑΛΗ ΚΑΡΔΙΑ

Νά 'χεις τόν ήλιο στήν καρδιά σου
κι ας βρέχει ἀπ' ἔξω κι ας χιονίζει.
Στή λύπη καί στή μοναξιά σου
ο ήλιος αυτός θά σέ φωτίζει.

Τραγούδι ξέγνοιαστο στά χείλη
νά 'χεις, σάν τά πουλιά στά δάση,
κι έτσι δ, τι ή Μοίρα σου κι ἄν στείλει
θά ξεχαστεῖ καί θά περάσει.

Καρδιά καλή νά μή σου λείπει
γιά τά όρφανά, τά πονεμένα.
Μαζί τους τή χαρά, τή λύπη
πρέπει νά τά 'χεις μοιρασμένα.

"Έχε τόν ήλιο στήν καρδιά σου
κι ἔνα τραγούδι πάντα σφύρα,
έλπίδα καί παρηγοριά σου
καλό ή κακό σου στέλνει ή Μοίρα.

Μιχαήλ Στασινόπουλος

60. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΙΝΑΣ

(Μακάριόν ἐστι διδόναι)

“Οταν ἡμουν κι ἐγώ στήν ἡλικία σου, Σίμο, ἄρχισε σέ λίγο νά λέει στό γιό του ὁ Γιωργος Σίνας, δέν είχα τήν εύτυχία, ὅπως ἐσύ, νά ζει ἡ μητέρα μου. Μωρό ἀκόμα τήν ἔχασα ἐκεῖ κάτω στή Νύσσα. Τήν πῆρε μαζί του ὁ Θεός. ‘Ο πατέρας μ’ ἐμπιστεύτηκε τότε σέ μιά θεία μου, πού ἔμενε στίς Σέρρες. Καί κεῖ, στήν ὅμορφη τούτη μακεδονική πολιτεία καί κοντά στήν καλή θεία μου — τήν ἀδελφή τῆς μητέρας μου — ἀνατράφηκα καί μεγάλωσα.

Στό ἀναμεταξύ, ὁ καλός σου παππούς, ἐπεκτείνοντας τό ἐμπόριό του, βρέθηκε στή Βιέννη. Προόδευσε κεῖ, μέ τή βοήθεια πάντοτε τοῦ Θεοῦ. Σάν μεγάλωσα λίγο καί γώ καί ζύγωσα κάπως στήν ἡλικία πού ἔχεις καί σύ τώρα, δχτώ δηλαδή χρονῶν θά ἡμουνα, ὁ πατέρας ἔκρινε πώς μποροῦσε πιά νά μ’ ἐμπιστευτεῖ στόν ἑαυτό του καί σέ μένα τόν ἵδιο. Ἔτσι, μέ κάλεσε κοντά του στή Βιέννη.

Ἡ στιγμή πού ἀποχωρίστηκα τήν καλή μου τή θεία, στίς Σέρρες, ἥταν ἀλλητινά συγκινητική. Τήν ἀγαποῦσα σάν μάνα μου, μ’ ἀγαποῦσε σάν γιό της. Μέσ’ ἀπό τά ἀναφιλητά της κι ἀπό τά χάδια της, μέσ’ ἀπό τούς τρυφερούς ἀσπασμούς καί τά μύρια φιλιά της, μοῦ ἔδωσε, ἔεπροβοδίζοντάς μας, καί τοῦτο ἔδω πέρα, γιά θυμητικό...

Κι ὁ Γιωργος Σίνας ἔβγαλε κι ἔδειξε στό γιό του κατιτί, πού φύλαγε μυστικά στόν κόρφο του, σάν φυλαχτό.

—Ἐδῶ μέσα, τοῦ εἶπε συγκινημένος, βρίσκεται τυλιγμένο λίγο ἀπό τ’ ἀγιασμένο χῶμα τῆς πατρίδας... Εἶναι τό δῶρο καί ἡ εὐχή τῆς θείας μου:

- Πάρ ’το, μου είπε τότε ή̄ ίδια, ξεκολλώντας δίχως καρδιά από πάνω μου. Θά σέ βοηθάει πάντα νά μένεις “Ελληνας και χριστιανός! Αύτή είναι ή̄ εὐχή μου, τό πιό άκριβό δώρο μου... Βλέπεις; ”Έχει κι ἔνα χαρτάκι μέσα... ”Ανοιξέ το τώρα και διάβασέ το κι υστερα κλείσε το βαθιά στήν καρδιά σου.
- Τί έλεγε τό χαρτί, μπαμπά; ρώτησε περίεργος ό μικρός Σίμος.
- Γιά χάρη σου θά τό άνοιξω, δεύτερη και στερνή φορά στή ζωή μου. Πάρ ’το.
- ‘Ο μικρός Σίμος ἄνοιξε τό χαρτί παρευθύς, μέ τρεμά- μενα λίγο τά παιδικά του τά δάχτυλα και νά τί διάβασε :

«ΜΑΚΑΡΙΟΝ ΕΣΤΙ ΜΑΛΛΟΝ ΔΙΔΟΝΑΙ Η ΛΑΜΒΑΝΕΙΝ»

- Τί θά πεῖ αὐτό, μπαμπά; ξαναρώτησε.
- Είναι από τίς «Πράξεις*» τῶν Ἀποστόλων, παιδί μου, τοῦ ἐξήγησε σοβαρά ό πατέρας του. Και θά πεῖ πώς είναι προτιμότερο νά δίνεις ό, τι μπορεῖς στούς ἄλλους, παρά νά παίρνεις ἀπ’ αὐτούς. Κατάλαβες;
- “Ωστε καλά ἔκαμα χθές, παρατήρησε μέ άφέλεια τό παιδί. ”Οσα παιχνιδάκια μου χάρισε ό παππούς, στή γιορτή του, τά χάρισα στά φτωχόπαιδα τῆς γειτονιᾶς... .
- Έκαμες ἄριστα, Σίμο, φώναξε ό παππούς εὐχαριστη- μένος. Κι ἄν τό ήξερα αὐτό, θά σου χάριζα ἀκόμα πε- ρισσότερα... .
- Νά λοιπόν και ή δική μου ή̄ ίστορία, Σίμο! Ριζώσα- με πιά ἐδῶ στή Βιέννη. Στήν ἀρχή δέν ὥταν καθόλου εὔκολη ή̄ ζωή μας. Ξένοι ἄνθρωποι, σέ ξένον τόπο... Φαντάζεσαι πόσο δύσκολα τά βγάζαμε πέρα. Ό Θεός δύμως μᾶς προστάτεψε κι ἀνεβήκαμε κάπου, γιά νά μπο- ροῦμε νά βλέπουμε και τούς ἄλλους δίπλα μας — και μακριά μας.
- Και τώρα, μπαμπά, πού φτάσαμε κάπου, τί λογαριά-

* Κεφ. 20, στίχ. 35

- ζεις νά κάμεις; ρώτησε τό παιδί του μ' ἐνδιαφέρον.
- Μέ τήν ἄδεια τοῦ πατέρα, λογαριάζω νά βοηθήσω, δόσο περισσότερο μπορέσω, τὸ ἀναστημένο Γένος.
- Μακάριόν ἔστιν... ψιθύρισε ὁ παππούς.
- Ἀκριβῶς! βιάστηκε νά προσθέσει ὁ γιός.
- Ἀκριβῶς! Ξανάκαμε σάν ἡχώ κι ὁ ἐγγονός.
- Ἀκόμα ἔχω καὶ κατίτις ἄλλο νά κάμω, ξανάπε ὁ γιός.
- Σάν τί; τόν ρωτήσανε, σχεδόν μ' ἔνα στόμα, ὁ παππούς καὶ ὁ ἐγγονός.
- Φιλοδοξῶ νά πάω προσκυνητής στά ἐλεύθερα μεθαύριο χώματα τῆς πατρίδας, ν' ἀνεβῶ στή Μακεδονία καὶ ν' ἀντικρίσω ξανά τόν ὅμορφο καὶ καταπράσινο κάμπο τῶν Σερρῶν. Αὐτός ἔθρεψε τά παιδικά μου ὀνειροπόληματα καὶ θέλω νά σκαρφαλώσω στά γραφικά ἐκεῖνα βουνά μας καὶ στό Παγγαῖο. Κι ὁλόστερνα, νά κατεβῶ στήν Ἀθήνα. Αὐτή, σίγουρα, πρέπει νά γίνει ἡ πρωτεύουσα, τοῦ ἐλεύθερου Κράτους. Θέλω νά τήν πλουτίσω μέ μέγαρα, μέ τράπεζες, μέ ἀστεροσκοπεῖα, μέ ὅ, τι τέλος πάντων χρειάζεται, γιά νά γίνει πολιτισμένη καὶ ὅμορφη.
- Λοιπόν, ἔχω μιά ἰδέα! εἶπε πρόσχαρος ὁ παππούς.
- Τί ἰδέα, παππού;
- Τί ἰδέα, πατέρα; τόν ρώτησαν ἀντάμα κι οἱ δυό.
- Λέω, ὅσα δέν προλάβεις νά κάμεις ἐσύ, εἶπε χαμογελώντας ὁ γερο-βαρόνος, νά τ' ἀποτελειώσει ὁ γιός σου, ὁ χρυσός μου ὁ Σίμος... Τό ἐγγονάκι μου!
- Ω, ἀσφαλῶς ναί, παππού! εἶπε χειροκροτώντας ὁ Σίμος. Γιατί τό ξέρω πιά, ἔτσι δέν είναι; Τό κατάλαβα πάρα πολύ καλά, ζώντας τόσα χρόνια κοντά σας:
- «Μακάριόν ἔστι μᾶλλον διδόναι ἡ λαμβάνειν...»

(Ἐθνικοί εὐεργέτες).

Δημήτρης Γιάκος

61. ΧΩΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟ

Τώρα πού θά φύγω καί θά πάω στά ξένα,
καί θά ζοῦμε μῆνες, χρόνους χωρισμένοι,
ἄφησε νά πάρω κάτι κι ἀπά σένα,
γαλανή πατρίδα, πολυαγαπημένη.

Ἄφησε μαζί μου φυλαχτό νά πάρω
γιά τήν κάθε λύπη, καθετί κακό,
φυλαχτό ἀπ' ἀρρώστια, φυλαχτό ἀπό χάρο,
μόνο λίγο χῶμα, χῶμα ἐλληνικό.

Χῶμα δροσισμένο μέ νυχτιᾶς ἀγέρι,
χῶμα βαφτισμένο μέ βροχή τοῦ Μάη,
χῶμα μυρισμένο ἀπ' τό καλοκαίρι,
χῶμα εὐλογημένο, χῶμα πού γεννάει
μόνο μέ τῆς Πούλιας τήν οὐράνια χάρη,
μόνο μέ τοῦ ἥλιου τά θερμά φιλιά,
τό μοσχάτο κλῆμα, τό ξανθό σιτάρι,
τή χλωρή τή δάφνη, τήν πικρή ἐλιά.

Χῶμα τιμημένο, ὅπου τό 'χουν σκάψει,
γιά νά θεμελιώσουν ἔναν Παρθενώνα,
χῶμα δοξασμένο, ὅπου τό 'χουν βάψει
αἴματα στό Σούλι καί στό Μαραθώνα,
χῶμα πού 'χει θάψει λείψανα ἀγιασμένα
ἀπ' τό Μεσολόγγι κι ἀπό τά Ψαρά,
χῶμα, ὅπου φέρνει στό μικρόν ἐμένα
θάρρος, περηφάνια, δόξα καί χαρά.

Θέ νά σέ κρεμάσω φυλαχτό στά στήθια,
κι ὅταν ἡ καρδιά μου φυλαχτό σέ βάλει,
ἀπό σέ θά παίρνει δύναμη, βοήθεια,
μήν τήν ξεπλανέψουν ἄλλα ξένα κάλλη.

· Ή δική σου χάρη θά μέ δυναμώνει
κι ὅπου κι ἄν γυρίζω, κι ὅπου κι ἄν σταθῶ,
σύ θέ νά μοῦ δίνεις μιά λαχτάρα μόνη:
πότε στήν 'Ελλάδα πίσω θέ νά 'ρθῶ.

Κι ἄν τό ριζικό μου — ἔρημο καί μαῦρο —
μοῦ 'γραψε νά φύγω καί νά μή γυρίσω,
τό ύστερνό συχώριο εἰς ἐσένα θά 'βρω,
τό ύστερνό φιλί μου θέ νά σου χαρίσω...
· Ετσι, κι ἄν σέ ξένα χώματα πεθάνω,
καί τό ξένο μνῆμα θά 'ναι πιό γλυκό
σάν θαφτεῖς μαζί μου, στήν καρδιά μου ἐπάνω,
χῶμα, ἀγαπημένο, χῶμα ἑλληνικό.

«Αμάραντα» .

Γεώργιος Δροσίνης

62. Ο ΚΥΡΙΟΣ ΜΕ ΤΑ ΛΕΥΚΑ

‘Ο ξένος, πού βρέθηκε τυχαῖα νά παρακολουθεῖ τό θέαμα τῆς μάχης *, σώπαινε: Σήκωνε μόνο τά μάτια στόν οὐρανό καί κάτι μουρμούριζε δόλοένα, σάν νά ζητοῦσε βοήθεια, ὅχι βέβαια γιά τόν έαυτό του, μά γιά τούς ἄλλους.

Συνηθισμένος ἄλλωστε ἦταν νά τούς ὑπηρετεῖ... Εἶχε φτάσει κιόλας στά τριανταένα του χρόνια καί δέ θυμᾶται νά εἶχε κάνει καί τίποτες ἄλλο στή ζωή του. Ἀκόμα καί τώρα, τή θλιβερή τούτη ὥρα τοῦ πολέμου, στημένος ἐκεῖ, στό λόφο τοῦ Σολφερίνο, μέ τό λευκό, καλοκαιρινό του κουστούμι — ἦταν Ἰούνιος — ἔμοιαζε μ' ἔνα λευκό, περιεργον ἄγγελο, μ' ἔναν ἱεραπόστολο τοῦ Ἐλέους, ἔτσι δά καθώς ἔβλεπε τόν έαυτό του ἀπό τά μικράτα του.

Θυμᾶται τούς φυλακισμένους, ἐκεῖ στήν Τουλώνα, πού, παιδάκι ἔξαχρονο, εἶχε ὑποσχεθεῖ στόν πατέρα του καί στόν έαυτό του, πώς, σάν θά μεγάλωνε, θά γραφε βιβλίο δόλάκερο, γιά νά τούς βοηθήσει καί νά τούς σώσει. Θυμᾶται ὕστερα, σάν μεγάλωσε, πόσο ἐνίσχυσε τή μητέρα του στή φιλανθρωπική της δράση, πόσο κοντά της στεκότανε πάντα. Τούς «Σαμαρεῖτες τῆς Εἰρήνης» ὕστερα, τή χριστιανική δργάνωση πού, ἔφηβος αὐτός δεκαοχτώ μόνο χρονῶν, εἶχε ἴδρυσει στήν πατρίδα του, τή Γενεύη. Καί σκέφτεται:

Μέ τούς φυλακισμένους καί μέ τούς φτωχούς καλά τά κατάφερα. Ἐκεῖνοι ζοῦν· καί θά βρεθεῖ τρόπος γιά νά σωθοῦν, νά διορθωθοῦν. Ἐτοῦτοι ἐδῶ πολεμοῦν, σκοτώνονται, τραυματίζονται, τινάζουν τίς περιουσίες τους στόν ἀέρα... Κι ὁ κόσμος στέκει δίπλα τους καί

* Πρόκειται γιά τή μεγάλη μάχη ἀνάμεσα στούς Γάλλους-Ιταλούς καί Αὐστριακούς, στό Σολφερίνο τό καλοκαίρι 1859.

χαζεύει, ὅπως στό θέατρο . . .

Ἐ, μά ἔφτανε πιά! Σάν νά τοῦ ἥρθε φώτιση θεϊκιά, γύρισε ξαφνικά πρός τούς διπλανούς του και φώναξε: — Τί καθόμαστε, χριστιανοί; Καλά τόν πόλεμο, τό καταλαβαίνω. Δέν μποροῦμε, καθώς θά ταίριαζε, νά κατεβοῦμε κάτω στόν κάμπο και νά τόν σταματήσουμε. Θά μᾶς σκότωναν. . . Καλά τούς νεκρούς, δ, τι κι ἄν κάνουμε, δέ θά τούς ἀναστήσουμε. Τό ξέρω! Τούς πληγωμένους ὅμως ἔτσι θά τούς ἀφήσουμε νά πεθάνουν; Χωρίς καμιά προσπάθεια νά τούς σώσουμε, χωρίς ἔνα χάδι, ἔνα χαμόγελο, ἔνα γλυκό λόγο; Κι αὐτοί πλάσματα τοῦ Θεοῦ εἰναι, ἔχουν μανάδες, ἔχουν ἀδερφές, ἔχουν ἴσως γυναῖκες, πού τούς προσμένουν. . .

Δυό τρεῖς χωριανές εἶχαν μαζευτεῖ γύρω του. Κι ἄλλες τρεῖς τέσσερις ἔτοιμάζονταν νά ζυγώσουν. Ἔμοιαζαν νά εἶχαν συγκινηθεῖ ἀπό τά λόγια του.

— Τί τρέχει; Τί γίνεται; ρώτησε κάποιος.

— Ἔνας κύριος μέ ἀσπρα ροῦχα μιλάει, τοῦ ἀποκρίθηκαν.

— Τί λέει; Τί λέει;

— Γιά τούς πληγωμένους μιλάει. Νά πᾶμε νά τούς πάρουμε νά τούς σώσουμε. . .

— Καί ποῦ ξέρουμε ἄν εἰναι δικοί μας; πετάχτηκε κάποιος μεσόκοπος, κακομούτσουνος. Ἔτσι δά πού μπερδεύτηκαν ἐκεῖ κάτω, μπορεῖ νά περιποιηθοῦμε και ξένους. . . κι ἐχθρούς. . .

— Καί τί κακό βρίσκεις σ' αὐτό; ρώτησε μ' ἀπορία ὁ λευκοντυμένος ξένος. Ὁ ίδιος ὁ Κύριος δέν εἶπε: «ἀγαπᾶτε τούς ἐχθρούς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τούς καταρωμένους ὑμᾶς»; Γιατί τότε και μεῖς νά μή δείξουμε λίγη καλοσύνη σέ ὄλους αὐτούς πού πονοῦν;

Ο ἀνθρώπινος πόνος δέν ἔχει πατρίδα. . . Ἀς τόν γιατρέψουμε λοιπόν, ὅσο μποροῦμε. . . Ἐμπρός, πᾶμε!

— Καί ποιός εἶσαι τοῦ λόγου σου, ἔκανε ξανά ὁ μεσό-

κοπος; Ποῦ μᾶς πᾶς; Καί πῶς μποροῦμε νά ξέρουμε πῶς δέ μᾶς ἐτοιμάζεις κάποια παγίδα;

‘Ο ξένος γέλασε.

— Τή νιώθω τήν ἀγωνία σου, ἄνθρωπε, γύρισε ἥρεμα καί τοῦ εἶπε, καί δέ σ' ἀδικῶ... ‘Ο Ἐρρίκος Ντυνάν εἶμαι, ἀπό τή Γενεύη.

“Ενα σούσουρο ἔγινε μέσα στόν κόσμο.

— Ο Ντυνάν; ρωτοῦσαν πολλοί, πού ἔδειχναν σάν νά ξεραν τό ὄνομα. Καί τόν ἔμπορο Γιάννη Ντυνάν τί τόν ἔχεις;

— Πατέρας μου εἶναι, ἀποκρίθηκε μέ χαμόγελο ὁ λευκοντυμένος ξένος. Καί στ' ἀχνάρια του πάω: πασκίζω νά μεγαλώσω τά πατρικά πλούτη... Γι' αὐτό βρέθηκα κι ἐδῶ...

‘Ο πατέρας μοῦ ἀνάθεσε σοβαρήν ἀποστολή: νά ’ρθων’ ἀνταμώσω τόν αὐτοκράτορα τῶν Γάλλων, τό Ναπολέοντα τόν Τρίτο, τό φίλο του καί σύμμαχό σας, γιά δέκα χιλιάδες τόπια μάλλινο ὕφασμα, πού χρειάζονται τά στρατεύματά του. Τιμή εὐκαιρίας, ποιότητα ἔξαιρετική... Τό αὐτοκρατορικό ταμεῖο θά κέρδιζε σημαντικά ποσά... Κι ἐμεῖς... Άλλα, νά, δεῖτε καί μόνοι σας τά ἀποτελέσματα: ἀντί ν’ ἀνταμώσω τό αὐτοκρατορικό ταμεῖο, ἔπεισα πάνω στή φονικότατη τούτη μάχη...

Καί καλά οί νεκροί, σᾶς τό εἶπα. Οί πληγωμένοι δύμως; Τί σημασία ἔχει ἂν εἶναι Γάλλοι ἢ Ιταλοί ἢ Αύστριακοί; Ανθρωποι ὅλοι τους δέν εἶναι; Γιατί νά πεθαίνουν ἔτσι ἀβοήθητοι, ἀφημένοι ὀλότελα στήν τύχη τους σάν τά λυσσασμένα σκυλιά;

Τό προσκλητήριο τοῦ Ντυνάν δέν πῆγε χαμένο: μίλησε ὀλόισα σ’ ὅλες τίς χριστιανικές καρδιές. Κι ἔδειξε πόσο μεγάλη στέκει ἡ δύναμη τῆς ἀνθρώπινης καλοσύνης. Καί ἡ παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ. Γιατί σέ λίγο, ἀπλοϊκές γυναῖκες τοῦ λαοῦ κουβαλοῦσαν ἀπό τά συρτάρια τους τά σεντόνια καί τά λινά καί τά φέρα-

νε στόν «κύριο μέ τά λευκά», γιά νά σκεπάσει μ' αύτά τούς τραυματίες μέσα στά πρόχειρα τά νοσοκομεῖα του, που εἶχε κιόλας στήσει στό Σολφερίνο... Νοικοκυρές ἔσφαζαν τά κοτόπουλά τους, τά μαγειρεύανε γρήγορα καί τά πήγαιναν στόν Ντυνάν: «Γιά νά φᾶνε οί ἄρρωστοι», τοῦ λέγανε. Ἀθῶα παιδόπουλα κουβαλοῦσαν συνέχεια νερό ἀπό τίς πηγές, ζύγωναν στά κρεβάτια τῶν πληγωμένων καί δρόσιζαν μ' αύτά τά φλογισμένα τους χείλη.

Ο ἵδιος δ «κύριος μέ τά λευκά» (εἶχε γίνει τώρα σωτός νοσοκόμος) ἔπλενε μέ μουσκεμένο στό καθαρό νερό ὕφασμα τίς ἀνοιχτές τους πληγές κι ἅπλωνε τό κρύο του χέρι στό μέτωπό τους, που ἔκαιγε σάν νά θελε ἔτσι νά τους ρίξει τόν πυρετό...

Κι ὑστερα, δ Λευκός Ἄγγελος ἔβγαινε γρήγορα γρήγορα ἔξω. Πήγαινε νά κουβαλήσει μονάχος του μέσα ἀπό τίς σκηνές κι ἄλλους τραυματίες. Μά δ κόσμος δ ἄλλος δέν τόν ἀφηνε. Ὁλοπρόθυμοι ἔτρεχαν δλοι νά τόν βοηθήσουν, νά τοῦ πάρουν τή δουλειά ἀπό τά ἀκούραστα χέρια...

Τότε ἵσα ἵσα εἶναι πού ἔνιωσε δ Ντυνάν πώς μέ τόσην ἀνθρώπινη ζεστασιά δίπλα του, θά μποροῦσε νά συντρίψει τόν πόνο, νά τόν νικήσει... Καί τό μικρό Σολφερίνο νά μεγαλώσει: ἀπό φτωχό ἰταλιάνικο κουτσοχώρι, νά πλατύνει καί νά χωρέσει μέσα του διόλκηρη τήν ἀνθρωπότητα.

(Οι μεγάλοι τῆς ἀνθρωπότητος-Τόμος 2ος)

Δημήτρης Γιάκος

Ασκήσεις:

- Τί ἐννοεῖ δ συγγραφέας μέ τήν τελευταία παράγραφο;
- Τί ξέρετε γενικά γιά τό ἔργο τοῦ Ἐλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ;
- Ποιά εἶναι τά ειδικά καθήκοντα τοῦ Ἐλληνα Ἐρυθροσταυρίτη;

63. ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΡΙΑΝΤΑ ΨΑΡΑΔΩΝ

“Οπως ξέρετε, παιδιά, τό ψάρεμα στήν Ἐλλάδα δέ γίνεται μόνο στό ἀνοιχτό πέλαγος καί κοντά στίς πολλές ἀκρογιαλιές τῆς ώραίας θαλασσινῆς πατρίδας μας, ἀλλά καί σέ εἰδικά ἰχθυοτροφεῖα, πού ἔχουν δημιουργηθεῖ κυρίως στίς λιμνοθάλασσες ἢ σέ ἄλλα κατάλληλα παραθαλάσσια μέρη. Εἰδικοί καί ἔμπειροι τεχνίτες – ψαράδες – φτιάχνουν μιά σειρά ἀπό φράγματα, μέ καλαμιές καί μέ ἄλλα εἰδη, πού μ' αὐτά μποροῦν νά κλείνουν τά νερά τῆς λιμνοθάλασσας ἢ τῶν μικρῶν κόλπων. Σέ δρισμένη ἐποχή, ἀνοίγουν τά φράγματα, γιά νά μποροῦν τά ψάρια, κι ἔπειτα τά κλείνουν πάλι, κι ἔτσι τά αἰχμαλωτίζουν. Ἐκεῖ τά ψάρια τρέφονται καί μεγαλώνουν καί σέ δρισμένες πάλι ἐποχές τά ψαρεύουν.

Τέτοια μεγάλα καί παραγωγικά ἰχθυοτροφεῖα εἶναι στό Μεσολόγγι, στήν ξακουσμένη του λιμνοθάλασσα, στή Βιστωνίδα, κοντά στήν Ἄλεξανδρούπολη, καί σέ ἄρκετά ἄλλα μέρη.

‘Ανάμεσα σ’ αὐτά εἶναι καί τά ἰχθυοτροφεῖα τῆς Κεραμωτῆς. Βρίσκονται κοντά στήν ὅμορφη πολιτεία τῆς Καβάλας, σέ μιά στενόμακρη καί χαμηλή λουρίδα μιᾶς γειτονικῆς ἀκρογιαλιᾶς, πού ἀπέχει ἀπό τήν Καβάλα μιάν ώρα περίπου καί φαίνεται ἀπό αὐτήν σάν μακριά γλώσσα γῆς μέσα στή θάλασσα.

Σ’ αὐτά τά ἰχθυοτροφεῖα ψαρεύουν πάντα πολύ ψάρι, γιατί ἥταν καλά καί πλούσια.

Θά σᾶς διηγηθῶ τώρα μιά ίστορία, μιά ίστορία ἀληθινή, πού ἔγινε σ’ αὐτά τά ἰχθυοτροφεῖα τῆς Καβάλας καί δείχνει πόσα μποροῦν νά πετύχουν οἱ ἄνθρωποι, δταν ἐργάζονται ὅλοι μαζί ἐνωμένοι καί ἀγαπημένοι, δταν ἀποφασίζουν νά κάμουν ἔνα ἔργο γιά τό σύνολο καί μέ τό σύνολο κι ὅχι ὁ καθένας καί γιά τόν καθένα χωριστά.

”Όταν τέλειωσε ό μεγάλος πόλεμος *, στά 1945, καί ή βασανισμένη πατρίδα μας ἐλευθερώθηκε ἀπό τήν κατοχή, οἱ ψαράδες τῆς Κεραμωτῆς, πού σέ δλη σχεδόν τήν κατοχή εἶχαν μείνει ἄνεργοι καί πολύ δυστύχησαν, ἔκαμαν τό σταυρό τους, ἀνασκουμπάθηκαν καί συνάχτηκαν ἔνας ἔνας στά ἵχθυοτροφεῖα τους, ἀποφασισμένοι νά ξαναρχίσουν τή σκληρή δουλειά τους. Τά ἵχθυοτροφεῖα ὅμως τῆς Κεραμωτῆς ἦταν σχεδόν δλότελα καταστρεμένα ἀπό τήν ἀναγκαστική ἐγκατάλειψη στά χρόνια τῆς κατοχῆς. Τό ποτάμι τῆς περιοχῆς, ὁ Νέστος, εἶχε μέ τόν καιρό ἀπλώσει τήν κοίτη του καί χυνόταν τώρα μέσα στά ἵχθυοτροφεῖα. Ἔτσι αὐτά εἶχαν σιγά σιγά σκεπαστεῖ ἀπό τά χώματα πού κατέβαζε τό ποτάμι.

Τότε οἱ τριάντα ψαράδες τῶν ἵχθυοτροφείων ἀποφάσισαν ν' ἀλλάξουν τήν πορεία τοῦ ποταμοῦ, νά τόν ξαναγυρίσουν στήν παλιά του κοίτη καί νά ἐλευθερώσουν τό ἵχθυοτροφεῖο. Οἱ εἰδικοί τῆς Καβάλας εἴπαν στούς ψαράδες πώς αὐτό πού σκέφτονται νά κάμουν εἶναι ἀδύνατο. Οἱ ἀπλοί ὅμως ψαράδες δέν ἔχασαν τό θάρρος καί τόν ἐνθουσιασμό τους. Ρίχτηκαν δλοι στή δουλειά, μπῆκαν δλοι πολλές φορές μέσα στό ποτάμι καί μέ κλαδιά, μέ ψαθόχορτα, μέ πλοκάρια ** ἔπιασαν ἀπό δῶ, ἔπιασαν ἀπό κεῖ τά νερά τοῦ ποταμοῦ καί κατάφεραν νά τόν γυρίσουν στήν παλιά προπολεμική του κοίτη.

Αὐτό βέβαια δέν ἦταν καθόλου εύκολη δουλειά. Δέν εἶναι καθόλου εύκολο νά γυρίσει κανείς τό ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ, νά τό κάμει νά ὑπακούσει στή θέληση τοῦ ἀνθρώπου. Μιά παλιά παροιμία λέει πώς «ό ποταμός γυρεύει τά δικαιώματά του πενήντα χρόνια», δηλαδή ὁ ποταμός, ὅταν μιά φορά κάμει ἔνα πέρασμα καί μιά κοίτη, δύσκολα ἀλλάζει πορεία, γίνεται πιά ἀφέντης καί κύριος τοῦ τόπου.

* ὁ Β' παγκόσμιος

** διάφορα πλέγματα.

Φυσικό λοιπόν ἦταν οἱ τριάντα ψαράδες τῆς Κεραμωτῆς νά δουλέψουν σκληρά καὶ κυρίως νά δουλέψουν ὅλοι μαζί, σάν μιά ψυχή καὶ σάν ἔνα σῶμα, γιά νά κατορθώσουν αὐτό, πού πραγματικά θά ἦταν ἀκατόρθωτο, ἄν δούλευε ὁ καθένας χωριστά. Τήν πρώτη φορά μάλιστα δέν πέτυχαν. Ἀλλά δέν ἀπογοητεύτηκαν, δέν ἔχασαν τό κουράγιο τους. Τή δεύτερη φορά πέτυχαν. Ἐδιωξαν τό ποτάμι ἀπό τό ἰχθυοτροφεῖο. Ἀπό κεῖ καὶ πέρα ἡ δουλειά δέν τούς φαινόταν πιά δύσκολη. Σιγά σιγά ἔφτιαξαν τίς καλαμιές γιά τά φράγματα τῶν ἰχθυοτροφείων, ἐπισκεύασαν τά καλυβόσπιτά τους, ναυπήγησαν βάρκες, ἀγόρασαν καὶ αὐτοκίνητο, γιά νά μεταφέρουν τά ψάρια στίς ψαραγορές.

Μάλιστα ἔνα χειμωνιάτικο βράδυ, ἐκεῖ στά τέλη τοῦ Νοεμβρίου, ξέσπασε ξαφνικά μιά καταιγίδα, πού κόντεψε νά παρασύρει τά φράγματα καὶ νά καταστρέψει τό ώραιο ἔργο. Οἱ ψαράδες ὅμως, μέ πίστη καὶ μέ κουράγιο πάλι, ξενύχτησαν ὅλοι μέσα στό ἰχθυοτροφεῖο. Βουτηγμένοι στά νερά ὡς τή μέση, καθάριζαν τά φράγματα ἀπό τά φύκια, γιά νά κυκλοφοροῦν ἐλεύθερα τά νερά καὶ νά μήν παρασύρουν μέ τή δύναμή τους τά φράγματα. Ἔφτασαν νά παλέψουν ἀκόμη καὶ μέ τά κύματα τῆς θάλασσας, γιά νά ἐμποδίσουν τήν ἔνωσή της μέ τό ἰχθυοτροφεῖο.

Τά ξημερώματα, βέβαια, πού ἔδωσε ὁ Θεός καὶ ἡ καταιγίδα κόπασε, οἱ ψαράδες μπόρεσαν πιά νά βγοῦν ἀπό τά νερά καὶ νά συναχτοῦν στά σπιτοκάλυβά τους γιά νά συνέλθουν. Οἱ περισσότεροι παρουσίαζαν, ὅπως ἔλεγε τότε μιά ἔκθεση, «φαινόμενα ψύξεως», εἰχαν δηλαδή μισοπαγώσει. Δυό ἀπ' αὐτούς κινδύνεψαν νά πεθάνουν.

Φυσικά αὐτή ἡ ἡρωική δουλειά καὶ ἡ ἀλληλεγγύη τῶν τριάντα φτωχῶν ψαράδων τῆς Καβάλας ἔδωσε τότε πλούσιους τούς καρπούς της. Τά ἰχθυοτροφεῖα

όργανώθηκαν καλά, ή παραγωγή τους έξασφαλίστηκε, οί ψαράδες ξαναβρήκαν τό ψωμί τους, δχι δουλεύοντας παρασιτικά, άλλα προσφέροντας στούς συνανθρώπους τους ούσιαστική υπηρεσία. Καί τό κράτος μας, πού είναι ό ίδιοκτήτης τῶν ἰχθυοτροφείων, πήρε τότε άπο τούς ἀπλούς ψαράδες ἐνοίκιο πέντε φορές μεγαλύτερο ἀπό ἐκεῖνο, πού πρόσφεραν γιά τά ἰχθυοτροφεῖα στή δημοπρασία οί μοναχικοί ίδιωτες ἐπιχειρηματίες.

Πῶς ὅμως μπόρεσαν οἱ τριάντα φτωχοί καὶ ἄσημοι ψαράδες τῆς Καβάλας νά πετύχουν αὐτό τό ἔργο; Πῶς μπόρεσαν νά παρουσιαστοῦν ὅλοι μαζί, νά ὁμονοήσουν, νά μήν κάνει ό καθένας τοῦ κεφαλιοῦ του, νά ἐνώσουν ὅλες τίς δυνάμεις τους σέ μιά πειθαρχημένη δύναμη; Ἀκόμη, πῶς μπόρεσαν νά βροῦν καί τά χρηματικά μέσα πού χρειάζονταν γι' αὐτή τή δουλειά, τίς «πιστώσεις» δηλαδή, μέ τίς ὁποῖες συμπλήρωσαν τήν προσωπική ἐργασία τους;

“Ολα αὐτά τά μπόρεσαν μέ τήν τυπική καί ούσιαστική ἔνωσή τους σέ ἔνα συνεταιρισμό. Τοῦ ἔδωσαν τό ὄνομα τοῦ προστάτη τῶν ψαράδων καί ὅλων τῶν θαλασσινῶν, τό ὄνομα τοῦ Ἅγιου Νικολάου. Μέ τήν προστασία τοῦ Ἅγιου, άλλα καί μέ τήν ἀλληλεγγύη, τήν ἀλληλοβοήθεια, τήν αὐτοθυσία, τήν ὁμαδική ἄμιλλα καί μέ τή χαρά τῆς δημιουργίας μπόρεσαν οί ψαράδες αὐτοί νά κάμουν ἔργο ὠραῖο καί ὡφέλιμο.

“Αν, ὕστερα ἀπό τόσα χρόνια, θυμήθηκα ξανά αὐτή τή μίκρή καί πολύ συγκινητική ιστορία καί σᾶς τή διηγιέμαι, είναι γιατί μπορεῖ νά γίνει σέ ὅλους ἔνα πολύτιμο παράδειγμα, ἔνα σοφό δίδαγμα. Νά μᾶς διδάξει πώς ή συνεργασία, ή ἀλληλεγγύη καί ή ἀλληλοβοήθεια, ή ἀγάπη καί ή ὁμόνοια, βοηθοῦν τόν ἄνθρωπο νά κατορθώσει κάποτε καί πράγματα, πού θεωροῦνται ἀκατόρθωτα ή ἔστω πολύ δύσκολα.

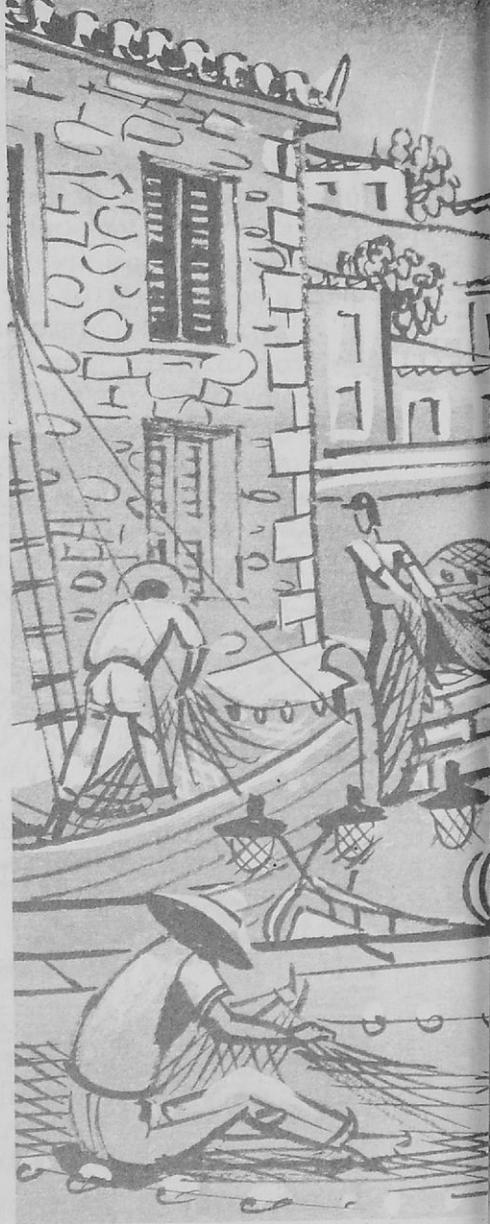
(Συνεταιριστική Ἀνθολογία - Φ. Τζωρτζάκη)

Πέτρος Γλέζος

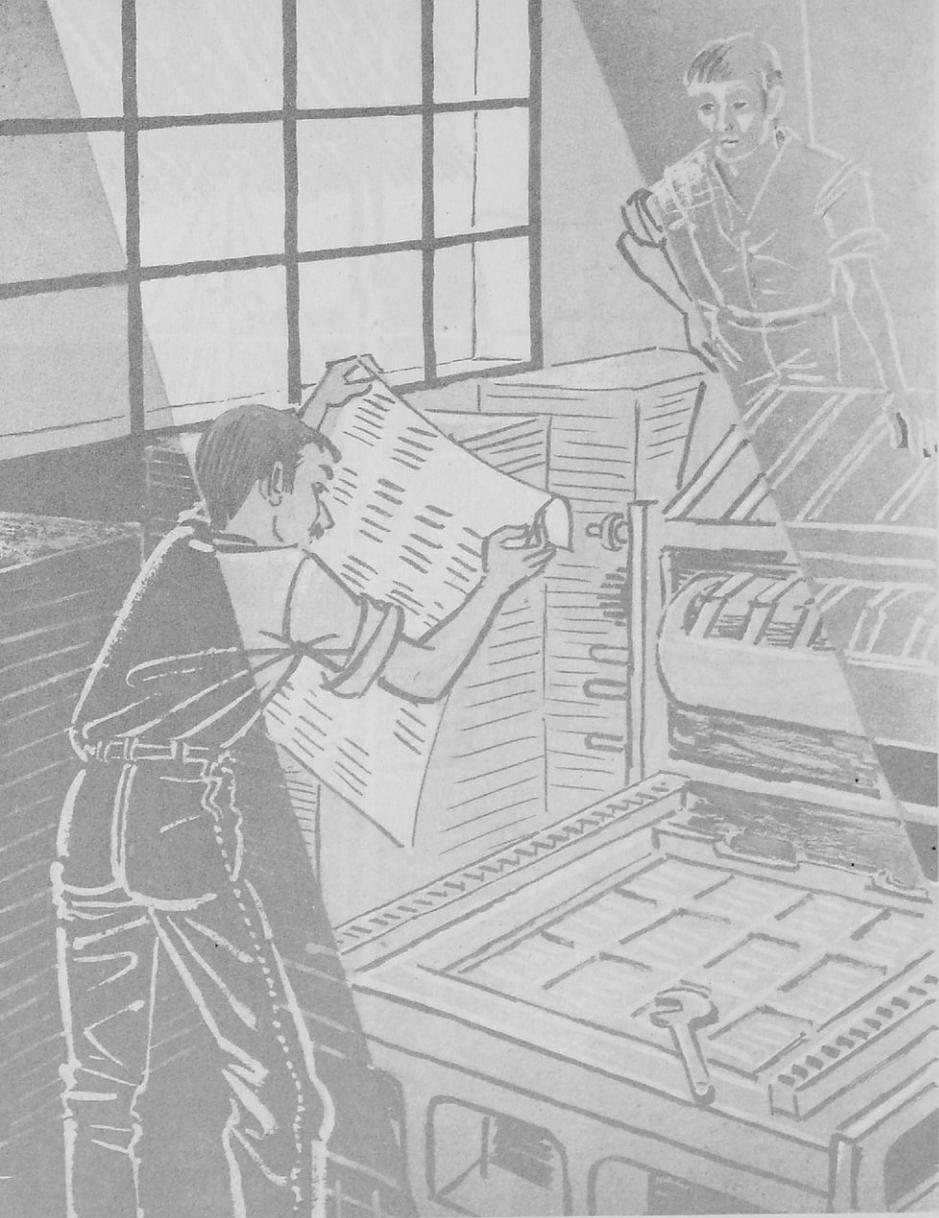

Δ.

ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ
ΤΙΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΟΥ
ΛΑΟΥ ΜΑΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

64. ΑΠΟΨΕ

· Απόψε νή γῆ σου εῖν' ὅμορφη, Θεέ μου, πέρα ὥς πέρα.
Τό λόφο ρείκια κόκκινα τόν ἔχουνε στολίσει,
σάν νά' ναι μιά παραμονή γλυκιᾶς γιορτῆς. Κι νή μέρα
σάν ἀγαθό χαμόγελο κι ἐκείνη ἀργεῖ νά σβήσει.

Δεξιά, ζερβά, στή μοναξιά τοῦ δρόμου, οἱ λεῦκες μένουν
ἀκίνητες στό λίγο φῶς. Δέ σειέται ἔνα κλαδί τους!
Δέν τρέμει οὕτ' ἔνα φύλλο τους. Κι ὅπου κι ἄν δεῖς,
σωπαίνουν
καὶ σάν μιά δέηση βουβή, θαρρεῖς, εῖν' νή σιωπή τους.

Κάτω στά πλάγια τοῦ βουνοῦ, πού γέρνει βυθισμένο
μέσα στοῦ ὀνείρου τή σκιά, μές στή θολή γαλήνη,
τό μακρινό, τό βραδινό χωριό τ' ἀγαπημένο,
σάν ἄυλος τόπος γιά ψυχές πού εῖν' ἄγιες ἔχει γίνει.

Κι ἀπάνω ἐκεῖ δυό σύννεφα. Λές κι εἶναι ἀσπροντυ-
μένοι
ἀγγέλοι, πού μέ τ' ἀνοιχτά φτερά τους σταματῆσαν.
Κι ἥβραν τή γῆ τόσο ὅμορφη καὶ τόσο εύτυχισμένη,
πού ἔμειναν καὶ τόν οὐρανό γι' ἀπόψε λησμονῆσαν.

("Απαντα)

Λάμπρος Πορφύρας

· Ασκήσεις:

— 'Ο ποιητής περιγράφει κυρίως τήν ὅμορφιά καὶ τή γα-
λήνη τῆς φύσης. Μέ ποιές στροφές καὶ πᾶς ἀκριβῶς;
— 'Εκτός ἀπό τήν ὅμορφιά καὶ τή γαλήνη τῆς φύσης, τονί-
ζεται ίδιαίτερα κανένα συναίσθημα, ποιό καὶ μέ ποιους
στίχους;

65. ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Εἶχα μείνει κάμποσον καιρό στό γραφικό χωριουδάκι τοῦ νησιοῦ μας καὶ χάρηκα τίς δύμορφιές καὶ τή δροσιά του. Κουρασμένος ἀπό τό θόρυβο τῆς πρωτεύουσας ζήτησα καταφύγιο σ' ἓνα χωριατόσπιτο, ὅπου εὐγενικοί καὶ φιλόξενοι ἄνθρωποι μέ περιποιήθηκαν ἔναν ὀλόκληρο μήνα σάν δικό τους. Ἡμούν ἐνθουσιασμένος μὲ τήν καλοσύνη καὶ τήν ἀπλοϊκή ζωή τῶν χωρικῶν, μέ τό μαῦρο σιταρένιο ψωμί τους, τό ώραιο δροσερό νερό, τά φροῦτα καὶ τ' αὐγά, τά κοτόπουλα καὶ τό ἀγνό γάλα.

Πρωί πρωί ξεκινοῦσα μ' ἓνα ραβδί κι ἓνα βιβλίο στό χέρι καὶ χανόμουνα μέσα στίς ρεματιές καὶ στά λαγκάδια, στίς ἀνθισμένες πλαγιές καὶ στά δύμορφα ἐξοχικά ξωκλήσια. Τό μεσημέρι γύριζα κουρασμένος στό σπιτάκι, γιά νά φάω καὶ νά ξαπλωθῶ κάτω ἀπό τή μουριά τῆς αὐλῆς ὡς τίς πέντε τ' ἀπόγευμα. Τό βραδάκι πάλι, ὁ ταχτικός περίπατος στούς τόπους μέ τούς ἀνεμόμυλους καὶ στή μακρινή ρεματιά μέ τίς λυγαριές καὶ τίς παπαροῦνες.

Μόλις εἶχα καθίσει σέ μιά πέτρα, πλάι στά θυμάρια καὶ θαύμαζα τόν κάμπο, κατακόκκινον ἀπό τίς παπαροῦνες καὶ χρυσωμένον ἀπό τά στάχυα. Ἀπό τά τζάκια τῶν χωριάτικων σπιτιῶν ἔνας γαλάζιος καπνός ἀνέβαινε, σάν θυμίαμα εὐχαριστήριο τῶν ταπεινῶν στόν Πλάστη. Ἡ καμπάνα τοῦ λευκοῦ ξωκλησιοῦ σήμανε τόν ἐσπερινό.

Εἶναι στιγμές, πού ή δύμορφιά τῆς φύσης μᾶς φέρνει πολύ κοντά στό Θεό. Αἰσθάνθηκα τήν ἀνάγκη νά σύρω τά βήματά μου ὡς τό λευκό ἐκκλησάκι. Ἔνα ἀσβεστοχρισμένο δωμάτιο μέ τέμπλο ἀπό ξύλο βαμμένο καὶ μερικές εἰκόνες ἀγίων. Στή μέση μιά χλωμή Παναγία, μέ τό μικρό Χριστούλη στά γόνατα, φωτιζόταν ἀπό μιά

καντήλα κρεμασμένη μπροστά της άπό τήν όροφή.
"Ενας παπάς γέρος διάβαζε δυνατά τήν άκολουθία τοῦ
έσπερινοῦ, ἐνῶ στό πλάι τοῦ ἱεροῦ, ὅρθιος ἔνας μυλω-
νάς, μ' ἔνα μικρό κοριτσάκι στεκότανε μέ δεμένα χέ-
ρια σέ στάση εὐλαβική.

"Αναψα τό κεράκι μου καὶ στάθηκα μέ κατάνυξη,
ώσπου τελείωσε ὁ ἐσπερινός.

Μόλις βγῆκα, εἶδα μιά χαρούμενη συντροφιά ἀπό
νέους καὶ νέες, πού γύριζαν ἀπό ἐκδρομή, φορτωμένοι
λουλούδια. Τά γέλια τους γέμισαν τήν ἡχώ τοῦ βρά-
χου, πού βρισκότανε πάνω ἀπό τήν ἀνηφοριά.

Σάν εἶδαν τό ξωκλήσι, πλησίασαν ὄλοι καὶ μπῆκαν,
γιά ν' ἀνάψουν ἔνα κερί. Ἐπειτα ἀπό λίγο στρώθηκαν
στό γρασίδι κι ἄρχισαν τή συζήτηση:

— Κοιτάξτε ὅμορφιά ἐκεῖ πέρα, κάτω στόν ὁρίζοντα.
Λέξ πώς ὁ ἥλιος, πού βασιλεύει, ντύθηκε μέ ἀληθινή
πορφύρα χρυσοκέντητη. Τίποτα δέν εἶναι πιό ὅμορφο
ἀπό τή φύση, εἶπε ἔνας.

Ο ζωγράφος τῆς συντροφιᾶς, ἔνα νέο παλικάρι, πού
κρατοῦσε μολύβι καὶ χαρτί κι ἔκανε σκίτσα, ἀπάντησε
στό φυσιολάτρη:

— Ξεχνᾶς ὅμως τήν τέχνη. Μέ τά ἵδια πρότυπα, πού
τῆς δίνει ἡ φύση, κάνει ἀριστουργήματα.

— Εἶναι ἀστεῖο νά παραβάλλετε τίς φυσικές ὅμορφιές
μέ τά παιχνιδάκια τῆς τέχνης. Ποιός τεχνίτης θά μπο-
ροῦσε νά μᾶς δώσει τή δαντελωτή ἐμφάνιση ἐνός κρί-
νουν, τό ἄρωμα τοῦ ρόδου, τό βελοῦδο τοῦ πανσέ;

Ο ζωγράφος ἐπέμεινε:

— "Όλα τά χρώματα τά ἔχω στήν παλέτα μου, εἶπε. Μπο-
ρῶ μέ δύο πινελιές νά σᾶς δώσω τήν ἐντύπωση κάθε
λουλουδιοῦ, τίς φτερωτές χάρες τῆς πεταλούδας, τήν
κομψή γραμμή τοῦ βουνοῦ, τό σμαραγδένιο χρῶμα τοῦ
χορταριοῦ. Ωραία ἡ φύση, ἀλλά δέ μᾶς παρουσίασε
ἀκόμα ἔναν Παρθενώνα..."

Μέ τή ζωγραφική σου δημοσίευσης δέ μᾶς δίνεις ούτε τήν εύωδία τῶν λουλουδιῶν, ούτε τό άρμονικό ψιθύρισμα τῶν φύλλων τους.

Βρῆκα τή στιγμή νά έπεμβω καί νά λάβω μέρος στήν δημιλία τους:

Καί οἱ δύο ἔχετε καί ἄδικο καί δίκιο. Ἡ φύση μᾶς δίνει τά ὑποδείγματα καί τά ὑλικά, τά σχέδια καί τά χρώματα· καί ἡ τέχνη σάν καλός ἐκτελεστής ἐκτελεῖ τόν προορισμό της.

Ἡ φύση εἶναι ἡ μεγάλη δασκάλα· ἡ τέχνη εἶναι ἡ «ἀριστοτέχνις» μαθήτρια. Χωρίς τήν πρώτη δέν μπορεῖ νά υπάρξει ἡ δεύτερη. Ἡ ἀρμονία τῶν χρωμάτων μιᾶς εἰκόνας, ἐνός κεντήματος εἶναι ἀπό τούς κήπους καί τά λουλούδια καί ἀπό τούς ἄλλους ὀργανισμούς τῆς φύσης. Ἡ γραμμή ἐνός ναοῦ, τό κιονόκρανό του ἀπό τήν ἀρχιτεκτονική τῶν βουνῶν καί τῶν δέντρων· ἡ μελωδία τῆς μουσικῆς ἀπό τό κελάδημά τῶν πουλιῶν καί τήν ἀρμονία τῶν ἥχων.

Καί μέσα σέ ὅλα τά ὅμορφα πράγματα, ἀπό τό μικρό λουλουδάκι ὡς τόν ἀκτινοβόλο ἥλιο, ἀπό τό κοχύλι τῆς θάλασσας ὡς τό ἀσήμι τοῦ φεγγαριοῦ, ὑπάρχει ἡ μορφή τοῦ μεγάλου Καλλιτέχνη, τοῦ Θεοῦ, ἐκείνου, πού λατρεύεται καί στούς μαρμάρινους μεγαλόπρεπους ναούς καί στό φτωχικό μικρό αὐτό ἐκκλησάκι.

“Ολοι σώπασαν καί μέ κοίταξαν προσεχτικά.

‘Ο ἥλιος εἶχε δύσει. ‘Ενα κοπάδι πετροχελίδονα πέρασαν ἀπό πάνω μας φλύαρα καί χαρούμενα.

Στό μικρό κοτέτσι τοῦ παπᾶ οἱ κότες, ἀνεβασμένες σέ ξυλάκια, κούρνιαζαν πιά, ἐνῶ ἔνας παρδαλόφτερος πετεινός, τινάζοντας τά φτερά του, φώναξε μέ δυνατή φωνή «κουκουρίκου!»

Χαμογέλασα. Καί εἶπα στή συντροφιά τῶν ἐκδρομέων:

— Βλέπετε; Ἐκόμη κι ὁ κόκορας εἶνα σύμφωνος μαζί μου!

(Περιοδ. Παιδικός Κόσμος)

Σύλβιος

66. Ο ΗΛΙΟΣ

Σάν ἔνα γέλιο παιγνιδιστό ξαπλώθηκε πάνω στή γεμάτη ὄμιχλη πολιτεία ὁ ἥλιος. Σάν ἐπιδέξιος ἀκροβάτης σκαρφάλωσε ὡς τίς στέγες μέ τίς ψηλές καπνοδόχες κι ἔδωσε στά παλιά γερασμένα κεραμίδια ἔνα χρῶμα φρεσκάδας. Στίς ταράτσες ἀπλώθηκε σάν ἀδιόρθωτος τεμπέλης καὶ τά πηλά δέξυκόρυφα καμπαναριά τά ἔντυσε μέ γιρλάντες χρυσοῦ φωτός.

Ἐπειτα κατέβηκε ὡς τούς ὑγρούς μισοσκότεινους δρόμους κι ἀπλώσε τό χρυσοκέντητο χιτώνα του πάνω στά πεζοδρόμια καὶ τά κατώφλια τῶν μαγαζιῶν καὶ στά μισόκλειστα σπίτια, στή λάσπη καὶ στήν ἄσφαλτο τή γλιστερή, στά δέντρα πού ἀκινητοῦσαν μελαγχολικά σάν διπλωμένα ἀπό μιάν ἅπειρη λύπη. Ἀφησε κατόπιν τά χρυσά φεγγοβόλα του σαντάλια σέ μιάν ἄκρη καὶ πήδησε ἀπό τ' ἀνοιχτά παράθυρα κι ἀπό τίς καγκελωτές αὐλόπορτες μέσα στά σπίτια καὶ σάλπισε μέ τό μελωδικό βούκινό του τήν ὑγεία καὶ τή ζωή.

Χτύπησε μέ τό λιγνό δάχτυλό του τούς κοιμισμένους φεγγίτες, κατέβηκε ὡς τά βάθη μέσα στά σκοτεινά ὑπόγεια, ζήτησε νά πλανηθεῖ μέσα στούς μακριούς ἀπροσέλαστους διαδρόμους τῶν ἀρχοντικῶν σπιτιῶν. Κι ἔπειτα ξαναβγῆκε στό δρόμο.

Ἐγινε σάν φιδάκι χρυσό, γλιστερό καί λιγνό καί κουλουριάστηκε πάνω στά τηλεφωνικά καί τά τηλεγραφικά σύρματα κι ἔσκυψε νά καθρεφτιστεῖ στά στενά ρεῖθρα τῶν πεζοδρομίων, τά γεμάτα νερά. Καί τυλίχτηκε σάν φλογισμένη κορδέλα στίς ρόδες τῶν κάρων καί τῶν ἀμαξιῶν κι ἀναδιπλώθηκε ἀνάμεσα στά τζάμια τῶν αὐτοκινήτων καί τινάχτηκε ἐλαφρά γύρω στους στύλους, πού στέκονταν σάν τραχιοί λογχοφόροι στό μάκρος τῶν μεγάλων δρόμων.

Καί στάθηκε.

Φόρεσε μιά λαμπρή κατάχρυση ἵπποτική πανοπλία κι ἥρθε καί χτύπησε τήν πόρτα τοῦ κήπου. Σάν παλιός εὐπατρίδης περπάτησε ἀνάμεσα στίς πυκνές, γεμάτες φύλλα δεντροστοιχίες καί πήγε καί χαιρέτησε τούς σοφούς μαρμαρένιους τοξότες. Κι ἔβγαλε τή βαριά περικεφαλαία του καί τήν ἔριξε μέσα στ' ἀκίνητα νερά τῆς στέρνας. Στό τέλος τίναξε τή χρυσόσκονη τῶν μαλλιῶν του στά συντριβάνια κι ἔφυγε, μέσα ἀπό τίς περικοκλάδες πού ἀγκαλιάζουν τά κάγκελα, ἐλαφρά σάν δειλό κυνηγημένο πουλί.

Οσοι τόν εἶδανε, εἶχαν ἔνα εὔθυμο γέλιο στά χείλη καί μιά γλυκιά καλοσύνη στήν καρδιά. Κάτω ἀπό τήν εὐεργετική προστασία του νόμιζε κανείς πώς δέν μποροῦσε ούτε ἡ ἐλάχιστη πονηρή κι ἄδικη σκέψη νά τανύσει τά μαῦρα τῆς κατασκότεινα φτερά...

(Περιοδ. Λουλούδια)

Ιωάννης Μ. Παναγιωτόπουλος

Ασκήσεις:

— Στό κεφάλαιο αὐτό ὑπάρχει πλῆθος ἀπό λογοτεχνικά στοιχεῖα, ὅπως προσωποποιήσεις, παρομοιώσεις, μεταφορές κτλ. Νά τά βρεῖτε καί νά τά κατατάξετε κατά εἰδος.

67. ΧΑΡΩΠΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Γέλα μου, ήλιε, γέλα μου καί λοῦζε με στό φῶς σου.
Μές στήν ψυχή μου ἀνάτελλε, καθώς στόν οὐρανό σου.
Δεῖχνε με, κρίνο τοῦ Μαρτιοῦ, ρόδο τ' Ἀπριλομάη,
γιά νά μοῦ φτερουγᾶ ή καρδιά καί νά μοῦ τραγουδάει.

Παιζε μου, κύμα τοῦ γιαλοῦ, καί χάιδευέ με, ἀγέρι,
σάν ἔνα χέρι ἀδρατο, κανείς πού δέν τό ξέρει.
Ταξίδευέ με στ' ὄνειρου τ' ἀτέλειωτα πελάη,
γιά νά μοῦ φτερουγᾶ ή καρδιά καί νά μοῦ τραγουδάει.

Διαμαντοστόλιστη πηγή, τρέχα καί δρόσιζέ με.
Γλυκοτραγούδα, ἀηδόνι μου. Τρίλιες πλημμύριζέ με.
Χαμόγελο τῆς μάνας μού, μή φεύγεις ἀπ' τό πλάι,
γιά νά μοῦ φτερουγᾶ ή καρδιά καί νά μοῦ τραγουδάει.

(Παιδικά Χαμόγελα)

Γιώργης Ι. Κρόκος

68. ΤΡΥΓΟΣ ΣΤΟ ΜΟΡΙΑ

Θέρος - τρύγος - πόλεμος! Νά τά τρία κεφάλαια, οἱ
τρεῖς μεγάλες στροφές στό χρονιάτικο ἔπος τῆς ἀγρο-
τικῆς ζωῆς καί ἴδιαίτερα τοῦ βορειοδυτικοῦ Μοριᾶ.
Γιατί δ Μοριάς αὐτός εἶναι ἔνα ἀπέραντο ἀμπέλι, πού
ἀπλώνεται στούς κάμπους, κατεβαίνει ὡς τήν ἄμμο τῶν
γραφικῶν κόλπων, σκαρφαλώνει στίς πλαγιές τῶν βου-
νῶν, καβαλικεύει τά διάσελα, γκρεμίζεται στίς ρεμα-

τιές, σκύβει κατά τίς ποταμιές καί σκεπάζει μέ τή χαρμόσυνη φυλλωσιά του καί τήν τελευταία γωνίτσα καλλιεργήσιμης γῆς.

Ο Ό τρύγος είναι τό μεγάλο πανηγύρι μέσα στόν πράσινο αὐτόν ωκεανό. Είναι ή ἀποθέωσή του! Οί κάμποι, τά πλάγια, οί ρεματιές, οί λόφοι, ἀρχίζουν ἔνα πρωί νά ζωντανεύουν, νά γελοῦν, νά φωνάζουν, νά μεθοῦν, νά τραγουδοῦν, μ' ἔνα σύνθημα, σάν νά πλημμύρισαν χαρά τά ἔγκατα τῆς Γῆς καί νά ξεχείλισαν κι ἔξαφνα νά ξεχύθηκε, σάν πλατιά, μεγάλη, δύμηρική βοή. Μά πρέπει νά βρεθεῖ κανείς, τήν ώρα πού χαράζει, κάτω ἀπό τό αἰωνόβιο πλατάνι, κοντά στήν πέτρινη βρύση, πού χύνει πεντάκρουνα τά κρύσταλλά της ἀνάμεσα στά διαμαντοστολισμένα πολυτρίχια, γιά νά μή χάσει τίποτα ἀπό τό βιβλικό θέαμα τῆς ἐξόδου τοῦ χωριοῦ γιά τόν τρύγο.

Κείνη τή μέρα δέν κλείνει μονάχα τό μικρό μαγαζάκι τῆς πλατείας σέ κάθε χωριό. Κλείνουν ὅλα τά σπίτια. Δέ μένει ψυχή, σχεδόν οὔτε σκύλος.

Δ Τά χωριά φεύγουν «σύν γυναιξί καί τέκνοις». Υπάρχουν ἐκεῖ κάτω, στήν ἄκρη τῶν σταφιδαμπελιῶν, τά «Ληνά», μικρές κατοικίες (ύπόστεγα) γιά τό νέο σύστημα πού ξεραίνουν τή σταφίδα στή σκιά. Υπάρχει ἡ ἀποθηκίτσα γιά τόν καρπό καί τό ἀλώνι. Ἐκεῖ θά μείνουν οἱ οἰκογένειες, ὥσπου νά μαζευτεῖ τελειωτικά ἡ σταφίδα.

Ο Ο γραφικός ἀνθρωποχείμαρρος κυλιέται κατά τά ἀμπέλια, πρίν ἡ αὐγή σκάσει ἀκόμα στήν κορυφογραμμή τοῦ Βοδιᾶ (Παναχαϊκοῦ). Μπροστά ἀπό κάθε μικρό καραβάνι περπατεῖ πάντα ἡ μάνα ἡ κι ἡ γιαγιά μ' ἔνα μικρό κάτασπρο σύννεφο μαλλί στή ρόκα της καί τό ἀδράχτι ἀεικίνητο στό χέρι. Γιατί ἀπό τό χρόνο, πού δό καλός Θεός μᾶς ἔδωσε νά ζήσουμε, δέν πρέπει οὔτε στιγμή νά φεύγει στά χαμένα.

“Υστερα ἔρχεται ἡ κόρη, ἡ τσούπα ἡ χαμηλοβλεπούσα, μέ τό μαντίλι στά πλούσια μαλλιά, μέ τά μανάρια καὶ τή γίδα. Κι ὑστερα χύνονται ἀνακατεμένα ὑποζύγια, στρώματα, παιδιά, χεροκόφινα, τρυγοκόφινα, πανιά γιά τό σκέπασμα τῆς σταφίδας, σκυλιά, φανάρια, τεντζερέδες, κοντάρια, δ.τι φανταστεῖτε.

Κι αὐτός ὁ χείμαρρος βουίζει καὶ λιανοτραγουδεῖ καὶ συνοδεύεται ἀπό ἄρρυθμα γλυκά κουδουνίσματα.

Ο ἥλιος δέν ἔχει στείλει ἀκόμα τίς πρῶτες ἀχτίνες του στόν κάμπο καὶ τά τρυγομάχειρα δουλεύουνε στά κλήματα, τ' ἀλαφρώνουν ἀπό τό βάρος τοῦ καρποῦ. Τά δροσόχνουντα τσαμπιά πέφτουν ἀπαλά στό χεροκόφινο. Οἱ λεπτές, δροσερότατες φωνοῦλες τῶν κοριτσιῶν γεμίζουν τόν ἀέρα μέ τίς στροφές τῆς «Διαμαντούλας». “Οταν τό τρυγοκόφινο γεμίσει, τότε ἡ τσούπα, ἔνα ζωντανό μπρούτζινο ἄγαλμα, τό πετάει ἐλαφρά στόν ὄμοι καὶ φεύγει σάν πέρδικα μέσ' ἀπό τό μονοπάτι πού σχίζει τό ἀμπέλι στά δυό, γιά τό ἀλώνι, ὅπου ἔνα μελίσσι θηλυκά, μέ χάχανα καὶ γέλια, κρεμοῦν τά τσαμπιά στά σύρματα τῆς τζιβιέρας, γιά νά ξεραθοῦν.

Σπύρος Μελάς

69. ΤΟ ΑΜΠΕΛΙ

— Αμπέλι μου πλατύφυλλο
καὶ κοντοκλαδεμένο,
γιά δέν ἀνθεῖς, γιά δέν καρπεῖς,
σταφύλια γιά δέ βγάζεις;
Μοῦ χάλασες, παλιάμπελο,
κι ἐγώ θά σέ πουλήσω.

— Μή μέ πουλᾶς, ἀφέντη μου,
κι ἐγώ σέ ξεχρεώνω.
Γιά βάλε νιούς καὶ σκάψε με,
γέρους καὶ κλάδεψέ με.

Βάλε γριές, μεσόκοπες,
νά μέ βλαστολογήσουν.
Βάλ' καὶ κορίτσια ἀνύπαντρα
νά μέ κορφολογήσουν.

Δημοτικό

70. ΣΤΑ BOYNA

Στερνό φεγγάρι ἀργεῖ στόν οὐρανό. Ἡ νύχτα σβήνει λαγαρή *, νύχτα τοῦ Ἀπρίλη. Ὁ δρόμος, ὅξω ἀπό τή χώρα, θαμπολάμπει ὀλόισιος. Δροσιά στερνή ποτίζει τόν ἀέρα. Ἀπρίλης εἶναι, ἀλλά θερμή πέρασε ἡ μέρα. Τό καλοκαίρι φτάνει μέ τό κάμα του.

Οἱ βλάχοι πᾶνε στά βουνά.

Τήν περασμένη νύχτα, καὶ τίς ἄλλες, ἄγρυπνος ἀκολούθησα τό διάβα τους, ὅξω ἀπό τή χώρα. Παραστάθηκα στ' ἀρμονικό τ' ἀργοπερπάτημα τῶν κοπαδιῶν, μέ τό μυριόλαλο κελάηδημα τῶν κουδουνιῶν, πού ξάφνιασε τή βάρυπνη τήν πόλη, πού ζωντάνεψε, γιά νά τόν ἀποχαιρετήσει, τόν κάμπο τόν ὀκνό.

Κι αὐτό τό πανηγύρι τό νυχτερινό βάσταξε μιά βδομάδα. Οἱ βλάχοι μέ τ' ἀρνιά τους καὶ τά γίδια τους, οἱ βλάχοι μέ τά κινητά τά κατοικιά τους τώρα γυρίζουνε μ'. ἀγάπη στά βουνά. Κι ἀφήνουνε στόν κάμπο τό «ἔχε γειά» μέ τήν ἀποστροφή τους.

Οἱ βλάχοι πᾶνε στά βουνά.

Γλυκοχαράζει. Ἀπάνου στή λουρίδα τή λευκή τοῦ δρόμου, πού περνάει, κάτι μαυρίζει. Κι ὕστερ' ἀπό τή λιτανεία τῶν κοπαδιῶν, πού νύχτες ἔλιωσε, κάποιος βοσκός ἀργεῖ. Πεζός μέ τήν περίψηλη τή ράβδα του τή γυριστή, περήφανος διαβαίνει. Γλήγορα θά βρεῖ τή συντροφιά του, ἃς φαίνεται νά μήν τονέ τραβάει ὁ πόθος της γοργός. Τό τέρμα του εἶναι γνώριμο, δπως καὶ τῶν ἀλλούνῶν.

Οἱ βλάχοι πᾶνε στά βουνά.

- Καλότυχη, γεροβοσκέ, κι ἡ ὥρα σου κι ἐσύ μαζί της. Σέ ζηλεύω! εἶπα στό βοσκό.
- Κι ἐγώ θλίβομαι, εἶπε ὁ βοσκός. Καὶ κλαίω τό καθετί, πού σ' ἀλυσοκρατάει ἐδῶ. Κι ἐσένα κι ὅ, τι ἀνίκανο νά ξελευτερωθεῖ τό κλαίω. Καὶ δέν τό συμπαθῶ.

* καθαρή, ξάστερη.

— Χιλιάδες σάν έμένα και μυριάδες χαίρονται, βοσκέ,
τήν ταπεινή τή ζήση τους μέσα στή χώρα. Κι ἄλλη
αύτοί δέν συλλογιοῦνται ζήση πιό καλή ἀπό τή δική
τους. Κοίταξε! Ἡ χώρα είναι γιομάτη ἀπό ψυχές, πού
δέ νειρεύονται ἄλλο παρά τό χρυσάφι. Ἐσύ, τί θά 'κα-
νες στόν τόπο τους, βοσκέ;

Στάθηκε ὁ γέρος σέ μιά στάση πού φοβέριζε. Ἡ μα-
κριά ἀγκλίτσα του ἀστραφτε σάν σπάθα τρομερή' κί-
νημα θανάτου χάραξε στόν ἀέρα και σταμάτησε. Ὁ βο-
σκός εἶπε ὅ,τι ἥθελε νά πεῖ.

— Όλα θά τά γκρέμιζες; τόλμησα νά τονέ ρωτήσω. Χῶ-
ρες και πολιτεῖς θά τίς σάρωνες ἀπό μπροστά σου;
Τί θά γίνονταν οἱ ἀνθρωποι ἀσκεποί, γυμνοί, νοικοκυ-
ραῖοι χωρίς νοικοκυριό, πολίτες χωρίς πολιτεία;

— Κλαρίτες! εἶπε.

Και ξαναπῆρε ἥσυχα τό δρόμο του.

(Λόροι κι ἀντίλογοι)

Γιάννης Βλαχογιάννης

71. Ο ΓΕΡΟ-ΒΟΣΚΟΣ

Πόσα χρόνια πέρασα
κι ἄσπρισα και γέρασα
πάνω στά ψηλώματα,
βόσκοντας τά πρόβατα!

Τίς κορφές ἐπάτησα
και νυχτοπερπάτησα
και σέ δέντρα γέρικα
εἶδα κι εἶδα ἀγερικά.

Σέ ψηλές ἀνηφοριές
σάν κοτσύφι χύθηκα,
κι ἔπεσα σέ ρεματιές,
και λαγοκοιμήθηκα.

Πάνω στήν καπότα * μου
—φορεσιά καί στρῶμα μου—
εἶδα ὀνείρατα, γυρτός,
ξυπνητός και κοιμιστός.

Σ' ἀιτοράχη σκάλωσα,
μέ τό λύκο μάλωσα,
κι ἄναψα τρανές φωτιές
σέ τετράψηλες κορφές.

Εῖδα τ' ἄστρι στό βουνό,
πού τό λένε Αὐγερινό,
και στήν καθαρή βραδιά
χόρτασα τήν ξαστεριά.

Μύρμηγκα δέ ζήμιωσα
κι ἄνθρωπο δέ θύμωσα.
Πῆρα τά μικρά τ' ἀρνιά
σάν παιδιά στήν ἀγκαλιά.

Μιά ζωήν ἐπέρασα,
εῖπ' ὁ Θεός και γέρασα,
και τό χιόνι τό πολύ
μοῦ πεσε στήν κεφαλή.

"Αιντε, προβατάκια μου,
περπατᾶτε, ἀρνάκια μου,
πάμετε σιγά σιγά
και μᾶς πῆρε ή βραδιά!

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

* κάπα (χοντρό μάλλινο ἐπανωφόρι τῶν χωρικῶν μέ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς).

72. ΑΝΘΙΣΜΕΝΗ ΑΜΥΓΔΑΛΙΑ

Γυρίζω ἀπό τὸν ἔξοχικό περίπατο, πού ἔκαμα μέ τὸν ἥλιο μιᾶς γλυκιᾶς μέρας τοῦ Γενάρη. Πόσα ώραῖα καὶ περιέργα πράγματα μοῦ ἔδειξε ὁ καλός φίλος, πού μὲ συντρόφευε — ἔνας ἀρχαιολόγος καὶ ἴστοριοδίφης, πού ἔρει τὴν Ἀττικὴ μας σπιθαμή πρός σπιθαμή! Ἐδῶ τὰ κρυμμένα ἐρείπια μιᾶς παλιᾶς ἐκκλησιᾶς, ἐκεῖ τὰ λείψανα ἐνός ἴστορικοῦ σπιτιοῦ, παρακάτω ἔνα χαριτωμένο κολονάκι σκεπασμένο ἀπό κισσούς πού ἔχει κι αὐτό τὴν ἴστορία του...

Ἄλλα ἐκεῖνο, πού μ' εὐχαρίστησε περισσότερο, ἐκεῖνο, πού τὸ ἔχω ἀκόμα μπροστά στά μαγεμένα μου μάτια, εἶναι κάτι, πού δέ μοῦ τὸ ἔδειξε ὁ φίλος μου, γιατί δέν ἦταν κι ἀνάγκη νά μοῦ τὸ δείξει:

⦿ Μιά ἀνθισμένη, κάτασπρη, χιονάτη ἀμυγδαλιά! Ήταν ἡ πρώτη πού ἔβλεπα φέτος, καὶ μπορεῖτε πιά νά φανταστεῖτε τὴν ἀγαλλίασή μου.⦿

Πόσες φορές δέ θά τὴν ἔχετε δοκιμάσει κι ἐσεῖς αὐτή τὴν ἀγαλλίαση μπροστά σέ κάποια ἀνθισμένη ἀμυγδαλιά! Σ' αὐτήν, πού μέσα στά χιόνια τοῦ Γενάρη βιάζεται νά ξεπετάξει τ' ἄσπρα της ἀνθάκια καὶ νά φουντώσει μ' αὐτά, πρίν ἀκόμα βγάλει πράσινα φύλλα, γιά νά μᾶς δείξει πώς ἡ ἄνοιξη ἔφτασε, γιά νά μᾶς δώσει παρηγοριά κι ἐλπίδα.

Ἄλλα κάθε ἀνθρωπος, πιστεύω, τά ἵδια αἰσθάνεται, ὅταν πρωτοβλέπει τό χειμωνιάτικο δέντρο ντυμένο ἀνοιξιάτικη στολή. Καί μάλιστα, ὅταν ὁ χειμώνας εἶναι ἀκόμα δριμύς, ὅταν τά βουνά εἶναι όλόγυρα χιονισμένα, ὅταν ὁ ἥλιος σκεπάζεται ἀπό σύννεφα κι ὅταν φυσάει τρελός παγωμένος βοριάς. Γιατί ἡ ἀνθισμένη ἀμυγδαλιά εἶναι σάν νά μᾶς λέει:

Ⓐ Ἐχετε θάρρος, κι ὅλα αὐτά θά περάσουν γρήγορα
‘Η ἄνοιξη εἶναι κοντά. Ο ούρανός θ' ἀνοίξει γαλάζιος,

ο ἥλιος θά λάμψει ζεστός, ο τρελοβοριάς θά γίνει αὕρα μυρωμένη, καὶ τὰ χιόνια θά φύγουν, γιά νά στρωθοῦν πράσινα ἀνθοκεντημένα χαλιά.

Φέτος πρωταντίκρισα τήν ἀνθισμένη ἀμυγδαλιά σέ μιά μέρα γλυκιά κι ἥλιοφώτιστη. Ό ούρανός ἦταν ὅλος καθαρός, κι ἄμα ἔγειρε ο ἥλιος στό βουνό, ένα χλωμοκίτρινο μισοφέγγαρο ἀρχισε νά λάμπει και σιγά σιγά νά δυναμώνει. Νύχτα γλυκιά σάν τήν ἡμέρα! Μά γι' αὐτό κι ή ὑπόσχεση τῆς ἀμυγδαλιᾶς μοῦ φάνηκε πιό ἀληθινή, πιό βέβαιη.

Νάτην, ή ἄνοιξη ἔφτασε! Τί μπορεῖ νά μᾶς κάνει πιά ο ξεθυμασμένος χειμώνας, αὐτός, πού τόσο μᾶς τρόμαξε μέ τήν ἄγρια και πρώιμη εἰσβολή του;

Νά, κι οί ἡμέρες τώρα δόλοένα μεγαλώνουν. Ό ἥλιος βασιλεύει ἀκόμα νωρίς, τά λαμπρά ὅμως δειλινά βαστοῦν πολύ. Δέν είναι σάν τό φθινόπωρο, πού εύθυς σχεδόν μέ τό ἥλιοβασίλεμα πλάκωνε νυχτερινό σκοτάδι. Τώρα καταλαβαίνουμε «λυκόφως». Μισή ώρα ὕστερα ἀπό τή δύση, φέγγει ἀκόμα σάν ἡμέρα.

Καί τί ὅμορφη ή ώρα αὐτή! Τί γλυκό φῶς! Τί όνειρευτή διαύγεια στήν ἀτμόσφαιρα! Τί μακάρια γαλήνη, χυμένη παντοῦ, στόν ούρανό, στή γη και στήν ψυχή τοῦ ἀνθρώπου!...

Νάτην, ή ἄνοιξη ἔφτασε! Αὐτή τήν ώρα τοῦ δειλινοῦ, αἰσθάνεται κανείς τήν προσέγγισή της περισσότερο...

Η ἀνθισμένη ἀμυγδαλιά ἦταν στό περιβόλι ένός γνωστοῦ μας ξωμερίτη. Μπήκαμε μέσα κι έγώ τοῦ γυρεψα τήν ἄδεια νά κόψω ένα μικρό κλαδί.

— Μπά, και μεγάλο, μοῦ ἀποκρίθηκε μέ προθυμία ὁ νοικοκύρης. Κι έτοίμασε τό κλαδευτήρι του, γιά νά μοῦ κόψει ο ἴδιος. Ό φίλος μου ὅμως τόν ἐμπόδισε, και μένα δέ μ' ἀφήσε νά κόψω παρά μιά κορφούλα.

— Αὐτά σοῦ φτάνουν, μοῦ εἶπε. Ή ἀμυγδαλιά δέν κά-

νει μόνο λουλούδια, ἀλλά καὶ καρπούς. Κι εἶναι ἀμαρτία νά κουτσουρέυουμε ἔτσι ἔνα δέντρο καρποφόρο καὶ χρήσιμο. Εἰδικά τώρα μάλιστα, σέ βεβαιώνω πώς εἶναι φρονιμότερο ν' ἀφῆσεις νά γίνουν μύγδαλα τά λουλούδια, πού θά μαραίνονταν ἄδικα στό βάζο σου. Κι ό κύρ 'Αντρέας ἀπό δῶ (ό νοικοκύρης), πού θά είχε τήν καλούσνη νά σου δώσει ὀλάκερο κλαδί, νά σου στείλει μεθαύριο μιά σακούλα φρέσκο καρπό.

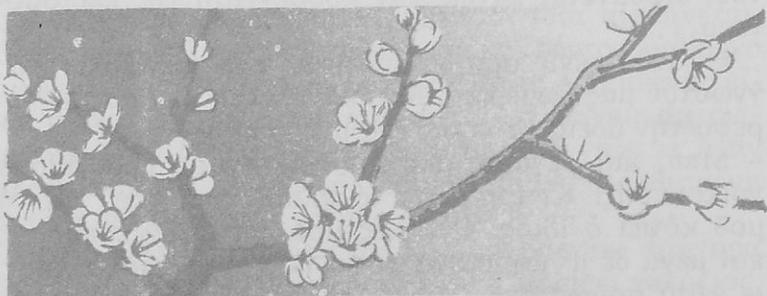
Φύγαμε μέ δυό-τρία λουλουδάκια ό καθένας. "Οταν φτάσαμε ὅμως στήν 'Ομόνοια, εἴδαμε ὀλόκληρα φορτώματα ἀπό κλώνους ἀνθισμένης ἀμυγδαλιᾶς νά κρατοῦν στά χέρια τους κυρίες καὶ ἀνθοπῶλες.

— "Ε, γι' αὐτά τί λές; ρώτησα τό φίλο μου. Δέν ἔκανε νά πάρουμε καὶ μεῖς τό κλαδί μας, μιά πού γίνεται τέτοια σπατάλη καὶ σπαραγμός;

— Καθόλου, ἀποκρίθηκε ό φίλος μου. "Ισια ἵσια γι' αὐτό. 'Επειδή δὲν μποροῦμε νά ἐμποδίσουμε ὅλο τό κακό πού κάνουν οἱ ἄλλοι, δέ θά πεῖ ὅτι πρέπει νά κάνουμε καὶ μεῖς τό μερδικό μας. Αὐτό πού εἶδες εἶναι ἀληθινή καταστροφή.

Ο φίλος μου είχε δίκιο. Εἶπε μιάν ἀλήθεια, πού πρέπει νά τή θυμᾶται κανείς καὶ νά τήν ἐφαρμόζει σέ κάθε τέτοια περίσταση.

Γρηγόριος Ξενόπουλος

73. Ο ΓΕΡΟ - ΠΛΑΤΑΝΟΣ

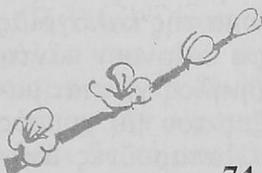
Τοῦ κάκου σέ βαραίνουν τά χινόπωρα!
Γεράματα δέν ἔχεις, γερο-πλάτανε.
Τήν ἄνοιξη εἶσαι νιός καὶ πάλι πράσινος.

Μιά μέρα νά ξαπόσταινα στόν ἵσκιο σου,
στή βρύση ὅπου πίνεις νά ξεδίγμαγα
καὶ νά 'βλεπα τό τί εἶδες τόν παλιό καιρό!

Γιά πές μου γιά τά χιόνια πῶς τά βάσταξες,
τά καλοκαίρια, πές μου, πῶς τραγούδησες,
πῶς ἔβλεπες τούς κλέφτες, τούς ἀρματολούς.

Γιά τό μικρό, γιά πές μου, τό κλεφτόπουλο,
πού στό λιθάρι πρῶτο καὶ στό πήδημα
τά βόλια λαχταροῦσε, τίς λαβωματιές...

Zacharías Papantoniou

74. Η ΚΥΡΑ - ΡΙΓΑΝΗ

Πάνω στά ξερά βουνά καὶ στά πυρωμένα ἀπό τόν
ῆλιο λιθάρια ζοῦσε ἡ κυρα - Ρίγανη. Κοντά της ζοῦσαν
ἡ Θυμάρω, ὁ Μάραθος μέ τά πράσινα μαλλιά καὶ τά
πολλά τά γένια, ὁ Θρούμπης, πού βοσκοῦσε τά πρόβατα
καὶ μάζευε τίς ἐλιές, ἡ κοπέλα ἡ Γαλατσίδα καὶ ἡ χο-
ντρή Πικραγγουριά.

”Ο τόπος ήταν ήσυχος. ”Ανθρωποι σπάνια σύχναζαν
έκει. Μόνο κανένας περαστικός τούς ἔφερνε εἰδήσεις
ἀπό τόν Κάμπο, δηπου βασίλευε ή δξύθυμη Τσουκνίδα.
”Ετσι δέ φοιβοῦνταν τίποτα. Μά καί ποιόν νά φοιβηθοῦν
στό κάτω κάτω; ”Ο δραγάτης ό Ξεράγκαθος κι ό φίλος
του ό Πάλιουρος φύλαγαν ἄγρυπνα τά βουνά.

”Η κυρα - Ρίγανη θυμόταν τώρα τίς γιορτές, πού γί-
νονταν παλιότερα, τόν καιρό πού πανηγύριζαν οί Φλό-
μοι μέ τά κίτρινα λουλουδένια κοστούμια τους, πού
λάμπανε στόν ήλιο τοῦ καλοκαιριοῦ. Κι ἄναβαν τότε
φωτιές οί Παπαροῦνες, καί φοροῦσαν χρυσοκίτρινες
καί βυσσινιές φοῦντες τά Ξεράγκαθα, καί μοσχοβο-
λοῦσαν τά Φασκόμηλα καί σιγοψιθύριζαν μέ τό ἐλαφρό
ἀεράκι τά κάθε λογῆς Ἀγριόχορτα.

”Ήταν ή γιορτή τοῦ Αι-Γιαννιοῦ, πού γιορτάζει τοῦ
Κάμπου καί τοῦ Βουνοῦ ό ήλιοφρυγμένος κόσμος. Κεί-
νη τή νυχτιά κατεβαίνει στή γῆ ό Αι-Γιάννης καί ρί-
χνει βάλσαμα καί μυρουδιές σ' ὅλα τά χόρτα καί τά
λουλούδια. ”Η Ρίγανη τότες ἀποχτάει τήν καυτερή εύω-
διά πού εἶναι ὅλο νοστιμάδα· ή Θυμάρω μοσχοβολάει·
ό Μάραθος παίρνει τή δύναμη νά γιατρεύει τά πονεμέ-
να μάτια· ό Θρούμπης γίνεται τό ἄρτυμα τῆς καλογριᾶς
Ἐλιᾶς· ό Αγριοδύσμος καί ή Μέντα παίρνουν «άντι-
ψύχι» γιά τούς ἀρρώστους· ό Φασκόμηλος γίνεται μα-
λαχτικός· ό Φλόμος γεμίζει τίς ρίζες· του μέ χυμούς
πού γιατρεύουν κάθε πληγή· κι οί Παπαροῦνες ἀνά-
βουν φωτιές, δπως οί ἀνθρωποι στίς χῶρες, καί πηδοῦν
ἀπό πάνω τους καί χαίρονται. Καί παίζουν οί πλουμι-
στές Πεταλοῦδες καί τά Μαμούδια.

”Ετσι κυλοῦσαν οί γιορτές, ὥσπου ἐρχόταν ό χειμώ-
νας. Καί τότε ὅλα αὐτά τρύπωναν, δπου βολευόταν τό
καθένα, καί περίμεναν νά ξανάρθει τό καλοκαΐρι.

Μά μιά χρονιά πλάκωσε πολύ κακό. ”Απιστοι ἥρ-
θανε στή χώρα, ἔπιασαν ὅλους τούς δρόμους καί τά

μονοπάτια κι ό 'Αι-Γιάννης δέν μπόρεσε νά περάσει και νά πάει κοντά στ' άγαπημένα του λούλουδα. 'Εκεῖνα βέβαια είχαν έτοιμαστεī γιά τή γιορτή, άλλα χωρίς τόν "Άγιο άνάμεσά τους δέ γιόρτασαν.

Πέρασαν κάμποσες χρονιές δίχως νά φανεī ό "Άγιος. Και σκέφτηκαν όλοι κι όλα νά πᾶνε αύτά νά τόν βροῦν. Κίνησαν οί Πεταλούδες, οί Παπαρούνες, ώς κι ή Πικραγγούριά άκόμα, μά οί άπιστοι κι ό καυτερός ήλιος τοῦ κάμπου τίς έμποδίσαν.

'Αποφάσισε νά πάει και ή Ρίγανη, άφοῦ πρωτύτερα πήρε τήν άντοχή τοῦ μπαρμπα-Κοτρόνα πού τή φύλαγε, τή σκληράδα τοῦ "Έλατου και γεροσύνη κι εύωδιά πολλή άπο τόν ήλιο τοῦ βουνοῦ.

"Η Ρίγανη περπατοῦσε μόνο νύχτα και τή μέρα κρυβόταν στά κοτρόνια. Μιά νύχτα, έκεī πού λαγοκοιμόταν στό καταφύγιό της, πήγε κι ἔπεσε δίπλα της ἔνα πουλάκι πληγωμένο. Τό ρώτησε ἀν εἰδε πουθενά τόν 'Αι-Γιάννη, πού προστατεύει τά βοτανικά, κι έκεινο τῆς άποκριθηκε πώς ἄνθρωποι κακοί ρήμαξαν τόν τόπο, χάλασαν τίς έκκλησιές και δέ βγαίνουν πιά οί ἄγιοι. "Ωστόσο, ό 'Αι-Γιάννης ήταν κοντά σ' ἔνα μοναστήρι.

"Η Ρίγανη πασπάλισε τήν πληγή τοῦ πουλιοῦ μέ τά φύλλα της, πού είχαν τή ζεστασιά τοῦ ήλιου και τοῦ κοτρονιοῦ τή δύναμη, τοῦ γιάτρεψε τόν πόνο, τοῦ σταμάτησε τήν αίμορραγία και τό παρακάλεσε νά τήν οδηγήσει ώς τό μοναστήρι.

Τήν άλλη μέρα, πρώι πρώι, τό πουλάκι πήρε τή Ρίγανη στή μυτίτσα του, τήν πήγε στό μοναστήρι και τήν ἄφησε μπροστά στήν εἰκόνα τοῦ 'Αι-Γιάννη. Τό μοναστήρι ήταν ἔρημο και κατασκότεινο. "Ο "Άγιος δύμως διακρινόταν καθαρά, τό ίδιο ήλιοψημένος κι άγαθός, ὅπως ἄμα πήγαινε στά βουνά τους.

"Η Ριγανούλα ἔμεινε κεī, ἔγινε καλογριά κι άφοσιώθηκε στόν "Άγιο. "Εστειλε τό πουλάκι νά είδοποιήσει

καί τ' ἄλλα βότανα κι ἐκεῖνα ἔτρεξαν εὐθύς καί πῆγαν καί φούντωσαν καί ἅπλωσαν καί στόλισαν τίς ἔρημες αὐλές τοῦ μοναστηριοῦ. Ἀπό τότε ἡ Ρίγανη δέ λείπει ἀπό κανένα βουνίσιο μοναστήρι.

Στό μεταξύ, ὁ Φλόμος ἄναβε στή χάρη τοῦ "Αγιου τά λουλούδια του, σάν νά ἥτανε κεριά σέ μανουάλι. Ὁ Θρούμπης, γέρος πιά καί κουρασμένος, μάζευε τίς ἐλιές καί τίς ἔκανε νά ευώδιάζουν. Κι ὁ Ξεράγκαθος στό πορτόσκαλο, μέ τίς χρυσές καί βυσσινιές του φοῦντες, τά χαντζάρια καί τ' ἀγκάθια του, φύλαγε καμαρωτός τοῦ μοναστηριοῦ τήν εἶσοδο.

Πέρασαν πάλι χρόνια καί χρόνια. Οἱ ἄπιστοι ἔφυγαν, οἱ παλιοί νοικοκυραῖοι τοῦ τόπου ξαναγύρισαν, ἄνοιξαν τίς ἐκκλησίες καί ξανάχτισαν τά μοναστήρια. Σάν πῆγαν καί στόν 'Αι-Γιάννη καί εἶδαν τά βοτάνια καί τ' ἀγριόχορτα νά 'χουν πνιγμένο τό καθετί, θέλησαν νά καθαρίσουν τόν τόπο. Μά τά μαχαίρια καί τά δρεπάνια τους, λέξ κι ἥταν ἀπό χαρτόνι, δέν ἔκοβαν οὔτε ἔνα.

Τότε ὁ ἡγούμενος πρόσταξε νά κάμουν ἀγρυπνία. Τά βότανα δμως μοσχοβιοῦσαν τόσο πολύ, πού τούς πῆρε ὅλους ὑπνος βαθύς. Μολοντοῦτο, τό πρωί, σάν ξύπνησαν, τά βρῆκαν ὅλα καθαρά. Μόνο πού μέσα στίς ἀποθήκες, στούς τοίχους καί τά ράφια ἥταν κρεμασμένα ὅλα τά βότανα, τά γιατρικά τῶν ἀνθρώπων. Καί στά πόδια τά γυμνά τοῦ 'Αι-Γιάννη, μέ ξυλιασμένο τό κοτσάνι, ἀλλά ὅλο ευώδιά καί νοστιμάδα, ἥταν ἀκουμπισμένη ἡ Ρίγανούλα. Ἀπό τότε κεῖνο τό μοναστήρι τό εἴπανε τ' «Αι-Γιαννιοῦ τοῦ Ρίγανᾶ».

Κι ἀπό τότε κι ὕστερα, κάθε χρόνο, στή γιορτή του, οἱ ἀνθρωποι ἀπό τά γύρω βγαίνουν πρωί πρωί στά βουνά καί μαζεύουν βότανα. Γιατί, μ' ὅλα τά φάρμακα τῆς ἐπιστήμης, αὐτά δέν ἔπαψαν ποτέ νά ἔχουν τή γιατρευτική τους δύναμη: ὅ δυόσμος γιά τά ἐντερικά, τό χαμο-

μήλι γιά τό στομάχι, ό μάραθος γιά τά μάτια, τό φασκόμηλο γιά τό κρυολόγημα, ό φλόμος γιά τίς πληγές, ή άγριάδα γιά νά νεφρά...

Κι ὅπως λένε οί χωρικοί, τά βότανα κλείνουν μέσα τους τοῦ ἥλιου τή ζεστή πνοή, τοῦ πετροβουνιοῦ τή δύναμη, τῆς ἐρημιᾶς τήν άγνότητα καί τοῦ Ἀι-Γιάννη τήν εὐλογία!

(Μακεδονική παράδοση)

75. ΧΑΜΟΜΗΛΙ

Χαμομήλι σεμνό, ταπεινό καί λεπτό
τά λιβάδια στολίζεις.

Μέ τά φύλλα λευκά, καί καρδιά καναριά,
ὅπου νά 'σαι μυρίζεις.

Σάν καί σένα πιό άγνό δέν ύπάρχει φυτό
μές στήν πλάση πού στέκεις.

Σέ πατοῦν στήν κορφή καί τρανοί καί μικροί
καί κακία δέν ἔχεις.

Κι ὅταν τ' ἄλλα γελοῦν, καί τοῦ Μάη τραγουδοῦν
τό τρελό πανηγύρι,
σύ, κομμένο πονᾶς κι ἀπλωμένο κοιτᾶς

τό κλειστό παραθύρι.
Χαμομήλι λεπτό, ἃς μήν τόχεις καημό
πού ξεραίνεσαι μόνο·
ἔχεις θεῖο σκοπό... δέ σέ φτάνει αὐτό,
πού γιατρεύεις τόν πόνο;

(Περιοδ. Έλληνίδες Β. Έλλαδος) Φιλίτσα Τζαβάρα

76. Ο ΚΑΜΠΟΣ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ

Ο κάμπος τῶν Σερρῶν εἶναι ὁλοζώντανος. Καί τήν
ώρα τούτη τόν ἔξουσιάζουν τό καλαμπόκι, τό μπαμπά-
κι καὶ ὁ καπνός. Τά τελευταῖα μάλιστα βρίσκονται
ἀπάνω στό λουλούδι τους.

Κι εἶναι μιά χαρά τοῦ ματιοῦ ἡ ἀτελεύτητη ἔκταση,
ἡ γεμάτη μικρές ἀσπρορόδινες φλογίτσες, τό λουλου-
δάκι, πού πλημμυρίζει τοὺς καταπράσινους, πλατύφυλ-
λους κάμπους τοῦ μπαμπακιοῦ, καὶ τά μικρά ἀσπρορό-
δινα κεφαλάκια, πού σαλεύουν ἐλαφρά στυλωμένα στόν
ὅρθο μίσχο τοῦ καπνοῦ.

Περισσότερο ἀπό τό καλαμπόκι καὶ τό σιτάρι, τό
μπαμπάκι καὶ ὁ καπνός εἶναι οἱ δυό μεγάλες πηγές

τοῦ πλούτου καὶ τῆς εὐημερίας τῆς περιοχῆς.

Χιλιάδες ἄνθρωποι ξεκινοῦν/πρώι πρώι, πρίν φέξει
ἀκόμα, γιά τά χωράφια. Κι δόλος δέ κάμπος ταράζεται
ἀπό τόν πρόθυμο ρυθμό τῆς ἐργασίας: δουλεύουν οἱ
νοικοκυραῖοι μαζί μέ τούς/παραγιούς καὶ τούς ἐργάτες,
δουλεύουν οἱ νοικοκυρές καὶ τά κορίτσια καὶ τά/μικρά
παιδιά, Ισυντροφιές συντροφιές! Καί τό μεσημέρι ξα-
πλώνονται στά πρόχειρα γιατάκια τους, κάτω ἀπό τούς
ἴσκιους τῶν μεγάλων δέντρων, καὶ βρίσκουν τήν ἀνά-
παυση καὶ τό ξανάνιωμα.

Μεγάλα βουνά στεφανώνουν δλόγυρα τόν κάμπο,
ἄγρυπνοι φρουροί τῆς καρποφορίας του. Καί τ' ἀπει-
ράριθμα ποτάμια, οἱ φλέβες πού ἀνοίγονται πρός δλα
τά σημεῖα τῆς γῆς ἀπό τήν τεράστια κεντρική ἀρτηρία,
πού εἶναι δέ Στρυμόνας, γίνονται ἡ χαρά τῶν ζώων, τῶν
φυτῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων. Τά δυσκίνητα, μά τόσο κα-
λοκάγαθα | καὶ τόσο φιλήσυχα | ζῶα τῆς Μακεδονίας,
πού δρύώνουν ἡ σέρνουν ἀκόμα τούς βαριούς ἀραμπά-
δες στούς δύσκολους δρόμους τῆς ἔξοχῆς, πέφτουν μέ
συγκρατημένη λαχτάρα στίς πρόσχαρες ροές, πού κεν-
τοῦν τήν πράσινη ἐπιφάνεια μέ τήν ἄσημένια κλωστή |
τους.

Οἱ ἄνθρωποι σταματοῦν στίς μυστικές | βρυσοῦλες, |
γιά νά εὐφράνουν τόν κόπο τους μέ τό εὐγενικότερο
πιοτό πού δόθηκε στόν ἄνθρωπο, αὐτό τό θαυμάσιο,
τό «ἄριστον ὑδωρ». | Παραπέρα | οἱ ἀλωνιστικές μηχανές |
σχηματίζουν τούς χρυσούς σωρούς τῶν δημητριακῶν
κάτω ἀπό τήν ἐπίβλεψη τήν ἄγρυπνη τῶν χωρικῶν,
πού χαίρονται μέ τήν καρδιά τους τό χρυσό σπειρί, |
πού πέφτει ἀπάνω στό σπειρί, γιά νά κάμει τό χειμώνα
τους εὐχάριστο.

Βλέπω μ' εὐχαρίστηση τή χρησιμοποίηση τῆς μηχα-
νῆς νά κατακτάει τούς κάμπους τῆς Μακεδονίας. Καί
συλλογοῦμαι πόσο γρηγορότερα, πόσο καλύτερα καί

A πόσο ἀνθρωπινότερα γίνεται ἔτσι ἡ δουλειά:

"Ἄς εἶναι εὐλογημένα τά καρτερικά ζῶα, πού αἰῶνες τώρα ἔγραφαν μέ τά κουρασμένα τους πόδια τόν ἴδιον πανάρχαιοι κύκλοι μέσα στ' ἀλώνι. Μά ἄς εἶναι πιό εὐλογημένο τόλεπινοητικό μυαλό, πού τάραξε μιά γιά πάντα τόν ἀπάνθρωπο τοῦτο κύκλο!"

(Ἐλληνικοί Ὄριζοντες)
· Απόσπασμα

Ιωάννης Μ. Παναγιωτόπουλος

ΣΗΜ. Τούτο βιβλίο τοῦ συγγραφέα «Ἐλληνικοί Ὄριζοντες» ἔχει γραφεῖ πρίν είσαχθεὶ στόν κάμπο τῶν Σερρῶν ἡ τευτλοκαλλιέργεια.

77. ΕΠΙΣΚΕΨΗ Σ' ΕΝΑ ΚΛΩΣΤΟΦΑΝΤΟΥΡΓΕΙΟ

Προκαταρκτική συζήτηση

‘Ο Δημήτρης ήταν γιός έφοριακοῦ καί μέ τίς ύπηρεσιακές μεταθέσεις τοῦ πατέρα του εἶχε γυρίσει ὀδό-κληρη σχεδόν τήν Ἑλλάδα. Ἀπὸ πολύ μικρός ἐδειχνε μιάν ἴδιαιτερη κλίση γιά τίς μηχανές καί συχνά δήλωνε πώς ἄμα μεγαλώσει θά γίνει μηχανικός. Ὁ πατέρας του ήταν πολύ εύχαριστημένος μαζί του, γιατί ὡς τώρα, πού δικαιούεται στήν πέμπτη τάξη, ήταν πολύ μελετηρός καί διάβαζε, ἐκτός ἀπό τά σχολικά, καί πολλά ἑξωσχολικά βιβλία. Γι' αὐτό δέν τοῦ χαλοῦσε ποτέ τό χατήρι καί, δταν τύχαινε νά μήν ἔχουν δουλειά καί οἱ δυό τους, τόν πήγαινε νά δοῦν τά σπουδαιότερα ἐργοστάσια κάθε τόπου, ὅπου ύπηρετοῦσε.

“Ἐτσι ὁ Δημήτρης εἶχε ἐπισκεφτεῖ τή Χαρτοποιία στήν Πάτρα, τή Χαλυβουργική στήν Ἐλευσίνα, τά Τσιμεντάδικα καί τά Διυλιστήρια στόν Ασπρόπυργο, τά Ναυπηγεῖα στό Σκαραμαγκά, τά Λιπάσματα καί τήν Υαλουργία στόν Πειραιά, τή Ζαχαρούργια στή Λάρισα, κι ἔνα πλῆθος ἀπό ἄλλα μικρότερα ἐργοστάσια.

Τελευταῖα, ἡ οἰκογένεια βρέθηκε στήν ὅμορφη μακεδονική πόλη Νάουσα κι δικαιότερης δέν ἔκρυβε τόν ἐνθουσιασμό του, πού θά τοῦ δινόταν ἡ εὐκαιρία νά δεῖ ἀπό κοντά ἐργοστάσια πού κινοῦνταν μέ νερό.

—“Ολα τά ἐργοστάσια, πού εἴδαμε ὡς τώρα, πατέρα, ἔχουν ἔνα βασικό κοινό σημεῖο: Κινοῦνται μέ πετρέλαιο ἢ κάρβουνο ἢ ἀπευθείας μέ ἡλεκτρισμό, ἔλεγε ἔνα μεσημέρι, καθώς ἔτρωγαν, ὁ Δημήτρης.

—“Ἐνῶ τά ἐργοστάσια τῆς Νάουσας κινοῦνται μέ «λευκό ἄνθρακα», θέλεις νά πεῖς, παρατήρησε ἡ μητέρα, καμαρώνοντας γιά τή φιλομάθεια καί τήν προκοπή τοῦ γιοῦ της.

- Μάλιστα, μέ «λευκό ἄνθρακα». Κι αὐτό εἶναι τό πιό σπουδαῖο, γιατί ἔχουν μεγάλη οἰκονομία στά καύσιμα.
- Ξέρω, ξέρω, εἶπε πάλι ἡ μητέρα χαμογελαστή. Κάτι μαθαίναμε κι ἐμεῖς μιά φορά στά σχολεῖα μας. "Υστερα μήν ξεχνᾶμε πώς οἱ σημερινές γυναῖκες ἔχουν πολύ προοδεύσει κι ἐνδιαφέρονται τό ἵδιο μέ τούς ἄντρες γιά ὅλα τά προβλήματα, ἐπαγγελματικά, ἐκπαιδευτικά, ἐπιστημονικά, κοινωνικά... Ἀκόμα καί γιά τά οἰκονομικά. Γι' αὐτό θά παρακαλέσω τόν πατέρα νά ἔλθω κι ἐγώ στήν πρώτη ἐπίσκεψη πού θά κάνετε. Γιατί σίγουρα γιά κάτι τέτοιο ἄνοιξες τή συζήτηση σήμερα.
- Μετά χαρᾶ! ἀπάντησε ὁ πατέρας. Μόνο πού πρέπει νά κάνετε λίγη ὑπομονή, ὥσπου νά κατατοπιστῶ πρῶτα. Στό μεταξύ, ἐσύ Δημήτρη, ζήτησε πληροφορίες ἀπό τούς συμμαθητές σου καί νά εἶσαι ἔτοιμος. Τό ξέρεις κι ἀπό ἄλλοτε: ὅταν θέλουμε νά ἐπισκεφτοῦμε ἓνα ἐργοστάσιο, ὅπως τώρα, ἡ ἔναν ἀρχαιολογικό χῶρο, μιά ἔκθεση ἡ κάτι τέτοιο τέλος πάντων, φρόνιμο καί καλό εἶναι νά ἔχουμε συγκεντρώσει ἀπό πρίν δρισμένα στοιχεῖα, γιά νά γίνεται ἡ ἐνημέρωσή μας πιό εύκολη καί πιό καρποφόρα.
- Δέν τό ξεχνῶ ποτέ αὐτό, πατέρα. Κι ἄν θέλεις νά σοῦ πῶ κάτι, ἔχω πάρει κιόλας ἀρκετές πληροφορίες. Τό νερό π.χ., πού κινεῖ τά ἐργοστάσια ἐδῶ, τό φέρνει τό ποτάμι 'Αραπίτσα. Αὐτό ἔχει τήν πηγή του στή ρίζα ἐνός βράχου, πέντε χιλιόμετρα μακριά ἀπό τήν πόλη. Κατεβαίνει ἀπό κεῖ, διασχίζει τήν πόλη στή μέση καί σέ μερικά μέρη σχηματίζει καταρράχτες. Τό ὄνομα 'Αραπίτσα τοῦ τό ἔδωσαν, ἐπειδή τό νερό, μέ σλους τούς ἀσπρους ἀφρούς πού δημιουργοῦνται, καθώς πέφτει ἀπό ψηλά, φαίνεται μαῦρο, κατάμαυρο, μέσα στό σκιερό βάθος τῆς κοίτης του.
- ‘Η Νάουσα ἔχει πολλά ἐργοστάσια ἐριουργίας, νηματουργίας, ὑφαντικῆς, σχοινοποιίας, τελευταῖα μάλι-

στα ἀπόχτησε κι ἔνα πού παρασκευάζει ζάχαρη ἀπό τά τεῦτλα.

Ἐπίσκεψη στό ἐργοστάσιο

Δέν πέρασαν πολλές μέρες κι ἔνα πρωί ὁ πατέρας εἰδο- ποίησε τή σύζυγο καὶ τό γιό του πώς τό ἀπόγευμα ἔξορ- μοῦν γιά τήν πρώτη τους ἐπίσκεψη.

— Ποῦ θά πᾶμε, πατέρα; ρώτησε ἀνυπόμονα ὁ γιός.
— Νομίζω πώς πρέπει ν' ἀρχίσουμε ἀπό τά κλωστο- ὑφαντουργεῖα, ἀποκρίθηκε ὁ πατέρας. Παλαιότερα, τά ἐργοστάσια, πού ἔχουν σχέση μέ τά ὑφάσματα, εἶχαν σημειώσει ἐδῶ μεγάλη ἄνθηση.

— Καὶ βέβαια, εἴπε ὁ Δημήτρης. Τότε πού τό κάρβουνο καὶ τό πετρέλαιο στοίχιζαν ἀκριβά, αὐτά τά ἐργοστά- σια βρίσκονταν σέ μεγάλη ἀκμή ἐδῶ, γιατί εἶχαν φθη- νή κινητήρια δύναμη. Ἐνῶ τώρα, πού ὁ ἡλεκτρισμός ἔγινε πολύ προσιτός καὶ διαδόθηκε παντοῦ, ἴδρυθηκαν σέ πολλά μέρη κλωστούφαντουργεῖα. Κι ὅσο νά 'ναι, ή παραγωγή ἐδῶ μειώθηκε.

— Ξεκινᾶμε! Καὶ τά ὑπόλοιπα τά λέμε στό δρόμο ἡ στό ἐργοστάσιο, εἴπε ὁ πατέρας.

Πήγαν στήν πλατεία τῆς πόλης, πῆραν ἔνα ταξί καὶ ὑστερ' ἀπό μικρή διαδρομή ἀνάμεσ' ἀπό στενά σοκά- κια κι ἀνηφορικά λιθόστρωτα ἔφτασαν σ' ἔνα μεγάλο ἐργοστάσιο. Στήν είσοδο τούς ὑποδέχτηκε ὁ ἐργοστα- σιάρχης, ἔγιναν οἱ συστάσεις καὶ ἡ ξενάγηση ἀρχισε.

Πρώτα πήγαν στήν κινητήρια μηχανή, ἐκεῖ δηλαδή ἀπ' δύον ἔφευγε ὅλη ἡ δύναμη, πού κινοῦσε ὅλα τά ἄλλα μηχανήματα. Τό νερό πέφτει ἀπό ψηλά μέσα σέ μιά κλειστή μηχανή, τήν «τουρμπίνα» καὶ τήν κινεῖ μέ χιλιάδες στροφές τό λεπτό. Ἡ κίνηση αὐτή μετα- τρέπεται σέ ἡλεκτρική ἐνέργεια, πού μέ τή σειρά της κινεῖ καὶ φωτίζει ὅλο τό ἐργοστάσιο.

— Αὐτή εἶναι ἡ διαφορά μας μέ τά πετρελαιοκίνητα

έργοστάσια, έξήγησε ό ύποτεστασιάρχης. Έκεινα, γιά τήν κίνηση της «τουρμπίνας», ξοδεύουν πετρέλαιο, πού σημαίνει χρήματα, ένω έμεις ξοδεύουμε σκέτο νερό, πού σημαίνει σχεδόν τίποτα.

Άπό κεῖ μπῆκαν μέσα στό έργοστάσιο. Έξαιρετική ἐντύπωση τούς ἔκαναν οἱ μεγάλες αἴθουσες, πού φωτίζονταν πλούσια, ἔλαμπαν ἀπό καθαριότητα καὶ μέ εἰδικά μηχανήματα εἶχαν ἔξασφαλίσει ἕνα θαυμάσιο συνδυασμό ἀπό ἀερισμό, θέρμανση καὶ γενική ἄνεση. Επίσης οἱ ἔργατες, ἄντρες καὶ γυναῖκες, πού ἦταν καθαροί, πρόσχαροι κι ἔργαζονταν μέ δρεξη καὶ προθυμία. Πολλοί βρίσκονταν ἀνάμεσα σέ ἀργαλειούς κι ἕνα σωρό ἀδράχτια.

— Πόσους ἔργατες ἀπασχολεῖτε, κύριε, καὶ πόσους ἀργαλειούς κι ἀδράχτια; ρώτησε ό Δημήτρης τόν έργοστασιάρχη.

— Γύρω στούς 1.000 εἶναι οἱ ἔργατες μας, 300 οἱ ἀργαλειοί μας καὶ περίπου 15.000 τ' ἀδράχτια μας. Αρχιεργάτες στίς μηχανές εἶναι ὅλο ἄντρες σχεδόν, ένω στούς ἀργαλειούς καὶ στ' ἀδράχτια ἀποκλειστικά γυναῖκες.

— Καὶ πόσο μαλλί ἐπεξεργάζεστε τό χρόνο;

— Γύρω στό 1.000.000 κιλά μαλλί. Καὶ ἡ ἐτήσια παραγωγή μας κυμαίνεται στά 1.000.000 - 1.200.000 μέτρα. Υφασμα σέ διάφορα εἰδη. Παλαιότερα φτάναμε στά 2.500.000 μέτρα. Πρέπει ὅμως νά σᾶς πῶ πώς τώρα δέν ἐπεξεργαζόμαστε μόνο μαλλί, ἀλλά καὶ διάφορες συνθετικές ἴνες, δπως ραιγιόν, νάυλον καὶ ἀκρυλικά, σάν τό τερυλέν, τό δρλόν καὶ ἄλλα, πού εἶναι πιό ἀνθεκτικά καὶ πιό ζωηρά στά χρώματα ἀπό τό μαλλί.

Στή συνέχεια οἱ ἐπισκέπτες πῆγαν στά πλυντήρια, στά βαφεῖα, στά στραγγιστήρια, στά στεγνωτήρια, στό σχεδιαστήριο. Τελικά, ό έργοστασιάρχης τούς δόδήγησε ἀνάμεσα ἀπό τούς ἀργαλειούς, γιά νά ἰδοῦν μερικές λεπτομέρειες — δπως εἶπε ἡ κυρία ἐφόρου —, καὶ

κατάληξαν σέ μια μεγάλη ἀποθήκη, ὅπου ἦταν στοιβαγμένα χιλιάδες τόπια ὑφάσματα.

‘Ο ἐνθουσιασμός τοῦ Δημήτρη εἶχε φτάσει στό κατακόρυφο. Καί εἶπε ψιθυριστά στόν πατέρα του:

— Γιά φαντάσου, πατέρα, νά βάζεις στή μιά ἄκρη ἀκάθαρτο μαλλί καί νά βγαίνουν στήν ἄλλη αὐτά τά ώραῖα ὑφάσματα!

— Καί μάλιστα τόσο ώραῖα καί τόσο γερά, πού συναγωνίζονται ἄριστα τά ξένα καί σιγά σιγά τά ἐκτοπίζουν ἀπό τήν ἀγορά μας. Ἔτσι ἔχουμε ἄλλο κέρδος σέ συνάλλαγμα, ἐκτός ἀπό τήν κινητήρια δύναμη. Καί ξέρεις τί σημαίνει αὐτό γιά τήν ἐθνική οἰκονομία μας.

— Ξέρω, πατέρα, εἶπε ὁ Δημήτρης σοβαρά. Μοῦ φαίνεται πώς θά προτιμήσω νά γίνω κλωστούφαντουργός. Καί στή στιγμή φάνηκε σάν νά συγκεντρώθηκε περισσότερο στόν ἑαυτό του καί νά κατάστρωνε τά μεγαλεπήβολα σχέδιά του γιά τό μέλλον!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

·Ασκήσεις:

- Νά φέρετε γενικές πληροφορίες γιά καθένα ἀπό τά ἐργοστάσια, πού εἶχε ἐπισκεφτεῖ ὁ Δημήτρης.
- Νά φέρετε ἴστορικές πληροφορίες γιά τή Nάουσα.
- Τί ξέρετε γιά τά ραιγιόν, νάυλον, ἀκρυλικά;
- Νά συζητήσετε γιά τή θέση τῆς γυναικας στή σύγχρονη κοινωνία.

78. ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ

Δόξα στό πνεῦμα τῆς δουλειᾶς, πού σμίγει
τίς χῶρες, τίς καρδιές καί τούς ἀνθρώπους.
Ρόδο τινάζει ἡ πέτρα, ἀνθος ἀνοίγει
καί σπέρνει τή ζωή σ' ἄνανθους τόπους.

Δόξα στά χέρια, πού νικοῦν καί πλάθουν
στ' ἀμόνι, στό σφυρί καί στό λιθάρι·
στά νιάτα, πού ἀγρυπνοῦν νά ἰδοῦν, νά μάθουν,
στ' ἀλέτρι, στό κουπί καί στό δοξάρι.

Σ' αὐτήν ἐδῶ τή γῆ, τῆς Γῆς λουλούδι,
χαρά ἔγινε ἡ δουλειά, θεά ἡ Ἐργάνη,
τ' ἀνθρώπου ὁ μόχτος γίνηκε τραγούδι,
καί τό κλωνάρι τῆς ἐλιᾶς στεφάνι.

Κι ἐμεῖς τ' ἀρχαίου δέντρου τά κλωνάρια,
στό κύμα, στό βουνό καί στ' ἀργαστήρι,
χαρούμενες κοπέλες, παλικάρια,
κινοῦμε στῆς δουλειᾶς τό πανηγύρι.

Στά χέρια μας, στά μάτια μας, ἀστράφτει
τῆς γῆς μας, τ' οὐρανοῦ κρουστή ἡ λαμπάδα,
μές στήν καρδιά γλυκός καημός ἀνάφτει
γιά Σένα, μάνα Ἑλλάδα! Ἑλλάδα! Ἑλλάδα!

Στρατής Μυριβήλης

79. ΤΑ ΜΥΡΜΗΓΚΙΑ

Κοντά στ' ἄλωνια τοῦ χωριοῦ εἶχε ἀνοίξει μιά μυρμηγκοφωλιά. Ἐκατοντάδες μυρμήγκια τήν κατοικοῦσαν. Μέρα καὶ νύχτα ἔμπαιναν κι ἔβγαιναν, ἀνοιγαν δρόμους πρός ὅλες τίς θημωνιές καὶ πρός ὅλα τά ἄλωνια. Καὶ κουβαλοῦσαν, κουβαλοῦσαν.

— «Μισακάρηδες τούς ἔχουμε τούς μυρμήγκους», ἔλεγαν οἱ ἀγαθοί ἀγρότες καὶ γελοῦσαν. «Θά μᾶς φᾶν ὅλη τή σοδειά», πρόσθεταν ἄλλοι. «Πρέπει νά καταστρέψουμε τή φωλιά τους», συμφωνοῦσαν ὅλοι.

Ἄλλα δέν τό ἔκαναν. Γιατί, κατά βάθος, τά ἀγαποῦσαν. Τά ἔνιωθαν σάν συντρόφους στή δουλειά. Τά τι μοῦσαν γιά τήν ἀκούραστη ἀφοσίωσή τους πρός τή ζωή τῆς κοινωνίας τους καὶ γιά τήν ἀγάπη τους στήν ἐργασία. Ἔτσι καὶ οἱ χωρικοί ἦταν ἐργατικοί καὶ κοπίαζαν μέ διρώτα καὶ μέ ἀγάπη ν' ἀποσπάσουν ἀπό τό χῶμα τίς θρεπτικές οὐσίες πού ἔκρυβε μέσα του.

Τά μυρμήγκια τά εἶχαν σάν παράδειγμα. «Δουλευτής σάν τό μυρμήγκι», ἔλεγαν γιά ὅποιον ἔβλεπαν νά εἶναι καλός καὶ ἄξιος ἐργάτης. «Μυρμήγκι» ἔλεγαν τόν οἰκονόμο ἀνθρωπο, πού νοικοκύρευε τήν περιουσία του καὶ δέν τήν ξόδευε ἀνώφελα. Γι' αὐτά καὶ γι' αὐτά, δέν τά ἐνοχλοῦσαν τά μυρμήγκια, ἀλλά τά ἀφηναν ἥσυχα νά κάνουν τήν ἐσοδεία τους ἀπό τίς θημωνιές κι ἀπό τά ἄλωνια.

Μιά μέρα εἶπαν στό γεωπόνο, πού ἔτυχε νά περάσει ἀπό τό χωριό κι ἐπισκέφτηκε τ' ἄλωνια:

— Τί ζῶα κι αὐτά τά μυρμήγκια!

— Ἐντομα, τούς ἀπάντησε ὁ γεωπόνος. Ἐντομα, ὅπως οἱ μέλισσες, οἱ πεταλοῦδες, οἱ μύγες, τά σκαθάρια.

— Ἐντομα; ἀπόρησαν οἱ χωρικοί. Πρώτη φορά τό μάθαιναν.

— Μάλιστα, ἐντομα, βεβαίωσε ὁ γεωπόνος, μά ἐντομα

κοινωνικά. Σέ τοῦτο μοιάζουν πολύ μέ τούς ἀνθρώπους. Ζοῦν, νά ποῦμε κατά χωριά. Νά, αὐτή ἐδῶ ἡ μυρμηγκοφωλιά, εἶναι ἔνα χωριό καί μάλιστα μεγάλο χωριό, μέ πληθυσμό περισσότερο ἀπό τὸν πληθυσμό τοῦ δικοῦ σας χωριοῦ.

— "Ωστε, εἶπε κάποιος, ὑπάρχουν καί μυρμηγκοινωνίες;

Βεβαιότατα, ἀπάντησε ὁ γεωπόνος σοβαρά. Μυρμηγκοινωνίες μέ νόμους ἀπαράβατους καί μέ αὐστηρή πειθαρχία. Ὁ καθένας ξέρει τή δουλειά του κι ἐκτελεῖ τό καθῆκον του, χωρίς νά περιμένει νά τοῦ τό ἐπιβάλουν καί χωρίς νά τό ἀποφεύγει. Στά μυρμήγκια ὑπάρχει ἡ ἀνησυχία γιά τό μέλλον. Γι' αὐτό ἀποθηκεύουν τροφές ἀπό τό καλοκαίρι, νά τίς ἔχουν τή χειμερινή ἐποχή. Ἀκόμα ὑπάρχει καί καταμερισμός τῆς ἐργασίας στήν κοινωνία τῶν μυρμηγκιῶν. Ἄλλα ἀπό αὐτά εἶναι ἀπλοί ἐργάτες, πού δέν κάνουν ἄλλη δουλειά, παρά νά κουβαλοῦν τροφές. Ἄλλα ὅμως εἶναι ὅπλίτες, πού ἔχουν ἔργο νά φρουροῦν τή μυρμηγκοφωλιά καί νά τήν προστατεύουν πολεμώντας ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τους.

— Μή μᾶς πεῖτε τώρα ὅτι τά μυρμήγκια κάνουν καί πολέμους; παρατήρησε εἰρωνικά κάποιος.

— Βέβαια, συνέχισε ὁ γεωπόνος. Κάνουν ἐκστρατείες, δίνουν μάχες μέ ἄλλες μυρμηγκοινωνίες καί πιάνουν αἰχμάλωτους, πού τούς κρατοῦν στή δική τους μυρμηγκοφωλιά, ὅπου οἱ νικητές τούς χρησιμοποιοῦν γιά ὑπηρέτες.

Εἶπε κι ἄλλα περίεργα πράγματα γιά τή ζωή τῶν μυρμηγκιῶν ὁ γεωπόνος. Καί τότε κατάλαβαν οἱ χωρικοί, γιατί ἔνιωθαν τόση συμπάθεια πρός ἔνα εἶδος ἔντομα, ἀπό τό δόποιο δέν είχαν καμμιά ώφελεια καί μάλιστα ζημία. Ἡταν τόσο συγγενικός ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τους μέ τή ζωή τή δική τους!

Ἐξακολουθοῦσαν λοιπόν οἱ χωρικοί νά παρακολουθοῦν τή ζωή στίς μυρμηγκοφωλιές καὶ νά ἐπαληθεύουν δσα τούς εἶχε πεῖ ὁ γεωπόνος.

Καὶ νά, μιά μέρα, εἶδαν τά μεγάλα μυρμήγκια νά εἶναι ἐφοδιασμένα μέ φτερά, πού τούς σκέπαζαν ὅλο τό κορμί καὶ μ' αὐτά δοκίμαζαν νά πετάξουν.

— Σωστά, ἔλεγαν τότε οἱ χωρικοί, μᾶς εἶπε ὁ γεωπόνος, δτι τά μυρμήγκια εἶναι ἔντομα.

Ωστόσο, ἡ μυρμηγκοφωλιά εἶχε μπεῖ σέ μεγάλη κίνηση. Κάτι τό ἔκτακτο συνέβαινε. Φαίνονταν σάν νά ἐτοιμάζονταν γιά ταξίδι. Καὶ πραγματικά, ὕστερα ἀπό λίγο τά μυρμήγκια σηκώθηκαν στό φτερό, σάν ἔνα μικρό ἄσπρο συννεφάκι. Ἀρχισαν νά πετοῦν τραβώντας κατά μῆκος τῆς παραλίας, γιά νά ξεμακρύνουν ἀπό τήν παλιά τους φωλιά.

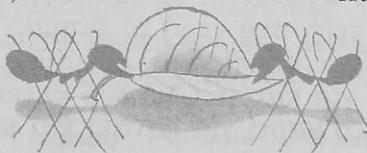
Μά δέν ἔφευγαν ὅλα. Ἡταν μιά ἀποικία, πού εἶχε ἀποφασιστεῖ νά ξενιτευτεῖ, γιατί εἶχε στό μεταξύ μεγαλώσει ὁ ἀριθμός τῶν μελῶν τῆς μυρμηγκοφωλιᾶς. Τό πρόβλημα λοιπόν ἥταν ἄν ἀρκοῦσε ἡ τροφή γιά ὅλους. Νά, ποιά ἥταν ἡ αἰτία τῆς μεταναστεύσεως.

Ποῦ δμως θά πήγαιναν; Θά ἔβρισκαν καλύτερο μέρος ἢ χειρότερο;

Ποιός μποροῦσε νά τό ξέρει; Ἔνα ἥταν βέβαιο: δτι ἡ ἀποικία ἔφευγε ὅχι μόνο γιά νά ἐλαφρώσει τό βάρος ἀπό τόν τόπο πού τά ἔτρεφε, ἀλλά καὶ γιά νά διαδώσουν τή φυλή τους καὶ πιό πέρα, σέ ἄλλα μέρη. Αύτό τούς ὑπαγόρευε τό ζωικό τους ἔνστικτο. Αύτό ἥταν ὁ «νόμος τῆς Φύσεως», στόν ὅποιο ὅφειλαν νά ὑπακούουν.

(Περιοδ. Ε.Ε.Σ.Ν.)

Παναγιώτης Γρίσπος

80. Η ΘΑΛΑΣΣΑ

Ο πατέρας μου — μύρο τό κύμα πού τόν τύλιξε — δέν είχε σκοπό νά μέ κάμει ναυτικό.

— Μακριά, ἔλεγε, μακριά, παιδί μου, ἀπό τό ἄτιμο στοιχειό! Δέν ἔχει πίστη, δέν ἔχει ἔλεος. Λάτρεψέ την ὅσο θές. Δόξασέ την, ἐκείνη τό σκοπό της. Μήν κοιτᾶς πού χαμογελᾶ, πού σου τάζει θησαυρούς. Ἀργά γρήγορα θά σου σκάψει τό λάκκο ἢ θά σέ ρίξει πετσί και κόκαλο, ἄχρηστον στόν κόσμο.

Καί τά ἔλεγε αὐτά ἄνθρωπος, πού ἔφαγε τή ζωή του στό καράβι πού ὁ πατέρας, ὁ πάππος, ὁ προπάππος, ὅλοι ὡς τή ρίζα τῆς γενιᾶς ἔψυχησαν στό παλαμάρι. Μά δέν τά ἔλεγε μόνο αὐτός, ἀλλά κι ἄλλοι γέροντες του νησιοῦ, πού είχαν ἀκόμη τούς κάλους στά χέρια. — "Η θάλασσα δέν ἔχει πιά ψωμί, ἔλεγαν κι ἀναστέναζαν. "Ἄς είχα ἔνα κτῆμα στή στεριά και μαύρη πέτρα νά ρίξω πίσω μου.

"Η ἀλήθεια εἶναι πώς πολλοί τους ὅχι κτῆμα, ἀλλά νησί ὀλάκερο μποροῦσαν ν' ἀποκτήσουν μέ τά χρήματά τους. Μά ὅλα τά ἔριχναν πάλι στή θάλασσα. Παράβγαιναν ποιός νά στεριώσει μεγαλύτερο καράβι, ποιός νά πρωτογίνει καπετάνιος.

Κι ἐγώ, πού ἄκουγα συχνά τά λόγια τους και τά ἔβλεπα τόσο ἀσύμφωνα μέ τά ἔργα τους, δέν μποροῦσα νά λύσω τό μυστήριο. Κάτι, ἔλεγα, θεϊκό ἔρχόταν κι ἔσερνε δλες τίς ψυχές και τίς γκρέμιζε ἄβουλες στά πέλαγα, ὅπως ὁ τρελοβοριάς τά στειρολίθαρα.

Άλλά τό ἴδιο ἐκεῖνο κάτι μ' ἔσπρωχνε κι ἐμένα ἐκεί. Άπο μικρός τήν ἀγαποῦσα τή θάλασσα. Τά πρῶτα βήματά μου, νά εἰπεῖς, στό νερό τά ἔκαμα. Τό πρῶτο μου παιγνίδι ἥταν ἔνα κουπί ἀπό λουμίνι μ' ἔνα ξυλάκι ὅρθο στή μέση γιά κατάρτι, μέ δυό κλωστές γιά παλαμάρια, ἔνα φύλλο χαρτί γιά πανάκι και μέ τήν παιδική

φαντασία μου, πού τό ἔκανε μπάρκο τρικούβερτο. Πήγα
και τό ἔριξα στή θάλασσα μέ καρδιοχτύπι. Ἀν θέλεις,
ήμουν κι ἐγώ ἐκεῖ μέσα. Μόλις δύως τό ἀπίθωσα καὶ
βούλιαξε στόν πάτο. Μά δὲν ἄργησα νά κάμω ἄλλο με-
γαλύτερο ἀπό σανίδια. Ὁ ταρσανάς * γιά τοῦτο ἦταν
στό λιμανάκι τοῦ Ἀι-Νικόλα. Τό ἔριξα στή θάλασσα
καὶ τό ἀκολούθησα κολυμπώντας ὡς τήν ἐμπατή τοῦ
λιμανιοῦ, δπου τό πῆρε τό ρέμα μακριά. Ἀργότερα
ἔγινα πρῶτος στό κουπί, πρῶτος καὶ στό κολύμπι. Τά
λέπια μοῦ ἔλειπαν.

— Μωρέ, γειά σου, κι ἐσύ θά μᾶς ντροπιάσεις δλους!
ἔλεγαν οἱ γεροναῦτες, δταν μ' ἔβλεπαν νά τσαλαβουτώ
σάν δέλφινας. Ἐγώ καμάρωνα καὶ πίστευα νά δείξω
προφητικά τά λόγια τους. Τά βιβλία — πίγαινα στό
Σχολαρχεῖο** θυμοῦμαι — τά ἔκλεισα γιά πάντα. Τίποτα
δέν ἔβρισκα μέσα νά συμφωνεῖ μέ τόν πόθο μου. Ἐνώ
ἐκεῖνα, πού εἶχα γύρω μου ψυχωμένα κι ἄψυχα, μοῦ
ἔλεγαν μύρια: οἱ ναῦτες μέ τά ἥλιοκαμένα τους πρό-
σωπα καὶ τά φανταχτερά ροῦχα· οἱ γέροντες μέ τά διη-
γήματά τους· τά ξύλα μέ τή χτυπητή κορμοστασιά· οἱ
κοπέλες μέ τά τραγούδια τους:

“Ομορφος πού ναι ὁ γεμιτζής***, δταν βραχεῖ κι ἄλλάξει
καὶ βάλει τ' ἀσπρα ροῦχα του καὶ στό τιμόνι κάτσει.

Τ' ἄκουγα ἀπό τήν κούνια μου κι ἔλεγα πώς ἦταν
φωνή τοῦ νησιοῦ μας, πού παρακινοῦσε τούς ἄντρες
στή θαλασσινή ζωή. Ἐλεγα πότε κι ἐγώ νά γίνω γεμι-
τζής καὶ νά κάτσω θαλασσοβρεμένος στό τιμόνι. Θά
γινόμουν δμορφος τότε, παλίκαρος σωστός. Θά μέ κα-
μάρωνε τό νησί.

✓ Ναί. Τήν ἀγαποῦσα τή θάλασσα! Τήν ἔβλεπα νά
ἀπλώνεται ἀπό τό ἀκρωτήρι ὡς πέρα, πέρα μακριά,
νά χάνεται στά οὐρανοθέμελα, σάν ζαφειρένια πλάκα

* ναυπηγεῖο   ** σημερινό Γυμνάσιο   *** παλιός ναύτης,

θαλασσόλυκος.

στρωτή, βουβή, καί πάσχιζα νά μάθω τό μυστικό της. Τήν έβλεπα όργισμένη ἄλλοτε νά δέρνει μ' ἀφρούς τό άκρογιάλι, νά καβαλικεύει τά χάλαρα, νά σκαλώνει στίς σπηλιές, νά βροντᾶ καί νά ήχαει, λές καί ζητοῦσε νά φτάσει στήν καρδιά τῆς γῆς, γιά νά σβήσει τίς φωτιές της.

Κι έτρεχα μεθυσμένος νά παιξώ μαζί της, νά τή θυμώσω, νά τήν άναγκασω νά μέ κυνηγήσει, νά νιώσω τόν ἀφρό της ἐπάνω μου, ὅπως πειράζουμε, ὅταν εἶναι ἄλυσοδεμένα, τ' ἀγρίμια. Κι ὅταν έβλεπα καράβι νά σηκώνει τήν ἄγκυρα, νά βγαίνει ἀπό τό λιμάνι καί νά ἀρμενίζει στ'ἀνοιχτά, ὅταν ἄκουγα τίς φωνές τῶν ναυτῶν πού γύριζαν τόν ἀργάτη, καί τά κατευοδώματα τῶν γυναικῶν, ἡ ψυχή μου πετοῦσε σάν πουλάκι θλιμμένο ἐπάνω του. Τά σταχτόμαυρα σκοινιά, τά όλοφούσκωτα πανιά, τά πόμολα, πού ἄφηναν φωτεινή γραμμή ψηλά, μ' ἔκραζαν νά πάω μαζί τους, μοῦ ἔταζαν ἄλλους τόπους, ἄλλους ἀνθρώπους, πλούτη, χαρές.

Καί νυχτόνμερα ἡ ψυχή μου ἄλλον πόθο νά μήν έχει, παρά τό ταξίδι. Άκομη καί τήν ώρα, πού έρχόταν πικρό χαμπέρι στό νησί κι ό πνιγμός πλάκωνε τίς ψυχές ὅλων καί χυνόταν βουβή ἡ θλίψη ἀπό τά ζαρωμένα πρόσωπα τ' ἄψυχα λιθάρια τῆς άκρογιαλιᾶς. ὅταν έβλεπα τά δροφανοπαίδια στούς δρόμους καί τίς γυναῖκες μάυροφόρες. ὅταν ἄκουγα νά διηγοῦνται ναυαγοί τό μαρτύριό τους, πεῖσμα μ' ἔπιανε πού δέν ήμουν κι έγώ μέσα. Πεῖσμα καί σύγκρυ μαζί.

Δέν κρατήθηκα περισσότερο. "Ελειπε ό πατέρας μέ τή σκούνα στό ταξίδι. Μίσευε κι ό καπετάν Καλιγέρης, ό θεῖος μου, γιά τή Μαύρη Θάλασσα. Τοῦ ἔπεσα στό λαιμό. Τόν παρακάλεσε κι ή μάνα μου ἀπό φόβο μήν άρρωστήσω. Μέ πῆρε μαζί του.

— Θά σέ πάρω, μοῦ λέει, μά θά δουλέψεις. Τό καράβι θέλει δουλειά. Δέν εἶναι ψαρότρατα νά χεις φαι καί ύπνο.

Ο Τόν φοβόμουνα πάντα τό θεῖο μου. Ἡταν ἄγριος καί κακός σέ μένα, δπως καί στους ναῦτες του.

— Κάλλιο σκλάβοι στό Ἀλιτζέρι * παρά μέ τόν Καλιγέρη, ἔλεγαν, γιά νά δείξουν τήν ἀπονιά του.

Κι ό λόγος του πάντα προσταγή. Μόνο ἀπελπισμένοι πήγαιναν στή δούλεψή του. Μά ό μαγνήτης, πού τραβούσε τήν ψυχή μου, ἔκαμε νά τά λησμονάω ὅλα. Νά πατήσω μιά στήν κουρβέτα, ἔλεγα, καί δουλειά δση θές.

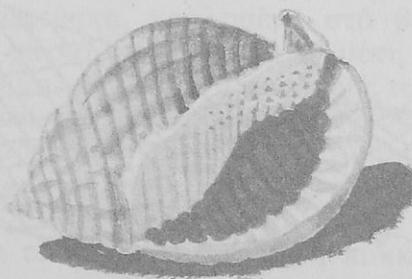
Ἀληθινά ρίχτηκα στή δουλειά μέ τά μοῦτρα. Ἐκαμα παιγνίδι τίς ἀνεμόσκαλες. Ὁσο ψηλότερα ἡ δουλειά, τόσο πρόθυμος ἐγώ. Μπορεῖ ό θεῖος μου νά ἥθελε νά παιδευτῶ ἀπό τήν ἀρχή γιά νά μετανιώσω. Ἀπό τήν πλύση τῆς κουρβέτας στό ξύσιμο· ἀπό τό ράψιμο τῶν πανιῶν στῶν σκοινιῶν τό πλέξιμο· ἀπό τό λύσιμο τῶν ἄρμενων στό δέσιμο. Τώρα στήν τρόμπα· τώρα στόν ἀργάτη· φόρτωμα — ξεφόρτωμα, καλαφάτισμα, χρωμάτισμα, πρῶτος ἐγώ.

Πρῶτος; Πρῶτος. Τί μ' ἔμελλε; Μοῦ ἔφτανε πώς ἀνέβαινα ψηλά στή σταύρωση κι ἔβλεπα κάτω τή θάλασσα νά σκίζεται καί νά πισωδρομάει ύποταχτική μου. Τόν ἄλλο κόσμο, τούς στεριανούς, μέ θλίψη τούς ἔβλεπα... Ψέ!... ἔλεγα μέ περιφρόνηση. Ζοῦνε τάχα κι ἐκεῖνοι!

(Λόγια τῆς Πλώρης)

Ανδρέας Καρκαβίτσας

* Ἀλιτζέρι

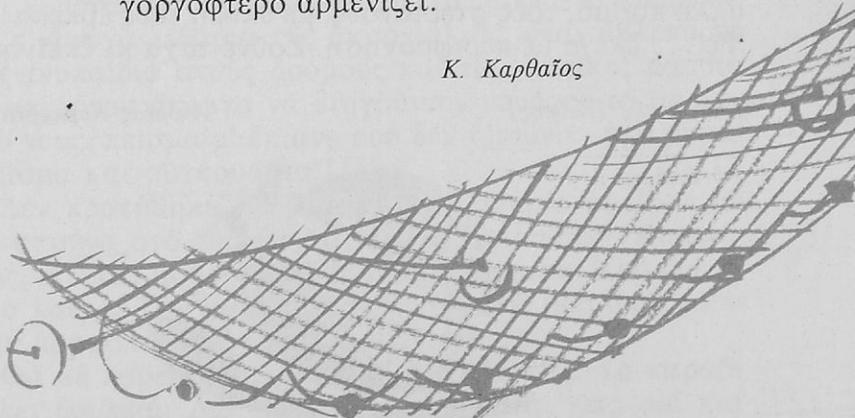
81. ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

Σέ μαύρη θάλασσα πλατιά
ἔνα μικρό καράβι
πάνω πηδᾶ, κάτω βουτᾶ
καὶ τ' ἄγριο κύμα σκάβει.
κι ἔνα φωτάκι ἀπό μακριά
πού σβεῖ καὶ πάλι ἀνάβει.

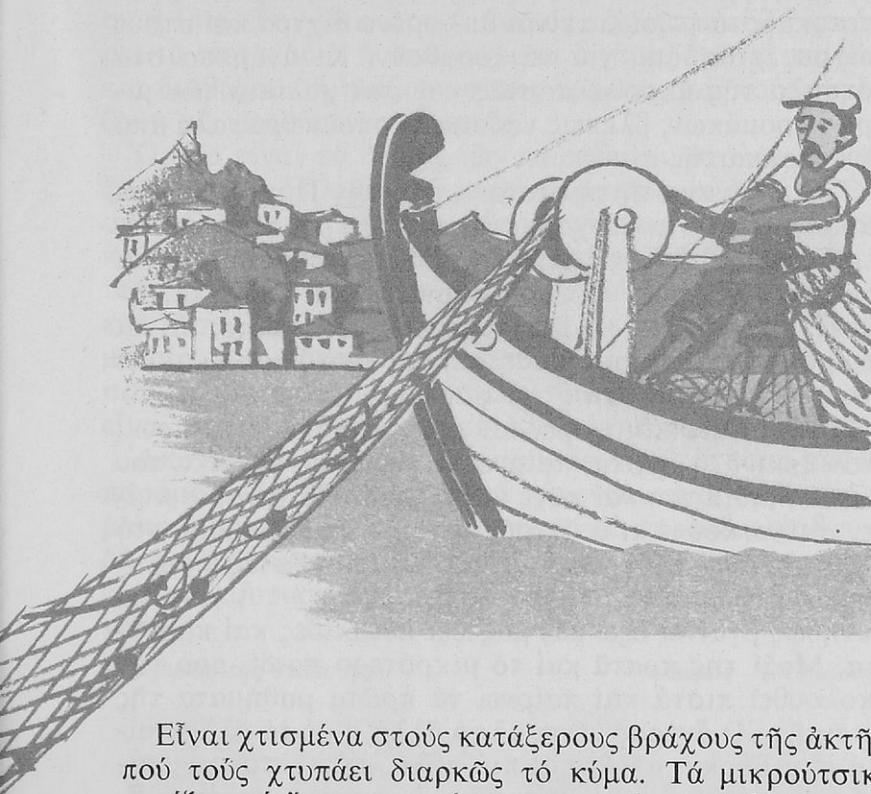
Τά κύματα ὅμοια μέ βουνά
μέ μουγκρητό ἄγριο δρυμοῦνε,
μανιάζουνε κι ἀφρίζουνε
καὶ σποῦνε καὶ βροντοῦνε,
καὶ τό καράβι τ' ἀλαφρό
νά καταπιοῦν ζητοῦνε.

Μά αὐτό στήν ἄπατη ἐρημιά
τό φόβο δέ γνωρίζει.
Μέ τά πανιά του, δρθά, ἀνοιχτά,
πού ἀγέρας δέν τά σκίζει,
κατά τό φῶς τό μακρινό
γοργόφτερο ἀρμενίζει.

K. Karpathios

82. ΣΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΩΝ ΨΑΡΑΔΩΝ

Είναι χτισμένα στούς κατάξερους βράχους τῆς ἀκτῆς, πού τούς χτυπάει διαρκῶς τό κύμα. Τά μικρούτσικα γκρίζα καί ἄσπρα σπιτάκια τους φαίνονται ἀπό τό πέλαγος σάν ὅστρακα, κολλημένα στό βράχο. Μόλις φτάσεις στό χωριό, σοῦ χτυπάει τή μύτη ἡ θάλασσινή καί ἡ ψαράδικη μυρουδιά, ἡ μυρουδιά τοῦ φυκιοῦ καί τοῦ ψαριοῦ καί τοῦ κοπανισμένου πεύκου, πού μέ αὐτό βάφουν τά παραγάδια καί τά δίχτυα· ἀκόμα κι ἡ μυρουδιά τοῦ κατραμιοῦ, πού είναι γιά νά παλαμίζουν τίς ψαρόβαρκες.

Οἱ δρόμοι είναι σέ πολλά μέρη κόκκινοι ἀπό τήν

κοπανισμένη φλούδα του πεύκου και τά βράχια σέ μέρη μέρη μαδρά ἀπ' τίς φωτιές της κακαβιᾶς. Στίς μάντρες και στά πεζούλια είναι άπλωμένα δίχτυα και στούς τοίχους χταπόδια, γιά νά ξεραθοῦν. Κι ἀνάμεσα στά βότσαλα της ἀκροθαλασσιᾶς και στά χαλίκια τῶν μικρῶν δρομάκων, βλέπεις νά λαμποκοποῦν θρύψαλα ἀπό τά ὅστρακα τῆς πίνας.

Τήν εἰκόνα αὐτή τήν παίρνω ἀπό τήν Πάχη τῶν Μεγάρων, πού εἶναι τό χαρακτηριστικότερο, τό κλασικότερο ψαροχώρι τῆς Ἀττικῆς. Ἐδῶ τό παπούτσι εἶναι ἄγνωστο. Μικροί, μεγάλοι, σερνικοί και θηλυκοί, ἀντρες, γυναῖκες και παιδιά, περπατοῦν ξυπόλητοι. Εἶναι ἔτοιμοι νά πηδήσουν κάθε στιγμή στή βάρκα και νά ἀνοιχτοῦν στό πέλαγος γιά ψάρεμα.

Ἐδῶ οἱ κάτοικοι ψαρεύουν οἰκογενειακῶς. Τό πρωί, ὅταν ξεκινᾶ ἡ βάρκα, παίρνει ὁ ψαράς τή γυναίκα του και τά παιδιά του και πᾶν γιά ψέρεμα. Ἡ γυναίκα πιάνει τό ἔνα κουπί κι ὁ ἀντρας τό ἄλλο και τραβοῦν στό πέλαγος, σάν σύντροφοι. "Οταν φτάσουν στά νησιά – εἶναι δυό νησάκια μπροστά στήν Πάχη –, ἡ γυναίκα συνήθως βγαίνει ἔξω και μαζεύει πεταλίδες και καβούρια. Μαζί της κρατᾶ και τό μικρότερο παιδί, πού τήν ἀκολουθεῖ πιστά και παίρνει τά πρῶτα μαθήματα τῆς ψαρικῆς. Ὁ ἀντρας μένει μέ τό ἄλλο ἥ μέ τά ἄλλα παιδιά στή βάρκα, ἀνοίγεται πιό πολύ, πάει στούς «μπάγκους» και ρίχνει τά παραγάδια ἥ τούς κιούρτους. "Επειτα ψαρεύει μέ καθετή. Σ' ὅλες αὐτές τίς δουλειές τόν βοηθοῦν, ὅταν δέν ἔχουν σχολεῖο ἥ σχολική ἐργασία νά ἔτοιμάσουν, τά παιδιά του, πού ἀπό ὅχτω χρονῶν ξέρουν κουπί και τιμόνι και νετάρισμα και δόλωμα παραγαδιῶν. "Οταν περάσει καμιά ὥρα, ὁ ἀντρας σηκώνει τά παραγάδια, περνάει ἀπό τό νησί, παίρνει τή γυναίκα του και γυρίζουν δλοι στό χωριό.

"Η γυναίκα τώρα ἔχει ἄλλη δουλειά. Θά μαγειρέψει

τήν κακαβιά, ἀπό τά φρέσκα ψάρια πού ἔπιασε ὁ ἄντρας της, ἡ θά κάμει πιλάφι μέ τίς πεταλίδες πού ἔπιασε ἡ ἴδια. Τήν ἴδια ὥρα ὁ ἄντρας της στήν αὐλή νετάρει τά παραγάδια ἡ μπαλώνει τά δίχτυα, ἐνῶ τά παιδάκια διαβάζουν ἡ παίζουν στούς δρόμους καί τούς γεμίζουν μέ χαρούμενες κραυγές...

‘Ωραῖο εἶναι τό θέαμα τῶν ψαράδικων στόλων, ὅταν ἔκεινοῦν τό δειλινό ἀπό κάθε ψαροχώρι κι ἀνοίγονται στό πέλαγος γιά ψάρεμα. Μπροστά πάει τό ψαροκάικο καί πίσω του ἀκολουθάει μιά ἀλυσίδα ἀπό βάρκες. Δεύτερη στή σειρά, ἔρχεται ἡ μεγάλη βάρκα μέ τά δίχτυα, καί πίσω ἀκολουθοῦν οἱ βάρκες μέ τίς λάμπες, ὅλες μικρές, μιά κόψη, ἔνα σκαρί. Ἀπό μακριά μοιάζουν σάν προβατάκια, πού ἀκολουθοῦντε τή μητέρα τους, κι εἶναι δεμένα, τό ἔνα μέ τό ἄλλο, γιά νά μή χαθοῦν.

‘Από κάθε λιμάνι φεύγουν κάθε δειλινό τέσσερα-πέντε παρόμοια συγκροτήματα καί χάνονται σιγά σιγά πέρα μακριά στό πέλαγος. Κι ὅταν πέσει τό σκοτάδι, ἀνάβουν ὅλες οἱ βάρκες τά φῶτα τους καί τότε θαρρεῖς πώς μιά φανταστική πολιτεία πρόβαλε ξαφνικά πάνω στά νερά...

(Τό βιβλίο τῆς θάλασσας)

Θέμος Ποταμιάνος

83. ΣΦΟΥΓΓΑΡΙΑ ΚΑΙ ΣΦΟΥΓΓΑΡΑΔΕΣ

·Η θάλασσα

Χάνεται στά βάθη τῆς ἱστορίας ἡ ἀρχή τοῦ δέους καί τοῦ θαυμασμοῦ τῶν ἀνθρώπων γιά τό ὑγρό βασίλειο τῆς θάλασσας. Γιατί, ὅπως ξέρουμε, σύμφωνα μέ τό

σχέδιο τῆς Δημιουργίας τοῦ Σύμπαντος, ἡ θάλασσα ὑπῆρξε τό λίκνο τῆς πρώτης μορφῆς ζωῆς.

‘Η ὅψη της, ἡ ἀπεραντοσύνη της, τὸ γαλάζιο χρῶμα της, τὰ βαθιά νερά της, ὁ ἀνεξερεύνητος πλοῦτος τῶν βυθῶν της καὶ τό ἀκαταμάχητο μυστήριο της ἐρέθιζαν πάντοτε τή φαντασία τῶν ἀνθρώπων ἀπό τά πρῶτα τους βήματα. Τούς ἔκανε ἀνιχνευτές καὶ δούλους τῶν μυστικῶν της!

Ἐτσι, αἰῶνες τώρα, μαγνητισμένη ἡ σκέψη ἀπό τό μεγαλεῖο, τ’ ἀκρογιάλια, τίς ὁμορφιές, τὰ ψάρια, τούς βυθούς καὶ τά θέλγητρα τοῦ ὑγροῦ στοιχείου, σπρώχνει τήν ἀνθρώπινη περιέργεια στίς πιό τολμηρές περιπέτειες.

‘Ωθεῖ τόν ἄνθρωπο νά γίνει ἔξερευνητής, ποιητής, ναυτικός, ταξιδευτής, ἀλλά καὶ ψαράς, βουτηχτής, κυνηγός, πού μερόνυχτα παλεύει μέ τό θεριό, τή θάλασσα. Ἀκατάπαυστα ἀγωνίζεται νά τῆς ἀποσπάσει τόν πλοῦτο, πού κρύβει στά σπλάχνα της.

Πόσα εἶδη ἀπό ὑδρόβια, ἀλήθεια, κινοῦνται μέσα στά σκοτεινά βάθη τῶν ὠκεανῶν; Πόσες ποικιλίες ἀπό ψάρια ὑπάρχουν; Καί πᾶς ὀνομάζονται οἵ ὄργανισμοί, πού ζοῦν στό βασίλειο τοῦ ἀπέραντου πόντου;

Μυριάδες εἶναι οἱ ὀνομασίες, οἱ μορφές, τά μεγέθη, οἱ χρωματισμοί καὶ οἱ παραλλαγές τους. Κι ἀκόμα ἄπειρα τά μυστικά, οἱ συνήθειες, οἱ παραξενιές, οἱ ἴδιοτητες τῶν ὄργανισμῶν, πού κινοῦνται στό γαλάζιο νερό.

Τό σφουγγάρι

“Ενας ἀπό τους ἄπειρους αὐτούς ὄργανισμούς εἶναι τό σφουγγάρι.

‘Αλλά τί εἶναι τό σφουγγάρι; Εἶναι ζῶο; Εἶναι φυτό ἢ ζωόφυτο, ὅπως ἵσχυρίζονται πολλοί;

‘Ο μεγάλος Ἐλληνας φιλόσοφος Ἀριστοτέλης εἶπε

πώς εἶναι ζῶο. Ὁ Πλίνιος τό δόνόμασε φυτό. Κι ἄλλοι νεώτεροι τό εἶπαν σπογγῶδες. Τά βιβλία λένε πώς εἶναι ἀτελής, πολυκύταρος ὁργανισμός, πού ζεῖ στό νερό σάν φυτό.

Ωστόσο, τό σφουγγάρι ἔχει αἰσθήσεις καί ἀναμφισβήτητα εἶναι ζῶο σάν τά ψάρια. Ἀρχίζει τή ζωή του σάν ζῶο, μεγαλώνει σάν φυτό καί τελειώνει σάν σφουγγάρι, πού... μαζεύει τά νερά στό νιπτήρα, στό μπάνιο, στό νεροχύτη.

Ζεῖ πάντα μέσα στό βυθό καί μοιάζει σάν κουνουπίδι ὅρθιο. Εἶναι μιά μαύρη μάζα πυκνή καί γλιστερή, πού πᾶς νά τήν πιάσεις καί τή σιχαίνεσαι. Οἱ τρύπες του, πού βλέπουμε, εἶναι γεμάτες ἀπό ἓνα εἶδος πηχτῆς λάσπης, πού κυκλοφορεῖ μέσα σ' ὁλόκληρο τόν κορμό τοῦ σφουγγαριοῦ, γιά νά μεταφέρει τίς χιλιάδες τούς μικροοργανισμούς, πού ἀποτελοῦν τήν τροφή του.

Ο πολλαπλασιασμός του εἶναι πολύ ἀπλός. Ὄταν ἔρθει ἡ ἐποχή του, ξεφεύγει ἓνα πολύ μικρό κομματάκι σφουγγάρι καί κολυμπώντας πάει καί κολλάει σέ κάποιο βράχο. Τίποτε ἄλλο δέ χρειάζεται. Κολλημένο στή θέση του μεγαλώνει ὀλοένα κι ἔπειτα ἀπό ἔξι χρόνια εἶναι ἔτοιμο.

Ἐτοιμό δηλαδή, γιά νά βουτήξει ὁ σφουγγαράς στό βάθος τοῦ νεροῦ καί μέ τό μαχαίρι του νά τό κόψει, ἀφοῦ βέβαια τό ἐπισημάνει πρωτύτερα μέ τό εἰδικό γυαλί του.

Ὑστερα, τό σφουγγάρι περνάει ἀπό μιά εἰδική κατεργασία: Πρῶτα πρῶτα ὁ σφουγγαράς τό ἀπλώνει στήν ἀκτή καί τό πατάει μέ τά γυμνά πόδια του. Μετά τό πλένει καί ξανά τό πατάει, τό περιποιεῖται καί τό δίνει στό ἐμπόριο. Ἐτσι, ἀπό μιά ἄγρια, σχεδόν μαύρη μάζα πού ἥταν στήν ἀρχή, γίνεται τώρα λευκό, ἀφράτο καί μαλακό, ἔτοιμο νά πλύνει τό σῶμα σου ἢ νά μπεῖ στήν κουζίνα.

Ανάλογα τώρα μέ τόν τόπο, τό μέγεθος καί τόν καιρό πού θά ψαρευτεῖ, τό σφουγγάρι χωρίζεται σέ ποιότητες. Πιό καλό εἶναι αυτό πού τό λένε μελάτι. Γι' αὐτό καί τό κυνηγούν περισσότερο.

Οἱ σφουγγαράδες

Εἶναι πολλοί οἱ νήσιῶτες μας πού ἀσχολοῦνται συστηματικά μέ τό ψάρεμα τοῦ σφουγγαριοῦ. Ὁλόκληρα νησιά, ὅπως ή Κάλυμνος, ή Σύμη, ή Κῶς, ή "Υδρα, οἱ Σπέτσες ζοῦν ἀπό τό σφουγγάρι, πού ψαρεύουν στίς μακρινές ἀκτές τῆς Βεγγάζης, τῆς Τρίπολης καί γενικά τῆς βορειοαφρικανικῆς ἀκτῆς. Καί εἶναι οἱ "Ελληνες οἱ καλύτεροι σφουγγαράδες τοῦ κόσμου κι ὡφελοῦν πολύ τή χώρα μας, γιατί γίνονται αἰτία νά εἰσάγεται δᾶ ἀρκετό συνάλλαγμα.

Οἱ σφουγγαράδες φεύγουν ἀπό τά νησιά τους κατά τό Μάη καί γυρίζουν κατά τόν Ὁκτώβρη, ὕστερ' ἀπό ἔξι μηνῶν κόπους, μόχθους καί κινδύνους. Κάποτε ἀφήνουν καί νεκρούς πέρα στά βορειοαφρικανικά παράλια. Ἐξάλλου, ή ἀσθένεια τοῦ Πάρκινσον, πού παθαίνουν συνήθως οἱ βουτηχτές, ἔχει τήν αἰτία της στό ὅτι δουλεύουν κάτω στά βαθιά νερά. Εἶναι μιά ἀσθένεια, πού προκαλεῖ παράλυση στά πόδια καί στά χέρια, τρεμούλα σ' ὁλόκληρο τό σῶμα, καί κάνει τούς ἀνθρώπους ἀνίκανους σ' ὁλόκληρη τή ζωή τους.

Ἐντούτοις, κάθε χρόνο καί νέοι νησιῶτες ἔρχονται στή δουλειά. Μερικοί μάλιστα βουτοῦν καί δίχως σκάφανδρο. Δένουν ἀπλῶς μιά πέτρα στήν κοιλιά τους καί καταδύονται 20 καί 25 ὀργιές μέ μιά μόνο ἀνάσα, πού διαρκεῖ 2 καί 3 λεπτά μέσα στό νερό.

Ἐτσι, τό σφουγγάρι, πού στό τέλος καταντάει σφουγγαρόπανο, ἐκτός ἀπό τό ὅτι περνάει ἀπό μιά ἐπίπονη κατεργασία, συχνά κοστίζει καί τή ζωή τῶν ἀνθρώπων.

Σήμερα πάντως οί σφουγγαράδες δύο πᾶνε και λιγότεροι από την παλαιά μέθοδο. Γέμισε, βλέπετε, ή άγορά μέτρα τά συνθετικά σφουγγάρια, που έκτοπισαν τό καθαρό και γνήσιο είδος αυτό της θάλασσας, που για πολλά χρόνια πλούτισε τόσο τη ζωή και τη φιλολογία της χώρας μας. Ένδεικτικά σημειώνουμε ότι, ένω ή παραγωγή των σφουγγαριών το 1948 είχε φτάσει τα 120.000 κιλά, μετά το 1960 κατέβηκε στά 60.000!

(Θαλασσινοί άντιλαλοι)

Δημήτρης Φερούσης

84. ΧΩΡΙΣΜΟΣ

“Απλώνουν στίς άντενες οί ναῦτες μάνι μάνι
τά κάτασπρα πανιά,
και τό καράβι άγάλια βγαίνει ἀπ’ τό λιμάνι,
— “Ωρα καλή, παιδιά!

“Ωρα καλή! φωνάζουν μέ πικραμένα χείλια
κοπέλες στό γιαλό¹
και χαιρετοῦν τούς ναῦτες μέ τ’ ἄσπρα τους μαντίλια:
— Ταξίδι σας καλό!

Τό κάτασπρο καράβι σιγά σιγά μακραίνει
μές στή θολή ματιά,
και ή πικροκυματούσα, που άναμεσά τους μπαίνει,
γίνεται πιό πλατιά.

Και χάνεται σέ λίγο στής θάλασσας τήν ἄκρια
τό πιό ψηλό πανί,
στῶν κοριτσιών τά μάτια γυαλίζουνε τά δάκρυα
και πνίγεται ή φωνή.

Κώστας Αθανασιάδης

85. ΤΑ ΔΕΛΦΙΝΙΑ

Τά δελφίνια είναι ζῶα τῆς θάλασσας. Ὁχι δύμως ψάρια, ἀλλά κήτη. Κι ὅπως ξέρουμε, τά κήτη οὕτε αὐγά γεννοῦν οὕτε μέ βράγχια ἀναπνέουν. Γεννοῦν ἀπό ἔνα μικρό κάθε φορά καὶ ἀναπνέουν μέ πνευμόνια. Γι' αὐτό τά βλέπουμε κατά διαστήματα νά βγάζουν τό κεφάλι ἔξω ἀπό τό νερό, νά φρουμάζουν σάν ἄλογα καὶ νά εἰσπνέουν ἀπό τή μύτη ἀέρα.

Τό δελφίνι είναι ζῶο κοινωνικό σάν τόν ἀνθρωπο. Ἡ μοναξιά δέν τοῦ ἀρέσει, τοῦ κάνει τή ζωή πληκτική. Είναι ζωηρό, χαρούμενο, παιγνιδιάρικο καὶ χορευτάρικο. Συχνά βλέπουμε στά ταξίδια μας νά μαζεύονται δύο, τρία ἡ καὶ περισσότερα μαζί, ν' ἀκολουθοῦν τά πλοϊα καὶ νά διασκεδάζουν τούς ἐπιβάτες μέ τό θεαματικό κολύμπι τους. Πλέουν πότε μπρός, πότε στά πλάγια καὶ πότε στό πίσω μέρος τοῦ πλοίου, ἀνεβοκατεβαίνουν στό νερό, κάνουν ἄλματα, καλπάζουν, λικνίζονται στίς χαῖτες τῶν κυμάτων πού δημιουργεῖ δ ἔλικας καὶ είναι ὅλο νάζι καὶ καμάρι, λές κι ἔχουν ἐπιγνωση τῆς κολυμβητικῆς εὐελιξίας καὶ γρηγοράδας τους. Καί τρέχουν τ' ἀφιλότιμα μέ ταχύτητα 35 κόμβους τήν ὥρα, ὅσο περίπου καὶ τ' ἀντιτορπιλικά.

Πολύ ἀναπτυγμένη είναι ἡ νοημοσύνη τοῦ δελφινιοῦ, γι' αὐτό καὶ μαθαίνει νά ἐκτελεῖ διάφορα γυμνάσια, νά γελάει σάν ἀνθρώπος καὶ καμιά φορά νά μιμεῖται καὶ τή φωνή τοῦ ἀνθρώπου. Αὔτες τίς διαπιστώσεις ἔκαναν τά Ἐργαστήρια Θαλάσσιων Ζώων τῆς Φλώριδας τῆς Ἀμερικῆς, ἀπ' ὅπου ἔχουμε πάρει καταπληκτικές πληροφορίες:

Λένε π.χ. πώς τό βάρος τοῦ ἐγκέφαλου τοῦ δελφινιοῦ είναι συγκριτικά μεγαλύτερο ἀπό τοῦ ἀνθρώπου, ὁ φλοιός του πιό ἐκτεταμένος καὶ οἱ ἔλικες διπλάσιες καὶ πιό πολυσύνθετες. Λένε ἐπίσης πώς, ἐνῶ ἡ ὅραση

τοῦ δελφινιοῦ δέν εἶναι πολύ ίκανοποιητική, ἡ ἀκουστική του ἀντίληψη εἶναι πιό περίπλοκη ἀπό τήν ἀνθρώπινη. Καί προσανατολίζεται μ' ἔνα σύστημα, πού ἐντοπίζει τὸν ὥχο, σάν αὐτό πού χρησιμοποιοῦν οἱ νυχτερίδες, καὶ πιό τέλειο ἀκόμη ἀπό τὸ σόναρ πού διαθέτει τὸ ναυτικό, γιά νά ἐπισημαίνει τά ἐχθρικά ὑποβρύχια.

Α Ἡ στοργή τῶν δελφινιῶν στά μικρά τους, λένε οἱ εἰδικοί, εἶναι ἐκπληκτικά ἀνθρώπινη. Κι ἐκδηλώνεται μέ φωνές σέ διάφορους τόνους καί μέ τήν ὅλη συμπεριφορά τους. Ἡ ἀλληλεγγύη πάλι πού δείχνουν μεταξύ τους εἶναι πολύ συγκινητική. Πολλοί ναυτικοί βεβαιώνουν πώς ἔχουν δεῖ δελφίνια νά βοηθοῦν τραυματισμένους συντρόφους τους, γιά ν' ἀνεβοῦν στήν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας καί νά βγάλουν τό κεφάλι ἔξω ἀπό τό νερό, γιά ν' ἀναπνέουν. Ωστόσο, μερικοί ὑποστηρίζουν πώς, ἄν καμιά φορά πεινάσει πολύ ἔνα δελφίνι καί δέ βρίσκει τίποτε ἄλλο νά φάει, δέ διστάζει νά ἐπιτεθεῖ σέ πληγωμένο σύντροφό του ἢ νά φάει κάποιο μικρό δελφίνι τῆς ἀγέλης. Αὐτό δμως δέν εἶναι ἀπόλυτα ἔξακριβωμένο.

Πιό συγκινητική ἀκόμα εἶναι ἡ συμπεριφορά τοῦ δελφινιοῦ ἀπέναντι στόν ἀνθρωπο. Ο Ρωμαῖος Πλίνιος ἀναφέρει ὅτι ἔνα παιδί εἶχε ἔξημερώσει ἔνα δελφίνι καί εἶχαν γίνει φίλοι. Τό παιδί ἔτρεφε τό δελφίνι κι ἐκεῖνο μετέφερε κάθε μέρα τό παιδί ἀπό τό σπίτι στό σχολεῖο, πού ἦταν στήν ἀπέναντι ἀκτή τῆς θάλασσας, κι ἀπό τό σχολεῖο στό σπίτι. Τό παιδί ἀρρώστησε καί πέθανε. Τό δελφίνι ἔξακολουθοῦσε νά παρουσιάζεται κάθε πρώι στό μέρος, ὅπου συναντοῦσε τό παιδί, ὅταν ζοῦσε, καθόταν ἐκεῖ ὥρες ὀλόκληρες καί περίμενε. Τό παιδί φυσικά δέν παρουσιάστηκε. Καί τό δελφίνι σέ κάμποσον καιρό πέθανε ἀπό τόν καημό του. Τό ἴδιο, λένε, συνέβηκε καί στά τελευταῖα χρόνια: Σέ

ένα φιόρδ της Νορβηγίας, ένα δελφίνι είχε πιάσει φιλία μ' ένα ναύτη πού ύπηρετούσε σέ υποβρύχιο. Δελφίνι και ναύτης ἔπαιζαν κάθε μέρα μέ πολλή εύχαριστηση, ώσπου ό ναύτης μετακινήθηκε σέ άλλη βάση. "Υστερό" άπό λίγο τό δελφίνι βρέθηκε πεθαμένο.

Ή μυθολογία μας έχει συνδέσει τό δελφίνι μέ τή ζωή του ἀνθρώπου ἀπό τά πανάρχαια χρόνια. Σύμφωνα μ' αὐτήν, ἀλλοῦ πρῶτα τά δελφίνια δέν ἦταν ζῶα, ἀλλά ἄνθρωποι και μάλιστα φοβεροί πειρατές, πού ὅργωναν τίς θάλασσες, σκότωναν τούς ναυτικούς και κούρσευναν τά πλοϊα τους. Μιά φορά, ένας καπετάνιος παρακάλεσε τούς θεούς νά τόν μεταμορφώσουν σέ λιοντάρι, γιά νά κατασπαράξει τούς πειρατές. Ό θεός Διόνυσος τοῦ ἔκαμε τή χάρη. Σάν εἶδαν οί πειρατές τό λιοντάρι νά δρμάει καταπάνω τους και κατάλαβαν πώς δέν ύπηρχε τρόπος νά γλιτώσουν ἀπό τά κοφτερά δόντια και τά σουβλερά νύχια του, παρακάλεσαν μέ τή σειρά τους τούς θεούς νά τούς κάμουν ψάρια και νά πέσουν στή θάλασσα. Ό Διόνυσος τούς λυπήθηκε κι αὐτούς και τούς μεταμόρφωσε σέ δελφίνια.

Μετανιωμένα τώρα τά δελφίνια γιά τά προήγούμενα ἐγκλήματά τους, ἀγάπησαν τούς θαλασσινούς και τούς συντροφεύουν στά ταξίδια τους. Τό ίδιο συντρόφευναν ἀκούραστα στά ταξίδια και στά γλέντια του και τό θεό Διόνυσο, πού τά είχε εὐεργετήσει.

"Ισως, ἐπειδή ό θεός Διόνυσος στά γλέντια του μέ τούς ἀνθρώπους συνοδευόταν πάντα ἀπό μουσικούς, ίσως ἀπό ἄλλη αἰτία, τά δελφίνια τρελαίνονται γιά τή μουσική κι ἄμα ἀκοῦνε ὅργανα νά παίζουν, πλησιάζουν κοντά και δέν ξέρουν πῶς νά ἐκδηλώσουν τή χαρά τους.

Σ' αὐτή τήν ίδιαιτερη ἀγάπη τους χρωστάει και ό μυθικός μουσικός Ἀρίονας τή σωτηρία του. Σ' ένα ταξίδι του, λέει ό μύθος, ό μουσικός καθόταν στήν πρύ-

μνη τοῦ πλοίου κι ἔπαιξε τή λύρα του. Τά δελφίνια εἶχαν μαζευτεῖ γύρω του καὶ τόν ἀκουγαν καταμαγεμένα. Σέ μιά στιγμή οἱ σύντροφοί του ἄρπαξαν τόν Ἀρίονα καὶ τόν πέταξαν στή θάλασσα, γιά νά τοῦ πάρουν τά χρήματα." Ενα ἀπό τά δελφίνια τόν πῆρε στή ράχη του καὶ τόν ἔβγαλε, χωρίς νά πάθει τίποτα, στό ἀκρωτήριο Ταίναρο.

'Η μυθολογία πάλι λέει ὅτι ἄλλο δελφίνι ἔσωσε ἀπό σίγουρο πνιγμό τό γιό τοῦ Ὁδυσσέα τῆς Ἰθάκης Τηλέμαχο, πού μικρό παιδάκι, καθώς ἔπαιξε, γλίστρησε κι ἔπεσε στή θάλασσα. Γι' αὐτό κι ὁ Ὁδυσσέας, ἀπό εύγνωμοσύνη, ἔκαμε τό δελφίνι ἔμβλημα τοῦ πλοίου του.

'Ωστόσο, στά κατοπινά χρόνια δέν ἀναφέρονται ἄλλα παρόμοια περιστατικά. Δέ φταινε ὅμως τά δελφίνια, ἀλλά οἱ ἴδιοι οἱ ἄνθρωποι.

Στά παλιά τά χρόνια, λένε, κάθε ναυαγός, πού τόν ἔπαιρνε τό δελφίνι στή ράχη του καὶ τόν ἔβγαζε στήν ξηρά, ἐπειδή ἥξερε πώς αὐτό ἦταν ἀδύνατο νά ζήσει ἔξω ἀπό τό νερό — γιατί ζεραίνεται τό δέρμα του καὶ πεθαίνει —, τοῦ ἔδινε μιά σπρωξιά καὶ κεῖνο βουτούσε πάλι στή θάλασσα. Κάποιος ὅμως τέτοιος ναυαγός, ἔξαντλημένος ἀπό τήν κούραση καὶ τήν ἀγωνία, ξέχασε ἡ δέν μπόρεσε νά σπρώξει τό δελφίνι στή θάλασσα κι ἐκεῖνο πέθανε. Ἀπό τότε θύμωσαν τά δελφίνια καὶ συμφώνησαν νά μή σώζουν ναυαγούς.

Καί ὅμως! Τό ἔτος 1970, στήν ἀνατολική ἀκτή τοῦ νησιοῦ Μεγάλη Μπαχάμα, ἀρκετά δελφίνια προσφέρανε βοήθεια σέ λουόμενους πού βρέθηκαν σέ κίνδυνο.

"Ισως, αὐτά, μπροστά στήν ύποχρέωση, πού ἔχουν ἀπέναντι στόν τόπο τους, νά ἔξυπηρετοῦν τούς ξένους, γιά νά προσελκύουν ὅλο καὶ περισσότερους τουρίστες, παραβίασαν τή συμφωνία τους καὶ ξαναθυμήθηκαν τίς παλιές τους καλές συνήθειες... Ποιός ξέρει!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

86. Η ΜΟΛΥΝΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Τώρα πού ξέγινα συνταξιούχος, είχα τόν καιρό νά επισκεφτῷ Μάη μήνα τή γενέτειρα. Καί, κατά τή συνήθειά μου, ἀπό τή δεύτερη κιούλας μέρα θέλησα νά κάμω έναν περίπατο στήν έξοχή, ν' ἀναπνεύσω καθαρό ἀέρα, ν' ἀπολαύσω τά ὅμορφα τοπία, νά πιῶ γάργαρο καί δροσερό νερό ἀπό τό κεφαλόβρυσο καί νά χαρῶ τά πουλιά στά κελαηδήματά τους. Περισσότερο είχα νοσταλγήσει ν' ἀκούσω λάλημα κούκου καί, σάν τό μικρό παιδί τοῦ παλιοῦ καιροῦ, νά ἐπαναλάβω τήν ἐρώτηση: — Κοῦκε μου, καλέ μου κοῦκε, πές μου πόσα χρονάκια θά ζήσω; Θά μετροῦσα τότε τά «κούκου κούκου!» κι ὅσα ἦταν ἐκεῖνα, τόσα χρόνια ζωή θά είχα... Παλαιά, ἀλλά ώραια χρόνια γεμάτα ἀθώα παιδική ἀφέλεια!

Γύρισα ἀπογοητευμένος! Πολλές τοποθεσίες, πού πλημμύριζαν ἄλλοτε στό πράσινο, ἦταν γυμνές, σκουπίδια ριγμένα ἐδῶ κι ἐκεῖ καί κοῦκος πουθενά. Δέν ἦταν δύσκολο νά μαντέψω τήν αἰτία καί κοίταξα νά βρῶ εὐκαιρία, γιά ν' ἀνοίξω συζήτηση μέ τούς χωρικούς σχετικά μέ τή μόλυνση τοῦ περιβάλλοντος καί νά πῶ δ, τι ἔπρεπε...

Ἐντυχῶς τήν ἀφορμή μοῦ τήν ἔδωσε ἔνας συνδομή-λικός μου τό βράδυ στήν πλατεία τοῦ χωριοῦ:

— Περίπατο είδα πρωί πρωί, Θόδωρε, μά δέν πιστεύω νά εὐχαριστήθηκες, μοῦ εἶπε:

— Καί γιατί νά μήν εὐχαριστηθῶ; εἶπα κάνοντας τόν ἀδιάφορο.

— Γιατί δέν εἶναι σήμερα ὁ τόπος πού ἥξερες ἄλλοτε. Ξεραΐλα, ἀνυδρία κι ἀφανισμός τῶν πουλιῶν. Πᾶνε τώρα ἐκεῖνα, πού διόρφωναν τό χωριό καί χαλοῦσαν τόν κόσμο ἀπό τίς φωνές. Πᾶνε οἱ σουσουράδες, οἱ ἀσπροκῶλες, οἱ τσοπανάκοι, οἱ πετροκότσυφοι, οἱ ἀμπελουργοί. Λιγοστές οἱ πέρδικες, σπάνια τά γαρδέ-

λια καί τ' ἀηδόνια καί ζήτημα ἃν σ' ὅλη τή γύρω περιοχή ὑπάρχει ἔνα ζευγάρι κοῦκοι.

— Καί γιατί αὐτό; εἶπα πάλι κάνοντας τώρα πώς δέν καταλαβαίνω.

Γιατί δηλητηριάστηκαν τά πουλιά ἀπό τά ἐντομοκτόνα, τά φυτοφάρμακα, τά δηλητήρια καί τά μικρόβια, πού κουβαλάει μαζί της σήμερα ἡ ἀτμόσφαιρα. Δέ βλέπεις καί τά κλαρικά, πού γέμισαν ἀρρώστιες καί δέν καρπίζουν σάν πρῶτα;

— Καί ποῦ εἶσαι ἀκόμα, πρόσθεσε ἔνας γέροντας καί κούνησε περίλυπος τό κεφάλι του. Μολύνθηκε τό περιβάλλον, διαταράχτηκε — ὅπως λέτε σεῖς οἱ γραμματίζουμενοι — ἡ ἴσορροπία τῆς φύσης καί ἀφανίστηκαν τά πλάσματα τοῦ Θεοῦ. "Ωσπου νά 'ρθει κι ἡ σειρά τοῦ ἀνθρώπου. Γιατί, ὅπως πᾶμε, δέν εἶναι δυνατό ν' ἀποφύγει κι ὁ ἵδιος τήν καταστροφή.

— Νομίζω πώς ἀξίζει νά τό συζητήσουμε λίγο, παρατήρησα τώρα μέ σοβαρότητα. Κι ἀμέσως ἔθεσα τό ἐρώτημα :

— Καί δέ μοῦ λές, γέροντα, πῶς ἀκριβῶς μολύνεται τό περιβάλλον; Μή μοῦ πεῖς βέβαια πώς φταῖνε μόνο τά ἐντομοκτόνα καί τά φυτοφάρμακα...

— "Οχι, δέ φταῖνε μόνο αὐτά, εἶπε ὁ γέροντας, ἔνας ἀπό τοὺς πιό πολύπειρους κατοίκους τοῦ χωριοῦ μας, πού δέν ἄφηνε ἀδιάβαστο ὅποιοδήποτε ἔντυπο τοῦ ἔπειρτε στά χέρια του. Καί πρόσθεσε: Περισσότερο εὐθύνονται τά καυσαέρια, πού βγάζουν τ' αὐτοκίνητα καί τά ἀεροπλάνα, τ' ἀπόβλητα τῶν ἐργοστασίων, τά μαζούτ τῶν καλοριφέρ, τά πετρέλαια τῶν πλοίων, πού ρίχνονται ἀσυλλόγιστα στή θάλασσα καί τόσα ἄλλα....

— Σύμφωνος, ἀπάντησα. Ἀλλά, ὅπως θά ἔχεις διαβάσει στίς ἐφημερίδες ἡ θά εἶδες στήν τηλεόραση, τά τελευταῖα χρόνια ὅχι μόνο τό Κράτος μας, ἀλλά ὅλα τά Κράτη τοῦ κόσμου ἔχουν λάβει δραστικά μέτρα γιά

τόν περιορισμό σιγά σιγά καί τήν τελική ἐξάλειψη τοῦ κακοῦ. Γιατί εἶναι ἀλήθεια πώς στίς πόλεις καί στά βιομηχανικά κέντρα αὐτό τό κακό παράγινε. Καί οἱ ἄνθρωποι δεινοπαθοῦν. Σ' ἄλλες χῶρες μάλιστα ἔχουν σημειωθεῖ σοβαρές δηλητηριάσεις καί θάνατοι πολλῶν ἀνθρώπων καί ζώων. Σεῖς δύως ἐδῶ, γιά νά ἐντοπίσουμε τή συζήτηση στό χωριό μας, τί κάνετε, γιά νά διατηρηθεῖ τό ώραιό μας περιβάλλον ἀμόλυντο, κι ἂν θέλετε ἀκόμη, ἀναλλοίωτο;

— Τί κάνουμε ἐμεῖς; ἀντιγύρισε τήν ἐρώτηση ὁ γέροντας καί στριφογύρισε στήν καρέκλα του μέ κάποια ἀμηχανία.

— Νά σᾶς πῶ ἐγώ τί κάνετε. Τό περιβάλλον ἐδῶ τό μολύνετε σεῖς οἱ ἴδιοι. Κατά τήν δλιγόωρη περιπλάνησή μου μέσα κι ἔξω ἀπό τό χωριό παρατήρησα μέ μεγάλη μου λύπη ἀσχῆμα, φρικτά, θά ἔλεγα, πράγματα. Πολλές γυναικες ρίχνουν τ' ἀποπλύματα καί τά σαπουνόνερα στίς αὐλές. Ἀλλες ἡ καί οἱ ἴδιες πετοῦν τά κονσερβοκούτια, τά πλαστικά καί τά σκουπίδια τῶν σπιτιῶν ὅπου τύχει κι ἔχουν μεταβάλει τίς ἄκρες τοῦ χωριοῦ μας σέ ἀνθυγιεινούς καί πολύ ἐπικίνδυνους σκουπιδότοπους. Τά ζῶα περιφέρονται ἀνεμπόδιστα στούς δρόμους καί τούς λερώνουν μέ τίς κοπριές τους, ἀφόρητη δυσωδία πνίγει τήν ἀναπνοή μας; οἱ μύγες πληθύνονται καί πανηγυρίζουν.

Θυμᾶσαι πού παλιά λέγαμε πώς είχαμε τή φτώχεια μας, ἀλλά μᾶς ἔτρεφε ὁ καθαρός ἀέρας; Μποροῦμε σήμερα νά ἰσχυριστοῦμε τό ἴδιο; Ἡ θά παραδεχτοῦμε πώς, ἐνῷ τώρα ἔχουμε καί τρῶμε, ή ύγεια μας δέν εἶναι σάν καί πρῶτα καλή, γιατί ἐμεῖς οἱ ἴδιοι καταστρέψαμε καί μολύναμε τό περιβάλλον μας;

Γιατί, καθώς ξέρεις, τό περιβάλλον καταστρέφεται καί ἀλλοιώνεται κι ἀπό ἄλλες ἐνέργειες τοῦ ἀνθρώπου: ἀπό τήν ἀλόγιστη κοπή τῶν δέντρων π.χ. καί ἀπό τούς

ἐμπρησμούς τῶν δασῶν, πού ἀμελεῖς ἡ ἀσυνείδητοι ἐγκληματίες προκαλοῦν." Ας μιλήσουμε ὅμως γιά τόν ἀφανισμό τῶν πουλιῶν, πού πολύ σωστά ἔχει διαπιστώσει ὁ φίλος μου Ἀντώνης:

"Οπως εἶναι γνωστό, στό δάσος ζοῦν μόνιμα πλῆθος ζώων, πουλιά καὶ θηλαστικά. "Αν καταστραφεῖ αὐτό, τά ζῶα θ' ἀναζητήσουν ἄλλον καταφύγιο. Κι ἐπειδή στίς μέρες μας ἡ καταστροφή τείνει νά πάρει γενική ἔκταση, τά ζῶα φεύγουν γιά πάντα, ἐνῶ ὅσα δέν μποροῦν νά φύγουν, πεθαίνουν. Παίρνω ἔνα παράδειγμα: Τά δάση, πού κάλυπταν τίς ρεματιές κάτω ἀπό τό χωριό μας, κόπηκαν, οἱ πηγές πού ἀνάβρυζαν ἐκεῖ στείρεψαν, τ' ἀηδόνια, πού ἄλλοτε εὔφραιναν τήν ψυχή μας μέ τούς ὅμιρφους σκοπούς τους, χάθηκαν.

'Αφήνω βέβαια ὅτι μέ τήν καταστροφή τῶν δασῶν παύει ἡ πλούσια παραγωγή τοῦ ὁξυγόνου καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα μολύνεται περισσότερο. 'Από τή μιά λοιπόν ἡ μόλυνση τῆς ἀτμόσφαιρας, ἀπό τήν ἄλλη ἡ στέρηση τῆς κατοικίας τῶν ζώων, τ' ἀνάγκασε νά φύγουν ἡ τά καταδίκασε σέ θάνατο. Στήν Ιταλία ἔχουν ἐκλείψει δριστικά ἐκατόν πενήντα εἰδη ἀπό τά ζῶα πού ζοῦσαν ἐκεῖ. Τό ίδιο περίπου συμβαίνει καὶ στήν Ελλάδα.

— Σάν νά 'χεις δίκιο, Θόδωρε, ἦταν ἡ αὐθόρμητη ἀπαντηση τοῦ γέροντα.

— Δέν ἀρκεῖ ν' ἀναγνωριστεῖ ἀπλῶς τό δίκιο μου, ἐπέμεινα ἐγώ, ἀλλά τό συμπέρασμα πού πρέπει νά βγεῖ ἀπό τή συζήτησή μας. "Ας τό συνοψίσω:

Δικαιολογημένη σίγουρα ἡ ἀπαισιοδοξία μας γιά τό μέλλον τοῦ τόπου, πολύ μεγάλη ὅμως καὶ ἡ εὐθύνη ὅλων μας. Πρῶτα πρῶτα ἔχουμε χρέος ἐμεῖς νά διατηροῦμε τίς πόλεις καὶ τά χωριά μας καὶ διόλοκληρο τό περιβάλλον μας καθαρό, ἀμόλυντο καὶ ἀναλλοίωτο. Τότε θά ἔχουμε καὶ τό δικαίωμα νά διαμαρτυρόμαστε, ἂν τό Κράτος δέ φροντίζει γιά τά καυσαέρια, τ' ἀπό-

βλητα τῶν ἐργοστασίων, τά πετρέλαια κι ὅλα τά σχετικά.

Ἄλλιως φοβᾶμαι πώς, ἂν ἀργήσω λίγο νά ξανάρθω στό χωριό, ὅχι μόνο κοῦκο δέ θ' ἀκούσω, μά οὔτε καί σπουργίτη θά δῶ!

Θεόδωρος Γιαννόπονλος

Ασκήσεις:

— Νά συζητήσετε καί νά καταλήξετε σέ συμπεράσματα σχετικά μέ τό πῶς θά βοηθήσουν στή διατήρηση τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος: οἱ γεωργοί, οἱ κτηνοτρόφοι, ἡ δασική υπηρεσία, ἡ κοινότητα, ἡ ἐκκλησία, τό σχολεῖο.

87. ΤΟ ΟΞΥΓΟΝΟ

— Τώρα, Μαρία, θά σοῦ ἐπιτρέψω νά δεῖς τηλεόραση, εἶπε ἔνα βράδυ χαμογελαστός ὁ παππούς στήν ἐγγονή του.

— Πῶς αὐτή ἡ ἐξαίρεση, παππού; Μήπως ἀπόψε δέν ἔχω νά ἑτοιμάσω ἐργασία γιά τό σχολεῖο; ρώτησε ἐκπληκτή ἡ Μαρία.

— Μά γι' αὐτό ἵσια ἵσια γίνεται ἡ ἐξαίρεση σέ μέρα καί ὥρα ἐργάσιμη. Γιατί εἶδα πώς στή Χημεία ἔχετε αὔριο γιά τό δέξιγόνο. Καί τώρα εἶναι μιά ἐκπομπή, πού θά μᾶς δώσει ἀφορμή νά ἐξετάσουμε κατά κάποιον τρόπο τό θέμα σου. Ἔτσι θά ὀλοκληρώσω μαζί σου καί μιά ἀρκετά σχετική συζήτηση, πού εἶχα χτές βράδυ μέ τούς χωρικούς μας.

— Καί τί θά δείξει ἡ τηλεόραση, παππού;

— Αναμεταδίνει μερικές είκόνες άπό τήν τελευταία ἀποστολή στό Διάστημα. Κι ἔνα ἀπό τά κύρια μέρη τοῦ προγράμματος θά εἶναι ἡ ἔξοδος ἐνός ἀστροναύτη ἀπό τό διαστημόπλοιο. Θά τόν δοῦμε νά ἐκτελεῖ στό κενό δρισμένες κινήσεις, πού θέτουν πολλά ἐρωτήματα, γιατί γίνονται σ' ἔναν κόσμο, πού εἶναι χωρίς βαρύτητα καὶ χωρίς ὀξυγόνο. Ἐμᾶς τώρα μᾶς ἐνδιαφέρει τό δεύτερο. Γύρισε λοιπόν τό κουμπί.

Κοίταξε τώρα πόσο ἀδέξιος φαίνεται ὁ ἀστροναύτης καὶ πόσο ἀσύμμετρες οἱ κινήσεις του! Ἐμποδίζεται, βλέπεις, δῆλως εἶναι «κλεισμένος» μέσα στή στολή του καὶ ἀπειλεῖται κάθε στιγμή νά τυλιχτεῖ μέσα στό σωλήνα πού τόν τροφοδοτεῖ μέ δξυγόνο. Καί ξέρεις, καὶ τό ἐλάχιστο ἀέριο ἃν διαφύγει, θά ἔξασθενήσει τό κύκλωμα εἰσπνοής του καὶ θά ἐπέλθει ὁ θάνατος!

— Καί βέβαια τό ξέρω, παππού. Ἐξω ἀπό τή γήινη ἀτμόσφαιρα δέν ύπάρχει οὕτε ἵχνος δξυγόνου.

— Πολύ σωστά. Θά ήθελα δικαίως νά μοῦ τό ἀναπτύξεις αὐτό πιό ἀναλυτικά:

— Μάλιστα! Ὁσο ψηλότερα ἀνεβαίνουμε ἀπό τή γῆ, τόσο τά ἀέρια γίνονται ἀραιότερα. Πιό ψηλά ἀπό τά 5.000 μέτρα, γιά νά φέρουμε σέ πέρας μιά προσπάθεια πού ἀπαιτεῖ λίγο χρόνο, πρέπει νά εἰσπνεύσουμε ἀέρα ἐμπλούτισμένον μέ δξυγόνο. Τά 6.000 μέτρα θεωροῦνται τό πιό ἀκραίο ὅριο ἀντοχῆς τοῦ ἀνθρώπου κι ἐκεῖ πρέπει νά φορεθεῖ ἡ ἀναπνευστική μάσκα.

— Σ' αὐτό, κόρη μου, σοῦ προσθέτω πώς μερικοί θέλουν νά ποῦν ὅτι, ἃν ὁ μυθικός Ἰκαρος εἶχε πραγματικά ἀνεβεῖ πολύ ψηλά, πάνω δηλαδή ἀπό τά 5.000-6.000 μέτρα, θά εἶχε πεθάνει ἀπό ἀσφυξία, πρίν ἀκόμα λιώσει τό κερί πού κρατοῦσε κολλημένα τά φτερά του.

Τήν ἴδια δυσκολία ἀντιμετωπίζει ὁ ἀνθρωπός καὶ στή θάλασσα. Ἐκεῖ βέβαια ύπάρχει δξυγόνο διαλυμένο στό νερό, ἀλλά ὁ ἀνθρωπός δέν μπορεῖ νά τό χρη-

σιμοποιήσει. Και ξέρεις γιατί;

— Ναι. Γιατί δ ἄνθρωπος ἀναπνέει μέ πνεύμονες καὶ δχι μέ βράγχια σάν τα ψάρια. Ὁ ἄνθρωπος εἰσπνέει τό δξυγόνο μόνο ἀπό τήν ἀτμόσφαιρα, ἐνῶ τα ψάρια τό παίρνουν μόνο ἀπό τό νερό.

Γιά νά καταφέρει λοιπόν δ ἄνθρωπος νά ζει ἔξω ἀπό τή γήινη ἀτμόσφαιρα καὶ μέσα στό νερό, πρέπει νά ἐφοδιάζεται μέ τίς γνωστές φιάλες δξυγόνου, καὶ νά τίς μεταφέρει εἴτε στό διαστημόπλοιο εἴτε στό αὐτόνομο σκάφανδρο, πού χρησιμοποιεῖ κατά τή μακροχρόνια παραμονή του μέσα στό βάθος τῆς θάλασσας.

— Πές μου τώρα, Μαρία, τί λένε τα βιβλία σου δτι είναι τό δξυγόνο;

— Είναι ἔνα ἀέριο ἀπαραίτητο γιά δλους τους δργανισμούς, πού ἔχουν ζωή, γιά τα ζῶα δηλαδή καὶ γιά τα φυτά. Καὶ ἀποτελεῖ τά 21 ἑκατοστά σχεδόν τῆς γήινης ἀτμόσφαιρας.

— Κι ἂν κατεβεῖ κάτω ἀπό τά 21 ἑκατοστά;

— "Αν ἡ ἀναλογία πέσει στά 17 ἑκατοστά, ἀρχίζουμε νά ὑποφέρουμε ἀπό ἵλιγγους. "Αν πέσει στά 9 ἑκατοστά, λιποθυμοῦμε. Κι ἀνάμεσα στά 7-3 ἑκατοστά, πεθαίνουμε ἀπό ἀσφυξία. Αὐτά δέν τα ἥξεραν οἱ πρῶτοι ἀπό αὐτούς, πού ἀνέβηκαν ψηλά μέ τ' ἀερόστατα καὶ μερικοί πλήρωσαν τήν ἀγνοιά τους μέ τή ζωή τους.

— Τί ἄλλο λένε τα βιβλία σου, κόρη μου;

— Λένε δτι οἱ ἄνθρωποι καὶ τα ζῶα δέν μποροῦν νά διατηρηθοῦν στή ζωή χωρίς δξυγόνο, γιατί μ' αὐτό συντελεῖται ἡ καύση.

— Δηλαδή;

— Θά τό πῶ, δπως τό λένε τα βιβλία: Καύση είναι τό σύνολο τῶν χημικῶν ἀντιδράσεων, πού ἐπιτελοῦνται στούς ίστούς τῶν δργανισμῶν καὶ ἀποτελοῦν τήν πηγή τῆς ζωικῆς θερμότητας.

— Καλά, ἄς τό ἀφήσουμε αὐτό γιά ἄλλη συζήτησή μας.

Σήμερα μᾶς φτάνει ή διαπίστωση ότι χωρίς τό δέξιγόνο δέν μπορεῖ νά ζήσει κανένας έμβιος δργανισμός, αυτά δηλ. πού έχουν ζωή.

— Προχώρει.

— Λένε άκόμα τά βιβλία μου ότι τό δέξιγόνο συμμετέχει στή σύνθεση πολλῶν σωμάτων, πού είναι έπισης άπαραίτητα γιά τή ζωή, όπως είναι τό νερό, πού είπαμε, άλλα καί ή ζάχαρη καί οί πρωτεΐνες.

— Σίγουρα, τά βιβλία σου θ' άναφέρουν καί ποιά είναι ή πηγή τοῦ δέξιγόνου. "Η μήπως κάνω λάθος;

— "Οχι, παππού, δέν κάνεις λάθος. Τά βιβλία μου λένε πώς τό μοναδικό έργοστάσιο παραγωγῆς τοῦ δέξιγόνου είναι τό δάσος μέ τά δέντρα.

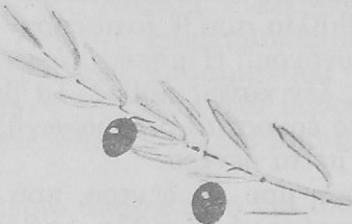
— Μάλιστα, κόρη μου, τά δέντρα, πού μέ τά πράσινα μέρη τους καί κυρίως μέ τά φύλλα, πού έχουν μέσα τους τή χλωροφύλλη — γι' αυτήν θά κάνουμε λόγο ἄλλοτε — καί μέ τήν έπιδραση τοῦ ήλιακοῦ φωτός, έχουν τήν ιδιότητα ν' ἀπορροφοῦν τό ἀνθρακικό δέξι (πού μολύνει τήν ἀτμόσφαιρα) καί νά δίνουν δέξιγόνο (πού τήν καθαρίζει).

Οπου λοιπόν ύπάρχουν πολλά δέντρα, έκει ή ἀτμόσφαιρα είναι πιό καθαρή. Υπάρχει δηλαδή λιγότερο ἀνθρακικό δέξι καί περισσότερο δέξιγόνο. Γι' αυτό κι δλος δέ κόσμος φωνάζει: δάση καί πάλι δάση, τά πολυτιμότερα δημιουργήματα τοῦ Πλάστη στήν ύπηρεσία τῆς ζωῆς!

Δυστυχῶς, κόρη μου, ή ἀναλογία τοῦ δέξιγόνου στήν ἀτμόσφαιρα δσο πάει καί μειώνεται. Καί οί αἰτίες είναι πολλές, όπως ἔλεγα χτές βράδυ καί στούς χωρικούς μας: ή ύπερβολική ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας, τά καλοριφέρ, τά πολλά αὐτοκίνητα, ή καταστροφή τῶν δασῶν, ἵσως καί οί πολλές πτήσεις στό Διάστημα. Κι αυτό δέν είναι παρήγορο σημάδι γιά τή μελλοντική ζωή τοῦ ἀνθρώπου. "Ως τώρα βέβαια ύπάρχουν τ' ἀνε-

ξάντλητα δάση στήν περιοχή του Ἀμαζόνιου ποταμοῦ,
που μόνο αὐτά δίνουν στήν ἀτμόσφαιρα τά 50 έκατοστά
του δέξυγόνου που ξοδεύεται σ' δλόκληρη τήν υφήλιο.
Τί θά γίνει ὅμως, ἂν η ἀπληστία του ἀνθρώπου γιά τό
κέρδος φτάσει ώς ἐκεῖ κι ἀρχίσει τό ἀνελέητο ἔργο
τῆς καταστροφῆς τους; Αὐτό δέν τολμᾶ οὔτε νά τό σκέ-
φτομαι!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

88. ΑΓΑΠΗΣΕΤΕ ΤΑ ΔΕΝΤΡΑ

Ἄγαπήσετε τά δέντρα τά τρανά,
κάθε κάμπος νά γιορτάσει
καί τό μάτι νά χορτάσει,
νά χορτάσει πρασινάδες στά βουνά.

Νά ψηλώνει φουντωμένο τό κλαδί
καί τ' ἀγέρι νά μυρώνει,
κι ἀπό τή φωλιά τ' ἀηδόνι
νά θωρεῖ τίς ὁμορφιές, νά τραγουδεῖ.

Ἄγαπήσετε τά δέντρα τά ἵσκιερά,
που στόν ἵσκιο τους κεῖ κάτω
πήγαινε φωτιά γεμάτο
τό κλεφτόπουλο νά γείρει μιά φορά.

Τώρα πάει τραγουδώντας μέ τ' ἀρνιά
τό βοσκόπουλο ἐκεὶ πέρα
καὶ φυσᾶ τέτοια φλογέρα,
πού ζηλεύουν τά πουλάκια στά κλωνιά.

Ἄγαπήσετε τά δέντρα τά τρανά,
δεῖξτε τους μιά ἀγάπη χώρια,
νά ναι ἡ χώρα μας πανώρια,
νά γεμίσουν πρασινάδες τά βουνά.

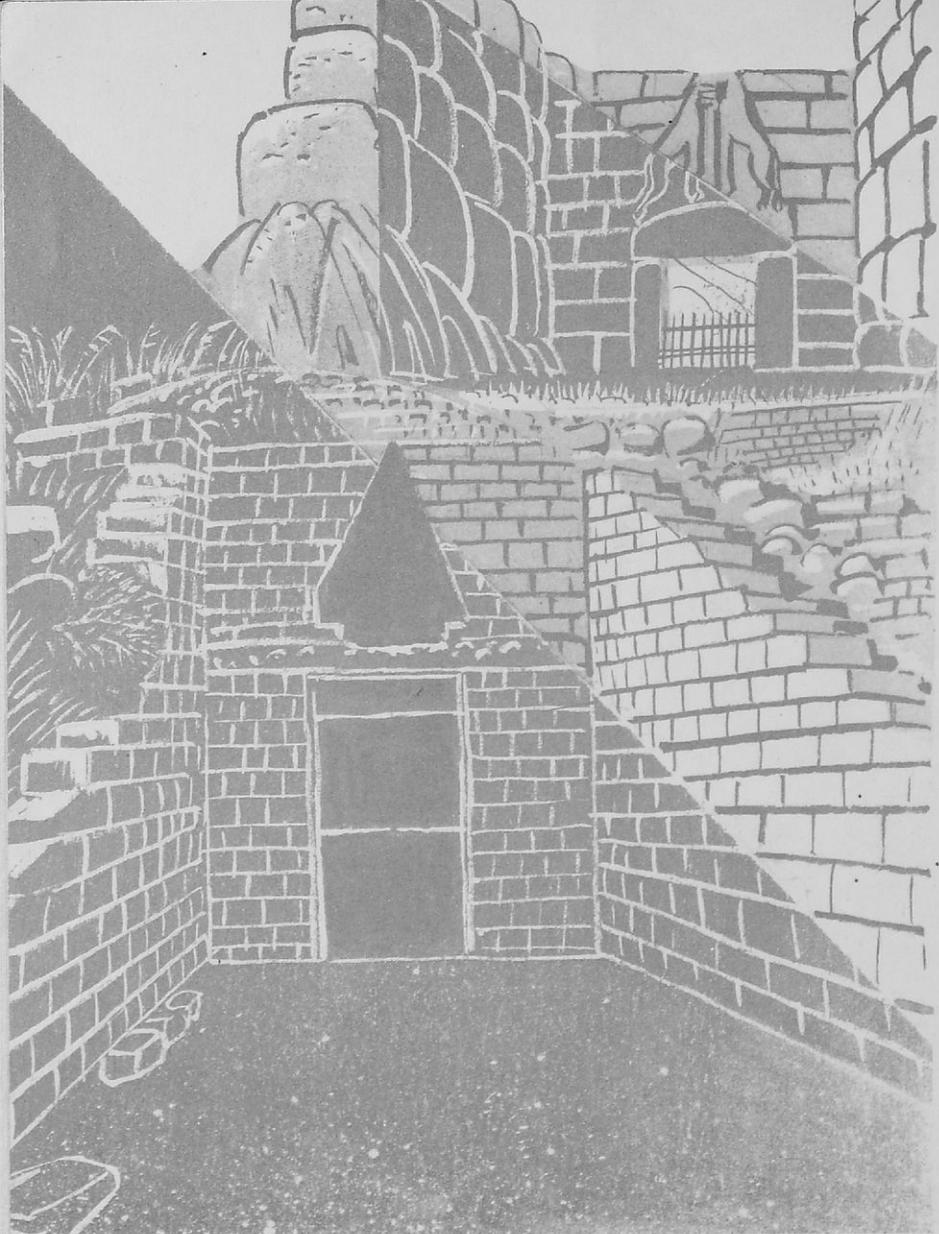
Στέλιος Σπεράντσας

E.
ΑΠΟ ΤΑ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ
ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

89. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

Τί εἶν' ἡ πατρίδα μας; Μήν εῖν' οἱ κάμποι;
Μήν εἶναι τ' ἄσπαρτα ψηλά βουνά;
Μήν εῖν' ὁ ἥλιος της, πού χρυσολάμπει;
Μήν εἶναι τ' ἄστρα της τά φωτεινά;

Μήν εἶναι κάθε της ρηχό ἀκρογιάλι
καὶ κάθε χώρα της μέ τά χωριά,
κάθε νησάκι της, πού ἀχνά προβάλλει,
κάθε της θάλασσα, κάθε στεριά;

Μήν εῖναι τάχατε τά ἐρειπωμένα
ἀρχαῖα μνημεῖα της, χρυσή στολή,
πού ἡ τέχνη φόρεσε, καὶ τό καθένα
μιά δόξα ἀθάνατη ἀντιλαλεῖ;

“Ολα πατρίδα μας! Κι αὐτά κι ἐκεῖνα
καὶ κάτι, πού χομε μές στήν καρδιά
καὶ λάμπει ἀθώρητο σάν ἥλιου ἀκτίνα
καὶ κράζει μέσα μας: Ἐμπρός, παιδιά!

Ιωάννης Πολέμης

90. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΗ

“Ενας όδοιπόρος ταξιδεύει στή γη τῆς Ἑλλάδας. Είναι ξένος.” Έχει μάθει ἀπό τά βιβλία, πώς ἡ γῆ αὐτή ἐδῶ εἶναι ἱερή, πώς κάθε σπιθαμή της εἶναι δεμένη μέστορία. Ὡστόσο, εἶναι κάτι πού τόν ξαφνιάζει: ἐνῶ περιμένει σέ κάθε βῆμα του νά βρεῖ ἔναν τόν δυνατό, μιά φωνή, πού νά ὑπογραμμίζει ἔντονα αὐτό τό παρελθόν, αὐτή τήν ἔνδοξη ἴστορία, δέ βρίσκει παρά ἔνα σιωπηλό μεγαλεῖο. Βλέπει μιά φύση φωτεινή καί αὐστηρή νά σκέπει ἔνα λαό ἀπλό, φτωχό καί περήφανο δόσο δέ γίνεται ἄλλο. Ο ξένος λέει:

— Ποῦ εἶναι λοιπόν τό μεγαλεῖο τῆς Ἑλλάδας; Μήπως εἶναι μονάχα αὐτά, ἐδῶ κι ἐκεῖ, τά ἀρχαία ἐρείπια;

A Θά χρειαστεῖ νά μείνει λίγο ὁ ξένος στήν Ἑλλάδα. Καί τότε θά τό ἀνακαλύψει. Κληρονομημένο ἀπ’ τούς παλιούς χρόνους, ἀπό γενιά σέ γενιά, φερμένο μέσα ἀπό αἰῶνες φωτεινούς κι ἀπό αἰῶνες σκοτεινούς, ζεῖ μέσα στό λαό τῶν ψαράδων καί τῶν βοσκῶν τῆς τυραννισμένης τούτης γῆς, ζεστό σάν τό φῶς πού καίει, ἔνα πάθος ζωῆς. Αὐτό πού στήν τελευταία του ἀγάλυνση εἶναι τό μεγαλεῖο τῆς Ἑλλάδας: τό πάθος γιά τήν Ἑλευθερία καί τό πάθος γιά τήν Ἐκφραση. Γιά τήν ἐκφραση τήν καλλιτεχνική, πού κι αὐτή πᾶλι δέν εἶναι ἄλλο ἀπό μιά λύτρωση, ἀπό κατάκτηση Ἐλευθερίας.

Πέφτοντας πίσω ἀπό τό Καλλίδρομο, τό βουνό πέρα ἀπό τόν Παρνασσό, ὁ ξένος βρίσκει ἔνα βοσκό. Ο ξένος ἔρει πώς πλησιάζει σ’ ἔναν ἀπ’ τούς κορυφαίους χώρους τοῦ κόσμου, πού εἶναι ἐκεῖ γύρω. Καί λέει στό βοσκό:

— Τί τόπος εἶναι αὐτός ἐδῶ; Πῶς λέγεται τό μέρος;

‘Ο βοσκός λέει ἀπλά:

— Τόν λένε Θερμοπύλια. Ἐδῶ εἶναι τά Θερμοπύλια.

‘Ο ξένος αἰσθάνεται νά τόν κυριεύει δυνατή συγκίνηση. Λέει:

— Ξέρεις τί είναι Θερμοπύλες; Ξέρεις τί έγινε έδω;

— Ξέρω, λέει γαλήνια ό βοσκός, σάν νά λέει τήν πιό
άπλη ίστορία του κόσμου. Τό έμαθα άπ' τόν πατέρα
μου. 'Απ' τόν πάππο μου. 'Εδω, λέει, τούς σταματήσαμε.

Δέν ξέρει νά πεῖ τούς «βαρβάρους», δέν ξέρει νά πεῖ
«Πέρσες». 'Η 'Ανατολή παίρνει στά μάτια του ένα
σχῆμα, γίνεται χρῶμα.

— Τούς άραπάδες, λέει. Τούς σταματήσαμε έδω!

Πιό πέρα ό όδοιπόρος περνά ένα γεφύρι. Ρωτᾶ έναν
ἄλλο βοσκό πού βρίσκεται έκει κοντά:

— Έχει όνομα τοῦτο τό γεφύρι;

— Έχει. Τό λένε 'Αλαμάνα.

— Εγινε τίποτα έδω;

— Έδω τούς κρατήσαμε, λέει ό βοσκός. Τούς άραπάδες
πού ήρθαν νά μᾶς ρημάξουν.

Ο όδοιπόρος άφήνει τή στεριά καί μπαίνει σ' ένα
καϊκι πού ταξιδεύει στό Αίγαιο. Θά μπαρκάρουν άπο
τήν Κούλουρη μέ τό πέσιμο του ήλιου. Φυσάει που-
νέντες. "Όλα παίρνουν ένα άνάλαφρο υφος στό Σαρω-
νικό, δταν φυσάει πουνέντες. Σέ λίγο βγαίνουν τά πρώ-
τα ἄστρα.

— Ξέρεις; λέει ό μοῦτσος τοῦ καϊκιοῦ στόν ξένο. 'Εδω
έγινε τό μεγάλο κακό. Καί δείχνει τά νερά τής Σαλα-
μίνας.

— Σώπα, έσύ! Τί ξέρεις, έσύ, άπ' αύτά; βάζει μπροστά
ό καπετάνιος τό μοῦτσο. "Έλα νά σου πῶ έγώ, λέει στόν
ξένο.

Κι ένω άπό πάνω τους ή Μεγάλη "Αρκτος γράφει
άταραχη τήν άργή πορεία της, ό καπετάνιος τοῦ καϊ-
κιοῦ, πού φεύγει γιά τό Αίγαιο, λέει στόν ξένο γιά τό
τί έγινε κείνη τή μακρινή μέρα σέ τοῦτα τά νερά τής
Σαλαμίνας, τήν ώρα πού άποφασιζόταν ή τύχη τής
Έλλαδας καί τοῦ κόσμου. Αύτοσχεδίαζε, προσπαθοῦ-

σε μέ κινήσεις τῶν χεριῶν, δείχνοντας τόν ὄριζοντα, νά δώσει ἔνα σχέδιο τῆς ναυμαχίας, τήν πορεία της. "Ολα αὐτά μέ φαντασία τόση ζωηρή σάν νά ἦταν πράματα χτεσινά, σάν γεγονότα πού τά ἔζησε ἡ πού τά μελέτησε.

— Ποῦ τά ξέρεις ὅλ' αὐτά; λέει ὁ ταξιδιώτης.

— "Εγώ; ἀναρωτιέται ὁ καπετάνιος. Τό πῆρα ἀπ' τόν πατέρα μου, αὐτός τό πῆρε ἀπ' τόν πατέρα του. "Ετσι τό χούμε μεῖς.

Τή νύχτα ἔχει πολλά ἀστρα. Εἶναι πιά ἔξω ἀπό τό Σαρωνικό, εἶναι στό Αίγαιο. Καί τότε ὁ ξένος ξαπλωμένος στήν κουπαστή τοῦ καϊκιοῦ, ἀκούει τό μοῦτσο νά τοῦ λέει παράξενα παραμύθια γιά τήν Κυρά τῆς θάλασσάς του, γιά τή Γοργόνα. "Έχει, λέει, στίς πλάτες της χρυσά φτερούγια κι ὅλο τριγυρίζει στά πέλαγα γυρεύοντας τόν χαμένο ἀδελφό της, τό Μέγα Άλεξαντρο, πού χάθηκε στίς χῶρες τῆς Αραπιᾶς.

— Τί γύρευε στά μέρη τῆς Αραπιᾶς ὁ Μέγας Άλεξαντρος; ρωτάει ὁ ξένος.

"Ο μοῦτσος δέν ξέρει τό λόγο. "Ομως προσπαθώντας νά μαντέψει εἶναι ἀνίκανος νά φανταστεῖ τίποτα ἄλλο. Λέει ἀπλά:

— Θά πῆγε, φαίνεται, νά λευτερώσει τούς ἀνθρώπους.

Τήν ἄλλη μέρα τό καϊκι βρίσκεται στ' ἀνοιχτά τῆς Χίου. "Ο ἥλιος ἀστράφτει πάνω στά μικρά κύματα. "Ο ξένος κοιτάζει θαμπωμένος καί ἀμίλητος τό παιχνίδι τοῦ νεροῦ καί τοῦ φωτός. Τό κοιτάει κι ὁ καπετάνιος. "Ομως γι αὐτόν τοῦτο ἐδῶ δέν εἶναι μονάχα παιχνίδι ἀπό νερό καί φῶς.

— "Εδῶ, λέει, ὁ Κανάρης...

„Ετσι ζεῖ, μέσα σέ τοῦτο τό λαό τῶν βισκῶν καί τῶν ψαράδων, ἀπλά καί χωρίς ἐπίδειξη, συνέχεια καί ἰδανικό ζωῆς, τό πάθος γιά τήν Ελευθερία. "Οταν πρίν ἀπό 150 περίπου χρόνια ἦρθε ἡ ὥρα τοῦ δουλωμένου

λαοῦ νά τά βάλει μέ μιάν Αύτοκρατορία, ὅλος ὁ κόσμος γύρισε κατά πάνω του τά μάτια του:

— Τί θά κάμουν; εἶπαν οἱ ξένοι κουνώντας τό κεφάλι τους.

— Εἶναι ἀδύναμοι κι ὁ ἐχθρός τους εἶναι φοβερός. Αὐτό πού κάνουν εἶναι τρέλα.

Κι ἀληθινά ἦταν τρέλα. "Ομως ἀπό τέτοιες τρέλες εἶναι συνθεμένο τό μεγαλεῖο τῆς Ἑλλάδας....

(Τό ζεκίνημα τῶν μικρῶν)

Ηλίας Βενέζης

91. ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΚΝΩΣΟ

Εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι ἡ ἀρχαία Κνωσός ἀσκεῖ μεγάλη γοητεία στούς ἐπισκέπτες. Πολλοί θέλουν νά πιστεύουν πώς ἔνα ἀπό τά πολλά μυστικά τῆς γοητείας αὐτῆς εἶναι καὶ ἡ σχετικά πρόσφατη, σέ σύγκριση βέβαια μέ ἄλλους ἀρχαιολογικούς μας τόπους, ἀνακάλυψή της, πού πραγματοποιήθηκε μόλις τό 1900. Γι' αὐτό ἵσως καὶ μερικά ἀπό τά μυστήρια πού κρύβει δέν ἔχουν ἀκόμα ξεκαθαριστεῖ.

Γνωστό εἶναι ὅτι ἀπό τό 2.000 ώς τό 1.400 π.Χ. στήν Κρήτη ἄνθησε ἔνας ὑπέροχος, ἔνας λαμπρός πολιτισμός. Καί τόν δημιούργησε ἔνας λαός, πού καταγινόταν κυρίως μέ τή γεωργία, τό ἐμπόριο καὶ τή ναυτιλία. Ἡταν μάλιστα τόσο σίγουρος στό νησί του — ἔτσι τουλάχιστο νόμιζε — ὁ λαός αὐτός, πού οὔτε σκέφτηκε νά χτίσει τείχη γύρω ἀπό τίς πόλεις του. Θά πρέπει ἐπί-

σης νά διατηροῦσε στενές καί φιλικές, μᾶλλον δημοκρατικές, σχέσεις μέ τό βασιλιά του.

Α Ἡ φιλικότητα στίς σχέσεις λαοῦ – βασιλιᾶ φαίνεται καθαρά στ' ἀνάκτορα τῆς Κνωσοῦ, πού ἦταν παλάτι καί ταυτόχρονα καί οἰκισμός καί διοικητικό κέντρο. Ἀνάμεσα στά βασιλικά διαμερίσματα καί στίς ἀποθήκες υπήρχαν ναοί, θέατρα, ἀμφιθέατρα, αἴθουσες ἐκθέσεων, ὅλα μέ ἐλεύθερη τήν εἶσοδό τους στό λαό.

Ἐπιπλέον, οἱ ἀρχαῖοι Κρῆτες ἦταν ἄνθρωποι φίλαθλοι καί ἀγαποῦσαν τά ἀκροβατικά, τά μπόξ καί ἴδιως ἔνα εἰδος ταυρομαχίας, πού συνδύαζε ἵππευση καί ἀκροβασίες ἐπάνω σέ ἄγριους ταύρους. Στίς τοιχογραφίες πού υπάρχουν στ' ἀνάκτορα βλέπουμε ἀκόμα τίς καθημερινές ἀσχολίες πλάι-πλάι μέ τίς δραστηριότητες τῆς βασιλικῆς Αὐλῆς. Κυριαρχικό μοτίβο σέ ὅλες τίς τοιχογραφίες είναι παντοῦ καί πάντα τά λουλούδια.

Τό παλάτι τῆς Κνωσοῦ ἦταν σωστός λαβύρινθος. Εἶχε μακριές βεράντες καί πολλές σκάλες, πού ὁδηγοῦσαν σέ διαφορετικά ἐπίπεδα. Σπιθαμή πρός σπιθαμή δλόκληρο ἀκτινοβολοῦσε ἀπό χάρη καί μεγαλοπρέπεια! Ἡ πέτρα κι ὁ σουβάς είχαν δουλευτεῖ μέ ἀσυνήθιστη μαστοριά κι ὁ τεχνικός ἔξοπλισμός του ἦταν πάρα πολύ προχωρημένος γιά τήν ἐποχή. Φανταστεῖτε ὅτι δέν ἔλειπε οὔτε τό τέλειο ἀποχετευτικό κι ἐσωτερικό ὑδραυλικό δίκτυο μαζί μέ τό τρεχούμενο νερό.

Τό ἴδιο ἐκπληκτικά ἦταν καί τά ἔργα τέχνης, πού στόλιζαν τό παλάτι: Ζωγραφιές, γλυπτά, ἀγγειογραφίες κι ἔνα σωρό ἄλλες διακοσμήσεις, πού μαρτυροῦσαν λαό λεβέντη καί γεμάτον ἀπό χαρά γιά τή ζωή. Τό πιό ἀγαπημένο θέμα στίς παραστάσεις ἦταν τά ἀθλητικά ἀγωνίσματα. Ἄλλα καί στίς σκηνές, πού ἔδειχναν ἀνθρώπους νά δουλεύουν, πάλι ὁ κόσμος φαινόταν γεμάτος ἀπό ἐνθουσιασμό καί αἰσιοδοξία. Οἱ γεωργοί

γελοῦσαν, τραγουδοῦσαν καὶ χόρευαν καὶ οἱ γυναικες τούς παράστεκαν χαριτωμένες, ὅμορφες, τό ἵδιο λεβέντισσες, ἐντυπωσιακά ντυμένες καὶ φορτωμένες χρυσαφικά.

Χαρακτηριστικό πάλι εἶναι ότι στίς πελώριες ἀποθῆκες βρέθηκαν μεγάλα πήλινα κιούπια, ψηλά ὅσο ἔνας ἄνθρωπος, δεῖγμα κι αὐτό ἀφθονίας γεωργικῶν προϊόντων κι εὐμάρειας. Γεννιέται τώρα τό ἐρώτημα: — Νά ήταν ἡ Κνωσός τό κέντρο ἡ ἡ ἔκφραση μιᾶς ίδανικής ἀνθρωποκοινωνίας;

Κανείς δέν μπορεῖ νά ξέρει μέ βεβαιότητα. Ὁπωσδήποτε ὅμως, κι ἄν δέν ηταν ίδανική ἡ κοινωνία ἐκείνη, μέ τήν ἔννοια πού τῆς ἀποδίνουμε σήμερα, σίγουρα ηταν δημιουργική, καλλιεργημένη, εναίσθητη, φιλότεχνη, ύγιης κι εύτυχισμένη.

— Ἀλλά τότε γιατί καὶ πῶς χάθηκε ξαφνικά;

Ἡ ἀπάντηση ξεφεύγει ἀπό τά δρια τοῦ ἐπισκέπτη. Ἰσως οἱ σοφοί τοῦ κόσμου κατορθώσουν νά τή δώσουν κάποια μέρα. Μερικοί βέβαια ἀποδίνουν τήν αἰτία σέ κάποιον κοσμογονικό κατακλυσμό, ἀλλ' αὐτό εἶναι μιά μόνο ὑπόθεση.

(‘Ο θαυμαστός κόσμος τῶν γνώσεων. Τόμος 19)

Ἐπιμέλεια - Διασκευή: Θεόδωρος Γιαννόπουλος

92. ΜΥΚΗΝΕΣ

Ο δρόμος ἀπό τίς Μυκῆνες, τό χωριό, γιά «τ' ἀρχαῖα» – ὅπως λένε οἱ χωρικοί – εἶναι κόντα δυό χιλιόμετρα. Μπορεῖ καὶ λιγότερο. Οἱ δάφνες ἔχουν ἀνθίσει. Φορᾶνε ἄσπρα, κόκκινα τουφωτά φορέματα. Ὁλόγυρα μυρίζει θυμάρι, τριμένο ρετσίνι, ἐλληνική γῆ, καλοκαίρι.

Ἐνας διαβάτης ἀκολουθεῖ μαζί μὲ τούς ἄλλους ἀπόκοντα στήν ἴδια στράτα. Φορεῖ χρυσά γυαλιά, μικρούτικα. Κρατάει περασμένη στόν ὅμιο φωτογραφική μηχανή. Εἶναι ντυμένος ξενικά, ἐκδρομικά. Φαίνεται, θά ἔρχεται γιά πρώτη φορά. Ἀπολαμβάνει μέ τίδιαίτερη εὐχαρίστηση τό τοπίο. Τό ρουφάει. Τά μάτια του γυρνᾶνε παντοῦ ἀνήσυχα, ἐξερευνητικά, λαίμαργα. Βλέπει τίς βαριές σιλουέτες τῶν βουνῶν στό βάθος, τό γαϊδαράκο πού μασουλάει ἀμέριμνος τό ξερό χορτάρι, τά πουλιά πού τρελοπαίζουν καὶ τραγουδοῦν.

Ἄς τόν γνωρίσουμε τόν ξένο, γιά νά κάνουμε συντροφιά. Ἐδῶ ἡ ἐρημιά εἶναι βαριά. Εἶναι γεμάτη μνήμη, ιστορία, παραμύθια καὶ θρύλους.

— Καλημέρα σας. Γιά τίς ἀρχαιότητες τῶν Μυκηνῶν, παρακαλῶ;

Ο διαβάτης κοιτάζει ἔκπληκτος. Τά μικρά μάτια του πίσω ἀπό τούς ἄσπρους φακούς διαστέλλονται. Κουνάει τό κεφάλι, χαμογελάει ἀόριστα, προσπαθεῖ νά ἐννοήσει.

— Εἶστε ξένος, τουρίστας;

Ο διαβάτης τοῦ δρόμου τῶν Μυκηνῶν εἶναι πραγματικά ξένος. Φερμένος ἀπό κάποια μακρινή γῆ, γιά νά ἰδεῖ, νά μελετήσει, νά προσκυνήσει. Ἀποκρίνεται γαλλικά:

— Ναί, κύριε, εἶμαι ξένος. Ἀπό τό Τορίνο τῆς Ἰταλίας. Πηγαίνω νά δῶ τό παραμύθι, πού ἄκουσα στά παιδικά μου χρόνια, τήν ιστορία, πού διάβασα ἔφηβος κι ἀγά-

πησα τόσο. Τόν τάφο τοῦ Ἀγαμέμνονα, τόν τάφο τῆς Κλυταιμνήστρας. Τίς ἀρχαῖες Μυκῆνες.

Καί σεῖς γιά κεῖ;

— Γιά κεῖ, κύριε, κι ἐγώ. Γιά τό ἴδιο παραμύθι. Γιά τό ἴδιο προσκύνημα.

Γίνονται οἱ συστάσεις. Ὁ ξένος λέγεται Ἐνρίκο Τζουλιάνο. Εἶναι δικαστής στὸ Τορίνο, φιλέλληνας. Μᾶς συνδέει πιά ἡ ἴδια σκέψη, ἡ ἴδια ἐσωτερική παρόρμηση, ἡ ἴδια προσδοκία.

ΑΗ διαδρομή γίνεται εὐχάριστη. Γίναμε κι ἐμεῖς φίλοι. Μιλᾶμε γιά τίς πατρίδες μας, γιά τούς πολιτισμούς τῶν λαῶν, γιά τόν πόλεμο πού ἥρθε καὶ πέρασε. Μιλᾶμε γιά τήν εἰρήνη γιά τήν πνευματική βασιλεία, πού τή μάχηται ὁ τροχός, ἡ μηχανή. Περπατᾶμε ἀντάμα, δίπλα δίπλα, μιά καρδιά. Τίποτα δέ μᾶς χωρίζει ΔΑδέρφια, πού πᾶνε ν' ἀνάψουν στήν ἐκκλησία τό κερί τους.

Οἱ Μυκῆνες σέ λίγο προβάλλουν. Λιάζονται οἱ γυνές πέτρες, χάσκουν τά κυκλώπεια τείχη, οἱ τάφοι ἀνοιχτοί, ξεστήθωτοι, πυρωμένα τά χώματα. Καρτερᾶνε.

— Οἱ Μυκῆνες! ψιθυρίζει ὁ δικαστής τοῦ Τορίνο καὶ βγάζει εὐλαβικά τό ἐκδρομικό του κασκέτο.

— Ναί, οἱ Μυκῆνες! Τό παιδικό μας ὄνειρο, φίλε.

— Τήν ξέρετε τήν ἱστορία τοῦ τόπου, τή μυθολογία τῶν Μυκηνῶν; μᾶς ρωτάει.

— Τή θυμᾶμαι, τήν ξέρω, τώρα τήν ἀνασταίνω στή μνήμη μου, τήν πληθαίνω στό νοῦ μου, Ἐνρίκο.

Ὁ ξένος θέλει νά τήν ἐπαναλάβουμε. Θέλει νά γεμίσει καὶ ἡ ἀκοή του ἀπό λέξεις, δπως τά μάτια του ἀπό τό θέαμα.

Μιλᾶμε γιά τή δόξα τῆς πεθαμένης πολιτείας. Γιά τή μοίρα τῶν Μυκηνῶν. Τή μοίρα τῶν ἀνθρώπων.

Η Πύλη τῶν Λεόντων μᾶς φράζει τό δρόμο. Σταματᾶμε. Κοιτᾶμε τό μεγάλο δύκολιθο, τό σχῆμα, τίς πέτρες, τό σχέδιο.

Σεντέρος Ημίλιος

— Ή Πύλη τής βασιλείας τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ, ψιθυρίζει ό προσκηνητής ἀπό τήν Ἰταλία. Τά τείχη ρημαγμένα, πεσμένα, περιμένουν τό θάνατο. Δοσμένα στήν αἰώνια μοίρα τῶν πραγμάτων, χάσκουν κουφαλιές *, ρωγμές, ἀσβέστης λιωμένος.

“Ο ξένος χαϊδεύει τίς πέτρες. Ὄνειροπολεῖ, ταξιδεύει, ἀνασταίνει τόν παλιό μύθο πού ἄκουσε στή μακρινή του πατρίδα.

— Ἐδῶ, γιά σκέψου, φίλε, ἀπό τήν Ἑλλάδα, ἐδῶ ἥταν ἡ παλιά πολιτεία, πού ἔχτισε ὁ Περσέας μέτο τούς Κύκλωπες! Πόσο σοφά διάλεξαν τόν τόπο! Πολεμικό ὄρμητήριο. Σάν ἥρθαν κατόπιν οἱ Ἀχαιοί ἀπό τήν Πισσάτιδα — τήν πατρίδα σου τήν Ἀχαΐα — τήν κυρίεψαν. Καί διαφέντεψαν χίλια χρόνια.

— Ναί, ξένε, οἱ Ἀτρεΐδες, ὁ Ἀγαμέμνονας, ὁ πρῶτος στούς πρώτους. Στά τείχη τοῦτα δοξάστηκε, φίλε, ἡ Ἑλλάδα. “Ομοια δόξα δέ γνώρισε ἄλλος τόπος.

Περπατᾶμε, κοιτάμε ὀλοτρίγυρα, ζοῦμε τό ὄνειρο, τή συγκίνηση. Σέ μιά στιγμή, νά, φτάνουμε.

— Οι τάφοι, οἱ τάφοι! Ἐδῶ ἥταν θαμμένοι οἱ βασιλιάδες!

Μετρᾶμε ἔνας, δύο, πέντε, ἔξι τάφοι. Ἀνοιχτοί, στόματα ἀχόρταγα, πού πεινασμένα ζήτησαν τή χόρταση στίς βασιλικές σάρκες, στίς σάρκες τοῦ ἀνθρώπου.

— Ξέρεις τί βρῆκαν ἐδῶ μέσα;

— Τή ζωή, ξένε. Τόν πολιτισμό. Τόν ἀνθρωπο.

Περπατᾶμε πάλι. Τ' ὄνειρο ἀκουμπάει στίς πέτρες, στίς κρύπτες. Παίζει κρυφτούλι μέτο τίς ἀσφακιές, μέτο τή ρίγανη. Στάχτη, ἀποκαΐδια, χορταριασμένες-μουχλιασμένες κεραμίδες, σπασμένα ἀγγεῖα. Μακριά ἀκούγεται ἡ σκαπάνη τοῦ ἀρχαιολόγου, πού ψάχνει νά βρεῖ μέσα στά χώματα τή ζωή.

“Ο ἥλιος ἔχει ἀνέβει πολύ ψηλά. Καίει, τσουρουφλί-

* κοιλώματα.

ζει. Τό φῶς λούζει. Ἡ ἀργόλική γῆ κολυμπάει στήν καλοκαιριάτικη χαρά. Τά χώματα, τοπιάρικα ἀπό τήν ποτισμένη βλάστηση καί τίς καλλιέργειες τοῦ κάμπου, δίνουν στό τοπίο τή χαρά τῆς ἐναλλαγῆς. Τήν παρουσία τῆς ζωῆς....Μακριά ἔνας τσομπανάκος ὁδηγεῖ τά πρόβατά του πρός τήν κορυφή τοῦ βουνοῦ, ἐνῶ ἀπό πέρα ἔρχεται ἀπόηχο τό βουνητό τῶν τρένων πού περνᾶνε γιά τήν Κόρινθο.

Στά μάτια τοῦ ξένου φτερουγάει ἔνα κομμάτι στοχαστικοῦ ὀνείρου.

— Τί εἶναι; Τί ζητᾶς;

— Τόν μεγάλο τάφο τοῦ Ἀγαμέμνονα. Πᾶμε. Κατεβαίνουμε. Ὁ δρόμος στενός, κλειστός, φτιάχνει αὐλάκια εἰσόδο. Τό φῶς, πού ρουφούσαμε στό καστρότειχο, τώρα φεύγει, χάνεται. Ἡ συγκίνηση πληθαίνει, γίνεται ἀνησυχία, ταραχή, καρδιοχτύπι.

— Αὐτός θά εἶναι ὁ μεγάλος τάφος, ὁ θησαυρός τοῦ Ἀτρέα. Ὁ τάφος τοῦ παγκόσμιου πολιτισμοῦ. Ναί, αὐτός πρέπει νά εἶναι. Ἔνας θόλος, σάν μεγάλη κυψέλη, χωμένη στή γῆ. Πελεκητές πέτρες, πλάκες τόν στεργιώνουν καί τόν στολίζουν.

— Ἐξαίσιο, μεγαλόπρεπο...! manifico...! ψιθυρίζει ὁ ξένος προσκυνητής. Ἀπλώνει τά χέρια καί τά δάχτυλα ψηλαφητά χαιδεύουν τήν αἰωνιότητα, Ἐδῶ εἶναι ὁ παγκόσμιος τάφος...ψιθυρίζει πάλι καί στέκεται σ' εὐλαβική προσοχή. Τά χείλη του ἐλαφροτρέμουν. Ὁ ξένος προσεύχεται, προσεύχεται στή γλώσσα τῆς πατρίδας του.

Ζοῦμε τήν ὥρα τούτη, τή στιγμή, τό δνειρό τῶν Μυκηνῶν. Βρήκαμε αὐτό πού ζητούσαμε καί οἱ δύο. Ἡ ὥρα ή μεγάλη, ὁ χρόνος, ή στιγμή τοῦ ἀνθρώπου. Τό παρελθόν, ή ζωή, τό παρόν, ή αἰωνιότητα σφιχταγκαλιασμένη μέ τή φθορά.

(Μικρά ταξίδια)

Γιάννης Καραλής

Αν? ούτως πάρας μού βίωσες
μένεις

93. ΜΥΚΗΝΕΣ

Απάνω δῶ στούς μακρινούς αἰῶνες,
οἱ πολυτάραχοι ἔζησαν Ἀτρεῖδες·
μές στά παλάτια δλόχρυσες κορόνες,
ἀτίμητες πορφύρες καὶ χλαμύδες.

μά τώρα πού γενῆκαν ὅλα σκόνες,
μάτια γλυκόθωρα, καρδιές μ' ἐλπίδες
κι οἱ ματωμένες περιπέτειες μόνες,
δετές μέ τίς Αἰσχύλιες ἀλυσίδες,

κρατιοῦνται Μπρός στήν Πύλη τῶν Λεόντων
τρομαχτικές μέ ζώνουν οἱ ἀναμνήσεις
τῆς τραγικῆς ματαιότητας τῶν ὄντων.

Καί σταματῶ πιό κεῖ... Μιᾶς ἄγριας φύσης
ἡ ἔχωρη δμορφιά γύρω τριγύρω
μές στήν ψυχή μου στάζει κάποιο μύρο.

 Κωνσταντίνος Ν. Κωνσταντινίδης

~~Δείπνος μύθος~~

94. ΜΥΣΤΡΑΣ

«Τό κάστρο, τ' ὡριόκαστρο, πού εἶναι στό κορφο-
βούνι», φαντάζει ἐπιβλητικό πάνω στό μυτερό ἀπόκομ-
μα τοῦ Ταῦγετου, πού λέγεται Μυστράς.

Κάτω ἀπό τό φράγκικο κάστρο κρέμεται κεῖ μιά

νεκροπολιτεία, πού στάθηκε άπό τίς πλουσιότερες καί τίς πιό φανταχτερές σέ χρόνια περασμένα.) Τώρα, μέσα άπό τήν πρωινή βουνίσια καταχνιά, κάτω άπό τόν τιτανικό Ταῦγετο, προβάλλει σάν μισοσβησμένη ζωγραφιά.

Ο Μυστράς ή Μυζηθράς, ή Πομπήια τοῦ ἔλληνικοῦ μεσαίωνα, στάθηκε, μαζί με τήν Κωνσταντινούπολη καί τό "Αγιον" Όρος, δόνομαστός γιά τά περίφημα βυζαντινά μνημεῖα του, ἀρχιτεκτονικά, γλυπτά καί ζωγραφικά, πού τ' ἀπόκτησε στά χρόνια τῶν Καντακουζηνῶν καί τῶν Παλαιολόγων. Τώρα πιά λίγα ἔχουν ἀπομείνει γιά νά θυμίζουν τά περασμένα μεγαλεῖα του: οἱ κυριότερες ἀπό τίς γνωστές του ἐκκλησίες, τά σαραβαλιασμένα του δεσποτικά παλάτια κι ἀρχοντόσπιτα καί πάνω στήν κορυφή τό κάστρο τοῦ Βιλλαρδουίνου.

Στό κάθε βῆμα σου βλέπεις χαλάσματα κρεμασμένα στό κενό, πύργους, ὅπου ἀνάμεσά τους χάσκουν τρύπες καί καμάρες, πού ἔχασαν τήν τοξωτή καμπύλη τους. Βλέπεις ἀκόμη πεσμένα καμπαναριά, πού ἀπό αἰδνες σώπασαν τά σήμαντρά τους, βρύσες στερεμένες, πλάκες κομμένες σέ χίλια συντρίμμια.

"Υστερ" ἀπό κουραστικόν ἀνήφορο, στρίβοντας ἀριστερά, ἀντικρίζουμε τή θαυμαστή Παντάνασσα μέ τήν κομψόγραμμη ἀρχιτεκτονική της.

Η Παντάνασσα, τρουλωτή βασιλική, χτίστηκε τό 1365 ἀπό τὸν πρῶτο Δεσπότη τοῦ Μυστρᾶ, Ἐμμανουὴλ Καντακουζηνό, γιό τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορα Ἰωάννη Καντακουζηνοῦ· καί τό 1444 ἀνακαινίστηκε ἀπό τόν Ἰωάννη Φραγκόπουλο. Τώρα τή βλέπουμε τριγυρισμένη ἀπό τοίχους μέ λιγοστά παράθυρα, πρός τόν κάμπο τῆς Σπάρτης ἀνοιγμένα. Ἐκεῖ εἶναι τό φιλόξενο μοναστήρι μέ τά δόλοκάθαρα κελιά.

Πρασινάδες, δέντρα, μεγάλα κυπαρίσσια στολίζουν τήν Παντάνασσα καί κορνιζάρουν μέ χάρη τούς ἐπιβλητικούς της τρούλους, τό ἀρχοντικό της καμπανα-

ριό καί τήν ὅμορφη στοά της μέ τά σκαλισμένα κιονόκρανα.

‘Ο χρέονς τά ἔχει ὅλα σφραγισμένα μέ ἀλαβάστρινες καί κοκκινωπές ἀποχρώσεις. Μέσ’ ἀπό τή γερή τοιχοδομία της προβάλλουν τά πιό ὅμορφα κεραμοπλαστικά κεντίδια.

‘Από τίς ώραιότερες τοιχογραφίες τῆς Παντάνασσας είναι ή Πλατυτέρα μέ τούς Ἀρχαγγέλους, ο Εὐαγγελισμός, ή Γέννηση, ή ‘Υπαπαντή καί ἄλλες.

‘Οπως καί οι ἄλλες ἐκκλησίες τοῦ Μυστρᾶ, ἔτσι καί ή Παντάνασσα είχε τέμπλο σκαλισμένο σέ μάρμαρο, ἀλλ’ ἀπ’ αὐτό δέν ἀπόμειναν παρά ἔνας ἀετός κι ἔνα λιοντάρι. ‘Ο πρῶτος συμβόλιζε τόν Εὐαγγελιστή Ἰωάννη καί τό δεύτερο τόν Εὐαγγελιστή Μάρκο. Καί τά δύο είναι φυλαγμένα τώρα στό μουσεῖο τοῦ Μυστρᾶ.

Σέ μιά προεξοχή, στά βόρεια τοῦ Μυστρᾶ, στέκουν τά δεσποτικά παλάτια τῶν Καντακουζηνῶν καί τῶν Παλαιολόγων ή τά «σαράγια τῆς Βασιλοπούλας», ὅπως τά λένε οἱ ἀνθρωποι τοῦ τόπου. Στόν περίβολό τους μπαίνουμε, ἀφοῦ περάσουμε κάμποσα χορταριασμένα χαλάσματα, ἀπό τήν πύλη τῆς Μονεμβασίας, πού ἔκλεινε νοτιοανατολικά τόν πύργο καί τά τείχη τῆς Πανωχώρας μέ μιά σχάρα σιδερένια, ὅπως καί ή πύλη τοῦ Ναυπλίου, στή βορειοδυτική πλευρά.

‘Η μεγάλη αἴθουσα τοῦ θρόνου τῶν Παλαιολόγων, τριάντα τρία μέτρα μάκρος, μέ τ’ ἀμέτρητα παράθυρά της, μοιάζει μέ ἀνεμοδαρμένο σκελετό, πού στέκεται ὅρθιος, σάν κρατημένος ἀπό μιά δύναμη ἀόρατη. Στόν τοῖχο φαίνεται ἀκόμα ή κόγχη, ὅπου ἦταν ὁ θρόνος κι ἀπό πάνω στά σμαραγδία, ὅπου στηριζόταν τό στέγασμά του. Πρός τό βοριά χωρίζουν τά κουφώματα, ἀπό ὅπου περνοῦσε, σάν μέσα σέ φαρδιούς σωλῆνες, ή ζέστη, ὅπως στά σημερινά καλοριφέρ, ὅταν ἄναβαν στά κάτω διαμερίσματα τά τζάκια στή γραμμή, γιά νά θερ-

μαίνεται τό απέραντο παλάτι.

Γυρίζοντας άνάμεσα σέ τούτες τίς χαμένες δόξες, άθέλητα στή φαντασία σου προβάλλουν σιωπηλές σκιές αύτοκρατόρων, καβάλα σέ χρυσοκάπουλα φαριά, βασιλισσες μέ τίς πατρίκιες, σάν νά σιγομιλούν γύρω από ένα συντριβάνι, μέσα στήν ἀπέραντη αὐλή. Φλάμπουρα μέ χρυσούς δικέφαλους ἀετούς, ἀπό ψηλά τό κάστρο ὡς κάτω στήν ώραία πολιτεία, λές κι ἀνεμίζονται στά πλουμιστά κοντάρια.

Κι ως ρίχνει τίς στερνές ἀχτίδες του ὁ ἥλιος ἐπάνω σέ μιά καμάρα, σχεδιάζεται μέσα σέ φωτοστέφανο, σάν κάτω ἀπό τοῦ Ρωμανοῦ τήν Πύλη, μιά μορφή φεγγόβιολη καί πονεμένη, ὁ Κωνσταντίνος Παλαιολόγος.

Αὐτό τό κάστρο, πού στάθηκε ένα ἀπό τά δυνατότερα τοῦ Μοριᾶ γιά τή στρατηγική του θέση, τό ἔχτισε ὁ Φράγκος πρίγκιπας Γουλιέλμος Βιλλαρδουίνος τό 1249, ύστερ ἀπό τήν κατάληψη τῆς Μονεμβασίας. Ἐβαλε μέσα πύργους γιά τούς ίπποτες, σπίτια γιά τούς φύλακες, ἀποθήκες, πλακόστρωτες αὐλές, τό στόλισε μέ ψηλές τοξοθυρίδες καί τό ἔκανε «κάστρον ἰσχυρό μέ ἄνδρας ἀνδρειωμένους», γιά νά προσέχει ἀπ' ἐδῶ πάνω τίς ἀνυπότακτες σλαβικές φυλές, πού εἶχαν πλημμυρίσει τόν Ταύγετο.

· Αθηνᾶ Ταρσούλη

· Ασκήσεις:

- Νά φέρετε πληροφορίες γιά τά πρόσωπα πού ἀναφέρονται.
- Μπορεῖτε νά κάμετε δική σας περιγραφή γιά τό Μυστρά;
- Διαβάστε σχετικά κείμενα Βενέζη, Κόντογλου, Κοντογιάννη, Καλαματιανοῦ.

Υπὸ δὲ πέντε καὶ δύο εἰς

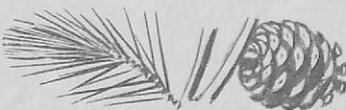
95. ΤΑΫΓΕΤΟΣ

A Ἀνέβηκα, Ταῦγετε, στήν πιό ψηλή κορφή σου
κι εἶδα τ' ἀπέραντο τῆς γῆς, τῆς θάλασσας τά πλάτια.
Σάν τόν αὐτό ἐκούρνιασα στόν Ἀι-Λιά μαζί σου
κι ἀγνάντεψα ἀπό κοντά τ' ἀστέρινα παλάτια.

Eίδα τῆς νύχτας τίς σκιές καί τῆς αὐγῆς τά μάγια,
σάν ἀστραπή τήν ἔκλεισε τήν πλάσην ἡ ματιά μου.
Ἡπια τό μύρο τῶν δασῶν, πού σάλευαν στά πλάγια,
κι ἔνας θεός πώς ήμουνα ἐθάρρεψε ἡ καρδιά μου.

O Ἡ Σπάρτη κάτω πρόβαλλε στοῦ ἥλιου τίς ἀχτίδες
ἀνθόσπαρτη ν' ἀπλώνεται στίς ὅχθες τοῦ Εὐρώτα,
πού στά νερά του πίστεψα πώς παῖζαν Νηρηίδες,
Σπαρτιατοπούλες ὅμορφες, λεβέντες σάν καί πρῶτα.

Nτίνος Βελογιάννης

96. ΔΕΛΦΟΙ

Πάντα εἶχα τόν πόθο νά ίδω τούς Δελφούς. Νά ίδω
τό βασίλειο τοῦ ξανθοῦ Ἀπόλλωνα. Νά ίδω τό μαντικό
θρόνο τῆς Πυθίας, πού κανόνιζε μέ τούς χρησμούς
της τήν τύχη ἀτόμων καί λαῶν, Ἐλλήνων καί βαρβά-
ρων. Καί κάποτε κατάφερα νά πραγματοποιήσω τόν
πόθο μου αὐτό μέ μιά καλή συντροφιά.

"Ητανε μιά ἥλιόλουστη μέρα τοῦ Μάρτη. Ἀπ' τήν

Ιτέα, πού μᾶς ᔁβγαλε τό βαπόρι, ἀνεβαίνουμε μέ αὐτοκίνητο τόν ἀνηφορικό δρόμο, πού ἀπ' τόν κάμπο σκαρφαλώνει στίς χαμηλές πλαγιές τοῦ Παρνασσοῦ.

Οσο ἀνεβαίναμε ψηλότερα, τόσο ξάνοιγε περισσότερο μπροστά μας ὁ ἀπέραντος ἐλαιώνας τῆς Ἀμφισσας, πού φτάνει ὡς τό Χρυσό. Τό δόμορφο χωριό πρόσχαρα ὑποδέχεται τούς ξένους μέ μιά σειρά μαρμαρένιες βρύσες μέ ἄφθονα νερά. Τό αὐτοκίνητο προχωροῦσε σιγά σιγά κι ἐμεῖς ἀχόρταγα κοιτάζαμε πότε τό ἀσημένιο φύλλωμα, πού στόλιζε τίς πυκνές ἐλιές, πότε τά γαλάζια νερά τοῦ Κορινθιακοῦ, πότε τά ὄλόγυμνα βουνά τῆς Ρούμελης καί πότε τίς δασωμένες πλαγιές τῶν βουνῶν τοῦ Μοριᾶ. Ὁλα γελοῦσαν γύρω μας, κάτω ἀπ' τό χρυσό φῶς τοῦ εὐεργετικοῦ ἥλιου. Κι ὅλο λαχταροῦσε ἡ καρδιά μας ν' ἀντικρίσουμε τούς Δελφούς.

Ανεβήκαμε πιό ψηλά. Ἀφήσαμε τό αὐτοκίνητο στό συνοικισμό τῶν νέων Δελφῶν, καί λοξέψαμε δεξιά γιά τή νεκρόπολη τοῦ ἀρχαίου μαντείου.

Εαφνικά ὅλα ἄλλαξαν γύρω μας. Ὁ γελαστός κάμπος δέ φαινόταν πιά καί οἱ μαλακές γραμμές τῶν πλαγιῶν, πού περάσαμε, χάθηκαν ἀπό τά μάτια μας! Σκληρές, τραχιές, ἀπότομες καί πανύψηλες ὁρθώνονται μπροστά μας οἱ Φαιδριάδες πέτρες καί ξεχωρίζει ἀπό μακριά ἡ φάραγγα τῆς Κασταλίας. Κάτω βλέπουμε μιά βαθιά, πολύ βαθιά κι ἀπότομη χαράδρα, πού τήν αὐλακώνει ἔνας ἀφρισμένος βαθύς χείμαρρος. Καί ψηλά, πολύ ψηλά, λευκάζουν οἱ χιονισμένες ἀκόμα κορυφές τοῦ Παρνασσοῦ. Ζαλίζεσαι στό ὅθαμα τῆς χαράδρας: ζαλίζεσαι στό ἀντίκρισμα τῶν ἀπότομων καί ψηλῶν βράχων· νιώθεις τόν ἔαυτό σου ἀδύνατο μπροστά στήν ἄγρια μεγαλοπρέπεια τῆς φύσης κι ἄθελα ψιθυρίζεις: —'Αληθινά, ἐδῶ μόνο θεοί μποροῦσαν νά κατοικοῦν!

Στή μέση τοῦ ιεροῦ χώρου βρίσκονται τά ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνα. Ἡτανε τεράστιος ναός, εἶχε

42 μέτρα μῆκος καὶ 23 πλάτος. Δέ σώζεται τίποτε ἀπό τήν ἀρχαία του λαμπρότητα. Στό βάθος τοῦ ναοῦ ἦταν μιά τρύπα, βαθιά σάν πηγάδι, ἀπό τήν ὃποίᾳ ἔβγαινε ἡ Πυθία, μασώντας φύλλα δάφνης καὶ ἀναπνέοντας τούς ἀτμούς ἐκείνους, ἐρχόταν σ' ἔκστασῃ κι ἔβγαζε ἄναρθρες φωνές, πού οἱ ἵερεῖς τίς ἔγραφαν σέ στίχους. Αὐτοί ἦταν οἱ περίφημοι χρησμοί.

Οἱ πολιτεῖς, πού ἔστελναν πολλά δῶρα στό μαντεῖο, φρόντιζαν νά τά τοποθετοῦν σέ ἰδιαίτερα μικρά, ἀλλά πολυτελή κτίρια, τούς θησαυρούς ἔβαζαν καὶ πολύτιμα πράγματα, γιά νά τά προφυλάξουν ἀπό ἐχθρούς. Ξεχωρίζει ἐκεῖ ὁ ἀναστηλωμένος θησαυρός τῶν Ἀθηναίων. Λαμπρός ἦταν κι ὁ θησαυρός τῶν Κνιδίων. Ἀπ' αὐτόν στό μουσεῖο τῶν Δελφῶν μᾶς ἔδειξαν μερικά ἀγάλματα καὶ δίπλα ἀνάγλυφες παραστάσεις, πού τοποθετοῦνταν στήν πρόσοψῃ τῶν κτιρίων.

A Τό στάδιο καὶ τό θέατρο τῶν Δελφῶν διατηροῦνται ἀρκετά καλά. Πρίν ἀπό λίγα χρόνια στό θέατρο παίχτηκε ἔνα δράμα τοῦ Αἰσχύλου. Ἀπ' ὅλο τόν κόσμο ἥρθαν νά παρακολουθήσουν τήν ἀνάσταση τοῦ Δελφικοῦ θεάτρου.

O Προχωρώντας μπήκαμε στό μουσεῖο, λαμπρό κτίριο, δωρεά κι αὐτό, μαζί μέ τόσες ἄλλες, τοῦ Ἀνδρέα Συγγροῦ.

Στό μουσεῖο ύπάρχουν πλῆθος ἀγάλματα. Ξεχωρίζει ἔνα χάλκινο ἀγαλμα σέ φυσικό μέγεθος, πού παριστάνει ἔναν ἡνίοχο. Θεωρεῖται τό καλύτερο ἀγαλμα τοῦ Μουσείου. Στή μορφή του βλέπεις τή μεγάλη προσοχή, πού δείχνει, κρατώντας τά ἡνία καὶ διευθύνοντας τό ἄρμα. Φαίνεται σάν νά νιώθει τή βαριά εὐθύνη, πού ἔχει ἀναλάβει.

Ωραῖα διατηρεῖται ἔνα κατάλευκο μαρμάρινο ἀγαλμα τοῦ Ἀντίνοου. Τό ἀγαλμα δέν εἶναι πολύ ἀρχαίας

ἐποχῆς, ἀλλά τό μάρμαρό του ἔχει ίδιαίτερη λαμπρότητα.

Πλησιάσαμε καὶ στίς Φαιδριάδες πέτρες. Στό κάτω μέρος ἐνός βράχου ἔτρεχε λίγο νερό. Ἐδῶ, μᾶς εἴπαν, εἶναι ἡ Κασταλία. Ἐδῶ κατέβαιναν ἀπ' τόν Παρνασσό οἱ Μοῦσες γιά τό λουτρό τους. Ἀπ' ἐδῶ ἔπινε καὶ ἡ Πυθία, πρίν ἀνεβεῖ στόν τρίποδα, γιά νά δώσει χρησμούς.

Πιό πέρα φαίνεται τό γυμνάσιο τῶν Δελφῶν, τό γυμναστήριο, ὅπως λέμε σήμερα.

Γυρίσαμε καὶ πάλι στά σκορπισμένα ἐρείπια μέ θαυμασμό στήν ἀρχαία τέχνη, ἀλλά καὶ μέ πόνο βαθύ γιά τήν καταστροφή τόσων ἀτίμητων μνημείων.

Συλλογιζόμαστε τί δόξες καὶ τί μεγαλεῖα εἶδε ὁ ἐρημικός αὐτός τόπος καὶ πᾶς κατάντησε σήμερα!.. Καί θυμηθήκαμε τή θλιβερή ἀπάντηση, πού ἔδωσε τό ίδιο τό μαντεῖο τόν καιρό τοῦ ξεπεσμοῦ του στόν αὐτοκράτορα Ἰουλιανό, ὅταν ζητοῦσε νά τοῦ ξαναδώσει ζωή. Εἶναι μεταφρασμένη σέ στίχους ἀπό τόν Παῦλο Νιρβάνα:

— Δέν ἔχει δάφνη μάγισσα καὶ σπίτι πιά ὁ θεός...

Μές στή βραχώδη τήν ἐρημιά παραμιλάει ἡ Πυθία.

Στίς Φαιδριάδες, ἄγριες, πέφτει χλομό τό φῶς,
καὶ δάκρυα στάλες, δάκρυα βουβά ἡ Κασταλία. ✓

(Μικροτάξιδα)

Δημήτριος Κοντογιάννης

Δέκτερος μυθος.

97. ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

Τό μονοπάτι ἀπ' τό Καταφύγιο τοῦ Ὁρειβατικοῦ γιά τήν κορυφή τοῦ Ὄλυμπου εἶναι τρομερά ἀνηφορικό. Θαρρεῖς πώς πάει ἵσια σχεδόν στή μέση τ' οὐρανοῦ.

Περνοῦμε πρῶτα ἀπ' τήν αὐτοσχέδια βρυσούλα, πού σχηματίζεται στή χαράδρα κάτω ἀπ' τά αἰώνια χιόνια. Είναι μιά ὑπόγεια χιονένια βρυσούλα, σάν μιά σπηλίτσα καμωμένη ἀπό χιόνι. Βρύση-Ἐσκιμώ, ἀφοῦ μοιάζει μέ τά καμωμένα ἀπό πάγους σπιτάκια τῶν Ἐσκιμών. Ἡ βρύση τώρα δέ στάζει. Τό νερό της ἔχει πήξει ἀπό τό ψύχος τῆς νύχτας κι οἱ ἀδύνατες ροδαλές ἀχτίδες τοῦ πρωινοῦ ἥλιου δέν ἔχουν τή δύναμη ν' ἀρχίσουν τήν τήξη...

Λίγο πιό πάνω ἀπό τό Καταφύγιο κάθε βλάστηση ἔξαφανίζεται. Μιά ἄγρια ἔρημος ὅλο πέτρα ἀπλώνεται ὡς τίς κορυφές τοῦ βουνοῦ. Οὔτε δέντρο, οὔτε θάμνος, οὔτε χλόη πιά. Ἐδῶ εἶναι ἡ ζώνη τῶν αἰώνιων χιονιῶν. Μονάχα λίγα ἄγριοβότανα καὶ κάπου κάπου κανένα ἄγριολούλουδο, σάν τόν ἀμάραντο ἢ τό μή μέ λησμόνει, πού μέ ίδιαίτερη λαχτάρα τά μαζεύουν οἱ ὀρειβάτες κι οἱ ὀρειβάτισσες γιά ἐνθύμιο τῆς ἀνάβασης, ἀφοῦ φυτρώνουν στό κατώφλι τοῦ παλατιοῦ τῆς Ἡρας.

Οἱ κορυφές τοῦ Ὄλυμπου δίνουν τήν ἐντύπωση πώς ἦταν ὅλες ἔνας συμπαγής πελώριος βράχος, πού σκίστηκε ἀπό τούς παγετῶνες, ἀπό σεισμούς ἢ κεραυνούς. "Ετσι σχηματίστηκε ὁ Μύτικας καὶ τό Στεφάνι. "Ολη ἡ ἄλλη γυμνή ἔκταση τῆς κορυφῆς, πού θέλει τρεῖς ὠρες ν' ἀνεβεῖ κανείς στίς πιό ἀπρόσιτες γωνιές της καὶ μέρες νά τήν περπατήσει βῆμα^{βῆμα} βῆμα, εἶναι σκεπασμένη μέ λιθάρια, μέ μικρά καὶ μεγαλύτερα χαλίκια ἢ σχιστόπετρες. Κι αὐτές σέ κάθε πάτημα τοῦ ὀρειβάτη ἔκολλούν καὶ κατρακυλᾶνε στήν ἀπόκρημνη κατηφοριά. Θαρρεῖ κανείς πώς ἐδῶ πάνω, πού ἡ ἐρημιά

μοιάζει τόσο μέ ερημιά θανάτου καί τό νύχτωμα προκαλεῖ τόσο φόβο, δέ ούρανός βρέχει λιθάρια ἀπό καταβολῆς κόσμου.

Ο δρόμος, δέσο ἀνεβαίνουμε, γίνεται πιό ἐπίπονος καί κουραστικός. Τό σκαρφάλωμα δύσκολο στούς ἐρημους τούτους βράχους. Κάποτε φτάνουμε στήν Kakόσκαλα, κάνουμε μιά στάση γιά ξεκούρασμα κι ἐπιχειροῦμε μέ προσοχή τό πέρασμά της.

Η Kakόσκαλα είναι τό πιό ἐπικίνδυνο μέρος τῆς διαδρομῆς. Μιά στενή διάβαση ἀνάμεσα σ' ἔνα γκρεμό κι ἔνα τρομερό βάραθρο. Ο δρειβάτης διατρέχει ἐδῶ τόν κίνδυνο ἀπό στιγμή σέ στιγμή νά παραπατήσει καί νά γλιστρήσει στό χάος, πού χάσκει τρομακτικό κάτω ἀπό τά πόδια του...

Ακολούθωντας τήν ἐπικίνδυνη αὐτή διάβαση, περνοῦμε ἔνας ἔνας ἀπ' τήν Kakόσκαλα στό τελευταῖο συγκρότημα βράχων, πού σχηματίζει τήν ψηλότερη κορυφή τοῦ Ὄλυμπου, τό Μύτικα, ὕψος 2.917 μέτρα! Εἴμαστε σκαρφαλωμένοι στή στέγη τῆς Ἐλλάδας! Μιά χαρωπή ἑορταστική συγκέντρωση ἀπό νέους δρειβάτες, πού ἔχουν τή σφριγγιλότητα τῆς νιότης, κι ἀπό ὅμορφες δρειβάτισσες, πού μοιάζουν, ὅπως είναι ἀγκαλιασμένες ἐδῶ ψηλά, πάνω ἀπ' τά σύννεφα, σάν ἀρχαῖες θεές, πού χαίρονται τό ἀνέσπερο δύναμιο φῶς καί τήν ὁμορφιά τῶν ούρανῶν.

Τό θέαμα, πού αὐτή τή στιγμή θαμπώνει καί μαγεύει τά μάτια μας, είναι ἀληθινά θεῖο!

Όλη ή Ἐλλάδα είναι ἀπλωμένη στά πόδια μας. Μέ τά βουνά της, τούς κόλπους της, τά γαλάζια ἥλιολουστα πέλαγα, πού βρέχουν τά νησιά της! Βλέπουμε τήν Ἐλλάδα, ὅπως δέ Δίας, ή Ἡρα, ή Ἐρμῆς, ή Ἀρτεμη, ή Ἀπόλλωνας, ὅλοι οἱ δώδεκα θεοί! Κι είναι ἀσφαλῶς δ... μεγαλύτερος χάρτης τῆς Ἐλλάδας, πού μπορεῖ νά ιδεῖ κανείς ἀπάνω στή Γῆ!

Τόν όρίζοντα τοῦ Ὀλύμπου ὀλόγυρα τόν στεφανώνουν. οἱ περήφανες κορυφογραμμές τῶν μακεδονικῶν, τῶν ἡπειρωτικῶν, τῶν θεσσαλικῶν βουνῶν. Κάτω βαθιά, πρός τό Νοτιά, πέρα ἀπ' τὴν Ὁρθρη τά στερεολλαδίτικα Βελούχι, Παρνασσός, Οἴτη, Βαρδούσια, Γκιώνα. Πιό ἐκεῖ στά δυτικά, τ' Ἀγραφα καὶ τά Τζουμέρκα μέτ τήν ἡπειρωτική Πίνδο καὶ τήν ἀγέρωχη κορυφή τοῦ Σμόλικα. Πιό κάτω, πάλι κατά τό Νοτιά, πίσω ἀπό τόν Κίσαβο, πού κρύβει τό Πήλιο, τά βουνά τῆς Εύβοιας καὶ τά νησάκια τῶν Σποράδων. Ἀνατολικά, οἱ γαλάζιες γήινες γλῶσσες τῆς Χαλκιδικῆς, μέτ τόν κωνικό ὄγκο τοῦ Ἀθωνα καταμεσῆς σχεδόν στήν ἔκταση τοῦ Αἰγαίου. Καί βορειοανατολικά, ἡ Ροδόπη καὶ τ' ἄλλα βουνά τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, τυλιγμένα μέσα στή θολούρα τοῦ Βοριᾶ.

Πόση λαχτάρα ἔχει ἐδῶ πάνω τό μάτι νὰ δεῖ τό πανόραμα τοῦτο τοῦ κόσμου, πού ἔτερπε τά μάτια τῶν ἀθανάτων! Δέ χορταίνει ποτέ, ὅσο κι ἂν κοιτάει! Καί συχνά, σάν ὁ όριζοντας εἶναι καθαρός, στρέφει τήν ψυχή ἐκεῖ μακριά, στά βάθη τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου θά μποροῦσε νά δεῖ τίς γαλάζιες στεριές τῆς Τροίας!

A Τή χαρά τους οἱ ὀρειβάτες τήν ἐκδηλώνουν μέτ τραγούδια. Μά ὁ Δίας θύμωσε μ' αὐτούς τούς βέβηλους, πού ἔχουν στρογγυλοκαθίσει στούς θρόνους του, χωρίς τήν ἄδειά του... Ἀρπάζει ἀντάρες μέτ τό Βοριά καὶ κρύβει τό θεσσαλικό κάμπο. Ἀναταράζει τά σύννεφα, πού χύνονται σάν τρελά ἄσπρα ἄλογα στόν οὐρανό καὶ μέ τίς χαῖτες τους τίς πολλές σκεπάζει τίς κορυφές τοῦ Ὀλύμπου.

Οἱ όρειβάτες, πού μαντεύουν τό θεϊκό θυμό, καθώς ἀκοῦνται τά φαράγγια ν' ἀντιβούζουν ἀπό τίς βροντές τῶν μακρινῶν κεραυνῶν του, νιώθουν ἐδῶ ψηλά ὅλη τήν ἀδυναμία τοῦ μικροῦ ἀνθρώπου, πού τρέμει στό ξέσπασμα τῆς ἐρχόμενης ὁργῆς. Ἔτσι δίνεται τό σύν-

Θημα τῆς κατάβασης, ὅσο ἄνθιζε ἀκόμα τὸ χαμόγελο
στά χείλη τῶν ἀθανάτων!

(Ελληνικά βουνά)
Απόσπασμα

Κώστας Στούρνας

ηώντος μετάδυνεστος αιώνος

98. ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΙΣΑΒΟΥ

A Ο "Ολυμπος κι ό Κίσαβος, τά δυό βουνά μαλώνουν
τό ποιό νά ρίξει τή βροχή, τό ποιό νά ρίξει χιόνι.
Γυρίζει τότε ό "Ολυμπος και λέει τοῦ Κισάβου:

— Μή μέ μαλώνεις, Κίσαβε, μπρέ τουρκοπατημένε
πού σέ πατάει ή Κονιαριά κι οί Λαρσινοί ἀγάδες.

O Εγώ εἶμ' ό γερο—"Ολυμπος στόν κόσμο ξακουσμένος,
ἔχω σαράντα δυό κορφές κι ἔξήντα δυό βρυσούλες,
κάθε κορφή καὶ φλάμπουρο, κάθε κλαδί καὶ κλέφτης.
Κι ὅταν τό παίρν' ή ἄνοιξη κι ἀνοίγουν τά κλαδάκια,
γεμίζουν τά βουνά κλεφτιά καὶ τά λαγκάδια σκλάβους.
"Έχω καὶ τό χρυσόν ἀιτό, τό χρυσοπλουμισμένο,
πάνω στήν πέτρα κάθεται καὶ μέ τόν ἥλιο λέγει:
— "Ηλιε μ', δέν κροῦς τ' ἀποταχύ, μόν' κροῦς τό μεση-

μέρι,

νά ζεσταθοῦν τά νύχια μου, τά νυχοπόδαρά μου;

Δημοτικό

99. ΑΓΙΑΣΜΕΝΗ ΕΛΛΑΔΑ

Σάν τίς προκομμένες μέλισσες, πού συχνάζουν σέ μέρη τερπνά, ήσυχα καί ποιητικά, έτσι καί οἱ ἀσκητές διαλέγουν τίς πλέον ἔξαισιες τοποθεσίες νά χτίσουνε τά μοναστήρια καί τ' ἀσκηταριά τους.

Ἡ ἀγαπημένη μας πατρίδα, ἡ Ἑλλάδα, πού ὑθεψε παλαιούς ἀνθρώπους, στολίστηκε ἀπό τό Δημιουργό μέ πολλές χάρες. Καὶ μ' ὅλο πού ναι μικρή, καταστάθηκε ἀπ' Αὐτόν ἡ γωνιακή πέτρα τοῦ κόσμου. Οἱ ἀνθρωποί της σέ κάθε καιρό ἀγαποῦσαν νά ζοῦνε στά βουνά, στίς ἀκρογιαλιές, στίς σπηλιές, στά δέντρα.

Κι ἀλήθεια, καμιά ἄλλη χώρα δέν καλεῖ τόν ἀνθρώπο σάν μητέρα πονετικιά καί φιλόστοργη, νά ζήσει στήν ἀγκαλιά της, ὅπως ἡ δική μας ἡ μητέρα. Γιά τοῦτο καί δέν εἶχε ποτέ στά πολύ παλιά χρόνια μεγάλες πολιτεῖες, ὅπως ἄλλες χῶρες.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες χαίρονταν πολύ νά χτίζουν ἵερά σέ ὅμορφα μέρη, ὅπου ἀνάβρυζε δροσερό νερό, ἀπάνου σέ ράχες καί σέ κάβους, ἀπ' ὅπου τ' ἀγνάντευε ὁ κόσμος κι εὐφραινόταν. Τό ἴδιο ἔκαναν καί οἱ κατοπινοί Ἕλληνες, σάν ἦρθε ὁ Χριστός στόν κόσμο καί φώτισε τούς ἀνθρώπους. Τότες ἡ ψυχή τους ἔγινε ἀκόμα πιό ποιητική καί ἀνθισε σάν κρίνος ἀγιασμένος. Σάν ἄλλαξε ἡ θρησκεία, πολλές ἐκκλησίες καί μοναστήρια χτίστηκαν ἀπάνου σ' ἀρχαῖα θεμέλια, σέ μέρη ὅπου βρίσκονταν πρωτύτερα ναοί τῆς εἰδωλολατρίας ἡ μαντεῖα.

Τό Ἀγιον Ὄρος εἶναι ἔνας ἐπίγειος παράδεισος, ὅπου πήγανε νά ήσυχάσουν ἀνθρωποί σεβάσμιοι κι ἀγιασμένοι. Αὐτό τό θεοσκέπαστο βουνό, στολισμένο μέ εἴκοσι μοναστήρια, μέ πολλές σκήτες καί κελιά καί μ' ἀσκηταριά ἀναρίθμητα, εἶναι ἡ νέα Σιών τῆς καλογηρικῆς. Κι ὅλα αὐτά τά σεβάσμια προσκυνήματα βρίσκονται, ὅπως εἶπα, σέ τοποθεσίες ώραῖες καί πολύ

εύφροσυνες. Κάτι λίγα μόνο εἶναι πνιχτικά και κατάξερα, γιατί ἔτσι πρέπει, γιά νά παιδεύεται ή ψυχή.

Κατανυκτικό κι ἔξαιστο θέαμα νά βλέπεις σέ κάθε σπήλαιο, σέ κάθε δέντρο και σέ πέτρα τῆς θάλασσας, ἀπάνου στά βουνά τά ἔρημα και μέσα στούς πυκνούς λόγκους, ἀντί θηρία αἱμοβόρα, ἀνθρώπους ἄκακους κι ἄγιους νά ψέλνουν και νά ἐπιδίδονται σέ εἰρηνικά και σέ θεόπνευστα ἔργα. "Ετσι ή ἐρημιά ἔγινε παράδεισος γλυκύτατος. Ἀφοῦ και τ' ἄγρια δέντρα, πού 'ναι φυτρωμένα ἀνάμεσα στούς βράχους, τά ρουπάκια, οί σκίνοι, τά πρινάρια και τά σφερδούκλια, και τ' ἄγρια λουλούδια, ἄγιασμένα κι ἐκεῖνα, ἀδελφωθήκανε μέ τούς ἀσκητές.

"Αν πεῖς και γιά τά πουλιά τῆς ἐρημιᾶς και τά ὅρνια και τούς ἀιτούς, πού κουρνιάζουν στούς σκληρούς βράχους και σέ σπηλιές, κι αὐτά ἀκόμα φέρνουν σέβας στούς γέροντες, πετάνε ἀπάνου ἀπό τ' ἀσκηταριά τους και κουβεντιάζουν μαζί τους.

'Απάνου σ' ἔνα βράχο στέκεται ἔνα ἐλάφι κι ἔχει τόν 'Εσταυρωμένο ἀνάμεσα στά κλαδιά, πού τοῦ χάρισε ὁ Θεός γιά κέρατα. Οι σαῦρες κάνουν συντροφιά στούς ἐρημίτες, ἀνάμεσα στά χρυσάγκαθα. 'Ως κι οί ἀσπάλακοι κι οί σκαντζόχοιροι κι οί λαγοί και τ' ἄλλα τά κακόμοιρα ζωντόβολα, πού τρέμουν τόσο τήν κακία τοῦ ἀνθρώπου, σιμά τους περιτριγυρίζουν, σάν πατεράδες τους ἔχουν. "Ολα ἐδῶ εἶναι ἡμερα, γιατί τά φώτισε ή Θεία Χάρη. 'Αφοῦ κι ὁ σκορπιός δέ δαγκώνει, κι ή δεντρογαλιά παράτησε τήν κακία της. 'Η ἀράχνη πάλι εἶναι ή μοναχοκόρη τους και ύφαινει ὅλη τή μέρα στόν ἀργάλειό της, γιά νά στολίσει τήν πόρτα τῆς σπηλιᾶς τους.

"Όλα λοιπόν εἶναι ἄγια, ὅλα τερπνά, σάν κόρδες ἀπάνου σέ μελωδική λύρα. Κι εύφραίνονται ὅλα τά πλάσματα και πανηγυρίζουν γύρω ἀπό τή μακαριότητα τῆς πίστης.

Τά δρη – κατά πώς λέει τό ψαλτήρι – σκιρτοῦνε σάν
ζαρκάδια. Τό ἔνα προβάλλει πίσω ἀπό τ' ἄλλο, χαρω-
πά, βουνά ἀρχαῖα τῆς μητέρας μας Ἑλλάδας: ὁ Ὁλυ-
μπος, ὁ Παρνασσός, ὁ Ἐλικώνας, ή Πίνδος. Παλαιοί
εἰδωλολάτρες ἀναγαλλιάζουν μέ καινούργια χαρά,
ἐπειδή ὁ Χριστός τ' ἀγίασε κι ἔτσι κοντά στήν ἀντρεία
καὶ τήν ἀρχαία δόξα ἔχουν τώρα καὶ τήν ἀγιοσύνη.
Γιατί τίποτε δέν εἶναι πιό μακάριο ἀπό τήν ἀγάπη τοῦ
Θεοῦ, ἀφοῦ Αὐτός μᾶς ἔπλασε!

(Περιοδ. Ὁ Θησαυρός τῶν παιδιῶν)

Φώτης Κόντογλου

100. ΟΙ ΚΑΤΑΡΡΑΧΤΕΣ ΤΗΣ ΑΓΡΑΣ

Μά δέν μπορῶ ν' ἀφήσω τήν Ἔδεσσα, χωρίς νά περι-
γράψω αὐτό τό θαῦμα, πού λέγεται Ἄγρα σήμερα (τιμή
καὶ δόξα τοῦ καπετάν Ἄγρα, πού μαρτύρησε στά χώ-
ματα τοῦτα γιά τό καλό τῆς Μακεδονίας) καὶ πού λε-
γόταν Βλάντοβο πρωτύτερα.

‘Ο δρόμος, πού ὁδηγεῖ ἀπό τήν Ἔδεσσα στήν Ἄγρα,
εἶναι ὁ δρόμος τοῦ παράδεισου. Καλοκαμωμένος, ἀνα-
παυτικός, πλημμυρισμένος ἀπό δροσερή σκιά καὶ νερῶν
κελαδήματα. Δέν εἶναι τό μάκρος του μεγάλο. Μερικά
χιλιόμετρα, πού μπορεῖ χωρίς κόπωση, πρωί πρωί, νά
τά περάσει μέ τά πόδια ὁ ταξιδιώτης.

‘Ο ἀνήφορος εἶναι ὅμαλός καὶ σχεδόν δέν τόν κατα-
λαβαίνει κανείς, καθώς πορεύεται ἀνάμεσα στούς εὐω-
διασμένους θάμνους, στίς πλατύφυλλες μουριές, τίς

καρπερές συκιές καί τίς σκιερές καρυδιές, πού παραστέκουν άνακουφιστικές στό φρύδι στενής κοιλάδας γημάτης νερά, πού κυλιοῦνται μακάρια, πού πέφτουν ἀπό ψηλά μέ παφλασμό, πού περνοῦν ἀνάμεσα ἀπό τά πράσινα καλάμια καί πού σχηματίζουν δροσερά κουπάκια σπαρμένα στό ἀνθισμένο διάστημα κι ἀστραφτερά μέσα στό φῶς τοῦ μακεδονικοῦ καλοκαιριοῦ.

Στό τέλος τῆς πορείας βρίσκεται ἔνα χωριό πού πραγματοποιεῖ στά δρομάκια του τό μαγευτικό ὄνειρο τῆς Βενετίας: τά σπίτια, καθώς στήν "Εδεσσα, καθώς στή Λειβαδιά, ἔτσι καί ἐδῶ γέρνουν καί καθρεφτίζονται στά πλουσιοπάροχα νερά, πού περνοῦν καί κελαηδοῦν σύριζά τους.

'Από τήν Ἀγρα, μυστικό μονοπάτι ἀνάμεσα στούς κήπους μέ τίς ύπερυψηλες καταπράσινες φασολιές καί τίς πληθωρικές μουριές, ὁδηγεῖ σέ μικρό προσηλιακόν ἔξωστη: ξανοίγεις τό βλέμμα σου ἀπό κεῖ καί στέκεις μεθυσμένος.

Ἡ μαγγανεία τοῦ νεροῦ, πού πέφτει ἀπό θαυμάσια ὑψη στήν καταπράσινη κοίτη του, πού ἀφρίζει σάν ἄλλογο μανιασμένο, πού πηδάει καί χλιμιντράει, ποτίζει τό πνεῦμα σου, ὀλόκληρη τήν ἀδύνατη ὑπαρξή σου, μέ τό ἔξαίσιο φίλτρο της. Βρίσκεσαι μπροστά στούς φημισμένους καταρράχτες τῆς Ἀγρας, σ' ἔνα ἀριστοτέχνημα, πού τό χεις κάποτε ἀκούσει σάν παραμύθι. Κι εὐλογεῖς τήν ὥρα καί τή στιγμή, πού μπορεῖς νά χορτάσεις μέ τά λαίμαργα μάτια σου τήν ἀνεξάντλητη δύμορφιά τοῦ τόπου καί τοῦ ὅραματος. Συλλογιέσαι πώς αὐτό τό νερό ἔρχεται ἀπό ἀπρόσιτα, ἀνήλιαγα βάθη, ἀπό σπηλιές καί ἀγκαλιές βουνῶν, πού στέκουν περήφανες ἀνάμεσα στούς αἰῶνες. Καί συλλογιέσαι ἀκόμα πώς χιλιάδες καί χιλιάδες χρόνια τό νερό αὐτό πέφτει μέ ἀδιάκοπο παφλασμό, σκεπασμένο μέ τά διάφανα, ἀπείραχτα λουλούδια τοῦ κάτασπρου ἀφροῦ του,

χωρίς νά βασανίζεται, χωρίς νά κουράζεται.

Απέναντί του δέν είσαι τίποτε περισσότερο άπό ἔνα μικρό, πολύ μικρό ἀνθρωπάκι. Στέκεις περίεργο στόν προσηλιακό ἔξωστη σου, κοιτάζεις, θαμπώνεσαι καί περνᾶς. Αὔριο θά 'ρθει ἄλλο ἀνθρωπάκι νά σταθεῖ στή θέση σου καί μεθαύριο ἄλλο, κι ἔτσι πάντα καί πάντα, χρόνια ἀτελεύτητα. Καί τ' ἀνθρωπάκια θά περάσουν, θά ταλαιπωρηθοῦν, θά κουραστοῦν, θά διψάσουν τό θάνατο καί θά σβήσουν. Μόνο τό νερό πάντα δροσερό, πάντα ζωντανό, πάντα εὐκίνητο θά ἔξακολουθεῖ νά χαίρεται τήν περήφανη μοναξιά του, νά πέφτει στούς βράχους του μέ παφλασμό, ν' ἀφρίζει καί νά τραγουδεῖ. Κι ὅστερα νά γίνεται εἰρηνικό καί πράο ποτάμι καί νά πηγαίνει νά ποτίσει τό λουλούδι καί τό λαχανικό, πού θά θρέψει τήν ψυλική ὑπαρξη καί θά εύωδιάζει τόν πόνο καί τή χαρά καί θά εὐφράνει τήν ὄραση τοῦ ἐνός καί τοῦ ἄλλου ἀνθρώπου, ὅλων τῶν ἀνθρώπων, αὐτῶν πού περνοῦν κι αὐτῶν, πού θά 'ρθουν καί θά περάσουν μέ τήν ἀράδα τους.

Απάνω ἀπό τόν κρυστάλλινο καταρράχτη ἀγρυπνεῖ μέ ἀνοιγμένες τίς φτεροῦγες του τό πνεῦμα τῆς Αἰωνιότητας. Καί, καθώς τόν κοιτάζεις, μέ τήν περαστική ἀπληστία σου, τή μικρή καί τήν ἐφήμερη, αἰσθάνεσαι πώς καί σύ βυθίζεσαι μέσα στήν πιό φωτεινή καί πιό λαμπρή Αἰωνιότητα. Κι ὁ ρυθμός τοῦ νεροῦ, πού πέφτει, γίνεται μακρινός ἀντίλαλος ἀπό ἔνα πλῆθος καλάμια-μαγικούς αὐλούς, πού τούς παίζουν στά λιγνά κι ἐπιδέξια δάχτυλά τους οἱ μικροί χαρούμενοι θεοί τῶν κοιλάδων καί τῶν δασῶν.

Φεύγεις ἀπό τήν "Αγρα πρός τή στενόχωρη πολιτεία μέ ξαλαφρωμένη τήν καρδιά. "Εζησες μιά θαυμάσια στιγμή, πού θ' ἄξιζε νά τήν είχες ζήσει μόνο καί μόνο γιά νά τήν κατακτήσεις.

(Ἐλληνικοί Ὁρίζοντες)

Ιωάννης Μ. Παναγιωτόπουλος

Ασκήσεις:

- Ποιός ήταν ό καπετάν "Αγρας καί μέ ποιά περίοδο τῆς ιστορίας συνδέεται:
- Πῶς παρομοιάζεται τό νερό πού πέφτει ἀπό τούς καταρράχτες. Διαβάστε ὀλόκληρη τήν περικοπή.
- Γιατί ό ἄνθρωπος αἰσθάνεται «ἄνθρωπάκι» μπροστά στό μεγαλεῖο τοῦ καταρράχτη;
- Τί σημαίνει «'Απάνω ἀπό τόν κρυστάλλινο καταρράχτη ἀγρυπνεῖ τό πνεῦμα τῆς Αἰωνιότητας»;

Πρώτος αὐλας

101. ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΤΟΥ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ

Σάν πᾶς, σάν βρεθεῖς στά Γιάννινα, τήν ὅμορφη ἀκριτική πόλη μέ τή χιλιοχρονίτικη ιστορία, κι ἀφοῦ χορτάσουν τά μάτια σου τό ἔξαισιο ὄραμα τῆς Παμβώτιδας λίμνης, τῆς πιό εἰδυλλιακῆς τῆς πατρίδας, θ' ἀκούσεις νά σου λένε γιά τό μεγάλο, τό ἀπέραντο σπήλαιο τοῦ Περάματος. Ρωτᾶς καί μαθαίνεις, πώς εἶναι λίγο ἔξω ἀπό τά Γιάννινα, δύο τρία χιλιόμετρα. Ἡ περιέργεια κορυφώνεται ἀπό τίς περιγραφές, πού ἀκοῦς νά σου διηγοῦνται, γιά τά θαυμαστά σχήματα, πού φτιάχνουν οἱ σταλαχτίτες κι οἱ σταλαγμίτες του.

"Ετσι, σάν βρέθηκα μιάν ὅμορφη ἀνοιξιάτικη μέρα στήν πόλη τῶν θρύλων, ξεκίνησα γιά τό Σπήλαιο. Ἐπαιξε καί γελοῦσε ὁ ἥλιος τρίγυρα. Μιά πράσινη θάλασσα κατέβαινε ἀπό τό Μιτσικέλι ὡς κάτω στό Νότο, στό πολυθρύλητο Μπιζάνι. Χαμογελοῦσε ή ἀνοιξη παντοῦ.

Φρεσκολουσμένα ἀπό τή βροχή πού ἔπεσε τή νύχτα,
ὅλα μοσκοβίολοῦν, λάμπουν. Στό χωριό γίνεται γάμος
κι οἱ χωρικοί μαζεμένοι στό προαύλιο τοῦ σπιτιοῦ
τῆς νύφης γλεντᾶνε. Παίζουν λαγοῦτα καὶ βιολιά. Χο-
ρεύουν. Δέν μᾶς προσέχουν. Οὕτε κι ἐνδιαφέρονται.
Ἐχουν συνηθίσει ἀπό ξένους...

Προχωροῦμε.

Μιά ἑκατοστή γελάδια, ἀγριογέλαδα λιγνά καὶ κο-
καλιάρικα μᾶς κόβουν τό δρόμο. Τά πᾶνε στή λίμνη,
στίς ὄχτες της, ὅπου τό χορτάρι ἔχει λογκώσει. Θά φᾶνε
τώρα τά γελάδια, θά παχύνουν. Τό καλοκαίρι ύπόσχε-
ται τόσα πολλά σέ τοῦτο τό εὐλογημένο λεκανοπέδιο,
τήν ὁση, μέσα στήν ἐρημιά τήν ἄλλη τῶν κακοτρά-
χαλων ἡπειρωτικῶν βουνῶν.

Φτάνουμε.

‘Ο λόφος τῆς Γορίτσας ἔξωτερικά δέ μηνάει τίποτε.
Μιά τσιμεντένια σκάλα ὁδηγεῖ στό στόμα τῆς Σπη-
λιᾶς. Ἔνα ἄνοιγμα δύο τρία μέτρα σιδερόφραχτο.

‘Εξω ὁ ἥλιος παίζει. Χαμογελᾶ ἡ ζωή. Ἀποφασίζεις
νά μπεῖς, νά χωθεῖς στό στῆθος τοῦ βράχου, στά σπλά-
χνα τῆς γῆς, κι ἔχεις ἀκαθόριστα συναισθήματα.

‘Οσο κι ἄν σ’ ἔχουν προετοιμάσει, νιώθεις ἔνα περίερ-
γο μούδιασμα νά τυλίγει τήν καρδιά σου. ‘Ο ἄνθρωπος
ἔχει ίστορία παλιά, παλιούς πολλούς δεσμούς μέ τά
σπήλαια. Στάθηκαν οἱ πρῶτες γνωριμίες τοῦ προγόνου
του. Τό πρῶτο ξεκίνημα γιά τή ζωή, τό πρῶτο καταφύ-
γιό του. Αὐτό τόν προστάτεψε ἀπό τούς κεραυνούς
καὶ τίς θύελλες, ἀπό τίς ἐπιδρομές τῶν ζώων, ἀπό τίς
καταδρομές. Τοῦ στάθηκε, τό σπήλαιο, ἡ πρώτη ἐστία,
ὁ πρῶτος πρῶτος κοινωνικός πυρήνας. Τό ἀραξοβόλι
καὶ τ’ ὄρμητήριο τῶν στοχασμῶν του.

‘Οπως περνάω μέσα καὶ μέ κουκουλώνει τό σκοτάδι
καὶ ἡ ὑγρασία, θυμᾶμαι τόν πρόγονο, τόν παλιό παπ-

πού, τήν ιστορία τήν ἀνθρώπινη. Οἱ σκέψεις ἄθελα γίνονται μελαγχολικές, ὁ νοῦς, γοργό περιστέρι, ταξιδεύει καὶ χάνεται στ' ἀπύθμενα βάθη τῆς ζωῆς...

Ἐνα σύγκρυο μέ περονιάζει. Τά μάτια παλεύουν νά συνηθίσουν στό σκοτάδι, πού τό μετριάζουν ἡλεκτρικές λάμπες ἐδῶ κι ἐκεῖ σπαρμένες.

Στήν ἀρχῇ ἔνας πέτρινος, σκληρός διάδρομος. Κι ὑστερα ἡ ἀποκάλυψη, ἡ μαγεία, τό ὄνειρο, ὁ μέγας θάλαμος!

— Ποῦ βρίσκομαι; ἀναρωτιέσαι. Μέσα στά σπλάχνα τῆς γῆς ἡ στήν κρυστάλλινη αἴθουσα αὐτοκρατορικοῦ μεγάρου;

Ἄνοιγει ἔνας θόλος σάν οὐρανός μέ μυριάδες ἀστέρια πού κατρακυλοῦν. Οἱ σταλαχτίτες! Οἱ σταλαγμίτες!

Τοῦτο δέν εἶναι ὅραμα, δέν εἶναι πράγμα. Εἶναι σύννεφο πού μάργωσε,^{*} πού ἔπηξε. Εἶναι ἀτμός πού κρουστάλλωσε. Ἡ ἀνάσα, πού ἔγινε πολυέλαιος καὶ κρεμάστηκε στό στόμα ἑνός γίγαντα, κάποιου πολύφημου Κύκλωπα.

Ποιές κρυφές δυνάμεις δούλευαν στίς χιλιάδες τάχρονια, ποιές μαστόρισσες κεντηστρες καὶ ποιοί ἀόρατοι τεχνίτες ἐργάστηκαν γιά τοῦτο τό καταπληκτικό ὅργιο τῶν σχημάτων, τῶν σχεδίων, τῶν πλαστικῶν ὅγκων; Κάκτοι, ὀρχεοειδή, παρθενικοί κρίνοι, κιονόκρανα, ρυθμοί ὅλων τῶν παραδόσεων. Ἡ λιτότητα τοῦ Δωρικοῦ, ἡ πλαστικότητα τοῦ Κορινθιακοῦ, οἱ στῆλες οἱ Καρυάτιδες τῆς Ἀκροπόλεως, τά τόξα τῶν γοτθικῶν ναῶν, αἰγυπτιακά ἀραβούργηματα, σουλτανάτα, ὅλα μαζί καὶ καθένα χωριστά, ἀνάερα σάν καντῆλες ἡ στημένα σάν βωμοί. Ὁ ὁδηγός μᾶς ξαφνιάζει, καθώς λέει:

— Προχωρεῖτε, κύριοι, θά δεῖτε ἀκόμα πιό φανταχτερούς σταλαχτίτες καὶ σταλαγμίτες. Ἐλάτε.

Προχωροῦμε σάν τά παιδάκια, πού καταμαγεμένα ξεφυλλίζουν πολύχρωμο ἄλμπουμ μέ τοπία τῆς χιονι-

* πάγωσε

σμένης Ἐλβετίας, τῆς πυρωμένης Ἰσπανίας, τῶν νησιῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ. Ἀκοῦμε ἐκστατικοί τόν ὁδηγό, ὅπως τότε πού εἴμαστε μικροί καὶ μᾶς διηγιόταν ἡ γιαγιά τὸ παραμύθι μέ τὴν πεντάμορφη βασιλοπούλα, πού τὴν ἄρπαξε ὁ μαῦρος δράκος καὶ τήν ἔκλεισε στή σπηλιά του, τή γεμάτη τοῦ κόσμου τά θαύματα. Λέμε ἔτσι θά ἦταν, ἔτσι πρέπει νά ἦταν καὶ ἡ σπηλιά ἐκείνου τοῦ δράκου, τοῦ δράκου τῆς γιαγιᾶς μας, τῶν παραμυθιῶν.

— Βρισκόμαστε στό θάλαμο τῆς Περσεφόνης, συνεχίζει ὁ ὁδηγός. Κοιτάξτε, δεῖτε καλά ἐκεῖ στό βάθος ἔναν σταλαγμίτη, πού μοιάζει σάν τήν κόρη τῆς Δήμητρας..

Στή σκέψη ἀναφτερᾶνε τότε πολλά, καθώς κοιτᾶμε τό δημιούργημα αὐτό του νεροῦ, πού ὅμοιό του θά ζήλευναν καὶ οἱ τεχνίτες πού σμίλεψαν τούς Παρθενῶνες. Οἱ θρύλοι, οἱ φαντασιώσεις, οἱ ιστορίες τῆς φυλῆς καλπάζουν. Τά πάντα ἐδῶ μέσα εἶναι κι ἔνας μύθος, μιά σελίδα ἀρχαία, ἔνα ἀπόσπασμα ἀπό τήν ιστορία τοῦ Ἡρόδοτου, μιά εἰκόνα ἀπό τοῦ Θεόκριτου τά εἰδύλλια. Κατάλευκες κολόνες στή σειρά. Παρθενῶνες, Σούνια, Δελφοί. Ἀπολιθωμένες καρδιές φυτῶν, σκελετοί ζώων, δέντρων. Μιά νεκρή φαντασμαγορική πολιτεία ἀπλώνεται ὀλόγυρα. Παραστέκουν δίπλα μας μαρμάρινοι θρόνοι, κινέζικες παγόδες, γιαπωνέζικες μινιατούρες, ἵππότες τοῦ Μεσαίωνα μὲ βαριές πανοπλίες καὶ ξίφη, πελταστές καὶ μαραθωνομάχοι μέ τίς ἀσπίδες τους.... Κι ἀπό πάνω χιλιάδες ἀγγελόμορφες φιγούρες, κολλημένες στό θόλο σκαλιστά κι ἄλλες πλαστικά, ἀνάερα, ἔτοιμες νά σ' ἀγγίξουν, νά σέ χαιρετήσουν, ν' ἀρχίσουν νά ψέλνουν ἄν τό θελήσεις ἢ νά τραγουδήσουν.

‘Η ύγρασία εἶναι βαριά. Τό σῶμα τό λούζει κρύος ίδρωτας. Τά μάτια δέν προφταίνουν νά δοῦνε, δέ χωρᾶνε τίς εἰκόνες τά κύτταρα τοῦ ἐγκέφαλου. Πλημμύρισε θαῦμα...’

“Ενα σμάρι νυχτερίδες, ξεσηκωμένες δέν ξέρω από ποιά αιτία, ξεκόβουν άπό μιά γωνιά, όπου έχουν κουρνιάσει και ρίχνονται ξετρελαμένες σ’ έναν πυρρίχιο χορό άναμεσα σ’ αύτό το δάσος τῶν φοινικόδεντρων, στίς Συμπληγάδες. Γεμίζει ή σπηλιά γρυλισμούς, τσιριξιές. Μιά μάχη άόρατη δίνουν οι νυχτερίδες. Ξεσηκώνουν τόν κόσμο μέ τά ξεφωνητά τους. Ἡ ἄσπρη πολιτεία παρακολουθεῖ μέ απλανή μάτια τόν ἀγώνα τους...”

A Μιά μικρή λίμνη, στά πλαϊνά, γεμάτη, ἀλλάζει τό τοπίο. Τοῦ δίνει παρθενικότητα. Σκουραίνει τά νερά της. Εἶναι βαριά, θολά, πράσινα. Κι ὅμως πάνω τους χαμογελάει μιά ἄνθινη ζωή. Τά νούφαρα.

Μιά σταγόνα ξεφεύγει από έναν σταλαχτίτη και πέφτει στό νερό. Ἀκούγεται πού πέφτει.

Ο ἥχος, ὁ πηχτός ἥχος ξεδιπλώνεται όλόγυρα. Τό «παρών» τοῦ νεροῦ. Οἱ σταγόνες, τά μόρια τῶν ἀλάτων. Οἱ χιλιετηρίδες πού πέρασαν. Ἡ αἰωνιότητα. Ὁ θεός..

O Μιά ὅμαδα ἐπισκέπτες φωτογραφίζεται στό βάθος. Τά φλάς διασπαθίζουν τά σκοτάδια. Νομίζω πώς ἀστράφτει, πώς κάπου γίνεται χαλασμός. Παλεύουν οἱ σκοτεινές δυνάμεις, ὁ Κρόνος κάπου ἐκεῖ μέσα κρυμμένος ἔτοιμάζεται νά καταβροχθίσει τούς θεούς. Ὁ Ποσειδώνας ὀργισμένος. Ὁ Ἀπόλλωνας γυμνός κι ώραῖος κοιτάζει τή λύρα του...

“Οπως περπατῶ σιγά σιγά στίς γλιστερές ἐπιφάνειες, νιώθω τήν ἀδυναμία μας. Τά ἔργα σου, ἄνθρωπε μου, ἀν τά φέρεις ἐδῶ μέσα, θά σέ γελοιοποιήσουν. Τά κάρυνα ἔπιπλά μας, τό ἄσπρο ἡλεκτρικό μας ψυγεῖο, τά μηχανήματα, πού φτιάχνουν ρουκέτες, παγωτά καί ντι-ντιτί. Σέ τοῦτο τό ἐργαστήρι, πού πουθενά δέ βλέπεις τροχούς κι ἔλικες, ἀντιπροσωπεύεται ή δημιουργία στήν ὄλότητά της. Κι ὅ,τι βλέπεις έγινε σχεδόν μέ τό τίποτε. Στάλα στάλα νεράκι. Μόριο μόριο ἀλάτι. Λίγος ύγρος ἀγέρας. Λίγα κύτταρα ἀπό χῶμα. Τίποτε ἄλλο. Καί νά,

τό βασίλειο τῶν παραμυθιῶν. Ἡ ἔναστρη νύχτα τῶν Χριστουγέννων, τό θαῦμα τῆς γῆς!

Πόση ὥρα ἔμεινα ἐκεῖ; Δέν κράτησα. Υποθέτω ὅση ὥρα ἀκούει ἔνα παιδάκι κοντά στό παραγώνι τή γιαγιά του, νύχτα χειμωνιάτικη, νά του λέει ίστορίες, παραμύθια...

“Υστερα, ὅταν ξαναβγῆκα ἔξω καί εἶδα ἀπό τό τούμπι * ἐκεῖνο τῆς Γορίτσας τήν Παμβώτιδα νά λιάζεται, τίς ἀκρολιμνιές νά πρασινίζουν καί τήν ἄνοιξη νά κεντάει τή γῆ μέ λουλουδιές καί χρώματα μύρια, στάθηκα ξανά ἔκπληκτος, πάλι μαγεμένος, πάλι ἐκστατικός! Ἀδιόρθωτος! Λές καί τήν ὥρα κείνη γεννιόμουν, φερμένος σάν τά λουλούδια μέ τῆς ἄνοιξης τό φῶς.

Πόσο είσαι μεγάλος τεχνίτης, Θεέ μου, Θεέ τῆς ὁμορφιᾶς!

(Μικρά ταξίδια)

Γιάννης Καραλής

102. ΤΟ ΓΙΟΦΥΡΙ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ

Σαράντα πέντε μάστοροι κι ἔξήντα μαθητάδες
τρεῖς χρόνους ἐδουλεύανε στῆς Ἀρτας τό γιοφύρι,
ὅλημερίς ἔχτιζανε, τό βράδυ γκρεμιζόταν.
Μοιρολογοῦν οἱ μάστοροι καί κλαῖν' οἱ μαθητάδες:
— Ἄλιμονο στούς κόπους μας, κρίμα στίς δουλεψές μας,
ὅλημερίς νά χτίζουμε, τό βράδυ νά γκρεμιέται.

Πουλάκι ἐδιάβη κι ἔκατσεν ἀντίκρυ στό ποτάμι,
δέν ἐκελάηδει σάν πουλί, μηδέ σάν χελιδόνι,

* λόφος.

παρά κελάηδει κι ἔλεγε μ' ἀνθρώπινη λαλίτσα:

— "Αν δέ στοιχειώσετε ἄνθρωπο, γιοφύρι δέ στεριώνει·
καὶ μή στοιχειώσετ' ὁρφανό, μή ἔνο, μή διαβάτη,
παρά τοῦ πρωτομάστορα τήν ὅμορφη γυναίκα,
πού 'ρχεται ἀργά τ' ἀποταχύ καὶ πάρωρα τό γιόμα.

Τ' ἄκουσε ὁ πρωτομάστορας καὶ τοῦ θανάτου πέφτει.

Πιάνει, μηνάει τῆς λυγερῆς μέ τό πουλί τ' ἀηδόνι:

ἀργά ντυθεῖ, ἀργά ἀλλαχτεῖ, ἀργά νά πάει τό γιόμα,

ἀργά νά πάει καὶ νά διαβεῖ τῆς Ἀρτας τό γιοφύρι.

Καὶ τό πουλί παράκουσε κι ἀλλιῶς ἐπῆγε κι εἶπε:

— Γοργά ντύσου, γοργ' ἄλλαξε, γοργά νά πᾶς τό γιόμα,
γοργά νά πᾶς καὶ νά διαβεῖς τῆς Ἀρτας τό γιοφύρι.

Νάτηνε καὶ ἔξανάφανεν ἀπό τήν ἄσπρη στράτα.

Τήν εἶδ' ὁ πρωτομάστορας, ραγίζεται ἡ καρδιά του.

— Από μακριά τούς χαιρετᾶ κι ἀπό κοντά τούς λέει:

— Γειά σας χαρά σας, μάστοροι κι ἐσεῖς οἱ μαθητάδες·
μά τί ἔχει ὁ πρωτομάστορας κι εἶναι βαργιομισμένος;

— Τό δαχτυλίδι τοῦ 'πεσε στήν πρώτη τήν καμάρα

καὶ ποιός νά μπει καὶ ποιός νά βγει τό δαχτυλίδι νά 'βρει;

— Μάστορα, μήν πικραίνεσαι κι ἐγώ νά πά στό φέρω,
ἐγώ νά μπῶ κι ἐγώ νά βγῶ, τό δαχτυλίδι νά 'βρω.

Μηδέ καλά κατέβηκε, μηδέ στή μέση πῆγε:

— Τράβα, καλέ, τόν ἄλυσο, τράβα τήν ἄλυσίδα,

τί ὅλον τόν κόσμο ἀνάγειρα καὶ τίποτες δέ βρῆκα.

"Ενας πηχάει μέ τό μιστρί κι ἄλλος μέ τόν ἀσβέστη,
παίρνει κι ὁ πρωτομάστορας καὶ ρίχνει μέγα λίθο.

— 'Αλίμονο στή μοίρα μας, κρίμα στό ριζικό μας!

Τρεῖς ἀδερφάδες εἴμαστε κι οἱ τρεῖς κακογραμμένες

ἡ μιά 'χτισε τό Δούναβη, κι ἡ ἄλλη τόν Ἀφράτη,

κι ἐγώ ἡ πιό στερνότερη τῆς Ἀρτας τό γιοφύρι.

·Ως τρέμει τό καρυόφυλλο, νά τρέμει τό γιοφύρι,
κι ώς πέφτουν τά δεντρόφυλλα, νά πέφτουν οί διαβάτες.

— Κόρη τόν λόγον ἄλλαξε κι ἄλλη κατάρα δῶσε,
τί ἔχεις μονάκριβο ἀδερφό, μή λάχει καί περάσει.

Κι αὐτή τόν λόγον ἄλλαξε κι ἄλλη κατάρα δίνει:

— Ἀν τρέμουν τ' ἄγρια βουνά, νά τρέμει τό γιοφύρι,
κι ἀν πέφτουν τ' ἄγρια πουλιά, νά πέφτουν οί διαβάτες,
τί ἔχω ἀδερφό στήν ξενιτιά, μή λάχει καί περάσει.

Δημοτικό

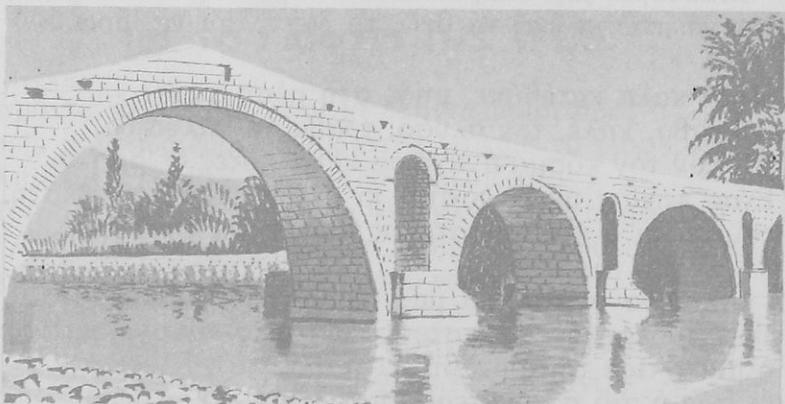
·Ασκήσεις:

— Τό ποίημα εἶναι δημοτικό καί ἀναφέρεται σέ μιά λαϊκή
παράδοση. Μιλῆστε γενικά γιά τό δημοτικό τραγούδι
(προέλευση, γνωρίσματα, μέτρο, στίχος, εἰδη), καθώς καί
γιά τίς λαϊκές παραδόσεις.

— Νά ἀναλύσετε τό περιεχόμενο κάθε στροφῆς.

— Υπάρχει καμιά προσωποποίηση καί μέ ποιούς στίχους
ἐκφράζεται;

— Τό ἴδιο καί ἀν ύπάρχουν ἀντιθέσεις.

103. Σ' ΕΝΑ ΚΑΝΤΟΥΝΙ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Ποῦ νομίζετε ὅτι βρίσκεστε καὶ μοῦ φορέσατε τά ταξιδιώτικά σας, καὶ περάσατε τά λουριά τῆς φωτογραφικῆς μηχανῆς σας ἀπό τό λαιμό, καὶ τρέχετε φουριόζοι γιά νά δεῖτε, ὅσο μπορεῖτε πιό πολλά, τίς λίγες ὥρες, πού διαθέσατε στή γνωριμία τῆς Κέρκυρας;

Δέ βλέπει κανείς τήν Κέρκυρα. Τή νιώθει. Ἀφήνεται στό χάδι της. Χαίρεται στήν ἀπλότητά της. Ἄν ἦταν μόνο γιά νά δεῖτε, δέν πηγαίνατε σέ καμιά ἀπό τίς τόσες πόλεις, πού προσφέρονται μόνο στήν ὅραση;

Ἡ Κέρκυρα, ἐκτός ἀπό τά μάτια, ζητᾶ καὶ τίς κεραῖες σας, γιά νά συλλάβουν τήν ψυχή τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων της, πού ἐνωμένα συνθέτουν τόν πίνακά της. Μιά Κέρκυρα χωρίς τούς Κερκυραίους της; Τί ἐλαττωματική εἰκόνα! Μόνο ἐναρμονισμένα τά δυό στοιχεῖα στό φυσικό περιβάλλον τους θά δώσουν δλοκληρωμένη τή σύνθεση.

Τή σύνθεση αὐτή χαιρόμαστε τώρα. Χωρίς σπουδή, δίχως πρόγραμμα. Τί χρειάζεται τό πρόγραμμα; Δέν ὑπάρχει τό περιττό γιά νά τό ἀποφύγετε. Ὅποια πέτρα κι ἄν σηκώσετε, μιά ἴστορία θά βρεῖτε ἀπό κάτω. Σέ κάθε γωνιά μιά παράδοση κι ἔνας θρύλος σᾶς περιμένουν. "Ολα ἔχουν ν' ἀφηγηθοῦν ἀπό μιά ἴστορία. Ἰστορίες πανάρχαιες καὶ ἴστορίες τῆς τελευταίας ὥρας. Ἀπό τότε πού ὁ Ὁδυσσέας, κοιμισμένος στήν ἀμμουδιά, ἔπνυοῦσε ἀπό τά βήματα τῆς Ναυσικᾶς, ὡς προχτές ἀκόμα πού ὁ κατακτητής ἔριχνε τίς ἐμπρηστικές στίξις στέγες, γιά νά κάψει τά μέγαρα τῶν εὐγενῶν καὶ τά σπίτια τῶν ποπολάρων, τά πάντα στήν Κέρκυρα εἶναι μύθος καὶ ἴστορία.

Δέν ὑπάρχει χῶρος, πού νά μή σκεπάζεται ἀπό ἔνα θρύλο. Ἀρχαιότητα, Βυζάντιο, Βενετία, Ἀγγλία, Γαλλία, Ρωσία... Μόνο ὁ Τούρκος δέν ἔμεινε, γιά ν' ἀφή-

σει ἵχνη τῆς διαβάσεώς του.

Συμωμένη στό ἀπόσταγμα τόσων πολιτισμῶν, ἀκρότατο σημεῖο τῆς Ἀνατολῆς στή Δύση, πρῶτο σημεῖο ἐπαφῆς τῆς Δύσης μὲ τὴν Ἀνατολήν, ἡ Κέρκυρα ἔχει ἀποκτήσει τό ραφινάρισμα καί τὴν ἀβρότητα αὐτήν, πού μόλις πατήσετε τό χῶμα της, σᾶς κάνει νά νιώθετε ὅτι βρίσκεστε σέ ἀπόσταση ἀπό τὴν τραχύτητα τὸῦ βαλκανικοῦ μας χώρου.

Ἡ ἀπαλότητα δίνει τό ρυθμό τῆς ζωῆς. Ἀπαλά τά πάντα. Κι αὐτός ὁ τόνος τῆς φωνῆς. Δέ μιλοῦν. Θωπεύουν. Κάνετε νά μιλήσετε ἀνάμεσά τους, ἐσεῖς ὁ ξένος, κι ἔχετε τὴν ἐντύπωση ὅτι φαλτσάρετε, ὅτι ἡ μπαγιέτα κάποιου μαέστρου θά σᾶς ἀφαιρέσει τό λόγο. Δέ δοκιμάζετε νά μιμηθεῖτε τὴν προφορά τοῦ Κερκυραίου; Μιμηθήκατε τόν Κρητικό, τό Χιώτη, τό Ρουμελιώτη, τόν Ἀναπολίτη. Στόν Κορφιάτη θά δυσκολευτεῖτε. Γιατί ὁ λάρυγγας αὐτός ἔχει τή μουσική του ἀγωγή, πού τοῦ δίνει τὴν ἄρμονία καί τὴν ἀπαλότητα. Θά σᾶς χρειαστεῖ πολύ φίνο αὐτί, γιά νά τά καταφέρετε καί στήν ἀντιγραφή ἀκόμα.

Λικνιζόμενοι σέ κύματα ἄρμονίας καί ἀπαλότητας ἀφηνόμαστε στούς δρόμους τῆς Κέρκυρας. "Οπου μᾶς βγάζει τό καντούνι αὐτό μέ τά πέτρινα σκαλάκια του καί μέ τά ψηλά του σπίτια. Λίγα εἶναι τά μονώροφα στήν Κέρκυρα. Κλεισμένη ἀνάμεσα στά τείχη της, ἥταν ἀναγκασμένη ν' ἀναπτύσσεται μόνο πρός τά ἄνω. "Οσα ἔχανε σέ πλάτος, τά κέρδιζε σέ ὑψος. Στενότατοι καί οἱ δρόμοι. "Ολο καντούνια, πού σέ μερικά σημεῖα στενούν τόσο, ὕστε νά μή χωρᾶτε νά περάσετε μέ ἀνοιχτή δύπρέλα.

Οἱ ἐμπρηστικές βόμβες τῶν κατακτητῶν ἔχουν μεταβάλει σέ πλατεῖες πολλά ἀπό τά καντούνια. Τά ἐβραικά κατά προτίμηση. Μένουν δύμως ἀκόμα ἀρκετά ἀπό τά περάσματα αὐτά, γιά νά διατηροῦν τό χρῶμα τῆς πα-

λαιᾶς πόλεως. Ἐλάτε τώρα νά περάσουμε ἀπό τό γαλήνιο αὐτό καντούνι. Χαμόμηλο βλάστησε στίς ρωγμές τοῦ λιθόστρωτου. Ἀσπρο γιασεμί ἀναρριχιέται στούς τοίχους. Πίσω ἀπό τό ἴερό ἐνός Ἅγιου ἰδιωτικῆς χρήσεως, πού στεγάζεται στό ἰδιόκτητο ἐκκλησάκι τῆς οἰκογένειας, ἡ μανόλια ἀνάβει τίς ἀναρίθμητες λευκές λαμπάδες. Χορδές κιθάρας ἀντηχοῦν. Ἐνα νήπιο μέρος κορδέλα στά μαλλιά ἀνοίγει μέ ἀγαθότητα τά γαλάζια μάτια του, καθώς τοῦ κρατᾶν τό πηγουνάκι. Σᾶς καλημερίζει ἀπό τό κατώφλι της ἡ γριούλα, πού ἐπιμένει στήν τοπική στολή της. Εἶναι ἀνάγκη νά σᾶς ξέρει; Στοιχίζει τόσο λίγο ἐδῶ ἡ καλημέρα...

Ο ἄνεμος αὐτός ἵλαρότητας θά σᾶς ἀκολουθήσει ὅπου κι ἀν πάτε. Στήν πόλη και στήν ὑπαιθρο. Στό σπίτι τῆς μεσαίας τάξεως, ὅπου καλόκαρδοι ἄνθρωποι κούρντισαν βιολιά και κιθάρες, δργάνωσαν τήν πρόχειρη συναυλία τους κι ἐκτελοῦν τήν «Καβελερία» τους, γιά νά σᾶς τιμήσουν. Θά σᾶς ἀκολουθήσει στό παλιό ἀρχοντικό, ὅπου οἱ οἰκοδεσπότες του κατέχουν τή σπάνια τέχνη νά τηροῦν μέ αὐστηρότητα τό πρωτόκολλο, δίχως νά ψυχραίνουν τήν ἀτμόσφαιρα και νά φυγαδεύουν τήν ἐγκαρδιότητα πού ἀπεχθάνεται τούς τύπους. Ἀνεμος πολιτισμοῦ, εὐγένειας και ἀβρότητας.

Αδελφοί τῆς ἄλλης Ἑλλάδας, ἀνοίξτε τά πνευμόνια νά τόν εἰσπνεύσετε. Δέν εἶναι συχνές οἱ εὐκαιρίες.

(Ο κόσμος και οι "Ελληνες")

Παῦλος Παλαιολόγον

΄Η Ρόδος είναι γεμάτη ώραϊα τοπία καί ἀρχαιότητες. Καί ὅπου ὑπάρχει τό ἔνα, νά εἰστε βέβαιοι πώς δέ λείπει καί τό ἄλλο.

Στίς κορφές τῶν βουνῶν, ἀπ' ὅπου τό μάτι ἀγκαλιάζει τήν ἀπέραντη θάλασσα καί τά παιγνίδια τοῦ φωτός, ὑπάρχουν ἐρείπια ἀπό ἀρχαῖες ἀκροπόλεις. Στούς σκαμένους γραφικούς βράχους τῆς ἀκρογιαλίᾶς βρίσκονται τάφοι ἀρχαίων Ροδίων. Μαρμάρινες στήλες καί κρῆνες λευκές μέσα σέ γοητευτικές πρασινάδες.

Μ' ὅλο πού τό νησί αὐτό γέννησε «ἀγέρωχους ἄνδρες», ὅπως λέει ὁ "Ομηρος, ἡ φύση ἔχει μιά ἡμεροσύνη καί μιά γλυκύτητα, πού τή νιώθετε εὔκολα.

Δέν ἔμεινα, παρά μόνο μιά ἡμέρα στήν ἀνοιξιάτικη φύση της. Τό ἀσπρό καράβι, πού μέ εἶχε φέρει μπρός στά κάστρα τῆς Ρόδου, περίμενε ὑπ' ἀτμόν, γιά νά μέ μεταφέρει καί σ' ἄλλα νησιά. Ἀρκεσε ὠστόσο ἡ σύντομη αὐτή ἐπίσκεψη, γιά νά γεμίσει ὅμορφιές ἡ ψυχή μου. Γιατί, κάνοντας τήν ἐκδρομή τῆς ἀρχαίας Λίνδου, εἶδα ἀρκετό μέρος ἀπό τό ἐσωτερικό τῆς Ρόδου. Ὁ δρόμος, πού φέρνει ἔως ἔκει, περνάει μέσα ἀπό γοητευτικά χωριά, σάν μιά κλωστή μέσα ἀπό χάντρες.

Τό ἀνοιξιάτικο ἔκεινο πρωινό, πού πήγαινα στή Λίνδο, δ' ἀέρας εὐωδιάζει γλυκά ἀπό τά θυμάρια καί τίς ἀνθισμένες πορτοκαλιές κι ἀπό τόν ἀχό τῶν πευκώνων. Σ' ὅλη τή διαδρομή τά μάτια μου δέν ἀντίκρισαν οὕτε μιά σπιθαμή ἀπό φτωχική ἡ ἀσήμαντη φύση. Παντοῦ τά κυπαρίσσια, οἱ ἐλιές, τά πλατάνια καί τά πεῦκα ἔντυναν τούς λόφους καί τίς λαγκάδιες, καί στούς κάμπους ἀπλωνόταν ἡ τρυφερή πρασινάδα τῶν περιβολιῶν.

Τά χωριά τῆς Καλλιθέας, τοῦ Ἀρχάγγελου καί τῆς Μάλωνας πού ἦταν στό δρόμο μας, λεύκαζαν ἐπάνω στήν ἀπέραντη πρασινάδα, σάν κοπάδια ἀπό περιστέ-

ρια πού κάθονταν. Τό γενικό ἀσβέστωμα τῶν τοίχων καὶ ἡ πάστρα στίς αὐλές τους εἶχαν ἔνα γιορταστικό τόνο, πού φαίδρυνε ἀκόμη περισσότερο τήν ἀνοιξιάτικη ἀτμόσφαιρα.

Ἡ Λίνδος μοῦ προσφέρθηκε σάν ἔνα ποτήρι, ἀπό ὅπου ἦπια τήν ἔξαίρετη δόμορφιά ὅλης τῆς Ρόδου. Γιατί τό θέαμά της συνδυάζει τή γοητεία καὶ τό ἐνδιαφέρον. Κι αὐτό ἀκόμη τό σημερινό χωριό δέ φέρνει ἀνάξια τό ἴστορικό του ὄνομα. Οἱ στενοί δρόμοι του θέλγουν μέ τή μεσογειακή νησιώτική τους γραφικότητα καὶ τή μεγάλη πάστρα τους. Τά σπίτια, κολλημένα τό ἔνα μέ τό ἄλλο, μοιάζουν σάν κάτασπροι κύβοι. Αὐτά τά ταπεινά, μά καὶ πρόσχαρα μαζί νησιώτικα σπιτάκια, ἥταν ἀνακατωμένα μέ μέγαρα χτισμένα ἀπό Λίνδιους ἐμπόρους κι ἐφοπλιστές τοῦ 16ου αἰώνα.

Σ' ἄλλα σπίτια θαύμασα, κρεμασμένα στούς τοίχους σάν πολύτιμες εἰκόνες, τά ἔξαίσια ροδίτικα πιάτα. Δέν περάσαμε ἐπίσης ἀπό κατώφλι, ὅπου νά μήν ἔστεκαν χωρικές γυναικες, ντυμένες μέ τά πασχαλιάτικά τους φορέματα καὶ στολισμένες μέ τά φλουριά τους.

Ἐντούτοις, φύγαμε βιαστικά ἀπό τό χωριό, γιατί ἀνυπομονούσαμε ν' ἀνεβοῦμε στήν ἀκρόπολη τῆς ἀρχαίας Λίνδου, πού ὑψώνεται στήν κορυφή ἐνός ἀπότομου καὶ γυμνοῦ λόφου. Τό ἀνέβασμά του εἶναι κουραστικό, ἀλλά, δταν περνᾶτε τήν πύλη τοῦ κάστρου, βρισκόσαστε στήν ἀρχαία Ἑλληνική ἀκρόπολη καὶ σάν οἰκοδεσπότες σᾶς ὑποδέχονται ἡ Ὁμορφιά καὶ ἡ Ἰστορία.

Στήν Ἀρχαία Λίνδο ὑψωνόταν ὁ περίφημος στήν ἀρχαιότητα ναός τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς. Καί τήν ἀκρόπολή της στόλιζαν προαύλια, βωμοί ἄλλων θεῶν, ἑκατοντάδες ἀγάλματα καὶ ἀναρίθμητες μαρμάρινες ἐπιγραφές μέ ψηφίσματα τῶν ἀρχαίων Λινδίων.

Πέρασα στήν ἀρχαία ἀκρόπολη τῆς Λίνδου μιάν ὥρα καὶ εἶχα τήν αἴσθηση ὅτι ζοῦσα ζωντανό τό παρελθόν.

Κάτω ἀπό τό φωτεινό καί γαλάζιο οὐρανό βασίλευε μιά γαλήνη αἰωνιότητας. "Ενα ἀπέραντο τοπίο στεριᾶς καί θάλασσας ἀπλωνόταν κάτω ἀπό τά πόδια μου. Ὁ ἥλιος χρύσιζε τήν δμορφιά του. Τά μάτια μου περιφέρονταν ἀναποφάσιστα, σάν νά μήν ἥξεραν νά διαλέξουν τό σημεῖο, ὅπου θά τους ἄρεσε περισσότερο νά σταθοῦν.

"Ἐβλεπα τό λιμάνι, ἀπό ὅπου ξεκίνησε μιά μέρα μέ τίς τριήρεις του ὁ μυθικός βασιλιάς Τληπόλεμος, γιά νά λάβει μέρος στόν Τρωικό πόλεμο. "Ἐβλεπα τόν τάφο τοῦ Κλεόβουλου, ἐνός ἀπό τους ἑπτά σοφούς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. "Ἐβλεπα τίς ἀκτές, πού ἔμπαιναν βαθιά μέσα στή θάλασσα.

Τό σημεῖο ὅπου ἐπιτέλους σταμάτησα, ἦταν ἔνας μικροσκοπικός ὅρμος, κάτω ἀπό τό λόφο, κλειστός σάν δαχτυλίδι, πού γυάλιζε σάν μιά μεγάλη ζαφειρόπετρα. Σ' αὐτόν, λένε, βγῆκε ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅταν γύριζε ἀπό τή Ρώμη καί κατήχησε τούς Ροδίους στή θρησκεία τοῦ Ναζωραίου.

Μά ὁ νοῦς μου πέταξε ἀμέσως σέ μιάν ἄλλη μορφή. Σ' αὐτόν ἐκεῖ τόν δρμίσκο, σκέφτηκα, θ' ἀποβιβάστηκε δίχως ἄλλο ἡ Ἐλένη τοῦ Μενέλαου, ὅταν — ὅπως λέει ὁ θρύλος — ἦλθε στή Λίνδο, ἀφοῦ ἔπεσε ἡ Τροία. Ποῦ ἄλλοι ἄλλωστε, παρά σ' αὐτή τήν ἀγκαλιά, θά ἔβρισκε καλύτερο καταφύγιο ἀπό τήν τρικυμία καί τούς ἀνθρώπους;

(Διασκευή Θ. Παρασκευόπουλου)

Κώστας Οὐράνης

105. ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

Αστράφτουν καί τά δώδεκα νησιά μας σάν πετράδια
δεμένα σέ πολύτιμο βραχιόλι έλληνικό.
Βραχιόλι, πού τ' ἀσήμωσαν τῆς Λευτεριᾶς τά χάδια
καί τῆς Ἑλλάδας τό φιλί τό τίμιο καί γλυκό.

Δέ σᾶς ἐμάρανε ή σκλαβιά πού τόσα χρόνια τώρα
νά σᾶς μαδήσει κοίταζε τά δόλασπρα σας φτερά.
Μές στήν καρδιά σας κρύβατε τῆς Λευτεριᾶς τά δῶρα
καί στή ματιά σας ἔλαμπε ή ἐλληνική χαρά.

Κι ὅταν τῆς θείας Ἀνάστασης χτυπήσανε οἱ καμπάνες
καί τό ποδάρι του ὁ ἐχθρός τό ξάνοιξε μέ βιά,
ἀπό του Ὁλύμπου τίς κορφές ἀκούστηκαν παιάνες,
γιά τά δεσμά της πού σπαζε παντοτινά ή σκλαβιά.

Γιάννης Β. Ἰωαννίδης

106. ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΔΑΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Θά θυμοῦμαι πάντοτε ἐκεῖνο τό κυπριακό πρωινό.
Ήταν οί τελευταῖες ἡμέρες τῆς ἄνοιξης. Ἡ ἀτμόσφαιρα
ῆταν ζεστή σάν τό καλοκαίρι τῆς Ἀττικῆς. Τό αὐτοκί-
νητο, πού ξεκινάει ἀπ' τή Λευκωσία, πάει ὅλο ἀριστερά,
σύμφωνα μέ τό σύστημα τῆς βρετανικῆς τροχαίας, κι
ἔχω τό φόβο πώς θά τρακάρουμε μέ τό ἄλλο ὅχημα, πού
ἔρχεται ἀπ' τήν ἀντίθετη κατεύθυνση. Αὐτό τό αἰσθημα
τό παθαίνουν ὅλοι οἱ ξένοι.

Ξανοιγόμαστε ἀπ' τή Λευκωσία καὶ τίς φτωχές καμπί-
σιες ἐκτάσεις τίς διαδέχονται ποῦ καὶ ποῦ τά περιβό-
λια, συστάδες καρποφόρων δέντρων καὶ κυπαρισσιῶν.
Τά χρώματα ἀλλάζουν σιγά σιγά. Πράσινες κορφές λό-
φων φανερώνονται καὶ μερικοί ἀνεμόμυλοι γυρίζουν μέ-
τό πρωινό ἀγέρι τά φτερά τους, ἀντλώντας τό λιγοστό¹
νερό, πού ὁ σημερινός μάρτυρας τοῦ νησιοῦ, ὁ κύπριος
ἀγρότης, τό ἀξιοποιεῖ σταγόνα πρός σταγόνα, γιά νά
ξεγελάσει τή γῆ. Καί ἡ γῆ τοῦ δίνει σέ ἀντάλλαγμα τοῦ
ίδρωτα καὶ τοῦ μόχθου τήν πατάτα, τό κριθάρι, τήν ἑλιά
καὶ τά καλύτερα μῆλα τῶν Ἐσπερίδων: τά μεγάλα κι εύ-
γευστα, τά ώραῖα πορτοκάλια τῆς Κύπρου.

Ο κόλπος τοῦ Μόρφου, μέ τίς νότιες ἀκτές τῆς Μι-
κρᾶς Ἀσίας ἀντίκρυ, ἔχει ξυπνήσει, μά εἶναι νυσταγμέ-
νος καὶ νωθρός ἀκόμα, μέσα στή γλαυκότητα τοῦ ἀνοι-
ξιάτικου πρωινοῦ. Τό ὅμώνυμο χωριό ἀπλώνεται λίγο
πιό πάνω ἀπ' τή θάλασσα. Τό ἀφήνουμε δεξιά καί, κα-
θώς περνοῦμε μέσα στούς ἀγρούς, μέ ὄλοένα καὶ πιό
πυκνότερη βλάστηση, συναντοῦμε μιά ἀπροσδόκητη
βιομηχανική περιοχή: Τό ξερό. Ἐδῶ εἶναι οἱ τεράστιες
ἐκτάσεις ἐγκαταστάσεων, πού ἐπεξεργάζονται τά κυ-
πριακά μεταλλεύματα. Στιβαρές μορφές ἐργατῶν δου-
λεύουν ἐντατικά μέσα σ' ἔνα θόρυβο μηχανῶν, ντεκοβίλ
καὶ καπνοῦ. Ἀπ' ἐδῶ ἀφήνουμε τή θάλασσα κι ἀνηφο-
ρίζουμε γιά τό ὁρεινότερο συγκρότημα τοῦ νησιοῦ.

Η διαδρομή ἀνάμεσα στά χωριά Λεύκα, Καλοπανα-
γιώτη, Μουταλά καὶ τό κατάφυτο καὶ θαλερότατο ἐκεῖνο.
Θέρετρο τῶν Λευκωσιατῶν, τόν Πεδουλά, εἶναι ἔνα
χάρμα ἀπό σμαράγδινες εἰκόνες, πού ἀλλάζουν ἐντελῶς
τό χαρακτήρα τοῦ χαμηλότερου κυπριακοῦ τοπίου.

Τό τελευταῖο αὐτό χωριό ἀπλώνεται σέ μιά ψηλή κοι-
λάδα, πού ἡ δροσερή τής γῆ, μέ τίς χαρούμενες αὐλα-
κιές τῶν τρεχούμενων νερῶν, τρέφει μεστωμένες κερα-
σιές — πού εύτυχήσαμε νά δοκιμάσουμε τόν εὐφρόσυνο

καρπό τους — καί θαλερές μυγδαλιές μέ τά πρώτα υπόξινα τσάγαλα, αὐτά πού δοκιμάζοντάς τα ἔχεις τήν αἴσθηση τῆς νεότητας καί τῆς ἄνοιξης, δπως τότε πού τά ἔτρωγες παιδι!

Ανεβαίνουμε τίς κορδέλες τοῦ τουριστικοῦ δρόμου. Είμαστε πιό πάνω ἀπ' τά 1000 μέτρα. Ποῦ καί ποῦ ἀνάμεσα στίς βουνοπλαγιές φαίνεται ἔνα κομμάτι θάλασσας, ἄλλοτε ἔντονα μπλέ, ἄλλοτε θαμπό, συγχεόμενο μέ τό γλαυκό τοῦ ὁρίζοντα. Άλλα τώρα μᾶς ἔπνιξαν τά βουνά καί ἡ θάλασσα χάθηκε. Ο δρόμος ἀνηφορίζει, ἡ μηχανή ἀγκομαχάει κι ὁ ὁδηγός κάνει μιά ἀναγκαστική στάθμευση σ' ἔνα δρεινό χάνι, ἀκριβῶς ἀπάνω στό στεφάνι μιᾶς χαράδρας, γιά νά βάλει νερό στό ντεπόζιτο πού ἀχνίζει καὶ ἀπειλεῖ.

Μέσα στή ρεματιά κι ἀπάνω ψηλά ἀπ' τά κεφάλια μας θροοῦν πλατάνια καί βαρύσκιωτες καρυδιές, νερά πέφτουν ἀπό μιά πλούσια κρήνη ἀπάνω στ' ἀσπρα βότσαλα. Καί ψηλά μας δυό κοτσύφια σπαθίζουν τά φυλλώματα ἀπό κλαδί σέ κλαδί, σ' ἔνα ἀλλεπάλληλο καί λαχανιασμένο κυνηγητό.

Ἐδῶ σέ τοῦτο τό χάνι φυσάει ἔνας ἀέρας τῆς Ρούμελης, κρύος, ἐλεύθερος, ἀντρίκειος, πού δένει τά μέλη καί τούς χαλαρωμένους μῆς, δυναμώνοντας καί ξυπνώντας. "Ἐρχεται καί τό τσίπουρο, ἔρχονται κι οἱ ἐλιές μέ τό παστό χοιρομέρι κι ἡ ἀτμόσφαιρα γίνεται ἀκόμη πιό ἐγκάρδια.

"Απ' τό σημεῖο αὐτό καί πέρα σταματάει ἡ ἄσφαλτος κι ἀρχίζει ἔνας δύμαλός καρόδρομος, πού ὁδηγεῖ σκαρφαλώνοντας ἀπάνω σέ πευκόφυτες ἐκτάσεις, στό ιστορικό μοναστήρι τοῦ Κύκκου.

Μιά ποιητικότατη ξύλινη γέφυρα μᾶς περνάει ἀπό μιά ἀβυσσαλέα χαράδρα πρός τίς βουνοκορφές τῆς πέρα μεριᾶς, δπου κρέμεται σάν ἀιτοφωλιά ὁ Κύκκος. Αὐτό τό γεφύρι, θαῦμα γραμμῶν μέ τίς ἄβαφες ξύλινες τρα-

βέρσες του, μοῦ 'δωσε νά καταλάβω καλά, πόσο ώραιότερο μπορεῖ νά φανεῖ ἔνα ἀνθρώπινο ἔργο, ὅταν εἶναι ἐναρμονισμένο μέ τό γύρω περιβάλλον. Ὁ Κύπριος μηχανικός πού τό ἔκανε θύ 'πρεπε νά κατεχόταν τήν ώρα τῆς ἔμπνευσης τοῦ σχεδίου ἀπ' αὐτό πού καθορίζουμε μέ τή λέξη «μεράκι». Κι ἀληθινά ἦταν τόσο ὄμορφο, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι ἐπισκέπτες τοῦ νησιοῦ κατέβηκαν γιά νά περάσουν μέ τά πόδια, ἀφήνοντας τό μάτι νά βυθιστεῖ μέσα σέ μιά ἀτελεύτητη θάλασσα πράσινου.

Τό ἵδιο θέαμα, μά ἀπό ἄλλη πλευρά, παρουσιάζεται σάν φτάνεις στόν εὐρύχωρο αὐλόγυρο τοῦ Μοναστηρίου. Θεριεμένες βελανιδιές και πλατάνια φρουροῦν τούς ἔξωτερικούς ἐπιβλητικούς τοίχους του, ἐνῶ ἀριστερότερα ἀκοντίζεται μιά πυραμιδική κορφή, τό «θρονί τῆς Παναγίας», ὅπου, κατά τήν παράδοση, βρέθηκε ἡ ἱστορική παμπάλαια εἰκόνα ἀπό κηρομάστιχα, τό μεγάλο κειμήλιο τοῦ Κύκκου.

Ήταν κάπως... λεβέντικη και πρόσχαρη, τότε, ἡ εισοδός μας στό Μοναστήρι. Ἐνα μεγάφωνο, ἀπ' τή μεγάλη κεντρική πύλη τῆς Μονῆς, σκόρπιζε κείνη τήν Κυριακή τά μοτίβα ἐνός δημοτικοῦ τραγουδιοῦ γιά τούς εὐλαβικούς προσκυνητές, πού καθισμένοι στά μακριά τραπέζια ἀπόλαμβάναμε τά «περιστεύματα τῶν κλασμάτων», μέ τή συνοδεία ἐνός βαθύχρωμου κρασιοῦ, μέ μεγάλα χαρίσματα, ὅπως διαπιστώσαμε ἀργότερα. Και τό μεγάφωνο ἐπαναλάμβανε:

— «Νά 'χα ἔνα μῆλο νά 'ριχνα
στό πέρα παραθύρι,
νά τσάκιζα τό μαστραπά, ρόιδο μου,
πού 'χεις τό καρυοφύλλι...»

Ήταν τό ραδιόφωνο τῆς Ἀθήνας πού μετέδιδε δημοτικά τραγούδια. Μέ τούς γοργούς ἥχους τοῦ κλαρίνου,

τό Μοναστήρι ἔπαιρνε ἔκφραση· καὶ μέ μιά εἰλικρίνεια ἔξω ἀπό τή μοναχική συμβατικότητα, ἔφερνε τόν ἀντίλαλο τοῦ γενναίου ἥγουμένου του Ἰωσήφ, πού μαρτύρησε στίς 10 Ιουλίου τοῦ 1821, κρεμασμένος ἀπ' τούς Τούρκους στή συκαμνιά ἀπέναντι στό Διοικητήριο. Τόν κρέμασαν, γιατί θέλησε νά φέρει στήν Κύπρο, μπροστά στή μύτη τῆς αὐτοκρατορίας, τό ἐπαναστατικό σάλπισμα τοῦ Γένους.

Κι ἔτσι, μέ τά φτερά τῆς μουσικῆς, γυρίσαμε ὅλο τό Μοναστήρι ἀπ' τή μεγάλη του ἐκκλησία, τό συνοδικό, ὡς τήν ἐκτεταμένη τραπεζαρία, πού μπορεῖ νά φιλοξενήσει ἑκατοντάδες ἄτομα.

Αξίζει ν' ἀνεβεῖ κανείς στόν Κύκκο, μόνο καί μόνο γι' αὐτή τήν τραπεζαρία, γιά νά χαρεῖ τό θέαμα, πού ξανοίγεται ἀπ' τά δεκατέσσερα παράθυρά της: Ἀπέναντι φαίνονται οἱ ψηλότερες δροσειρές τῆς Κύπρου, χλοϊσμένες, σφριγηλές, χωρίς νά ἔχουν τίποτε ἀπό τή σκληράδα τῶν γυμνῶν βουνῶν τῆς Ἡπείρου καί τοῦ Μοριᾶ, ὅλες τυλιγμένες σ' αὐτή τήν περιοχή μέσα σ' ἔνα σγουρό, ἀδιαπέραστο πράσινο.

Τό κατηφόρισμα ἀπ' τή Μονή, μέ κατεύθυνση τήν Πάφο, εἶναι μιά χαρμόσυνη ἐναλλαγή ἀπό δάση πεύκων καί σχίνων, πού τά ποικίλλουν συντροφιές ἀπό λιγνές λυγερές λεῦκες, αὐτά τά λυγερόκορμα κυπρέικα «καβάκια». Τό αὐτοκίνητο περνᾶ σάν βέλος μέσα ἀπό πραγματικές πράσινες στοές παρθένας δασικῆς φυτείας, πού δοκιμάστηκαν τά τελευταῖα χρόνια τόσο σκληρά ἀπό τούς ἐμπρησμούς τοῦ κατακτητῆ.

Μέ τό ἡδονικό αὐτό κατηφόρισμα, φτάνουμε στήν περίφημη κοιλάδα τῶν Κέδρων. Δέν εἶχα δεῖ ἄλλη φορά κέδρα, πού βέβαια δέν ἔχουν καμιά σχέση μέ τούς εὐωδερούς θάμνους τῆς Βυτίνας καί τῆς Πάρνηθας. Τοῦτα εἶναι κάτι ψηλόκορμα δέντρα, μέ λεπτότατα δριζοντιώμένα κλαδιά, σάν δύπτασίες ἀέρινων ὑπάρξεων. Περπα-

τήσαμε λίγη ώρα μέσα στή μοναξιά τους, άντικρίζοντάς τα, δπως βλέπουν οι έπισκέπτες ένός μουσείου τίς έξαυλωμένες μορφές τῶν πινάκων τοῦ Γκρέκο.

Πιό κάτω ἄλλη ἀλλαγή σκηνογραφίας. Ὁ Σταυρός τῆς «Ψώκας», ἔνα κατάφυτο ρέμα μέθορυβώδη νερά, πλατάνια, μεγάλα ρόμπολα, πού ἀπάνω τους σκαρφαλώνει μιά ποικιλία ἀγριόβατων καί ἄλλων ἀναρριχώμενων φυτῶν, ἀσφαλισμένες φωλιές κάθε εἴδους πουλιῶν, πού χαλοῦσαν κυριολεκτικά τὸν κόσμο τήν ώρα τοῦ λυκόφωτος.

Τ' ἀκούγαμε ἀπ' τό μεγάλο μπαλκόνι τοῦ δασικοῦ σταθμοῦ πού ξαποστάσαμε, τρώγοντας τὸ στεγνό ζαχαρωμένο κιτρόμηλο καί μέ μεγάλη δυσκολία ξεκινήσαμε, σουρουπώνοντας, γιά νά φτάσουμε ἀργά τή νύχτα στή Μονή τῆς περιοχῆς Πάφου, τή Χρυσορογιάτισσα.

Ήταν ἔνα μικρό, μά νοικοκυρεμένο μοναστήρι. Ἀστραφτε ἀπό πάστρα. Τά πεύκινα δοκάρια κι οἱ φιλαδέλεις τῆς ὁροφῆς ἥταν χρωματισμένες μ' ἄσπρο καί γαλάζιο. Μετά τό δεῖπνο μέ τό «χαλούμιν» καί τό γλύκισμα-πετιμέζι μέ καρύδια — πήγαμε στά ἡλεκτρόφωτα κελιά μέ τούς λευκούς νιπτῆρες καί τά χιονάτα σεντόνια πού μύριζαν σαπούνι.

΄Απ' τήν ἀνοίχτη αὐλόπορτα ἀκούγαμε τήν κρήνη, πού ἔχυνε τό νερό της στή στέρνα τοῦ περιβολιοῦ. Πλῆθος ἄστρα καθρεφτίζονταν στά νερά της, διάφαγα, διαμαντένια, ἄυλα σάν τή νύχτα, πού ἔπεφτε σιγαλά σέ κεῖνο τό ψήλωμα τῆς Κύπρου. Τό νερό τῆς βρύσης ἔπεφτε σάν τό δάκρυ. Έτσι καθαρή σάν τό δάκρυ ἥταν καί ἡ ψυχή μας ἐκεῖνο τό βράδυ στήν Κύπρο.

(Γαλάζια Πορεία)

Παῦλος Κυριαζής

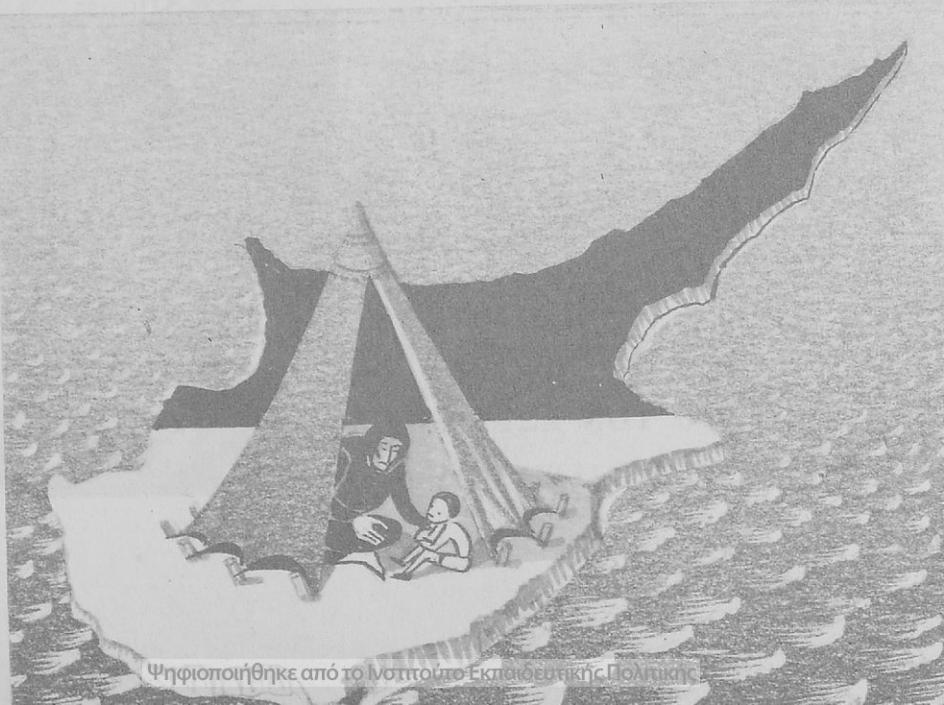
107. ΚΥΠΡΟΣ

Στοῦ πελάγου τά πέρατα – Ἀκρίτας τρανός
τῆς φυλῆς, πού χει ἀνάψει τῆς σοφίας ἡ δάδα,
σάν ὄρόσημο στέκεις φωτοβόλος φανός,
γιά νά λές: «Ἀπό δῶ ἀρχινᾶ ἡ Ἑλλάδα».

Κάθε τόσο σοῦ θραύει ὁ ἐχθρός τό σπαθί,
πότ’ ὁ ἔνας, πότ’ ὁ ἄλλος σέ κρατοῦν σκλαβωμένη,
μ’ ἂν στό χῶμα σου ἔχουν δυνάστες σταθεῖ,
τήν Ἑλλάδα ἡ ψυχή σου λαχταρᾶ καί προσμένει.

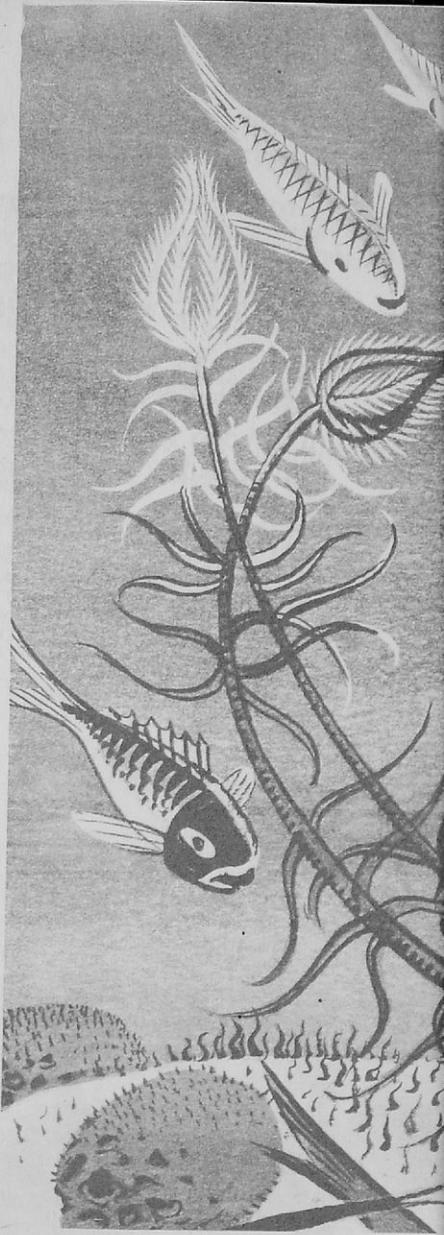
Τί σημαίνει ἂν αἰῶνες τή σκλαβιά σου πενθεῖς,
ἄν γιορτάζεις τίς νίκες τῆς φυλῆς μαυροφόρα,
σέ ποτίζει τό αἷμα τῶν ἀγώνων κι ἀνθεῖς
καί θά σ’ εὔρει ὀλόδροση τῆς Ἀνάστασης ἡ ὥρα!

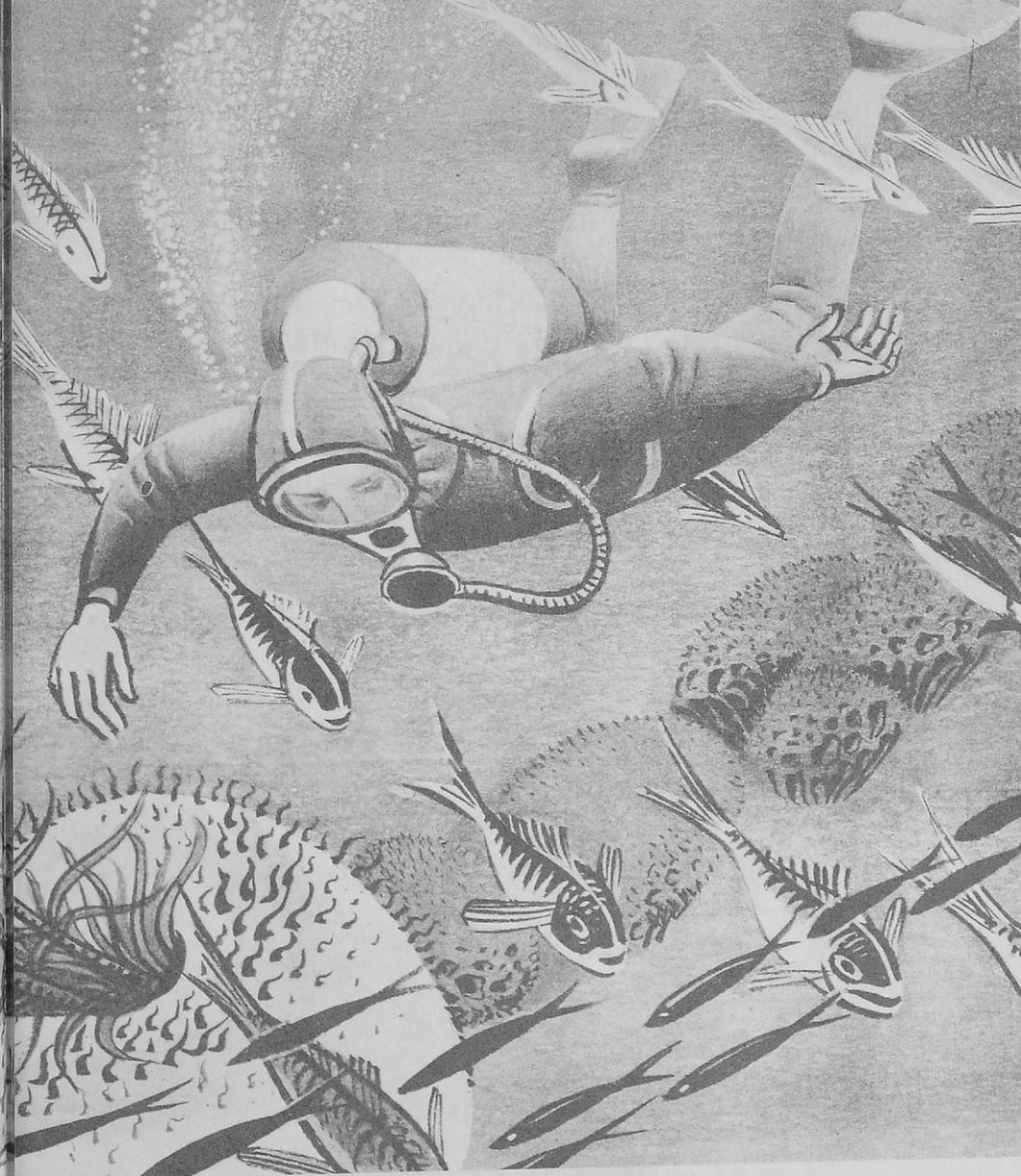
(Νεώτερη Σχολ. Ἀνθολογία Θ. Γιαννόπουλου) Ἀπόλλων Λεονταρίτης

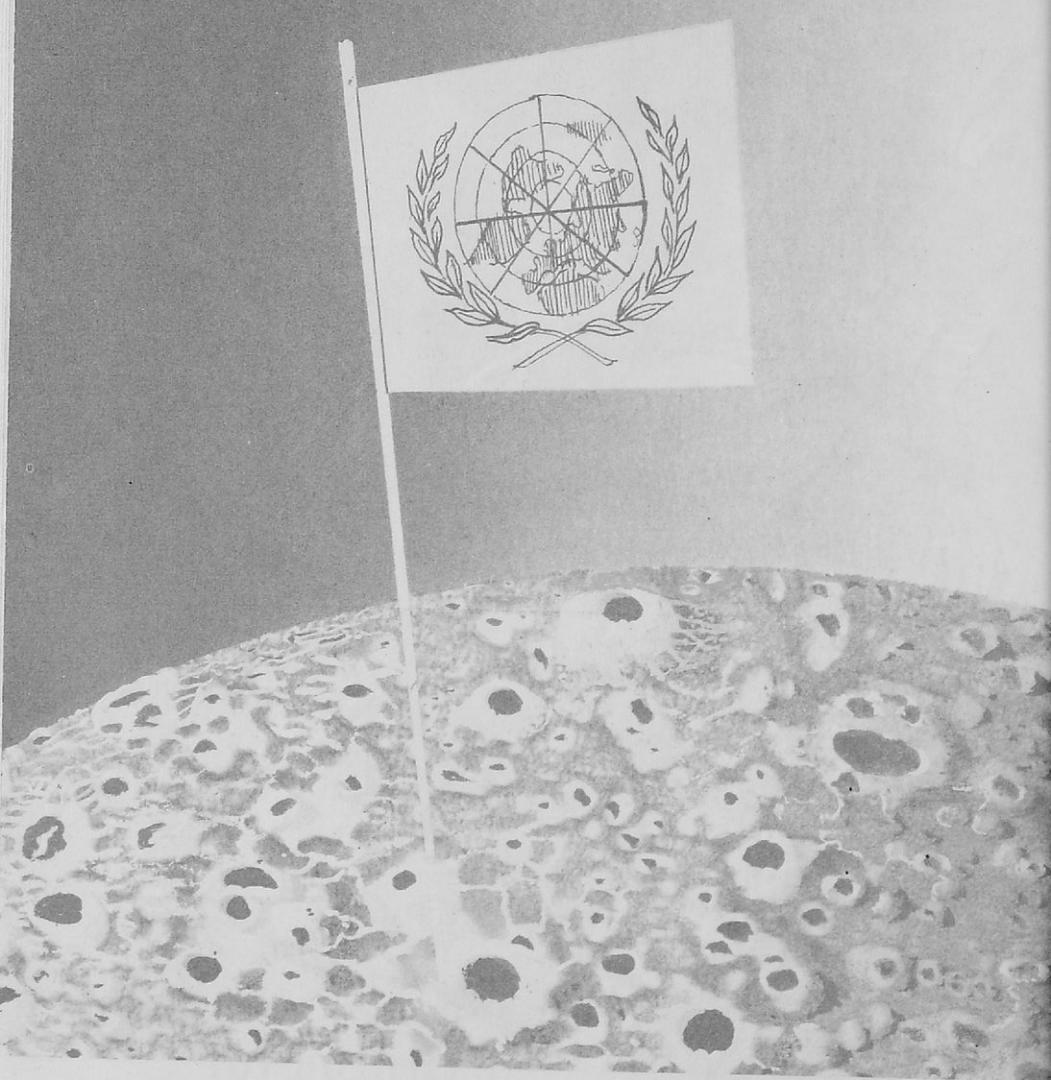
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**ΣΤ.
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ**

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

108. ΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Δόξα σ' αὐτούς, πού μάζεψαν σπειρί σπειρί τή γνώση
καὶ τῆς ἀλήθειας ὑψωσαν τόν πύργο τό λαμπρό.

Δόξα σ' αὐτούς, πού κάμανε στή γῇ νά ξημερώσει
καὶ δίδαξαν τῆς Ἀρετῆς τό χρέος τό Ιερό.

Μέ τό γιγάντιο χέρι τους μές ἀπό τά βιβλία
τά νιάτα πάντοτε ὁδηγοῦν σέ δρόμους φωτεινούς.
Σύντροφοι ἀκούραστοι, πιστοί, μαζί μας στά θρανία
ἀνοίγουν μπρός στά μάτια μας καινούργιους οὐρανούς.

Σάν τόν ἀνθό, πού τήν αὐγή μιᾶς νέας ζωῆς χαράζει
καὶ τό χιλιόχρονο δεντρί νέους πετᾶ βλαστούς,
μιά φλόγα ἄς καίει στά στήθια μας, καθώς τό χρέος μᾶς
[κράζει,

ἐμεῖς οἱ νέοι νά γίνουμε καλύτεροι ἀπ' αὐτούς...

Χάρης Σακελλαρίου

109. ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ Ο ΠΡΩΤΟΣ ΓΙΑΤΡΟΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑΣ

‘Ο κένταυρος Χείρων

Στό Πήλιο, ἀνάμεσα στίς δέξιές και τά ἔλατα, ζοῦσε ἔνας κένταυρος σοφός ὅσο και καλός. Μέ φύλλα στεφανωμένο τό γέρικό του κεφάλι, μέ δέρμα λύκου σκέπασμα στούς δυνατούς του ὕμους, περπατοῦσε σιωπηλά στά δάση και κάτω ἀπό τά πέταλά του ἔτριζαν τά ξερά κλαδιά.

Ἄν και γέρος, στεκόταν ἵσιος και ἀλύγιστος και σήκωνε ψηλά τά πόδια του, σάν ἄτι πού καμαρώνει. Τό πρόσωπό του ἔδειχνε σκέψη και μεγαλεῖο, μαζί μέ κούραση μεγάλη. Τόσα χρόνια τώρα ζοῦσε στά βουνά του, τόσα χρόνια εἶχαν περάσει ἐπάνω του, μονότονα ὅλα και κουραστικά. Καί, ὅσο μακριά κι ἀν ξεχώριζε τό μέλλον, δέν ἔβλεπε καμιά ἀλλαγή γιά κεῖνον, γιατί οι θεοί τόν εἶχαν κάνει ἀθάνατο. Εἶχε βαρεθεῖ τή ζωή μέ τίς λύπες και τούς κόπους της και ὅμως καμιά ξαλάφρωση δέν ἔβλεπε.

Τό κουρασμένο ἡσυχο βλέμμα του ἀνέβαινε στά δέντρα, πού ἐνωμένα πάνω ἀπό τό κεφάλι του ἔκαμαν σάν θόλο ὀλοπράσινο, κι ἔπειτα πάλι ἀδιάφορο γλιστροῦσε ἀπάνω στούς κορμούς και χαμένος στή σκέψη του κοίταζε ἐμπρός του χωρίς νά βλέπει. Ἡ ὁμορφιά τοῦ κόσμου δέν τόν συγκινοῦσε πιά, οὔτε τόν ἐνδιέφερε. — Χείρων! Χείρων! ξέσπασαν ἔξαφνα ζωηρές φωνές κοντά του. Και καμιά δεκαριά παιδιά ὄρμησαν μέσα ἀπό τά δέντρα και τόν τριγύρισαν. Ἀνάμεσά τους εἶχαν ἔνα παιδί μέ γαλανά μάτια, πού μέ τό δεξί χέρι ἔσφιγγε τ' ἀριστερό του.

— Δάσκαλε!, φώναζαν τά ἄλλα παιδιά. Βοήθησέ τον. Φίδι τόν δάγκασε!

“Ο κένταυρος ἀμέσως παραμέρισε τίς σκέψεις του κι ἔπιασε τό πονεμένο χέρι.

Γιά τοῦτα τά παιδιά ξυπνοῦσε ἀκόμα κάποια φλόγα μέσα του, καὶ ὅσο σκοτισμένος καὶ ἄν ἦταν, πάντα ἔμενε πρόθυμος νά τά βοηθήσει, νά τά διδάξει. Γιατί μόνος σκοπός τῆς ζωῆς του ἦταν νά τά μεγαλώσει καὶ νά τά κάνει ἄντρες καλούς καὶ γενναίους.

“Ἐξέτασε τό χέρι, πού ἄρχισε κιόλας νά μελανιάζει, κι εὐθύς διάταξε:

— Γρήγορα, στή σπηλιά. Ἰσως προφταίνω νά τό κάψω.

Τό πρόσωπό του ὅμως ἦταν σκοτισμένο. Γύρισε νά φύγει, ὅταν ἔνα μακρύ σφύριγμα τόν ἔκανε καὶ σήκωσε τό κεφάλι.

“Ἐνα πρόσωπο γελαστό φάνηκε πάνω ἀπό ἔνα βράχο καὶ μιά ζωηρή φωνή ἀκούστηκε:

— Ποῦ τρέχετε καὶ δέ μέ περιμένετε;

“Ἐξαφνα ὅμως ἀνήσυχα:

— Πληγώθηκε κανένας σας; Τί ἔπαθες, ἐσύ, ἐκεῖ κάτω; Στάσου κι ἔρχομαι.

Καί κατρακυλώντας τίς πέτρες πήδησε κοντά τους ἔνα ἀγόρι μέ κρεμασμένα γύρω στή μέση του διάφορα δέματα χορτάρια. Ἡ καλοσύνη ἦταν γραμμένη σ' ὅλο τό πρόσωπό του, πού τώρα ἔσκυβε συμπονετικά στό πληγωμένο χέρι.

‘Ο Ἀσκληπιός θεραπεύει γιά πρώτη φορά

— “Ἄχ, καημένε μου! ἔλεγε χαιδεύοντάς το, πῶς θά πονεῖς! Φίδι τό ἔκανε; Μά στάσου, κάτι ξέρω νά σου κάνω...

— “Αφησε, δάσκαλε, μπορῶ νά τό γιατρέψω. Ἄλήθεια σου λέω, ἄφησε νά δεῖς...

Εἶχε κιόλας λύσει ἔνα δέμα ἀπό τή ζώνη του καὶ μέ νευρικά δάχτυλα γύρευε ἔνα χόρτο.

— Νά έτοῦτο γύρευα!, φώναξε πιάνοντας ἔνα βοτάνι. Σήμερα τό βρῆκα ἀπό μιά λύκαινα τό ἔμαθα. Φαντάσου, δάσκαλε. Τὸ μάσησε λίγο, ἔγλειψε τήν πληγή της, πού ἦταν ὅμοια μ' αὐτήν, κι εὐθύς γιατρεύτηκε. Σάν τήν εἶδα λοιπόν νά φεύγει τρεχάτη, μάζεψα ὅσο βρῆκα ἀπό αὐτό τό βοτάνι... Νά, πές μου τώρα, πονεῖς ἀκόμα;

Ἐνῶ μιλοῦσε, εἶχε ἀπλώσει λίγα φύλλα στήν πληγή ἐπάνω, τήν εἶχε δέσει σφιχτά μέ μιά ζώνη και τώρα κοίταζε ἀνήσυχα τό σύντροφό του.

— Πές μου, πονεῖς ἀκόμα πολύ;

‘Ο μικρός κοίταζε τό δεμένο χέρι του και λίγο λίγο ἔφευγε ὁ πόνος ἀπό τό πρόσωπό του. Ἀναστέναξε ἔαλαφρωμένος και μ' εὐγνωμοσύνη σήκωσε τό βλέμμα στό σύντροφό του.

— Χάρα σ' ἐσένα, ‘Ασκληπιέ, εἶπε. Οἱ θεοί νά σου δώσουν εὐτυχία. Κουνᾶ κιόλα τά δάχτυλα και σέ λίγο οὔτε θά τό αἰσθάνομαι.

Μέ ἀγάπη πέρασε ὁ Χείρων τό χέρι στά μαλλιά του μαθητῆ του.

— Ἐσύ και τό δάσκαλό σου θά περάσεις! μουρμούρισε.

‘Ηταν μεγάλος λόγος αὐτός. Γιατί ὁ Χείρων ἦταν γνωστός ὅχι μόνο στήν πατρίδα του, ἀλλά σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα ώς ὁ ἐπιτηδειότερος και σοφότερος γιατρός πού ὑπῆρχε.

Καί ὅμως, ἡ προφητεία ἀλήθεψε.

Μεγάλωσε ὁ ‘Ασκληπιός, ἄφησε τό δάσκαλό του και κατέβηκε ἀπό τά δροσερά βουνά, ὅπου τόσοι ἥρωες πέρασαν τά παιδικά τους χρόνια κοντά στό σοφό κένταυρο.

Κατέβηκε στή γῆ ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους και πόνεσε ἡ καρδιά του σάν εἶδε τίς ἀρρώστιες και τίς δυστυχίες πού τούς ἔτρωγαν. Σπλαχνικά γιάτρευε ὅποιον συναντοῦσε και γρήγορα μαθεύτηκε σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα, πώς ὁ ‘Ασκληπιός, ὁ γιός του Ἀπόλλωνα και τῆς βασιλοπούλας Κορωνίδας, γιάτρευε και τούς πιό ἀπελπι-

σμένους. Κοπάδια ἔρχονταν οἱ ἄρρωστοι νά τόν δοῦν
καὶ τί μέ βότανα, τί μέ ἄλλα γιατρικά, ὅλους τοὺς
ἔστελνε πίσω γιατρεμένους.

Tá ἀσκληπιεῖα

Ἄπο ὅλους τούς ναούς του (ἀσκληπιεῖα τούς ἔλεγαν)
τρεῖς ἦταν οἱ κυριότεροι: τῆς Ἐπιδαύρου, τῆς Κῶ
καὶ τῆς Περγάμου, ὅπου πολλοί γιατρεύονταν ἀπό τούς
Ἀσκληπιάδες, τούς γιούς καὶ τούς μαθητές τοῦ θεοῦ.

Στή μέση τοῦ ναοῦ ἦταν ἕνα μεγάλο δωμάτιο, ὅπου
ἔστηναν τό ἄγαλμα τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ ὅπου ἔτρεφαν
οἱ Ἱερεῖς φίδια ἵερά.

Οἱ ἄρρωστοι ἤσπλανονταν στά πόδια τοῦ ἀγάλματος
καὶ στό σκοτάδι μόνο τά χρυσοπράσινα φίδια ἔβλεπαν,
πού σκέπαζαν τά μάρμαρα σάν ζωντανό κινούμενο χαλί.
Ἐβλεπαν ἐπίσης καὶ τό ἡσυχο ἀσπρο πρόσωπο τοῦ
θεοῦ, πού βαστώντας στό ἕνα χέρι τό ραβδί του, μέ
ἕνα φίδι τυλιγμένο γύρω ἀπλωνε τό ἄλλο βοηθητικά
στούς ἀρρώστους.

Ἐκεῖ περνοῦσαν ὀλόκληρη νύχτα καὶ τό πρωί ἔλεγαν
στούς Ἱερεῖς τό ὄνειρο ἢ τό δράμα πού εἶδαν. Κι ἐκεῖ-
νοι τούς ἐξηγοῦσαν τότε ποιά θεραπεία τούς συμβού-
λευε ὁ θεός.

“Οποιος γιατρεύοταν ἀφιέρωνε στό ναό μιά πλάκα,
πού παρίστανε τή γιατριά του. Πολλές τέτοιες πλάκες
βρέθηκαν προπάντων στήν Ἐπίδαυρο, ὅπου φαίνεται
νά ἦταν ὁ ἀρχαιότερος καὶ σημαντικότερος ναός.

Καὶ σήμερα ἀκόμα τό ραβδί τοῦ Ἀσκληπιοῦ μένει
τό σύμβολο τῆς γιατρικῆς.

(Μύθοι καὶ θρύλοι)

Ἀλεξάνδρα Δέλτα

110. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Τό χαρτί

— Μάλιστα, ἀγαπητό μου παιδί. Μή σου φαίνεται καθόλου παράξενο. Τά ώραῖα ἄσπρα φύλλα τῶν τετραδιῶν σου καὶ τά ώραῖα χρυσοδεμένα βιβλία σου γίνονται ἀπό κουρέλια.

— Καὶ τό ὅμορφο βιβλίο μέ τίς εἰκόνες καὶ τά παραμύθια, πού μοῦ χάρισε προχθές ὁ πατέρας;

— Ναι! Κι ἐκεῖνο καὶ κάθε ἄλλο βιβλίο. Ἡ ἀπὸ κουρέλια θά εἶναι ἡ ἀπό τό ξύλο μερικῶν δέντρων. Τέτοια δέντρα ὅμως ἡ πατρίδα μας δέν ἔχει καθόλου ἡ δέν τά ἔχει στίς ἀναγκαῖες ποσότητες. Ἐτσι, τά δικά σου βιβλία, πού ἀπό τήν ἀρχή ὡς τό τέλος ἔγιναν ἐδῶ, δέν εἶναι ἀπίθανο, νά εἶναι ἀπό πατσαβοῦρες πεταγμένες στή λάσπη τοῦ δρόμου, ἀπό τρύπιες κάλτσες κι ἀπό λιωμένα ἐσώρουχα.

— Ἀλήθεια, πῶς γίνεται ἔνα βιβλίο, παππού;

Κι ὁ παππούς ἄρχισε:

— Ἐχεις ῥεῖ μερικούς ἀνθρώπους, πού μαζεύουν κουρέλια στά σκουπίδια; Γιά τό χαρτί τά μαζεύουν. Τά συγκεντρώνουν ὅλα σ' ἔνα μέρος, τά διαλέγουν, ἄλλα γιά τό καλύτερο καὶ ἄλλα γιά τό κατώτερο χαρτί, τά πλένουν μέ προσοχή καὶ τά ρίχνουν στίς μηχανές: Ἐκεῖ ὑπάρχουν ψαλίδια πού τά κόβουν σέ κομμάτια, ἀγκίστρια πού τά ξεσκίζουν, τροχοί πού τά μασοῦν, τ' ἀναταράζουν μέσα στό νερό καὶ τά μεταβάλλουν σέ πάστα. Τότε ρίχνουν μέσα διάφορα φάρμακα, σπως χλωριό π.χ., καὶ ἡ πάστα καθαρίζει καὶ γίνεται ἄσπρη. Ἀλλες μηχανές τήν ἀπλώνουν ὕστερα σέ λεπτά στρώματα μέσα σέ κόσκινα. Ἐκεῖ στραγγίζει τό νερό καὶ ἡ πάστα γίνεται πιό πυκνή. Κατόπιν ἄλλοι κύλινδροι πιέζουν τήν πάστα καὶ τήν κάνουν φύλλα, ἄλλοι τήν ξεραίνουν κι

ἄλλοι τή λουστράρουν. "Ετσι τό χαρτί εἶναι ἔτοιμο.

"Εδῶ θά πρέπει νά διευκρινίσω ὅτι: Σήμερα, μέ τήν τε-
ράστια ἐξάπλωση τοῦ βιβλίου καί γενικά τοῦ χαρτιοῦ,
θά ἡταν πολύ ἀστεῖο νά θέλαμε νά καλύψουμε τίς ἀνά-
γκες τῆς ἀγορᾶς μέ κουρέλια. Γι' αὐτό τά πάντα σχεδόν
γίγονται μέ πρώτη ψήλη τό ξύλο καί σέ δεύτερη μοίρα μέ
σπάρτο, ἄχυρο, ίνδοκάλαμο ἢ ζαχαροκάλαμο. Μέ τή
διαφορά πώς στή χώρα μας δέν ἔρχεται ξύλο, ἀλλά ξυ-
λοπολτός. Τά ἐργοστάσια ἔξω δηλ., ὅπως στή Σουηδία,
στόν Καναδά καί ἀλλού, κατεργάζονται τούς κορμούς
τῶν δέντρων καί τούς μεταβάλλουν σέ ξυλοπολτό. Τά
δικά μας ἐργοστάσια – καί τέτοια βρίσκονται κυρίως
στήν Ἀθήνα, στήν Πάτρα, στό Αίγιο, στή Δράμα – πα-
ραλαμβάνουν τόν ξυλοπολτό καί μέ τήν κατάλληλη
ἐπεξεργασία παράγουν τά διάφορα εἰδη τοῦ χαρτιοῦ,
ἀπό τό χαρτί τοῦ χασάπη ὡς τά χαρτιά πολυτελείας.
Μόνο πού γιά τά ἔξαιρετικά χαρτιά πολυτελείας χρη-
σιμοποιοῦν ἀκόμα τά κουρέλια.

– Ποῦ νά φανταστεῖ κανείς, παππού, πώς αὐτό τό εὐγε-
νέστατο φύλλο χαρτιοῦ ἔχει τόσο ταπεινή, ἃς ποῦμε,
καταγωγή!

– Καί εἶναι περήφανο γι' αὐτό, Μαρία. Δέν κοιτάζει
τί ἡταν, ἀλλά τί ἔγινε. Μάλιστα! Αὐτό τό ἀσήμαντο
ύλικό ἔγινε τό μέσο τῆς πιό εὐγενικῆς ἐργασίας, τῆς
πνευματικῆς!

·Η συγγραφή

Γιά νά γίνει τώρα τό βιβλίο, εἶναι ἀπαραίτητες δύο
βασικές ἐργασίες: τοῦ συγγραφέα πού σκέφτεται καί τό
γράφει, καί τοῦ τυπογράφου πού τό τυπώνει.

'Αλλά δέν εἶναι μικρή δουλειά νά σκεφτεῖ κανείς καί
νά γράψει ἔνα βιβλίο. Πρέπει ν' ἀφιερώσει σ' αὐτό ὅλη
τή δύναμη τῆς ψυχῆς του καί νά ἐργαστεῖ πολύ πνευμα-

τικά. Ξέρεις ὅμως ὅτι ἡ πνευματική ἐργασία ἔξαντλει πιό γρήγορα τίς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τή σωματική.

— Βέβαια, βέβαια! Καταλαβαίνω πόσο δύσκολο εἶναι νά γραφεῖ ἔνα βιβλίο, ἀφοῦ ἐγώ γιά μιά ἔκθεση ἥ γιά μιά ἐπιστολή μιᾶς μόνο σελίδας κάνω τουλάχιστο μισή ὥρα, ὡσπου νά βρῶ τήν πρώτη λέξη. Κι ἀφῆστε ύστερα!

— Μήπως εἶναι ἡ πρώτη ἥ ἡ τελευταία λέξη στό βιβλίο, παιδί μου; Ὁ συγγραφέας πρέπει νά γνωρίζει ἔνα σωρό πράγματα γιά κάθε εἶδος βιβλίου, πού θέλει νά γράψει. Κι αὐτά νά τά ἔχει τόσο καλά ξεκαθαρισμένα στό μυαλό του, ὡστε νά μπορεῖ νά τά διατυπώνει καθαρά, γιά νά τόν καταλαβαίνει ὁ κόσμος. Γιατί μόνο ἔτσι μπορεῖ ἀπό τά βιβλία νά μορφώνεται καί στό νοῦ καί στήν ψυχή καί στό χαρακτήρα.

— Κι ἄν αὐτός ὁ κόσμος εἶναι παιδιά σάν κι ἐμένα; Φαντάζομαι τί δυσκολίες θ' ἀντιμετωπίζουν οἱ συγγραφεῖς παιδικῶν βιβλίων! Ἐτσι δέν εἶναι;

— Ἐτσι καί κάτι παραπάνω. Γι' αὐτό κι ἐσύ κι ὅλα τά παιδιά τῆς ἀνθρωπότητας πρέπει νά χρωστᾶτε ἀπεριόριστη εὐγνωμοσύνη στούς ἀνθρώπους, πού τόσο κουράζονται, γιά νά σᾶς δώσουν τά μέσα νά μορφωθεῖτε.

Ἡ ἐκτύπωση

— Άλλά τή μεγαλύτερη εὐγνωμοσύνη, Μαρία, πρέπει νά τή χρεωστοῦμε ὅλοι μας, μικροί καί μεγάλοι, στόν Ιωάννη Γουτεμβέργιο, τόν ἐφευρέτη τῆς τυπογραφίας. Ἐσύ, μπορεῖς σήμερα μέ δέκα αὐγά τῆς κότας νά πάρεις ἔνα βιβλίο, ἐνῶ γιά ν' ἀποκτήσουν οἱ ἀνθρωποι ἔνα τέτοιο βιβλίο στά παλιά χρόνια, θά ἔπρεπε νά πουλήσουν τ' ἀμπέλι τους. Κι ὅσοι εἶχαν ἀμπέλια καί χρήματα — οἱ λίγοι — καλά, οἱ ἄλλοι — οἱ πολλοί — ὅμως;

— Ἄσφαλῶς τότε πολύ λίγοι θά μάθαιναν γράμματα, ε;

— Μόνο λίγοι; Ἐλάχιστοι. Τά βιβλία τότε γράφονταν μέ τό χέρι (χειρόγραφα) καί χρειαζόταν πολύς χρόνος γιά νά γραφεῖ ἔνα ἔνα, ἐνῶ σήμερα σέ μιά ὥρα μποροῦν νά τυπωθοῦν ἑκατό — διακόσια — χίλια καί περισσότερα. Γι' αὐτό τότε ἦταν πανάκριβα, ἐνῶ σήμερα εἶναι ἀρκετά φτηνά.

— Ἀλήθεια, πῶς γίνεται τό τύπωμα τῶν βιβλίων, παππού;

— Πρόσεξε, Μαρία, γιά νά καταλάβεις.

— Φαντάσου, κάτι μικρά καί κοντά μεταλλικά ραβδάκια σάν τό μισό σπίρτο, πού τό καθένα στήν κορυφή ἔχει σκαλισμένο ἀπό ἔνα γράμμα τοῦ ἀλφάβητου, ἔνα σημεῖο στίξης, ἔναν ἀριθμό, ἔνα σημάδι, τέλος πάντων, ἀπ' αὐτά, πού χρειάζονται γιά νά τυπωθεῖ τό βιβλίο. Αὐτά λέγονται τυπογραφικά στοιχεῖα.

Κάθε τυπογραφεῖο ἔχει πολλά στοιχεῖα γιά κάθε γράμμα καί τά ἔχει σέ μιά κάσα, χωρισμένη σέ μικρά τετραγωνάκια. Στό κάθε χώρισμα εἶναι γράμματα ἐνός μόνο εἰδους: ἐδῶ τό Α, ἐκεῖ τό α, ἀλλοῦ τό ἄ, τό ἄ, τό Β, τό β, τό γ, κ.ο.κ.

Ο στοιχειοθέτης, εἰδικός ἐργάτης τοῦ τυπογραφείου, ἔχει μπροστά του τό χειρόγραφο τοῦ συγγραφέα, παίρνει ἔνα γράμμα καί συνθέτει τίς λέξεις, τίς σειρές, τή σελίδα. Τίς λέξεις καί τίς σειρές τίς τοποθετεῖ στό «συνθετήριο», κι αὐτό, μόλις συμπληρωθεῖ ἡ σελίδα, τό δένει γύρω γύρω μέ σπάγκο, γιά νά μή σκορπιστοῦν τά στοιχεῖα.

Τά τελευταῖα χρόνια τή στοιχειοθέτηση τήν κάνουν μηχανές, μονοτυπικές ἢ λινοτυπικές, ὅπως τίς λένε.* 'Αλλ' αὐτό εἶναι ἄλλη δουλειά. Καί θά μιλήσουμε ἄλλοτε.

Μέ πολλές σελίδες μαζί σχηματίζεται ἡ τυπογραφική πλάκα, πού τή βάζουν στό πιεστήριο. Ἐκεῖ εἶναι ἔνας

Σημ. Πολύ τελευταῖα, γιά τή στοιχειοθέτηση χρησιμοποιοῦνται ἡλεκτρονικοί ἐγκέφαλοι.

κύλινδρος ἀλειμμένος μέ μελάνι, πού, μέ τήν κινηση
πού κάνει κάθε φορά, ἀκουμπάει στήν πλάκα και τήν
ἀλείφει, ἐνῶ ἀμέσως μπαίνει ἀπό πάνω της ἔνα φύλλο
χαρτιοῦ, ὅπου, μέ λίγη πίεση, τυπώνονται τά γράμματα.

Τά φύλλα αὐτά τά παίρνει ἀργότερα ὁ διπλωτής, τά
διπλώνει και τά παραδίνει στό βιβλιοδέτη, πού παρου-
σιάζει τό βιβλίο ἔτοιμο.

— „Αχ! καλέ παππού, πῶς ἥθελα νά τά ἔβλεπα αὐτά τά
πράγματα! Πόσο θά μοῦ ἄρεσε! Τώρα, πού βλέπω πόσος
κόπος χρειάζεται γιά νά ἔτοιμαστεῖ ἔνα βιβλίο, τό ἀγα-
πῶ ἀκόμη περισσότερο κι εὐγνωμονῶ ὅχι μόνο τό συγ-
γραφέα, ἀλλά και τό στοιχειοθέτη και τόν πιεστή και
τό βιβλιοδέτη και κάθε ἄνθρωπο, πού καταγίνεται μέ
τήν εὐγενική αὐτή ἐργασία.

— Θά σέ πάω σ' ἔνα τυπογραφεῖο, Μαρία. Φτάνει πού
τόση ὡρα μέ ἀκουσες μέ τόση προσοχή. Κι εἶναι ξέρεις
ή ἀδυναμία μου νά χαίρω ἴδιαίτερα και νά κάνω ὅποια-
δήποτε χάρη στά παιδιά, πού εὐχαριστιοῦνται και ζη-
τοῦν νά διδάσκονται τά ωφέλιμα πράγματα.

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

111. ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ ΚΑΙ Η ΚΩΠΑΪΔΑ

Τόν περασμένο Αὔγουστο ὁ πατέρας μου μέ πῆρε
μαζί του σ' ἔνα ταξίδι, πού θά ἔκανε ὡς τή Θεσσαλονί-
κη. Εἶχα ἀκούσει τόσα πολλά γιά τή δεύτερη πρωτεύου-
σα τής πατρίδας μας, τήν ὅμορφη «νύμφη» τοῦ Θερμαϊ-
κοῦ», και εἶχα μεγάλη ἐπιθυμία νά τήν ἐπισκεφτῶ.

Ξεκινήσαμε λοιπόν ἔνα πρωινό ἀπό τήν Ἀθήνα, πε-

ράσαμε τή Θήβα καί πρίν ἀπό τό μεσημέρι βρισκόμαστε στό ὑψος τοῦ χωριοῦ Ἀλίαρτος (παλιότερα τό λέγανε Μούλκι).

Δεξιά μας ἀπλωνόταν μιά ἀπέραντη πρασινάδα, δεῖγμα τῆς ζωηρῆς βλάστησης, πού σκέπαζε σέ μεγάλη ἀπόσταση τή γύρω ἔκταση.

— Κοίταξε, πατέρα, κοίταξε! Τί μεγάλες ἀραποσίτιες! Καὶ πόσα ἀραποσίτια ἔχει κάθε φυτό! Δέν μπορῶ νά τά μετρήσω, καθώς τρέχουμε, ἀλλά θά ἔχει πέντε κι ἔξι τό καθένα.

Τό αὐτοκίνητο προχωροῦσε μέ ταχύτητα σαράντα περίπου χιλιόμετρα τήν ὥρα, κι ἐμεῖς μπορούσαμε νά διακρίνουμε δεξιά μας, ἐκτός ἀπό τ' ἀραποσίτια, τίς θερισμένες ἔκτασεις τῶν σιταριῶν, τίς πλούσιες βαμβακοφυτεῖες καί τά περιβόλια, στά ὅποια οἱ καλλιεργητές μέ τίς φανταχτερές τους φορεσιές φαίνονταν ἀπό μακριά σάν κινούμενα ἄνθη μέσα στόν καταπράσινο κάμπο.

— Ναί, παιδί μου, ἀπάντησε ὁ πατέρας.

‘Η ἔκταση αὐτή εἶναι πραγματικά καί μεγάλη — 250.000 στρέμματα — ἀλλά καί πολύ γόνιμη. Ἄξιζει νά τή θαυμάζουμε! ’Αν ἡξερες ὅμως καί τήν ιστορία της, δέ θά θαύμαζες τόσο τήν πρασινάδα καί τήν πλούσια παραγωγή, ὅσο τή σκληρή κι ἀδιάκοπη προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νά δημιουργήσει αὐτό πού βλέπεις. ’Αν ἡξερες τόν ἀγώνα, πού ἔκαμε πολεμώντας τά στοιχεῖα τῆς φύσης ὁ ἄνθρωπος, γιά νά μεταβάλει πολλά μέρη τῆς πατρίδας μας ἀπό ἐστίες δυστυχίας σέ πηγές εύτυχίας...

— Βέβαια, πατέρα, πολλές φορές ἄκουσα στό σχολεῖο μας γιά μεγάλα τεχνικά ἔργα, ὅπως εἶναι τῆς Μακεδονίας μας προπάντων ἡ τῆς Θεσσαλίας. Κι ἀπό ὅσα μᾶς ἔλεγε ὁ δάσκαλός μας, φαντάστηκα πόσο θά ἐργάστηκε καί τί χρήματα θά ξόδεψε τό Κράτος μας γιά τήν ἐκτέλεσή τους, ὅταν εἶχε ν' ἀγωνιστεῖ στή Μακεδονία π.χ. γιά νά ἔξαφανίσει τίς τρομερές πλημμύρες, τίς κατα-

στροφές καί τήν ἔλονοσία!

—”Α! αὐτή ἡ ἔλονοσία, παιδί μου, τί μεγάλο κακό γιά τήν πατρίδα μας! Θυμοῦμαι παλιότερα ὅτι ὑπόφερε ἀπό αὐτήν ὁ περισσότερος πληθυσμός μας. ”Ολοὶ ὅσοι κατοικοῦσαν στίς πεδιάδες τῆς Μακεδονίας, ἀλλά καὶ σέ ἄλλα μέρη, ὀλόκληρο τὸ χρόνο ζοῦσαν μέ το κινίνο στήν τσέπη, κίτρινοι, ἀρρωστιάρηδες, ἀνίκανοι γιά ἐργασία. Εὐτυχῶς ὅμως τώρα γλίτωσαν.

Τά μεγάλα τεχνικά ἔργα τῆς πεδιάδας τῶν Σερρῶν, τοῦ ποταμοῦ Ἀξιοῦ, τῆς λίμνης τῶν Γιαννιτσῶν ἔχουν ἀποδώσει στήν καλλιέργεια περισσότερα ἀπό 1.600.000 στρέμματα, γλίτωσαν ὅμως καί τούς ἀνθρώπους μας ἀπό τήν ἔλονοσία καί τίς καταστροφές.

’Αλλ’ ἂς συνεχίσουμε τή συζήτησή μας γιά τήν περιφέρεια αὐτή, πού ἔχουμε τώρα μπροστά μας, γιά νά δεῖς ἀπό πόσο μακριά ἀρχίζει ἡ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νά ὑποτάξει τά στοιχεῖα τῆς φύσης στή δύναμή του. ’Από τόσο μακριά, ὥστε κινδυνεύει νά χαθεῖ μέσα στά βάθη τῶν αἰώνων.

Καί στά πολύ παλιά χρόνια καί στά νεώτερα ὅλη αὐτή ἡ ἔκταση, πού τή βλέπεις τώρα νά εἶναι καταπράσινη πεδιάδα, ἦταν μία λίμνη, ἡ Κωπαΐδα, ἡ μεγαλύτερη ἵσως ἀπ’ ὅλες τίς λίμνες τῆς πατρίδας μας.

Μερικά μέρη της, τά ψηλότερα, ξεραίνονταν τό καλοκαίρι καί οἱ ἀνθρώποι τά καλλιεργοῦσαν. Τά λίγο βαθύτερα ὅμως ἔμεναν λιβάδια καί βάλτοι μέ πολλά στάσιμα νερά, πού ἦταν παντοτινή καί μόνιμη ἐστία τῆς ἔλονοσίας. Οἱ κάτοικοι τῆς περιφέρειας ὑποφέρανε πολύ ἀπό τίς ἀσθένειες. Γι αὐτό ἀπό τά ἀρχαῖα ἀκόμη χρόνια ἀσχολήθηκαν μέ τήν ἀποξήρανσή της.

Εἶναι βέβαιο ὅτι κατά τήν προϊστορική περίοδο, πρίν ἀπό τό 2.000 π.Χ., ἡ λίμνη εἶχε ἀποξηρανθεῖ ἀπό τούς τότε κατοίκους, τούς Ὁρχομενίους. Αὐτοί μάλιστα εἶχαν τότε ἀπό τό πραγματικά εὐφορότατο ἔδαφός της τόσο

πολλά προϊόντα, πού τούς χάρισαν ἀμύθητα πλούτη.

Αλλά οἱ Θηβαῖοι, κατά τό 1500 π.Χ., ἔκαμαν πόλεμο ἐναντίον τῶν Ὀρχομενίων, γιά νά τούς πάρουν τά πλούσια χτήματα. Κι ἐπειδή δέν μπόρεσαν νά τούς νικήσουν, ἔφοραξαν τίς καταβόθρες πού εἶχαν φτιάξει ἐκεῖνοι, γιά νά φεύγουν τά νερά, κι ἔτσι πλημμύρισαν πάλι τήν περιοχή καί μαζί ἔπνιξαν πολλές πόλεις, πού ήταν ἐκεῖ χτισμένες.

Αργότερα, στά χρόνια τοῦ Μεγάλου Ἀλέξανδρου (325 π.Χ.), ἐπιχειρήθηκε νέα ἀποξήρανση τῆς λίμνης. Κατασκευάστηκαν διώρυγες, πηγάδια καί ἄλλα παρόμοια, ἀλλά τό ἔργο ἐμποδίστηκε ἀπό τούς Βοιωτούς καί σταμάτησε.

Ἐτσι ἔμεινε ἡ λίμνη ὡς τά 1876. Τό Ἑλληνικό Κράτος, ἐλεύθερο πιά ἀπό τή μακροχρόνια σκλαβιά, ἀρχισε τήν ἐκτέλεση τεχνικῶν ἔργων, γιά νά καλυτερέψει τή θέση τῶν πολιτῶν του. Ἀνάθεσε τότε καί τήν ἀξιοποίηση τῆς Κωπαΐδας σέ μιά ἀγγλική ἑταιρεία, πού ἐξακολουθοῦσε νά ἔργαζεται ὡς τά τελευταῖα χρόνια.

Ἡ ἑταιρεία ἔφερε μηχανήματα, ἄλλα γιά νά σκάβουν τό ἔδαφος καί νά πετοῦν τά χώματα, ἄλλα γιά νά φτιάχνουν τ' ἀναχώματα ἀπό τή μιά μεριά καί ἀπό τήν ἄλλη στίς διώρυγες πού κατασκεύαζε, ἄλλα γιά νά τρυποῦν τούς βράχους: Καί τί δέν ἔφερε!

Καί χρησιμοποίησε χιλιάδες ἔργατες. Αὐτή ἐρεύνησε καί βρήκε τά παλιά ἔργα, κατασκεύασε ἀκόμη νέες διώρυγες, δίχετούς, πηγάδια καί καταβόθρες καί διοχέτευσε τά νερά τῆς λίμνης ἀνάμεσα ἀπό τό βουνό Σκορπονέρι στή θάλασσα τοῦ Εύβοϊκοῦ κόλπου.

Ἡ ἔργασία αὐτή κράτησε πάρα πολλά χρόνια. Συνεχιζόταν κανονικά στόν καιρό τῆς εἰρήνης, σταματοῦσε στά χρόνια τῶν πολέμων καί πάλι ἐπαναλαμβανόταν, ὥσπου ἀποξηράνθηκε σχεδόν δλόκληρη ἡ λίμνη.

Χιλιάδες στρέμματα ἐλευθερώθηκαν ἀπό τά νερά, καί

ὅλη ἡ περιοχή γλίτωσε ἀπό τοὺς πυρετούς καὶ τίς ἀσθένειες. Γεμάτοι ὑγεία καὶ ὄρεξη οἱ κάτοικοι σήμερα ἐργάζονται στὰ χτήματά τους ἀπό τὸ πρωί ὥς τὸ βράδυ καὶ δέν παύουν νά εὐγνωμονοῦν τὸ Κράτος, πού δέ λυπήθηκε μόχθους κι ἔξοδα, γιά νά τούς χαρίσει τήν εὐτυχία.

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

112. ΤΟ ΣΤΕΜΜΑ ΤΟΥ ΙΕΡΩΝΑ

Δεῖτερος υπόδοσ

·Ο χρυσοχόος καὶ τό βασιλικό στέμμα

Μιά μέρα, στίς Συρακοῦσες τῆς Σικελίας, ἔνας ἄνθρωπος ἔτρεχε γυμνός στούς δρόμους τῆς πόλης καὶ φώναζε:

— Εῦρηκα! Εῦρηκα!

‘Ο κόσμος ξαφνιάστηκε. Καί ξαφνιάστηκε πιό πολύ, γιατί ὁ ἄνθρωπος αὐτός δέν ἦταν ἄγνωστος ούτε τυχαῖος. Ἡταν ὁ σοφός Ἀρχιμήδης, πού ἔμενε στ’ ἀνάκτορα, κοντά στό βασιλιά Ιέρωνα.

— Ο δυστυχισμένος! ἔλεγε ὁ κόσμος. Σίγουρα τρελάθηκε. Τί κρίμα!

Καί εἶχε δίκιο ὁ κόσμος. Πῶς ἦταν ἀλλιώς δυνατό ἔνας ἄνθρωπος, πού ἔχει γερό τό μυαλό του, νά γυρίζει γυμνός στούς δρόμους καὶ νά φωνάζει...

Κι ὅμως! ‘Ο σοφός Ἀρχιμήδης δέν εἶχε τρελαθεῖ. Τό μυαλό του ἔξακολουθοῦσε νά εἶναι σάν πρῶτα γερό. Μά τότε τί εἶχε συμβεῖ;

‘Ο βασιλιάς, μ’ ὅλο πού ἡ χώρα του ἦταν πολύ μικρή,

ηθελε νά φοράει τό μεγαλύτερο στέμμα του κόσμου. Κάλεσε λοιπόν τόν πιό ξακουστό χρυσοχόο τῆς χώρας του, τοῦ ἔδωσε δέκα λίτρες καθαρό χρυσάφι καί τοῦ εἶπε:

— Πάρε αὐτό τό χρυσάφι. Θά μου φτιάσεις ἔνα στέμμα, τό ώραιότερο πού μπορεῖ νά γίνει. Θέλω νά μέ ζηλεύουν ὅλοι. Πρόσεξε ὅμως, θά μεταχειριστεῖς ὅλο τό χρυσάφι πού σου δίνω κι ἄλλο μέταλλο δέ θ' ἀνακατώσεις.

— Θά γίνει, ὅπως προστάξεις, βασιλιά μου, ἀποκρίθηκε ὁ χρυσοχόος. Παίρνω δέκα λίτρες χρυσάφι. Σέ ἐνενήντα μέρες θά σου παραδώσω τό στέμμα μέ τό ἴδιο ἀκριβῶς βάρος.

Ἐτσι κι ἔγινε. Στίς ἐνενήντα μέρες ὁ χρυσοχόος ἔφερε στό βασιλιά τό στέμμα. Ἡταν πολύ ώραῖο, φτιαγμένο μέ μεγάλη λεπτότητα καί τέχνη. Ὅσοι τό εἶδαν τό θαύμασαν καί εἶπαν πώς ὅμοιό του δέν ὑπάρχει στόν κόσμο.

Ο βασιλιάς τό φόρεσε στό κεφάλι του, κοιτάχτηκε στόν καθρέφτη, τό καμάρωσε, τό θαύμασε καί κατόπιν τό ζύγισε στή ζυγαριά του.

Ἡταν ἀκριβῶς δέκα λίτρες.

— Μπράβο! εἶπε στό χρυσοχόο ἐνθουσιασμένος. Εἶσαι καλός τεχνίτης, μά καί τίμιος ἀνθρωπος. Σου ἀξίζει μεγάλη τιμή! Καί τόν ἀντάμειψε βασιλικά, πλούσια.

Τό πρόβλημα τοῦ Ἀρχιμήδη

Ἄλλα στ' ἀνάκτορα ζοῦσε κι δ σοφός Ἀρχιμήδης, πού τόν κάλεσε ὁ βασιλιάς νά θαυμάσει κι αὐτός τό πολύτιμο στέμμα.

— Ωραία, πολύ ώραία ἐργασία! παρατήρησε ὁ Ἀρχιμήδης, ἀφοῦ περιεργάστηκε καλά τό στέμμα. Τό χρυσάφι ὅμως...;

— Τί; εἶπε ὁ βασιλιάς. Τό χρυσάφι; Ζύγισα τό στέμμα

στή ζυγαριά καί ζυγίζει ἀκριβῶς δέκα λίτρες, ὅσο ἔδωσα. "Α, ὁ χρυσοχόος εἶναι τίμιος ἄνθρωπος.

— Ναί, εἶπε ὁ Ἀρχιμήδης. Βέβαια, τό βάρος εἶναι τό ἴδιο, μά τό χρυσάφι δέ μου φαίνεται νά ἔχει τό λαμπερό ἐκεῖνο χρῶμα πού εἶχε, ὅταν ἦταν ἀκατέργαστο.

Ο βασιλιάς μπῆκε σέ σκέψεις. Τί θά μποροῦσε νά κάνει ὁ χρυσοχόος, γιά νά τόν γελάσει;

— Θά μποροῦσε ὁ χρυσοχόος, συμπλήρωσε ὁ Ἀρχιμήδης, νά κρατήσει μιά ἡ δυό λίτρες χρυσάφι καί νά τό ἀντικαταστήσει μέ ἵσο βάρος ἀπό ἀσήμι ἡ κασσίτερο.

— Καί ὑπάρχει τρόπος νά τό ἔξακριβώσουμε αὐτό; ρώτησε κάπως στενοχωρημένος τώρα ὁ βασιλιάς.

— Δυστυχῶς, ὅχι! Ἔγώ τουλάχιστο ὡς τώρα δέν ξέρω κανέναν τρόπο, ἀπάντησε ὁ Ἀρχιμήδης.

Δέν ἦταν ὅμως κι ἀπό τούς ἀνθρώπους, πού παραδέχονται εὔκολα πώς ἔνα πράγμα εἶναι ἀδύνατο. Καί πάντα τοῦ ἄρεσε νά λύνει δύσκολα προβλήματα. "Ετσι, ὅταν κάτι τόν ἀπασχολοῦσε δέν τό ἄφηνε, ἀλλά τό μελετοῦσε, τό σκεφτόταν, τό βασάνιζε, ὥσπου ἔβρισκε τή λύση του.

Τό πρόβλημα λοιπόν, πού ἔβαλε τώρα στό μυαλό του ὁ Ἀρχιμήδης νά λύσει, ἦταν νά βρεῖ τρόπο νά ἔξακριβώσει, ἄν ὁ χρυσοχόος γέλασε ἡ ὅχι τό βασιλιά. Μέ αὐτό ξυπνοῦσε τό πρωί, μ' αὐτό κοιμόταν τό βράδυ.

Η λύση τοῦ προβλήματος

Μιά μέρα, μέ τή σκέψη συγκεντρωμένη στό ἴδιο ζήτημα, ὁ Ἀρχιμήδης μπῆκε στό μπάνιο νά κάνει τό λουτρό του. Ή μπανιέρα ἦταν γεμάτη ὡς τά χείλη. Ὁ Ἀρχιμήδης γδύθηκε καί μπῆκε μέσα. "Οπως ἦταν φυσικό, μιά ποσότητα ἀπό τό νερό χύθηκε ἀπό τά χείλη τῆς μπανιέρας ἔξω. Αὐτό γινόταν κάθε φορά, πού ὁ σοφός ἐπαιρετε τό λουτρό του, ποτέ ὅμως πρωτύτερα δέν τό εἶχε προ-

σέξει. Καί τό πρόσεξε μόνο τώρα. Καί μάλιστα τοῦ ἔκα-
με ἐντύπωση. Τήν ἵδια στιγμή σκέφτηκε:

Πόσο νερό, ἄραγε, ἐκτοπίζω, δταν μπαίνω στή μπα-
νιέρα; Σίγουρα θά ἐκτοπίζω τόσον ὅγκο, ὅσος εἶναι ὁ
ὅγκος τοῦ σώματός μου. Ἀν λοιπόν βυθίσω στή μπανιέ-
ρα ἔνα σῶμα, πού ἔχει μικρότερο ὅγκο ἀπό τό σῶμα
μου, σίγουρα καί τό νερό πού θά ἐκτοπιστεῖ, θά εἶναι
λιγότερο.

Καί συνέχισε τή σκέψη του:

— Τό χρυσάφι εἶναι βαρύτερο ἀπό τό ἀσήμι. Ἀν ἔχω
δυό στέμματα, ἔνα ἀπό καθαρό χρυσάφι κι ἔνα ἀπό χρυ-
σάφι ἀνακατωμένο μέ ἀσήμι καί τό καθένα ζυγίζει ἀπό
δέκα λίτρες, τά δυό στέμματα αὐτά δέ θά ἔχουν τόν ἴδιο
ὅγκο. Ὁ ὅγκος τοῦ νοθευμένου στέμματος θά εἶναι μεγα-
λύτερος. Ἀν λοιπόν πάρω δέκα λίτρες καθαρό χρυσάφι
καί τό βυθίσω σέ μιά λεκάνη γεμάτη νερό καί μαζέψω
πάλι τό νερό πού θά χυθεῖ, θά πρέπει, ἂν τό χρυσάφι
τοῦ στέμματος εἶναι καθαρό, καί τά δυό δοχεῖα νά ἔχουν
ἴση ποσότητα νεροῦ. Ἀν τό στέμμα εἶναι νοθευμένο,
τότε τό δεύτερο δοχεῖο πρέπει νά ἔχει περισσότερο
νερό...

Αὐτό ἦταν. Οἱ συλλογισμοί τοῦ Ἀρχιμήδη ἦταν σω-
στοί. Τό πρόβλημα λύθηκε καί τό στέμμα τοῦ Ἱέρωνα
θά μποροῦσε νά δοκιμαστεῖ.

Καί ἦταν τόση ἡ χαρά τοῦ σοφοῦ γιά τή νέα του ἀνα-
κάλυψη, πού ξέχασε πώς ἦταν γυμνός στό λουτρό, βγῆκε
ἔξω στούς δρόμους καί φώναζε: Εὔρηκα! Εὔρηκα!

Πόσο ἄξιζε ἡ ἀπλή ἐκείνη ἀνακάλυψη μόνο ὁ Ἀρ-
χιμήδης τό εἶχε νιώσει τότε. Ἀργότερα δλόκληρη ἡ
ἀνθρωπότητα κατάλαβε πώς ἄξιζε πολύ περισσότερο ἀπό
τό στέμμα τοῦ Ἱέρωνα, πού δοκιμάστηκε μέ τόν τρόπο
τοῦ Ἀρχιμήδη καί βρέθηκε πραγματικά νοθευμένο.

(Διασκευή)

Δημήτριος Κοντογιάννης

Νά γράψεις την άνωτην

Ασκήσεις:

- Νά έπαναλάβετε τήν Ἀρχή τοῦ Ἀρχιμήδη στά ύγρα και στά ἀέρια.
- Νά άναφέρετε ἄλλες ἐφευρέσεις τοῦ Ἀρχιμήδη.
- Σᾶς θυμίζει τίποτε τό «Μή μοῦ τούς κύκλους τάραττε»;
- Νά γράψετε περίληψη γιά κάθε ἐπί μέρους ἐνότητα σέ διλόκληρο τό κεφάλαιο.

113. Η ΕΦΕΥΡΕΣΗ ΤΟΥ ΒΑΡΟΜΕΤΡΟΥ

”Ετσι εἶναι, παιδιά μου, δρισμένες ἐφευρέσεις, ὅπως τό γναλί π.χ. ἡ τό στηθοσκόπιο, πού εἴπαμε χτές, ὁφείλονται σέ τυχαῖα γεγονότα, ἐνῶ ἄλλες ὁφείλονται σέ κάποια ἀποτυχία, ὅπως ἡ πενικιλλίνη — γι' αὐτήν βλέπετε σ' ἄλλο κεφάλαιο τοῦ ἀναγνωστικοῦ μας — ἡ τό βαρόμετρο. Σήμερα θά ἔξετάσουμε τό δεύτερο: Μ' αὐτά τά λόγια ἄρχισε τή συζήτηση μιά μέρα ὁ δάσκαλος στό μάθημα τῆς Φυσικῆς Πειραματικῆς. Καί συνέχισε:

Τό ἔτος 1643, ὁ μεγάλος δούκας τῆς Τοσκάνης θέλησε νά στολίσει τούς κήπους του, πού είχε στή Φλωρεντία, μέ τρεχούμενα νερά. Καί πρόσταξε τούς ἐργάτες ν' ἀνοίξουν ἑνα πηγάδι καί νά σταματήσουν, ὅταν θά συναντούσαν στρῶμα μέ νερό. Στά 15 μέτρα βρέθηκε τό ὑδροφόρο στρῶμα. Οἱ τεχνικοί ἐγκατάστησαν ἀμέσως μιά ἀναρροφητική ἀντλία, γιά ν' ἀντλήσουν νερό, ἀλλά κατάπληκτοι διαπίστωσαν πώς αὐτό ὄχι μόνο δέν ἔφτανε ώς τήν ἐπιφάνεια, ἀλλά δέν ἐννοοῦσε ν' ἀνεβεῖ πάνω ἀπό τά 10,33 μ. ἀπό τό ὑδροφόρο στρῶμα.

· Η ἀπρόοπτη ἐκείνη ἀνωμαλία τούς γέννησε μερικά ἔρωτήματα:

- Μήπως ἡ ἀποτυχία ὀφειλόταν στό σπάσιμο κάποιου κυλίνδρου καὶ δέν τό πῆραν εἰδηση;
- Μήπως ὑπῆρχε κάποιο μυστηριώδες ὅριο, πού δέν μποροῦσε τό νερό νά τό ξεπεράσει; Καί ποιό ἦταν αὐτό τό ὅριο;

“Υστερ” ἀπό παράκληση τοῦ μεγάλου δούκα, ὁ μεγαλοφυής φυσικός τῶν χρόνων ἐκείνων Εὐαγγελιστής Τοριτσέλλι ἀνάλαβε νά λύσει τό μυστήριο. Καί ξεκίνησε μέ τούς πολύ ἀπλούς συλλογισμούς:

Ξέρω ὅτι ὁ ἀέρας ἔχει βάρος, ἀνάλογο μέ τήν πυκνότητά του. “Οτι ἡ γῆ περιβάλλεται ἀπό στρῶμα ἀέρα, τήν ἀτμόσφαιρα. ”Οτι ἡ ἀτμόσφαιρα στά ύψηλότερα μέρη της εἶναι ἀραιότερη, ἄρα εἶναι ἐλαφρότερη, ἐνῶ στά χαμηλότερα εἶναι πυκνότερη, ἄρα βαρύτερη. “Οτι μέ τό βάρος της ἡ ἀτμόσφαιρα ἀσκεῖ πίεση στήν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Ἐπομένως, ἡ ἀτμοσφαιρική πίεση, πού ἀσκεῖται πάνω στή γῆ, ἄρα καὶ στήν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ, δέν τό ἀφήνει ν’ ἀνεβεῖ ὅσο ἐμεῖς θέλουμε. ’Αλλά πόση εἶναι αὐτή ἡ ἀτμοσφαιρική πίεση; Αὐτό λοιπόν ἦταν τό πρόβλημά του.

Μπορεῖ κανείς νά μιλήσει πιό κάτω; ρώτησε στή συνέχεια ὁ δάσκαλος, πού εἶχε μάθει τούς μαθητές του νά προπαρασκευάζονται ἀπό τό σπίτι γιά τά ἐπόμενα μαθήματά τους.

— Μάλιστα, κύριε. Ἐγώ θά μιλήσω, εἶπε ἔνας.

‘Ο Τοριτσέλλι, γιά νά μετρήσει τήν ἀτμοσφαιρική πίεση, ἔκανε διάφορα πειράματα. Πήρε ἔνα γνάλινο σωλήνα ὡς ἔνα μέτρο μακρύ καὶ μέ ἄνοιγμα ἔνα ἐκατοστό. Τόν ἔκλεισε ἀπό τό ἔνα ἄκρο καὶ τόν γέμισε μέ ύδραργυρο. “Υστερα τόν ἀναποδογύρισε σέ μιά λεκάνη, πού εἶχε κι αὐτή ύδραργυρο. Παρατήρησε τότε ὅτι ὁ ύδραργυρος τοῦ σωλήνα δέ χύθηκε ὅλος μέσα στόν ύδραργυρο

της λεκάνης, ἀλλά στάθηκε στό ύψος τῶν 76 ἑκατοστῶν. Ζύγισε τότε τὸ βάρος τῆς στήλης αὐτῆς καὶ ἦταν 1033 γραμμάρια.

— Θά προχωρήσω ἐγώ, εἶπε ἄλλος μαθητής.

‘Ο Τοριτσέλλι σκέφτηκε: ’Αφοῦ τό νερό εἶναι 13,6 φορές ἐλαφρότερο ἀπό τόν ὑδράργυρο, ἡ ἀτμοσφαιρική πίεση μπορεῖ νά ἰσορροπήσει στήλη νεροῦ τῆς ἵδιας ἐπιφάνειας 13,6 φορές μεγαλύτερη. Δηλαδή: $76 \times 13,6 = 10,33$ μέτρα, πού ἔχει βάρος ἐπίσης 1033 γραμμάρια.

— Φανταστεῖτε τώρα τή χαρά τοῦ ἀκούραστου φυσικοῦ, συμπλήρωσε ὁ δάσκαλος, ἀπό τή διαπίστωση ὅτι οἱ σκέψεις του τόν ὁδήγησαν στή σωστή λύση τοῦ προβλήματος. Ἔτρεξε στούς κήπους τοῦ δούκα καὶ σύστησε στούς ἐργάτες ν' ἀνεβάσουν τό νερό μέ μιά ἀντλία στά 10,33 μ. καὶ ἀπό κεῖ μέ ἄλλη ἀντλία σέ ἄλλα 10,33 μ. καὶ συνέχεια.

Τό πρώτο βαρόμετρο λοιπόν ἦταν ὁ σωλήνας τοῦ Τοριτσέλλι. Κατόπιν ἡ τεχνολογία ἐπινόησε καὶ κατασκεύασε ἄλλα, μεταλλικά ἡ ὑδραργυρικά, ὅπως λέγονται — θά τά ἔξετάσουμε στό ἐπόμενο μάθημα —, πού ἔξυπηρετοῦν σέ πολλούς τομεῖς τήν ἀνθρωπότητα: μέ τό βαρόμετρο μετροῦν τό ύψος ἐνός τόπου καὶ, τό σπουδαιότερο, προβλέπουν τόν καιρό.

— Μάλιστα, κύριε, εἶπαν πολλά παιδιά μαζί. Κι ἔνα ἀπό ὅλα πρόσθεσε:

— Ή πρόγνωση τοῦ καιροῦ, αὐτή πού ἀναγγέλλουν συχνά τά δελτία τῆς Μετεωρολογικῆς Υπηρεσίας ἀπό τό ραδιόφωνο καὶ τήν τηλεόραση, εἶναι πολύτιμη προπάντων στούς ναυτικούς, πού κανονίζουν τά ταξίδια τους κι ἀποφεύγουν τά πολλά ναυάγια. Τό ἕδιο καὶ στούς καλλιεργητές τῆς γῆς, πού σέ περίπτωση ἐπερχόμενου παγετού π.χ. παίρνουν ἔγκαιρα τά μέτρα τους καὶ γλιτώνουν τίς σοδειές τους ἀπό τήν καταστροφή.

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

Ασκήσεις:

- Πῶς ἐφευρέθηκαν τό γυαλί καὶ τό στηθοσκόπιο;
- Ἐκτός ἀπό τό βαρόμετρο, ποιά ἄλλα βοηθητικά ὅργανα χρησιμοποιοῦν οἱ μετεωρολόγοι γιά τήν πρόγνωση τοῦ καιροῦ;
- Νά φέρετε περισσότερες πληροφορίες γιά τόν Τοριτσέλλι.

114. Ο ΣΟΦΟΣ ΠΟΥ ΕΠΑΙΖΕ ΜΕ ΤΑ ΒΟΤΣΑΛΑ

Εἰκοσιεφτά μόλις χρονῶν ὁ Ἰσαάκ Νεύτων εἶχε γίνει κιόλας καθηγητής στό Πανεπιστήμιο τοῦ Καΐμπριτζ. Στό ἀναμεταξύ, πλήθαιναν κι οἱ ἀνακοινώσεις του, οἱ πρωτότυπες θεωρίες του πάνω στά μαθηματικά καὶ στή φυσική, πού τόν ἔκαναν διάσημο. Ἔνιωσε ὅμως κάτι σάν κούραση. Καί σάν τελείωσαν τά μαθήματα, γύρισε στό πατρικό χτῆμα νά ξεκουραστεῖ, ν' ἀποφύγει κιόλας καὶ κάποιαν ἐπιδημία, πού σερνόταν τότε στήν πολιτεία.

Τό καλοκαίρι πέρασε κι ἦρθε τό φθινόπωρο. Κάποιο πρωί, καθώς καθόταν μέ τήν ἀνιψούλα του Σίσσυ στό παγκάκι τοῦ κήπου του, εἶχε καρφώσει τό βλέμμα του σέ μιά μηλιά φορτωμένη κατακόκκινα μῆλα. Ἡ ἀνιψιά του τόν κοίταζε, χωρίς νά μιλάει. Ἡξερε πώς, δταν ὁ θεῖος σκεφτόταν, οἱ ἄλλοι ἔπρεπε νά σωπαίνουν. Ξαφνικά ὅμως τόν ἄκουσε νά φωνάζει :

- Γιατί τάχα;
- Καλέ θεῖε, τοῦ κάνει, τί ἔπαθες;
- Καί τόν σκούντησε, παραξενεμένη.

- Τό εἶδες, μικρή μου, τό μῆλο ἐκεῖνο, πού τώρα δά
ἔπεσε χάμω, στό χῶμα;
  - ”Ε, ναί, καλέ θεῖες, ἀποκρίθηκε ἡ μικρή. Τό εἶδα.
Τόσο σπουδαῖο τό βρίσκεις;
  - Γιατί τάχα νά πέσει χάμω, στό χῶμα;
  - ‘Η Σίσσυ τόν στραβοκοίταξε:
  - Καί ποῦ ἥθελες, καλέ θεῖε, νά πέσει; Στόν οὐρανό;
  - ‘Η μήπως νά μείνει ξεκρέμαστο στόν ἀέρα;
  - Σοῦ φαίνεται παράξενο, ἵσως κι ἀνόητο... ”Ετσι δέν
εἶναι, μικρούλα μου Σίσσυ; γύρισε καί τῆς εἶπε ὁ σοφός
της θεῖος. Καί τή χάιδεψε στοργικά στό πηγούνι. ‘Ω-
στόσο... μή χαμογελᾶς, σέ παρακαλῶ! Κι αύτά τά δυό
πού εἶπες μπορούσαν ἄριστα νά συμβοῦν! Γιατί τό μῆλο
νά πέφτει ὄλόισα κάτω, στό χῶμα; Γιατί νά μήν παίρνει
μιάν ἄλλη κατεύθυνση; Δέ βρίσκεις πώς εἶναι κάποια
δύναμη, πού τό σέρνει στή γῆ;
  - Καλέ θεῖε, ἔσύ εἶσαι σοφός... κι ἐγώ εἶμαι μιά κου-
τή, μιά μικρή ἀνιψιά σου, πού δέ νιώθει τίποτε... Τί θές
νά σοῦ πῶ, Σίσσυ, παιδί μου:
  - Σοφός... σοφός! ἔκαμε ὁ Νεύτων ἐνοχλημένος. Καί
σηκώθηκε γιά νά φύγει. ”Ολοι ἔτσι μοῦ λένε. Μά ἄ-
κουσε νά σοῦ πῶ, Σίσσυ, παιδί μου:
- Δέν εἶμαι τίποτα, τό ἀκοῦς; Δέν ξέρω τίποτα, τό κατα-
λαβαίνεις; ”Οπως εἶδες καί ἡ ἴδια, εἶμαι κι ἐγώ ἔνα μω-
ρό... μιά μικρή, ἀνυποψίαστη Σίσσυ, πού ούτε κάν
ξέρει γιά ποιό λόγο τό μῆλο τραβιέται ὄλόισα στή γῆ!
- Καλέ θεῖε, ἔκαμε τό παιδί καί σύρθηκε πίσω του.
Γιατί νά πικραίνεσαι; Έσύ ξέρεις τόσα... θά βρεῖς μιά
μέρα καί στό ἀπλό τοῦτο πράμα κάποιαν ἐξήγηση!
  - Ξέρω... Ξέρω, λές, τόσα... ‘Ο Θεός μόνο ξέρει, τί
ξέρω!
- Καί παίρνοντας μαζί της τόν πιό κοντινό δρόμο γιά
τό σπίτι, ἔπιασε καί τῆς εἶπε πώς ὅσα περισσότερα μά-
θαινε, τόσο περισσότερο ἔβλεπε πώς δέν ἥξερε τίποτα.

Οι άνθρωπινες γνώσεις, παιδί μου, της ἔλεγε περπατωντας, ἀκοντίζουν στό ἄπειρο... Ἐκεῖ πού λές πώς ἔφασες πιά κάπου, πώς ἐπιτέλους ἔμαθες ὅσα ἦταν νά μάθεις, ἀνακαλύπτεις ἔνα πρωί πώς βρίσκεσαι στήν ἀρχή.. Κι ἀρχίζεις μιά νέα πορεία... Και ἔναφτάνεις κάπου — καὶ ἔναρχίζεις! ..

"Οταν ἥμουν παιδί, στά χρόνια σου πές, κρατοῦσα ἔνα κοχύλι, ἐκεῖ στήν ἀκρογιαλιά, καὶ νόμιζα πώς κρατάω τόν κόσμο ὀλάκερο... "Ετσι καὶ τώρα. Ἀπό ὅλο τό οἰκοδόμημα τοῦ Θεοῦ κρατάω ἔνα πετράδι καὶ νομίζω πώς κρατάω τόν κόσμο ὀλάκερο: τή Σ ο φία καὶ τήν 'Α λή θεια! Οἱ ὠκεανοί δύμας τῆς γνώσης στέκουν ἀνεξερεύνητοι μπρός μου, ἀπροσπέλαστοι... Σάν κατεβεῖς κάτω, στό Καίμπριτζ, θά ἴδεῖς στό γραφεῖο μου, στήν πιό καλή θέση, ἔνα κοχύλι κι ἔνα πετράδι... "Οσοι τά βλέπουν, παραξενεύονται, μέρωτούν... Και γώ κάθομαι καὶ τούς λέω αὐτά ὅλα πού σοῦ εἶπα καὶ σένα.

Δέν εἶμαι σοφός, τούς φωνάζω. Γιά τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ! Δέν ξέρω τίποτα!... "Ἐνα παιδί εἶμαι, ἔνα ἀνυποψίαστο ἀγοράκι, πού παίζει στήν ἀκρογιαλιά μέ τά βότσαλα... — Μά κι αὐτά πού τούς λές, θεῖε μου, παρατήρησε σοβαρά ἡ μικρή, σοφά εἶναι! Καί δείχνουν πώς ξέρεις πάρα πολλά, κι ἄς λές πώς δέν ξέρεις τίποτα! Ξέρεις ποιοί λένε πώς τά ξέρουν ὅλα;

— Ποιοί; ξέκαμε δ σοφός Νεύτων, κοιτάζοντας τή μικρή μέ πολλήν ἀπορία.

— Ἐκεῖνοι πού δέν ξέρουν τίποτα! "Οσοι ξέρουν, δέ λένε πώς ξέρουν!...

— Σοφή κουβεντούλα μοῦ εἶπες, τῆς χαμογέλασε τότε δ θεῖος της. Καλά λένε πώς ἀπό τό στόμα τῶν νηπίων θά μάθεις ὀλάκερη τήν ἀλήθεια! Μπράβο, παιδί μου! "Άκου, καὶ σύ σήμερα μέ ἔμαθες πάρα πολλά... — Πάρα πολλά; ἀπόρησε ἡ μικρή, ἀνοίγοντας τόσο τό στόμα. Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό πού λές, θεῖε;

Καί σταμάτησε, κοιτάζοντάς τον μέσα στά μάτια.
— Έννοω τοῦτο, ἀγαπημένη μου Σίσσυ, τῆς ἀποκρίθηκε ὁ σοφός Νεύτων, σταματώντας κι ἐκεῖνος κοντά της: πώς ή ἵδια ἐσύ σήμερα, πέρα ἀπό τό νόμο τῆς Φύσης, πού εἶναι νά βγεῖ ἀπό τοῦτο τό μῆλο καί πού στριφογυρίζει αὐτή τή στιγμή στό μυαλό μου *, μέ ἔμαθες ποιά εἶναι ή ἀληθινή σοφία! Μπράβο σου, Σίσσυ, παιδί μου! Εἶσαι σοφή!

Καί συγκινημένος βαθιά, ἔσκυψε καί τή φίλησε.

(Οἱ μεγάλοι τῆς ἀνθρωπότητος)
Τόμος τρίτος

Δημήτρης Γιάκος

Ἄσκησεις:

- Νά ἐπαναλάβετε ὅ,τι ξέρετε γιά τή βαρύτητα.
- Πῶς διαγράφεται ὁ χαρακτήρας τοῦ Νεύτωνα ἀπό τίς συζητήσεις του μέ τήν ἀνιψιά του;

115. Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΤΗΣ ΑΤΜΟΜΗΧΑΝΗΣ

Ἡ δύναμη τοῦ ἀτμοῦ

Τό κρύο ἔτσουζε. Ὄλόκληρο τό Γκρήνση τῆς Σκωτίας ἦταν τυλιγμένο σέ παγερά σεντόνια ὁμίχλης. Κι ὁ Τζαίημς Βάτ, ἔνα φτωχόπαιδο ἔντεκα μόλις χρονῶν, μαθητευόμενος σ' ἔνα ἐργαστήρι πού ἔφτιαχνε ἐπιστημονικά ὅργανα, γύριζε στό σπίτι του. Τά δάχτυλά του

* Έννοοῦσε τό νόμο τῆς βαρύτητας.

μούδιαζαν ἀπό τήν παγωνιά καί βάδιζε γοργά μέ τή μύτη χωμένη στό κασκόλ, ζητώντας ἔτσι νά ζεσταθεῖ.

— Κρύο, μητέρα! Ξεπάγιασα! φώναξε μόλις μπῆκε στό φτωχικό τους.

— Ρίξε ἔνα δύο ξύλα στή φωτιά, νά δυναμώσει, καί πιές ἔνα καυτό τσάι γιά νά συνέλθεις, τόν συμβούλεψε ἡ μάνα του.

“Οπως σέ δόλα τά ἐγγλέζικα σπίτια, πάνω στή σόμπα σιγόβραζε ἔνα μεγάλο μπρίκι μέ νερό. Καί τό παιδί, καθώς ζύγωνε νά ζεσταθεῖ, κάρφωσε κεῖ τό βλέμμα. Ἀπό τό ἐσωτερικό τοῦ δοχείου ἀκουγόταν τό κοχλάκισμα τοῦ νεροῦ κι ὁ ἀτμός του ἀνασήκωνε τό σκέπασμα καί ξέφευγε καυτός. Ὁ Τζαίημς τό κοίταξε συλλογισμένος.

— Δές, μάνα, πόση δύναμη ἔχει ὁ ἀτμός, εἶπε σέ λίγο, σάν νά μονολογούσε.

— Τό νερό τό σπρώχνει, ἀπάντησε ἡ μάνα, σηκώνοντας τό κεφάλι ἀπό τό ροῦχο πού μπάλωνε. Κάνε τό τσάι νά ζεστοκοπηθεῖς κι ἄφησε τό σκέπασμα ἥσυχο.

Ο μικρός, ὑπάκουος, πῆρε μιά τσαγιέρα, ζεμάτισε τό τσάι καί ξανάβαλε τό δοχεῖο στή φωτιά, χωρίς νά τό ξαναγεμίσει ὡς ἀπάνω. Ἐπειτα, μέ τό φλιτζάνι στό χέρι, κάθισε ἐκεῖ κοντά, χωρίς νά πάψει νά κοιτάζει τό κλειστό μπρίκι. Καί νά, σέ λίγο τό σκέπασμά του ἄρχισε νά ἀνασηκώνεται, λές καί κάποια δύναμη τό ἔσπρωχνε ἀπό μέσα.

— Μητέρα, φώναξε πάλι τό παιδί. Τό νερό εἶναι τέσσερα δάχτυλα κάτω ἀπό τό χείλι τοῦ δοχείου. Κι δμως, πάλι τό καπάκι χοροπηδᾶ. Ὁ ἀτμός κι ὅχι τό νερό τό σπρώχνει.

— “Ε! καί μ’ αὐτό τί βγαίνει;

— Βγαίνει πώς ὁ ἀτμός ἔχει δύναμη.

— Καί τό νερό πού κυλᾶ ἔχει δύναμη!

— Σωστά! Γι αὐτό τό βάζουμε νά γυρίζει τούς μύλους.

Γιατί λοιπόν ἡ δύναμη τοῦ ἀτμοῦ νά πηγαίνει χαμένη;

— „Ελα, Τζαίημς, πιές τό τσάι σου κι ἄσε τίς περιττές κουβέντες, ἀποκρίθηκε ἡ μάνα, χωρίς νά σηκώσει τώρα τό κεφάλι ἀπό τό μπάλωμα.

Μά σέ λίγο μιά φωνή πόνου τήν ἔκανε νά τιναχτεῖ. Ὁ μικρός ἔβλεπε τό σκέπασμα νά σαλεύει ἀπό τήν πίεση κι ἀναρωτιόταν, ἀν ὁ ἀτμός θά κατάφερνε ν' ἀνασηκώσει καί πιό μεγάλο βάρος. Ἀθόρυβα πλησίασε στή σόμπα, ἀπλωσε τό χέρι του καί μέ τήν παλάμη πίεσε τό σκέπασμα. Γιά μιά στιγμή τό καπάκι ἔμεινε ἀκίνητο. Μά ἔπειτα ὁ ἀτμός νίκησε καί ξέφυγε ἀπό μιά χαραμάδα. Τό παιδί ξεφώνισε ἀπό τό κάψιμο.

— Τζαίημς, ἀγόρι μου, τί τρέχει; τί ἔπαθες; φώναξε ἡ μητέρα. Καί στή στιγμή βρέθηκε κοντά του.

— Ὁ ἀτμός!... γκρίνιασε κεῖνος, δείχνοντας τό ζεματισμένο χέρι του. Θέλησα νά δῶ πόση δύναμη ἔχει, μά.. τίναξε τό σκέπασμα καί...

— Τό ἀχνιστό νερό σ' ἔκαψε, ἐπέμεινε ἡ μάνα.

— Δέν ἦταν τό νερό, κλαψούρισε μέσα στούς πόνους του ὁ μικρός, ἀλλά ὁ ἀτμός... Ἐχει πολύ μεγάλη δύναμη...

— Πάψε νά παίζεις μ' αὐτά τά πράματα, Τζαίημς! τόν μάλωσε αὐστηρά ἡ κυρία Βάτ. Δέ σου ἔγινε μάθημα αὐτό πού ἔπαθες;

Ὁ μικρός δέ μίλησε. Ἄφησε τή μητέρα του νά τοῦ ἀλείψει μέ βούτυρο τό ἔγκαυμα καί νά τό δέσει μ' ἔνα ξαντό, μά τό μυαλό του δέν ἔπαψε νά δουλεύει. Τό τσούξιμο στό χέρι τόν ἔκανε νά συλλογίζεται ἀδιάκοπα πόση δύναμη πήγαινε χαμένη κι ἀνεκμετάλλευτη.

Ο μικρός Βάτ ἀρχίζει τά πειράματα

“Οταν τήν ἄλλη μέρα πήγε στό ἐργαστήρι καί τόν ρώτησαν, γιατί είχε δεμένο τό χέρι του, ἐκεῖνος τούς διηγήθηκε τό ἐπεισόδιο.

‘Ἐπιστημονικά ὅργανα ἔφτιαχνε τό ἀφεντικό καί οἱ

πελάτες του ήταν έπιστήμονες ή φοιτητές.

— Τά πειράματα δέ γίνονται μέ τό χέρι, εἶπε ἔνας μηχανικός, ἀκούγοντας τήν ἀφήγηση τοῦ Τζαίμης Βάτ. Χρειάζεται προσοχή καὶ τύχη. Κι ἀφοῦ σ' ἐνδιαφέρει τόσο πολύ ὁ ἀτμός καὶ ἡ δύναμή του, θά σου δανείσω ἔνα βιβλίο σχετικό.

Τό εἶπε καὶ τό ἔκανε. Τήν ἄλλη κιόλας μέρα, τοῦ ἔφερε τό βιβλίο πού τοῦ εἶχε τάξει.

“Ο μαθητευόμενος ρούφηξε κυριολεκτικά τήν ἀπλή ἐκείνη μελέτη. Εἶδε ἔτσι πώς κι ἄλλοτε πρίν ἀπό κεῖνον εἶχαν ἐνδιαφερθεῖ γιά τίς τεράστιες δυνατότητες τοῦ ἀτμοῦ καὶ διάβασε ὅσα εἶχε διαπιστώσει ὁ Παπίνος πρίν ἀπό πενήντα χρόνια. “Ἐνας ὀλόκληρος κόσμος ὁλοκαίνουργος κι ἄγνωστος ὡς τότε ἀνοιγόταν μπροστά του. Κι ἀναρωτιόταν πῶς τόσες δεκαετίες εἶχαν περάσει ἀπό τή συνταρακτική αὐτή ἀνακάλυψη κι ἀκόμα δέν εἶχαν βρεῖ τόν τρόπο νά τόν χρησιμοποιήσουν πρακτικά γιά κάθε εἴδους κίνηση.

Μιά βδομάδα ἀργότερα, γύρισε σπίτι του φορτωμένος μέ κάθε λογῆς σωλῆνες κι ἔμβιολα. Κι ὅταν ἡ μητέρα του μπῆκε στήν κουζίνα γιά νά μαγειρέψει, ὁ μικρός ἄρχισε νά μαστορεύει πάνω ἀπό τό ἀχνιστό μπρίκι...

“Οταν ἔπειτα ἀπό κάμποσο ἄκουσε στήν ἐξώθυρα τό κλειδί τοῦ πατέρα του, ὁ Τζαίμης ἔτρεξε νά κρυφτεῖ καὶ περίμενε νά ἴδει τί ἐντύπωση θά ἔκανε στόν κύριο Βάτ ἡ μηχανή πού εἶχε σκαρώσει.

Τό φῶς δέν ἦταν ζωηρό κι ὁ νεοφερμένος δέν πρόσεξε ἀμέσως τόν παράξενο θόρυβο πού ἔκανε τό νερό στό μπρίκι. Μά ὅταν πλησίασε στή σόμπα, ξαφνιάστηκε. Ἐκεῖ ψηλά, στήν ἄκρη ἐνός σωλήνα, χοροπηδοῦσε ἔνα κουκλάκι.

— Τί εἶναι αὐτό; ἀπόρησε.

“Ο γιός του παρουσιάστηκε θριαμβευτικά.

— Έγώ τό ἔφτιαξα, ἀνάγγειλε. Ἡ δύναμη τοῦ ἀτμοῦ τό

κάνει νά κινιέται.

— Οι όμιλίες τράβηξαν τήν κυρία Βάτ ἀπό τήν κουζίνα.
— Αχ! θά καεῖ μ' αὐτές τίς τρέλες του ό μικρός, στέναξε.
— Όλο γιά τόν ἀτμό μιλᾶ.

— Όλοι γιά τόν ἀτμό μιλοῦν σήμερα, ἀποκρίθηκε ὁ ἄντρας της. Εἶναι ή καινούργια ἐλπίδα τοῦ κόσμου.

— Θά μου δώσεις λοιπόν ἔξι πένες, γιά ν' ἀγοράσω ἓνα βιβλίο γιά τίς ἐφαρμογές τοῦ ἀτμοῦ; φώναξε ξεθαρ-ρεύοντας ὁ Τζαίημς.

‘Ο πατέρας του χαμογέλασε:

— Ας εἶναι, εἶπε μέ συγκατάβαση. Κι ἔβγαλε καὶ τοῦ μέτρησε τά λεφτά πού γύρευε.

Τό παιδί ἔτρεξε ν' ἀγοράσει τό βιβλίο.

— Πέξ του νά μήν καταπιάνεται μέ τέτοια ἐπικίνδυνα πράματα, εἶπε στόν ἄντρα της ή κυρία Βάτ. Προχτές ἔκαψε τό χέρι του.

‘Ο Τζαίημς Βάτ ἐφευρέτης

— Πρέπει νά προσέχει... Κι ἔπειτα ποῦ ξέρεις... Μπο-ρεῖ νά γίνει ἐφευρέτης...

— Ο γιός μας; Μά δέν εἶναι γραμματισμένος, ἀπόρησε, γουρλώνοντας τά μάτια ή μητέρα.

‘Ο ἄντρας της σήκωσε τούς ὅμους.

— Τί σημαίνει; Τήν ἀτμομηχανή, πού ὑψώνει στά με-ταλλεῖα τούς κάδους καὶ ἀντλεῖ τό νερό, ξέρεις ποιός τήν ἔφτιαξε; “Ενας ἐργάτης, ὁ Σαβαρύ.

‘Η κυρία Βάτ τόν ἄκουγε κατάπληκτη.

— Ωστε μπορεῖ κι ὁ Τζαίημς νά γίνει ἐφευρέτης; μουρ-μουρισε ἀχνά, σάν νά μήν πίστευε παρόμοιο θαῦμα.

— Μονάχα ό Θεός τό ξέρει, ἔκανε στοχαστικά ὁ ἄντρας της, εύσεβής κουάκερος *. Δέ διάβασες στή Βίβλο πώς

* Λαϊκή δνομασία τῶν ὀπαδῶν τῆς προτεσταντικῆς Ἐταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ.

Έκεινος «τά ἀσθενῆ θεραπεύει καὶ τά ἐλλιπῆ ἀναπλη-
ροῖ»;». Έκεινος δίνει τή φώτιση καὶ τή δύναμη στό μυα-
λό του ἀνθρώπου. Έκεινος συμπληρώνει δσες ίκανότη-
τες μᾶς λείπουν.

— Μακάρι νά φωτίσει καὶ τό γιό μας, ψιθύρισε σταυρώ-
νοντας τά χέρια ἡ μάνα.

— “Οσο γιά τόν Τζαίημς... ἔρχομαι ἀπό τό ἐργαστήρι
του ἀφεντικοῦ του καὶ μοῦ ἔλεγε...

“Εριξε πίσω του μιά γοργή ματιά, γιά νά βεβαιωθεῖ
πώς ὁ μικρός δέν εἶχε γυρίσει καὶ συνέχισε:

— Μοῦ ἔλεγε λοιπόν πώς τό παιδί μας ἔχει σπάνια ἀντί-
ληψη. Μέσα σ’ ἔξι μῆνες μονάχα ξεπέρασε τόν ἄλλο
μαθητευόμενο πού τρία χρόνια δουλεύει ἐκεῖ. Καμιά
φορά μάλιστα φοιτητές, πελάτες του μαγαζιοῦ, ζητοῦν
τή γνώμη του γιά τοῦτο ἡ γιά κεῖνο. Ακουσαν τά βήμα-
τα του μικροῦ πού ἀνέβαινε τή σκάλα χαρούμενος γιά
τή μικρή ἐκείνη ἐπιτυχία — τήν πρώτη σέ σειρά ὀλό-
κληρη ἀπό ἄλλες σημαντικότερες — καὶ σώπασαν.

Σέ λίγο πρόβαλε στήν πόρτα ὁ Τζαίημς, κρατώντας
ὅρθανοιχτο τό βιβλίο τῆς Μηχανικῆς.

— “Ολο γιά μεταβίβαση τῆς δύναμης μέ ἔμβολα μιλοῦν,
φώναξε ἐξωτερικεύοντας τίς σκέψεις του. Μά αὐτό δέ
φτάνει. Τό σπουδαῖο εἶναι νά μεταβιβάσουν τήν κίνηση
σέ ρόδες. Αὐτό πρέπει νά βροῦν.

— Βρές το, ἐσύ, εἶπε μισοαστεῖα ὁ πατέρας του.

— Θά τό κάνω, εἶπε ὁ Τζαίημς Βάτ μέ αὐτοπεποίθηση,
λέξ κι ἔδινε τήν ὥρα ἐκείνη ἐπίσημη ὑπόσχεση στούς
ἄλλους καὶ στόν ἔαυτό του.

Κι ἀληθινά, τό πέτυχε. Τά πειράματα πού ἄρχισε τό
ἐντεκάχρονο παιδάκι μέ τό μπρίκι, δταν κόχλαζε πάνω
στή σόμπα, τά συνέχισε μ’ ἐπιμονή καὶ μέθοδο. Τριάντα
μόλις χρονῶν δημιούργησε τήν πρώτη ἀτμομηχανή.
Καὶ ἦταν τόσο καλομελετημένη, πού καὶ οἱ σημερινές,

ὅσο κι ἂν εἶναι τελειοποιημένες, δέ διαφέρουν βασικά
ἀπό κείνη.

(Παιδιά πού δοξάστηκαν)

Καλλιόπη Σφαέλου – Βενιζέλου

116. ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΑ ΧΑΠΑ

“Ολη τή νύχτα τό σπίτι ἦταν ἀνάστατο. Ἡ μικρή Ἔλένη εἶχε πυρετό, βογγοῦσε κι ἀνάσαινε δύσκολα. Καί τό πρωί ἔημερώθηκε μέ φλεγμονή καὶ λευκά στίγματα στό λαιμό. Ὁ πατέρας ἔλειπε. Ἡ γιαγιά ἔαγρυπνοῦσε πάνω στό προσκέφαλο τῆς ἐγγονῆς. Ὁ ἐντεκάχρονος Βαγγέλης, ἀδελφός τῆς Ἔλένης, εἶχε πάει στό διπλανό χωριό νά εἰδοποιήσει τό γιατρό. Κι ἡ μητέρα πηγαινοερχόταν ἀπό τό δωμάτιο τῆς ἄρρωστης στά δωμάτια τῶν ἄλλων παιδιῶν τρομερά ἀνήσυχη. Περίμενε τό γιατρό καὶ τό γιό της μέ ἀγωνία καὶ εἶχε τό αὐτί της στυλωμένο συνέχεια στήν πόρτα.

— Μή φοβάστε καθόλου, κυρία μου, τήν καθησύχασε ό γιατρός, δταν ἥρθε κι ἐξέτασε τήν ἄρρωστη. Είναι βέβαια λίγο σοβαρή ἡ κατάσταση, ἀλλά σᾶς ὑπόσχομαι πώς σέ 48 ὥρες ό πυρετός θά πέσει κι ό λαιμός θά καθαρίσει, φτάνει νά δίνετε στή μικρή, πρωί-μεσημέρι-βράδυ, τά χαπάκια πού θά σᾶς συστήσω. Γιά ν' ἀποφύγουμε μάλιστα κάθε ἐπιπλοκή, τά χαπάκια θά τά συνεχίσετε ὅχτω ἡμέρες.

— Καί ποιά εἶναι αὐτά τά θαυματουργά χάπια, κύρ γιατρέ; ρώτησε ό Βαγγέλης, πού πάντα ἥθελε νά μαθαίνει

καί νά πλουτίζει τίς γνώσεις του.

— Είναι πενικιλίνη, παιδί μου, ἀποκρίθηκε ὁ γιατρός.
Σωτήριο φάρμακο. Καί ἡ ἀνθρωπότητα τή χρωστάει
στόν...

— Ἀλέξανδρο Φλέμιγκ, σίγουρα, πετάχτηκε αὐθόρμητα
ὁ Βαγγέλης καί ταυτόχρονα ζήτησε συγγνώμη ἀπό τό
γιατρό γιά τή διακοπή πού τοῦ ἔκανε.

— Πολύ χαίρομαι, παιδί μου, πού γνωρίζεις τό ὄνομα
τοῦ ἐφευρέτη τῆς πενικιλίνης, εἶπε μέ συμπάθεια ὁ
γιατρός. Καί θά χαρῶ ἀκόμη περισσότερο, ἄν, ἐκτός ἀπό
τ' ὄνομα, γνωρίζεις κι ἄλλα ἀπό τή ζωή καί τό ἔργο τῆς
διάσημης αὐτῆς προσωπικότητας!

— Ἐχω διαβάσει, ἄρχισε ὁ Βαγγέλης, πώς ὁ Ἀλέξανδρος
Φλέμιγκ κατάγεται ἀπό τή Σκωτία καί γεννήθηκε τό
1881 ἀπό γονεῖς φτωχούς γεωργούς. Μεγάλωσε στό πα-
τρικό του σπίτι καί βοηθοῦσε τόν πατέρα του στήν καλ-
λιέργεια τῶν χωραφιῶν, ἀλλ' ἀπό μικρός εἶχε σπουδαία
κλίση στά γράμματα καί ζωηρή ἐπιθυμία νά γίνει για-
τρός.

Μιά καλοκαιρινή μέρα, ἐκεῖ πού ὁ νεαρός Φλέμιγκ
βρισκόταν σ' ἔνα παραλιακό χωράφι τους, ἄκουσε ξαφνι-
κά ἀπό τό μέρος τῆς θάλασσας κραυγές πού ζητοῦσαν
βοήθεια. Ἐτρεξε γρήγορα, βούτηξε στό νερό κι ἔσωσε
ἔνα συνομήλικό του ἀγόρι πού κινδύνευε νά πνιγεῖ.

Οι γονεῖς τοῦ ἀγοριοῦ, πού — τί σύμπτωση! — ἦταν
ὅ μετέπειτα μεγάλος Οὐίνστον Τσώρτσιλ τῆς Ἀγγλίας,
ἀφοῦ εὐχαρίστησαν μ' ὅλη τήν ψυχή τους τό νεαρό
Φλέμιγκ, τόν ρώτησαν τί ἥθελε νά τοῦ προσφέρουν. Κι
ἐκεῖνος ἀπλά καί θαρρετά τούς παρακάλεσε νά τόν βοη-
θήσουν νά σπουδάσει καί νά γίνει γιατρός. Ἡ ὑπόσχε-
ση δόθηκε, ὁ Φλέμιγκ ἔγινε γιατρός καί στά 1928 ἔφτα-
σε νά γίνει καθηγητής τῆς Βακτηριολογίας στό Λονδίνο
καί νά ἐγκαταστήσει τό μικροβιολογικό ἐργαστήριό
του σ' ἔνα νοσοκομεῖο.

— Νομίζω πώς πρέπει νά συμπληρώσω έγώ τώρα, είπε ό γιατρός, άφού παίνεψε τό Βαγγέλη καί τοῦ εύχήθηκε νά γίνει κι αύτός μεγάλος έπιστήμονας.

Στό νοσοκομεῖο ἐκεῖνο ὁ Φλέμιγκ εἶχε ἐπιδοθεῖ στήν καλλιέργεια δρισμένων μικροβίων καί στήν ἔρευνα τῆς ἀνθεκτικότητάς τους σέ διάφορα φάρμακα. "Ένα ώραιο πρωινό, ἐκεῖ πού ἀπό προηγούμενες μέρες εἶχε τοποθετήσει πάνω σέ μιά ζελατίνη γιά καλλιέργεια μικρόβια τοῦ σταφυλόκοκκου (πού προκαλεῖ τούς δοθιῆνες καί τήν δστεομυελίτιδα), παρατήρησε ὅτι σέ μιά ἄκρη τῆς ζελατίνης δέν εἶχε ἀναπτυχθεῖ κανένα μικρόβιο.

— Εἶναι φανερό πώς ή καλλιέργειά μου δέν πέτυχε, ἢταν ή πρώτη σκέψη τοῦ ἔρευνητῆ ἐπιστήμονα. Πρέπει ὅμως νά δῶ ποῦ δφείλεται ή ἀποτυχία μου: στήν τύχη, στήν ἀφηρημάδα η στήν ἀδεξιότητά μου.

Καί δέν ἄργησε νά τό μάθει: Καθώς παρατηροῦσε τή ζελατίνη, εἰδε πώς τό μέρος, ὅπου δέν εἶχε ἀναπτυχθεῖ κανένα μικρόβιο σταφυλόκοκκου, εἶχε σκεπαστεῖ ἀπό μούχλα. «Πενικίλλιουμ νοτάτουμ» τή λένε στήν ἐπιστημονική γλώσσα. Πήρε τότε λίγη ἀπ' αὐτήν τή μούχλα, τήν ἔβαλε πάνω στούς σταφυλόκοκκους καί εἰδε μέ ἔκπληξη καί μεγάλη του χαρά πώς καταστράφηκαν. "Εκαμε κι ἄλλη δοκιμή, τό ἴδιο ἀποτέλεσμα. Συνέχισε κατόπιν τίς ἔρευνές του καί κατάληξε στό συμπέρασμα ὅτι ή βακτηριολυτική — ὅπως τήν ὀνόμασε — δύναμη τῆς πενικιλίνης του θανατώνει κι ἄλλα μικρόβια καί κυρίως αὐτά, πού προκαλοῦν τίς πνευμονίες, τήν ἑλονοσία, τόν τυφοειδή πυρετό, τή μηνιγγίτιδα, τή φυματίωση τῶν ὀστῶν, τή γάγγραινα κ.ἄ.

Ανακοίνωσε τά πορίσματα τῶν ἀνακαλύψεών του σέ διάφορες ἰατρικές ἑταιρείες, ἄλλα οί γιατροί τόν ἄκουγαν ἀδιάφοροι καί δύσπιστοι. Ο Φλέμιγκ βέβαια δέ δείλιασε. Ἐπέμεινε στίς ἔρευνές του καί τελικά μιά βιομηχανία στίς ΗΠΑ, τό 1939, ἀσχολήθηκε μέ τή βιο-

μηχανική παραγωγή τοῦ ἀντιβιοτικοῦ.

Πόσο εὐεργετική καί σωτήρια γιά τόν κόσμο στάθηκε ἡ ἀνακάλυψη τῆς πενικιλίνης φαίνεται ἀπό τούς ἐπόμενους ἀριθμούς:

Πρίν ἀπό τήν πενικιλίνη, στίς 100 περιπτώσεις ἀσθενειῶν ἀπό βροχοπνευμονία, μηνιγγίτιδα, φυματίωση τῶν δστῶν καί τυφοειδή πυρετό, πέθαιναν 30, 99, 30 καί 20 ἀντίστοιχα. Μετά, στό ἴδιο ποσοστό ἀσθενειῶν, πέθαιναν 6, 2, 1 καί 0,6 ἀντίστοιχα.

Μάλιστα, ἀγαπητοί μου, τελείωσε ὁ γιατρός. Γι' αὐτό ἡ ἀνθρωπότητα πολύ δίκαια ἔχει ἀνακηρύξει τόν Ἀλέξανδρο Φλέμιγκ μεγάλον εὐεργέτη καί τοῦ ἐκδηλώνει μέ κάθε τρόπο ἀμέριστη τήν εὐγνωμοσύνη της!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

117. ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΙ ΜΑΡΙΑ ΚΙΟΥΡΙ

Οἱ ἄνθρωποι, πού εἶχα ἀπαντήσει κεῖνο τό βράδυ στό παγκάκι τοῦ ἐρημικοῦ πάρκου, οἱ ἀναπάντεχοι σύντροφοί μου μιᾶς ἄγρυπνης νύχτας, μοῦ μίλησαν. Μοῦ εἶπαν δὲ τι ἥξεραν γι' αὐτό πού τούς ρωτοῦσα, γιά τή ζωή δηλ., καί τό ἔργο τοῦ ζεύγους Κιουρί. Πότε μιλοῦσε ὁ ἔνας, πότε ὁ ἄλλος. Καί μέ τόν ἴδιο πάντα τρόπο. Ὁ ἔνας συμπλήρωνε καί βοηθοῦσε τόν ἄλλο.

“Ηξερα ἵσαμε τότε πολύ λίγα γιά τούς Κιουρί. Δέν εἶχα ἀκόμα «έγκυψει», ὅπως λένε, στό ἔργο τους.” Ηξερα ποῦ εἶχαν γεννηθεῖ – στή Γαλλία ὁ Πέτρος Κιουρί, στήν

Πολωνία ή γυναικά του πότε πέθαναν — στά 1906 όνας, στά 1934 ή άλλη. Ἡξερα, τέλος, ποιά χρονιά είχαν καταφέρει ν' άπομονώσουν τό ράδιο — κάπου έκει στά 1902. Μιά άπλή χρονολογία, που έγινε όρόσημο στά χρονικά τῆς ἐπιστήμης.

Δέν ἡξερα καλά καλά δύμως, πόσοι κόποι είχαν χρειαστεῖ, γιά νά φτάσουν ώς αυτή τή χρονολογία έκεινοι πού τή δημιούργησαν... Κόποι, ξενύχτια, κούραση τοῦ μυαλοῦ καί τοῦ κορμιοῦ ἀπερίγραπτη! Τέσσερα όλόκληρα χρόνια κλεισμένοι καί οἱ δυό τους μέσα σέ ένα ἀνήλιο καί ύγρο ἐργαστήριο, σκυμμένοι μέρα νύχτα στ' ἀπανωτά πειράματά τους. Χρειάστηκε ν' ἀγοράσουν καί νά κουβαλήσουν μέ δικά τους ἔξοδα ἔναν τόνο πισσουρανίτη ἀπό τή Βοημία. Γιατί μέσα σ' αὐτό τό όρυκτό κρύβονταν τά δυό ραδιενεργά στοιχεῖα που ἀναζητοῦσαν.

Ξέθαβαν πρῶτο τό πολώνιο — ή Μαρία Κιουρί τό βάφτισε ἔτσι ἀπό τό δόνομα τῆς πατρίδας της, τῆς Πολωνίας. Μέσα στό διοξείδιο αὐτοῦ τοῦ όρυκτοῦ φωλιάζει κι ἔνα ἄλλο ἀδελφό καί πιό σημαντικό στοιχεῖο, τό ράδιο. Εἶναι μιά λευκή θαμπή σκόνη, πού δέν παραλλάζει ἀπό τό κοιγό ἄλατι. Ὁστόσο, ή ἀκτινοβολία του, ὅταν τό ἀπομονώνουν, ξεπερνάει κάθε πρόβλεψη: εἶναι δυό ἑκατομμύρια φορές πιό δυνατή ἀπό τήν ἀκτινοβολία που ἐκπέμπει τό οὐράνιο.

Κι ἀκόμα δέν ἔχουν φτάσει στό τέλος. Οἱ ἀπιστοὶ Θωμάδες τοῦ καιροῦ τους, γιά νά πειστοῦν, ζητοῦν νά τους καθορίσουν τό ειδικό βάρος τοῦ νέου στοιχείου. Καί θά χρειαστοῦν οἱ Κιουρί ἄλλα τέσσερα χρόνια, γιά νά τό βροῦν κι αὐτό καί νά πείσουν τούς ἀπιστούς...

Όχτώ χρόνια κόπου καί μόχθου! Ἀβοήθητοι υλικά, οἱ Κιουρί ἀναγκάζονται νά παραδίνουν μαθήματα, νά διδάσκουν σέ διάφορες σχολές, γιά νά κερδίζουν τό ψωμί τους. Ἐντούτοις ξοδεύουν ἀσυλλόγιστα τίς λιγοστές

οίκονομίες τους, γιά νά προμηθεύονται τίς πρώτες ύλες, πού τούς χρειάζονται γιά τά πειράματά τους.

"Αν δώμας τά οίκονομικά τους περισσεύματα έχουν κάποιο δριό, πού δέν μποροῦν νά τό ξεπεράσουν, ἀπό τήν ἄλλη μεριά, οί σωματικές καί πνευματικές δυνάμεις τους εἶναι ὀλότελα δικές τους. Κι αὐτές τίς ξοδεύουν χωρίς κανένα μέτρο. Πέφτει λιπόθυμη ἡ Μαρία πάνω στά πειράματα, ἀρρωσταίνει ὁ ἄντρας της, μά δέ λυγίζουν. Ἡ ψυχή τους στέκει ἀλύγιστη. Λαμπάδα τό φῶς της πού τούς καίει. Μά καί πού σύγκαιρα φωτίζει τό δρόμο τους.

Κι ὅλοένα προχωροῦν. "Οταν τελικά φτάσουν στό τέρμα, ὅταν τό ράδιο θ' ἀναγνωριστεῖ ἐπιστημονικά σάν οὐσία αὐτόνομη, σάν στοιχεῖο αὐθύπαρκτο, οἱ δύο μεγάλοι ἐκεῖνοι ἐπιστήμονες καί ἀνθρωποι θά ἔχουν τήν αἰσθηση πώς βρίσκονται ἀκόμα στήν ἀρχή.

Κι ἂν ἔχουν ἀνακαλύψει κάτι τό πρωτόφαντο, τό πρωτεϊκό καί τό ἄγνωστο, δέ θά τό κρατήσουν ζηλότυπα γιά τόν ἑαυτό τους. Δέ θά βάλουν δηλαδή σ' ἔνα κουτί ἐκεῖνα τά ἐλάχιστα χιλιοστά τοῦ γραμμαρίου ἀπό τό ράδιο, πού κατόρθωσαν ν' ἀπομονώσουν καί νά σταθοῦν νά καμαρώνουν ὕστερα μέ σταυρωμένα τά χέρια τήν ἀκτινοβολία του.

Καταλαβαίνουν πώς ἀπό δῶ καί πέρα πρέπει νά βγάλουν τό θετικό κέρδος ἀπό τή μεγάλη ἀνακάλυψή τους. "Οχι βέβαια τό κέρδος τό ύλικό. Θά μποροῦσαν, ἂν ἥθελαν, νά πετύχουν ἔνα προνόμιο, ἔνα δίπλωμα εύρεσιτεχνίας, καί νά γίνουν πλούσιοι ἀπό τή μιά μέρα στήν ἄλλη. Ἀπό τήν πρώτη κιόλας στιγμή κάποιοι τεχνικοί ἀπό τό Μπούφαλο τῆς Ἀμερικῆς, πού ἐνδιαφέρονταν γιά τή βιομηχανική ἐκμετάλλευση τοῦ ραδίου, τούς ζήτησαν τά ἐπιστημονικά στοιχεῖα, πού θά τούς εὐκόλυναν στήν ἐπιχείρησή τους. Κι ἃς μήν ξεχνᾶμε πώς ἔνα μόνο γραμμάριο ράδιο στοιχίζει ὀλόκληρη περιουσία.

Στίς κρίσιμες ἐκεῖνες ώρες οἱ Κιουρί δέ σκέφτονται σάν... ἴδιοκτῆτες θησαυροῦ, ἀλλά σάν ἄνθρωποι. Τό νά ἐκμεταλλευτοῦ γιά ὑλικό κέρδος τό ράδιο τους, πού γιά νά εἶναι σπάνιο δείχνει νά ἔχει σπουδαῖο ἐμπορικό μέλλον, αὐτό τό βρίσκουν ὀλότελα ἀντίθετο πρός τό ἐπιστημονικό πνεῦμα, πού τούς ἐμπνέει καὶ τούς φλογίζει. Καὶ μέσα σέ μιά στιγμή, οἱ δυό σκέψεις, οἱ δυό καρδιές γίνονται μία, ὅπως πάντοτε σ' αὐτό τό θαυμάσιο ζευγάρι, πού πέρα ἀπό τήν ἀμοιβαία ἀγάπη τους τούς ἐνώνει καὶ ἡ κοινή λατρεία γιά τήν ἐπιστήμη τους. Καὶ χωρίς τόν παραμικρό δισταγμό δίνουν τά στοιχεῖα, πού τούς ζήτησαν ἀπό τήν Ἀμερική.

Ἐτσι ἀπό μόνοι τους διάλεξαν γιά πάντα ἀνάμεσα στή φτώχεια καὶ στά πλούτη. Μά ποιά φτώχεια; Ἐν εἶναι φτώχεια τό πάθος γιά τήν ἐπιστήμη, ὁ πόθος νά ἡμερέψεις τόν ἀνθρώπινο πόνο. Γιατί πρός τά ἐκεῖ τραβοῦν τώρα οἱ Κιουρί. Τό ράδιο μπορεῖ νά χρησιμοποιηθεῖ γιά τήν εὐτυχία τῶν ἀνθρώπων — νά γλυκάνει τόν πόνο τους. Θά γίνει ὁ μεγαλύτερος σύμμαχος, ὁ μοναδικός γιά τήν ὥρα, στήν καταπολέμηση τῆς φριχτῆς ἀρρώστειας, πού παιδεύει τήν Ἀνθρωπότητα — τοῦ καρκίνου!

Ξαναπαίρουν δόλόψυχα τό νέο τους δρόμο ὁ Πέτρος καὶ ἡ Μαρία. Ἄλλα ἐκεῖ, στό ξεκίνημα, τούς περιμένει ὁ θάνατος. Ἐχει στήσει τό καρτέρι του γιά τόν ἔνα ἀπό τούς δυό... Ὁ Πέτρος σκοτώνεται ἀπό δυστύχημα. Καὶ ἡ Μαρία ἀπομένει μόνη. Ὁ σύντροφος τῆς νιότης της, ὁ μεγάλος βοηθός, ὁ πιστός συνεργάτης της ἔχει χαθεῖ γιά πάντα.

“Ως τότε ζοῦσε καὶ δούλευε σ' ἔνα ἔργο ἀσύγκριτο μιά ψυχή σέ δυό σώματα. Ἀπό δῶ καὶ πέρα, θά βαδίσει μόνο του πιά τό δρόμο πού ἄνοιξαν μαζί τό ἔνα σῶμα, αὐτό πού ἔχει ἀπομείνει στή ζωή. Ἡ Μαρία Κιουρί. Μέ τή διαφορά πώς μέσα σ' αὐτό τό σῶμα δέ θά φωλιάζει μιά ψυχή μονάχα. Ἀπό δῶ καὶ πέρα καὶ γιά τριάντα

σχεδόν χρόνια, ὅσα τῆς μέλλονται νά ζήσει ἀκόμα τῆς Μαρίας, μέσα στό ἀδύνατο, κουρασμένο, τό ταλαιπωρημένο καὶ πολυβασανισμένο κορμί της θά φωλιάζουν δυό ψυχές: ἡ δική της καὶ τοῦ Πέτρου, πού χάθηκε ὁριστικά καὶ τόσο ἀναπάντεχα.

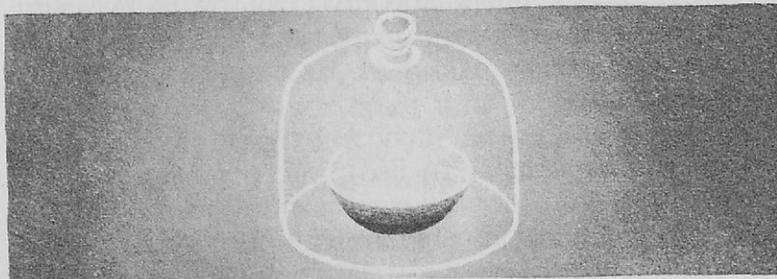
Μέ τή δική της δύναμη θά πορευτεῖ πιά ἡ Μαρία — καὶ μέ τήν ἄλλη, τοῦ ἄντρα της στό πλάι, πού θά τή ζεσταίνει καὶ θά τήν ἐμψυχώνει ὡς τό τέλος. Δυό στοιχεῖα ἔχει ωριστά ἥταν καὶ τό πολώνιο μέ τό ράδιο. Μά τά ἔνωνε ἡ ἴδια ἀκτινοβολία, ἡ ἴδια ραδιενέργεια!

Θά γνωρίσει τιμές καὶ δόξες ἀφάνταστες στά ὑπόλοιπα χρόνια τῆς ζωῆς της ἡ Μαρία Κιουρί. Καὶ θά τίς μοιράζεται νοερά πάντοτε μ' ἐκεῖνον πού τῆς ἔλειψε. Τό ράδιο τό ἐκμεταλλεύτηκε ἡ βιομηχανία σάν σπάνιο καὶ πανάκριβο στοιχεῖο. Ἡ Μαρία Κιουρί τό ἐκμεταλλεύτηκε μέ τό δικό της τρόπο, τοποθετώντας το στήν ύπηρεσία τοῦ ἀνθρώπινου πόνου.

Τό ράδιο! "Ενα μάτι, πού ἀγρυπνεῖ πάνω ἀπό κάθε ἄνθρωπο, πού στέκει πλάι στό προσκέφαλο κάθε πονεμένου. Πού κι ὅταν ἀκόμα δέν κατορθώνει νά τόν γιατρέψει, πάλι τοῦ χαρίζει τήν εὐλογημένη παρηγοριά, ἡμερεύοντας τόν πόνο του..."

(Μεγάλοι ἄνθρωποι)

"Αλκης Τροπαιάτης

118. ΣΤΑ ΒΑΘΗ ΤΗΣ ΑΒΥΣΣΟΥ

Ἡ πόρτα, μέ τά διακόσια κιλά βάρος, ἔκλεισε στό βαθυσκάφος «ΤΕΡΓΕΣΤΗ». Στό ἐσωτερικό του μόλις εἶχαν μπεῖ δυό ἄντρες: ὁ Ἐλβετός Ζάκ Πικκάρ – γιός τοῦ διάσημου ἔξερευνητῆς τῆς στρατόσφαιρας Αὔγουστου Πικκάρ – κι ὁ Ντόναλ Βάλς, Ἀμερικανός ὑποπλοίαρχος. Καί τώρα κοιτάζονται, σάν νά βλέπονται γιά πρώτη φορά.

Ο Εἰρηνικός ωκεανός, ἀρκετά ταραγμένος, κουνάει τή μικρή σφαίρα, πού πλέει ἀκόμα στήν ἐπιφάνεια. Σέ μερικά λεπτά οἱ δυό ἄντρες θ' ἀπομονωθοῦν τελείως καὶ θά μποῦν σ' ἔναν κόσμο, πού ούτε καὶ ἡ πιό τολμηρή φαντασία θά μποροῦσε νά συλλάβει. Τό «ΤΕΡΓΕΣΤΗ», σχεδιασμένο καὶ κατασκευασμένο ἀπό τόν Αὔγουστο Πικκάρ, ἔτοιμάζεται νά κατεβεῖ στά βάθη τῆς ἀβύσσου, πού βρίσκεται στά νησιά Μαριάννες.

Εἶναι 23 Γενάρη τοῦ 1960.

Ο Πικκάρ ρίχνει ἔνα βλέμμα στόν πίνακα μέ τά ὅργανα διοικήσεως τοῦ βαθυσκάφους. Ο Βάλς σκύβει σ' ἔνα φεγγίτη. Ἀπό πάνω, ἀπό τό ρυμουλκό «Βάντανκ», πού τούς ὁδήγησε ὥς ἐκεῖ, τούς τηλεφωνοῦν ὅτι μποροῦν νά βυθιστοῦν ὅποια ὥρα τό θελήσουν. Καί τούς εὔχονται «καλή τύχη!».

Ο Πικκάρ ἀνοίγει τό μηχάνημα, γιά νά γεμίσουν μὲ νερό οἱ δεξαμενές. Τό νερό χύνεται πάνω ἀπό τά κεφάλια τους, ἀλλά τό θόρυβο πού κάνει δέν τόν ἀκοῦνε μέσα ἀπό τήν ἀτσαλένια σφαιρική βάρκα τους. Ἡ φουσκοθαλασσιά τούς τραντάζει. Καί τό σκάφος ἀρχίζει νά βυθίζεται.

Σέ λίγο ἡ ταραχή τῶν κυμάτων τῆς ἐπιφάνειας ἐλαττώνεται καὶ παραχωρεῖ τή θέση της στήν ἡρεμία τῶν βαθιῶν νερῶν. Ο Βάλς σημειώνει τήν ὥρα, ἐνῶ οἱ βελόνες τοῦ μανόμετρου δείχνουν τήν κάθοδο: 5, 10, 20, 30 μέτρα. Οἱ δυό ἄντρες κατεβαίνουν μέσα σ' ἔνα λα-

μπρόγαλάζιο νερό, πού φωτίζεται άκομη άπό τό φῶς τοῦ ἥλιου.

Τό μανόμετρο τώρα δείχνει 200 μέτρα. Ὁ Πικκάρ παρατηρεῖ άπό τό φεγγίτη καί διαπιστώνει πώς ἡ φωτεινότητα ἐλαττώθηκε σημαντικά. Ἀνάβει τούς προβολεῖς καί βλέπει ὅτι διασχίζουν μιά ύγρη διμίχλη άπό μόρια μικρούτσικα ὡς δυό χιλιοστά τό καθένα. Είναι τό πλαγκτόν.

Ἡ κάθοδος συνεχίζεται. Τό μανόμετρο δείχνει βάθος 500 μέτρα. Ἐξω πάντα τό πλαγκτόν. Μόνο πού τό νερό γίνεται ὅλο καί πιό ψυχρό. Οἱ δυό ἄντρες ἀρχίζουν νά τουρτουρίζουν.

Ὁ Πικκάρ ἀφήνει κανονικά τό ἀπόβαρο, γύρω στόν ἔναν τόνο γιά 1000 μέτρα καθόδου, μέ ταχύτητα 1 μέτρο περίπου στό δευτερόλεπτο.

Ἐπειτ' ἀπό λίγο ἡ πολύ — κανένας δέν ξέρει — τό μανόμετρο δείχνει 4.500 μέτρα. Ὁ Βάλς πληροφορεῖ τό «Βάντανκ» ὅτι συναντοῦν πάντοτε τά μόρια τοῦ πλαγκτοῦ. Ὁ Πικκάρ συνεχίζει ν' ἀφήνει ἀπόβαρο. Τό κρύο ὅλο καί μεγαλώνει. Τό τουρτούρισμα γίνεται πιό ἔντονο. — 8.250 μέτρα! ψιθυρίζει ὁ Πικκάρ. Πρέπει νά ἐπιβραδύνθει ἡ κάθοδος. Καὶ ἡ ταχύτητα νά μειωθεῖ στά 60 ἑκατοστά τό δευτερόλεπτο.

Ἐδῶ καί τρεῖς ὥρες οἱ δυό σύντροφοι ἐναλλάσσονται μέ τή σειρά μπροστά στά ὅργανα. Μέσα ἀπό τούς φεγγίτες βλέπουν μέ πολλή ἔκπληξη μυριάδες ἀπό φωσφορίζοντες ὄργανισμούς καί ψάρια πολυποίκιλα σέ σχῆμα, μέγεθος καί ἀποχρώσεις νά περνοῦν μέ ὅλη τους τήν ταχύτητα. Μετά ὅμως ἀπό τά 6.500 μέτρα παρατήρησαν ὅτι ὅλα αὐτά λιγόστευαν καί σέ εἰδη καί σέ ἀριθμούς.

Σιγά σιγά καί σταθερά πλησιάζουν στό βάθος τῆς ἀβύσσου. Ὁ Πικκάρ ἀφήνει κι ἄλλο ἀπόβαρο κι ἐπιβραδύνει τήν κάθοδο στά 30 ἑκατοστά τό δευτερόλεπτο.

Τώρα είναι οι πιό κρίσιμες στιγμές! Θά κάτσουν όμαλά; Καί τί ἄραγε θά βροῦν; Βούρκο, βράχους, ἀσυνήθιστα κι ἐντελῶς ὅγνωστα ζῶα;

‘Η σφαίρα ὅλο καί κατεβαίνει. Τό μανόμετρο δείχνει 9.700, 9.800 μέτρα! ’Η πίεση τοῦ νεροῦ στά τοιχώματα ξεπέρασε τούς 50.000 τόνους! ’Αν τύχει καί δέν ἀντέξουν αὐτά τά τοιχώματα καί πάθουν τίποτα ρωγμές; Τί ἀγωνία, Θεέ μου!

‘Ο Πικκάρ ξαναπηγαίνει στό φεγγίτη καί προσπαθεῖ μέσ’ ἀπό τόν κῶνο τοῦ φωτός, πού ρίχνουν οἱ προβολεῖς στό πηχτό σκοτάδι, νά ἰδεῖ κάτι. Δέ διακρίνει τίποτα. Μά... ξαφνικά βγάζει μιά δυνατή φωνή:

— Βλέπω τό βυθό! Βλέπω τό βυθό! Καί τά μάτια του λάμπουν ἔξαλλα.

‘Ο Βάλς κοιτάζει μέ τή σειρά του. Μιά γαλαζωπή κηλίδα, πού φαίνεται ἀρκετά μακριά, διαπερνάει τή μαυρίλα τοῦ βάθους. Κι ὅλο πλαταίνει καί πλησιάζει. Τώρα ξεχωρίζει ἔνα πάρα πολύ παχύ στρῶμα βούρκου καί χαλίκια μαζί.

Ξαφνικά τό βαθυσκάφος κάθεται. Τό μανόμετρο δείχνει 10.907 μέτρα! ’Ένα χαμόγελο θριάμβου φωτίζει τά πρόσωπα τῶν δύο συντρόφων. Κι ἀμέσως δίνουν τό σῆμα, γιά νά τ’ ἀκούσει τό πλήρωμα τοῦ Βάντανκ κι ἀπό αὐτό δλόκληρη ἡ ἀνθρωπότητα:

— Έδω «Τεργέστη! Μᾶς ἀκοῦτε; Φτάσαμε στό βυθό! Μᾶς ἀκοῦτε;

Στό μεταξύ ἔνα σύννεφο βούρκου σηκώνεται γρήγορα. Οί φεγγίτες σκοτεινιάζουν. ‘Ο Πικκάρ δέ διακρίνει τίποτε πιά. Τό σύννεφο ἀνέβηκε πρός τά παγωμένα νερά. ’Υστερα ξανακάθισε. Τό κρύο ἔχει γίνει ἀφόρητο.

‘Οταν ἐπιτέλους τό νερό καθάρισε, οἱ δύο ἀντρες βλέπουν ἀπό τούς φεγγίτες καί θαυμάζουν: ’Ένα κοκαλιάρικο ψάρι, πού μοιάζει σάν γλώσσα κι ἔχει καί τά δύο του μάτια στό ἴδιο μέρος, στέκει σάν ἀκίνητο. ’Ανάμεσα στά

χαλίκια ξεχωρίζει ἔνα κατακόκκινο δστρακόδερμο.

‘Η ζωή λοιπόν εἶναι παρούσα σ’ όλόκληρο τὸν πλανήτη μας. Καὶ γιά πρώτη φορά στήν ίστορία τοῦ ἀβυσσαλέου σκοταδιοῦ μιά ἀκτίνα φωτός δίνει τό περίγραμμα τῶν μορφῶν ἐνός ἄγνωστου ὡς τώρα κόσμου...’

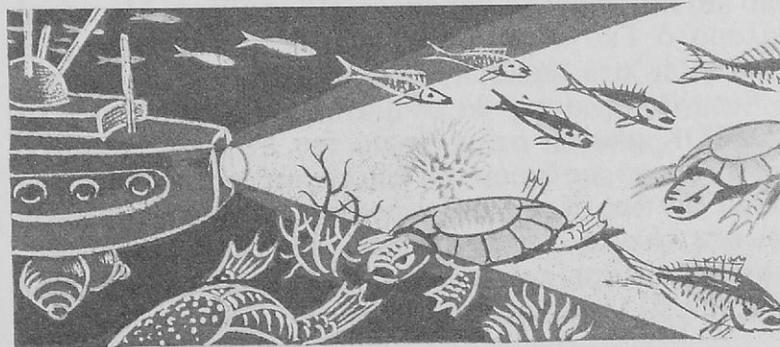
Αὐτός ἄλλωστε ἦταν καὶ ὁ κύριος σκοπός τῆς καθόδου ὡς ἐκεῖ τοῦ Πικκάρ καὶ τοῦ συντρόφου του. Γιατί εἶναι βέβαιο πώς οἱ δυό ἄντρες δέν ἀποδύθηκαν στήν τρομερά ἐπικίνδυνη αὐτή περιπέτεια μόνο γιά νά πραγματοποιήσουν ἔναν ἄθλο... Νά κατακτήσουν ἔνα ρεκόρ...

‘Η κατάδυση τοῦ βαθυσκάφους «ΤΕΡΓΕΣΤΗ» στό μεγαλύτερο βάθος τῶν ωκεανῶν εἶχε καθαρά ἐπιστημονικά κίνητρα: ἥθελε ν’ ἀποδείξει ὅτι μέ τίς ἀπαιτούμενες γνώσεις, τά κατάλληλα μέσα καὶ τὸν ἀπαραίτητο ἡρωισμό εἶναι δυνατή ἡ ἐξερεύνηση τῆς ἀβύσσου.

‘Ἄς ἐπωφεληθοῦν τώρα οἱ βιολόγοι, οἱ ζωολόγοι, οἱ γεωλόγοι, οἱ ωκεανογράφοι κι δλοι οἱ εἰδικοί ἐρευνητές κι ἐπιστήμονες κι ἃς εὑρύνουν τὸ πεδίο τῆς γνώσης σέ ἔναν τομέα πού τὸν θεωροῦσαν δλότελα κλειστόν. Ὁ δρόμος ἄνοιξε!

(‘Η ἐποποίia τῶν ἐξερευνήσεων)

‘Επιμέλεια - Διασκευή: Θεόδωρος Γιαννόπουλος

119. Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΟΣΜΟΝΑΥΤΗΣ

Όνομάζεται Γκιούρι Γκαγκάριν. Είναι νέος κι ծμορφος. Έχει τό βλέμμα καθαρό, σάν τόν καιρό πού κάνει κείνη τή μέρα (12' Απρίλη 1961), και τά μάτια του είναι γαλανά, σάν τόν ούρανό πού θά διασχίσει σέ λίγο.

Δίπλα του ύψωνεται ό πύραυλος, πού θά τόν προωθήσει στό Διάστημα. Είναι ό ΒΟΣΤΟΚ I, ένα είδος πελώριας κατακόρυφης δβίδας, μὲ ένα μικρό θάλαμο στήν κορυφή της, πού θά ύποδεχτεί τόν πρώτο κοσμοναύτη.

Ο Γκαγκάριν βγάζει τήν άεροπορική του στολή τοῦ ύπολοχαγοῦ. Φορεῖ τώρα τήν ειδική στολή: μιά μπλέ έλαφριά φόρμα καί ἀπό πάνω ένα πορτοκαλί σκάφανδρο. Βάζει στ' αὐτιά του τά άκουστικά καί ολόκληρο τό κεφάλι του είναι αίχμαλωτο μέσα σέ μιά βαριά κάσκα, πού μοιάζει σάν κάσκα δύτη.

Δίνει τήν άναφορά του, σύμφωνα μέ τούς στρατιωτικούς κανονισμούς:

— Υπολοχαγός Γκαγκάριν, ἔτοιμος γιά τήν πρώτη πτήση μέ τό κοσμικό σκάφος ΒΟΣΤΟΚ I.

Στίς 9 ή ὥρα καί 7 λεπτά τό πρωί (7 καί 39' ὥρα Μόσχας), μέσα σέ μιά βροντή κεραυνοῦ, ό τεράστιος δύκος τοῦ ΒΟΣΤΟΚ ύψωνεται ἀργά πρός τόν ούρανό καί ύστερα ὅλο καί πιό γρήγορα καί ἀκόμα πιό γρήγορα. Μέσα στό θάλαμο ό Γκαγκάριν αἰσθάνεται αὐτή τήν ὥθηση νά τόν πιέζει στό κάθισμα, σάν μιά ἀκατανίκητη δύναμη.

Εύτυχῶς ή πίεση θά σταματήσει σέ λίγο, γιατί τό ΒΟΣΤΟΚ μπαίνει στήν τροχιά του. Τώρα ό ἄνθρωπος καί ό δορυφόρος ἔχουν τήν ίδια ταχύτητα: 28.000 χιλιόμετρα τήν ὥρα. Καί ό ἄνθρωπος μπορεῖ νά κινιέται. Βλέπει πᾶς είναι ή ζωή ἐκεῖ, δύον δέν ύπάρχει βαρύτητα, γιατί τά σώματα, πού ἀφήνει ἔξω ἀπό τό δορυφόρο, δέν πέφτουν, ἀλλά μένουν μετέωρα.

Στήν ἀρχή πετάει ἀνατολικά, πάνω ἀπό τήν Ἀσία. Ἡ μέρα ἔχει κιόλας τελειώσει, δὲ ἥλιος ἔδυσε στὸν ὄριζοντα. Ἐτσι, ὅταν βρίσκεται πάνω ἀπό τὸν Εἰρηνικό ὥκεανό, εἶναι νύχτα. Στό βάθος ἐνός μαύρου οὐρανοῦ τά ἄστρα λάμπουν ἐκθαμβωτικά, σχεδόν ἀφόρητα.

Καὶ τό ταξίδι συνεχίζεται. Τώρα πετάει πάνω ἀπό τίς νοτιοαμερικανικές Ἀνδεις καὶ μέ τήν ἀνατολή τοῦ ἥλιου βλέπει τό ἀκρωτήριο Χόρν. Γιατί στό μεταξύ τελείωσε ἡ νύχτα καὶ νέα μέρα ἀρχίζει. Ὅστερ ἀπό λίγο βρίσκεται πάνω ἀπό τὸν Ἀτλαντικό καὶ κατευθύνεται πρός τήν Ἀφρική. Κοντεύει πιά μεσημέρι, ὅταν ξαναφτάνει ψηλά ἀπό τίς στέπες τῆς Ρωσίας.

Τέλος, τό ταξίδι τελειώνει. Ὁ γύρος τοῦ κόσμου, ὁ πρῶτος πιό πάνω ἀπό τήν ἀτμόσφαιρα, ἔχει συμπληρωθεῖ. Καί τώρα ἀρχίζει ἡ ἐπιβράδυνση καὶ ἡ ἐπιστροφή τοῦ δορυφόρου στήν ἀτμόσφαιρα. Κρίσιμη στιγμή, γιατί ἡ θερμότητα, πού παράγεται ἀπό τήν τριβή, μπορεῖ νά ἔξαφανίσει τά πάντα μέσα σ' ἐλάχιστα δευτερόλεπτα. Τελικά, τό ἀλεξίπτωτο ἀνοίγει.

Δίπλα στίς ὅχθες τοῦ ποταμοῦ Βόλγα, κοντά στή μικρή πόλη Σμελόβσκα, δυό χωρικές βλέπουν νά ἔρχεται πρός τό μέρος τους ἔνας γελαστός νέος μέ περίεργα ροῦχα.

— Εἶμαι ὁ Γκιούρι Γκαγκάριν. Μόλις πραγματοποίησα τό γύρο τοῦ κόσμου! τούς λέει, σάν νά ἦταν τό πιό ἀπλό, τό πιό κοινό πράγμα.

Τί ἡμέρα ἔχουμε; Πάντοτε 12 Ἀπρίλη. Καί τί ὥρα; 10 καὶ 55'. Δηλαδή, αὐτός ὁ γύρος τοῦ κόσμου κράτησε μόλις 10 ὥρες καὶ 55' πρῶτα λεπτά ἀκριβῶς. Γιά τήν ἴδια διαδρομή πάνω στή Γῆ οἵ ναῦτες τοῦ Μαγγελάνου εἶχαν χρειαστεῖ 3 ὀλόκληρα χρόνια.

Ἡ νύχτα, πού πέρασε ὁ Γκαγκάριν, εἶναι ἡ ἴδια πού θά ἔλθει αὐτό τό βράδυ, ὅταν θά ἑορτάζει τό θρίαμβό του. Καὶ ὁ ἥλιος, πού εἶδε νά ἀνατέλλει στίς Ἀνδεις,

εῖναι ό ίδιος πού τόν ξύπνησε σήμερα τό πρωί.
Τί παράξενο!

(‘Ο οὐρανός)

Ἐπιμέλεια - Διασκευή: Θεόδωρος Γιαννόπουλος

Ασκήσεις:

- Νά ἐπαναλάβετε ὅσα ἔχετε διδαχτεῖ γιά τούς τεχνητούς δορυφόρους, τούς πυραύλους, τά διαστημόπλοια.
- Θυμηθεῖτε: Πότε ἐκτοξεύτηκαν οἱ Σπουτνικ I, Ἐξπλόρερ I, Ἀπόλλων 10 καὶ τί ἀποστολή εἶχε ό καθένας.
- Τί σᾶς θυμίζουν ἀκόμα τά δνόματα: Λαϊκα, Βαλεντίνα Τσερέσκοβα, Ἀπόλλων 9.

120. Η ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ

Τά δνόματα τῶν ἀνθρώπων, πού πρῶτοι πάτησαν στό σεληνιακό ἔδαφος, ἀξίζει νά μείνουν στή μνήμη μας:

‘Ο πρῶτος εἶναι ό Νήλ Ἀρμστρογκ. ‘Ο δεύτερος ό “Ἐντγουιν” Ωλντριν. Μαζί τους καί ό πιλότος Μάικ Κόλλινς, πού ὁδήγησε τό διαστημόπλοιο ΑΠΟΛΛΩΝ γύρω ἀπό τή Σελήνη καὶ τό ξανασύνδεσε μέ τή σεληνιακή μονάδα ΛΕΜ - ΑΕΤΟ τή βάφτισαν στήν ἐπιστροφή της.

Ιστορική μέρα ή 20 Ιουλίου 1969.

Ο πύραυλος ΚΡΟΝΟΣ V, πού μετέφερε τό διαστημόπλοιο, ἦταν τεράστιος. Εἶχε ὑψος μεγαλύτερο ἀπό 100 μέτρα, πλάτος περισσότερο ἀπό 10 καὶ χρειάστηκε 4 ἑκατομμύρια λίτρα καύσιμα γιά τό ταξίδι του. “Οταν ἔκεινησε, στίς 17 Ιουλίου 1969, ή φλόγα, πού πετάχτη-

κε άπό τόν πρῶτο κινητήρα του, τόν πιό ίσχυρό, ἔφτασε σέ μῆκος 500 μέτρα!

Γιατί ό πύραυλος ἔπρεπε νά διανύσει μεγάλο διάστημα, προτοῦ φτάσει στόν προορισμό του. Ἡ Σελήνη ἀπέχει 384.000 χιλιόμετρα ἀπό τή Γῆ, ἀλλά, γιά νά πάει κανένας ἐκεῖ, πρέπει νά τήν ἀκολουθήσει, καθώς συνεχίζει νά τρέχει στήν τροχιά της γύρω ἀπό τή Γῆ. Κι αὐτό σημαίνει πάνω ἀπό 1 ἑκατομμύριο χιλιόμετρα.

Χωρίς ἐμπόδια, τό ΑΠΟΛΛΩΝ, πού μετέφερε τό ΛΕΜΑΕΤΟ, ἔφτασε στό πεδίο ἔλξης τῆς Σελήνης. Τότε τό ΛΕΜ ἀποσπάστηκε καί ὀδηγημένο ἀπ' τόν "Αρμστρογκ" κατέβηκε ἀργά στή Σελήνη. Ἡ μονάδα αὐτή (ΛΕΜ) δέν ὀδηγεῖται σάν ἀεροπλάνο, ἀλλά μέ μικρούς πυραύλους, πού ἐπιτρέπουν τήν κίνησή του πρός ὅλες τίς κατευθύνσεις.

Οι ἄνθρωποι θυμοῦνται ἀκόμη τό ιστορικό ἐκεῖνο γεγονός.

— Φανταστικό! φώναξε ὁ "Αρμστρογκ", ὅταν πάτησε τό πόδι του στό σεληνιακό ἔδαφος. Καί πρόσθεσε:

— "Ενα μικρό βῆμα γιά τόν ἄνθρωπο, ἔνα βῆμα γίγαντα γιά τήν ἀνθρωπότητα!

"Ολα ὄσα συνάντησαν οι γήινοι κατά τήν παραμονή τους στή Σελήνη ἦταν γεμάτα ἐκπλήξεις. Οι μετακινήσεις τους ἦταν εὔκολες, γιατί ἡ βαρύτητα ἐκεῖ εἶναι ἔξι φορές μικρότερη ἀπό ὅ, τι στή Γῆ. Ἡ σημαία δέν κυμάτιζε, γιατί δέν ύπαρχε ἀτμόσφαιρα καί κανένας ἄνεμος δέ φυσάει. Ὁ δρίζοντας ἦταν κοντίνος, γιατί ἡ ἀκτίνα τῆς Σελήνης εἶναι ἵση μέ τά τρία ἐνδέκατα τῆς ἀκτίνας τῆς Γῆς. Καί μακριά στόν οὐρανό φαινόταν ἡ Γῆ σάν ἀκίνητη καί γεμάτη χρώματα.

Μιά ἀπό τίς κύριες φροντίδες τοῦ "Αρμστρογκ" καί τοῦ "Ωλντριν" ἐκεῖ, ἀφοῦ ἀσφάλισαν πρῶτα τό σκάφος τους, ἦταν νά μαζέψουν πέτρες καί νά τίς μεταφέρουν στή Γῆ.

΄Από τότε κι ἄλλοι ἄνθρωποι κατέβηκαν στή Σελήνη. Κι ὅλοι μεταφέρανε στή Γῆ πέτρες. Αύτός θά είναι ὁ ἀντικειμενικός σκοπός τῶν ταξιδιῶν ἐκεῖ γιά πολύν καιρό ἀκόμα.

Τί τίς θέλουν ὅμως αὐτές τίς πέτρες; Μήπως περιέχουν χρυσάφι ἢ διαμάντια; Χωρίς ἄλλο, ὑπῆρχε κι αὐτή ἡ ἐλπίδα. Ἀλλά γιά τούς ἐπιστήμονες σημασία ἔχει ὅχι ν' ἀνακαλύψουν θησαυρούς, μά λίθοι είναι πολύτιμοι, γιατί ἐπιτρέπουν νά γνωρίσουμε τήν ίστορία ἡμεσα τῆς Σελήνης κι ἔμμεσα καί τῆς Γῆς.

Γνωρίζουμε ὅτι στό Σύμπαν ὅλα γερνοῦν κι ὅτι μποροῦμε νά προσδιορίσουμε τήν ἡλικία μιᾶς πέτρας π.χ. ἡ μιᾶς γεωλογικῆς «ἀπόθεσης». Μέ τή μετατροπή τοῦ στοιχεῖου ἀργοῦ σέ κάλιο κατορθώσαμε νά υπολογίσουμε τήν ἡλικία τῶν σεληνιακῶν λίθων, πού ἔφερε ὁ Ἀρμστρογκ. Γύρω στά 4.500.000.000 ἔτη. Ἀλλά αὐτή είναι καί ἡ ἡλικία τῆς Γῆς καί ὅλου τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος.

Στή συνέχεια, οἱ ἐπιστήμονες ἐνδιαφέρθηκαν γιά τή σύνθεση τῶν σεληνιακῶν λίθων. Κι ἐδῶ πάλι δέν ἔλειψαν οἱ ἐκπλήξεις.

΄Η σεληνιακή «ἄμμος» ἀποτελεῖται ἀπό ἑκατομμύρια ὑαλοποιημένους βάλοντας. Τά στοιχεῖα πού ἐπικρατοῦν είναι τά ἴδια μέ τῆς Γῆς. Ήφαιστειακά κυρίως πετρώματα. Περιέχουν ὅμως περισσότερα σπάνια μέταλλα ἀπό τά δικά μας ἡφαιστειακά πετρώματα, ὅπως τιτάνιο, ζιρκόνιο καί χρώμιο.

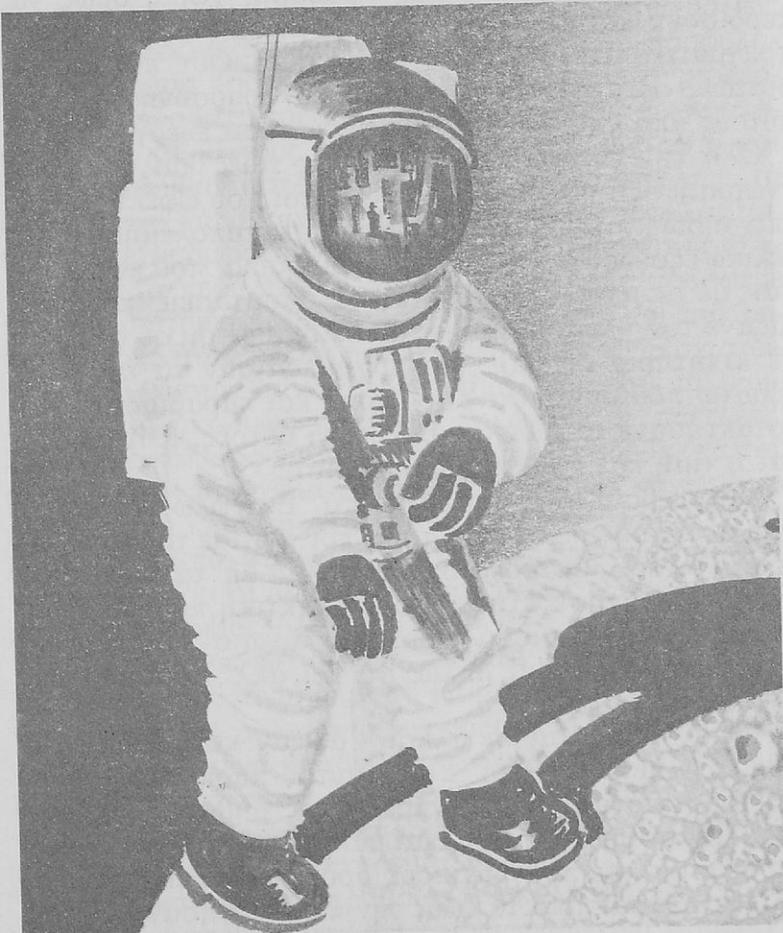
΄Η μελέτη τῶν λίθων ἐπιβεβαίωσε ἐπίσης ὅτι δέν υπάρχει νερό στή Σελήνη. Κι οὔτε ὑπῆρξε ποτέ. Ἐπομένως, δέν ὑπῆρξε ποτέ οὔτε ζωή.

Φαίνεται λοιπόν πώς ἡ Σελήνη είναι μιά τεράστια πέτρινη σφαίρα. Αύτή κάποτε υποβλήθηκε σὲ πολύ μεγάλες θερμοκρασίες καί παράμεινε πολύ ραδιενεργός.

‘Ωστόσο, όλόκληρη ή ίστορία της δέν εἶναι τέλεια γνωστή. Και γιά νά γίνει, θά χρειαστεῖ νά περιμένουμε πολλά χρόνια άκομα.

(‘Ο οὐρανός)

‘Επιμέλεια - Διασκευή: Θεόδωρος Γιαννόπουλος

121. Η ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΕΛΑΧΙΣΤΟΥ

Δέν ξέρω κατά ποιά περίεργη σύμπτωση ἡ ἀπονομή τῶν βραβείων Νόμπελ σέ διάφορους ἐπιστήμονες μοῦ ξανάφερε στό νοῦ τούς ἀφανεῖς ἐφευρέτες. Τούς ἀνθρώπους δηλαδή πού συμβάλανε, πρῶτοι αὐτοί, ὅσο δέν παίρνει, γιά τήν κοινωνική προκοπή, χωρίς ὅμως νά κερδίσουν καί τήν ἀναγνώριση. "Ολοι τους στάθηκαν πραγματικά ἄτυχοι στό κεφάλαιο αὐτό. Οὕτ' ἔνα «εὐχαριστῶ», οὕτε κάν ἔνα ψίχουλο εὐγνωμοσύνης καί γιά αὐτούς ἀπό τήν ἀνθρωπότητα πού τόσο εὐεργετήθηκε.

"Ολη τήν εὐγνωμοσύνη, ὅλες τίς τιμές καί τήν ἀναγνώριση τίς πῆραν οἱ μεγάλοι. Αὐτοί πού ὠφέλησαν μέ ἐπινοήσεις πιό ἐντυπωσιακές: πού καταπολέμησαν καί τελικά ἔξουδετέρωσαν τρομερά μικρόβια· πού κατάργησαν, μέ τίς μεγάλες ταχύτητες, τίς ἀποστάσεις· πού ὑποτάξανε τόν ἡλεκτρισμό, μεταβάλλοντάς τον σέ φῶς καί σέ κινητήρια δύναμη· πού αἰχμαλώτισαν τά ἐρτζιανά κύματα· πού συντρίψανε τό ἀτομο καί παραβιάσανε καί κατακτήσανε τό Διάστημα. "Ολα γι αὐτούς. Καί ἡ δόξα καί ἡ τιμή καί ἡ δίκαιη ἀναγνώριση!

Αὐτό βέβαια ἦταν καί τό σωστό. Ἐκτυφλωτική ὑπῆρξε ἡ ἀστραπή τῆς σκέψης τους, πού φώτισε τούς ἀνθρώπους, πού τούς ἀνακούφισε ἀπό πολλά ἀπ' τά δεινά τους καί τούς ὁδήγησε στήν τόσο ἐκπληκτική πρόοδό τους. "Αξιος λοιπόν ὁ μισθός τους καί πάνω σ' αὐτό κανείς δέ θά μπορούσε, ὅχι ἀπλῶς νά πεῖ, ἀλλ' οὕτε κάν καί νά σκεφτεῖ διαφορετικά.

"Αξιζαν ὅμως καί οἱ ἄλλοι — ἀξιζαν καί οἱ ἀφανεῖς τήν εὐγνωμοσύνη μας. Γιατί αὐτοί παρακολούθησαν τήν ἀνθρωπότητα ἀπό τά πρῶτα της βήματα. Τῆς δώσανε τή σοφή της πείρα καί μάλιστα κατά τρόπο πού τῆς ἔξασφάλισε πραγματικούς ὅρους ἀνθρώπινης ζωῆς. Τήν ξεχώρισαν ἀπό τά ζῶα, τήν καλλιέργησαν καί τήν

ἀνέβασαν τήν ἀνθρωπότητα. Κι ὅλα αὐτά στά πρῶτα της βῆματα. Χωρίς προηγούμενα, χωρίς δημιουργημένη παράδοση καὶ χωρίς κανέναν ὁδηγό. Ψηλαφητά καὶ μέ μόνους ὁδηγούς τήν παρατήρηση καὶ τήν πείρα.

Ποιοί εἶν' αὐτοί; Μά ποιοί ἄλλοι ἀπό τοὺς ἐφευρέτες τῶν μικρῶν καὶ τῶν ἐλάχιστων; Τούς ἐπινοητές τῶν ἀπλῶν, ἄλλα καὶ γι' αὐτό πολὺ χρήσιμων πραγμάτων;

Γυμνοί ξεκίνησαν οἱ ἄνθρωποι καί, γιά νά προφυλαχτοῦν ἀπό τίς βροχές καὶ τό κρύο, τυλίγονταν μέ δέρματα καὶ προβιές, πού προσπαθοῦσαν νά τίς συγκρατήσουν στό κορμί τους μέ φλοῦδες ἀπό τά δέντρα ἥ καὶ μέ ἀγκάθια. Φανταστεῖτε τά βάσανά τους, ὅταν ὅλα αὐτά ἔσπαζαν καὶ κόβονταν κι ἔμεναν ἐντελῶς ἀπροφύλαχτοι. Φανταστεῖτε ὅμως καὶ τή χαρά τους, ὅταν κάποιος ἔβαλε κάτω τό κεφάλι του, σκέφτηκε καὶ τούς πρόσφερε τήν κουμπότρυπα. Μάλιστα, φίλοι μου, τήν κουμπότρυπα! Μήπως ἥταν μικρή ἥ ἐφεύρεσή της; Ἀναλογιστεῖτε λίγο τί θά συνέβαινε, ἃν δέν ὑπῆρχε, καὶ τότε τά λέμε.

Ἄμ' ἥ ἀνακάλυψη πάλι τοῦ βελονιοῦ, τί σᾶς λέει; Σκέφτηκε κάποιος νά πάρει ἔνα κομμάτι σύρμα, νά τοῦ ἀνοίξει στήν ἄκρη μιά τρυπούλα κι ἀπό κεῖ νά περάσει μιά χόρτινη κλωστή στήν ἀρχή. Ἀπ' ἐκεῖ καὶ πέρα τό μυστικό γιά τό στέρεο, τό ἀσφαλισμένο ντύσιμο εἶχε παραβιαστεῖ κι οἱ ἄνθρωποι εἶχαν μπεῖ στό σωστό δρόμο τής ἀνθρωπιᾶς.

Ἄλλα ὑπάρχει καὶ ἥ ρόδα, πού δέν ἥταν μικρό πράγμα. Ποιός τήν ἀνακάλυψε; Ποιός σκέφτηκε πρῶτος νά περάσει δυό ρόδες ἀπό ἔναν ἄξονα καὶ νά τοποθετήσει πάνω τους ἔνα κασόνι; Ἡ ἀνακάλυψή της ἥταν μιά ἀληθινή ἐπανάσταση στίς συγκοινωνίες καὶ τίς μεταφορές. Ἦταν τό μεγάλο πήδημα τοῦ ἀνθρώπου πρός τήν πρόοδο καὶ τήν κατάκτηση τής ζωῆς.

Πόσες καὶ πόσες παρόμοιες ἀνακαλύψεις δέν προηγήθηκαν, ὥσπου νά φτάσει ὁ ἄνθρωπος στή σημερινή

καταπληκτική του ἔξελιξη! Μικρές καί ἀσήμαντες μᾶς φαίνονται, ἐπειδή τώρα τίς ἔχουμε κάνει χτῆμα μας, ἐπειδή τίς συνηθίσαμε.

Δέν εἶναι ὅμως. Ὁπως δέν εἶναι μικρά ἀποχτήματα: τό ταπεινό χτένι, πού χτενίζουμε τά μαλλιά μας· τό ἔυράφι, πού ἔυριζόμαστε· κι ἀκόμη κι αὐτή ἡ προετοιμασία τοῦ καθημερινοῦ φαγητοῦ μας, πού γιά νά φτάσει στή σημερινή γευστική του προκλητικότητα, πέρασε ἀπό πολλά στάδια δοκιμασίας. Ὅλα αὐτά μᾶς φαίνονται ἵσως ἀσήμαντα καί μικρά.

Ποιός ὅμως μπορεῖ νά μᾶς βεβαιώσει ὅτι ἐκεῖνα, πού συνηθίσαμε νά λέμε μικρά, δέν εἶναι καί τά πιό μεγάλα; Κανείς.

Πραγματικοί δημιουργοί, ἀληθινοί ποιητές λοιπόν καί οἱ ἐφευρέτες τῶν ἐλάχιστων. Δέν εἶναι μεγάλοι; Μά μήπως ὑπάρχουν μικροί καί μεγάλοι ποιητές; Ὕπάρχουν μόνο ποιητές, ἐφόσον βέβαια εἶναι πραγματικά ποιητές. Οἱ ποιητές ἡ εἶναι ἡ δέν εἶναι. Καί οἱ ἀφανεῖς δημιουργοί τῶν ἐλάχιστων ὑπῆρξαν ἀληθινοί ποιητές. Τούς ἀνήκει ἐπομένως ἡ τιμὴ ἐνός μνημείου πού πρότεινε κάποιος. Ἐνός μνημείου, ὀφιερωμένου στόν «Ἄγνωστο Ἐφευρέτη!...

Πάνος Σπάλας

Ζ. ΣΥΝΤΟΜΕΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΑΓΓΕΛΗΣ ΝΙΚΟΣ. Γεννήθηκε στόν Άποκόρωνα Χανίων τό 1930. Σπούδασε πολιτικές έπιστημες και άσχολείται μέ τή δημοσιογραφία και τή λογοτεχνία. Έργα του: «Στόν ίσκιο τής Μαδάρας», «Δασκαλογιάννης», «Άλεξιος Καλλέργης, ό μέγας ἄρχων», «Κρητικός λαϊκός θρῆνος, μοιρολόγια και μοιρολογητρες».

ΑΓΡΑΣ ΤΕΛΛΟΣ. Φιλολογικό ψευδώνυμο τοῦ Εὐάγγελου Ίωάννου. Γεννήθηκε στήν Καλαμπάκα τό 1899 και πέθανε στήν Αθήνα τό 1944. Σπούδασε νομικά και υπήρετησε ώς ύπαλληλος στήν Εθνική Βιβλιοθήκη. Έγραψε πεζά και προπάντων ποιήματα και μάλιστα άπο 8 χρονών. Κυριότερα ποιητικά έργα του: «Τά βουκολικά και τά ἐγκώμια», «Καθημερινές», «Τριαντάφυλλα μιανῆς ήμερας». Τό τελευταίο έκδόθηκε μετά τό θάνατό του. «Ολα τά ποιήματα είναι λυρικά και διακρίνονται γιά τή λεπτότητα, τή χάρη και τήν ειύγενειά τους, άλλα και γιά έναν τόνο μελαγχολίας.

ΑΗΔΟΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Γεννήθηκε στό Βατούμ τοῦ Καυκάσου τό 1916 και πέθανε στήν Αθήνα τό 1946. Ήταν φτωχὸς και γιά νά σπουδάσει ἔπαιζε φλάουτο σέ νυχτερινά κέντρα. Άσχολήθηκε μέ τήν πεζογραφία και τήν ποίηση. Έργαστηκε σέ διάφορα περιοδικά και γιά λίγον καιρό εἶχε ἐκδώσει κι ένα μικρό δικό του, τήν «ΑΡΓΩ». Έργα του: τό ποιητικό «Ειδύλλια», τά διηγήματα «Ἐβδομος οὐρανός» και μιά μετάφραση άπο ρωσικά ποιήματα.

ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. Γεννήθηκε τό 1824 στή Λευκάδα και πέθανε τό 1879. Σπούδασε νομικά στήν Ιταλία και Γαλλία. Αντιπρόσωπος τής ιδιαίτερης πατρίδας του στήν Ιόνιο Βουλή ἀγωνίστηκε ὅσο λίγοι γιά τήν «Ενωση τής Ἐπτανήσου μέ τή μητέρα Ελλάδα. Μετά τήν ἔνωση ἐξελέγη βουλευτής στήν Ελληνική Βουλή. Έργα του είναι: «Στιχουργήματα», «Μνημόσυνο», «Κυρά Φρούνη», «Αθανάσιος Διάκος» και «Φωτεινός» πού ἔμεινε ἀσυμπλήρωτος. Εμπενύστηκε όλα σχεδόν τά ποιήματά του άπο τούς ἀγῶνες τῶν κλεφτῶν και τῶν ἀρματολῶν. Ή ποίησή του διακρίνεται γιά τό λυρικό τόνο και τό ήρωικό της ψφος.

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Γεννήθηκε στό Φανάρι τής Πόλης τό 1867 και πέθανε στήν Αθήνα τό 1945. Σπούδασε ιατρική, άσχολήθηκε δύμως κυρίως μέ τή λογοτεχνία και ίδιως μέ τό πεζογράφη-

μα. Έχει άφησει άκομη και πλούσιο μεταφραστικό έργο. Από τά βιβλία του ξεχωρίζουμε τά: «Εἰκόνες Κων/πόλεως καὶ Ἀθηνῶν», «Εἰκόνες ἀπό τὸ Φανάρι» και «Θρύλοι τῆς Πόλης». Στά έργα του διακρίνουμε μεγάλο πατριωτισμό, παρατηρητικότητα και άφηγηματική δύναμη.

BENEZHES HALIAS. Φιλολογικό ψευδώνυμο του διακεκριμένου πεζογράφου Ήλια Μέλλου. Γεννήθηκε στό Αιβαλί τῆς Μ. Ασίας τό 1904 και πέθανε στήν Αθήνα τό 1973. Στή Μικρασιατική καταστροφή πιάστηκε αἰχμάλωτος ἀπό τους Τούρκους και δούλεψε σκληρά ὡς τό 1923 σέ καταναγκαστικά έργα. Στήν Αθήνα διορίστηκε τραπεζικός ὑπάλληλος. Άσχολήθηκε πολύ μέ τήν πεζογραφία και ἄφησε τεράστιο και σπουδαίο λογοτεχνικό έργο, γι' αὐτό ἔξελέγη και ἀκαδημαϊκός. Από τά βιβλία του ξεχωρίζουμε: «Γαλήνη», «Νόυμερο 31328», «Ἐξοδος», «Ωρα πολέμου», «Αἰγαῖο», «Αἰολική γῆ», «Ωκεανός», «Ἀργοναῦτες», «Ἀνεμος», «Νικημένοι» κ.ἄ.Σ' δλα διακρίνουμε μιά ἄμεση παρατηρητικότητα και μιά ἀνθρωπιστική πνοή και διάθεση.

ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Γεννήθηκε στή Ναύπακτο τό 1867 και πέθανε στήν Αθήνα τό 1945. Άσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία και μέ ιστορικές και λαογραφικές μελέτες. Εμπνεύστηκε κυρίως ἀπό τους Εθνικούς μας ἀγῶνες. Κυριότερα έργα του είναι: «Ἄόγοι και Ἀντίλογοι», «Τά παλικάρια τά παλιά», «Μεγάλα χρόνια», «Διηγήματα», «Ιστορική Ἀνθολογία» κ.ἄ. Συγκέντρωσε τ' ἀπαραίτητα στοιχεῖα κι ἔξεδωκε τή «Βιογραφία του Καραϊσκάκη», τά «Ἀπομνημονεύματα του Μακρυγιάννη», τά «Στρατιωτικά ἐνθυμήματα Σ. Κασομούλη» κ.ἄ. Διακρίνεται γιά τή ζωντανή δημοτική γλώσσα και τό ποιητικό του ύφος. Ή προσφορά του στά Ελληνικά γράμματα θεωρεῖται τεράστια.

ΒΛΕΣΣΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ. Γεννήθηκε στή Σμύρνη τό 1910 κι ἔγκαταστάθηκε στήν Ελλάδα μετά τή Μικρασιατική καταστροφή. Από πολύ νέος ἄρχισε ν' ἀσχολεῖται μέ τά γράμματα και μέ μεταφράσεις γάλλων κυρίως συγγραφέων. «Ολα τά έργα του και ὡς συγγραφέα και ὡς ἐκδότη είναι παιδικά. Παράλληλα έχει ἐκδώσει τά περιοδικά «Παιδικός κόσμος» και «Χαρούμενες ωρες». Από τά έργα του ἀναφέρουμε τά: «Στό θρόνο του Βυζαντίου», «Χωρίς πατέρα», «Εὕθυμης ιστορίες», «Ἀληθινές ιστορίες».

ΠΙΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Κατάγεται από γενιά ήπειρωτική και γεννήθηκε τό 1914 στό Αγρίνιο. Σπούδασε νομικά και φιλολογία έλληνική και γαλλική. Ύπηρέτησε ως υπάλληλος στό Υπουργείο Παιδείας και ως διευθυντής στό Υπουργείο Προεδρίας. Πολυγραφότατος, άρχισε νά γράφει από φοιτητής και σιγά σιγά καταπιάστηκε μέ δλα σχεδόν τά ειδή τοῦ πεζοῦ λόγου (πεζογράφημα, δοκίμιο, κριτική). Άρκετά βιβλία του έχουν βραβευτεῖ από τήν Ακαδημία, τό Σύνδεσμο Έλλήνων Λογοτεχνῶν και σέ διαγωνισμούς. Κυριότερα παιδικά έργα του είναι: «Δέκα ἄνθρωποι», «Ἐθνικοὶ Εὐεργέτες», «Βασίλειος Διγενῆς Ἀκρίτας», «Παραμύθια τῆς Κύπρου», «Στή χώρα τοῦ μύθου», «Τά σήμαντρα τῆς Ἀγια-Σοφιᾶς», «Ἐνας γέρος ἀπό τή Φρυγία», «Μικροί θεοί τοῦ Ὀλύμπου», «Μεγάλες μορφές τοῦ Ἑλληνισμοῦ». Σέ συνεργασία μέ τόν Ἀλκη Τροπαιάτη έγραψαν τό τρίτομο βιβλίο «Οἱ μεγάλοι τῆς ἀνθρωπότητας» κι ἐπιμελήθηκαν τήν ἔφτάτομη ἀνθολογία μέ τίτλο «Τ' ἀγαπημένα μου διηγήματα».

ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Γεννήθηκε τό 1912 στή Μυγδαλιά Ἀρκαδίας. Σπούδασε παιδαγωγικά στό διδασκαλεῖο Τριπόλεως και στό πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Ύπηρέτησε σέ πολλά σχολεῖα και περιφέρειες ως δάσκαλος και ως ἐπιθεωρητής και συνταξιοδοτήθηκε μέ τό βαθμό τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβούλου. Δημοσίευσε ἄρθρα και μελέτες μέ παιδαγωγικό περιεχόμενο, καθώς και τά βιβλία: «Ἡ διδακτική τῶν ἐκθέσεων» και «Ἡ πρώτη ἀνάγνωση και γραφή κατά τήν δλική μέθοδο». Έχει συγγράψει δλα σχεδόν τά βοηθητικά τοῦ δημοτικοῦ σχολείου και βραβεύτηκε από τό Υπουργείο Παιδείας γιά ἀναγνωστικά Α', Β', Γ', Ε' και ΣΤ' Δημοτικοῦ και νεοελληνικά ἀναγνώσματα Γ' Γυμνασίου. Κυριότερα παιδικά έργα του είναι: «Νεώτερη Σχολική Ἀνθολογία» και «Ἴστορίες και Ἀνέκδοτα ἀπό τήν Ἐθνική μας Ζωή». Τελευταῖα ἐπιμελήθηκε τίς ἐκδόσεις: «Ο Θαυμαστός Κόσμος τῶν Ζώων», «Ο Θαυμαστός Κόσμος τῶν Φυτῶν», «Ο Θαυμαστός Κόσμος τῶν γνῶσεων «Γιατί; πῶς; ποιός?», «Ἡ ἐποποιία τῶν ἐξερευνήσεων», «Ἀνάκαλύπτω και μαθαίνω», κ.ἄ.

ΓΛΕΖΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Γεννήθηκε στήν Απείρανθο Νάξου τό 1902. Σπούδασε νομικά, ἐργάστηκε ως δημόσιος υπάλληλος και από πολύ νέος ἀσχολεῖται μέ τή λογοτεχνία (διήγημα, δοκίμιο). Έργα του μέ διηγήματα: «Φθινοπωρινή ἔξοχή», «Πρώτη γνωριμία».

ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Γεννήθηκε στό Ήράκλειο Κρήτης τό 1860 και πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1937. Σπούδασε νομικά, ἀσχολήθηκε δόμως και μέ τή δημοσιογραφία και τή λογοτεχνία. Κυριότερο ἔργο του: «Οἱ Κρήτες μου». Διακρίνεται γιά τόν ἀσυγκράτητο πατριωτισμό του.

ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗ-ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗ ΓΕΩΡΓΙΑ. Γεννήθηκε στή Σμύρνη τό 1904. Ἐγκαταστάθηκε στήν Ἀθήνα πρίν ἀπό τή Μικρασιατική καταστροφή κι ἐργάστηκε ὡς δημοσιογράφος. Παράλληλα ἀσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία, πεζογραφία και ποίηση, γιά παιδιά κυρίως και γιά νέους. Μετάφρασε ἀκόμα ἔργα ἀπό τήν παγκόσμια λογοτεχνία κι ἔγραψε και ἀρκετά θεατρικά ἐπίσης γιά παιδιά. Κυριότερα παιδικά βιβλία της: «Τά πρώτα φτερουγίσματα» (ποιητικό), «Νάνος Τραλαλάς» (παραμύθι), «Διγενής Ἀκρίτας», «Τριάντα διαλεχτά παραμύθια», «Ιστορίες και παραμύθια ἀπό δόλον τόν κόσμο», «Μέγας Ἀλέξανδρος», «Οδύσσεια Ὄμηρου» και πολλά ἄλλα.

ΔΕΛΤΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ. Κόρη τής Πηνελόπης Δέλτα, γεννήθηκε τό 1905 στήν Ἀθήνα. Ἀσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία και δημοσίευσε διάφορα παιδικά διηγήματα σέ περιοδικά. Μέ πολλή εὐχαρίστηση διαβάζεται τό βιβλίο της «Μύθοι και Θρύλοι».

ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ. Γεννήθηκε τό 1874 στήν Ἀλεξάνδρεια και πέθανε τό 1941 στήν Ἀθήνα. Ἀσχολήθηκε ἀρκετά ἐνωρίς μέ τά γράμματα και ἰδιαίτερα καλλιέργησε τήν παιδική λογοτεχνία, ὅπου ἀναδείχτηκε πολύ μεγάλη. Τά ἔργα της είναι δόλα παρμένα ἀπό τή θρησκευτική και τήν ἔθνική μας ζωή κι ἔχουν ἀγαπηθεῖ πολύ ὅχι μόνο ἀπό τούς μικρούς, ἀλλά και ἀπό τούς μεγάλους. Ξεχωρίζουμε τά βιβλία της: «Ἡ ζωή τοῦ Χριστοῦ», «Τόν καιρό τοῦ Βουλγαροκτόνου», «Τά μυστικά τοῦ Βάλτου», «Γιά τήν πατρίδα», «Ο Μάγκας», «Ο Τρελαντώνης», «Παραμύθια χωρίς ὄνομα», «Παραμύθια κι ἄλλα» κλπ.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Γόνος μεσολογγίτικος γεννήθηκε στήν Ἀθήνα τό 1859 και πέθανε τό 1951. Σπούδασε φιλολογία ἐδῶ και στή Γερμανία. Ὑπηρέτησε πολλά χρόνια ὡς τμηματάρχης τοῦ Ὅπουργείου Παιδείας και ὡς Διευθυντής Γραμμάτων και Τεχνῶν. Ἐγινε και ἀκαδημαϊκός. Πολυγραφότατος λυρικός ποιητής και πεζογράφος, διακρίνεται γιά τήν ἀγάπη του στή φύση και τούς ἀπλούς ἀνθρώπους πού περιγράφει μέ αἰσιοδοξία και τρυφερότητα. Διεύ-

θυνε τά περιοδικά: «'Εθνική άγωγή», «Μελέτη», «'Εστία» και «'Ημερολόγιον Μεγάλης Έλλάδος». Υπήρξε έπισης διευθυντής στό «Σύλλογο πρός διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων», όπου άναπτυξε μεγάλη δραστηριότητα. Από τά έργα του ξεχωρίζουμε: Ποιητικά: «Σταλακτίτες», «Αμάραντα», «Γαλήνη», «Φωτερά σκοτάδια», «Κλειστά βλέφαρα», «Πύρινη Ρομφαία», «Φευγάτα χελιδόνια», «Σπίθες στή στάχτη» κ.ἄ. Πεζά: «'Αγροτικαί έπιστολαί», «'Αμαρυλλίς», «Παραμύθια», «'Ερση», «Σκόρπια φύλλα τῆς ζωῆς μου» κ.ἄ.

ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Β. ΓΙΑΝΝΗΣ. Γεννήθηκε στήν Αθήνα τό 1919. Ασχολεῖται μέ τή δημοσιογραφία και τή λογοτεχνία (πεζογραφία, θέατρο, ποίηση). Έχει έπισης μεταφράσει άρκετά ξένα έργα του Μάρκ Τουσίν, Ιουλίου Βέρν, Τζάκ Λόντον κ.ἄ. Από τά έργα του ξεχωρίζουμε: «'Ελληνες και ξένοι κατάσκοποι στήν Έλλάδα», «'Αλέξης Δαφνομήλης», «Σταυρός και πανοπλία», «Φλογισμένα ράσα» κ.ἄ., δλα κατάλληλα γιά παιδιά. Ποιητικά: «'Ιερός Ανεμος», «Σκοτεινή Πύλη», «Πλατυτέρα Νεφέλης», «'Ολονύκτιος συνεδρία», «'Επι τοῦ προσώπου τῆς γῆς » κ.ἄ.

ΚΑΜΒΥΣΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Γεννήθηκε τό 1919 στά Βουνάρια τῆς Κορώνης (Μεσσηνία). Σπούδασε παιδαγωγικά και ύπηρετεί ώς δάσκαλος στή Δημοτική Εκπαίδευση. Παράλληλα άσχολεῖται μέ τήν παιδική και κυρίως τή θρησκευτική ποίηση, όπου δείχνει ίδιαιτερη ευαισθησία, και συνεργάζεται μέ διάφορα περιοδικά. Έργα του: «Τό τραγούδι τοῦ παιδιοῦ», «Φθινοπωρινό έλεγχο», «'Ακραίο φυλάκιο».

ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Ιστοριοδίφης, πεζογράφος και ποιητής. Γεννήθηκε τό 1852 άπό παλιά άρχοντική οίκογένεια τῆς Πόλης και πέθανε τό 1942 στήν Αθήνα. Σπούδασε νομικά, άσκησε γιά λίγο τή δικηγορική, ύπηρέτησε κατόπιν ώς ίδιαλλος σέ δικαστήριο, στήν Αρχαιολογική Υπηρεσία και στήν Έθνική Βιβλιοθήκη. Μέ τή λογοτεχνία άσχολήθηκε άπό ένωρίς και τό 1927 έγινε άκαδημαϊκός. Καλλιέργησε δλα σχεδόν τά ειδη τοῦ λόγου και συγκέντρωσε δλο περίπου τό λαογραφικό ύλικό τῆς Αττικῆς και τῆς ιστορίας τῆς Αθήνας. Έγραψε και στήν καθαρεύουσα και στή δημοτική. Τιμήθηκε μέ τό Αριστείον Γραμμάτων. Έργα του: «'Ιστορία τῶν Αθηνῶν ἐπί Τουρκοκρατίας»- τόμοι 8, «'Αναδρομάρης», «'Αρματολοί και κλέφτες», «Τό Δαφνί», «'Αθηναϊκά διηγήματα», «Τό παιδομάζωμα», «Νεράιδα τοῦ Κάστρου».

ΚΑΡΑΛΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Γεννήθηκε στό Σαραβάλι τής Αχαΐας τό 1921. Άσχολείται μέ τή δημοσιογραφία και τή λογοτεχνία (πεζογραφία, κριτική) κι ἐργάζεται ώς σχολιαστής στό ραδιοφωνικό σταθμό τής Πάτρας. Ἐχει ἐκδώσει τά βιβλία: «Μικρά ταξίδια», ώραιοτατό ἀνάγνωσμα και γιά παιδιά, και «Τό σηνειρο τῆς μεγάλης στιγμῆς».

ΚΑΡΘΑΙΟΣ Κ. Φιλολογικό ψευδώνυμο τοῦ Κλέανδρου Λάκωνος. Γεννήθηκε στήν Αθήνα τό 1878 και πέθανε τό 1955. Υπηρέτησε ώς ἀξιωματικός τοῦ στρατοῦ πολλά χρόνια. Παράλληλα ἀσχολήθηκε μέ τήν ποίηση και μέ μεταφράσεις ξένων συγγραφέων. Ποιητικά ἔργα: «Τραγούδια τοῦ νησιοῦ μου» και «Κηφισιώτικες μελωδίες». Ἀπό τίς μεταφράσεις ξεχωρίζουμε τό «Δόν Κιχώτη» τοῦ Θερβάντες.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. Γεννήθηκε στά Λεχαινά Ηλείας τό 1866 και πέθανε στό Μαρούσι τό 1922. Υπηρέτησε ώς γιατρός στό στρατό και στό ἐμπορικό ναυτικό. Παράλληλα ἀσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία (διήγημα) και πρόσεξε δσο λίγοι τή ζωή τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ και στήν ξηρά και στή θάλασσα. Κύριο γνώρισμα στά διηγήματά του είναι τό πλούσιο λαογραφικό ὄλικό, δοσμένο στήν δλοζώντανη δημοτική γλώσσα. Ἐργα του: «Διηγήματα», «Λυγερή», «Λόγια τῆς πλώρης», «Παλιές ἀγάπες», «Ο ζητιάνος», «Ο Αρχαιολόγος» κ.ἄ. Κοντά στ' ἄλλα, μαζί μέ τόν Επ. Παπαμιχαήλ (Νώντα Ελατο), ἔγραψε και τρία ἀναγνωστικά τοῦ δημοτικοῦ σχολείου: «Στόν καιρό τοῦ Μεγάλου Αλεξάνδρου», «Η πατρίδα μας», «Ο Διγενής Ακρίτας».

ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Γεννήθηκε στή Βελοτίτσα Ναυπακτίας τό 1875 και πέθανε στήν Αθήνα τό 1950. Σπούδασε παιδαγωγικά και ἐργάστηκε πολλά χρόνια ώς δάσκαλος κι ἐπιθεωρητής στή Δημοτική Εκπαίδευση. Άσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία κι ἔγραψε μόνος ἡ μαζί μέ ἄλλους πολλά ἀναγνωστικά τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, δπως: «Ο ἀεροπόρος», «Ο Μοριάς», «Ο Βόσπορος», «Ο Πρόσκοπος», «Φύση και ζωή», «Γιά τήν πατρίδα», «Ταξίδια» κλπ. Ἀπό τά λογοτεχνικά του: «Μικροτάξιδα».

ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ ΦΩΤΗΣ. Γεννήθηκε στό Αιβαλί τῆς Μικρᾶς Ασίας τό 1896 ἡ 1897 και πέθανε στήν Αθήνα τό 1965. Κύριο ἔργο του ήταν ἡ ζωγραφική (ἀγιογραφία), ἀσχολήθηκε δμως και μέ τή

λογοτεχνία. Έγραψε μυθιστορήματα, ταξιδιωτικά και άλλες έντυπώσεις. Βιβλία του: «Πέτρος Καζάς» — μυθιστόρημα —, «Ταξίδια», «Ιστορία ένός καραβιού, πού χάθηκε σέ μια έρα», «Κάστρα και μοναστήρια», «Ιστορίες και περιστατικά, κι άλλα γραψίματα λογής λογής, «Γ' Αιβαλί, ή πατρίδα μου» κ.ἄ. Τό έργο του διακρίνεται για μιά προσωπική ιδιοτυπία στή γλώσσα και για βαθιά θρησκευτική πίστη.

ΚΡΟΚΟΣ ΓΙΩΡΓΗΣ. Γεννήθηκε στή Χίο τό 1916. Σπούδασε παιδαγωγικά, φιλολογία και μουσική κι έργάζεται ως δάσκαλος στήν Ίδιωτική Έκπαίδευση. Παράλληλα άσχολεται μέ τή λογοτεχνία (ποίηση, θέατρο, διήγημα), για παιδιά και για νέους. Έχει τιμηθεῖ πολλές φορές μέ βραβεῖα, άπό τή Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά και άπό τόν Κύκλο τοῦ Έλληνικοῦ Παιδικοῦ Βιβλίου. Έργα του: Ποιητικά: «Παιδικός αὐλός», «Τά τραγούδια τῆς νιότης», «Χαρωπά τραγούδια», «Παιδικοί παλμοί», «Μανούλα», «Πατερούλης», «Παιδικά χαμόγελα», «Χελιδονοφωλιές», «Αιτοφωλιές». Θέατρο: «Παιδικό θέατρο - έφηβικό θέατρο». «Διηγήματα: «Δῶρο χαρᾶς», «Η μεγάλη Ιστορία», «Ο γιός τοῦ ήρωα». Έγραψε άκόμα μερικά βιοθήματα γιά τό δημοτικό σχολεῖο, όπως: «Ρυθμική Γυμναστική» - τόμοι 2, «Μαθαίνω δρθογραφία» κ.ἄ. και τό λαογραφικό «Είντα γίνεται στή Χίο».

ΚΥΡΙΑΖΗΣ ΠΑΥΛΟΣ. Γεννήθηκε στήν Αμφίκλεια τό 1912 και ζει στήν Αθήνα. Έργάζεται ως δημοσιογράφος και μαζί μέ τ' άλλα γράφει ταξιδιωτικές κυρίως έντυπώσεις και οικονομικές μελέτες. Κυριότερα έργα του πού ένδιαφέρουν τά παιδιά: «Γαλάζια πορεία» μέ ταξιδιωτικά κείμενα (βραβεῖο Υπ. Παιδείας), «Περισυλλογή» μέ ίστορικά κι αισθητικά δοκίμια, «Ιωάννης Χρυσάφης, ένας άποστολος τῆς φυσικῆς ἀγωγῆς στήν Ελλάδα», «Γιάννης Σαρρῆς, ένας έμπνευσμένος έκπαιδευτικός» κ.ἄ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Ν. ΚΩΝ/ΝΟΣ. Γεννήθηκε στήν Αλεξάνδρεια τό 1890, καταγόταν δόμως άπό τή Ρόδο. Ασχολήθηκε άπό μικρός μέ τή λογοτεχνία και τήν ποίηση. Συνεργάστηκε μέ τό περιοδικό «Διάπλασις τῶν Παιδῶν», έξέδωκε και δικό του περιοδικό μέ τίτλο «Νέα ζωή». Κυριότερες ποιητικές συλλογές του είναι: «Τό τραγούδι τῆς Ηλιόκαλης», «Βάλσαμα», «Κρήτη». Πέθανε τό 1971.

ΜΑΒΙΛΗΣ ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ. Γεννήθηκε τό 1860 στήν Ιθάκη και

σκοτώθηκε στόν πόλεμο τοῦ 1912, στό Δρίσκο τῆς Ἡπείρου, ὅπου μαζί μέ τούς Γαριβαλδινούς πολεμούσε τούς Τούρκους. Πρωτύτερα εἶχε λάβει μέρος στήν Κρητική ἐπανάσταση τοῦ 1896 καὶ στόν Ἑλληνοτουρκικό πόλεμο τοῦ 1897. Σπούδασε φιλοσοφία κι ἔμαθε πολλές ξένες γλώσσες (ἰταλικά, γαλλικά, ἀγγλικά, γερμανικά, ισπανικά). Ἀσχολήθηκε ἀπό ἐνωρίς μὲ τήν ποίηση, καλλιέργησε μὲ ἐπιτυχία τό σονέτο, ἔγραψε στήν δημοτική καὶ τό 1911 τήν ὑποστήριξε μὲ τόλμη καὶ παρρησία σέ μιά θυελλώδη συνεδρίαση τῆς Βουλῆς, ὅπου ἦταν βουλευτής. «Ολο τό ἔργο του ἔχει συγκεντρωθεῖ σέ ἔναν τόμο μέ τίτλο «Ἀπαντα».

ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ - ΠΑΠΑΔΑΚΗ ΣΟΦΙΑ. Γεννήθηκε στή Φουρνή Κρήτης τό 1905 καὶ πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1977. Σπούδασε παιδαγωγικά καὶ φιλολογία καὶ ὑπηρέτησε ὡς καθηγήτρια σέ διάφορα γυμνάσια καὶ στή Χαροκόπειο Ἀνωτάτη Σχολή Οἰκονομίας. Ἀσχολήθηκε μὲ τήν πεζογραφία, τήν ποίηση καὶ τό θέατρο, κυρίως γιά παιδιά καὶ νέους, ἔχει μεταφράσει καὶ ξένους συγγραφεῖς. Κυριότερα βιβλία της: «Ωρες ἀγάπης», «Τῆς νιότης καὶ τῆς λευτεριᾶς», «Λουλούδι τῆς τέφρας», «Τό παραμύθι τοῦ Ὄλυμπου», «Ἄταλάντη, ἡ νεράιδα τοῦ δάσους», «Ο Ἀλέξανδρος καὶ ἡ Γοργόνα», «Τζαβέλλας, ἡ ψυχή τοῦ Σουλίου», «Τό λάλημα τῆς καμπάνας», «Ιστορίες ἀπό τό Βυζάντιο» τόμοι 3, «Ἐλληνικό σχολικό θέατρο» κ.ἄ.

ΜΕΛΑΣ ΣΠΥΡΟΣ. Γεννήθηκε στή Ναύπακτο τό 1883 καὶ πέθανε στήν ለαθήνα τό 1966. Ἀπό νέος εἶχε ἐπιδοθεῖ στή δημοσιογραφία, τή λογοτεχνία καὶ τό θέατρο καὶ εἶχε διακριθεῖ στό χρονογράφημα καὶ τή μυθιστορηματική βιογραφία. Ἐδρυσε τό «Θέατρο Τέχνης» καὶ τήν «Ἐλεύθερη σκηνή» κι ἔξεδώκε τό περιοδικό «Ἐλληνική Δημιουργία». Ἀπό τό 1935 εἶχε γίνει ἀκαδημαϊκός. Κυριότερα ἔργα του: «Πολεμικές σελίδες», «Τό 1821 καὶ ἡ Κρήτη», «Ο Γέρος τοῦ Μοριᾶ», «Ο Ναύαρχος Μιαούλης», «Ματωμένα ράσα», «Κουβέντες τοῦ Φουρτούνιο», «Σφυρίγματα», «Φλογισμένα πέλαγα» κ.ἄ. Ἐπίσης τά θεατρικά: «Ο Παπαφλέσσας», «Ο Ίούδας», «Ο Ρήγας», «Ο βασιλιάς κι ὁ Σκύλος», «Ο μπαμπάς ἐκπαιδεύεται», «Ἀσπρο καὶ μαύρο», «Μιά νύχτα μιά ζωή», κ.ἄ. Τά ἔργα του εἶναι παρμένα ἀπ' ὅλη τή ζωή τοῦ ἔθνους, ίδιαίτερα τήν ιστορική καὶ διακρίνονται γιά τό διεισδυτικό τους πνεῦμα καὶ τό ἄρτιο ύφος τους.

ΜΕΝΤΖΕΛΟΠΟΥΛΟΣ Ι. ΣΩΤΗΡΙΟΣ. Γεννήθηκε τό 1913 στό Αἴγιο. Σπούδασε θεολογία καὶ ὑπηρέτησε σέ διάφορα σχολεῖα ὡς κα-

θηγητής, γυμνασιάρχης, λυκειάρχης. Έγραψε πολλές θεολογικές μελέτες και διηγήματα μέ διηγήματα μέ θρησκευτικό και ιστορικό περιεχόμενο. Είναι τακτικός συνεργάτης του περιοδικού του Ε.Ε.Σ.Ν.

ΜΠΑΡΛΑΣ ΤΑΚΗΣ. Γεννήθηκε τό 1893 στή Λευκάδα και πέθανε τό 1975 στήν Αθήνα. Σπούδασε νομικά και ύπηρέτησε ως υπάλληλος στό Υπουργείο Τύπου και λίγον καιρό ως νομάρχης. Άσχολήθηκε άρκετά μέ τήν ποίηση και τή δημοσιογραφία κι έχει συνεργαστεί μέ πολλά περιοδικά κι έφημερίδες. Έργα του: «Κραυγή», «Χάλκινη σάλπιγγα», «Παντάνασσα», «Θυσία άλαλαγμού».

ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ ΣΤΡΑΤΗΣ. Φιλολογικό ψευδώνυμο του Εύστρατίου Σταματόπουλου. Γεννήθηκε στή Συκαμνιά τής Λέσβου τό 1892 και πέθανε στήν Αθήνα τό 1969. Σπούδασε νομικά και φιλολογία και για ένα χρόνο (1910-11) έργαστηκε ως δάσκαλος στό Μανταμάδο Μυτιλήνης. Άσχολήθηκε πολύ μέ τή λογοτεχνία και κυρίως μέ τήν πεζογραφία. Τό 1958 είχε γίνει άκαδημαϊκός. Κυριότερα έργα του: Διηγήματα: «Πράσινο βιβλίο», «Γαλάζιο βιβλίο», «Κόκκινο βιβλίο», «Βυσσινί βιβλίο», «Βασίλης δ' Αρβανίτης», «Παγανά», «Ο Πάνω» κ.ά. Μυθιστορήματα: «Η ζωή ἐν τάφῳ», «Η δασκάλα μέ τά χρυσά μάτια», «Παναγιά ή Γοργόνα», «Αργοναύτης». Ταξιδιωτικά: «Απ' τήν Έλλαδα». Χρονογράφημα: «Πτερόεντα». Ποίηση: «Μικρές φωτιές» κ.ά. Τό έργο του διακρίνεται γιά τή γλαφυρότητα, τήν παραστατική του δύναμη και τήν πλούσια και άρρενωπή γλώσσα του.

ΝΙΡΒΑΝΑΣ ΠΑΥΛΟΣ. Φιλολογικό ψευδώνυμο του Πέτρου Αποστολίδη. Γεννήθηκε στή Μαριανούπολη τής Ρωσίας τό 1866 και πέθανε στήν Αθήνα τό 1937. Ύπηρέτησε ως άρχιατρος του πολεμικού ναυτικού. Παράλληλα άσχολήθηκε μέ τή δημοσιογραφία και τή λογοτεχνία (διήγημα, χρονογράφημα, μυθιστόρημα, θέατρο και ποίηση). Τό 1923 τιμήθηκε μέ τό Εθνικόν Αριστείον Γραμμάτων και τό 1928 έγινε άκαδημαϊκός. Κυριότερα έργα του πού ένδιαφέρουν τά παιδιά είναι: Ποιητικά: «Δάφναι εἰς τήν 25ην Μαρτίου», «Παγά Λαλέουσσα». Διηγήματα: «Τό συναξάρι του παπα-Παρθένη», «Τό πέρασμα του Θεού», «Ξενιτιά», «Μικρές ιστορίες». Μυθιστορήματα: «Τό άγριολούλουδο». Χρονογραφήματα: «Εϋθυμη ζωή», «Λόγοι κι άντιλογοι», «Αθηναϊκοί περίπατοι», «Τό βιβλίο του κ. άσφου». Μαζί μέ άλλους, σπως μέ τούς Ανδρεάδη, Ζήση, Δαμασκηνό, Παπαντωνίου, Τριανταφυλλίδη, Κοντογιάννη, έγραψε

πολλά άναγνωστικά του δημοτικού σχολείου. Τό έργο του γενικά διακρίνεται γιά τή λεπτότητα του πνεύματος, τή λιτότητα και τήν εύγένεια του ύφους του.

ΝΟΤΑΡΑ ΚΛΕΙΩ. Φιλολογικό ψευδώνυμο τής ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ - ΠΑΠΑΔΑΚΗ ΣΟΦΙΑΣ (βλ.λ.)

ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Γεννήθηκε στήν Κωνσταντινούπολη τό 1867, ἀπό πατέρα Ζακυνθινό, μεγάλωσε στή Ζάκυνθο και πέθανε στήν Αθήνα τό 1951. Σπούδασε φιλολογία και μαθηματικά, τελικά ἀσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία σάν ἐπαγγελματίας. Τό έργο του εἶναι κυρίως διηγηματικό, μυθιστορηματικό, θεατρικό, κριτικό. Στά 1927 ἔξεδωκε τό περιοδικό «Νέα Ἐστία» και τό διεύθυνε ὡς τό 1933. Ἰδρυσε και τό περίφημο παιδικό περιοδικό «Διάπλασις Παιδῶν». Τό 1923 τιμήθηκε μέ τό Ἐθνικόν Αριστείον Γραμμάτων. Τό 1931 ἔγινε ἀκαδημαϊκός. Κυριότερα ἔργα του: Διηγήματα και μυθιστορήματα: «Διηγήματα» — τόμοι 3, «Ο κακός δρόμος», «Πετριές στόν ἥλιο», «Τό Ζακυνθινό μαντήλι», «Ἀνθρωπος τοῦ Κόσμου», «Ο κόκκινος βράχος», «Ο πόλεμος», «Ἡ τιμὴ τοῦ ἀδελφοῦ», «Ο κατῆφορος» κ.ἄ. Θεατρικά: «Φωτεινή Σάντρη», «Στέλλα Βιολάντη», «Πειρασμός», «Φοιτηταί», «Τό φιόρο τοῦ Λεβάντε» κ.ἄ. (Γιά τά παιδιά: «Παιδικό Θέατρο» — τόμοι 3. Διηγήματα: «Σᾶς ἀσπάζομαι Φαιδων». Μυθιστορήματα: «Ἡ ἀδελφούλα μου» κ.ἄ. Μαζί μέ τούς Κουρτίδη και Κονιδάρη ἔγραψε και ἀναγνωστικά του δημοτικού σχολείου. Τό έργο του γενικά διακρίνεται γιά τήν παρατηρητικότητα, τή λεπτή διαίσθηση, τή χάρη και τήν ἄνεση του ύφους του.

ΟΥΡΑΝΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. Φιλολογικό ψευδώνυμο του Κ. Νέαρχου. Γεννήθηκε στήν Πόλη ἀπό πατέρα Αρκάδα (Λεωνίδιο Κυνουρίας) τό 1890 και πέθανε στήν Αθήνα τό 1953. Σπούδασε πολιτικές ἐπιστήμες κι ἀσχολήθηκε λίγο μέ τό ἐμπόριο και πολύ μέ τή δημοσιογραφία, τήν πεζογραφία και τήν ποίηση. Ἀπό τά ποιητικά του διακρίνονται: «Σάν ὄνειρο», «Νοσταλγίες», «Σπλήν». Ἀπό τά πεζά του οι ταξιδιωτικές ἐντυπώσεις: «Σινά, τό Θεοβάδιστον ὄρος», «Ταξίδια στήν Ελλάδα», «Γλαυκοί δρόμοι», «Μορφές και τοπία τῆς Ἰσπανίας». Τά ποιήματά του χαρακτηρίζονται γιά ἀφθαστο λυρισμό και τό σύλο έργο του γιά ἔντονη νοσταλγία.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ ΠΑΥΛΟΣ. Γεννήθηκε στήν Κωνσταντινούπολη τό 1895. Σπούδασε νομικά και ἀσχολεῖται μέ τή δημοσιογραφία και

τό θέατρο. Έχει διαπρέψει στό χρονογράφημα. Τό 1960 τιμήθηκε μέ κρατικό βραβείο καί τό 1978 έγινε τιμητική έκδήλωση γιά τό έργο του. Κυριότερα βιβλία του: Συλλογές χρονογραφημάτων: «Πρώτες πεννιές», «Έφημεριδες», «Στό περιθώριο τῆς ζωῆς», «Τά εν οἴκῳ», «Τό ήμερολόγιο τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Παλιοκαιρινοῦ», «Άπτερη Νίκη», «Καί διηγώντας τα» κ.ἄ. Ταξιδιωτικά: «Αγάπη μου Κέρκυρα», «Η Ρωσία σπως τήν εἰδα», «Οί Ελληνες εξω ἀπό τήν Ελλάδα». Θεατρικά: «Η τρίτη πράξη», «Ο κόσμος πού ἔρχεται», «Μή μετρᾶς τά χρόνια σου».

ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΩΣΤΗΣ. Γεννήθηκε τό 1859 στήν Πάτρα ἀπό γονεῖς Μεσσοδιογύγιτες καί πέθανε στήν Αθήνα τό 1943. Σπούδασε νομικά, ἀλλά τά ἄφησε γιά τήν ποίηση, καθώς καί γιά τήν πεζογραφία. Υπηρέτησε ως γενικός γραμματέας στό πανεπιστήμιο 30 χρόνια. Τό 1915 τιμήθηκε μέ τό Αριστείον Γραμμάτων καί τό 1926 έγινε ἀκαδημαϊκός. Ήταν πολυγραφότατος καί θεωρεῖται ὁ μεγαλύτερος ἀπό τούς σύγχρονους Ελληνες ποιητές. Πολλά ἔργα του ἔχουν μεταφραστεῖ σέ ξένες γλῶσσες. Κυριότερα ποιητικά: «Τραγούδια τῆς Πατρίδας μου», «Ύμνος εις τήν Αθηνᾶν», «Τά μάτια τῆς ψυχῆς μου», «Ο Τάφος», «Ασάλευτη ζωή», «Περάσματα καί χαιρετισμοί», «Ιαμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι», «Ο Δωδεκάλογος τοῦ γύφτου», «Η φλογέρα τοῦ βασιλιά», «Η ποιτεία καί ή μοναξιά», «Βωμοί» καί ἄλλα πολλά. Κυριότερα πεζά: «Θάνατος παλικαριοῦ», «Διηγήματα», «Πεζοί δρόμοι» — τόμοι 3, «Τά χρόνια μου καί τά χαρτιά μου». Θεατρικά: «Τρισεύγενη».

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. Γεννήθηκε στό Αίτωλικό τό 1907. Σπούδασε φιλολογία κι ἔργαστηκε στήν Ίδιωτική Έκπαιδευση σέ δικό του σχολείο. Ἀσχολεῖται πολύ μέ τή λογοτεχνία (διήγημα, μυθιστόρημα, ταξιδιωτικά, κριτική, ποίηση κλπ.) καί θεωρεῖται ἔνας ἀπό τούς δοκιμότερους σύγχρονους λογοτέχνες. Πολλά ἔργα του ἔχουν μεταφραστεῖ σέ ξένες γλῶσσες. Έχει τιμηθεῖ πολλές φορές (ἐπαθλο Παλαμᾶ, Κρατικά βραβεῖα 1957, 1964, 1967 καί Ακαδημία 1972). Κυριότερα ἔργα του: Ταξιδιωτικά: «Μορφές ἐλληνικῆς γῆς», «Ελληνικοί Ορίζοντες», «Ἐνρώπη», «Πολιτεῖες τῆς Ανατολῆς», «Ο κόσμος τῆς Κίνας καί μιά ματιά στή Ρωσία», «Η Κύπρος», «Η Αφρική ἀφυπνίζεται» κ.ἄ. Ἀλλα πεζά: «Χειρόγραφα τῆς μοναξιᾶς», «Αστροφεγγιά», «Χαμοζωή», «Τά ἔφτα κοιμισμένα παιδιά», «Αἰχμάλωτοι», «Τό παραμύθι μιᾶς ζωῆς», «Ανθρώπινη δίψα» κ.ἄ. Ποιητικά: «Τό βιβλίο τῆς Μιράντας», «Λυρικά σχέδια», «Άλκυό-

νη», «Ο κύκλος τῶν ζωδίων», «Τό παράθυρο τοῦ κόσμου», «Τά ποιήματα».

ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑΣ. Γεννήθηκε στό Καρπενήσι τό 1877 και πέθανε στήν Αθήνα τό 1940. Ύπηρέτησε ως νομάρχης και διευθυντής τῆς Εθνικής Πινακοθήκης. Έργάστηκε ως δημοσιογράφος κι ασχολήθηκε πολύ μέ τή λογοτεχνία (πεζογραφία και ποίηση). Τό 1923 τιμήθηκε μέ τό Εθνικόν Αριστείον Γραμμάτων και τό 1938 έγινε ἀκαδημαϊκός. Κυριότερα έργα του: ποιητικά: «Πολεμικά τραγούδια», «Χελιδόνια», «Πεζοί ρυθμοί» (πεζοτράγονδα), «Θεῖα δᾶδρα». Διηγήματα: «Βυζαντινός ὅρθρος», «Η Θυσία», «Τό ἄλογο», «Τό δάναντο πουλί» κ.ἄ. Έγραψε τό δημογνωστικό Γ' Δημοτικού «Τά ψηλά βουνά πού ἀφήσε εποχή στήν ἐκπαίδευση». Έπιμελήθηκε νεοελληνικά ἀναγνώσματα γιά τίς μικρότερες τάξεις τοῦ Γυμνασίου και μαζί μέ ὄλους έγραψε «Ἀλφαβητάριο». Σέ πολλά διηγήματά του χρησιμοποιούσε τό ψευδώνυμο Χάρης Ἡμερινός. Τό έργο του γενικά διάκρινεται γιά τήν τεχνική του ἀρτιότητα.

ΠΑΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΚΩΣΤΑΣ. Γεννήθηκε στό Σιτοχώριο Μεσσηνίας τό 1902 και πέθανε στήν Αθήνα τό 1976. Σπούδασε φιλολογία και θεολογία και ὑπηρέτησε ως καθηγητής γυμνασιάρχης και γενικός ἐπιθεωρητής στή Μέση ἐκπαίδευση. Ασχολήθηκε πολύ μέ τό διήγημα, τήν ποίηση και τό θέατρο γιά παιδιά. Πολλά διηγήματά του ἔχουν δημοσιευτεῖ στό περιοδικό Ἑλλην. Έρυθροῦ Σταυροῦ Νεότητος. Ποιητικά βιβλία του: «Πόνου χαμόγελα», «Βιβλικά τραγούδια», «Θρησκευτικοὶ παλμοί», «Ἄλιεῖς ἀνθρώπων». Θεατρικά: «Δαβίδ», «Ο Μέγας Ἀλέξανδρος», «Ο Ασωτος υἱός», «Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος». κ.ἄ.

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Γεννήθηκε τό 1862 και πέθανε τό 1924 στήν Αθήνα. Σπούδασε νομικά και ἴστορια τῆς τέχνης. Ύπηρέτησε ως ὑπάλληλος στό Υπουργεῖο Παιδείας και ως γραμματέας τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. Ασχολήθηκε πολύ μέ τή λογοτεχνία (ποίηση, θέατρο) και μέ μεταφράσεις ξένων συγγραφέων. Τό 1888 τιμήθηκε μέ τό βραβεῖο τοῦ Φιλαδέλφειου διαγωνισμοῦ και τό 1918 μέ τό Αριστείον Γραμμάτων. Ποιητικά έργα του: «Ποιήματα», «Χειμώνανθοι», «Ἀλάβαστρα», «Πρῶτα βῆματα» — παιδικά —, «Κειμῆλια», «Ἐξωτικά», «Παλιό βιολί», «Σπασμένα μάρμαρα», «Ἐίρηνικά», «Ἐσπερινός». Ανθολογίες: «Λύρα», «Παιδική Λύρα». Θεατρικά: «Ο τραγουδιστής», «Τό δηνειρό», Τό εἰκόνισμα», «Τό μαγεμένο ποτήρι»,

«Βασιλιάς άνηλιαγος» κ.ά. σύνολο 17. Ἐπιμελήθηκε καί νεοελληνικά ἀναγνώσματα γιά τίς Α', Β', Γ', Δ' Τάξεις τοῦ Γυμνασίου. Κύριο γνώρισμά του εἶναι ἡ ἀπλότητα τοῦ ποιητικοῦ ὑφους τους.

ΠΟΡΦΥΡΑΣ ΛΑΜΠΡΟΣ. Φιλολογικό ψευδώνυμο τοῦ Δημητρίου Σίψωμου. Γεννήθηκε στή Χίο τό 1879, ἔζησε καί πέθανε στόν Πειραιά τό 1932. Σπούδασε νομικά, ἀλλά δέν πήρε δίπλωμα. Ἀσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία καί κυρίως μέ τήν ποίηση. Τό 1923 τιμήθηκε μέ τό Ἑθνικόν Ἀριστείον Γραμμάτων. Ἐργα του: «Σκιές», «Μουσικές φωνές». Διακρίνεται γιά τήν ευγένεια, τή λιτότητα καί τή μουσικότητα τοῦ στίχου. Ἐκφράζει τήν ἡρεμη, ἐρημική ζωή καί τή χριστιανική ἐγκαρπέρηση.

ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ. Γεννήθηκε στήν Κεφαλλονιά τό 1895 καί πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1973. Ὑπηρέτησε ως οἰκονομικός ἀξιωματικός τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ. Ἀσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία (πεζογραφία, θέατρο) καί δλα σχεδόν τά θέματά του ἀναφέρονται στή ζωή τῶν θαλασσινῶν καί κυρίως ἀπό τήν εὕθυμη πλευρά της. Ἐργα του: «Θαλασσινές σελίδες», «Ἀκρογιάλια», «Σιλουέτες τοῦ βυθοῦ», «Ιστορίες ἀνοικτῆς θαλάσσης», «Ἐδῶ βυθός», «Μέ τό γυαλί τοῦ ψαρᾶ», «Εὕθυμος κόσμος», «Ψαρέματα καί ψάρια», «Στάρηχά καί στά βαθιά», «Τό βιβλίο τῆς θάλασσας», «Ἀφρόνερα καί βάθη», «Μικροί ψαράδες» κ.ά.

ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΧΑΡΗΣ. Γεννήθηκε στό Θαυμακό Φθιώτιδος τό 1923. Σπούδασε παιδαγωγικά, ὑπηρέτησε ως δάσκαλος σέ πολλά σχολεῖα καί σήμερα εἶναι ἐπιθεωρητής στή Δημοτική Ἐκπαίδευση. Ἀσχολεῖται πολύ μέ τή λογοτεχνία καί ἔγραψε πολλά βιβλία γιά παιδιά καί γιά νέους. Ἐξέδωκε καί τό περιοδικό «Νεοελληνικός λόγος». Ἐχει τιμηθεῖ μέ βραβεῖα ἀπό τή Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά, τό Δῆμο Ἀθηναίων, τήν ἐφημερίδα Καθημερινή καί τόν Καλοκαρινείο διαγωνισμό. Κυριότερα ἔργα του: Ποιητικά: «Βήματα πάνω στή χαμένη γῆ», «Ἡ χώρα τῶν Κιμμερίων», «Διαγραφές», «Χαρούμενες φωνές» κ.ά. Πεζά: «Ο ἀγρός τοῦ Κεραμέως», «Ο λάκκος», «Στή χώρα τῶν θεῶν καί τῶν Γιγάντων», «Μύθοι καί Ιστορίες γιά τά ζῶα», «Ιστορίες καί θρύλοι γιά τ' ἀγρίμια», «Μύθοι καί περιέργα ἀπό τόν κόσμο τῶν φυτῶν», «Οἱ θεοί στή γῆ», «Οδυσσέας», «Θεμιστοκλῆς», «Τρεῖς μικροί κοσμοναύτες» κ.ά. Θεατρικά: «Ο Παπαφλέσσας στό Μανιάκι», «Ο Λεωνίδας τοῦ Είκοσιένα», «Σύγχρονο παιδικό θέατρο», «Χριστουγεννιάτικη σκηνή».

ΣΑΚΚΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ. Γεννήθηκε τό 1908 στήν Καλαμάτα και πέθανε τό 1978 στήν Αθήνα. Σπούδασε παιδαγωγικά και υπηρέτησε ως δάσκαλος σέ πολλά σχολεῖα. Άσχολήθηκε μέ τή δημοσιογραφία και τή λογοτεχνία κι ἔξεδωκε ό τιδιος ή διεύθυνε τά περιοδικά: «Νέα αύγη», «Ἐπαρχιακά Γράμματα», «Νεοελληνική Παιδεία». Πήρε πρώτο βραβεῖο ἀπό τό Υπουργεῖο Παιδείας γιά ἀλφαριθμητάριο. Κυριότερα ἔργα του: «Θεοί τῆς Ἑλλάδος», «Ἡρωες τῆς Ἑλλάδος», «Κόρφοι και κάβοι», «Ἀλβανία», «Ο κρυσταλλένιος πύργος» κ.ἄ.

ΣΚΙΠΗΣ ΣΩΤΗΡΗΣ. Γεννήθηκε τό 1881 στή Σμύρνη, μεγάλωσε και πέθανε στήν Αθήνα τό 1951. Σπούδασε κυρίως αἰσθητική και υπηρέτησε γιά λίγο διάστημα ώς γενικός γραμματέας τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. Άσχολήθηκε πολύ μέ τή λογοτεχνία και ίδιαίτερα μέ τήν ποίηση κι ἔξεδωκε περίπου 26 βιβλία. Σὲ δυό τόμους μέ τίτλο «Κασταλία» ἔχει συγκεντρώσει τά καλύτερα ποιήματά του. Τιμήθηκε μέ τό Αριστεῖον Γραμμάτων και μέ βραβεῖο ἀπό τήν Ακαδημία.

ΣΟΛΩΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. Γεννήθηκε στή Ζάκυνθο τό 1798 και πέθανε στήν Κέρκυρα τό 1857. Σπούδασε στήν Ιταλία νομικά και φιλολογία. Άσχολήθηκε μέ τήν ποίηση και εἶναι ό δημιουργός τοῦ "Ὑμνου εἰς τήν Ἐλευθερίαν (τίς πρώτες στροφές του μελοποίησε ό μουσικός Μάντζαρος κι ἔγιναν ό Ἐθνικός μας "Ὑμνος"). Θεωρεῖται ό θεμελιωτής τοῦ νεοελληνικοῦ ποιητικοῦ μας λόγου και ἀπό τούς πρώτους πού ἔγραψαν στή δημοτική μας γλώσσα. Κυριότερα ποιήματά του: «Τρελλή μάνα», «Δυό ἀδέλφια», «Ἡ Ξανθούλα», «Ο θάνατος τῆς ὁρφανῆς», «Ἡ φαρμακωμένη», «Ο Λάμπρος», «Οἱ ἐλεύθεροι πολιορκημένοι» και φυσικά πάνω ἀπ' ὅλα «ὁ "Ὑμνος εἰς τήν Ἐλευθερίαν». Τό 1849 τιμήθηκε μέ τόν «Χρυσοῦν Σταυρόν τῶν Ἰπποτῶν τοῦ Σωτῆρος».

ΣΠΑΛΑΣ ΠΑΝΟΣ. Γεννήθηκε στήν Κυπαρισσία τό 1909 και πέθανε τό 1970 στήν Αθήνα. Άσχολήθηκε μέ τή δημοσιογραφία και τή λογοτεχνία κι ἔχει ἐκδώσει ἀρκετές μελέτες και ποιητικές συλλογές. Κυριότερα βιβλία του: «Πειραιώτικες εἰδήσεις», «Βελάσματα», «Τό τραγούδι τῆς Κρουσταλλένιας», «Ἀλφειός», «Φωτεινή πύλη», «Πελαργοί»-βραβευμένο, «Τό δημοτικό ἐργατικό τραγούδι», «Τραγούδι και παροιμίες μέ βάση τή δουλειά».

ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ ΣΤΕΛΙΟΣ. Γεννήθηκε στή Σμύρνη τό 1888 και πέ-

Θανε στήν Αθήνα τό 1962. Σπούδασε ιατρική και άδοντιατρική και δίδαξε όρθιοδοντική ώς καθηγητής στό πανεπιστήμιο Αθηνών. Ασχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία και ίδιως μέ τήν ποίηση. Πολλές άπο τίς ποιητικές συλλογές του («Παιδικές ψυχές», «Σάν τά πουλιά», «Τραγουδιστής τῶν παιδιῶν», «Τό βιβλίο πού τραγουδεῖ», «Μικρές φωνές», «Ομορφος κόσμος», τό θεατρικό «Η σκηνούλα μας» και τό πεζό «Ταξιδεύοντας μέ τόν Κοντορεβιθούλη» είναι γραμμένα γιά παιδιά. Τό 1957 τιμήθηκε μέ βραβείο τής Ακαδημίας Αθηνών. Τά ποιήματα είναι άπλα, έχουν καθαρές εἰκόνες και ξεχωρίζουν γιά τό φυσιολατρικό τους αϊσθημα.

ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ. Γεννήθηκε τό 1905 στήν Καλαμάτα. Σπούδασε νομικά και υπηρέτησε ώς πρόεδρος στό Συμβούλιο Επικρατείας, ώς ύψηγητής στή Νομική σχολή και ώς καθηγητής στήν Πάντειο. Έγινε άκαδημαϊκός, υπουργός δέ υπηρεσιακή κυβέρνηση, βουλευτής και πρόεδρος τής Δημοκρατίας. Ασχολεῖται μέ τή λογοτεχνία (πεζογραφία και ποίηση) και μέ μεταφράσεις ξένων συγγραφέων. Έγραψε πολλά βιβλία (μελέτες, δοκίμια, ταξιδιωτικά, μυθιστορήματα) γιά μεγάλους και τά παιδικά «Ποιήματα» και «Αρμονία» ποιητικά και «Η συντροφιά μας» μυθιστόρημα. Εύκολα διαβάζεται και τό ταξιδιωτικό «Η χώρα μέ τίς γαλάζιες λίμνες».

ΣΥΛΒΙΟΣ. Φιλολογικό ψευδώνυμο τοῦ Ανδρέα Παπαδόπουλου. Γεννήθηκε στή Σμύρνη τό 1880 και πέθανε στήν Αθήνα τό 1949. Ασχολήθηκε πολύ μέ τό θέατρο και τήν παιδική λογοτεχνία και ήταν συνεργάτης σέ διάφορα περιοδικά. Μετά τό θάνατό του πολλά παιδικά διηγήματά του συγκεντρώθηκαν στό βιβλίο «Ο Γερο-Χρόνος».

ΣΦΑΕΛΛΟΥ-ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΛΛΙΟΠΗ. Γεννήθηκε στήν Αλεξάνδρεια τό 1912 και ζει στήν Αθήνα. Ασχολεῖται μέ τή δημοσιογραφία και τή λογοτεχνία (διήγημα, μυθιστόρημα, παραμύθι) ίδιως γιά παιδιά και γιά νέους και άπό τό 1959 ώς τό 1969 συνεργάστηκε μέ τό ραδιόφωνο. Έχει τιμηθεῖ μέ βραβείο άπό τή Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά, τό Δῆμο Αθηναίων και τόν Κύκλο Ελληνικοῦ Παιδικοῦ βιβλίου. Έργα τής: «Τό μυστικό τοῦ σοφοῦ», «Τά τρία τρελόπαιδα», «Παιδιά μέ ψυχή», «Παιδιά στήν κατοχή», «Τό λιονταρόπουλο», «Παιδιά πού δοξάστηκαν», «Ο βοσκός και ο Ρήγας», «Ο μικρός λούστρος», «Οι μικροί Ντετέκτιβς», «Ο χορός τής δόξας», «Τά θαλασσοπούλια τοῦ Αίγαίου», «Η ίστοριά τοῦ Φιρφι-

ρῆ», «Τ' ἀπομνημονεύματα ἐνός γάτου».

ΤΑΡΣΟΥΛΗ ΑΘΗΝΑ. Γεννήθηκε τό 1891 και πέθανε στήν 'Αθήνα τό 1975. Σπούδασε ζωγραφική και μουσική. Άσχολήθηκε καί μέ τή λογοτεχνία (λαογραφία, ταξιδιωτικά, ποίηση). Γιά τό βιβλίο της «Δωδεκάνησος» τιμήθηκε από τήν 'Ακαδημία. "Άλλα έργα: «Γύρω ἀπό τό παιδί», «Στά βρόχια τῆς ἀγάπης», «Ο καπετάν μοναχός», «Σπίθες και τέφρες», «Μαντώ Μαυρογένους», «Ασπρα νησιά», «Κάστρα και πολιτεῖες τοῦ Μωριά-Καταπολιανή», «Παλιά 'Αθήνα», «Κύπρος» κ.ἄ. Τό υλικό της τό πήρε κυρίως ἀπό τά ήθη, έθιμα και τίς παραδόσεις τοῦ λαοῦ μας, ἀλλά καί ἀπό τήν ιστορία και τή φύση. Τό έργο της διακρίνεται γιά τή φυσικότητα και τήν ἀπλότητά του.

ΤΡΟΠΑΙΑΤΗΣ ΑΛΚΗΣ. Γεννήθηκε τό 1909 στή Δαύλεια Βοιωτίας, κατάγεται ὅμως ἀπό τά Τρόπαια τῆς Γορτυνίας. Σπούδασε νομικά, φιλολογία και οἰκονομικές ἐπιστῆμες κι ἔργαστηκε ως τραπεζιτικός υπάλληλος. Άσχολεῖται μέ τήν παιδική ιδίως λογοτεχνία (μυθιστόρημα, χρονογράφημα, διήγημα, θέατρο, κριτική, ταξιδιωτικά, ποίηση) και μέ μεταφράσεις ξένων συγγραφέων. Διεύθυνε τά περιοδικά «Ο φίλος τοῦ παιδιοῦ» και «Ο Μίκυ» και συνεργάζεται μέ τό περιοδικό 'Ελληνικοῦ Έρυρθροῦ Σταυροῦ Νεότητος κ.ἄ. Κυριότερα έργα του: «Δεκατρία διηγήματα», «Τό δέντρο και τό τράμ», «Παραμύθι τῆς Κατοχῆς», «Ἐπιτάφιος», «Ηρωες», «Τό βιβλίο τῆς ἄγνωστης ἀδελφῆς», «Ἐνα ματσάκι μενεξέδες», «Στό πέλαγος μέ τήν Παναγιά», «Τό κρυφό σχολείο», «τό Κάστρο τῆς Κυρᾶς», «Τά χρόνια τά παλιά», «Στό νησί τῶν γλάρων», «Μαζί μέ τόν πατέρα», «Μεγάλοι ἄνθρωποι», «Ο ἄνθρωπος μέ τό μπαστούνι», «Μαζί μέ τήν Εὐαγγελίστρια», «Κωνσταντίνος Παλαιολόγος», «Τά χρόνια τῆς δόξας», «Μεγάλοι ἄνθρωποι» κ.ἄ. Μαζί μέ τό Δημ. Γιάκο έγραψαν τό τρίτομο «Οἱ μεγάλοι τῆς ἀνθρωπότητας» κι ἐπιμελήθηκαν τήν ἔκδοση τῆς σειρᾶς «Τ' ἀγαπημένα μου διηγήματα».

ΦΕΡΟΥΣΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Γεννήθηκε τό 1927 στόν Πειραιά και σπούδασε νομικά. Άσχολεῖται μέ τή δημοσιογραφία και τή θρησκευτική κυρίως λογοτεχνία (πεζογραφία, ποίηση, θέατρο) κι έγραψε: «Χριστιανική σκηνή» - σκέτς, «Τό ιερό φῶς» — θεατρικό, «Κύριλλος και Μεθόδιος», «Προσδοκίες»-ποιητικό, «Θαλασσινοί ἀντίλαλοι» — διηγήματα κ.ἄ. Συνεργάζεται μέ τό ραδιόφωνο στίς ἐκπομπές: «Ο Δρόμος τῆς ζωῆς», «Ἐκκλησία και Κόσμος».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A. ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

	Σελ.
1. Γιά τοῦ κόσμου τήν εἰρήνη, ποίημα, Τάκη Μπαρλᾶ.	7
2. Ἡ Ἅγια Ἐλένη βρίσκει τὸν Τίμιο Σταυρό, Κλειδῶς Νοταρᾶ	8
3. Τῇ Ὑπερμάχῳ, Σπύρου Μελᾶ	13
4. Ὁ ἄρχοντας τῶν θαλασσῶν, Δημ. Φερούστη	15
5. Ἡ συναυλία τῶν ἀγγέλων, Σωτ. Μεντζελόπουλου	18
6. Εἶδα χθές βράδυ, ποίημα, Τέλλου Ἀγρα	21
7. Τά χριστουγεννιάτικά δῶρα τῆς Μαρίας, Σπ. Μελᾶ ..	22
8. Τό φλουρί τοῦ φτωχοῦ, Παύλου Νιρβάνα	25
9. Τά δῶρα τῆς Πρωτοχρονιάς, ποίημα, Κωστῆ Παλαμᾶ	28
10. Ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, Πην. Δέλτα	29
11. Στό ναό, ποίημα, Νίκου Καμβύση	31
12. Ἄφηστε τά παιδιά νά ῥθοῦν κοντά μου, Κώστα Παπαπαναγιώτου	32
13. Ὁ Χριστός καὶ τά παιδάκια, ποίημα, Στέλιου Σπεράντσα	36
14. Χαιρετισμοί στά βουνά, Νίκου Ἀγγελῆ	37
15. Πάσχα σέ μιά κατακόμβη (Διασκευή Θ. Γιαννόπουλου)	42
16. Ἡ Λαμπρή, ποίημα, Στ. Σπεράντσα	46
17. Διπλή γιορτή, Δημ. Καμπούρογλου	47
18. Ὁ κρυφός χριστιανός, Ἰω. Δαμβέργη	49
19. Τά δισκοπότηρα τῆς Ἀγίας-Σοφίας, Νικ. Βασιλειάδη	52
20. Ἡ Ἅγια-Τράπεζα, ποίημα, Γ. Δροσίνη	56

B. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

21. Πατρίδα, ποίημα, Γ. Δροσίνη	61
22. Ἡ χώρα τῶν Θεῶν, Γ. Σακκᾶ	62
23. Πῶς χτίστηκε τό Βυζάντιο, παράδοση	67

24. Ἡ φωτιά πού δέ σβήνει, Χάρη Σακελλαρίου	70
25. Ξεκίνημα γιά τό θρόνο, Γ. Βλέσσα.....	77
26. Ἡ Δοξανιώ, Ἱ. Ἀνδρουλιδάκη	82
27. Διγενής και Μαξιμώ, Σοφ. Μαυροειδῆ-Παπαδάκη	84
28. Ὁ Διγενής κι ὁ χάρος, ποίημα, Δημοτικό	89
29. Ὁ τάφος τοῦ Κωνστ. Παλαιολόγου, Ν. Βατιλειάδη .	90
30. Τῆς Ἀγια-Σοφιᾶς, ποίημα, Δημοτικό	94
31. Ἡ γενναία Κυπριωτοπόύλα, Θεόδ. Γιαννόπουλου ..	95
32. Στό βωμό τῆς Λευτεριᾶς, Σύλβιου	97
33. Εἰκοστή πέμπτη Μαρτίου, ποίημα, Ἀριστ. Βαλαωρίτη	100
34. Ἐμπρός, ποίημα, Κωστή Παλαμᾶ	102
35. Γιατί πολεμοῦσε, Θεόδ. Γιαννόπουλον	103
36. Στήν Ἑλλάδα, ποίημα, Σωτ. Σκίπη	107
37. Τά ἐλληνόπουλα στήν ἑθνική ἀντίσταση, Θεόδ. Γιαννόπουλον	108
38. Τό χρονικό τοῦ 1942, Ἡλ. Βενέζη	111
39. Στή Σημαία μας, ποίημα, Στ. Σπεράντσα	115
40. Ἀληθινό σνειρο, Γιάννη Ἰωαννίδη	116
41. Ἀόρατη πομπή, Σοφ. Μαυροειδῆ - Παπαδάκη.....	120
42. Ὅμνος εἰς τήν ἐλευθερίαν, ποίημα, Διον. Σολωμοῦ ..	124

Γ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

43. Τό σπίτι μου, ποίημα, Κωστή Παλαμᾶ	129
44. Τό σπίτι τοῦ Ἑλληνα, Παύλου Παλαιολόγου	130
45. Ἐπάνοδος στό πατρικό ἔδαφος, Μιχ. Ροδᾶ	132
46. Πατρίδα, ποίημα, Λορ. Μαβίλη	135
47: Ὁ Ὄλυμπιονίκης, Γιάν. Ἀηδονόπουλον	136
48. Μοιρολόγι, ποίημα, Κώστα Οὐράνη	140
49. Οἱ δύο δρόμοι, Γιάν. Βλαχογιάννη	141
50. Ἡ εύτυχία τῆς ζωῆς, Γρ. Ξενόπουλον	143
51. Τό δάκρυ τῆς Παναγίας, Γιάν. Ἀηδονόπουλον	145

Σελ.

52. Ἐπαρχιωτάκι, ποίημα, Γιάννη Β. Ἰωαννίδη	148
53. Τά παιδιά, Στρ. Μυριβήλη	149
54. Ὁ, τι ἔχεις παιδιάτικο, ποίημα, Γεωργίου Δροσίνη	152
55. Τό βιβλίο, Γ. Γεληγιάννη-Αναστασιάδη	153
56. Ὁ κουμπαράς, Σύλβιου	157
57. Ἡ καλοσύνη σου, ποίημα, Γεωργ. Δροσίνη	160
58. Ὁ αίμοδότης, Στρ. Μυριβήλη	161
59. Καλή καρδιά, ποίημα, Μιχ. Στασινόπουλου	163
60. Γεώργιος Σίνας, Δημ. Γιάκου	164
61. Χῶμα ἑλληνικό, ποίημα, Γ. Δροσίνη	167
62. Ὁ κύριος μέ τά λευκά, Δημ. Γιάκου	169
63. Μιά ίστορία τριάντα ψαράδων, Πέτρου Γλέζου	173

Δ. ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

64. Ἀπόψε, ποίημα, Λ. Πορφύρα	181
65. Φύση καί τέχνη, Σύλβιου	182
66. Ὁ ἥλιος, Ἡ. Μ. Παναγιωτόπουλου	185
67. Χαρωπό τραγούδι, ποίημα, Γιώργη Κρόκου	187
68. Τρύγος στό Μοριά, Σπ. Μελᾶ	187
69. Τό ἀμπέλι, ποίημα, Δημοτικό	190
70. Στά βουνά, Γιάννη Βλαχογιάννη	191
71. Ὁ γερο-βοσκός, ποίημα, Ζαχ. Παπαντωνίου	193
72. Ἀνθισμένη ἀμυγδαλιά, Γρηγ. Ξενόπουλου	194
73. Ὁ γεροπλάτανος, ποίημα, Ζαχ. Παπαντωνίου	197
74. Ἡ κυρα-Ρίγανη, Μακεδ. παράδοση	197
75. Χαμομήλι, ποίημα, Φιλίτσας Τζαβάρα	201
76. Ὁ κάμπος τῶν Σερρῶν, Ἡ. Μ. Παναγιωτόπουλου	202
77. Ἐπίσκεψη σ' ἔνα κλωστοϋφαντουργεῖο, Θεόδ. Γιαννόπουλου	205
78. Τό τραγούδι τῆς δουλειᾶς, ποίημα, Στρ. Μυριβήλη	210

Σελ.

79. Τά μυρμήγκια, Π. Γρίσπου	211
80. Ἡ θάλασσα, Ἀνδρέα Καρκαβίτσα	214
81. Στή θάλασσα, ποίημα, Κ. Καρθαίου	218
82. Στά χωριά τῶν ψαράδων, Θέμου Ποταμιάνου	219
83. Σφουγγάρι καί σφουγγαράδες, Δημ. Φερούση	221
84. Χωρισμός, ποίημα, Κώστα Ἀθανασιάδη	225
85. Τά δελφίνια, Θεόδ. Γιαννόπουλου	226
86. Ἡ μόλυνση τοῦ περιβάλλοντος, Θεόδ. Γιαννόπουλου	230
87. Τό δένγονο, Θεόδ. Γιαννόπουλου	234
88. Ἄγαπήσετε τά δέντρα, ποίημα, Στ. Σπεράντσα	238

**E. ΑΠΟ ΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΠΑ
ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ**

89. Τί είναι ἡ πατρίδα μας, ποίημα, Ἰ. Πολέμη	243
90. Ἐλληνική γῆ, Ἡλ. Βενέζη	244
91. Στήν ἀρχαία Κνωσό, Διασκευή Θ.Γ.	247
92. Μυκῆνες, Γιάννη Καραλῆ	250
93. Μυκῆνες, ποίημα, Κ. Ν. Κωνσταντινίδη	254
94. Μυστράς, Ἀθ. Ταρσούλη	254
95. Ταῦγετος, ποίημα, Ντίνου Βελογιάννη	258
96. Δελφοί, Δημ. Κοντογιάννη	258
97. Στήν κορυφή τοῦ Ὀλυμπού, Κ. Στούρνα	262
98. Τοῦ Ὀλυμπού καί τοῦ Κίσαβου, ποίημα, Δημοτικό ..	265
99. Ἀγιασμένη Ἐλλάδα, Φ. Κόντογλου	266
100. Οἱ καταρράχτες τῆς Ἀγρας, Ἰ. Μ. Παναγιωτόπουλον	268
101. Τό σπήλαιο τοῦ Περάματος, Γιάννη Καραλῆ	271
102. Τό γιοφύρι τῆς Ἀρτας, ποίημα, Δημοτικό	276
103. Σ' ἔνα καντούνι τῆς Κέρκυρας, Π. Παλαιολόγου ..	279
104. Στή Ρόδο, Κ. Οὐράνη	282
105. Δωδεκάνησα, ποίημα, Γιάννη Β. Ἰωαννίδη	285
106. Μοναστήρια καί δάση τῆς Κύπρου, Π. Κυριαζῆ	285
107. Κύπρος, ποίημα, Ἀπ. Λεονταρίτη	291

ΣΤ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

	Σελ.
108. Στούς ἐργάτες τοῦ πνεύματος, ποίημα, Χάρη Σακελλαρίου.....	295
109. Ἀσκληπιός, δι πρῶτος γιατρός τῆς ἀνθρωπότητας Ἀλεξ. Δέλτα	296
110. Ἡ ἱστορία τοῦ βιβλίου, Θεόδ. Γιαννόπουλου	300
111. Τά μεγάλα τεχνικά ἔργα καὶ ἡ Κωπαΐδα, Θεόδ. Γιαννόπουλου	304
112. Τό στέμμα τοῦ Ίερωνα, Διασκευή Δημ. Κοντογιάννη	308
113. Ἡ ἐφεύρεση τοῦ βαρόμετρου, Θεόδ. Γιαννόπουλου ..	312
114. Ὁ σοφός πού ἔπαιξε μέ τά βότσαλα, Δημ. Γιάκου ..	315
115. Ὁ πατέρας τῆς ἀτμομηχανῆς, Καλ. Σφαέλλου-Βενιζέλου.....	318
116. Τά θαυματουργά χάπια, Θεόδ. Γιαννόπουλου	324
117. Πέτρος καὶ Μαρία Κιουρί, Ἀλκη Τροπαιάτη	327
118. Στά βάθη τῆς ἀβύσσου, Διασκευή Θ. Γ.	332
119. Ὁ πρῶτος κοσμοναύτης, Διασκευή Θ. Γ.	336
120. Ἡ κατάκτηση τῆς Σελήνης, Διασκευή Θ. Γ.	338
121. Ἡ ἀξία τοῦ ἐλάχιστου, Πάνου Σπάλα	341

Ζ. ΣΥΝΤΟΜΕΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ 345 - 360

ΤΟΚΙΔΙΑΝΗ ΖΩΗ ΗΣΑΙΑΝΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΣΤΗΝ

την ιστορία της Ελλάδας σε πολλές περιόδους. Τον Ιανουάριο του 1821, ο Καπετάνιος Αλέξανδρος Βασιλείου από την Καστοριά έφυγε με την οπαδούδη του για την Αθήνα, όπου στην περιοχή της Λαγκαδιάς στην Αγορά της Αθήνας έπιασε την θέση του στρατηγού της Ελληνικής Απελευθερωτικής Στρατιωτικής Ακαδημίας. Ο Καπετάνιος Βασιλείου ήταν ο πρώτος στρατηγός της Ελληνικής Απελευθερωτικής Στρατιωτικής Ακαδημίας, η οποία ιδρύθηκε τον Ιανουάριο του 1821 στην Αθήνα, με την οποία ο Καπετάνιος Βασιλείου έπιασε την θέση του στρατηγού της Ελληνικής Απελευθερωτικής Στρατιωτικής Ακαδημίας. Ο Καπετάνιος Βασιλείου ήταν ο πρώτος στρατηγός της Ελληνικής Απελευθερωτικής Στρατιωτικής Ακαδημίας, η οποία ιδρύθηκε τον Ιανουάριο του 1821 στην Αθήνα, με την οποία ο Καπετάνιος Βασιλείου έπιασε την θέση του στρατηγού της Ελληνικής Απελευθερωτικής Στρατιωτικής Ακαδημίας. Ο Καπετάνιος Βασιλείου ήταν ο πρώτος στρατηγός της Ελληνικής Απελευθερωτικής Στρατιωτικής Ακαδημίας, η οποία ιδρύθηκε τον Ιανουάριο του 1821 στην Αθήνα, με την οποία ο Καπετάνιος Βασιλείου έπιασε την θέση του στρατηγού της Ελληνικής Απελευθερωτικής Στρατιωτικής Ακαδημίας. Ο Καπετάνιος Βασιλείου ήταν ο πρώτος στρατηγός της Ελληνικής Απελευθερωτικής Στρατιωτικής Ακαδημίας, η οποία ιδρύθηκε τον Ιανουάριο του 1821 στην Αθήνα, με την οποία ο Καπετάνιος Βασιλείου έπιασε την θέση του στρατηγού της Ελληνικής Απελευθερωτικής Στρατιωτικής Ακαδημίας. Ο Καπετάνιος Βασιλείου ήταν ο πρώτος στρατηγός της Ελληνικής Απελευθερωτικής Στρατιωτικής Ακαδημίας, η οποία ιδρύθηκε τον Ιανουάριο του 1821 στην Αθήνα, με την οποία ο Καπετάνιος Βασιλείου έπιασε την θέση του στρατηγού της Ελληνικής Απελευθερωτικής Στρατιωτικής Ακαδημίας. Ο Καπετάνιος Βασιλείου ήταν ο πρώτος στρατηγός της Ελληνικής Απελευθερωτικής Στρατιωτικής Ακαδημίας, η οποία ιδρύθηκε τον Ιανουάριο του 1821 στην Αθήνα, με την οποία ο Καπετάνιος Βασιλείου έπιασε την θέση του στρατηγού της Ελληνικής Απελευθερωτικής Στρατιωτικής Ακαδημίας.

Καλλιτεχνική έπιμέλεια και εικονογράφηση: ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

ΕΚΔΟΣΗ Γ' 1981 — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 200.000 ΣΥΜΒΑΣΗ 3510/25.11.80

ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ: ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΔΙΟΝ. ΤΟΥΜΑΖΑΤΟΣ — ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ι. ΚΑΜΠΑΝΑΣ Α.Ε.

024000025613

Ψηφιοποιήθηκε από τον ίδιο τύπο της Εκπαιδευτικής Πολιτικής

